ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
3 JANVIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11100 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.100

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Նոր Առաւօտներու Կարօտով

Բանտին խցիկէն, բանաստեղծը փնտռեց կապոյտ երկինքին, ու գուշակեց քիչ անդին, «կեանքը որ հոս է՝ պարզ ու հանդարտ» :

Այդ կեանքն է, զոր ողեկոչեց Ֆրանսայի նախագահը, ամանորի իր պատգամին մէջ, չեշտելով սակայն թէ ան չի վայելեր յառաջդիմող մեծ ժողովուրդի մը :

Բայց բանաստեղծին ըսածը ուրիշ բան էր : Քերթողը խցիկէն անդին, ազատութիւն կը տեսնէր, ազատութեան կը տենչար, որ այնքան մօտ ու այնքան հեռու էր իրմէ, հոն ուր կեանքը կար՝ պարզ ու հանդարտ :

Կեանքը պարզ ու հանդարտ է երբ մարդը կ'ապրի ազատ, խաղաղութեան մէջ թաղուած, ու յոյսով կ'ողջունէ Նոր Տարին :

Հայ ժողովուրդն ալ, սեղմուած իր Հայրենի նեղ խցիկին մէջ, կը տենչայ ազատութեան, ու կարօտով կը նայի Մասիսին, որ հոն է՝ պարզ բայց անհանդարտ :

Խցիկը, ուր կ'ապրի նեղ է, վասնզի թշնամին միշտ կը տիրէ իր Հողերուն, ամայացած Հողեր, Արարատի վեհ նայուածքին ներքեւ, այնքան մօտ ու այնքան հեռու իրմէ :

Խցիկը, ուր կ'ապրի նեղ է, վասնզի իր «մեծ բարեկամը» ուրիշ դրացիի մը պարգեւած է՝ քաղաքները հայրենի :

Ու այսպէս, ամէն Ամանորի, հայ ժողովուրդը նոր յոյսերով կը բարեւէ եկող տարին, մաղթելով տեսնել լայն հայրենիք մը, ամբողջական հայրենիք մը, ամբողջական Հայութեամբ :

Տարիները կուգան ու կ'անցնին, ու տարաբախտ ժողովուրդին երազը կը մնայ երազ :

Մարդիկ չեն չահագրգռուիր այս փոքր ժողովուրդով : Ոչ ոսկի ունի, ոչ քարիւղ : Միայն տաղանդ, միայն ընդունակութիւն, միայն յամառ կամք չհրաժարելու իր իրաւունքներէն, փոյթ չէ թէ ժամանակները իրեն նպաստաւոր չըլլան :

Աշխարհի մեծերը չատ հոգեր ունին անշուշտ, որպէսզի ժամանակ ունենան զբաղելու հայ ժողովուրդին հոգերով : Գուցէ նոյնիսկ կը զարմանան, որ դեռ կ'ապրի Հայրենիքին մէջ, ու Հայրենիքէն դուրս : Կ'ապրի ու կը բարգաւաճի, մինչ այնպէս լսած էին թէ անհետացած է, ջարդուած ու կորած Ապրիլեան սեւ օրերէն ի վեր, անապատներու ու դետերու խորը թաղուած :

Լսած էին այդպէս ու դեռ կը լսեն, վասնզի Հայը կ'ուզէ միշտ յիշեցնել թէ ջարդուած է, փոխանակ պարծենալու որ ողջ է, ու կա՛յ : Իր Երգը պէտք է ըլլայ Երգը յաւիտենական ժողովուրդի մը, որ գիտէ խնամել իր վէրքերը, սրբել աչքին արցունքը, ու յիշել սուգը, միայն արդարութիւն պահանջելու համար :

Տարիները կուգան ու կ'անցնին, հոս ու հոն կը տեսնուի կեանքը՝ պարզ ու հանդարտ : Ու անդին մեծ լերան մը ոտքին, կամ ցրուած հոս ու հոն, ժողովուրդ մը կայ, որ կը սպասէ նոր առաւօտներու կարօտով :

«ՅԱՌԱՋ»

1968

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ամանորի Առթիւ

1968

«ՅԱՌԱՋ»

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՑ ՈՐՈՆՔ ՓՈՒԹԱՑԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Ըստ աւանդութեան, Հանրապետութեան նախագահը իր մաղթանքները ներկայացուց Ֆրանսայի ժողովուրդին :

«Ամբողջ սրտով, ազուոր տարի մը կը մաղթեմ Ֆրանսայի : Ատով, մաղթանքներս կ'երթան ձեզմէ ամէն մէկուն : Վասնզի, երբ Ֆրանսան դժբախտ է, երջանկութիւն չկայ Ֆրանսացիներուն համար, որ արժանի են այդ անունին : Բայց երբ Ֆրանսան յաջողի, իր բոլոր զաւակները կը տեսնեն որ իրենց կարելիութիւնները կը մեծնան : Այո՛, բոլորը, այսինքն մայր-երկրին, անդրծովեան մեր նահանգներուն եւ հողամասերուն, անոնց որոնք արտասահման կ'ապրին, Գանատայի ֆրանսացի ազգին : Միւս կողմէ, մեր լաւագոյն մաղթանքները, աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն, ուր ներկայ Ֆրանսան թշնամի չի ճանչնար : Ի՞նչ պիտի ըլլայ 1968ը : Ապագան մարդոց չի պատկանիր եւ նախատեսութիւն չեմ ըներ : Սակայն, նկատի առնելով թէ ի՞նչ ձեւով կը ներկայանայ ամէն բան, խսկապէս վստահութեամբ է որ, կը տեսնեմ, գալիք տասնեւերկու ամիսներուն համար, մեր երկրին գոյութիւնը : Անշուշտ բոլոր չահերը, բոլոր հոսանքները, բոլոր փափաքները պիտի չիրագործուին գալ տարի : Վստահ եմ որ զանազան տատասանքներ պիտի ունենանք, յուսախաբութիւններ եւ պակասներ : Կասկած չունիմ թէ բազմաթիւ դժգոհութիւններ, ափսոսանքներ եւ քննադատութիւններ կեր պիտի գտնեն : Վերլէնի խօսքերը .— « Աստուա՛ծս, Աստուա՛ծս : Կեանքը հոս է : Պարզ ու հանդարտ » կրնան ողեկոչել խաղաղ տուն մը, բայց ոչ մեծ ժողովուրդ մը յառաջդիմութեան մէջ : Կը խորհիմ, սակայն, թէ ի վերջոյ եւ չհաշուելով մեծ վերիվայրումները որոնք կրնան տակն ու վրայ ընել աշխարհ, մեր կացութիւնը պիտի չարունակէ յառաջդիմել եւ թէ ամէն ոք իր հաշիւը պիտի գտնէ »:

Ապա Նախագահը կ'անդրադառնայ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան : Կը հաստատէ թէ քաղաքական դետնի վրայ, հիմնարկութիւնները պիտի գործադրուին, որով տագնապներ չեն ըլլար, ինչպէս անցեալին : Տնտեսական եւ ընկերային մարզին մէջ, հսկայ բարեփոխում մը, անշուշտ ճիգեր եւ դժուարութիւններ կը կրէ իր մէջ, բայց եւ այնպէս յոյսով է որ նախագահը կ'ողջունէ 1968ը :

Արտաքին մարզին մէջ, Ֆրանսա պիտի չարունակէ իր գործունէութիւնը, հիմնուած անկախութեան վրայ, քանի մը սեւ ռունդներէ ի վեր տեւող խաւարումէ մը ետք : Ֆրանսայի պիտի հետապնդէ իր նպատակները :Այդ նպատակներէն մէկն է Եւրոպայի միութիւնը : Օր մը գուցէ, Հաւաքականութիւնը ընդլայնուի, երբ թեկնածուները պատրաստ ըլլան, քաղաքականօրէն, տնտեսապէս եւ դրամական դետնի վրայ, որպէսզի կարենան մտնել առանց զայն քանդելու : Ֆրանսայի մէկ ուրիչ նպատակն է, թերաճ երկիրներու զարգացումը : Վերջապէս խաղաղութիւն պէտք է տիրէ Վիէթնամ եւ Միջին-Արեւելք : Ելք մը պէտք է գտնել պատերազմներուն : Ու տը Կոլ կ'եզրակացնէ .— « Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, աճաւասիկ մարդկային, գործունեայ եւ խաղաղասէր չրջագիծը զոր 1968 կուտայ ազգին : Այդ չրջագիծը, դուք բոլորդ ու նաեւ ես, պէտք է լեցնենք այնպէս որ տարին ըլլայ ազուոր եւ պատուաբեր Ֆրանսայի համար : Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

Ընդհանուր գիծերու մէջ, այս աւանդական ճառը նորութիւն չի բերեր, եթէ ոչ անգամ մը եւս չեչտը՝ Գանատայի Ֆրանսայի ազգին ու կամքը չարունակելու Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը :

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1967ի վերջին չաբաթները, վերջին օրերն իսկ մահերը չարունակեցին աւեր գործել : Ռընէ Տիմէնիլէ ետք, որ ամէնէն հմուտ գլուխներէն մէկն էր Ֆրանսայի, այս անգամ փաստաբանական կաճառն էր որ կը սգար, իր ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներէն մին, յանձին մեթր Մօրիս Կառսոնի : 79 տարեկան, Կառսոն, մեծ դատերու փաստաբանն եղած է : Ծնած էր Լիլ, հեղինակն է նշանաւոր «Քոտ փենալ անոթէ» էին : Նամակով մը իր ընտանիքէն կը խնդրէ որ յուղարկաւորութիւնը ըլլայ չատ սեղմ չըրջանակի մէջ, առանց դամբանականի եւ հանդիսութեան :

1967ի վերջին օրուան հետ, կը մեռնէր նաեւ ծանօթ թատերագիր՝ Ռոժէ Ֆերտինան : Իր ամէնէն ծանօթ թատերգութիւնն է՝ «Լէ ժի 3» : Նուրբ դիտող, լաւ զրուցագիր, Ռոժէ Ֆերտինան, հեղինակն էր աւելի քան քառասուն թատերգութիւններու : 69 տարեկան էր եւ զոհ գնաց թոքերու բորբութեանց :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Ճոնսընի եւ Պապին տեսակցութիւնը այնքան ալ սիրալիր չէ եղած : Կ'ըսուի թէ Պապը իր դժգոհութիւնը յայտնած է որ Ամերիկացիք չեն դադրեցներ իրենց ռմբակոծումները մինչ Ճոնսըն յայտնած է թէ Վատիկան քիչ մը չատ կը խառնուի ամերիկեան քաղաքականութեան եւ Վիէթնամի գործերուն :

✕ Հանոյէն կը հաղորդեն թէ Հօ-Շի-Մինհ, ըստ սովորականին, տաղաչափեալ ձեւով ներկայացուցած է իր մաղ-

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՄՏԱՒ

Շաւարչ Նարդունիի առողջական վիճակը վատթարացած ըլլալով վերջին չաբաթներուն, բժշկական խորհուրդով հիւանդանոց մտաւ, Ուրբաթ իրիկուն, ընդհանուր քննութեան ենթարկուելու համար :

Կը յուսանք որ կարճ ժամանակէն կ'ապաքինի եւ առաջուան եռանդով կը վերսկսի իր աշխատանքը :

գրած է, ուր կ'ըսէ .— « Այս գարունը աւելի գեղեցիկ պիտ՝ ըլլայ քան նախորդը, յաղթական լուրերը կ'ոգեւորեն մեր ամբողջ երկիրը,
Հարաւ, հիւսիս խայծ ցուց կուտան
Ամերիկացի փիրաթներու դէմ,
Յառա՛ջ, ամբողջական յաղթանակը մեր
պիտի ըլլայ, անկասկած :»
թանքները : Եօթը ոտքով քառեակ մը

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՅՍԱԼ Թագաւոր կը պնդէ որ արաբական վեհաժողովը յետաձգուի, որպէսզի նախ կարելի ըլլայ տեսակէտներու նոյնութիւն ստեղծել արաբական ճակատէն ներս, պաղեստինեան հարցին չուրջ :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ յայտնեց թէ միանալով Պօղոս Զ. Պապին, որ խաղաղութեան օր հռչակած էր Յունուար մէկը, կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք, իրենց դիրքով, պատասխանատուութիւններով, ազդեցութեամբ, կը տնօրինեն աշխարհի ժողովուրդներու ճակատագիրը, որ առաջքն առնեն պատերազմին : Հակառակ պարագային, մարդկութիւնը չի վերապրիր, կ'ըսէ Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքը :

ՃՈՆՍԸՆԻ նոր տարուան նուէրը Ամերիկացիներուն բաւական լեղի էր : Արդարեւ ճառի փոխարէն մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է որ Մ. Նահանգներու նախագահը յայտնած է թէ «գօտին պէտք է սեղմել» : Հաստատելով հանդերձ թէ տոլարը պիտի չարժեզրկուի եւ ոսկիի վերածելի մնայ օնսը 35 տոլարի, ինչպէս առաջ, ըսաւ թէ ուրիչ սեղմումներ պիտի դժուարացնեն Ամերիկացիներու կեանքը : Ասոնց կարգին յիշենք պարտադիր դեղչը արտասահմանի ամերիկեան դրամագլուխներու մէկ միլիառ տոլար արժողութեամբ : Այս տարի դրամագլուխներու նոր հաստատումը Եւրոպա արգիլուած է : Թերաճ երկիրներուն համար սահմանուած են 65 առ հարիւրի : Արտասահման փոխադրութիւնները կը սեղմուին, 500 միլիոն տոլարի խնայողութիւն ընելու համար : Վերջապէս 500 միլիոն տոլարի ալ դեղչ մը պիտի ըլլայ կառավարութեան ծախքերէն, արտասահմանի մէջ, պաշտպանութեան եւ օգնութեան ճիւղերուն մէջ : Եւրոպա գտնուող ամերիկացի զինուորները պէտք է պակաս ծախսեն : Կոչ կ'ըլլայ Ամերիկացիներուն որ անհրաժեշտ չեղող ճամբորդութիւններ չկատարեն որպէսզի զբօսաշրջիկութեան համար եղած ծախքերը հինգ հարիւր տոլար դեղչուին : Անշուշտ տուրքերն ալ պիտի աւելնան :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Ամանորի զադարը —36 ժամ — բազմաթիւ միջադէպերու առիթ տուած է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլը Երկուշաբթի իրիկուան լուրերու բաժնին մէջ, ցոյց տուաւ տեսակցութիւն մը Երուսաղէմի յոյն եւ Հայոց Պատրիարքներուն հետ : Հայոց պատրիարքութեան կողմէ Շահէ եպիսկ. պատասխանեց լրագրողին հարցումներուն, չեշտելով թէ կարեւորը այն է որ հաւատացեալները կարենան Ս. վայրերը այցելել, մնացեալը քաղաքական հարցեր են, որոնք իրենց չեն վերաբերիր :

ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նկարչական արուեստը շատ հին անցեալ ունի հայ իրականութեան մէջ : Սակայն միջնադարեան կերպարուեստին մէջ հայ ստեղծագործ միտքը ծաւալած է յատկապէս մանրանկարչութեան ուղղութեամբ, արուեստ մը, որ գոյութիւն ունեցած է հաւանաբար նաեւ հեթանոսական շրջանին, երբ կը ստեղծուէր մեհենական մատենագրութիւնը : Ասոր վկայութիւններէն մէկը գրաւոր այն տեղեկութիւնն է, որ հայ մեհենական մատեանները կը կազմուէին ոսկան կարմիրով : Բնական է, որ քրիստոնէական դարերուն, մաշտոցեան գիրերու գիւտէն անմիջապէս ետք, մատեաններ գրելու, բազմացնելուատեն, հին սովորութեամբ, անոնք նոյնպէս նկարազարդուեցան :

Սակայն մեզի չէ հասած հին քրիստոնէական շրջանի որեւէ ամբողջական ձեռագիր մատեան : Միայն Էջմիածնի փըղոսկրէ աւետարանին կցուած մնացած են Զ. դարու չորս նկարներ : Կան նաեւ գրաւոր վկայութիւններ նկարիչ ծաղկողներու մասին : Այսպէս, միջնադարեան գրչագրութիւններէն մէկուն մէջ յիշատակուած է, որ Զ. դարուն Վանկոյի մենաստանի 36 վարդապետներ նուիրուած էին գրչութեան արուեստին : Այսպիսի վկայութիւն մը կայ նաեւ գրչութեան մեծ կեդրոններէն մէկուն՝ Տաթեւի վանքին մասին, ուր 500 աբեղաներու մէջ եղած են նաեւ ծաղկելու արուեստը սորվողներ :Յետագային գրչութեան մեծկեդրոններ ստեղծուեցան բուն Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ հայկական գաղթավայրերու մէջ : Վանքերու կողքին հազարէ աւելի գրչատուներու մէջ եւս կ'ուսանէին մանրանկարչութեան արուեստը : Կ'ընդօրինակուէին եւ կը ստեղծուէին նոր ձեռագիր մատեաններ ոչ միայն տուեալ վանքին յանձնարարութեամբ , այլեւ մօտակայ վանքերու, անհատներու պատուէրով :

Նկարազարդուած են մեծ մասամբ կրօնական բովանդակութիւն ունեցող ձեռագրեր, եկեղեցիին կողմէ ընդունուած խիստ կանոնական նկարներով : Սակայն տաղանդաւոր նկարիչները, խախտելով այդ կանոնները , պատկերած են նաեւ կրօնական երկրորդական դէպքեր, որոնք նկարիչին հնարաւորութիւն տուած են յօրինելու ինքնուրոյն համադրութիւններ, անոնց մէջ մտցնելով հարազատ կենցաղային պատկերներ , իրեր եւ առարկաներ :

Դժբախտաբար , մեզի չեն հասած բոլոր ծաղկողներուն անունները : Երեւանի Մատենադարանին մէջ գտնուող հազարաւոր նկարազարդ ձեռագիրներուն մէջ ծաղկողներու անուններու կը հանդիպինք ԺԱ. դարէն սկսեալ, այն ալ երկու անձի՝ Գրիգոր Ակոռեցի եւ Թորոս : ԺԲ. դարուն կը հանդիպինք երեք հոգիի, որոնցմէ աչքառուն Գրիգոր Մլճեցին է, որ վրձինեց Գրիգոր Նարեկացիի դիմանկարները : ԺԳ. դարէն յայտնի են երեսուն ծաղկող, ասոնց շարքին՝ Թորոս Ռոսլին, Գրիգոր Պիծակ, Մարգարէ , Մոմիկ, Իգնատիոս, Սիմէոն, Ստեփանոս : Ասոնց նկարազարդած ձեռագիրներուն քանակը կը հասնի 60ի : ԺԴ. դարը արձանագրած է 48 ծաղկողի անուն : Ձեռագիրներու քանակը կը հասնի 125ի, նկարիչներէն են Սարգիս Պիծակ, Թորոս Տարոնեցի , Գրիգոր Տաթեւացի, Զաքարիա, Աւետիք , Աւագ ,՝Ծերուն ծաղկող, Գրիգորիս ... ԺԵ. դարէն յիշատակուած է 82 ծաղկողի անուն՝ Կարապետ Աղթամարցի, Մինաս, Յովհաննէս Խիզանցի, Դանիէլ Թումա եւ ուրիշներ : Նկարազարդած են 220 ձեռագիր : Ասոնց մեծ մասը Վասպուրականի դպրոցէն է, եւ շատերը ազգակից՝ հայր, որդի, եղբայր, հօրեղբայր եւ ուրիշներ :

Մատենադարանի՝ ԺԶ. դարուն վերաբերող ձեռագիրներու մէջ կը հանդիպինք ընդամէնը 52 ծաղկողի անուններու. Վարդան Բաղիշեցի, Սարգիս Մոկացի , Խաչատուր, Աթենաս եւ ուրիշներ , իսկ անոնց նկարազարդած ձեռագիրներուն քանակը կը հասնի հարիւրի : Անհամեմատ աւելի շատ (մօտ 300) պատկերազարդ ձեռագիրներ հասած են մեզի ԺԷ. դարէն : Մատենադարանի ձեռագիրներէն յայտնի է մօտ 120 ծաղկողի անուն :

Յօրինող վարպետներու կողքին , աշխատած են նաեւ ընդօրինակողներ : Կ'ընդօրինակուէին նախատիպ ձեռագրին բնագիրը եւ մանրանկարները : Ասոնք եւս մեծ դեր կատարած են հայ մանրանկարչութեան պատմութեան մէջ, որովհետեւ բազմաթիւ անգամներ կրկնելով միեւնոյն զարդաձեւերն ու պատկերները մեզի հասցուցած են մեր բազմադարեան մանրանկարչական մշակոյթին հարուստ աւանդութիւնները :

Ասոնցմէ է Խրիմեցի մանրանկարիչ Նիկողայոս Մելանաւորը : Անոր ընդօրինակած ձեռագիրներէն յայտնի են 27ը, որոնցմէ 25ը կը պահուին Մաշտոցեան Մատենադարանին մէջ : Նիկողայոս ընդօրինակած է երկու անգամ կիլիկեցի ութ նկարիչներու մեծարժէք ձեռագիր աւետարանը : Իր քանէ աւելի նկարազարդ ձեռագիրներով ծանօթ է նաեւ Ջուղայեցի Հայրապետ ծաղկողը :

Հետաքրքրական է ծաղկազարդման թեքնիքը :

Նիւթը մագաղաթն էր եւ թուղթը : Ի հարկէ, մագաղաթի վրայ նկարելը աւելի յարմար էր, որովհետեւ ներկը լաւ կը նստէր, կարելի էր քսել հաստ շերտով՝ իւղաներկին նման : Իսկ ոսկին, որոշ զարդերու մէջ, կարելի էր տալ ուռուցիկ ձեւ : Թուղթը կը տափակցնէին յատուկ կոկիչներով, ապա երբեմն կը մոմէին նկարները : Մոմը թուղթին կուտար փայլ մը, յղկուած տեսք եւ մագաղաթի նմանութիւն :

Ծաղկողները նկարելու ժամանակ ձեռքի տակ ունեցած են ուրուանկարներ, տարբեր ժամանակներու ձեռագիրներէ հաւաքուած գծանկարներ՝ տէրունական պատկերներ, խորաններ, գլխազարդեր , լուսանցազարդեր , գլխագիրներ , որոնց վրայ յիշուած էր նոյնիսկ, թէ ինչ գոյնով պէտք է ներկել :

Նկարիչները օգտագործած են արծնէ մատիտներ :

Ներկերը յաճախ կը պատրաստէին իրենք՝ նկարիչները : Սահակ ծաղկարարը կը պատմէ , թէ ինչ դժուարութեամբ ընտացած է լաջուարթը եւ որքան դժուար եղած է որդան կարմիրին հաւաքումն ու մշակումը : Ներկեր կը պատրաստէին զանազան գոյնի հողերէ : Միայն պղինձէն ստացուած կապոյտը եւ կանանչն է, որ երբեմն քայքայած են թուղթը , իսկ մնացած գոյները պահած են իրենց պայծառութիւնը, թարմութիւնը եւ փայլը : Նկարներուն յատուկ շուք մը կուտար ոսկին :

Ձեռագիրներ կը պատուիրէին թագաւորները , իշխանները եւ վաճառականները :Ծաղկողը յաճախ տէրունական նկարին տակ կը պատկերացնէր պատուիրատուն : Այս ձեւով մեզի հասած են Կիլիկիոյ Լեւոն Գ. թագաւորին , Եսայի Նչեցիին, Գրիգոր Տաթեւացիին, Յովհաննէս Երզնկացիին եւ ուրիշներու դիմանկարները, որոնք արուեստի գործ ըլլալէ զատ, նաեւ պատմական մեծ արժէք կը ներկայացնեն : Պատուիրատուներու նկարներուն կողքին երբեմն կարելի է տեսնել նաեւ իրենց՝ ծաղկողներուն ինքնանկարները : Մեզի են հասած Սարգիս Պիծակի, Ծերուն Ծաղկողի, Թորոս Տարոնեցիի, Գրիգոր Տաթեւացիի , Աւագի, Աստուածատուր Ծաղկողի, Մանուէլի , Կարապետ Աղթամարցիի եւ շատ ուրիշ ծաղկողներու դիմանկարներ :

Տպագրութեան գիւտէն ետք ձեռագիր մատեաններուն պատրաստութիւնը մէկ անգամէն վերջ չգտաւ, թէեւ զգալի կերպով սահմանափակուեցաւ : Մանրանկարչական նոյն զարդաձեւերը անցան տպագիր գրքին գեղարուեստական ձեւաւորման մէջ, սակայն անոնց որակը շատ ցած էր : Ահա թէ ինչու ԺԷ. դարու տպագիր նկարազարդ գիրքերը երբեմն գրքին տիրոջ կողմէ կը յանձնուէին ծաղկողներու՝ գունազարդելու :

Ուսումնասիրութեան հարուստ գանձարան է հայ մատենական նկարչութիւնը , որուն արժէքները ցայսօր գարձնելու նպատակով գործի լծուած են բազմաթիւ մասնագէտներ :

Ա. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՆՈՐ ԱՌԱԻՕՏ...

Մարմարայի ծովափին էր մեր գիւղաքաղաքը, միակտուր քարաժայռի մը բարձունքին թառած : Աչնանային հարաւի փոթորիկները յաջորդած կ'ըլլային այլեւս եւ Դեկտեմբերի վերջերը խաղաղութիւն մը կ'իջնէր հողմակոծ քաղաքին վրայ, անդրանիկ աւետաբերը Նոր Տարիին կամ Կաղանդին :

Թրքախօս էր մեր գիւղաքաղաքին Հայութիւնը, հայ – քրիստոնեայ մինչեւ իր ոսկր ու ծուծը : Ամէն Կիրակի պատարագող ծերուկ քահանան կամ պատանեկութենէն ի վեր պաշտօնավարող տեղարնիկ վարժապետն ալ հաստատօրէն չէին գիտեր, թէ ո՞րկէ եկած էին եւ ի՞նչ պայմաններու տակ հաստատուած այդ գաւառը :Բայց սրբութեան մը պէս կը պահէին աւանդութիւնը, եւ որդոց – որդի, թոռան թոռ կը փոխանցէին մէկ անուն, Անի, մէկ նախադասութիւն, Անիի գաղթականութեան բեկորներ ...:

Եւ Հայաստանը, որ այնքան հեռու էր մեր գիւղաքաղաքէն, կը շփոթէին յաճախ Զէյթունին հետ, որուն հերոսականին արձագանգները չես գիտեր ինչպէս կը հասնէր մինչեւ մեր բնակավայրը , այդ օրերուն տակաւին անդոյ ձայնասփիւռին հետ մրցելով :

Թրքախօս այդ հայ – քրիստոնեաները երբ Կիրակիի պաշտամունքին ներկայ կ'ըլլային , սրտատրոփ կը սպասէին այն րոպէին , երբ խորանին վրայէն գունաթափ շապիկի մը ծալքերուն մէջ կորսուած եւ բուրվառին ճօճումները ընկալելու տակաւին անվարժ գլուխ տղեկ մը կը դառնար ժողովուրդին, կաչազակի պէս պոռալու անզիտակից ձայնով, բայց սրտաբուխ «Ազատութիւն եղբարց մերոց , գերելոց ...» :

Ո՜վ սովեցուցած էր անոնց, որ հրաժարէին հայ – քրիստոնէից անուններէն եւ իրենց զաւակները հետզհետէ մկրտեն Հայկ, Արամ, Վարդան, Ռուբէն, Վահրամ, Մարտիկ, Շապուհ, Լեւոն եւայլն անուանակոչումներով : Եւ կամ ուր էր գաղտնիքը իրենց անզուսպ հետաքրքրութեան, Վարդանանց տօնին, պատարագէն շատ առաջ, մութնուլուսուն վազելու եկեղեցի, որպէսզի ըմբոշխնեն հերոսական օրհներգութիւնը Վարդանանց աննման շարականին :

Հեռաւոր այդ օրերուն, Թրքախօս այդ Հայերը ոչինչ կը հասկնային երգուածէն, բայց ապահովաբար կը ներգնային կախարդական իմաստը բառերուն :

Ու Կաղանդը մեր գիւղաքաղաքին վրայ կուգար յաճախ առանց ձիւնի, բայց միշտ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Եւ ոստիկանատան հարիւրապետ Շիւքրի պէյի զանգելով՝ հրամայեց .

— Խօմէր աղան ալ միասին առէք :

Պարտիզպանին աչքերը ուրախութենէ շողացին :

Քանի մը վայրկեան ետքը, Շէֆիք փաշայի կարգադրութեան համեմատ , հարիւրապետ Շիւքրի պէյ, Խօմէր աղա , ոստիկանութեան երկու քոմիսէրներ, պալատական թիկնապահ մը եւ մէկ քանի տարաձնակներով զինուած ոստիկաններ ու լրտեսներ դացին մեկուսացած տան դրան առջեւ :

Ոստիկանութեան նախարարը եւ իր հետեւորդները իրենց գտնուած տան պատուհանէն կը հսկէին կատարուած գործողութեան :

— Իցի՛ւ թէ մէջը գտնուողները զէնքով դիմադրութիւն չընէին, ընդհարում չըլլար ու ողջ ողջ բռնէինք զիրենք, արդէն այս է Սուլթանին ալ հրամանը, ըսաւ Շէֆիք փաշան :

Նոյն վայրկեանին Շիւքրի պէյ տան դուռը բախեց :

Ամէնքը անձկութեամբ կը սպասէին : Դուռը չբացուեցաւ :

Հարիւրապետը, երկրորդ անգամ ըլլալով, աւելի ուժգին զարկաւ դրան ջախջախին : Նոյն լռութիւնը :

Երրորդ անգամ ա՛լ աւելի զօրաւոր կերպով զարկաւ դրան՝ բայց ի զո՜ւր, դուռը չէր բացուեր :

Այս պատահականութիւնը արդէն նախատեսած էին ու զարբին մը բերած էին միասին, որ քիչ մը հեռուն կը սպասէր :

Հարիւրապետին մէկ հրամանին վրայ զարբինը մօտեցաւ դրան, ձեռքը բռնած պէտք եղած գործիքներով :

— Եթէ դրան ետեւ երկաթէ ձող դրըուած է, այս գործիքներով կարելի պիտի չըլլայ բանալ, ըսաւ զարբինը վարանոտ կերպարանքով մը :

— Այն ատեն դուռը կը խորտակենք, պատասխանեց Շիւքրի պէյ :

Բայց այս ծայրայեղութեան դիմելու պէտք չեղաւ : Դուռը՝ զարբինին ձեռքին տակ, խակոյն տեղի տուաւ ու կանակի վրայ բացուեցաւ :

Յաղթական ուրախութեան շշնկոց մը աղջնեց այս բացումը եւ ամէնքը միահաղոյն ներս խուժեցան :

Նոյն բոպէին Եըլտըզէն նոր թիկնապահ մը կը հասնէր հեւ ի հեւ :

— Ի՞նչ լուր, հարցուց թիկնապահը փողոցէն, Շէֆիք փաշան տեսնելով բաց պատուհանին առջեւ կեցած :

— Եղաւ ըմնցաւ այս վայրկեանիս ամէնքն ալ ձերբակալուած ըլլալու են... աճապաւիկ, տեսէ՛ք, հիմա տան դուռը բացին ու ներս մտան, պատասխանեց ոստիկանութեան նախարարը, ձեռքովը մատնանիշ ընելով մեկուսացած տունը որուն բաց դրան առջեւ վեց ոստիկաններ պահակ կեցած էին :

Պալատական թիկնապահը առանց ուրիշ խօսք մը ուղղելու, շիտակ դէպի դուռը դիմեց եւ ներս մտաւ :

Հարիւրապետ Շիւքրի պէյ, իր մէկ քանի հետեւորդներով տան ներքնայարկն էր : Թիկնապահը ուղղակի անոր քով գնաց :

— Ո՞ւր են ձերբակալուածները, հարցուց :

— Բայց տակաւին նոր ներս մտանք, պատասխանեց հարիւրապետը շփոթած, կամ հոս կամ վերի յարկը պահուըտած ըլլալու են... անշուշտ հիմա կը գտնենք զիրենք :

Ներքնայարկը կը բաղկանար երկու սենեակէ, խոհանոցէ ու գործարանէ մը : Երկու սենեակներուն մէջ մարդ չկար . ոչ ալ խոհանոցը եւ գործարանը : Վերի յարկը երեք սենեակներ կը գտնուէին, որոնց երկուքին մէջ երկ–երկու անկողին դրուած էր, իսկ երրորդին մէջ միայն սեղան մը եւ վեց աթոռներ կ'երեւային : Այդ սենեակներն ալ պարապ էին ... :

— Ձեղունին տակ, տանիքին վրայ պէտք է նայիլ, ըսաւ նորեկ թիկնապահը :

— Անշուշտ, անշուշտ, ամէն կողմ պիտի նայինք, պիտի փնտռենք... անկարելի է որ չգտնե՛նք, պատասխանեց հարիւրապետը որուն քիչ մը առաջուան յաղթական դէմքը սկսած էր մտահոգութեամբ կնճռոտիլ :

Եւ մանրակրկիտ խուզարկութիւն մը սկսաւ ամբողջ տանը մէջ : Մութը կոխած էր եւ հարկ եղաւ լամպեր ու մոմեր վառել : Ամէնքը տենդագին գործունէութեամբ մը կը մասնակցէին խուզարկութեան, ջանալով գոնէ մէկը ձեռք ձգել ու յաղթանակը տանիլ : Երբ տանը ամէն ծակ ու ծուկը մի առ մի քննեցին, սկսան տախտակամածները քակել, գործարանի քարերը տեղերնէն հանել, խոհանոցի ծխնելոյզը փլցնել :

Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ. հետք մը չէր երեւար :

Ոստիկանութեան նախարարը եւ իր հետ գտնուողները անհամբեր եկած էին խուզարկութեան մասնակցելու, աներեւակայելի փնտռտուքներ ընելու : Խոհանոցին մէջ ջրամբար մը կար ջուրով լեցուն . Շէֆիք փաշայի հրամանին վրայ ջուրը պարպեցին, մարդիկ իջան մէջը ու մայթայի քարերը հանեցին տեղերնէն, բայց ի զո՜ւր : Հորը քննեցին որ շատ խորունկ չէր եւ ջուրը հազիւ երեք մէթր վար կը գտնուէր : Հոն ալ մարդ իջեցուցին, մինչեւ ջուրին յատակը փնտռտուքներ ըրին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(12 – Շար.)

ալ Թուխպ երկինքով : Իրենց սպասումին մէջ, լսելու աւետաբեր կանչը ժամկոչին եւ անոր ընկերացող մանուկներուն, անհանգիստ կը դարձնէր չատերուն քունը : Ու Թաղէ – Թաղ, փողոցէ – փողոց, ժամկոչին ճռկանին հնչուն հարուածներուն ընդմէջէն կ'արձագանգէր գիշերին մէջ մեղմանուշ երգը Ամանորի ·

Նոր Առաւօտ, ծագեց այսօր ···

Ու բոլորը կը չտապէին եկեղեցի :

Կաղանդը այն ատեն միայն կարծես միայն կը սկսէր գալ, երբ արշալոյսի աղօտ ճառագայթները ժամուն բակին մէջ – տաղալար դափնիին ճիւղերուն մէջէն վախն ի վախ ներս կը սպրդէին տաճա – րէն :

Շատեր պատմած են մեզի Հայաստանի Կաղանդը իր աւանդութիւններով եւ եր – գերով : Մինչեւ այսօր ալ կենդանի յուշ – գումով կը յիշեմ, ուսանողական շըր – ջանէս, պատկերազարդ չաբաթաթերթի մը մէջ գրուած «Կաղանդը Հայաստանի մէջ» գեղեցիկ նկարը, ուր հայ պապիկը եւ մամիկը հայրենական օճախին կողքին բազմած, կ'ընդունին իրենց թոռներուն, հարսին եւ զաւակներուն շնորհաւորու – թիւնները : Խրճիթներ չկային այլեւս մեր գիւղաքաղաքին մէջ, ոչ ալ օճախնե – րը կը ճարճատէին հին օրերուն պէս : Բայց եկեղեցիէն վերադարձին կը փու – թայինք մեծ հայրիկին մօտ : Ան, սարե – րով հեռու իր հայրենիքէն, տակաւին պահած էր սակայն հին Հայաստանը յի – չեցնող իր տարազը : Ու սենեակին ան – կիւնը, բազմոցին վրայ ծալապատին կ'ընդունէր մեզ սրտագին, ու օրհնու – թիւնը — ինչ հոգ թէ Թրքաբարբառ — որ անոր դողդոջուն շրթներէն կ'անձրե – ւէր մեր վրայ, այնքան քաղցր էր, որ – քան մեզ, բաշխած միրգերը, եւ այնքան անուշահամ՝ որքան ցորենի նոր բերքով չաղուած բոկեղները Թաշունի Թեւե – րով :

Ո՜ տայր ինձ զծուխս ծխանի
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի ···

Ո՞վ պիտի պատմէ մեզի՛ առանց հոգե – կան նահանջի եւ երկմտութեան՝ Հայ ժո – ղովուրդին աւանդապաշտութեան պատ – նիքը, որ դարերու մէջէն ընկերացաւ մեզի անդաժան, հրաւիրելով ծաղելիք նոր առաւօտներու մեր հաւատամքը :

Գ. ՓԻԼԻՓՊՈՍԵԱՆ

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ը.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞նչ է ներկայ Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը :

Նախ՝ մատնանշում մը :

Տրամաբանական պատճառներով, բո – վանդակ Թուրքիոյ բնակչութիւնը կը խուռնի հայկական – արեւելեան նահանգ – ներէն : Անոնք ոչ միայն ուրիշ շրջաննե – րէ չեն ուզեր արեւելք փոխադրուիլ, այլ – եւ տեղացիներն ալ, անընդհատ երկիրը ձգելով, կամ դէպի Ատանայի շրջանները կը փոխադրուին եւ կամ Պոլիս ու Անգա – րա, դէպի աշխատանքի կեդրոնները, օրուան հացին համար : Ուրիշներ լաւա – գոյն պատեհութիւնը ձեռք ձգելով, իրենք զիրենք դուրս կը նետեն Թուրքիայէն՝ դէպի Գերմանիա կամ այլուր :

Անգարա – Ատանա գիծին վրայ ծանօ – թացայ օթօպիւսի վարիչի մը : Էրզրում – ցի էր : «Էրզրում դրախտ է» : վստահեցուց, սակայն երբ հարցուցի, թէ ինչո՞ւ Էրզրումի գիծին վրայ չաչ – խատիր, «հոն ճամբաները չատ գէշ են, չատ դժուար է ··· Արդէն գործ ալ չկայ հո՛ն», պատասխանեց :

Գործ չկայ, որովհետեւ շրջագայու – թիւն չկայ, որովհետեւ Մարդ չկայ : Ու սա չարժավարին նման ամէն Էրզրում – ցի իր տունն ու տեղը ձգած՝ հեռանալ կ'ուզէ :

Հակառակ այս իրողութեան, Անգարա կ'ուզէ, որ իբրեւ ճշմարտութիւն ընդու – նինք վարի վիճակագրութիւնը :

Ստորեւ՝ քանի մը քաղաքներու բնակ – չութեան թիւը, ըստ 1927ի 1945ի եւ 1965ի վիճակագրութեանց : Ծիծաղելին այն է, որ 1965ի մարդահամարը տուող աղբիւրս ··· այդ թուականէն քանի մը տարի առաջ տպուած է ···

ՔԱՂԱՔՆԵՐ	1927	1945	1965
Պիթլիս	9·000		
Վան	7·000		
Պինկէօլ	1·000	11·000	19·000
Սվազ	28·000	14·000	29·000
Կիւմիւշհանէ	2·000	2·000	11·000
Կարս	14·000	45·000	111·000
Էրզրում	31·000	4·000	7·000
Մալաթիա	21·000	22·000	34·000
Ամասիա	11·000	53·000	110·000
Սամսոն	30·000	42·000	104·000
Ուրֆա	29·000	13·000	42·000
		38·000	115·000
	183·000	37·000	73·000
		281·000	657·000

1927 – 1945, 18 տարուան ընթացքին բնակչութիւնը 2·53 անգամ աւելցած է, իսկ 1945 – 1965ի քսան տարուան շրջանին, բնակչութեան աճումը եղած է 3·34 համեմատութեամբ :

	1927	1945	1965
Մերսին	21·000	33·000	96·000
Ատանա	73·000	100·000	317·000

Երբ Անգարա կ'որոշէ, 1927, 1945 եւ 1965 թուականներուն համար, թէեւ կասկածելի, սակայն տրամաբանական հիմք մը կարելի է առաջ քշել, որովհե – տեւ այս շրջանները վաճառաշահ կեդրոն – ներ ըլլալով ամէն կողմէ — մանաւանդ արեւելեան նահանգներէն — ժողովուրդը, անընդհատ, դէպի այս շրջանները կը խուժէ ··· պակսեցնելով իր ծննդավայրին բնակչութեան թիւը :

Քաղաքակրթուած, երկիրներու մէջ, ընդհանրապէս, կեանքի միջինը 60 · 65 է, չատ քիչ անգամ՝ 65–70 : Թուրքիոյ մէջ, այս թիւը 50էն վեր կարելի չէ որ բարձրանայ : Ասոր գլխաւոր պատճառը մանուկներու մահն է՝ զանազան պատ – ճառներով, պատանիներու, մանաւանդ երիտասարդներու մահը թոքախտէ կամ այլ հիւանդութիւններէ :

Մանուկներու հիւանդութիւնները ծա – նօթ են. ծնողքներու տգիտութիւնն ու բժշկական խնամքի պակասը :

Գլխաւոր 6–7 քաղաքներէն դուրս, Թուրքիոյ մէջ ծնող մանուկը միշտ ալ են – թակայ է մահուան սպառնալիքին :

Կ'արժէ աւելի հանգամանօրէն ծանօթա – նալ Թուրքիոյ մէջ տիրող առողջապահա – կան ընդհանուր վիճակին վրայ :

Կը բաւէ՞ յիշել, որ այսօր Թուրքիոյ մէջ աւելի քան մէկ միլիոն թոքախտաւոր կայ :

Առողջապահական շրջանակները անելի մը առջեւ կը գտնուին : Ամէն կողմէ բո – ղոքներն ու խնդրանքները անպատասխան կը մնան : Այս հիւանդութեան համար մէկ տասներորդ համեմատութեամբ անկո – ղիններ տրամադրելի են բովանդակ Թուր – քիոյ մէջ ··· Մօտ մէկ միլիոն դժբախտ – ներ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ առանց խնամքի կը մնան, իրենց միջավայրին փոխանցելով հիւծող ախտը, մանաւանդ այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր Թշուա – ռութիւնը, տգիտութիւնը եւ խնամքի պակասը ձեռք ձեռքի տուած են. ուր կանխարգելիչ միջոցներու մասին գաղա – փար չունին, ուր մինչեւ հիմա, տան մը մէջ պատահած հիւծախտը գաղտնի կը պահուի, ու այդպէս, մէկ հոգիի պատ – ճառով ամբողջ ընտանիք մը կը վարակ – ուի, կը փճանայ ···

Հապա վեներական հիւանդութիւննե՞ – րը :

Պէտք կա՞յ այս մասին խօսելու :

Զենք կարծեր ··· Այնքան հասկնալի է կացութիւնը : Կը բաւէ յիշել, որ այս ախտերէն վարակուածներուն թիւը թո – քախտաւորներու թիւէն պակաս չէ :

Պատահեցաւ որ Իզմիր հասած օրս իսկ անհանգստանամ :

Բժիշկ մը պահանջեցի : –

— Հոս գիշերները բժիշկ չի գտնուիր, — ըսին :

Հակառակ նիւթական ամէն զոհողու – թեան, Չկրցայ բժիշկ ունենալ Իզմիրի նման քաղաքի մը մէջ —Թուրքիոյ երրորդ գլխաւոր կեդրոնը — գիշերուան ժամը իննին ··· Ստիպուած թաքսի մը առի հի – ւանդանոց գացի :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Շար·)

ՀՈՂՎՐՏԻԿ

Անցեալ չաբաթ մեզմէ անդարձ մեկնե – ցաւ Սէնթ Անթուանի, Մարսէյլ, մեր նուիրեալ ընկերներէն Գրիգոր Մանուկ – եան :

Ողբացեալը ծնած էր Վան չուրջ վաթ – սուն տարի առաջ : Փոքր տարիքէն մնա – ցած էր որբ՝ ճաչակելով իր սերունդին վիճակուած դառնութիւններն ու ողբեր – գական կեանքը :

Զօրս տասնամեակներէ ի վեր հաս – տատուած էր Մարսէյլ, ուր իբրեւ հաւա – տաւոր Դաշնակցական միշտ ալ կատարեց իր Հայու պարտականութիւնները :

Նկարագրով համեստ էր եւ ընկերա – սէր : Անոնցմէ էր, որ կը սիրեն աշխա – տիլ իրենց ուժերուն ներած չափով՝ լռիկ մնջիկ :

Հանգիստ իր տանջահար հոգւոյն :

Գ. Մ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Անոնք որ կը կարդան՝ չատ բան գիտեն իսկ անոնք որ կը դիտեն, չատ աւելի գի – տեն :

ՏԻՒՄԱ ՈՐԴԻ

×

Մարդու չհաւնողը չատ աւելի դըժ – բախտ է, քան անիկա՝ որուն մարդ չի հաւնիր :

ԼԱՌՈՇՖՈՒՔՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ Խ.

ՀԱՆԳՍՏՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԸ

Պարոն Մատըլէն Ֆանթինը նոյնիսկ իր բնակարանին մէջ հաստատած հիւանդա – տունը դրկեց : Խնամուելու համար գթու – թեան քոյրերուն յանձնեց, որոնք անկո – ղին դրին Ֆանթինը : Ստակալի տենդ մը եկած էր վրան : Գիշերուան մէկ մասը բանդագուշելով եւ բարձրաձայն խօսելով անցուց : Բայց վերջապէս քնացաւ :

Հետեւեալ օրը կէսօրին մօտ երբ ար – թընցաւ Ֆանթին, անկողնին քով շնչա – ռութիւն մը լսեց, վարագոյրը մէկդի ը – րաւ եւ Մատըլէնը տեսաւ որ իր գլխուն վերեւ բանի մը կը նայէր : Այս նայուած – քը գթութեամբ եւ վիշտով համակուած էր եւ կ'աղերսէր : Ֆանթին ուզեց տեսնել թէ ի՛նչ կը նայի · տեսաւ որ պատին վրայ կախուած խաչելութեան պատկերի մը կը նայէր :

Ալ այսուհետեւ Ֆանթինի համար տար – բեր մարդ մըն էր ան :

Կը կարծէր թէ լոյսով ողողուած է Մա – տըլէն : Ասիկա կարծես աղօթք կ'ընէր խորին լռութեամբ : Երկար ժամանակ Ֆանթին անոր նայեցաւ առանց ընդմիջել համարձակելու անոր աղօթքը : Վերջա – պէս վեհերոտութեամբ մը ըսաւ ·

— Ի՞նչ կ'ընէք հոդ :

Պ. Մատըլէն մէկ ժամէ ի վեր հոն կանգնած էր : Կը սպասէր որ Ֆանթին արթննայ : Ձեռքը բռնեց, երակին զարկը քննեց եւ պատասխանեց ·

— Ի՞նչպէս էք :

— Լաւ եմ, քնացայ, ըսաւ Ֆանթին : Կարծեմ թէ աւելի աղէկ եմ : Բան մը չէ, չուտով պիտի աղէկնամ :

Մատըլէն իբր թէ նոր լսելով Ֆանթինի առաջին հարցումը, պատասխանեց ·

— Սա վերի նահատակին աղօթք կ'ը – նէի : — Սա վարի նահատակուհիին հա – մար, չարունակեց միտքով :

Պ. Մատըլէն թէ գիշեր եւ թէ առտու չարունակ տեղեկութիւն առած էր Ֆան – թինի վրայ : Ալ ամէն բանի տեղեկացած էր : Ֆանթինի պատմութիւնը իր բոլոր կսկծալի պարագաներովը գիտէր : Ուստի չարունակեց ·

— Շատ տառապանք կրած ես, խե՜ղճ մայր : Ո՛չ, մի տրտնջար, հիմա ալ ըն – տրեալներու օժիտն ունիս : Մարդիկ այս կերպով հրեչտակներ կը կազմեն : Ցան – ցանքը իրենցը չէ · ուրիշ կերպով կազ – մել չեն գիտեր : Գիտցիր որ երկնից ա – ռաջին ձեւն էր այն դժոխքը ուրկէ ազա – տեցար : Պէտք էր նախ անկէ անցնիլ :

Մատըլէն խորին հառաչանք մը հանեց : Իսկ Ֆանթին անոր նայելով կը ժպտէր այն վեհ ժպիտով որու երկու ակռայ կը պակսէր :

Միեւնոյն գիշերը Ժավէր նամակ մը գրած էր : Հետեւեալ օրը առաւօտ նոյն նամակը անձամբ Մ···ի նամակատունը յանձնեց : Նամակը Փարիզ պիտի երթար եւ հասցէն սա էր · «Առ Պ. Շապույեէ, քարտուղար ոստիկանութեան պաշտօ – նէի» : Եւ որովհետեւ ամէն մարդ լսած էր պահնորդարանի դէպքը, նամակատան տեսուչը եւ ուրիշ քանի մը անձինք ո – րոնք նամակը երթալէն առաջ տեսան եւ հասցէէն Ժավէրի գիրը ճանչցան, կար – ծեցին թէ իր հրաժարականը կուտար այդ նամակով :

Պ. Մատըլէն իսկոյն Թէնարտիէներուն նամակ մը գրեց · Ֆանթին հարիւր քսան Փրանք պարտք ունէր անոնց : Մատըլէն երեք հարիւր Փրանք ղրկեց, գրելով ա – նոնց որ իրենց առնելիքը նոյն գումարէն առնեն եւ մանուկը չուտով Մ··· բերեն ուր իր մայրը հիւանդ էր եւ կ'ուզէր որ բերուի ան :

Թէնարտիէ երբ առաւ գումարը, հրա – պուրուեցաւ : — Կնի՛կ, ըսաւ կնոջը, մա – նուկը թող չտանք : Կը տեսնեմ որ այս արտոյտը կաթնատու կով մը պիտի ըլլայ : Հասկցայ, կ'երեւայ թէ մայրը միամիտ սիրող մը գտած է :

Պատասխանը գրեց՝ հինգ հարիւր այս – քան Փրանքի կանոնաւորապէս շինուած հաշիւ մը ղրկելով : Այս հաշիւին մէջ եր – կու անվիճելի ցուցակ կար եւ գրեթէ ե – րեք հարիւր Փրանքէ աւելի էր երկուքին գումարը · մին բժիշկինն էր, միւսն ալ դեղավաճառին : Ասոնց մին իբր բժիշկ հոն տարած էր եւ միւսն ալ դեղ տուած էր Ազելմային եւ Էփոնինին, որոնց եր – կուքն ալ անգամ մը երկարատեւ հիւան – դութիւն մը կրեր էին : Ինչպէս ըսինք արդէն, Քոզէթ հիւանդացած չէր : Ուստի ցուցակներուն մէջի անունները միայն փոխուեցան : Թէնարտիէն հաշիւին տակ գրեց · «Առ հաշիւ երեք հարիւր Փրանք ընդունեցայ» :

Պ. Մատըլէն անմիջապէս երեք հարիւր Փրանք եւս ղրկեց եւ գրեց ·— Շո՛ւտ ը – րէք, բերէ՛ք Քոզէթը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար·)

Այրի Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իգլէճեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Քէպէլեան, Պ. Պետրոս Քէպէլեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Պոտէ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աւագ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՊԷԼԵԱՆԻ
(Զէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 31ին, 84 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունուար 3) ժամը 13.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը :

Հասցէ.— 47 Րիւ Փաքրէք :

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Մինասեան Եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Մինասեանի (Լիոն) :

×

Տիկին Նատիա Կարապետեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ջօն Պայասմեանի (Լա Սէլ – Սէն – Քլու):

« ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ »

Պ. Ժամագործեան հազար ֆր. կը նուիրէ «Աղաճանեան Որբանոցին», Փարիզի Ս. Խաչ Ժողովրդապետութեան միջոցաւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ա. Հ. Բալուեան եւ իր զաւակները Ռիթա եւ Արմիկ Բալուեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Պապանեան եւ որդին ու իր ընտանեկան բոլոր պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն, մասնաւորապէս Տոքթ. Գրիգորեանի, Տոքթ. Ա. Արզարեանի, Տիկին Արփիկ Միսաքեանի, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութեան, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան, Գրողներու Միութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր թերթերու խմբագրութեանց եւ բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագիրով, թէ նամակով ու նուիրատուութիւններով ցոյց տուին իրենց անկեղծ զգացումները, բաժնելով իրենց սուգը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան մահացեալ բոլոր անդամներուն յիշատակին : Այս Կիրակի (7 Յունուար), Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյն :

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու համարակութիւնը ներկայ գտնուելու արարողութեանց :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի օրերը, 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի Վատիկանի Ռատիոկայանէն, երեկոյեան ժամը 16.50ին, իտալական ժամով՝ որ կը պատասխանէ Միջին – Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 17.50ին, իսկ Հայաստանի ժամը 19.50ին :

Վերոյիշեալ ձայնասփռումը կը կատարուի հետեւեալ ալիքներու վրայ. Կարճ ալիք 25,55 եւ –9,84 մեթր — Միջին ալիք՝ 196 մեթր :

Սիրով կ'ընդունուին ոչ – քաղաքական բնոյթ ունեցող բոլոր լուրերը :

Adresse : Sezione Armena
Radio - Vaticana (Roma)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յովհ. Կարապետի Պոստանեան, կեսարացի, որ Լիոն կը բնակի, մօրը անունը Նուրիցա : Ջինքը կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Թադէոս Կարապետի Պոստանեան (Պաղտատ) : Հասցէն.—

Haïg Bostanian
327 Bustan Khas
BAGHDAD (IRAQ)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Ուրբաթ, (5 Յունուար). Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան եւ Ընթերցուածներու՝ երեկոյեան ժամը 3.30ին : Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Պատարագ՝ ժամը 5ին :

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

Շաբաթ (6 Յունուար). Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 7.30ին, Բազմաձայն Ս. պատարագ՝ ժամը 10ին, Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:

Կիրակի, (7 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց : Ս. Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Շաբաթ, (13Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք :

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15.30, Ընթերցուածք 16, պատարագ 16.30, Նախատօնակ 17.30:

Կիրակի, (7 Յունուար).— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10: Կարգ Ջրօրհնէք 12.30 :

Երկուշաբթի (8 Յունուար).— Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10 : Հոգեհանգիստ 11 :

Ծանօթ.— Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դ. Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎ. ՕՏՕ ,Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, պատարագ, երեկոյեան ժամը 6ին:

Կիրակի, (7 Յունուար).— Ծնունդ, ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11.30 :

Երկուշաբթի, (8 Յունուար).— Մեռելոց, ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ, ժամը 9ին, Գերեզմանօրհնէք, ժամը 11 – 12, Օքանէի գերեզմանատուն, ժամը 14–ին Սէն Լուի գերեզմանատուն :

×

Ս. ԳՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամը 6ին :

Կիրակի, — Տօն Ծննդեան եւ մկրտութեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 10:

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամը 5ին :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Ս. Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք, ժամը առաւօտեան 8.45ին: մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21.30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 4ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՕ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտոյի մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 7, ժամը 3ին, Ռեսթորան տը լա Քոլոն, 347 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Կը նախագահէ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը կը մասնակցին արենոյշները խմբապետուհիներով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մանուկներու օրը կը տօնուի 7 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝
Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔԻ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մելիքեան 15 ֆր. կը նուիրեն «Հայաստանի», Հրանդ Բալուեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին: Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձնլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 4 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11101 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.101

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՇՈՒՆՉՈՎ, ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

Օրուան մարդը սպիտակափառ մօրուքով պատկառելի ծերունին է, որուն գաւազանը կը բախէ վերանորոգուող կեանքի սեմին : Ու Նոր Տարուան հետ, մարդկային միտքը կը բացուի նոր խորհրդածութիւններու առջեւ : Պահ մը կը սթափին ամէնէն անտարբերներն ու թմրածներն անգամ՝ Կաղանդի իրիկուան մէջ, անցեալէն եկող ուրախ կամ տըխուր, բայց միշտ գեղեցիկ յիշատակներու վերյիշումով :

Ամէն մէկուն՝ ի՛ր Ամանորը, իր երազներուն չափ խոր, իր յոյսերուն չափ վառ, իր իտէալին չափ մեծ :

Մանուկներ կը խայտան սիրուն նուէրներու տեսիլքով, ու մեծերը, այդ մե՛ծ մանուկները կը գինովնան արբեցութեամբ մը աղնիւ, որ ցամքած հոգիներն իսկ կը լեցնէ խնդութեան գինիով :

Այս այն պահն է, երբ ուրախութիւնը կը խառնուի տրտմութեան ու թախիծին, որքան ալ առատ հոսի գինին սեղաններուն վրայ եւ հոգիներուն մէջ : Յուզումը կը սեղմէ կոկորդը, աչքերը կը տամկանան, հի՛ն, հի՛ն յիշատակներ կուգան պահանջելու իրենց իրաւունքը գոյութեան :

Հանգրուան մը այս, հանդիսաւոր պահ մը խորախորհուրդ՝ կեանքի անծայր ճամբուն վրայ :

Ու տակաւին, առօրեայէն վեր սլացք մը այսօր : Բոլորի՛ն համար : Մեծի՛ն ու պզտիկին : Ու մեծերուն մէջ՝ ամէնէն սկեպտիկներուն անգամ : Նորերը աստիճան մը եւս կը բարձրանան կեանքի սանդուխէն, հիները աստիճան մը աւելի կ'իջնեն : Ոմանց կեանքին վրայ տարի մը կ'աւելնայ, ուրիշներէն տարի մը կը պակսի :

×

Տարի մըն ալ անցաւ մարդոց որդիներուն կեանքէն : Անցնող երեք հարիւր վաթսուն եւ հինգ օրերու ընթացքին, աշխարհ լեցուեցաւ նոր ծնունդներով, պալատներ ու խրճիթներ չէնցան նորածիններու ճռուողիւնով : Հեռացան ուրիշներ այս անցաւոր աշխարհէն : Ոմանք՝ տարիներու բեռան տակ կքած, ուրիշներ՝ դեռ երիտասարդ, կեանքի գարունը հազիւ բոլորած կամ երազներու տարիքին մէջ :

Ու կեանքը շարունակուեցաւ, պիտի շարունակուի այսպէս՝ հնազանդելով բընութեան անյեղլի օրէնքին :

Պիտի շարունակուի առանց ցնցումի, որովհետեւ կեանքը ժամանակաչափ չունի : Անհունէն եկած՝ կը դիմէ անհուն :

Մարդն է որ տարիներու բաժնած է զայն, ժամանակի գետին վրայ նետելով կամուրջներ, այդ կամուրջներուն հանդէպ դրուանին վրայ, անոնց սեմին՝ կազմելու համար իր հաշուեկշիռը :

Այսպէս, ինչո՞վ կը տարբերի Նոր Տարին նախորդէն, որ պիտի երթայ թաղուիլ ժամանակի անհունութեան մէջ, դառնալու համար պատմութիւն մարդոց, անվերադարձ օրերու շղթայ, անցեալ ժողովուրդներու :

Կը խանդավառուինք բոլորս, կը շնորհաւորենք զիրար, մեր շրթներուն վրայ միայն մաղթանքներ կան այս գիշեր ու սիրոյ համբոյրներ կը դրոշմուին տաքայտերու վրայ . բայց բոլորս ալ գիտենք, կեանքը այդպէս սովորեցուցած է, թէ, իրականին մէջ, ոչ մէկ նորութիւն կայ : Վաղը առաւօտ, պիտի ծագի նոյն արեւը ու մեզի պիտի ղրկէ նոյն ճառագայթները, որոնք մեռնող տարուան վերջին մայրամուտը բոցավառեցին :

Տարին անգամ մը սակայն, առիթ կը տրուի մեզի՝ յետադարձ ակնարկով մը չափելու կտրուած ճամբան : Տեսնելու՝ ուրկէ՛ եկած ենք, ի՛նչ ճամբաներէ անցած, հասնելու համար այսօրուան, որ վաղը պիտի ըլլայ երէկ, ու այսպէս շարունակ, մինչեւ վախճանը ժամանակներու :

Գոտեպնդումի պահն է այս՝ ի խնդիր նոր արշաւներու : Այդ գոտեպնդումը, ներքին այդ զօրացումը պիտի գայ մեր անդրադարձներուն անկեղծութենէն : Նոր Տարուան խորհուրդը ի զուր պիտի ըլլայ, եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը անձնապէս ու բոլորս՝ հաւաքաբար, չանդրադառնանք մեր անհատական եւ ազգային կեանքին, չնստինք հայելիին առջեւ, հաշիւ տալու : Զօրանինք փորձառութեան ու հասունութեան այն յաւելեալ հարստութենէն, որ անցող տարին կը ձգէ մեզի :

Հին ուխտերու եւ սրբազան որոշումներու վերանորոգման պահն է այս, երբ կամքերը կ'արթննան ու կը լարուին :

Նոյնն է պարագան ժողովուրդներու համար : Վա՜յ այն ժողովուրդներուն, որոնք իրենց մէջ չեն զգար վերանորոգուելու եւ թարմանալու ուժը, որոնք չեն ըմբռներ ժամանակի ոգին, չեն քալեր ժամանակին հետ : Ուշ կամ կանուխ դատապարտուած են իյնալու պատմութեան ճամբաներուն վրայ՝ դառնալու համար անցեալի փառքերուն ցոլքերը միայն :

Կը մնան ու կը գոյատեւեն անոնք, որոնք իրենց յաղթական երթը կ'առաջնորդեն, Նոր Տարիներու բացած ճամբաներէն, առանց սակայն չփոթելու անցաւորը մնայունին, ժամանակաւորը յաւերժականին հետ : Որովհետեւ ճըշմարտութիւններ, արժէքներ, գաղափարներ ու իտէալներ կան, որոնք չեն հինար, չեն մաշիր : Ատեն մը կը ծածկուին անոնք, բայց երբ կիրքերը հանդարտին, դարձեալ երեւան կուգան, աւելի շքեղ, աւելի լուսափառ :

Այդ արժէքներէն մէկը՝ հոգեկան հարստութիւնն է մեր ժողովուրդին, ազատ ու անկաշկանդ ապրելու իր դարաւոր երազը :

Մենք այդ երազէն կը ստանանք մեր ուժը, շքեղ գալիքներու մեր անմար լոյսը, որ անծանօթ ու բարի ձեռք մը, մութ գիշեր մը, վառեց Արարածի կատարին՝ լուսաւորելու համար յաւիտենականութեան ճամբան անխոնջ ուղեւորին :

Հայ ժողովուրդին :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵ՞ՐԷՆ ԵՏՔ

ՏՈԼԱՐԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ, ՈՍԿԻՆ Կ'ԻՅՆԱՅ

Միացեալ Նահանգներու մէջ, հակազդեցութիւնները տարբեր են, ըստ շրջանակներուն : Այսպէս, ելմտական շրջանակները աննպաստ են, ճարտարարուեստի մէջ վերապահ են եւ նպաստաւոր Քոնկրէսին մէջ :

Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, Ճոնսընի ըրած յայտարարութիւններէն ետք, տոլարը բարձրացաւ 4, 9. 140ի հասնելով : Ընդհակառակն ոսկին սկսաւ իյնալ :

Արտասահմանի մէջ հետեւեալ հակազդեցութիւնները կան .—

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ .— Ընդհանրապէս գոհ են, գաշնակցային Դրամատունը կը խորհի թէ ձեռք առնուած խիստ միջոցները «լաւ եւ անհրաժեշտ» են եւ պիտի օժանդակեն հանդարտեցնելու ոսկիի չահագործումները :

ԻՏԱԼԻԱ .— Ելմտական նախարարը՝ Քոլոմպօ յայտարարած է թէ իր երկիրը համաձայն էր որեւէ միջոցի որ կը ձգտի բարելաւել ամերիկեան տնտեսութիւնը եւ ամրապնդել տոլարի վիճակը : Իտալիա կ'ընդունի աննպաստ հետեւանքները որ պիտի ըլլան իր իսկ տնտեսութեան համար : « Դժուար է, աւելցուցած է Քոլոմպօ, կարծիք մը յայտնել ձեռք առնուած միջոցներու ամբողջութեան վրայ, բայց նախագահ Ճոնսընի որոշումը խելացի կը թուի » :

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ .—Ցուսախաբ են այն շըրջանակները որոնք զբօսաշրջիկութեան պատասխանատու են : Անոնցմէ մէկը յայտարարած է .— Ասիկա չի վայելեր մեծ ժողովրդապետութեան մը ոգիին : Աւելի պարզ էր եւ ազատական աւելի մեծ թիւով Եւրոպացի քաշել Ամերիկա » :

Ֆրանսա չի խորհիր թէ պիտի նեղուի զբօսաշրջիկի տեսակէտով, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսա այցելող երկու Ամերիկացիներէն մէկը՝ գործով կուգայ :

× Նոր դրամագլուխներու փոխադրութեան վրայ դրուած սահմանափակումները բաւական փոփոխութիւններ պիտի ըստեղծեն : Նպաստաւոր դրութիւն մը պիտի գործադրուի սակայն Ճափոնի, Մեծն Բրիտանիոյ, Քանատայի եւ Աւստրալիոյ համար :

ՍՐՏԻ ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

Փրոֆ. Պառնար Երեքշաբթի օր կատարեց երկրորդ գործողութիւնը, սրտի փոխարկումի : Հիւանդը 58 տարեկան, Ֆիլիփ Պլայպերկ շատ ծանր վիճակի մէջ էր Թրոմպոզ Քոռոնէրի իբրեւ հետեւանք : 24 ժամ է կ'ապրի 24 տարեկան խառնածինի մը սրտով :

Հակասութիւն մը կայ անշուշտ երբ մըտածենք թէ Երկուշաբթի ամբողջ օրը, Փրոֆ. Պառնար եւ իր գործակիցները անհամբեր կը սպասէին որ արկածով մէկը մեռնի, որպէսզի կարենան սիրտը առնել եւ փոխադրել : Այլ ու պարզ խօսքով կը սպասուէր որ մէկը մեռնի, որպէսզի ... ուրիշ մը չմեռնի ... :

Այս անգամ ալ 24 տարեկան երիտասարդի մը մահն է որ պիտի փրկէ 58 տարեկան մարդ մը : Հասփթ, 24 տարեկան խառնածին մըն է, որ ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցած է ծովափը : Սիրտը կեցած էր, բայց արուեստական շընչառութեամբ կարելի կ'ըլլար կրկին ճամբայ հանել ու քիչ ետք կատարել փոխարկումը (այս մասին մեր աշխատակիցը՝ Բժ. Լեւոն Գրիգորեան չահեկան յօդուած մը ունի որ լոյս կը տեսնէ մեր վաղուան թիւով) :

Կրնայ ըլլալ որ բժշկական եւ գիտական գետնի վրայ քիչ մը անտեղի թուի այսքան լուրջ գործողութեան մը շուրջ եղած ծանուցումն ու աղմուկը, բայց Փրոֆ. Պառնար, որ ծագումով Հրեայ է, կը խոստովանի թէ այդ ձեւով է որ դրամ կը ստանան շարունակելու համար իրենց գործը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՈՆԵԱՅԻ Արքեպիսկոպոսը, Կարդինալ Լեռքաոօ յայտարարած է ամանորի իր քարոզին մէջ թէ Միացեալ Նահանգները պէտք է դադրեցնեն իրենց ռըմբակոծութիւնները :

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ սրտի տագնապ մը անցուցած է եւ ջնջած բոլոր ժամադրութիւնները : Կը հանգստանայ Կաաչի իր տան մէջ : 72 տարեկան է :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ երեք զօրավարներ ազատ արձակուեցան : Մասնակցած էին թագաւորին ձախողած պետական հարուածին :

ԵՐԵՒԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹ ՀԵՌԱՏՊԱԿԱՆ ԿԱՊԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւան – Պէյրութ հեռատպական կապի հաստատման առթիւ, ԹԱՍ գործակալութեան Լիբանանի տնօրէն Պ. Փեթր Եկորով իր բնակարանին մէջ տուաւ ընդունելութիւն մը, ի պատիւ Հայաստանի հեռագրական գործակալութեան տնօրէն Պ. Արտաւազդ Խաչիկեանի :

Ջերմ մթնոլորտի մէջ, ընդունելութեան ներկայ եղան Լիբանանի տեղեկատուութեան նախարարութեան տնօրէն էմիր Հարես Շեհապ, Մամլոյ սենտիքայի փարչութեան նախագահ Պ. Ռիատ Թահա, ինչպէս նաեւ «Արարատ», «Զարթօնք», « Այգ », «Սփիւռք» եւ «Ազդակ» թերթերու պատասխանատուները :

Յետ հիւրասիրութեան, հիւրերը հրաւիրուեցան կողքի սրահը, ուր դասաւորուած էին հեռատիպ մեքենաները :

Հեռատպական կապի պաշտօն. բացումը կատարեց Պ. Արտաւազդ Խաչիկեան : Այնուհետեւ, հեռատիպը սկսաւ հաղորդել լիբանահայութեան ուղղուած ողջոյնի հեռագիրները Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վիքտոր Համբարձումեանի, սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Յարաբերութիւններու կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեանի եւ վաստակաւոր արուեստագէտներ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի ու երգչուհի Գոհար Գասպարեանի :

Ներկաները շնորհաւորեցին Պ. Խաչիկեանը, այս գեղեցիկ եւ օգտակար իրագործման համար :

Նոյն օրը, գիշերը, Հ. Մ. Մ.ի Տան մէջ տեղի ունեցաւ յատուկ հանդիսութիւն, հայ մամուլի պատասխանատուներուն եւ հրաւիրեալներու ներկայութեան :

«ԱԶԴԱԿ»

ԴԱՆԻՈՅ Թագուհին Հռոմ հասաւ, իր աղջիկը տեսնելու համար (Յունաստանի Թագուհին) :

ՔԻԶԻՆԿԷՐ յայտարարեց թէ Անգլիա պէտք է անդամակցի Հասարակաց Շուկային :

ԱՆԳԼԻՈՅ գաղտնի գիւաններու (1923 – 1937) հրատարակութիւնը կը կատարուի քսան տարի աւելի կանուխ քան ինչ որ նախատեսուած էր :

ԱՄԱՆՈՐԻ օրերուն կառքի արկածները շատ եղած են եւ մեծ մասը եղերական : Սառած ճամբաները եւ վարորդներու անխոհեմութիւնը պատճառ եղած են որ մեռեալներու թիւը շատ կարեւոր ըլլայ : Արդարեւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, որ վերջնական բնոյթ չունէր, 120 մեռեալ կար : Ասոնց մէջ յիշենք Կի Պոնիֆասը, ռկալիի միջազգային, 30 տարեկան որ ծանրօրէն վիրաւորուած, արկածէն քանի մը ժամ ետք մեռաւ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, դիւանագիտական մարմնի ոչ ներկայացուցիչ ամանորի շընորհաւորութիւններ ներկայացուցած է խնամակալ Զօյթաքիսի : Աթէնքի եկեղեցւոյ Թէ Տէում՝ն, հրաւիրուած զինուորական կցորդներէն միայն ազգ. Զինաստանի կցորդը ներկայ եղած է եւ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան ներկայացուցիչները որոնք դիւանագիտական կանոնագրի ենթակայ չեն : Թագաւորը համէն տուած է Ամանորի իր պատգամը, յոյն ժողովուրդին, ուր շեշտած է թէ «մենք, Յոյներս, ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան կառչած ենք, աւելի քան մեր կեանքին իսկ » :

ՉԷԶՈՔԸ

Զօրաւոր կամքէ եւ տեսակէտէն զուրկ արարած մըն է չէզոքը :

Ծուարած իր ներաշխարհին մէջ, սեփական հաշիւներով առաջնորդուած անձ մըն է ան, մերթ քեզի հետ, մերթ հակառակորդիդ, բայց յաճախ ոչ ոքի հետ, երբ իր դիրքաւորումէն վնասներ կը տեսնէ իր անձին համար :

Չէզոքը իրականին մէջ ամէնուն հետ է, երբ վնաս մը չի տեսներ անոր մէջ :

Եթէ բախտի բերումով ապահոված է լաւ տնտեսութիւն մը իրեն համար, չէզոքութիւնը կը վերածէ փառամոլութիւնը ասպարէզ վահանի մը, որուն ետին ապաւինած, սոնքալով կ'ըսէ խօսակցին, թէ ազգային ցաւերը հետեւանք են ներքին նեղքուածներու :

Չէզոքութիւնը իրեն համար նիւթական կարգ մը շահեր ապահովելու առիթ մըն է :

Երբ հանգանակութեան մը կամ հանրօգուտ նախաձեռնութեան մը համար կը դիմեն, իր չէզոք ըլլալը պատրուակելով կը մերժէ մասնակցութիւն բերել ձեռնարկին :

Ցետոյ կը փորձէ ազգին բոլոր դժբախտութիւններուն պատճառ ցոյց տալ կուսակցութիւնները. պայմանով որ կուսակցական չըլլայ խօսակիցը : Անոնք, կ'ըսէ, եթէ հեռու մնային վնասակար խիղախութիւններէ ու միայն ընդհանուրին շահերով հետաքրքրուէին, տարբեր պիտի ըլլար մեր կացութիւնը այսօր :

Չէզոքը առանց խղճելու թոյլ կուտայ ինքզինքին ընել նման բարբանջանքներ, պարզապէս դումարով մը չմասնակցելու համար համազգային ձեռնարկի մը :

Այսուհանդերձ չէզոքը ոեւէ մէկուն հետ դէշ մարդ ըլլալ չուզող անձն է : Եթէ իր կեցուածքով իրեն դէմ կը հանէ ուրիշներ, այնպէս ցոյց կուտայ, թէ զոհողութեան պատրաստ ազգային մըն է ինք ալ, բայց նախ պէտք է ստեղծել միացեալ ճակատ ու ներքին համաձայնութիւն :

Մինչեւ անգամ զեղծարարի մը արարքին դէմ բողոքներու կարգին եթէ փորձէք ունենալ իր ստորագրութիւնը, կը մերժէ ատիկա ալ, յայտարարելով թէ չէզոք մէկն է ինք ու նման գործեր չեն շահագրգռեր զինք :

Չէզոքը կամապաշտ յամառ է, որուն համար միայն սեփական հաշիւներն են կարեւոր :

Իր ամէնօրեայ քարոզն է.

—Ազգը պէտք է ունենայ մէկ ճակատ. ամէն տեղ տասնեակ ակումբներ եւ թերթեր պահելու տեղ՝ կը բաւէ ունենալ մէկ ներկայանալի ակումբ ու շնորհքով մէկ թերթ :

Մի փորձէք տարհամոզել զինք ըսելով թէ տասնեակ եւ աւելի կուսակցութիւններ ունեցող ազգեր ու ժողովուրդներ կան ամէն տեղ, որոնք սակայն կը գտնուին բարգաւաճ ու խաղաղ կացութեան մէջ, եւ թէ գաղափարներու տարբերութիւնը պատճառ մը չէ որ մարդիկ չյարգեն իրենց հակառակորդները եւս : Չէզոքը պաղ պաղ կը դիտէ ձեզ ու կը հեռանայ :

Չէզոք է ինք ու զոհ : Պէտք է ազգը միանայ : Մէկ եկեղեցի : Մէկ թերթ : Մէկ ակումբ եւ մէկ վարժարան : Ահա իր սկզբունքը, եթէ կ'ուզէք ունենալ իր համակրանքն ու քանի մը սանթիմները :

Չէզոքը չի մերժեր ձեր հրաւէրը, սիրով կը մասնակցի ձեր կոչունքի սեղաններուն, բայց եթէ օր մը թելադրէք իրեն, որ ինք ըլլայ նախաձեռնողը նման սեղանի մը, կը պատրուակէ իր չէզոքութիւնը եւ կ'ըսէ, թէ իր կողմէ սխալ մը պիտի ըլլար զիրար ատող հատուածներէ անձեր հրաւիրել մէկ սեղանի բոլորտիքը, ու կասկածներ ստեղծել պարկեշտ մարդու իր անունին շուրջ :

Չէզոքութիւն ծախող անձերուն մէջ դժուար է հանդիպիլ հիմնաւորուած տեսակէտներու տէր մարդոց : Անոնք տարուած իրենց շահերէն՝ չեն փափաքիր հատուածի մը տեսակէտները միայն բաժնած ըլլալ : Չէզոքութիւնը կը դարձնէ նպաստ մը զանգուածներու ըսիբսաւներէն զերծ մնալու համար :

Արիութեան պակաս՝ այս մէկն ալ անշուշտ, որովհետեւ կարելի է հատուածի մը պատկանիլ եւ մնալ ճշմարտութեան ախոյեան : Զրաժնել հատուածին սխալ ելոյթները կամ հատուածականութիւնը զէնք չդարձնել ուղղամտութեան եւ արդարութեան դէմ մեղանչումներ կատարելով :

Սպենսըր, Էմըրի, Հերտվիկ մեղուներու, մրջիւններու, տերմիտներու, բոներու մէջ արդասաբերութեան եւ սերնդագործելու անատակ չէզոքներու պարագան վերագրած են անոնց սնունդի պակասին կամ յատուկ ձեւին : Մարդ չէզոքները ընդհանրապէս զերծ են այդ վշտաւիթ պարագայէն ու կ'ապրին փարթամութեան մէջ : Մինչ միջատներու մէջ չէզոքները իբր զինուոր կամ խնամատար՝ կ'օգնեն իրենց նմաններու գոյապահպանման, մարդ չէզոքը իր ապերասան ապրումներով կը դառնայ անպէտ մէկը :

Չէզոքութիւնը երբ անհատը կը տանի անձնապաշտութեան, խոտելի է, այդ իսկ պատճառով վնասակար :

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Թ.

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Բազմահազար Թուրքեր — մէկ բաղձանք ունին. — Հեռանալ Թուրքիայէն :

Ատենօք Հայն էր... եաթաղանէն փրկուած թէ հայի համար, հօրենական տունն ու տեղը ձգած՝ կը շրջէր երկրէ երկիր :

Այսօր Թուրքն է :

Բոլորս ալ ծանօթ ենք, որոշ չափով, Թուրք գաղթականներու վիճակին՝ Գերմանիոյ մէջ թէ այլուր : Միշտ աղտոտ գործն է, միշտ անբաղձալի սեւ աշխատանքն է Թուրքին բաժինը :

Քիչ չէ թիւը նաեւ աղջիկներու որոնք դէպի արտաքին աշխարհ, դէպի անծանօթը նետուելու երազով տարուած են :

Անզարայի կառավարութիւնը, փոխանակ առաջքն առնելու այս վտանգաւոր ընթացքին, երկրին մէջ անոնց գործ կամ գործի դիւրութիւններ ստեղծելու, — ուր այնքան պահանջ կայ աշխատող ձեռքերու, — ընդհակառակն, կ'աջակցի արտագաղթին :

Ինչո՞ւ :

Որովհետեւ անգործներու թիւը վտանգաւոր համեմատութիւններու հասած է, ինչ որ ծանր սպառնալիք մըն է արդէն իսկ տկար այդ երկրի տնտեսութեան :

Որովհետեւ դատարկապորտութիւնը, իրականութեան մէջ, կարծուածէն շատ աւելի վտանգաւոր ու վարակիչ հոգեբանական ախտ մըն է, որ կողմնակիօրէն կը հարուածէ երկրի ընկերային կառուցուածքը :

Որովհետեւ այդ գաղթականները ինչ փոյթ թէ ինչպիսի օրեր պիտի ապրին — օր մը հայրենիք պիտի ղրկեն իրենց խնայած քանի մը հարիւր կամ քանի մը հազար տոլարով ...

Անզարա կարգ մը առանձնաշնորհումներ ալ տուած է այդ դժբախտներուն :

Անոնք կրնան իրենց հետ կամ նոյն իսկ իրենց վերադարձին՝ Թուրքիա մտցնել կարգ մը առեւտրական ապրանքներ, առանց ներածումի սեղմումներուն ենթարկուելու :

Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ միջնորդներ կան, որոնք արդէն մասնագիտացած են նման գործերու մէջ, մէկ կողմէ յաճախորդներ կը հայթայթեն, որոնք ներածելիք ապրանք ունին՝ հրամանագիր չունին, իսկ միւս կողմէ հայրենիք վերադարձողներ :

Անշուշտ, ամէն չարիք ունի նաեւ իր օգուտը, այս գաղթականները զանազան երկիրներու մէջ, շփուելով օտարներու հետ, կը տեսնեն եւ կը սորվին շատ մը բաներ, զորս պիտի չկարենային ընել Թուրքիոյ մէջ :

Սակայն դժբախտութիւնը այն է, որ հայրենադարձ Թուրքեր իրենց խնայողութիւնը եղող քանի մը տոլարը յաճախ կը կորսնցնեն... հազիւ ոտք դրած թրքական հողին վրայ ... Ուրիշներ ալ կը կողոպտուին՝ սրճարաններու կամ խաղավայրերու մէջ :

Սրճարանն ու խաղավայրը այդ երկրի ամենաշահաբեր գործերէն կը համարուին :

Ամէն քաղաք, քաղաքի մը ամէն անկիւնին կը հանդիպինք այսպիսի զբօսավայրերու :

Առաւօտուն, ժամը 7 – 7·30էն հոս կը հաւաքուին պատանիներ, երիտասարդներ, ապա նաեւ հասուն տարիքի մարդիկ, թուղթ խաղալու, նարտ խաղալու, նուագ մտիկ ընելու կամ ուրիշ որեւէ ձեւով իրենց ժամանակը սպաննելու համար :

Խաղացողները հասկնալի են որոշ չափով, սակայն նուագ մտիկ ընողներուն տե՞սքը ...

Երեւակայեցէք ...

... Խումբ մը երիտասարդներ, մէկը միւսի ուսին կթնած, գլուխները կախ կամ աչքերը առաստաղին, ակնարկը անորոշութեան մէջ կորսուած, ժամերով մտիկ կ'ընեն եւ ... ինչ երաժշտութիւն, Աստուած իմ, լաց ու կոծ ... սարսափազդու եղերալուր ճիչեր ...

×

Թուրք երիտասարդութեան այս վիճակին շարժառիթները անթիւ են եւ խորունկ արմատներ ունին :

Այս մասին հարցաքննած եմ սրճարանատէրեր, ծնողներ, զանազան դասակարգի երիտասարդներ, պետական պաշտօնեաներ, նաեւ ուսանողներ՝ Պոլսոյ համալսարանէն :

Տրուած պատասխանները միայն մէկ կէտի շուրջ իրարու համաձայն են, թէ՝ նոր սերունդը փճացած է :

Այդ ընդհանուր փճացումին կը տրուին զանազան մեկնաբանութիւններ, նայած թէ ո՞վ է խօսողը :

Կը դատապարտուի կառավարութիւնը, որովհետեւ ժողովուրդին վիճակով մտահոգ չէ :

Կը դատապարտուի երկրի տնտեսական վիճակը, որ ներդաշնակուած չէ : Կան մեծահարուստներ, որոնք դրամ շինած են օգտագործելով զանազան առիթներ, ընդհանրապէս շահագործելով իրենց ծանօթ պետական պատասխանատու պաշտօնեաներ : Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, որ միջակէն վար կեանք մը կ'ապրի, ի վիճակի չէ գործ հայթայթելու ուրիշին, որով մեծ թիւով երիտասարդներ անգործ կը մնան :

Կը դատապարտուի Ամերիկան, որ իր տոլարներով թէեւ օգնած է կառավարութեան ծրագիրներուն իրագործումին, սակայն խախտած է Թուրքիոյ ընկերային աւանդական կառուցուածքը : Տնտեսական վիճակն ալ փոխանակ առաջ երթալու, բարգաւաճելու, աններդաշնակ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Ամբողջ երեք ժամ տեւեց այդ ապարդիւն խուզարկութիւնը :

Ամէնուն դէմքին վրայ յուսահատութիւնն ու կատաղութիւնը նկարուած էր ու մանաւանդ երկիւղը :

Ի՞նչ պատասխան պիտի տային Սուլթանին :

Այս սարսափելի հարցումը կը տաղնապեցնէր ամէնուն միտքը : Թիկնապահները որոնք պաշտօն ունէին անմիջապէս Եըլտըզ վերադառնալ եւ լուր տանելու, չէին համարձակեր տեղերնէն շարժիլ :

Եւ ահա նոր թիկնապահ մըն ալ հասաւ :

— Սուլթանը հրամայեց որ ձերբակալուածները անմիջապէս Եըլտըզ փոխադրուին եւ հոն կատարուի նախնական հարցաքննութիւնը, նոր «իրատէ» մըն ալ բերաւ այս վերջինը : Բայց երբ իրեն յայտնեցին թէ տակաւին ոչ ոք ձերբակալուած էր, մարդը կատաղօրէն ձեռքը ճակտին զարկաւ եւ աթոռի մը վրայ ինկաւ :

— Բայց ո՞ւր անյայտացան այս մարդիկը, օ՞դը ելան, գետնի՞ն տա՞կը անցան, չոգիացա՞ն, ի՞նչ եղան, կը պոռար ոստիկանութեան նախարարը դիւահարի մը պէս երթեւեկելով սենեակէն խոհանոց :

Խուզարկութիւնները, յուսահատ ճիգով մը կը շարունակուէին դեռ. հիմա փոքրիկ պարտէզին հողը կը փորէին ու խոհանոցին մալթայի քարերը տեղէն կը հանէին՝ գետնափոր թաքստոց մը գտնելու յոյսով : Տանիքին բոլոր կղմինտրները մէկիկ մէկիկ փրցուած ու նետուած էին : Սանդուխին աստիճանները տեղերնէն հանուած, դարակները քանդուած, պատերը տապարի հարուածներէ ծակծկուած էին : Տունը գրեթէ աւերակ դարձած էր :

Բայց եւ այնպէս ոչ մէկ հետք կարելի եղած էր գտնել :

Բաց աստի, այդ յամառ ու խելայեղ խուզարկութիւնը անուղղակի օգուտ մըն ալ չէր ունեցած : Ոչ մէկ թերթ ոչ մէկ նամակ գտնուած էր ամբողջ տանը մէջ : Խոհանոցի մէկ քանի անհրաժեշտ անօթներ, մէկ քանի պնակ, վեց զոյգ սեղանի սպաս, հինգ անկողին, տասնի չափ աթոռ, ահա ամբողջ տան կահկարասիքը : Ասոնցմէ զուրս որեւէ առարկայ մը չկար որ հետապնդումի մը բանալին կարենար ըլլալ եւ ապագայ խուզարկութիւններու ծառայէր :

— Գործերնիս սատանաներու հե՞տ է արդեօք, կ'ըսէր խեղճ Ծէֆիք փաշա յուսահատօրէն ման գալով տանը մէջ :

Բայց վերջապէս կարելի չէր յաւիտեան մնալ այդ տան մէջ : Ամէնէն անխոնջ եւ յուսալից խուզարկիչներն ալ յոգնած՝ յուսահատած էին ու այլեւս դադրեցուցած էին իրենց փնտռտուքները :

— Պէտք է որ մէկը երթայ եւ իրողութիւնը Սուլթանին հաղորդէ, ըսաւ ոստիկանութեան նախարարը, իր շուրջը գտնուողներուն :

Ամէնքը վարանած ու ամօթահար իրարու նայեցան :

— Ծէֆիք փաշա, դուք վերադարձէք Եըլտըզ եւ տեղեկութիւն տարէք, քանի որ Նորին Վեհափառութիւնը ամէնէն վերջ ձեզ ղրկած է լուր առնելու համար, ըսաւ թիկնապահներէն մէկը :

— Ո՛չ, պատասխանեց այս վերջինը, լաւագոյն է որ Հիւսնի փաշան երթայ լուր տալու, որովհետեւ Նորին Վսեմութիւնը ցերեկուընէ ի վեր եկած է եւ ամէն բան տեղն ի տեղօք գիտէ :

— Ըստ իս վսեմափայլ Նախարարը անձամբ երթալու է, անմիջապէս պատասխանեց Հիւսնի փաշան, յարմարագոյնը այս է :

Ու այսպէս ոչ ոք կ'ուզէր այդ ծանր պաշտօնը իր վրայ առնել :

Ծէֆիք փաշա տենդային քայլերով կը շարունակէր երթեւեկել սենեակին մէջ, իր անունին արտասանուիլը լսելով կանգ առաւ, պահ մը լուռ ու մունջ գետինը նայեցաւ ու յետոյ ըսաւ.

— Ամէնքս մէկ կ'երթանք Եըլտըզ եւ իրողութիւնը եղածին պէս կը հաղորդենք ... ամէնուս ալ խիղճը հանդարտ է, մենք մեր պարտականութիւնը անթերի կերպով կատարեցինք, մարդկօրէն ինչ որ կարելի էր ըրինք, հետեւաբար վախնալիք բան մը չունինք, մեր Վեհափառ Տէրը, երբոր ամբողջ պատմութիւնը իմանայ, կարծեմ մեզի մեղադրելիք բան մը պիտի չգտնէ ... :

Նախարարը այս խօսքերը կ'արտասանէր բուռն յուզումով մը եւ կարծես առանց հաւատալու իր ըսածներուն :

Եւ սակայն իր առաջարկը ընդունելութիւն գտաւ :

— Այո՛, այո՛ ամէնքս միասին երթանք, ըսաւ Հիւսնի փաշա :

Միւս թիկնապահներն ալ նոյն կարծիքը յայտնեցին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(13 — Շար.)

կացութեան մը ենթարկուած է :

Կը դատապարտուի կրթական նախարարութիւնը, որ պէտք եղած թիւով վարժարաններ չի բանար : Տղաքը օրն ի բուն փողոցներն են արձակուրդի շրջանին, դպրոցական շրջանին ալ՝ կէս օր մը դպրոց կը յաճախեն, իսկ օրուան մնացեալ ժամերուն փողոցներու մէջ՝ փողոցի դաստիարակութեամբ կը մեծնան :

Կը դատապարտուի նաեւ դարը :

Քիչեր միայն դատապարտեցին դպրոցներու մակարդակը :

Շատեր կը բողոքեն տղոց անընդունակութեան համար :

Մէկ հոգի միայն աւանդուած դաստիարակութեան բնոյթին, ովիին դէմ արտայայտուեցաւ, զայն դատապարտելով իբրեւ «սխալ», «պատասխանատու Թուրքիոյ բոլոր դժուարութեանց» :

Թուրքիոյ մէջ կան «անձնական» վարժարաններ ալ, համեմատաբար աւելի լաւ մակարդակով, սակայն պարզ ժողովուրդին համար՝ անձեռնտու : Այնքան սուղ են կրթաթոշակները :

×

Թուրքիոյ մէջ կայ անշուշտ ընտրանի մը երիտասարդութեան, որուշ գիտակցութեան տէր, ընդհանրապէս զարգացած :

Այս ընտրանիին կը հանդիպիք գրեթէ ամէն քաղաքի մէջ. լուրջ տղաք, աղջիկներ կամ կիներ : Ասոնք տարբեր կեանք մը կ'ապրին, տարբեր աշխարհ, տարբեր մտածելակերպ ունին, տարբեր ճաշակ :

Այս վերջինները — աւելի քան պարզ ժողովուրդը — քեզ տեսնելուն՝ չակնկալուած ընդունելութիւն մը ցոյց կուտան : Հետդ կը խօսին հին ծանօթի մը նման : Կ'ուզեն քեզ հիւրասիրել, իրենց տունը տանիլ, ծանօթներուն եւ պարագաներուն ներկայացնել : Կը դառնան շուրջդ, ամէն ծառայութիւն ընելու պատրաստ են :

Քեզի ուղղուած հարցումներէն կը զգաս արդէն անոնց մտքի պատրաստութեան խորութիւնը ... Ծարաւը ունին ամէն բան գիտնալու, հասկնալու, մանաւանդ Հայու մը հետ խօսելու :

Եղած հիւրասիրութիւնը այն աստիճանի կը հասնի, որ այլեւս կը քաշուիս, կ'ամչնաս :

Արտակարգօրէն, անդերազանցելիօրէն քաղաքավար են :

Հետերնին պզտիկ ծանօթութիւն մը եւ կը զգաս բովանդակ ուժը թրքական դիւանագիտութեան :

Ցիշած եմ նախապէս՝ սա բացատրութիւնը. «ոչ – իսլամ է, սակայն եղբայրս է» :

Այս վերջինները պատասխանատու դիրքերու վրայ են միշտ :

Սակայն ...

Մի՛ զարմանաք ...

Ընդհանրապէս՝ յուսալքաբ, յոռետես վիճակ մը ունին :

Այս տարրը չի ծածկեր իր յուսախա –

ՌՈՒՍ
ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԹՈՏՆԵՐԸ

Այս ամսուան սկիզբները, Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան զինուորական կցորդ գնդապետ Ք. Հարփըր եւ ամերիկացի կցորդ մը՝ Մոլտավիոյ մայրաքաղաք Քիշնէվ այցելութիւն մը տուին :

Սոյն այցելութեան ընթացքին, ռուսական գաղտնի ոստիկանութիւնը անոնց թմրեցուցիչ տուած եւ անոնց հանդէպ դէշ վարմունք ունեցած է, ինչ որ աւելի մեծ աղմուկ յառաջացուց Մոսկուայի Արեւմտեան շրջանակներուն՝ քան Անգլիոյ մէջ :

Դիւանագէտներուն, հրապարակագիրներուն, արհեստագէտներուն եւ ուրիշ մնայուն կերպով Խորհ. Միութեան մէջ աշխատող Արեւմտեաններու համար, այս եղելութիւնը նոր ազդարարութիւն մը նկատուեցաւ, որպէսզի իրենց արթնութիւնը աւելի լարեն այնպէս մը՝ որ Քա – Կէ – Պէն, այսինքն՝ ռուսական գաղտնի ոստիկանութիւնը, չկարենայ նոր պարագաներ ալ աւելցնել արդէն իսկ բաւական մեծ թղթածրարին վրայ արեւմտեան ներկայացուցիչներուն, որոնք սա կամ նա ձեւով «ամօթալի» դիրքի մէջ կը գտնուին արդէն :

×

Մոսկուայի դեսպանատուներէն շատեր յաճախ իրենց անձնակազմերը կը զգուշացնեն այն այլազան մեթոտներէն, զորս Քա – Կէ – Պէ կը գործածէ պաշտօնեաներու հանդէպ, «թղթածրար կազմելու» համար : Սակայն, շատ յաճախ, Արեւմտեան ներկայացուցչութեններէն անգամ մը ծուղակը կ'իյնայ :

Արուեստականօրէն ստեղծուած տեւականները կրնան անմիջապէս չգործածուիլ : Սակայն, միշտ պատրաստ են թղթածրարին մէջ, եթէ Ռուսերը ուզեն գործածել զանոնք :

Աքանչելի պատերազմական անցեալով եւ բարձր նկարագրի տէր բրիտանական դեսպանատան ապահովութեան սպաներէն մէկը, ընդունելութենէ մը վերադառնալով, իր սենեակին մէջ գտաւ գեղեցիկ երիտասարդ աղջիկ մը : Ան զրկեց սպան եւ դեսպանատան ռուս պաշտօնէութենէն ուրիշ անգամ մը փութաց լուսանկարել զանոնք նոյնասենեակի դուռին առջեւէն այդ դիրքին մէջ :

Անգլիացին միջադէպը տեղեկացուց իր դեսպանին եւ երկու օրէն ետ կանչուեցաւ՝ Լոնտոն : Պատասխանատու անձ մը բացատրութիւն տալով ըսաւ՝ «Զենք կրնար վտանգի ենթարկուիլ ... : Նախընտրելի է որ ուրիշ մը փոխարինէ զինք : Ոչ ոք կրնայ գիտնալ՝ թէ ինչ կրնայ ընել մարդ, եթէ նման լուսանկարներ իր կնոջ ցոյց տրուին ...

Անգլիական թերթի մը թղթակիցը, որ Սեւ Ծովու ափերուն վրայ գտնուող Սոչի քաղաքը այցելած եւ թաքսիով մը ռոխալմամբ արգիլուած գօտիէն ներս էր մտած, աւելի վերջ անգլիական դեսպանատան տեղեկացուց՝ թէ թմրեցուցիչ տրուած էր իրեն խումբ մը Ռուսերու կողմէ, որոնք պանդոկին մէջ հրաւիրած էին զինք որ իրենց հետ խմէ : Ըսաւ՝ թէ երբ սթափած է, իր վերեւ տեսած է բըժիշկներ՝ որոնք բազուկէն ներերակային ներարկում մը կ'ընէին : Յաջորդ առաւօտ զօրաւոր գլխացաւով արթնցած է իր սենեակին մէջ ... Ամերիկեան դեսպանատան բժիշկ մը, որ երկու օր յետոյ Մոսկուայի մէջ իրեն այցելեց ըսաւ՝ թէ ամենայն հաւանականութեամբ իր վրայ ճշմարտութեան շիճուկի տեսակ մը գործածուած էր :

Եունայթըտ Փրէս լրատու գործակալութեան Մոսկուայի թղթակից միս Էյլին Մոզլի Մոսկուայի ճաշարաններէն մէկուն մէջ երիտասարդ նկարիչի մը հետ ճաշած միջոցին՝ մէկ կամ երկու գաւաթ գինի խմելէ ետք ուշաթափուեցաւ : Աւելի ետք սթափեցաւ Մոսկուայի ալքոլամոլներու հիւանդանոցի մը մէջ : Ինչպէս փաստուեցաւ՝ օրիորդ Մոզլիի թըմրեցուցիչ տրուած էր :

×

Կիներով կամ թմրեցուցիչներով նմանօրինակ միջադէպեր պատահած են շատ մը օտար դիւանագէտներու հանդէպ : Մոսկուա մնացող Արեւմտեանները սովետական գաղտնի ոստիկանութեան հսկողութեան ներքեւ կը գտնուին 24 ժամ՝ 24 ժամուան ընթացքին : Շատեր պարտաւորուած են մնալ յարկաբաժիններու մէջ՝ որոնք «արեւմտեաններու կեթթոներ »կը կոչուին : Իւրաքանչիւր բազմանկարանի առջեւ զինուած ոստիկան մը կը հսկէ : Երբ «հետաքրքրական» բան մը տեսնէ, «Քա – Կէ – Պէ»ին կը հեռաձայնէ :

Մոսկուայի եւ Լենինկրատի պանդոկներուն մէջ, տարիքոտ կիներ իւրաքանչիւր յարկի վրայ ոստիկանութեան հաշուոյն կ'աշխատին, օտար այցելուներու շարժումները ոստիկանութեան կեդրոնը տեղեկացնելով : Պարբերական հետազօտութիւններ ամերիկեան եւ անգլիական դեսպանատուներուն մէջ, շէնքերու պատերուն եւ յատակին մէջ զետեղուած միքրոֆոններ երեւան հանեցին :

Երկու կցորդներու Մոլտաւիա այցելութեան առթիւ վատ վերաբերումը, մէկ նոր նմոյշը կը հանդիսանայ ուրեմն այն մեթոտներուն, զորս ռուսական գաղտնի ոստիկանութիւնը կը գործածէ արեւմտեան դիւանագէտներուն հանդէպ :

Թարգմ. Սէ

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՒԲԱՐ ՓԱՇԱ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

— * —

Նուպար Փաշա Հիմնարկութիւնը (Հայ Թոշակաւորներու ձեռնարկ) 11, Րիւ տ'Էկմոն, Պրիւսէլ, կը յիշեցնէ շահադրգռուողներուն թէ դիմումի փորմիւլէռները պէտք է իրեն հասնին, կանոնաւոր կերպով լեցուած ՄԱՅԻՍ 15էն առաջ :

Նկատի պիտի չառնուին յապաղած դիմումները կամ անոնք որ պարզ նամակով եղած են :

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Պ. Հայկ Թօփաքեան, Ֆրանսայի Արտաքին առեւտուրի խորհրդատու նշանակուած է, Ելմտական նախարարութեան կողմէ :

ԾԻԾԱՂ

Մարդուն մէկը կը մեռնի եւ երկինք կը հասնի :

Դրախտի դրան առջեւ, Սուրբ Պետրոս կը հարցնէ անոր.

— Երկրի վրայ ի՞նչ ըրիր :

— Ոչինչ, կը պատասխանէ մարդը :

— Ոչի՞նչ : Մէկուն չարիք չհասցուցի՞ր :

— Ո՛չ :

— Ամուսնացա՞ծ էիր :

— Այո՛ :

— Լաւ, մտիր, կ'ըսէ սուրբը Դրախտին դուռը բանալով : Գնա եւ հանգստացիր : Շա՞տ տառապած ըլլալու ես :

Ետեւէն կուգայ ուրիշ մը :

— Դուն ի՞նչ ըրիր, կը հարցնէ Սուրբ Պետրոս :

— Ե՞ս : Բան չըրի : Առաջին կինս մեռաւ եւ երկրորդ անգամ ամուսնացայ :

— Ի՞նչ : Երկրորդ անգա՞մ : Կորսուէ՛ այստեղէն : Հոս նահատակներու տեղ է եւ ոչ թէ յիմարներու, կը գոչէ սուրբը եւ գոցէ Դրախտին դուռը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Խաչ որ պիտի չթողում մանուկը, ըսաւ Թէնարտիէ :

Բայց Ֆանթին ամենեւին չէր աղէկնար : Տակաւին հիւանդանոցին մէջն էր :

Քոյրերը ի սկզբան դժկամակութեամբ ընդունած եւ նայած էին «այս աղջիկը» : Ով որ Րէյմի սուրաքանդակները տեսած է, կը յիշէ անշուշտ թէ որքան ուռեցած է յիմար կոյսերուն նայող իմաստուն կոյսերուն շուրթը : Վէստալ կոյսերուն՝ «ամպիւպէ»ներուն (*) նկատմամբ ունեցած այս հին արհամարհանքը կնային արժանապատուութեան ամէնէն անդիմադրելի բնազդումներէն մէկն է :

Ահա նոյն արհամարհանքը զգացեր էին Ֆանթինը խնամող քոյրերն ալ, մանաւանդ թէ երբ հաւատաւոր՝ կրկին սաստկութեամբ զգացեր էին այն արհամարհանքը : Բայց քանի մը օրուան մէջ Ֆանթին անոնց այս զգացումը բոլորովին զադրեցուց : Ամէն տեսակ խոնարհական եւ քաղցր խօսքերով կը խօսէր եւ իր մայրութեամբը անոնց արգահատանքը կը շարժէր :

Օր մը քոյրերէն մին լսեց որ Ֆանթին տենդովը տառապած ժամանակ կ'ըսէր. «Մեղաւոր եղայ բայց եթէ զաւակս քովս ըլլայ, պիտի հասկնամ թէ Աստուած ներած է ինծ : Մինչդեռ դէշութեան ճամբուն մէջն էի, չէի ուզեր որ Քոզէթս քովս ըլլայ, վասնզի անտանելի պիտի ըլլար ինծ իր զարմացող եւ տրտում նայուածքը : Այլ սակայն իր օգտին համար դէշութեամբ կ'ապրէի, եւ այս պատճառաւ է որ Աստուած կը ներէ ինծ : Աստուծոյ օրհնութիւնն ընդունած ըլլալս պիտի զգամ երբ Քոզէթ հոս գայ : Պիտի նայիմ Քոզէթիս, այդ անմեղը տեսնելս աղէկութիւն մը պիտի ըլլայ ինծ համար : Ինք բան մը չի գիտեր բնաւ : Հրեշտակ մըն է ան, ո՜հ իմ քոյրերս : Այս հասակի մանկանց թեւերը դեռ չեն իյնար » :

Պ. Մատըլէն օրը երկու անգամ Ֆանթինը տեսնելու կ'երթար, եւ ամէն անգամին Ֆանթին կը հարցնէր անոր.

— Քիչ օրէն պիտի տեսնե՞մ Քոզէթս :

Պ. Մատըլէն կը պատասխանէր.

— Գուցէ վաղը առաւօտ : Ժամ առ ժամ կը սպասեմ որ գայ :

Եւ ահա Ֆանթինի գունատ դէմքը կը փայլփլէր :

— Ո՜հ, կ'ըսէր, որքա՜ն երջանիկ պիտի ըլլամ :

Քիչ մը առաջ ըսինք թէ Ֆանթին չէր աղէկնար : Ոչ միայն չէր աղէկնար, այլ նաեւ հիւանդութիւնը շաբաթէ շաբաթ աւելի կը ծանրանար : Երկու ուսոսկրներուն մէջ մերկ մորթին վրայ դրուած այդ ափ մը ձիւնին պատճառաւ մարմնոյն այդ տեղի արտաշնչութիւնը յանկարծ դադրած էր եւ անկից ետք սաստկապէս երեւան ելաւ այն հիւանդութիւնը որ տարիներէ ի վեր իր ներսը կը գոյանար : Այդ ժամանակները կուրծքի հիւանդութիւնները քննելու եւ բուժելու համար Լաէննէկի գեղեցիկ դարմանները գործածուիլ սկսեր էին : Պ. Մատըլէն հարցուց բըժիշկին.

— Ի՞նչպէս կ'երեւայ :

— Չըսի՞ք թէ զաւակ մը ունի զոր տեսնել կ'ուզէ, ըսաւ բժիշկը :

— Այո՛ :

— Ոպա ուրեմն շուտ մը բերել տուէք :

Պ. Մատըլէն սարսուռ մը զգաց :

Ֆանթին հարցուց իրեն.

— Ի՞նչ ըսաւ բժիշկը :

Պ. Մատըլէն ուզեց ժպտիլ :

— Ըսաւ որ շուտ մը բերել տամ զաւակդ, եւ թէ զաւակդ գալով պիտի առողջանաս :

— Ո՜հ, ըսաւ Ֆանթին, իրաւունք ունի բժիշկը. բայց ինչո՞ւ համար այս Թէնարտիէները Քոզէթս կը պահեն. ո՜հ, ալ պիտի գայ զաւակս. վերջապէս ահա քովս կը տեսնեմ երանութիւնը :

Սակայն Թէնարտիէ չէր ղրկեր մանուկը եւ հազարումէկ պատճառներ յառաջ կը բերէր : Իբր թէ Քոզէթ սակաւ ինչ տկար էր եւ ձմեռ ժամանակ չէր կրնար ճամբայ ելլել : Թէ քաղաքին մէջ քանի մը մանր մունր պարտքեր կային որոնք թախանձանօք կը պահանջուէին, եւ որոնց հաշիւները կը ժողվէր, եւայլն :

— Մարդ մը ղրկելու եմ Քոզէթը բերելու համար, ըսաւ Մատըլէն : Եթէ հարկ ըլլայ նոյնիսկ ես պիտի երթամ բերելու :

Ֆանթին յետադայ նամակը գրել տուաւ Մատըլէնին եւ ստորագրեց զայն.

«Պարոն Թէնարտիէ,

«Քոզէթը նամակաբերիս յանձնեցէք : Բոլոր մանր մունր պարտքերը պիտի վըճարուին : Պատիւ ունիմ ակնածութեամբ բարեւելու զձեզ : ՖԱՆԹԻՆ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Սրնգահար կին ըսել է : Սիրիական ամպիւ, սրինգ բառէն եկած է : Հռոմայեցւոց ժամանակ ամպիւպէները սրինգ կը նուագէին, նաեւ բոզութիւն կ'ընէին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լիւսի Սերոբեան եւ աղջիկը Օր. Շանթալ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան կը հաղորդեն թէ այս կիրակի (7 Յունուար) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ զաւկին՝

ՄԻՇԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող–ներուն :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան մահացեալ բոլոր անդամներուն յիշատա–կին : Այս կիրակի (7 Յունուար), Ալ–ֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու հասարակութիւնը ներ–կայ գտնուելու արարողութեանց :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մանուկեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեանին, նոյնպէս զաւակներուն եւ բոլոր պարա–գաներուն ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահ–ուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փէհլիվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կիւ–րինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեան եւ զաւակները շնորհա–կալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց ո–րոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով, կամ մամուլով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ 50 ֆր. «Հայ–Բոյժ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնոր–հակալութեամբ ստացած է հազար ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղէն, Օգա–փոխութեան կայանին համար :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ կիրակի օրերը, 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնա–սփռում կը կատարուի Վատիկանի Ռա–տիոկայանէն, երեկոյեան ժամը 16·50ին, իտալական ժամով՝ որ կը պատասխանէ Միջին – Արեւելքի եւ Պալքանեան եր–կիրներու ժամը 17·50ին, իսկ Հա–յաստանի ժամը 19·50ին :

Վերոյիշեալ ձայնասփռումը կը կա–տարուի հետեւեալ ալիքներու վրայ. Կարճ ալիք 25,55 եւ –9,84 մեթր — Մի–ջին ալիք՝ 196 մեթր :

Սիրով կ'ընդունուին ոչ – քաղաքական բնոյթ ունեցող բոլոր լուրերը :

Adresse : Sezione Armena
Radio - Vaticana (Roma)

×

Ամէն ամսուան 3րդ կիրակին, ժամը 10·30ին հայկական պատարագ Վատիկա–նի ձայնասփիւռէն (31 մեթր, կարճ ա–լիք) : Այս ամիս Յունուար 21ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախա–ձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7–ին, ժամը 3ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ
ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Ուրբաթ, (5 *Յունուար*) . Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան եւ Ընթերցուածներու՝ երեկոյեան ժամը 3·30ին : Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Պատարագ՝ ժամը 5ին :

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

Շաբաթ (6 *Յունուար*). Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 7·30ին, Բազմաձայն Ս. պատարագ՝ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

Կիրակի, (7 *Յունուար*) .— Յիշատակ Մեռելոց : *Ս. Պատարագը կը սկսի ժա–մը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝*

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Շաբաթ, (13*Յունուար*) .— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի* տնօրհնէք :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ Ծննդեան պա–տարագ :

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 *Յունուար*) .— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, *երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը* 15·30, *Ընթերցուածք* 16, *պատա–րագ* 16·30, *Նախատօնակ* 17·30:

Կիրակի, (7 *Յունուար*) .— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, *առա–ւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 8*ին*, *պա–տարագ* 10: *Կարգ Ջրօրհնէք* 12·30 :

Երկուշաբթի (8 *Յունուար*) .— Մեռե–*լոց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 8·30*ին*, *պատարագ* 10 : *Հոգեհանգիստ* 11 :

Ծանօթ .— Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դ. Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎ. ՕՍՍՕ ,Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 *Յունուար*) .— Ճրագալոյց, *պատարագ, երեկոյեան ժամը* 6ին:

Կիրակի, (7 *Յունուար*) .— Ծնունդ, *ժամերգութիւն* 8·30*ին*, *պատարագ* 10, *Ջրօրհնէք* 11·30 :

Երկուշաբթի, (8 *Յունուար*) .— Մեռելոց, *ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ, ժամը* 9*ին*, Գերեզմանօրհնէք, *ժամը* 11 – 12, *Օքանէի գերեզմանատուն, ժամը* 14–*ին Սէն Լուի գերեզմանատուն :*

×

Ս. ԳՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

Շաբաթ, (6 *Յունուար*) .— Ճրագալոյց, *երեկոյեան ժամը* 6*ին* :

Կիրակի, — Տօն Ծննդեան եւ մկրտութեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, *առաւօտեան ժամերգութիւն* 8·30, *պատարագ* 10:

ՏԷՍԻՆ .— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Շաբաթ, (6 *Յունուար*) .— Ճրագալոյց, *երեկոյեան ժամը* 5*ին* :

Կիրակի, (7 *Յունուար*) .— *Ս. Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք, ժամը առաւօտեան* 8·45*ին* : *մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տնօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանու–թեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան) , *տեղի պի–տի ունենան հայերէնի դասընթացքներ*, 12 *Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ ե–րեկոյ, ժամը* 20–21·30: *Տիկին Էլիզ Այ–վազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները* : Մուտքը ազատ է:

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ **ԼԻՈՆ** **ՄԱՐՍԷՅԼ**

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան *ակումբը, ժամը 4ին :*

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեց–ւոյ սրահին մէջ :

×

ՊՈՒԼ. ՕՍՍՕ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղին, կիրակի Յունուար 7, *ժամը* 3ին, Ռեսթորան տը լա Քոլոն, 347 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Կը նախագահէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս–նակցին արենոյշները խմբապետուհինե–րով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մանուկներու օրը կը տօն–ուի 7 Յունուար, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ՝

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔԻ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), հանդիսաւո–րութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: *Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդստանկութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւո–րութիւն :*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապա–հովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսե–ցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապա–րին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօյի *շքեղ սրահներուն մէջ,*

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամ–ներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48–85–60, *Պ. Արսլան հեռ.* 62–60–03 *եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ.* 20–26–74 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՅԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 5 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11102 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — № 11.102

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵԷՄԷՆԻ ՄԷՋ

Հակասական լուրերը իրարու կը յաջորդեն Եմէնի մասին : Ոչ մէկ յստակ գաղափար կարելի է ունենալ անցած – դարձածին մասին : Մէկ կողմէ միապետականները կը յայտարարեն թէ պաշարած են Սանաան (մայրաքաղաքը) մինչ Հանրապետականները կ'ըսեն թէ «ըմբոստները կը պարտուին ջախջախիչ կերպով » :

Ըստ Ճեռաէհէն հասած լուրերու, Եմէնի միապետականները գրաւած են Սանայի օդակայանը , ինչ որ կը հերքէ Եմէնի Հանրապետական Ներքին նախարարը՝ Գնդ· Պարաքաթ, որ ճշդած է նաեւ թէ օդակայանը շրջապատող բարձունքները «մաքրուած են» եւ միապետականները կը փախին հարիւրաւոր մեռեալներ ձգելով իրենց ետին :

Քաղաքական գետնի վրայ կը նկատուի որ Սանայի իշխանութիւնները դառնութեամբ կը բողոքեն «հակահանրապետական եւ ոչ – բարեկամական» հաղորդումներուն դէմ զորս կ'ընէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը :

Կ'ըսեն թէ Ռուսերուն տարած աշխատանքները երկրին մէջ ընդհատուած են , թէ միայն 28 ռուս փորձագէտ կը մնայ 900ին վրայ որ Եմէն կը գտնուէին :

Տասնեւչորս չին բժիշկներ փոխարինած են Ռուսերը, որոնք կը վարէին Սանայի շրջանի հիւանդանոցները : Ծանօթ է որ Չինաստանի դեսպանատունը մայրաքաղաքին մէջ է մինչ խորհրդային դեսպանատունը Հօտեյտա կը գտնուի , Կարմիր ծովին վրայ : Ըստ հանրապետականներուն, Ռուսերուն մեծ մասը Գահիրէ հասած է : Հակառակ հանրապետականներու այս դժգոհութիւններուն, Մեքքէի ձայնասփիւռը կը դատապարտէր «Խորհ· Միութեան բացայայտ միջամտութիւնը Եմէնի գործերուն մէջ, ինչ որ սէուտական կառավարութիւնը չի կրնար տեւաբար անգիտանալ եւ կրնայ ստիպել որ վերաքննէ չէզոքութեան իր դիրքը , զոր որդեգրած էր Խարթումի համաձայնութենէն ետք » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՕՅ հաստատեց իր մէկ պաշտօնական բանբերին միջոցաւ , որ պատրաստ է բանակցելու, այն վայրկեանէն երբ Ամերիկացիք դադրեցնեն իրենց ռմբակոծումները :

ՔԱՓԻ հիւանդին վիճակը գոհացուցիչ կը նկատուէր Հինդշարբթի առաւօտ , գործողութենէն 48 ժամ ետք : Տակաւին այցելութիւն չընդունիր :

ՄՈՍԿՈՒԱ կը հաստատէ որ Բրեժնեւի Գահիրէ ճամբորդութիւնը յետաձգուած է :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ նախագահը՝ Պառիէնթոս , յայտարարած է Ցիւրիխի մէջ, ուր կը գտնուի որ պատրաստ է Ռեժիս Տըպրէն փոխանակելու Քուպա բանտարկուած Պոլիվացիի մը հետ, եթէ անշուշտ Պոլիվիոյ ժողովուրդը համաձայն ըլլայ : Հանրաքուէով պիտի առնէ ժողովուրդին կարծիքը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մնայուն ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ, յայտնեց թէ Իսրայելացիք գաղթականներու կայան մը ռմբակոծած են Յունուար մէկին: Կը ճշդէ որ երեք մեռեալ կայ եւ վեց ծանր վիրաւոր : Յորդանան կոչ կ'ընէ Ու Թանի որպէսզի աշխատի «վերջ դնել իսրայելեան ոճիրներուն » :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքերը «առժամեայ կառավարութիւն » մը կազմած էին Նիկոսիոյ մէջ: Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան :

Կիպրոսի մէջ հիմնուեցաւ Թրքական առժամեայ կառավարութիւն մը, որուն վարչապետ կարգուեցաւ Հանրապետութեան փոխ նախագահ Տօքթ· Ֆազըլ Քիւչիւք :

Որոշումը ծանուցուեցաւ զեկոյցի մը ձեւին տակ, եւ առաջին առթիւ հաղորդուեցաւ Պայրաք ռատիօկայանին կողմէ : Թրքական այս նոր գործադիր իշխանութիւնը ի զօրու է քանի մը օրէ , նպատակ ունենալով պաշտպանել Կիպրոսի Թուրքերուն իրաւունքները , մինչեւ որ լրիւ գործադրուին 1960ի Սահմանադրութեան բոլոր տրամադրութիւնները :

Արտաքին Նախարարութեան բանբեր Օգթայ Իշճէն բացատրութիւններ տուաւ Կիպրոսի Թուրք համայնքին այս որոշման մասին, եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ էր այսպիսի կարգադրութիւն մը, հակասահմանադրական բոլոր արարքներուն վերջ տալու համար :

Զեկոյցները կ'ըսեն թէ առաջին եւ կարեւոր քայլը նետուած է Կիպրոսի մէջ Թրքական անկախ պետութիւն մը հիմնելու համար եւ «Առժամեայ վարչութիւնը» այժմէն իսկ անկախ եւ անջատ կառավարութեան մը հանգամանքը ունի :

Կիպրոսէն տրուած այս լուրը երբ լսուեցաւ Անգարայի մէջ, ոմանց մը ազդեցութիւնը գործեց եւ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց ժողովրդային եւ քաղաքական շրջանակներուն :

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 11 ՆԱԽԱՐԱՐ ՈՒՆԻ

Կիպրոսի առժամեայ կառավարութիւնը տասնըմէկ նախարար ունի, եւ փոխ–վարչապետ կարգուած է ներկայացուցչական ժողովի նախագահ Րաուֆ Տէնքթաշ: Առժամեայ կառավարութիւնը որեւէ կապ չունի Մակարիոսի իշխանութեան հետ : Բացարձակապէս ինքնավար է եւ իր միջոցներով պիտի վարէ տնտեսական , դատական նոյնիսկ զինուորական գործերը: Պատրաստուած է ծրագիր – կանոնագիր մը, 19 յօդուածներէ եւ սկզբունքներէ բաղկացած՝ եւ զայն խմբագրած են Թուրք վարչական վերին մարմիններու անդամները :

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

Առժամեայ Թուրք կառավարութեան աշխատանքները քննելու համար , կազմուեցաւ նաեւ փոքր խորհրդարան մը , վարչական եւ համայնական ժողովներու միացումով :

Իւրաքանչիւր նախարարութիւն պիտի ունենայ իր ուրոյն ստորաբաժանումը եւ իր հաշուետուութիւնը պիտի ընէ այդ փոքր խորհրդարանին :

19 ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ

Առժամեայ կառավարութեան կանոնագրութիւնը կը բաղկանայ տասնեւինը յօդուածներէ , որ կառավարութեան կ'ընծայէ օրէնսդրական, գործադիր եւ դատական իրաւասութիւններ : Գործադիր իշխանութիւնը պիտի վարէ Կիպրոսի Թրքական գօտիներու համայնական գործերը, իսկ փոխ – վարչապետ Րաուֆ Տէնքթաշ առաջարկներ պիտի բերէ կառավարութեան կազմը զօրացնելու համար : Ինչպէս յայտնի է, Րաուֆ Տէնքթաշ Կիպրոսէ հեռացած է ներկայիս, եթէ հարկ ըլլայ , արտասահմանէն պիտի տայ իր հրահանգները :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԲՈՂՈՔԵՑ ԵՒ ՄԵՐԺԵՑ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Թուրք առժամեայ կառավարութեան մը կազմութիւնը խուճապ առաջ բերաւ Կիպրոսի յունական շրջանակներուն մէջ, եւ Մակարիոսի նախագահութեան տակ , յունական դահլիճը շտապօրէն գումարուեցաւ : Ժողովէն ետք , Մակարիոս յայտարարեց .

— Այս նոր կազմակերպութիւնը ամբողջովին ապօրինի է եւ իր տալիք որոշումները չեղեալ պիտի նկատուին : Երբ Կիպրոսի Թուրք համայնքի պետը առժամեայ վարչական իշխանութիւն մը կը հիմնէ, բացէ ի բաց ոտնակոխ կ'ընէ օրէնքը : Այս կերպով մեծապէս պիտի դժուարանան Ու Թանի հաշտարար ձեռնարկները :

ՔՈՒՆԷՐԱԼՓԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մակարիոս բողոքեց նաեւ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան ընդհ· քարտուղարը Զէքի Քունէրալփի դէմ, որ Կիպրոս կը գտնուի այս պահուն, եւ մասնակցած է Թուրք ղեկավարներու վերջին ժողովներուն: Մակարիոս ըսաւ թէ այս մասնակցութիւնը ոտնձգութիւն մը եւ միջամտութիւն մըն է Կիպրոսի ներքին գործերուն :

... ԵՒ ՔՈՒ ԿԵՆԱՑԴ

Քիչ առաջ սկսաւ Նոր Տարին : Իրմէ առաջ հասած էր արդէն նոր բարին, բարի լուրերը : Նուէր կայ դարձեալ, նուէր՝ մանուկին, ծնողքին, եղբօրը, քրոջը, մերձաւորին, բարեկամին : Ամէնուն մաղթանք, կեանք՝ ամէնուն, առատութիւն, երջանկութիւն :

Որքան ալ սուտ թուի նորը աւետող այս հին ծերուկը, ծերունական իր քմայքները շատ թուին, մարդիկ նորէն կը սպասեն իրեն, հազար դառնութիւններ իրենց հոգիին մէջ կրող «հազարախոց» անձերն անգամ կը սպասեն անոր, պատրանք մը փայփայելով, յոյսի մը անձնատուր : Տարի մը չկայ, որ դառնութիւններ տըւած չըլլայ մարդոց, անհատներուն : Դառնութիւնները դառնացնող չեն սակայն այսօր, ամէն սիրտ նոր ակօս է այս պահուն , առաւելագոյն ուրախութեամբ պտղելու պատրաստ տրամադրութիւն:

Ընդհանուր պայծառութիւն մը կայ դուրսը, մաքրութիւն մը՝ ամէն մէկուն սրտին մէջ : Տարբեր խորք մը ունին կարծես բառերը, տարբեր համ մը կայ գինիին մէջ : Արար աշխարհ քաղցրութիւն է հիմա ու բոլոր մարդերը բարի : Ինչ լաւ է Նոր Տարին : Ամէն ոք բուխ է, ամէն կողմ զուարթութիւն, բոլոր շրթները աղօթքով թրթռուն .

–– Երէկը լաւ չէր, լաւ ըրէ մեր վաղը: Գեղեցիկ օրեր ունեցանք, կրկնապատկէ՛ անոնց թիւը :

Լա՛ւ ըրէ, կրկնապատկէ՛:

Բոլոր յարկերուն տակ այսպէս, բոլոր երդիքներուն տակ՝ այսպէս :

Բայց աշխարհի մէջ սիրտ մը կայ ,որ նոյն չափով ու ձեւով չի տրոփեր, սիրտեր կան , բազմութիւններ, ցրիւ ազգ մը, որ այս ժամուն ամէնուն պէս է ու առաւել բան մը , կը խմէ, կը զուարճանայ զաւկին հետ, հօրը, եղբօրը հետ, բայց այդ շրջանակին մէջ չի մնար , չի կրնար մնալ, կ'երթայ ուրիշ տեղ , իրեն հետ կը տանի ուրիշները՝ ուրի՛շ տեղ , իր կարօտին ետեւէն, հո՛ն , իր չտեսած երկիրը, հայրենի հողին սրբութիւններով լեցնելու համար իր հոգիին պարապ մնացած մասը, հաւանաբար մեծ մասը , ամէնէն նուիրական անկիւնը :

Հիմա մէկը կայ , որ ճոխ սեղանի մը շուրջ բազմած՝ Հայաստանի մասին կ'երազէ : Հիմա մանուկ մը կայ, որ խաղալիկները ձգած , շրջապատին հիասքանչ աչքերուն դիմաց՝ հայրենի երկրին յաւերժափառ անունը կը թոթովէ : Ուրախութեան գերագոյն պահ է հիմա, ու մեր գերագոյն պահերէն կրնա՞յ բացակայիլ միթէ խլուած Հայաստանին սուգը, ծաղկեալ Հայաստանին ծաղկաւէտ փառքը :

Ինչ Նոր Տարի, երբ Հայաստանը չի նորոգուիր իւրաքանչիւր հոգիի մէջ: Ինչ խնճոյք, երբ մեր բաժակներուն մէջ պիտի չիւրաղենայ Հայոց երկրին ոմայլադեղ պատկերը : Ինչ օր, երբ անոր մէջ պիտի չորոփէ Արարատին կարօտը :

Ամէն Հայու մէջ Արարատ մը կայ , կ'ըսեն, ու ճիշդ կ'ըսեն, Զուարթնոց մը կայ, ամէն հոգիի մէջ Սուրբ Մեսրոպէն ճառագայթ մը :

Այսօր մինչեւ լոյս պիտի մնանք սեղանին առջեւ, բայց մինչեւ լոյս ուրիշ ո՞վ կրնայ սնուցանել մեզ, եթէ ոչ անինք, անոնց ամբողջութիւնը նորէն, որ երգ է, բանաստեղծութիւն, խորհուրդ, ոգի, ամէն ինչ, աստուածութիւն :

Մէկը իր առաջին բաժակը պարպեց արդէն Հայաստանին կենացը, ու Հայաստանին բան մը խոստացաւ :

Երկրորդ բաժակը պարպեց ժողովուրդին կենացը , ու ժողովուրդին ծառայելու երդումը չմոռցաւ :

Երրորդ բաժակը պարպեց տարագիր Հայուն կենացը, ու տարագիր Հայուն կորովին պատմութիւնը յիշեց եւ յորդեցա՛ւ :

Այսպէս է, գուցէ հայ մարդուն ուժը հոս է, այս խոստումին, այս երդումին , այս յորդումին մէջ, ինքն իրմէ դուրս գալու եւ գերիվեր սրբութիւններով խենթենալու խռովքին մէջ :

Նոր արշալոյսներու նախօրեակ է, եւ ուզես , ճոխ սեղաններ կան, սեղաններու ճոխութեան չափ ճոխ տրամադրութիւն, ամէնուն բարիք բաղձալու սրտաբուխ զեղում · ամէնուն առատութիւն նորէն , ամէնուն երջանկութիւն, բայց կենացներու առեն՝ առաջին բաժակը անանձնական ապրումներով տրոփող մարդուն կենացը, անոր մէջ նստած Արարատին կենացը, Զուարթնոցի զուարթ տեսիլքին, Մեսրոպեան ճառագայթներուն , եւ՝ քու կենացդ, այդ սրբութիւնները դեռ իբրեւ բառ թոթովող նորափթիթ մանուկ, հայրենական երգերուն խառնուելու համար կեանքի կոչուած նոր կարկաչ, մեր արիւնը յաւերժութեան տանող վստահելի ուղեւոր, իմ նոր սէր, քու կենացդ ...

Փ· ՍՆԱՊԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անակնկալ անհանգստութեան մը հետեւանքով, Հայրապետական Պատուիրակը Եւրոպայի Հայոց եւ Առաջնորդը Փարիզի, Գերաշնորհ Տ· Սերովբէ Արք· Մանուկեան փոխադրուած է դարմանատուն: Ուրախ ենք յայտնելու թէ իր առողջական վիճակը մտահոգիչ չէ :

Սրբազան Հայրը կը ցաւի, որ տօնական այս օրերուն իր ժողովուրդին մէջ պիտի չկրնայ ըլլալ , բայց զգացումով եւ մտածումով միշտ իրեն հետ է եւ տօնական օրերուն առիթով իր հայրական ողջոյններն ու օրհնութիւնները կ'ուղղէ ամէնուն :

– ԴԻՒԱՆ
Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ

×

« ՅԱՌԱՋ » կատարեալ ապաքինում կը մաղթէ Սերովբէ Արք·ի :

ՍՐՏԻ ՓՈԽԱՐԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Համաշխարհային մամուլը երեք չաբաթ շարունակ սիւնակներ նուիրեց Քափի մէջ կատարուած սրտի պատուաստի կամ, աւելի ճիշդ, փոխարկման (թրանսփլանթասիոն) աննախընթաց գործողութեան: Առաջին անգամն էր որ կը կատարուէր այդ խիզախ գործողութիւնը, որուն ընթացքին եւ ճակատագրական վախճանին հետեւ ի հեւ հետեւեցան միլիոնաւոր մարդիկ:

Եւ սակայն, սրտի վիրաբուժութեան ներկայ յառաջացեալ պայմաններուն մէջ, այդ փոխարկումը, արհեստագիտական տեսակէտէն, անյաղթելի դժուարութիւն մը չէր ներկայացներ փորձառու մասնագէտներու համար:

Հակառակ անոր որ գործողութիւնը աննըպաստ պայմաններու մէջ կատարուած էր, քանի որ հիւանդը չաքարախտ ունէր, վատառողջ էր եւ փոխարկեալ սիրտը երեք ժամէ ի վեր դադրած էր գործելէ, անյաղթելի դժուարութիւնը եւ գործողութեան ձախող ելքը, նոր սրտին հանդէպ ենթակայի մարմնին հակազդեցութենէն կը սպասուէր:

Խնդիր էր թէ նոր սիրտը ստացող մարմինը պիտի թոյլատրէ՞ր անոր ներկայութիւնը, թէ ոչ պիտի մերժէր եւ պիտի ջանար վտարել զայն:

Այս կենսական խնդիրն է որ միշտ կը մտահոգէ փոխարկում կատարող վիրաբոյժները, անկախ բարոյական, ընկերային, իրաւական եւ այլ հարցերէ, զորս դանց պիտի առնեմ:

Արդարեւ, ամէն անգամ որ կը փորձուի մարմնի մը մէկ մասը (մորթ, ոսկրածուծ) կամ գործարան մը (երիկամ, լեարդ, սիրտ) պատուաստել կամ փոխարկել ուրիշ մարմնի մը վրայ, այս վերջինը անխուսափելիօրէն տարամերժ ընթացք մը կը բռնէ եւ կը ջանայ ոչնչացնել նորատունկ կտորը կամ գործարանը:

Ինչո՞ւ: Ջանանք բացատրել:

Աշխարհիս վրայ չկայ մարդ մը որ յար եւ նման ըլլայ ուրիշ մարդու մը: Իւրաքանչիւր մարդէ միայն մէկ օրինակ գոյութիւն ունի, որ ուրիշէ մը կը տարբերի ոչ միայն իր դիմագիծով, մարմնական կառուցուածքով, այլեւ բնախօսական գործունէութեամբ եւ քիմիաելեկտրական բաղադրութեամբ, որ կը պայմանաւորէ ենթակային բոլոր հակազդեցութիւնները: Արիւնը, որ կ'ողողէ մարմնին բոլոր մասերը, մինչեւ ամենայետին բջիջները, կը կազմէ ներքին միջավայրը, որուն հաւասարակշռութենէն կախում ունի մեր առողջական վիճակը: Մարմնին պաշտպանողական միջոցները մշտապէս կը հըսկեն այդ ներքին միջավայրին հաւասարակշռութեան վրայ եւ անմիջապէս կը հակազդեն երբ արտաքին կամ ներքին պատճառներ կը խանգարեն զայն: Հիւանդութիւնը ընդհանրապէս ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մարմնի մը պաշտպանողական պայքարին արտայայտութիւնը օտար ըսպառնալիքի մը կամ յարձակումի մը դէմ: Երբ օտար մարմին մը, օրինակ մանրէ մը, կը վարակէ մարդկային մարմին մը, կ'աճի ու կը բազմանայ, հետեւաբար սպառնալիք մը կը դառնայ, ան, պարագային համեմատ, տեղական կամ ընդհանուր զօրաշարժ կը յայտարարէ, չէզոքացնելու կամ վճարելու համար թշնամին: Արեան ճերմակ գնդիկները, որոնք քանի մը տեսակ են, եւ մասնաւորաբար անոնք որ աւշաբջիջ (լէմֆօսիթ) կը կոչուին, անմիջապէս անհամար հակամարմիններ (անթիքօռ) կը պատրաստեն յարձակող թշնամիին դէմ, որ մարմնին համար հակածին (անթիժէն) նիւթ մը կը կազմէ, կենդանի կամ անկենդան որեւէ նիւթ որ մարմնին մէջ մտնելով վտանգ մը կը կազմէ, հակածին կը դառնայ, քանի որ հակամարմինի կազմութեան պատճառ կ'ըլլայ:

Երբ մարմինը յաղթական կ'ելլէ, յաճախ դեղերու օգնութեամբ, զօրաշարժը կը դադրի, կազմուած հակամարմինները ընդհանրապէս կ'անհետանան եւ ենթական կրնայ ուրիշ առթիւ վերստին վարակուիլ եւ հիւանդանալ:

Բայց կը պատահի որ մարմինը մասնայատուկ մարմիններ պատրաստած կ'ըլլայ միայն այս կամ այն հակածինին, օրինակ, մանրէին դէմ: Այդ պարագային անոնք տարիներ կրնան մնալ արիւնին մէջ եւ կ'արգիլեն նոյն հակածինին վերստին մուտքը եւ յարձակումը: Ենթական անխոցելի (իմիւնիզէ) կը դառնայ: Այս է պատճառը որ կարգ մը հիւանդութիւններ ծաղկախտ, կարմրախտ, ժանտատենդ, եւայլն չեն կրկնուիր:

Այս հիման վրայ է որ կը պատրաստուին կանխապատուաստները (վաքսէն), որոնք մեռած կամ տկարացած մանրէներու լուծոյթներ են, եւ որոնց ներարկումով կարելի է որոշ տեւողութեամբ անխոցելի պահել ենթակաները կարգ մը հիւանդութիւններու դէմ, ինչպէս կեղծմաշկը, ժանտատենդը, ծաղկախտը, ողնուղեղային անդամալուծութիւնը (փոլիոմիէլիթ), եւայլն:

Կը տեսնուի թէ որքան բարերար դեր կը կատարեն ճերմակ գնդիկները, մասնաւորաբար աւշաբջիջները եւ անոնց պատրաստած հակամարմինները մեր մարմինին պաշտպանութեան մէջ: Այժմ փորձեր կ'ըլլան անոնց տարամերժ ընթացքը օգտագործել խլիրդի բջիջներու դէմ, զօրացնելով աւշաբջիջներուն գործունէութիւնը:

Բայց ինչ որ բարիք մըն է կենսապաշտպանութեան տեսակէտէն, չարիք մը կը դառնայ երբ կը փորձուի մարմին մը նորոգել ուրիշ մարմինէ մը առնուած կըտոր մը կամ գործարան մը պատուաստելով: Ճերմակ գնդիկներուն համար, իրենց պաշտպանած մարմինէն դուրս ամէն ինչ օտար է, հակածին եւ թշնամի: Հետեւաբար անոնք անխուսափելիօրէն իրենց պարտականութիւնն կը կատարեն, այսինքն հակամարմիններով կը ջանան չէզոքացնել եւ արգիլել անոր տեղաւորումը:

Ահա թէ ինչու մորթի պատուաստի եւ երիկամներու փոխարկման առաջին փորձերը ձախողեցան: Անհրաժեշտ դարձաւ հակամարմիններուն տարամերժ գործունէութիւնը սանձել եւ ի պահանջել հարկին վճարել անոնց մէկ մասը, առանց շատ վնասելու մարմնին, մինչեւ որ պատրոյսը (կրէֆոն), այսինքն պատուաստուած կտորը բռնէ:

Այժմ, այդ նպատակով, երեք միջոցներ կը կիրարկուին:

Կամ մասնաւոր ճառագայթներով գրեթէ ամբողջութեամբ կը վճարեն աւշաբջիջները եւ հակամարմինները: Այս միջոցը գործածեց Փրոֆ. Մաթէ, երբ քանի մը տարի առաջ, ոսկրածուծի պատուաստ ըրաւ հիւլէական շողահարութեան զոհ չորս եւկոսլաւ բժիշկները դարմանելու համար, մանրէներէ զերծ պահելով զանոնք ապանեխուած սենեակներու մէջ:

Կամ խլիրդային բջիջները վճարող քիմիական դեղերով մասամբ կը թուլացնեն մարմնին վերոյիշեալ ինքնապաշտպան ուժերը:

Եւ կամ աւշաբջիջներուն դէմ յատկապէս պատրաստուած շիճուկով մը (սէրոմ անթիլէմֆօսիթէր) կը սանձեն եւ կը չէզոքացնեն հակամարմիններու կազմութիւնը:

Այս միջոցներուն շնորհիւ մինչեւ հիմա կարելի եղած է ոչ միայն ոսկրածուծի պատուաստումներ ընել արիւնային կարգ մը ծանր հիւանդութիւններու պարագային, այլեւ փոխարկել երկու լեարդ եւ 1200 երիկամ, որոնց ենթականերուն 600ը կ'ապրին լաւ վիճակի մէջ, իսկ միւսները, քիչ-շատ երկար ապրելէ յետոյ, զոհ գացած են այլազան բարդութիւններու:

Գալով առաջին անգամ ըլլալով փոխարկուած սրտին, 18 օր փափանելէ յետոյ՝ դադրեցաւ: Կը թուի թէ ենթակային մահը հետեւանքը չէր մարմինին տարամերժութեան, այլ աւշաբջիջներուն մեծաքանակ վճարման, ըստ Տօքթ. Պարնարտի յայտարարութեան, որ մարմինը ամբողջովին զրկելով իր բնական պաշտպաններէն, պատճառ եղաւ մահաբեր վարակումներու: Ամէն պարագայի, հակառակ ձախող ելքին, սրտի փոխարկումը մասնակի յաջողութիւն մըն էր:

Այժմ մասնագէտները կը ջանան բարելաւել քիմիական դեղերը եւ հակաւշաբջջային շիճուկը, որպէսզի կարելի ըլլայ, անվնաս եւ աներկիւղ փոխարկել կարգ մը գործարաններ, զորս բաւական քանակութեամբ պիտի կրնան հայթայթել միայն կենդանիները, մասնաւորաբար կապիկները, որոնց բնակավայրի պատրաստութեան ձեռնարկուած է արդէն Թուլուզի շրջակայքը:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳԱՀԱՎԻԺՈՂ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(Ժ. եւ վերջին մաս)

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ի մեծ դժբախտութիւն իրենց, Թուրքերը նոր անդրադարձան իրենց իրական վիճակին, իրենց «ղեկավարներուն գործած սխալներուն»:

Այս հակազդեցութիւնը ծնունդն է անպայման Կիպրոսի խնդրին առթիւ իրենց ստացած հարուածին պատճառած անակընկալ ցնցումին, երբ անհաւատալիօրէն փշուր - փշուր խորտակուած է Թուրքին պաշտամունքին կուռքը եղող թուրք զահըրման բանակի ուժին հմայքը:

Կիպրոսի խնդրին առթիւ, Թուրքերու կրած յուսախաբութիւնն է:

Այս հարցը Թուրք երիտասարդութեան համար արժանապատուութեան բնոյթ ունի: Ինքզինքնին նուաստացած կը զգան պատահածներուն համար:

Ծանօթ էք պատմութեան: Ամբողջ ազգ մը ոտքի ելած էր, բանակը շարժած...

Երբ յանկարծ ...:

Կը նկատեն ...

— Մենք կը կարծէինք, թէ զինուո՛ր ունինք... բանակ ունինք ... զէնք ունինք ... վա՛յ Ամերիկա, վա՛յ ...

Թուրք մըն է իր սիրտը բացողը ... Թուրքերն են ... բոլորին ալ սիրտը այրած է ատելութեամբ լեցուն՝ Ամերիկայի դէմ:

Ոչ մէկ հայ պիտի չկարենայ երեւակայել յուսահատական այն ծանր վիճակը, որ ունի այսօր Թրքութիւնը:

Երբ տղաները դէպի Անգարա կը հոսէին, — տակաւին կը հոսին, — հեշտ էր ամէն ինչ:

Անոնք բնաւ չեն ուզած եւ ոչ ալ կ'ուզեն հասկնալ, թէ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ տոլարը, բացի զանազան պատճառներով եկող դըրամէն, անպայման որոշ նպատակի մը համար էր: Պէտք է ըսել, թէ «ամերիկեան քաղաքականութիւն» կոչուած մեքենան շատ շատերու կողմէ սխալ հասկցուած է: Թուրքերն ալ նոյն սխալին զոհն են այսօր:

Ամերիկացին, աւելի քան ոեւէ ուրիշը, առեւտրական, իրապաշտ ժողովուրդ է:

Թուրքիա մինչեւ հիմա կը յուսայ խաղալ Մուսթաֆա Քեմալի խաղը՝ Ռուսիոյ եւ արեւմտեան երկիրներու միջեւ:

Անցեալ տարի այս օրերուն էր, երբ ազգայնամոլ Ինէօնիւ «օրթանըն սոլը» անուան տակ՝ կատակերգութիւն մը խաղաց: Կառավարութիւնը իր բազմադարեան զէնքը — դիւանագիտական ճկունութիւնը — զօրաշարժի ենթարկած է:

Ե՞լքը:

Ցայտնի չէ:

Սակայն, ընդհանուր յուսահատութենէ կը տառապի այսօր Թուրքիան աւելի քան թանի հին հաւատարիմ ծառաներուն կարգը անցնիլ, բոլոր այն կողմնակի չեղ միջոցներով որոնք անհրաժեշտ էին Ապտիւլ Համիտի աչքը մտնելու համար:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Պէտք է անմիջապէս ճամբայ ելլենք, որովհետեւ Նորին Վեհափառութիւնը անհամբեր կը սպասէ, ըսաւ ամէնէն ետքը եկող թիկնապահը:

Ստորադաս պաշտօնեաները, լրտեսները, ոստիկանները որոնք այնքան փութկոտութեամբ եւ եռանդով առաջ անցած էին, խուզարկութեան յաղթանակին մէջ գոնէ պզտիկ բաժին մը ունենալու յոյսով, հիմա, գործին անյաջողութենէն վհատած ու ամօթահար, կը փութային մէկ մէկ պատրուակ գտնել ու կծիկը դնել, այդ ձախող արշաւանքին մէջ պատասխանատուութիւն չստանձնելու համար:

Ոստիկանութեան նախարարը, մեկնելէ առաջ, կանչեց հարիւրապետ Շիւքրի պէյը:

— Մենք կ'երթանք, ըսաւ, դուն քանի մը հոգիով հոս կեցիր եւ հսկէ, մինչեւ որ մեզմէ նոր հրահանգ մը ստանաս:

— Գլխուս վրայ, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Շիւքրի պէյ, զինուորական բարեւ մը տալով:

—Օ՛ն, փաշա էֆէնտիներ, մեկնինք, ըսաւ նախարարը, գետնայարկի սենեակէն դուրս ելլելով: Ամէնքը հետեւեցան իրեն, միայն թիկնապահ մը՝ Զիա փաշա՝ անշարժ մնաց իր տեղը:

— Ձեր վսեմութիւնը մեզի հետ պիտի չգա՞յ, հարցուց Հիւսնի փաշա, խօսքը անոր ուղղելով:

— Ո՛չ, ես կ'ուզեմ մնալ, պատասխանեց թիկնապահը, դուք գացէք.. այս չորս մարդոց անյայտացումին խելքս չհասաւ, պէտք է որ ես իմ ձեռքովս քննութիւն մը կատարեմ:

— Արդեօք մեր կատարած քննութեան մէջ թերութի՞ւն մը նշմարեցիք, փութաց հարցնել Շէֆիք փաշա, որ խօսակցութիւնը լսելով՝ կէս ճամբէն վերադարձած էր սենեակ:

— Չէ՛, չէ՛, ամենափոքր զանցառութիւն մը չեղաւ, փաշա էֆէնտի, եւ եթէ հարկ ըլլայ, այս մասին պատրաստ եմ վկայելու, բայց վերջին ջանք մը ընել կ'ուզեմ միայն, թէեւ առանց մեծ յոյս մը ունենալու... դուք գացէ՛ք, ես սէյիսս հետ կը մնամ:

Եւ Զիա փաշա ձայնը բարձրացնելով գոչեց.

— Մուսթաֆա հո՞ս ես:

— Այո՛, փաշա էֆէնտի, ձիերուն կերակուր կուտամ, պատասխանեց ձայն մը դուրսէն:

— Արդէն, ինչպէս լսեցինք, Շիւքրի պէյն ալ քանի մը մարդով հոս պիտի մընայ, դիտել տուաւ ոստիկանութեան նախարարը:

— Աւելի աղէկ, առանձին չենք ըլլար, պատասխանեց Զիա փաշա:

Ողջոյններու փոխանակութենէ մը ետքը, Շէֆիք փաշա, թիկնապահները, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Ալի Օսմանի հայրը, դուրս ելան տունէն եւ քիչ ետքը անյայտացան:

— Վատ մարդը, կը մտածէր ինքնիրեն ոստիկանութեան նախարարը, Զիա փաշային ակնարկելով, նորէն սատանութիւն մը խորհած ըլլալու է որ չուզեց մեզի հետ գալ...:

Զիա փաշա, Սուլթանին հաւատարիմ սիրելիներէն, ամենավատ համբաւ մը կը վայելէր: Բաղդատաբար դեռ նոր մտած էր Համիտի ծառայութեան մէջ եւ քիչ ատենէն յաջողած էր անոր աչքը մտնել ու կատարեալ վստահութիւնը գրաւել, մեծ դիրքի մը տիրանալով Եըլտըզի մէջ: Իր այս արագ յաջողութիւնը եւ յառաջացումը բնականաբար ամէնուն նախանձը գրգռած էր: Տակաւին հազիւ մէկ քանի շաբաթէ ի վեր փաշայութեան տիտղոսը առած էր եւ արդէն կը ջանար Սուլթանի հին հաւատարիմ ծառաներուն կարգը անցնիլ, բոլոր այն կողմնակի չեղ միջոցներով որոնք անհրաժեշտ էին Ապտիւլ Համիտի աչքը մտնելու համար:

— Այս մարդը շատ առաջ պիտի երթայ, որովհետեւ ամէն գէշութիւն ձեռքէն կուգայ, կ'ըսէին պալատականները Զիա փաշային ակնարկելով:

Եւ սակայն ճիշդ այդ պատճառաւ կը վախնային իրմէ, մանաւանդ որ ինք խելացի ու վարպետորդի ըլլալով՝ շատ փորձանքներ կրնար բերել իր հակառակորդներու գլխուն, եթէ անոնք փորձէին բաց ճակատով կռուիլ իրեն դէմ:

Այս մարդուն անցեալին մասին ոչ ոք տեղեկութիւն մը ունէր. գիտէին միայն որ ինք ծագումով Չէրքէզ էր, ժամանակին բանակին մէջ ծառայած էր, յետոյ իբրեւ ազատական ամբաստանուելով խոյս տուած ու Եւրոպա ապաստանած էր ուրկէ մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելով Սուլթանին — հաւանօրէն մատնչական ծառայութիւն մը — յաջողած էր Պոլիս վերադառնալ եւ Եըլտըզի մէջ հիւրընկալուիլ մեծամեծ պատիւներով:

Ահա՛ այսպիսի անձ մըն էր Զիա փաշա որ իր ձիապանին հետ մնաց խուզարկուած տան մէջ երբ միւս բոլոր ոստիկանական պաշտօնեաները եւ պալատական թիկնապահները մեկնեցան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(14 – Շար.)

Առաջին Աշխարհամարտին յաջորդող պարտութեան օրերը :

×

Պէտք կա՞յ, այս բոլորէն ետք, խօսելու Թուրքիոյ դպրոցներու եւ աշակերտութեան մասին :

Կրթական նախարարութիւնը եթէ չորս-հինգ անգամ աւելցնէ գոյութիւն ունեցող աշակերտական նստարաններուն թիւը, նորէն չի բաւեր երկրի կարիքներուն· կրնանք կրկնել այս բացատրութիւնը նաեւ ուսուցիչներուն համար :

Տաժանակիր աշխատանքի համազօր է ուսուցչութիւնը այդ երկրին մէջ :

Ուսուցչի մը համար հարցը միայն նիւթականը չէ՛, ոչ ալ տղոց անընդունակութեան պատճառաւ կրած յոգնութիւնն ու պատասխանատուութիւնը, քանի որ գտած են միջոցը : Լաւ կամ վատ՝ թեթեւ քննութիւն մը, եւ աշակերտը կը փոխէ դասարանը : Զէ՞ որ յաջորդ տարին նորեր պիտի գան : Աշակերտի մը դասարան կրկնելը ծնողքին համար տաղտուկ մը ըլլալէ աւելի՝ դպրոցի տնօրէնութեան համար անպատեհութիւններ ստեղծող պարագայ մըն է :

Սակայն, դժուարագոյնը դասարան պահելու հարցն է :

Տղոց դպրոցէն փախչիլը սովորական երեւոյթ մըն է : Շատեր կը վռնտուին, ուրիշներ՝ իրենց յուսահատ ծնողքներուն կողմէ ուսումէ կը դադրեցուին :

Աշակերտուհիներու պարագային, աւելի մեծ է փորձանքը ...

Ասոնք ալ սովորութիւն ունին դպրոցէն ՓԱԽՉԵԼՈՒ ...

Կան որ դասերու «դժուարութեան» պատճառաւ կը հեռանան : Ուրիշներ... ուրիշ ճամբայ կը բռնեն : Այս աղջիկներէն մեծ թիւ մը անծանօթ ուղղութեամբ կ՚երթայ՝ իր հետքն ալ կորսնցնելով :

Աղջիկներ կան, որ նոյն ձեւով կը «կորսուին», որովհետեւ դժուարութեանց մէջ են իրենց ծնողքին հետ, նոյնպէս եւ ուրիշներ, որո՛նք ձգած են իրենց ամուսինը : Ամէն մէկը տարբեր պատմութիւն, սակայն իրարու կը միանան կազմելու համար ազատ աղջիկներու խումբը, որ տաղտուկն է կուսակալութեանց եւ ոստիկանութեան · ընկերային լուրջ հարց մը՝ Անգարայի կառավարութեան համար :

Այս բոլորը կը հաւաքուին քաղաքներու մէջ գտնուող Բ. Գ. Դ. դասակարգի պատկանողներու պանդոկներու մէջ :

Սեւամորթներու մօտ «ազատ աղջիկներ»ու դասակարգ մը կայ, սակայն անոնց մօտ հասուն տարիքի հասած աղջիկ մը ինքզինք ազատ կը զգայ իր ծնողքին տունը ձգելով — եթէ մինչ այդ ամուսին մը չէ կրցած գտնել — երթալ առանձին տուն մը բռնելու, օրն ի բուն աշխատելով վաճառականներու կամ գործատեղիներու մէջ, իր կեանքը ապահովելու համար :

Թուրքիոյ մէջ նման աղջիկներ պէտք չեն գտար աշխատելու, ոչ ալ տուն - տեղ ըլլալու, քանի որ հանգիստ կեանք մը չունին, քաղաքէ քաղաք կը շրջին :

Գործերնի՞ն ...

Մինչեւ կէսօր կը պառկին : Կէսօրէ ետք որեւէ ձեւով կ՚անցընեն ժամանակը : Ժամը 7ին երիտասարդ մը կուգայ զանոնք գիշերային զբօսավայր մը տանելու · առաջնորդ երիտասարդի մը ներկայութիւնը պայման է, քանի որ այդ աղջիկներուն համար դիւրին չէ մութին դուրս ելլել ... պանդոկներէն ...

Մտնել այդ շրջանակէն ներս այնքան դիւրին է, ու նոյն ատեն այնքան արգահատելի :

Ցաւալի՛ ...

Ինքզինքնիդ կը գտնէք մեծագոյն զոհին առջեւ՝ մարդկային ընկերութեան, որ Թրքութիւնն է, որ ամէն անգամ տեսակ մը անկումի կ՚ենթարկուի :

Մէջդ կը մեռնի ամէն քինախնդրութիւն, ամէ՛ն ոխ... կը մնաս միս - մինակդ՝ դուն քու խղճիդ հետ դէմ դիմաց :

Կը մոռնաս ինչ որ գիտես Թուրքին մասին ...

Կը բիւրեղանաս... կ՚ըլլաս... ՄԱՐԴ : ԿԸ ԽՂՃԱՍ ԹՈՒՐՔԻՆ :

Մի այպանէք զիս, երբ ըսեմ, թէ խղճալի է Թուրքը այսօր :

Չէք կրնար չխղճալ չորս տարեկան մանուկի մը վրայ, որ երեկոյեան ժամը 7ին անկողին կը մտնէ : Մայրը «գործի կ՚երթայ» մինչեւ ուշ գիշեր ... առաւօտուն առանց մօրը մօտենալու սենեակէն կամաց մը դուրս կուգայ... պանդոկի սրահին մէջ մինչեւ կէսօր կը սպասէ, որ մայրը արթննայ ... մինչ այդ պանդոկին մէջ իրեն ուտելիք տուող մը կը գտնուի անպայման :

Մանուկ մը, որ պանդոկի սենեակ մը եւ սրահ մը ունի միայն, իբրեւ աշխարհ :

Դուք չէք կրնար չխղճալ տեսնելով ըսպիտակ մազերով հայր մը կամ մայր մը, որ ամէն գիշեր աղջկանը հետ փավիյոններ կ՚երթայ, որ այդ աղջիկը իր շընորհները ծախու պիտի հանէ՝ հասնող երիտասարդը գինովցնելու համար, ենթարկուելով անոր չուայտ քմայքներուն ... եւ այս՝ հօր մը աչքերուն առջեւ, մօր մը աչքերուն առջեւ :

Դուք չէք կրնար չխղճալ, երբ 18 տարեկան աղջիկ մը կը տեսնէք, որ պզտիկ պայուսակ մը ունի իբրեւ հարստութի՜ւն ... Ատանա - Անգարա գծին վրայ օթօպիւսի մը մէջ հիւրընկալուհի է ... Այդ օթօպիւսը իր տունն է եւ աշխատատեղին օրն ի բուն կը ծառայէ ճամբորդներուն եւ գիշերն ալ նոյն օթօպիւսին մէջ կը քնանայ ...

Նման դժբախտութեանց չդթան տալու համար հազարաւոր էջեր պէտք է լեցնել :

Կառավարութիւնը յոգնա՞ծ է այլեւս :

Կուսակալներ իրենց պարտութիւնը հաչակած են :

Այս աղջիկներուն հետ գործ ունեցող մարմինները այնպիսի ձեւով մը իրենց ափին մէջ առած են երկրին ջիղը, որ կառավարութեան մէջ կառավարութիւն մըն ալ կազմուած է :

Հեշտ է կառավարութիւն մը դատապարտելը :

Քաւութեան նոխազ :

Բժիշկ մը ի՞նչ կրնայ ընել, երբ հիւանդին սիրտը տկար է ու մարմինը՝ թարախ կապած ... :

ԳՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է խորհրդակցական հանդիպում մը, որու օրակարգը եղած է Հայաստանի երաժշտական դպրոցներու վիճակը եւ յարակից հարցեր :

Հիմնական զեկուցումը կարդացած է Հայաստանի մշակոյթի նախկին նախարարը՝ Յովհ. Բաղդասարեան (այժմու նախարարն է՝ Կամօ Ուդումեան) :

— 15.000ի կը հասնի այժմ երաժշտական կրթութիւն ստացողներու թիւը Հայաստանի մէջ : Երաժշտական դպրոցներ կան նոյնիսկ գիւղերու մէջ :

Սակայն դասաւանդութեան որակը, յատկապէս գիւղերու մէջ, բարձր չէ : Անշուշտ պատասխանատուութեան բաժին մը ունին թեքնիք թերութիւնները՝ անյարմար շէնք, նուագարաններու պակաս եւայլն, սակայն հիմնականը դասատուներու անբաւարար պատրաստութիւնն է :

Մշակոյթի նախարարութիւնը մտադիր է յառաջիկայ տարիներուն գիւղական դպրոցներուն հայթայթել որակեալ ուսուցիչներ : Այս գործին համար պիտի օգնեն, ի հարկէ, Ռոմանոս Մելիքեան երաժշտական ուսումնարանի շրջանաւարտները :

Այնուհետեւ զեկուցաբերը կ՚անդրադառնայ հայկական երաժշտութիւնը ժողովրդականացնելու խնդրին : Աններելի է, որ Հայաստան ծնած, Հայաստան ապրող երիտասարդներ չգիտնան իրենց լեզուն եւ երաժշտութիւնը : Օրինակ, Սպենդիարեան դպրոցի տարեվերջի քննութիւններուն ներկայացուած ստեղծագործութիւններուն միայն մէկ չնչին մասը հայկական էր :

Զեկուցումէն ետք եղած են մտքերու փոխանակութիւն :

Առաջարկուած է հաստատել դասընթացքներ՝ երաժշտութեան դասատուներու համար, վերջ տալ այն դրութեան, որ գոյութիւն ունի բազմաթիւ դպրոցներու մէջ, ուր նոյն անձը կ՚ուսուցանէ թէ՛ դաշնակ, թէ՛ ջութակ եւ թէ ձեռնադաշնակ :

Էդ. Միրզոյեան, երգահաններու միութեան նախագահը, առաջարկած է, որ Սայաթ - Նովայի եւ Սպենդիարեանի դպրոցները դառնան տասնամեայ եւ բացուին նոր երաժշտական եօթնամեայ դպրոցներ : Միայն Չայքովսկիի տասնամեայ դպրոցը շատ քիչ է ամբողջ Հայաստանի համար :

Կոմիտաս երաժշտանոցի դասախօս Ղ. Սարեան դիտել տուած է, թէ մենք հին ժողովուրդ ենք, ունինք երկհազարամեայ երաժշտական պատմութիւն, վերջին շրջանին շատ բան կատարուած է մեր ընդհանուր երաժշտական մշակոյթը բարձրացնելու համար : Պիտի ձգտինք ժողովուրդին երաժշտական ընդհանուր մակարդակը աւելի եւս բարձրացնել : Մեր ձըգտումը պէտք է ըլլայ երախաներուն մէջ զարգացնել երաժշտութիւնը ներքնապէս լսելու եւ ըմբռնելու շնորհքը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՀՈՒԿՆԵՐ Թ. ԴԱՐՈՒՆ

Պատմագիր Թովմայ Արծրունիի վկայութեամբ, 851 - 852ին, Եուսուֆ ոստիկանը ասպատակելէ ետք Վասպուրական աշխարհը եւ գերեվարելէ ետք բնակիչներէն շատերը, կը յաջողի նենգութեամբ գերի բռնել նաեւ Տարօնի Բագարատ իշխանը : Եուսուֆ ձմեռը կ՚ուզէ անցնել Տարօնի դաշտին՝ Մուշի մէջ, սպասելով գարնան որպէսզի շարունակէ իր ասպատակումներն ու աւերները : Սակայն Սասունցի լեռնականները՝ խութեցիները «եկան միաբանած բազմութեամբ Խութի մխաւորիկ զինուածները իրենց ճարտարութեամբ ստեղծած միջոցներով, որ հնարած էին իբրեւ ձմռան ժամանակ (շարժուելուն) օժանդակող» :

Խութեցիները կը կոտորեն Եուսուֆ ոստիկանին բանակը, ազատ կ՚արձակեն գերիները, եւ վերջապէս, կը սպաննեն նաեւ արիւնարբու ոստիկանը Մուշի Ս. Փրկիչ եկեղեցիին գմբէթին տակ, ուր ան ինքզինք ազատելու նպատակով պահուըտած էր :

Թովմայ Արծրունի խօսելով Սասունցի լեռնականներու գործածած «ձմռան ժամանակ (շարժուելուն) օժանդակող» միջոցին մասին, կը գրէ · «... Այլեւ, եթէ թշնամին երկիրն է հասնում, լեռնցիները միաբան օգնութեան են գալիս իրենց իշխաններին, քանի որ տիրասէր են : Իսկ այն, — խօսքը դահուկներու մասին է, — որ ձմռան անկայուն զօրութեան ժամանակ ասես ներքեւ են թափում ամպերից՝ յարմարեցրել են իրենց համար փայտեր - տախտակներ, պարանի օղակներով պընդած ոտքերին, եւ իբրեւ ցամաք երկրով, շարժւում են ձեան վրայով հեշտութեամբ ...» :

Նոր Տարուան Առթիւ
ՅԱՌԱՋ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս խորդութեանց միջոցին ծանր դիպուած մը պատահեցաւ : Որքան ալ աշխատինք մեր կրցածին չափ աղէկ չինելու այն խորհրդաւոր արձանը որով մեր կեանքը կազմուած է, դարձեալ ճակատագրին սեւ երակը կ՚երեւայ անոր վրայ :

ԳԼՈՒԽ ԽԱ.

ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԺԱՆ ԿՐՆԱՑ ՇԱՆ ԸԼԼԱԼ

Առաւօտ մը Պ. Մատըլէն իր սենեակին մէջ կը գտնուէր, եւ մտածելով թէ գուցէ պիտի որոշէ դէպի Մոնֆերմէյ ուղեւորուիլ Քոզէթը առնելու համար, քաղաքապետութեան վերաբերող քանի մը ստիպողական գործեր կարգադրելով կը զբաղէր՝ երբ իմաց տրուեցաւ իրեն թէ ոստիկանութեան տեսուչ Ժավէր կ՚ուզէր հետը խօսիլ :

Պ. Մատըլէն այս անունը երբ լսեց, անհաճոյ տպաւորութիւն մը զգաց ակամայ : Ոստիկանութեան պաշտօնատարին դէպքէն ի վեր Ժավէր բոլորովին զգուշացած էր զինքը տեսնելէ, եւ Պ. Մատըլէնն ալ անկից ետք բնաւ տեսած չէր զայն :

— Թող ներս գայ, ըսաւ Պ. Մատըլէն :

Ժավէր ներս մտաւ :

Պ. Մատըլէն բուխերիկին քով նստած էր՝ ձեռքը գրիչ մը առած, — աչքն ալ թուղթերու դէզի մը վրայ հաստատած, զոր կը թղթատէր, կը նշանակէր եւ որ ճամբու պահպանութեան նկատմամբ կանոնազանցութեան արձանագրութիւններ կը պարունակէր : Տեղէն անգամ չշարժեցաւ երբ Ժավէր ներս մտաւ : Կը վայելէր որ ցուրտ կերպով ընդունէր զայն, վասնզի չէր կրնար խեղճ Ֆանթինը միտքէն հանել :

Ժավէր յարգանօք բարեւ տուաւ Պ. Մատըլէնի որ կռնակը անոր դարձուցած էր : Պ. քաղաքապետը առանց նայելու Ժավէրին, իր թուղթերը կը նշանակէր շարունակ :

Ժավէր քանի մը քայլ առնելով սենեակին մինչեւ կէսը յառաջացաւ, եւ կանգ առաւ առանց խօսելու :

Դիմագէտ մը եթէ Ժավէրի բնաւորութեան ընտանեցած ըլլար, եթէ երկար ատենէ ի վեր զննած ըլլար քաղաքակրթութեան ծառայութիւն ընող այս վայրենին, Հռոմայեցիի, Սպարթացիի, վանականի եւ տասնապետի յատկութիւններով բաղադրուած այս անհեթեթ խառնուրդը, սուտ մը խօսելու անկարող այս լրտեսը եւ կոյս մնացող ոստիկանը, դիմագէտ մը, կ՚ըսեմ, եթէ անոր Պ. Մատըլէնի դէմ ունեցած թաքուն եւ հին ատելութիւնը, Ֆանթինի նկատմամբ քաղաքապետին հետ ըրած վէճը գիտնար, եւ նոյն պահուն եթէ Ժավէրը դիտելու ըլլար, պիտի ըսէր իւրովի — Ինչ տեղի ունեցաւ : Ով որ ճանչցած ըլլար այդ ուղիղ, պարզ, անկեղծ լաւ, անաչառ եւ անգութ խիղճը, յայտնապէս պիտի նշմարէր թէ անոր սրտին մէջ մեծ դէպք մը տեղի ունեցած էր :

Ժավէրի սրտին մէջ ինչ որ ըլլար, երեսին վրան ալ կ՚երեւար : Խստաբարոյ մարդու պէս յանկարծական շրջումներու ենթակայ էր : Իր դէմքը բնաւ այնքան տարօրինակ եւ անակնկալ շրջում մը չէր կրած : Սենեակէն ներս մտած ժամանակ խոնարհած էր Պ. Մատըլէնի առջեւ այնպիսի նայուածքով ուր ոչ ոխ, ոչ բարկութիւն եւ ոչ անվստահութիւն կը նշմարուէր, եւ քաղաքապետին թիկնաթոռին ետեւ կանգ առած էր. եւ հիմա հոն ոտքի վրայ կանգնած էր գրեթէ կարգապահական դիրքով, եւ բնաւ քաղցրութիւն ի՛նչ է չգիտցող եւ միշտ համբերելու սովորող մարդու մը միամտական եւ ցուրտ բրտութեամբը · անմռունչ, անշարժ, ճշմարիտ խոնարհութեամբ եւ հանդարտ համակերպութեամբ կը սպասէր որ պարոն քաղաքապետը հաճի ետեւը դառնալու · կը սպասէր հանդարտութեամբ, ծանրութեամբ, գլխարկը ձեռքը բռնած, աչքերը վար առած եւ այնպիսի կերպարանքով որ կարծես թէ կէս մը իր պաշտօնատարին առջեւ կեցող զինուորի մը, եւ կէս մըն ալ իր դատաւորին առջեւ սպասող յանցաւորի մը կերպարանքին կը նմանէր :

Անհետեր էին այն ամէն զգացումները ինչպէս նաեւ ամէն յիշատակները զոր ներելի էր կարծել թէ ունէր ան : Այս անթափանցելի եւ կրանիթի պէս պարզ դէմքին վրայ ալ ոչ այլ ինչ կար եթէ ոչ տըխուր տրտմութիւն մը : Բոլոր իր մարմինը խոնարհութիւն եւ հաստատութիւն եւ չգիտեմ ինչ արիական վհատութիւն մը կը յայտնէր :

Վերջապէս պարոն քաղաքապետը գրիչը վար դրաւ եւ կիսովին դառնալով ըսաւ ·

— Ի՞նչ է ան · ի՞նչ կայ Ժավէր :

ՎԻԿԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան մահացեալ բոլոր անդամներուն յիշատակին : Այս Կիրակի (7 Յունուար), Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին :

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու համակրութիւնը ներկայ գտնուելու արարողութեանց :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մանուկեանին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեաններուն, նոյնպէս զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Նորսիկեան (Պալէնվիլէն) 25 փրանք կը նուիրէ Նոր Տարուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Պ. Յարութիւն Զարդարեան եւ զաւակները, Ա. Ալիքսանեան ընտանիքը, Պօտուրեան եւ Զարդարեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, քեռկնին եւ մօրաքրոջ՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պօտուռեան)

մահուան առթիւ,

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սէն Մարթէն եկեղեցին Դեկտ. 30ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցի Կրթ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սեդրակ Խաչատուրեանէ յիսուն փրանք եւ Պ. Զուլալ Գազանճեանէ երեսուն փր. փոխան ծաղկեպսակի Գրիգոր Քէպէլեանի մահուան առիթով :

×

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն փրանք Պ. Ս. Կիւլէզեանէ բարենպատակ ձեռնարկի մը համար :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Ծերունի Տիգրան Բարունակեանի Թաղումին առիթով՝ Գարէլեանէ տասը փր., Պուլվ. Օտտոյի Կապ. Խաչէն քսան, Մանոյեանէ տասը, Փանթեանէ քսան, Յովսէփեանէ տասը, Վարդիվառ Գամպէրեանէ քսան : Տիկին Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առիթով՝ Ամուսինէն 25, Ա. Կարապետեանէն երեսուն, Տիկին Սուքիասեանէն տասը : Ս. Յակոբի Մատաղին առիթով Վ. Գամպէրեանէն 10, Տիրուհի Մուսայէլեանի (մահացած Ղարաբաղ) հոգեհանգստեան առիթով՝ Տիկ. Վարդուհի Դարբինեանէն քսան : Ծովքի Լէզինական նահատակներուն հոգեհանգստեան առիթով՝ Գրիգոր Թիւթէլեանէն քսան փրանք :

×

ՇԱՒԻԼ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 10րդ տարելիցին առթիւ եղած նուիրատուութեան Բ. ցանկը : Տէր եւ Տիկին Վ. Եսայեան եւ Հ. Պալեան (Վէրսայլ) 100ական : Պ. Օհան Օհանեան եւ զաւակները հարիւր, Ոմն յիսուն, Պ. Հայկ Քիրազեան երեսուն, Յակոբ Փամպուքճեան քսան, Բերդիկ Համբարեան քսան, Մաքրուհի Ղարիպեան քսան, Պարգեւ Փափազեան 10 փր. :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշացին՝ անձը լուխ միայն քսան փրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ
ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Ուրբաթ, (5 Յունուար). Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան եւ Ընթերցուածներու՝ երեկոյեան ժամը 3·30ին : Ընթերցուածները պիտի կարդան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները : Պատարագ՝ ժամը 5ին :

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

Շաբաթ (6 Յունուար). Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 7·30ին, Բազմաձայն Ս. պատարագ՝ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց : Ս. Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Շաբաթ, (13Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Ծննդեան պատարագ :

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15·30, Ընթերցուածք 16, պատարագ 16·30, Նախատօնակ 17·30 :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարագ 10 : Կարգ Ջրօրհնէք 12·30 :

Երկուշաբթի (8 Յունուար).— Մեռելոց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10 : Հոգեհանգիստ 11 :

Ծանօթ.— Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դ. Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎ. OSSO, Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, պատարագ, երեկոյեան ժամը 6ին :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Ծնունդ, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·30 :

Երկուշաբթի, (8 Յունուար).— Մեռելոց, ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ, ժամը 9ին, Գերեզմանօրհնէք, ժամը 11–12, Օքսանէի գերեզմանատուն, ժամը 14–ին Սէն Լուի գերեզմանատուն :

×

Ս. ԳՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամը 6ին :

Կիրակի, — Տօն Ծննդեան եւ մկրտութեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10 :

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամը 5ին :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Ս. Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք, ժամը առաւօտեան 8·45ին : մասնակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17, Ընթերցուածոց 17·30, պատարագ 18·30 :

Կիրակի, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11·15, Յիշատակ Մկրտութեան ժամը 11·50 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏ. ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ 10, Պաշտօն ննջեցելոց 11·30 :

Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին Ծննդեան Լուսաւոր Աստղին փայլն աւելցնել՝ խղճմտանքի իրենց սրտաբուխ նուիրատուութեամբ, նաեւ ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց փոքրիկները Ս. Խաչին կնքահայր ընել, թող բարեհաճին կանուխէն արձանագրուիլ Թաղականութեանս մօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, ժամը 16·30ին պիտի կատարուի Ծննդեան Ճրագալոյցի արարողութիւն եւ պատարագ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Կիրակի, Ծնունդ : ժամը 8ին ժամերգութիւն, 10ին մուտք Ս. պատարագի, 11·15ին Հայրապետական Շնորհաւորագիր Պատգամին ընթերցումն ու քարոզ : ժամը 12ին Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

Պատարակը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ,, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին :

Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10·30ին : Կը պատարագէ հոգեւոր հովիւ Տ. Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան : Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եալէրին, հեռ. 20-26-74 :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10·30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Թադէոս մատրան (Սէնթ Անթուան) Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Բարսեղ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ. — Դանիէլեան Եղբայրներ Ս. Թադէոս եկեղեցիին հարիւր փրանք, Պ. Պ. Ենովք Աշըգեան քսան, Ղազարոս Ղարիպեան, Կիւլպէնկ Ջիլեան, Յարութիւն Տօնիկեան, Կարապետ Սագայեան տասնական փրանք :

Նոյնպէս նաեւ Գրիգոր Մանուկեանի տխուր մահուան առթիւ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը եկեղեցւոյն պայծառութեան քսան, Գուրգէն Փանոսեան եկեղեցիին տասը, Յարութիւն Տէրոյեան տասը, Յարութիւն Տէրոյեան Առաջնորդարանին քսան, Արմենակ Մանուկեան եկեղեցիին քսան, քաղաքի Կապոյտ Խաչին երեսուն, Սերովբէ Տէրտէրեան Սէնթ Անթուանի հայկ. դպրոցին քսան, Գեւորգ Մանուկեան տասը փրանք :

Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գաբրիէլեանի եւ Մանուկեանի պարագաներուն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 4ին : Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

×

ՊՈՒԼ. OSSO

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 7, ժամը 3ին, Ռեսթօրան տը լա Գոլըն, 347 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Կը նախագահէ՝
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին աշակերտները խմբապեհուհիներով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մանուկներու օրը կը տօնուի 7 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ : Հովանաւորութեամբ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ՝
Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍԹԻՔԻ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիք ազդերու գինը :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 6 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11103 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.103

Ք Ա Ր Ո Զ Ծ Ն Ն Դ Ե Ա Ն

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

(ԽՕՍՈՒԱԾ՝ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ, 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1968ԻՆ)

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Ծննդեան քարոզը, որուն բնագիրը ստացանք էջմիածնէն.

«Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» :

Միածին Որդին Աստուծոյ եւ փրկիչը մեր Քրիստոս, այսօր նոր լոյս կը սփռէ աշխարհի վրայ ու մեր հոգիներէն ներս, անմահ աւետիսովը իր լուսափայլ ծնունդեան :

Երկու հազար տարիներ չարունակ, եւ այսօր վերստին կ'աւետուի՝ խաղաղութեան եւ ի մարդիկ հաճութեան պատգամը Երկնային, մեզի ամէնուս, մեր Եկեղեցիին, մեր ժողովուրդին, համայն աշխարհին :

Ինչքան քաղցր, ինչքան ցանկալի, ինչքան նուիրական կը հնչէ մեր սրտերուն մեծ աւետիսը այս :

Մեր հոգիի աչքերով, ինչպէս անուշ երազ, մենք կը տեսնենք այսօր, հեռու երկինքներու լոյսերուն մէջ, օրհնող ձեռքը Քրիստոսի ու կը լսենք պատգամը իր գերագոյն՝ «սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ», «սիրեսցես զընկեր քո, իբրեւ զանձն քո» (Մատթ. ԻԲ. 37 · 40) :

Ահա ինքը Քրիստոս, լրումն օրինաց եւ մարգարէից :

Ահա այն վէմը, որուն վրայ կը յենու Փրկչի Աւետարանը եւ ամբողջ կառոյցը Քրիստոնէութեան :

Ահա այն պատուիրանները, որոնք կոչուած են ապահովելու, կեանքի կոչելու մարդոց եւ ժողովուրդներու դարաւոր իղձը խաղաղութեան ու եղբայրութեան : Իղձ, որ, աւաղ, տակաւին կը մնայ փըրկարար յոյս ու ոսկի երազ :

Ո՞ւր է կենդանի հաւատքը այսօր մեր աշխարհին մէջ: Ո՞ւր է մեր սէրը դէպի Աստուած, ո՞ւր է մեր հաճութիւնը դէպի մեր նմանները : Ի՞նչպէս, իրապէս ի՞նչպէս կ'ապրինք, ի՞նչպէս կը մտածենք եւ ի՞նչպէս կը գործենք մենք՝ մեր օրերու քրիստոնեաներս :

Աստուած սէր է, եւ աշխարհը պտուղն է Աստուածային սիրոյ, սակայն ինչքա՜ն հեռու է աշխարհը այսօր Աստուածային սիրոյ այս լոյսէն, մարդասիրութեան, խաղաղութեան ոգիէն : Ս. Յովհաննէս Ոսկերերանի հետ պիտի կոչէինք՝ «տեսէք, Աստուած ամէն ինչ ստեղծած է բոլոր մարդոց համար հաւասարապէս՝ օդը, արեւը, ջուրը, հողը, երկինքը, լոյսը, աստղերը … Բոլորին տուած է նըման աչքեր, նման մարմին, նման հոգի … Եւ ահա, մինչդեռ Աստուած ամէն ինչ կը կատարէ մեզ միացնելու համար, մենք կը սկսինք մէկս միւսին նկատմամբ թշնամանալ» :

Ահա եւ Յովհաննէս Աւետարանիչի խօսքերը՝

«Եթէ ոք ասիցէ՝ եթէ սիրեմ զԱստուած, եւ զեղբայր իւր ատիցէ, սուտ է», «որ սիրէ զԱստուած, սիրէ նաեւ զեղբայր իւր» (Ա. Յովհան. Դ. 20·21) :

Աւետարանական պատուիրաններուն համաձայն սէրը, հաճութիւնը դէպի մեր նմանները կը բխի դէպի Աստուած մեր սէրէն եւ բոլոր մարդոց Աստուծոյ որդիները ըլլալու գաւանանքէն : Ամէն մարդ արարած, անխտիր, իր հոգւոյն մէջ կը կրէ պատկերը Աստուծոյ, ամէն մարդ արարած, անխտիր, Աստուծոյ որդին է եւ եղբայրը իր նմանին : Իբրեւ այդպիսին, ամէն ոք ինքն իր մէջ անկորնչելի ու անփոխարինելի արժէք մըն է, եւ բոլորը կոչուած են փրկութեան, Յիսուսի գերագոյն զոհաբերութեան գնով :

Քրիստոնէական ոգին, հաւէս, մեծ սիրոյ մը ապրումին ճառագայթումն է, որ բխելով Աստուծմէ, Քրիստոսէ, կը բաշխուի աշխարհին ու մարդոց, եւ մարդէ մարդ եւ սերունդէ սերունդ, եւ դարէ դար : Այդ սէրն է, եւ անոր պահպանումը, գերագոյն պայմանը եւ երաշխիքը մարդկային կեանքի խաղաղութեան, արդարութեան եւ բարօրութեան : Այդ սիրոյ վարդապետութեան մէկ արտայայտութիւնն է նաեւ քրիստոնէական բարոյականի կանոնը նկատուած Յիսուսի խօսքը, թէ «զամենայն, որ միանգամ կամիցիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ, այնպէս եւ դուք արարէք նոցա» (Մատթ. Է. 12) :

Ահա այսպէս, սիրելի ժողովուրդ, աստուածասիրութեան պատուիրանին հետ միասին, դէպի մեր նմանները՝ սիրոյ եւ հաճութեան պատուիրանը, կը կազմեն անքակտելի կատարելապէս միաձուլուած ամբողջութիւն մը, հիմքը եւ կեդրոնական ոգին քրիստոնէական վարդապետութեան : Այս երկու պատուիրանները ոչ միայն կանոններն են մարդոց փոխյարաբերութեանց, այլ նաեւ այն նուիրական սկզբունքները, որով քրիստոնէութիւնը կը ձգտի եւ կը մաքառի լուծել մարդկութեան առաջ դրուած մեծ հարցերը :

Խոստովանինք թէ մանաւանդ մեր օրերու մարդկային աշխարհը ալեկոծող հարցերը իրապէս աննախընթացօրէն ողբերգական են : Ատոմական ուժերու սանձազերծման մեր դարաշրջանին, օրերը յղի են աղետալի սպառնալիքներով : Համաշխարհային նոր պատերազմ մը պիտի նըշանակէր Երկրագունդի մեծագոյն մասին կործանում, միլիոնաւոր մարդոց նահատակութիւն եւ քաղաքակրթական անհամար արժէքներու փճացում :

Մանաւանդ մեր Եկեղեցին, մեր ազգը գիտեն, թէ ի՛նչ կը նշանակէ պատերազմ : Անոնք գիտեն, չեն մոռցած եւ չեն կըրնար մոռնալ 1915ի ահաւոր Եղեռնը՝ ցեղասպան այն մեծ ոճիրը, որ սպաննեց անմեղ զաւակները մեր եկեղեցիին, մօտ երկու միլիոն Հայեր, ու ամայի դարձուց ամբողջ երկիր մը չէն՝ պատմական Հայաստանը Արեւմտեան : Դուցէ աւելի, քան ուրիշ ժողովուրդներ, հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել միջազգային խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքը, որ միակ ճանապարհն է եւ գրաւականը մարդկութեան կեանքի ապահովութեան եւ քաղաքակրթութեան պահպանման : Պատերազմ՝ այդ համադումարն է բոլոր չարիքներու, բոլոր աղէտներու :

Միթէ՞ այլեւս կարելի է մտածել պատերազմի մասին : Միթէ՞ այլեւս չէ հասած պահը, որ բոլոր մարդիկ, բոլոր ժողովուրդները, բոլոր պետութիւնները, իրենց իսկ կեանքի եւ գոյութեան ի խընդիր, վերջապէս հրաժարին պատերազմի զէնքերէն եւ իրենց դէմքն ու հոգին դարձընեն դէպի խաղաղ բարձունքները Երկինքին, լսելու եւ հպատակելու համար Աստուածային պատգամին՝ «յերկիր խաղաղութիւն, եւ ի մարդիկ հաճութիւն» :

Մենք կը հաւատանք, թէ Ամենակալին ողորմութեամբ եւ արդարութեամբ, պիտի լուսաւորուին միտքերն ու սրտերը մարդոց եւ ժողովուրդներուն, եւ միանական համընդհանուր ճիգերովը բոլոր եկեղեցիներուն, բոլոր պետական պատասխանատու ղեկավարներուն, բոլոր բարի կամքի տէր մտածողներուն եւ գործողներուն, վերջապէս պիտի ազատի աշխարհը պատերազմներու ահաւոր մղձաւանջէն :

«Երանի խաղաղարաց զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին» :

Եւ, խաղաղութեան ու ապահովութեան պայմաններու մէջ պիտի շարունակէ աճիլ ու զարգանալ նաեւ մեր ժողովուրդը ամենուրեք, պիտի շարունակէ զօրանալ ու ծաղկիլ նաեւ մեր վերածնած Հայրենիքը՝ Հայաստան, արդար ուրախութիւնը եւ հպարտութիւնը անխտիր բոլոր անոնց, որոնք ճշմարտապէս Հայու սիրտ մը կը կրեն իրենց կուրծքի տակ :

Այս հանդիսաւոր սուրբ պահին, Հայոց Հայրապետը խղճի պարտք կը համարի՝ իր զաւակներուն վերստին յիշեցնել մեր օրերու հայ կեանքի գերագոյն ճշմարտութիւնը, թէ առանց Մայր Երկրի չկայ հայ ազգութիւն, չկայ Հայոց պատմութիւն, չկայ Հայոց ապագայ :

Օրհնութիւն, բիւր օրհնութիւն Հայոց Մայր Հողին, յաւերժական Հայաստանին :

Օրհնութիւն եւ ստեղծարար աշխատանքի անսպառ եռանդ Ամենայն Հայոց Հայրենիքը կերտող հայաստանցի մեր չարքաշ ժողովուրդին :

Սուրբ դրական Արարատեան աշխարհէն, լոյս Հայաստանէն, Հայոց քրիստոնէական հաւատքի Կեդրոն բազմադարեան Սուրբ Էջմիածնէն, մեր Տիրոջ հրաշափառ ծննդեան աւետիսով, մենք Հայրական սիրով կ'ողջունենք մեր ժողովուրդը, համայն հայ հաւատացեալ ժողովուրդը, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, աղօթելով, որ փրկիչը մեր Քրիստոս, պահէ պահպանէ անփորձ ու անվտանգ, մէկ ու անբաժան եւ միշտ խաղաղ ու ծաղկեալ մեր Սուրբ եկեղեցին յաւէտ օրհնութեանը ներքեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աստուածակառոյց Մայր Աթոռին : Մենք կ'աղօթենք նաեւ, որ, մանաւանդ, սփիւռքի մեր պանդուխտ զաւակները հաւատարիմ մընան իրենց նախնեաց քրիստոնէական հաւատքին, իրենց նուիրական աւանդութիւններուն, իրենց կրօնական ու ազգային մշակոյթի արժէքներուն, եւ այդ բոլորի խորհրդանշանը եւ կենդանի վկան հանդիսացող Սրբութիւն Սրբոց Սուրբ Էջմիածնին :

Սիրելի հաւատացեալներ՝ «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» : «Յերկիր խաղաղութիւն եւ ի մարդիկ հաճութիւն» :

Խաղաղութիւն աշխարհին համայն, խաղաղութիւն եւ քեզ՝ Հայ ժողովուրդ, եւ սէր, եւ շնորհք, եւ օրհնութիւն աստուածային, այժմ եւ յաւիտեան : ԱՄԷՆ :

ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ Ընկ. Երուանդ Յարութիւնեանի յուղարկաւորութիւնը հարազատներու եւ ընկերներու ներկայութեամբ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ դամբանական մը խօսեցաւ ընկեր Պետրոս Զապուքճեան, անդրադառնալով ողբացեալին հանրային եւ կուսակցական գործունէութեան, ապա մարմինը փոխադրուեցաւ Պանթէօ – Փարիզէնի գերեզմանատունը :

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՕԹՈՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 4ին, Հինգշաբթի առաւօտ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Օթոն Հէքիմեան, մեր գաղութին հին եւ սիրուած դէմք մը, որ յաճախ կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի :

Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Սամսոն 1886ին : Նախնական ուսումը ըստացած էր Տրապիզոնի մէջ, ատեն մըն ալ յաճախած է Սամսոնի Ֆրանսացի Մարիստ Ֆրէրներու վարժարանը : 1908ի Սահմանադրութենէն ետք եռանդուն գործունէութիւն ունեցած է Սամսոնի Ազգ. ընկերային, մշակութային ու բարեսիրական կեանքի մէջ : 1914ին կը մեկնի արտասահման, հազիւ մեկնած հայանուն գաւաճան մը զինքը կը մատնէ իբրեւ քոմիթաճի եւ Հայ Յեղափոխականներու զէնք հայթայթող : Այդ հիման վրայ ալ ի բացակայութեան մահուան կը դատապարտուի : Պատերազմէն ետք, 1919ին Օթոն Հէքիմեան իր բազմանդամ ընտանիքէն, հրաշքով ազատած միայն մայրը եւ նահատակ եղբօր այրին, կը գտնէ :

Օ. Հէքիմեան հրատարակած է «Սամսոնի Հայութեան տխուր բաժինը 1915 – 18ին» ուր կան իր մօր սարսռալի պատմածները Սամսոնի կոտորածէն : Իր ուրիշ մէկ գործն է՝ «Սկիզբն Երկանց» (Թատերգութիւն) :

Ծանօթ դէմք մը, Փարիզի հայ գաղութին, որ քանիցս նախագահած էր Ապրիլեան սգահանդէսներուն եւ միշտ ներկայ կը պատասխանէր ուր որ Ազգ. օգտակար աշխատանք մը կար կատարելիք :

Օթոն Հէքիմեան հրաշքով ազատած Ապրիլեան սպանդէն, մինչեւ վերջը չէ դադրած պահ մը մտածելէ այդ ցեղասպանութեան մասին, ինչպէս կը վկայէր իր մէկ նամակը, զոր ստացանք երկու շաբաթ առաջ : Ի յիշատակ նահատակներուն, որոնք գացին ու մեռան անշուք, Օթոն Հէքիմեանի վերջին փափաքն էր որ յուղարկաւորութիւնը ըլլայ պարզ ու ընտանեկան մտերիմ շրջանակին մէջ, ինչպէս եղաւ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին ու մեր յարգանքը՝ իր յիշատակին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կ'ուզեն որոշ երաշխաւորութիւններ ունենալ, ապա միայն դադրեցնել ռմբակոծութիւնները : Արդարեւ Ուաշինկթըն կը վախնայ թէ Հանոյ անկեղծ չըլլայ իր առաջարկին մէջ եւ յետին միտք մը ունենայ : Այդ պատճառով Հնդկաստանի ամերիկեան դեսպանը՝ Չարլզ Պաուլս Քամպոճ մեկնած է : Ծանօթ է որ Հանոյ ներկայացուցիչներ ունի հոն եւ ճոնսընի բանագնացը կրնայ տեսակցութիւններ ունենալ եւ լուսաբանութիւններ ուզել :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էշքոլ Փարիզէն անցած է դէպի Ամերիկա ճամբուն վրայ :

ԵՄԷՆԻ կացութիւնը սկսած է վատթարացնել արաբական երկիրներու յարաբերութիւնները : Սէուտական Արաբիա կը սպառնայ իր տնտեսական օգնութիւնը դադրեցնել Եգիպտոսի :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է կանխահաս կերպով քաշել Սուէզի բրիտանական ուժերը :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Ազատագրման կազմակերպութեան նոր նախագահը՝ Համմուտա յայտարարած է թէ համակեցութիւնը կարելի է Պաղեստինի Հրեաներուն եւ Արաբներուն միջեւ :

«ՔԱՐ ԹՈՐՈՍ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԲԱՐՁՐԱՑԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ա.

վերոյիշեալ խորագրին տակ Կ. Մելիք – Օհանջանեան հետեւեալը կը գրէ «Գրական Թերթ»ի մէջ, Երեւան, (22 Դեկտեմբեր 67).

Պէյրութում այս տարի լոյս է տեսել մի փոքրիկ պոէմ, որի շապկի վրայ կարդում ենք՝ Սեդրակ Շահէն, «Քար Թորոսը», ապա՝ ճիւղ հինգերորդ, փոքր ինչ ստորեւ՝ «Ողորմի» ... Յառաջաբանը գրել է Առաքել Եղիկեանը (Նոյ. 29, 1966, Իսթ Սէնթ Լուիզ, Իլինոյ):

«Քար Թորոսը» պոէմ է, նիւթը իբր թէ Սասունում հանրածանօթ մի աւանդավէպ է, որը լսել է 1911 թ. եւ 55 տարի անց գեղարուեստական մշակման ենթարկել փորձառու, բաւականաչափ վարժ յաղ – ներգակ, մօտ տասը թատերգութիւնների հեղինակ, ալեզարդ Սեդրակ Շահէնը:

«Քար Թորոսը» Երեւան է հասնում 1967 թ. Մարտին եւ անյապաղ «փայլուն» գրախօսութեան արժանանում ոչ մասնագէտ գրաքննադատ Նիկոլ Արզումանեանի կողմից: Գրախօսողը 1967 թ. Ապրիլի 15ին հեղինակին հասցէագրած մի յատուկ նամակով վեր է հանում Ս. Շահէնի «այս հայրենասիրական գործը», որի նպատակն է «հայ նոր սերունդին տալ «Սասնոյ ծռեր» էպոսի մինչեւ օրս մեզի անյայտ պատումը»:

Առաքել Եղիկեանի յառաջաբանի ազդեցութեամբ Նիկոլ Արզումանեանը գլորում է քարը, նրան հետեւում են Պատրիկ Սելեանը (Ապրիլի 17ին) եւ շատ ուրիշներ, ստուարացնում են շարքերը եւ ահա մինչեւ Յուլիսի վերջը մօտ երեք տասնեակ բարեկամական նամակներ են յղում հեղինակին, ոմանք էլ գոհանում են՝ փառաբանական գրախօսականներ գրելով Սով. Հայաստանի եւ սփիւռքահայ պարբերական մամուլում (10 – 12 թերթերում): Իսկ «Արարատ» օրաթերթի 1967 թ. Հոկտեմբերի 23ի եւ 24ի համարներում Սեդրակ Շահէնն ընթերցողներին առանձին հաշուետուութիւն է ներկայացնում՝ յիշատակելով թղթակիցների եւ գրախօսողների անունները:

«Քար Թորոսի» հրատարակութիւնից չի կարելի պարզել, թէ ով է «Քար Թորոսը» համարում «Սասնոյ ծռերի» հինգերորդ ճիւղը՝ պոէմին հեղինակ Սեդրակ Շահէ՞նը, թէ յառաջաբանի հեղինակ Առաքել Եղիկեանը:

Եթէ Ս. Շահէնին համարենք այս «տեսութեան» հեղինակ, ապա նոր հարց է առաջանում՝ ինչու նա պոէմի շապկի վրայ չի յիշատակում մեր ժողովրդական վէպի «Սասնոյ ծռեր» անունը, այլ տանում է իր յօրինուածքի սկիզբը եւ «Քար Թորոս» վերնագրի տակ տպագրում, այն էլ փակագծերի մէջ, մինչդեռ «Ողորմին», որը վէպի նախերգանքն է եւ «Ողորմի» ունեցող համարեա բոլոր պատումներում հէնց սկզբում է զետեղուած, այստեղ տպագրում է շապկի վրայ, իսկ դրանից առաջ, փակագծերի մէջ գրուած է ճիւղ հինգերորդ: Իսկոյն նոր հարց է ծագում՝ ո՞ւմ կամ ինչի՞ հինգերորդ ճիւղն է ...

Մեր կասկածը սաստկանում է երբ վերյիշում ենք, որ մեզ ծանօթ 75 պատումներից եւ ոչ մէկը չունի ճիւղաւորութիւնների թուարկում: Պատումներում, լաւագոյն դէպքում, հաշուըւում են Սանասարի – Բաղդասարի, Ձօջ կամ Պզտիկ Մհերի ճիւղերը, այսինքն՝ ընդամէնը 4 ճիւղ, բայց ոչ մէկի վերնագրի տակ չկայ նշուած, թէ այս պատումը այսինչ ճիւղին է պատկանում:

Փակագծերում եղած բոլոր յաւելումները, մեր կարծիքով, յառաջաբանի հեղինակ՝ Առաքել Եղիկեանի գրչի արգասիքն են, որոնք ոչ մի կերպ արդարացուած եւ տրամաբանօրէն հիմնաւորուած չեն:

Եթէ մի պահ ընդունելու լինենք, որ «Քար Թորոսը» «Սասնոյ ծռեր» վէպի ճիւղերից մէկն է, այդ դէպքում «Ողորմի» մէջ պէտք է յիշատակուեն «Սասնոյ ծռեր»ի նախորդ ճիւղերի հերոսների անունները, ինչպէս այդ սովորաբար արւում է միւս պատումներում, մինչդեռ այստեղ, «Ողորմիի» մէջ «Սասնոյ ծռերից» յիշւում է միայն փոքր Մհերը (Պոէմի մէջ յիշուած իբրեւ Պզտիկ Մհեր), այն էլ որպէս պոէմի գործող անձերից է, եւ խորթիկ Ծովինարը՝ մի չինծու անուն, որ յիշեցնում է «Սասնոյ ծռերի» մի անաւարտ պատումի մէջ հանդիպող «Սանասար – Բաղդասարի մայր Ծովինարին(): Ուրիշ Սասնոյ ծուռ չի յիշատակւում:*

«Քար Թորոսը» չէնք կրնար դասել «Քաջանց տուն» շառաւիղից, — գրում է Ա. Եղիկեանը: — Եթէ նա չի կրնար Սանասարի տուն մաս կազմել, ապա նա կրնայ կոչուել առանձին էպոս կամ հինգերորդ ճիւղ, ապա հայկական էպոսին ժառանգներէն է »:

Այս իմաստութիւնն ապացուցելուց յետոյ՝ նա մոռանում է գլխական փաստարկումը եւ ընկնում է «հայրենասիրական» յուզաշխարհը, որդեգրում է քընարական զեղումը, իր երեւակայութեանը թափ հաղորդում՝ կերտելու նորանոր «էպոսներու», ի փառս հայ ժողովրդի հերոսամարտի: Ո՞վ է այդ էպոսը կերտելու եւ, ընդհանրապէս, կարելի՞ է արդեօք 20րդ դարում Ամերիկայում նստած երազել նոր ժողովրդական վէպ ստեղծելու մասին ...

«Երբեք մեր մտքէն կ'անցնի՞, որ ըսկըսուած է երգուել յաւելումներով եւ յապաւումներով մեր իսկական աւանդավէպին Զ.րդ ճիւղը, — շարունակում է նա, — որու հէնքը պատրաստեցին իրենց քաջազնական խոյանքներով՝ Բէս Գրգոներ, Մուրատներ, Ժիրայրներ, Սերոբներ, Անդրանիկներ, Գէորգ Չաւուշներ, Հրայրներ, Ղուկաս Աղբարներ եւ դեռ հազարաւոր սկայորդիներ տաճկական բռնակալութեան դէմ, որը ճշգրիտ փոփոխակն էր արաբական բռնակալութեան եւ փոխան քանի մը «Սասնոյ ծռերու» (? – Կ. Մ. Օ.), մեր կորովաբիր հազարաւոր ծռերը փայլեցան Վանի, Սասունի, Տարօնի, Զէյթունի ... Ուրֆայի, Մուսա Տաղի կատարներուն եւ այլուր, որոնցմէ շատեր կրակէ շապիկներու եւ արեան լիճերու մէջէն լողացին դէպի փրկութեան լեռը — Արարատ:

Շահէնը շնորհակալ գործ կատարեր է Սասնոյ ծռերու մէկին, Քար Թորոսի էպոսը փրկելով յաւիտենական կորուստէ »:

Այսպէս է մտածում, տրամաբանում Առաքել Եղիկեանը: Նրա կարծիքով հայ ազատագրական կռիւների պատմութիւնը ԺԹ. դարի կէսերից մինչեւ 1915 – 1916 թ. թ. արդէն իսկ կարող են բազմահատոր էպոսի նիւթ դառնալ եւ քանի որ սկսուած է արդէն «Սասնոյ ծռերի» Զ.րդ ճիւղը, պարզ է, որ կ'ունենայ իր օրինաչափ շարունակութիւնը: Նա պարզ պատկերացում չունի, թէ ինչպէս է ըստեղծւում, աճում ու զարգանում ժողովրդական վէպը: Կարելի է հերոսական պոէմներ գրել, բայց դրանք դեռեւս ժողովրդական վէպ – էպոս չեն:

Ոչ ոք իրաւունք չունի իր յաւելումներով եւ յապաւումներով աղաւաղելու, արժէքազրկելու մեր հայրենական մշակութային գանձերը, մեր հանճարեղ ժողովրդական վէպը: Մի պղտորէք մեր վէպի զուլալ պարզութիւնը, հազարամեակների ընթացքում ամբարած, վերամշակած, վերապրած կենսափորձն ու իմաստութիւնը, լաւի ու գեղեցիկի հասկացութիւնները: Թող մեր վէպն իր ազատ յաղթարշաւը կատարի դէպի մարդկութեան սրտերը՝ բարի զգացումներ ու ապրումներ, վեհ գաղափարներ ու մտքեր, խաղաղասիրութիւն ու մարդասիրութիւն, մանկան խինդ ու ազնիւ աշխատանք սփռելով ամէնուրեք:

(Շար.)

Կ. ՄԵԼԻՔ – ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

(*) Ծովինար անունը տեղ է գտել նաեւ «Սասունցի Դաւիթ» յոբելեանական բնագրում: Այդ անունը յիշւում է նաեւ Տ. Չիթունու «Սասունականում», որտեղ բանահաւաքը այդ անունը ստուգաբանում է այսպէս՝ ծովինար – ծովի լոյս, ծովի լուսին: Դժբախտաբար, այս սխալ ստուգաբանութիւնն էլ մուտք է գործել «Սասունցի Դաւիթ» մի շարք թարգմանութիւնների մէջ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ «ԾՆՈՒՆԴՆԵՐ»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.— ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ 1204

Բիւզանդիոնը գրաւող Խաչակիրները 1204ի Ծնունդէն մէկ քանի օր առաջ, խոստացան անձ գլուխ մէկ քիլօ ցորեն բաժնել ժողովուրդին, Ծնունդի կարկանդակ պատրաստելու եւ մասամբ ալ բնակիչներուն գոհունակութիւն պատճառելու համար:

Այդ տարին միասնաբար կ'իշխէին՝ Իսահակ Բ. եւ Ալեքսիոս Դ. կայսրերը, որոնք սիրալիր յարաբերութիւններ կը մշակէին գրաւող օտարականներուն հետ:

Մայրաքաղաքի ժողովուրդը սակայն, զզուած էր Խաչակիրներէն ու մերժեց ընդունիլ այդ նուաստացուցիչ նուէրը:

Ժողովուրդը այս մերժումին մղողը՝ Լէոնտիոս Թրալլինոսն էր, որ հակառակ իր պարզ դիրքին, ազդեցութիւն ունէր Բիւզանդիոնի աղքատ զանգուածին վրայ:

— Չենք մեռնիր, եթէ Ծնունդի կարկանդակ չթխենք, ըսաւ Թրալլինոս: Մեր կայսրերը դաւաճանեցին մեզի եւ իրենց գողցածներէն մեզի փշրանք մը միայն կու տան:

— Ճիշդ է ըսածդ, պատասխանեց բարեկամներէն մէկը: Բայց պէտք է գիտնաս որ՝ եթէ մերժենք, ապահովաբար պիտի պատժուինք:

— Ոչ, յարեց Թրալլինոս, պիտի չպատժուինք: Եթէ նոյնիսկ մեզմէ մէկ քանիները պատժուին, հատուցում պիտի ըստանան Մուրծուփլոսէն: Բաւ է որ իրեն օգնենք Բիւզանդիոնի գահը բարձրանալու:

Ալեքսիոս Տուքաս Մուրծուփլոս կատաղօրէն կը կռուէր Խաչակիրներուն դէմ եւ որոշած էր վերջնականապէս զանոնք արտաքսել Բիւզանդիոնէն:

Գործակցեցաւ Թրալլինոսի հետ, որուն կը հետեւէին քաղաքին աղքատ, բախտազուրկ, անիրաւուած ու զզուած բնակիչները, որոնք մերժեցին Խաչակիրներու չնչին բայց պարտադիր նպաստը:

Յեղափոխութիւնը ծագեցաւ եւ հասաւ մինչեւ պալատ, որուն պահակախումբը միացաւ ըմբոստներուն ու կայսրերը լըքեց իրենց բախտին:

Ըմբոստները գերի բռնեցին երկու կայսրերը՝ որոնք գահընկեց հռչակուեցան:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՄԱՐԱՆ ԱԹԱ

Միայն փաշան ու իր ձիապան ծառան՝ Մուսթաֆան չէին որ մնացեր էին այդ տան մէջ, այլ նաեւ հարիւրապետ Շիւքրի պէյ, քոմիսէր մը, ոստիկան մը եւ լրտես մը:

Ժամը գիշերուան չորսն էր եւ ընդհանուր իրարանցումին յաջորդած էր խորին հանդարտութիւն մը: Դրացի տուները որոնց մէջ մինչեւ իրիկուն ոստիկաններ ու լրտեսներ լեցուած էին, ահ ու սարսափ պատճառելով տնեցիներուն, այժմ վերստացած էին իրենց խաղաղ կերպարանքը եւ իրենց բնակիչները արդէն իսկ ցերեկուան յուզումներէն վաստակաբեկ՝ պառկած էին, իսկ արթուն մնացողներն ալ խոհեմաբար փողոցի վրայ նայող սենեակները ապաստանած՝ օրուան արտասովոր դէպքերուն մասին զանազան մեկնութիւններ կու տային, առանց կարենալ բուն ճշմարտութիւնը հասկնալու:

— Շիւքրի պէյ, ըսաւ Ձիա փաշա խօսքը հարիւրապետին ուղղելով՝ մինչ այս վերջինը բակը աթոռի մը վրայ ինկած էր յոգնած երեւոյթով մը քունին յաղթելու անզօր ջանքերով:

Զինուորականը նստած տեղէն վեր ցատկեց.

— Շիւքրի պէյ, շարունակեց Թիկնապահը, կը տեսնեմ որ վրադ կենալու կարողութիւն չկայ եւ կարծեմ առաւօտէ ի վեր ալ կերակուր ուտելու ժամանակ չես ունեցած, ինչպէս նաեւ հոսդ գտնուող միւս անձերը, ուստի ելէք գացէք ու փորերնիդ կշտացուցէք ու քիչ մը հանգստացէք. ես ու Մուսթաֆա հոս ենք... արդէն կարծեմ սպասելիք ալ բան մը չկայ:

— Միայն թէ շատ մի ուշանաք, ձեզի մէկուկէս ժամ միջոց կու տամ:

Ու Թիկնապահը ժամացոյցը նայելով աւելցուց.

— Ժամը հինգուկէսին հոս գտնուեցէք ... չեմ յուսար որ անկէ առաջ որեւէ հրահանգ գայ Եըլտըզէն... եթէ երբեք անկէ ետքը նոր հրահանգ մը պիտի գայ:

Յետոյ, գրպանէն ոսկի մը հանեց եւ Շիւքրի պէյին տուաւ.

— Այս դրամով մարդոցդ աղուոր կերակուր մը կերցուր, ըսաւ, խեղճերը այսօր չարաչար աշխատեցան:

Քոմիսէրը, ոստիկանը եւ լրտեսը, որոնք ոտքի վրայ բարեւի կեցած էին, խորին թէմէննահ մը ըրին իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու համար:

— Օ՛ն ուրեմն, աճապարեցէք, որովհետեւ յետոյ խանութները կը գոցուին եւ ուտելիք չէք գտներ, շարունակեց Թիկնապահը:

Չորսը մէկ պատրաստուեցան մեկնելու:

— Շատ մի ուշանաք, գոչեց Ձիա փաշա:

— Փաշա էֆէնտի, անհոգ եղէք, դուք մէկուկէս ժամ ըսիք, բայց մենք ժամէ մը կու գանք:

— Լաւ, լաւ... ձեզի ժամ մը կատարեալ ազատութիւն կու տամ ուրեմն:

Եւ հարիւրապետը եւ իր մարդիկը այս անակնկալ արտօնութենէն ուրախացած եւ փառաւոր ճաշի մը հեռանկարէն շլացած՝ ճամբայ ելան:

Թիկնապահը երբ առանձին մնաց, չորս կողմը դիտեց ուշադիր, յետոյ խոհանոց մտաւ եւ յանկարծ զարմացած կանգ առաւ. մարդ մը նստած էր հոն, տեղերնէն հանուած Մալթայի քարերու դէզի մը վրայ: Այդ մարդը ա՛յնքան խորասուզուած էր որ չնշմարեց փաշային ներս մտնելը, բայց Թիկնապահը իսկոյն ճանչցաւ զայն:

— Խօճէր աղա, ի՛նչ նստեր ես այստեղ, գոչեց մարդուն:

Իրաւ ալ նոյնինքն պարտիզպանն էր, խեղճ Խօճէր աղան որ ջախջախուած, յուսահատ, անէացած, մնացած էր հոն, իր գիտակցութիւնը կարծես կորսնցուցած:

Երբ յաղթականօրէն տուն մտնելով ու ամէն կողմ խուզարկելով դատարկ գտած էր զայն, խեղճ մարդը սահմռկած մնացեր էր: Ամբողջ իր յոյսերն էին որ օդին մէջ կը ցնդէին, 500 ոսկի պարգեւն էր որ ջուրը կ'իյնար իր երազած ամբողջ հանգստաւէտ ապագան որ վայրկեանի մը մէջ կը խորտակուէր:

Այս անակնկալ հարուածը այնքան ուժգին եղեր էր որ պարտիզպանը չէր կըրցած անոր յաղթել ու հիմա լուռ ու մունջ նստած՝ իր սեւ բախտին վրայ կ'ափսոսար:

Թիկնապահը անմիջապէս հասկցաւ Խօճէր աղայի հոգեկան կացութիւնը եւ բարեացակամ ժպիտով մը ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(15 – Շար.)

Մուրծուֆլոս կայսր եղաւ 1204ի Ծննդեան օրը :

Բ.— ՄԻՍԹՐԱ 1253

Միսթրա պատմական քաղաքը շինուեցաւ 1249ին, Մորէայի (Պելոպոնէզ) Ֆրանսացի իշխան Կիյոմ Վիլարտուէնի կողմէ :

Իշխանը Պելոպոնէզի շրջանը պտըտած ատեն՝ տեսաւ տարօրինակ ձեւով լեռը, որուն վրայ շինել տուաւ իր բերդը, զոր կոչեց Միզիթրա : Ցետագային այս անունը աղաւաղուելով եղաւ Միսթրա :

Սակայն, Ֆրանսացիները շատ կարճ ատեն մը վայելեցին Միսթրան, որովհետեւ Միխայէլ Բալէոլոգոս, որ կը տիրէր ամբողջ Պելոպոնէզի, պատերազմ հռչակեց Կիյոմի դէմ, զայն իր երկրէն արտաքսելու մտադրութեամբ :

Իր կարգին, Կիյոմ Վիլարտուէն չընկրկեցաւ, ինք ալ յամառ կռուող մը ըլլալով :

Պատերազմը շարունակուեցաւ չորս տարի, մինչեւ որ 1253ին խաչակիր իշխանը գերի ինկաւ Բալէոլոգոսի ձեռքը :

— Բախտաւոր ես, Կիյոմ, ըսաւ Բալէոլոգոս : Եթէ օր մը առաջ կամ օր մը վերջ իյնայիր ձեռքս, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ որոշում պիտի տայի քու մասին : Ես ճշմարիտ քրիստոնեայ մըն եմ ու չեմ ուզեր Յիսուս Փրկիչի ծննդեան օրը մեղք գործել : Լաւ է որ իբր բարեկամներ միասին տօնենք Ծնունդը :

Վիլարտուէն զարմացած նայեցաւ Բալէոլոգոսին :

— Ես որոշած էի մեռնիլ, ըսաւ Խաչակիրներու իշխանը, աւելի ճիշդ՝ ինքնասպան ըլլալ : Բայց քու ազնիւ խօսքերդ լսելով՝ չեմ մերժեր առաջարկդ : Ի՞նչ է փրկագինը :

— Միսթրան ինծի պիտի յանձնես ..

Վիլարտուէն մէկ քանի վայրկեան լուռ ու մտածկոտ մնաց եւ ապա ձեռքը Բալէոլոգոսի երկարեց :

— Յաղթուեցայ, ըսաւ, ու Միսթրան քուկդ է : Արժանի ես անոր :

Այսպէս՝ երկու յամառ եւ յանդուգն իշխաններու պատերազմը խաղաղութեամբ վերջացաւ :

Առաջին անգամ ըլլալով՝ Ֆրանսացիները եւ Յոյները եղբայրաբար տօնեցին Յիսուսի Ծնունդը :

Գ.— ԱԹԷՆՔ 1860

Ամալիա Թագուհին, 1860ի Ծնունդին, իր ձեռքերով զարդարած էր Ծնունդի ծառը, որ առաջին անգամ սկսած էր մուտք գործել Յունաստան :

Թագուհին հրաւիրած էր Արքայական Ընտանիքին հաւատարիմ զինուորականները եւ պայքարի հերոսները, Քրիստոսի Ծնունդը միասին տօնելու համար :

Երբ գոյնզգոյն լապտերները եւ մոմերը վառեցան Տօնածառին վրայ, տեսարանը խիկապէս գրաւիչ էր :

Զօրավար Գարաթանոս տղու մը պէս ծափ կը զարնէր ու կը գոչէր .

— Երկինքի աստղերը երկիր իջած են, սիրելիներ :

Ճիշդ այդ պահուն սակայն, ծառը իր լապտերներով ու նուէրներով ծռեցաւ ու գետին ինկաւ :

Ամալիա Թագուհին, որ չափազանց նախապաշարեալ էր, տրտմօրէն ըսաւ իր պատուոյ տիկիններէն մէկուն .

— Աւելի գէշ նշան է, տիկին Փլուշկով : Շատ կը վախնամ որ դժբախտութիւն մը պիտի պատահի :

Թագուհին իրաւունք ունէր այդպէս նախազգալու : Այդ տարին, Օթոն Թագաւորը եւ Ամալիա Թագուհին իրենց վերջին Ծնունդը տօնեցին Աթէնքի մէջ, որովհետեւ, մէկ քանի ամիս վերջ, ստիպուեցան հեռանալ իրենց սիրած Յունաստանէն :

Հաւաքեց՝ Պ.

ՏՂՈՑ ԳՐՊԱՆԻ ԴՐԱՄԸ

Շատ մը ծնողքներ կը գանգատին՝ թէ այսօրուան փոքրիկները շռայլ ու ծախսոտ են, եւ թէ հետզհետէ աւելի շատ գրպանի դրամ կը պահանջեն :

Սակայն եթէ խնդիրը ուշադրութեամբ քննելու ըլլանք պիտի հաստատենք՝ թէ ինչպէս ընտանիքի մը ծախքերը ատենը մէյ մը կ՚աւելնան, այնպէս ալ գրպանի դրամը բացառութիւն չի կազմեր :

Հայրը թերեւս յիշէ՝ թէ ինք ալ փոքրիկ եղած ատեն, ինքզինքը երջանիկ կը նկատէր, երբ շաբաթական տասնոց մը կուտային իրեն իբրեւ գրպանի դրամ ..

Սակայն, հայրը «փոքրիկ» էր քանի տարի առաջ, հետեւաբար պէտք չէ զարմանայ եթէ իր տղան քսաննոց մը կ՚առնէ շաբաթը եւ ... «շնորհակալ եմ» չըսեր : Որովհետեւ, քանի տարուան ընթացքին, գիները ոչ թէ կրկնապատկուած՝ այլ տասնապատկուած են թերեւս :

×

Ի դէպ, տղոց գրպանի դրամը հարց մըն է, մասնաւորաբար այն ընտանիքներուն համար, որոնք սահմանափակ տնտեսական միջոցներ ունին :

Մէկն է այն հարցերէն որոնք յաճախ պատճառ կը դառնան որպէսզի խնդիր ըլլայ տեղծուի զաւակներու եւ ծնողքներու միջեւ :

Ամէն բանէ առաջ, ծնողքները սովորաբար չեն գիտեր թէ ո՞րքան պէտք է տան :

Իրենց տարակուսանքին մէջ սխալները կը գործեն եւ երբեմն չափէն աւելի կուտան՝ երբեմն ալ շատ քիչ :

Ինչ որ ծնողքները պէտք է մէկ սկիզբէն հասկնան՝ այն է՝ թէ գրպանի դրամը ողորմութիւն չէ՝ այլ անհրաժեշտ բան մը տղոց համար :

Եւ անհրաժեշտ է, ոչ միայն անոր համար որ փոքրիկը որոշ անհրաժեշտութիւններ ունի որոնց գոհացում պէտք է տայ, այլ նաեւ անոր համար, որ որքան շուտ սորվի դրամը գործածելուն ձեւը, այնքան աւելի լաւ է :

Ինչ կը վերաբերի գումարին, զոր պէտք է տալ իբրեւ գրպանի դրամ, ընդհանուր կանոններ գոյութիւն չունին անշուշտ :

×

Իւրաքանչիւր պարագայ տարբեր ձեւով պիտի դիմագրաւուի, համապատասխան տղուն ծախքերուն եւ ընտանիքի կարելիութիւններուն :

Գործնական մեթոտ մըն է գրպանի դրամը որոշել հօր եւ տղու գործակցութեամբ :

Այսպէս գանգատները պիտի կանխուին երկու կողմին համար ալ :

Առաջին հաշիւ մը պիտի ըլլայ տղուն անհրաժեշտ ծախքերուն համար, շաբթուան իւրաքանչիւր օրը առանձին-առանձին առնելով : Պիտի հաշուուին ճամբու ծախքը (եթէ հանրակառքով դպրոց կ՚երթայ) նկանակ մը, զբօսանքի պահուն, շաբաթը անգամ մը շարժապատկեր, փոքրիկ ծախքեր իր դրենական պիտոյքին համար (տետրակ, մատիտ, եւն.) :

Ընթացիկ ծախքերը հաշուելէ յետոյ, ընդհանուր գումարին վրայ պիտի աւելցուի փոքրիկ գումար մըն ալ չնախատեսուած ծախքերուն համար, եւ ուրիշ փոքր գումար մըն ալ որպէսզի տղան իր գանձանակին մէջ նետէ, այնպէս մը որ խնայողութեան վարժուի :

Ընդհանուր գումարը իր շաբաթական գրպանի դրամը պիտի ըլլայ :

Գրպանի ծախքը շաբթուան կանոնաւոր մէկ օրը պէտք է տրուի (օրինակ Երկուշաբթի) եւ անգամ մը որ ծնողքները համաձայնին գումարին նկատմամբ, պէտք է առանց վարանումի կամ չկամութեան տան : Պէտք չէ ստիպեն որ ամէն անգամ տղան աղաչանքներով փրցնէ իր գրպանի դրամը :

Այլ խնդիր է, եթէ տղան համաձայնըւած գումարէն աւելի դրամ պահանջէ :

Այդ պարագային պէտք է իր ծախքերուն յաւելումը պատճառաբանէ, եւ եթէ իր պատճառաբանութիւնները հիմնական են, միայն այն ատեն գրպանի դրամը պէտք է աւելցնել :

Ցամենայն դէպս, ծնողքները պէտք է նկատի ունենան՝ թէ գրպանի դրամը միանգամ ընդմիշտ չի կրնար ճշդուիլ, պէտք է ատենը մէյ մը վերապատշաճեցումի ենթարկուի եւ յաւելում կրէ :

×

Տղան որքան մեծնայ, բնական է որ իր կարիքներն ալ պիտի աւելնան :

Տարբեր կարիքներ ունի տասը տարեկան տղեկ մը եւ տարբեր կարիքներ ունի 15 տարեկան տղայ մը :

Ցատկապէս պատանեկութեան շրջանին պէտք է նկատի առնուին բարեձեւ երեւնալու յաւելեալ պահանջքը հագուստի եւ արդուզարդի մարզին մէջ, ինչպէս նաեւ ընկերային յարաբերութիւններու պահանջքը :

Ո՞ր տարիքին պէտք է սկսի եւ ո՞ր տարիքին դադրի գրպանի դրամ տալը :

Անհրաժեշտօրէն պէտք է սկսի այն շրջանէն, որ տղան դպրոց պիտի սկսի երթալ, այսինքն՝ նախակրթարանի առաջին դասարանէն :

Ինչ կը վերաբերի դադրելուն, կախում ունի՝ թէ տղան (կամ երիտասարդը) ե՞րբ պիտի սկսի աշխատիլ :

Երբ բարձրագոյն ուսման հետեւի, առանց միաժամանակ աշխատելու, գրպանի դրամը պէտք է շարունակուի շատ յառաջացած տարիքին ալ :

×

Տղուն պէտք է թոյլ տալ որ իր գրպանի դրամը գործածէ այնպէս, ինչպէս ինք յարմար կը նկատէ :

Ասիկա սակայն, չի նշանակեր՝ թէ ծնողքները փափկանկատօրէն պէտք չէ հետեւին այդ դրամի գործածութեան :

Եւ եթէ հաստատեն՝ թէ տղան դրամը անպէտ բաներու կը գործածէ, ինքզինք զրկելով կարեւորներէն, ծնողքները վճռականօրէն պէտք է միջամտեն եւ իր գէշ սովորութիւններէն ետ կեցնեն :

Թարգմ. Սէ

ՀԱՃԵԼԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Դպրոցասիրաց Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը գեղեցիկ միտքը ունեցած էր սարքելու երեկոյթ մը, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

Ներկայ էին մեծ թիւով երիտասարդներ :

Ճաշակով յարդարուած սրահին մէջ ներկաները անցուցին հաճելի երեկոյթ մը :

Քաջալերուած իրենց արձանագրած այս առաջին յաջողութենէն, Դպրոցասէր վարժարանի նախկին աշակերտները մտադիր են սարքելու երկրորդ երեկոյթ մը Փետրուարի մէջ :

Լ. Գ.

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ

Վալանսի «Լը Տօֆինէ Լիպերէ» թերթը իր 30 Դեկտեմբերի թիւով կը ներկայացնէ հայ ընտանիքի մը ցնծութեան պահը, երբ 42 տարիներու բաժանումէ մը ետք Տիկին Լուսաբեր Պէրպէրեան վերջապէս բախտը կ՚ունենայ տեսնելու իր եղբայրը՝ Գրիգոր Գոսախեան, Վալանսի մէջ :

Թերթը կը ներկայացնէ հայ ընտանիքին ողբականը՝ սկսած 1925ին : Քոյրը կը հաստատուի Վալանս, եղբայրը՝ Երեւան :

Մասնաւոր արտօնութեամբ Գ. Գոսախեան Երեւանէն եկած է Վալանս :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժավէր պահ մը լռիկ կեցաւ իբր թէ միտքը մտածումով մը գրաւուէր, յետոյ տխուր հանդիսաւորութեամբ բայց միանգամայն պարզութեամբ ձայնը հանելով պատասխանեց .

— Եղածն է գործուած յանցանք մը, պարոն քաղաքապետ :

— Ի՞նչ յանցանք :

— Իշխանութեան ստորին գործակալ մը խիստ ծանր կերպով քաղաքապետ մը անարգեց : Եկայ որ եղելութիւնը ձեզ իմացնեմ, ինչպէս որ իմ պարտքս է :

— Ո՞վ է այդ գործակալը, հարցուց Պ. Մատըլէն :

— Ես, ըսաւ Ժավէր :

— Դո՞ւք :

— Ես :

— Եւ ո՞վ է այն քաղաքապետը որմէ պիտի ամբաստանուի գործակալը :

— Դուք, պարոն քաղաքապետ :

Պ. Մատըլէն թիկնաթոռին վրայ կանգ առաւ :

Ժավէր անաչառ կերպարանքով եւ միշտ ակնկոր կենալով շարունակեց .

— Եկայ աղաչելու ձեզի, Պ. քաղաքապետ, որպէսզի կառավարութեան գրէք եւ զիս պաշտօնէս հանել տաք :

Պ. Մատըլէն զարմանքով համակուելով բերանը բացաւ խօսելու համար, այլ Ժավէր ընդմիջեց .

— Պիտի ըսէիք թէ կրնայի հրաժարական տալ, բայց ատիկա չի բաւեր : Հրաժարական տալը պատուաւոր կերպ մըն է : Յանցանք գործեցի, պէտք է որ պատժուիմ : Պէտք է որ արտաքսուիմ :

Պահ մը սպասելէն ետք վրայ բերաւ .

— Պ. քաղաքապետ, անցած օր յանիրաւի խստութեամբ վարուեցաք հետս : Այսօր իրաւամբ խստօրէն վարուեցէք հետս :

— Բայց ինչո՞ւ համար, պոռաց Պ. Մատըլէն : Ի՞նչ են այդ խառնաշփոթ խօսքերը . ի՞նչ կը նշանակեն ասոնք . ո՞ւր է քու կողմէ ինծի դէմ գործուած յանցանք մը . ի՞նչ ըրիր ինծ, ի՞նչ յանցանք գործեցիր ինծի դէմ . ինքզինքդ կ՚ամբաստանես, կ՚ուզես որ քու տեղդ ուրի՞շ մը յաջորդէ ...

— Կ՚ուզեմ վռնտուիլ, ըսաւ Ժավէր :

— Վռնտուի՞լ ըսիր, շատ լաւ, բայց չեմ հասկնար թէ ի՞նչ է նպատակդ :

— Հիմա կը հասկնաք, պարոն քաղաքապետ :

Ժավէր սրտին խորերէն հառաչանք մը հանեց եւ կրկնեց միշտ անտարբերութեամբ եւ տրտմութեամբ :

— Պ. քաղաքապետ, ասկէ վեց շաբաթ առաջ այն աղջկան դէպքին վրայ բարկանալով ամբաստանեցի զձեզ :

— Ամբաստանեցի՞ր :

— Այո, Փարիզի ոստիկանութեան պաշտօնէին :

Պարոն Մատըլէն որ Ժավէրին պէս քիչ խնդացող մըն էր, սկսաւ խնդալ :

— Ամբաստանեցիր թէ ոստիկանութեան ձեռնհասութիւնը չճանչցող քաղաքապետ մըն եմ :

— Թէ վաղեմի դատապարտեալ եղեռնագործ մըն ես :

Քաղաքապետին դէմքը կաս-կապոյտ դարձաւ :

Ժավէր որ աչքերը վեր վերցուցած չէր, շարունակեց .

— Կը կարծէի թէ թիապարտ մըն էք : Շատ ժամանակէ ի վեր կարծիքներ ունէի : Նմանութիւն մը, Ֆավըրոլէն տեղեկութիւն առնել տալդ, ձեր քամաքի ումը, ծեր Ֆօշլըվանին արկածը, հրացան նետելու մասին ձեր ունեցած յաջողակութիւնը, ձեր մէկ ծունկին քիչ մը հիւանդոտութիւնը եւ վերջապէս չգիտեմ դեռ ինչ անմտութիւններ կարծել տուին ինծ թէ Ժան Վալժան անուն մէկն էք դուք :

— Ի՞նչպէս ըսիր, անգամ մըն ալ կ՚ըսե՞ս այդ անունը :

— Ժան Վալժան . եղեռնագործ մը զոր ասկէ քսան տարի առաջ Թուլոնի մէջ տեսած եմ երբ թիապարտներու պահնորդին օգնականն էի : Թիարանէն ելլելով կ՚երեւայ թէ այդ Ժան Վալժանը եպիսկոպոսի մը տունէն գողութիւն ըրեր է, յետոյ հասարակաց ճամբու մը վրայ զինուորութեամբ ուրիշ գողութիւն մըն ալ ըրեր է պզտիկ Սավուացի մը կողոպտելով : Զգիտեմ ի՛նչպէս ութ տարիէ ի վեր պահուած էր ան, եւ ոստիկանութեան կողմէն կը փնտռուէր : Ես կ՚երեւակայէի թէ ... : — Վերջապէս երկար չընեմ, բարկութիւնը զիս համոզեց որ շարժիմ, ամբաստանեցի զձեզ ոստիկանութեան պաշտօնէին :

Պ. Մատըլէն որ քանի մը վայրկեանէ ի վեր նորէն թուղթերը խառնել սկսած էր, կատարելապէս անտարբեր ձեւացնելով հարցուց .

— Եւ ի՞նչ պատասխան առիր :

— Պատասխան առի թէ յիմար մըն եմ :

— Է՛, ե՞տքը :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Սոնեփ (Քլերմոն - Ֆե - րան) մէկ տարեկան «Յառաջ»ի կը նուի - րեն իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի (Քանաա) :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արաքսի Յարութիւնեան իր ամուսնոյն ողբացեալ Ե. Յարութիւնեանի յիշատակին 150 ֆր. կը նուիրէ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, հարիւր ֆր. Մշա - կոյթի Տան եւ յիսուն ֆր. «Յառաջ»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Նոյն տխուր առթիւ Տիկին Աննա Սար - գիսեան հարիւր ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական Միութեան մահացեալ բոլոր անդամներուն յիշատա - կին : Այս Կիրակի (7 Յունուար), Ալ - ֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին :

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու համարակութիւնը ներ - կայ գտնուելու արարողութեանց :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը անկեղծօրէն կ'ողբայ իր վեթերան ընկերներէն՝ Երուանդ Յարութիւնեանի մահը եւ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրիին եւ ընտանեկան պարա - գաներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան, Եր - ուանդ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆր. կը նը - ւիրեն «Յառաջ»ի, «Հայ - Բոյժ»ի, «Աշ - խարհ»ի, Մշակոյթի Տան եւ Անարատ Յղութեան քոյրերու դպրոցին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան 30 ֆրանք կը նուիրեն Տրապիզոնի Հայր. Միութեան Հրանդ Բալուեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, Շաւէն Ինճէեանի, Հրանդ Բալուեանի եւ Եր - ուանդ Յարութիւնեանի մահերուն առ - թիւ 40ական ֆրանք կը նուիրեն «Յա - ռաջ»ի, Տրապիզոնի Հայր. Միութեան եւ Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Մարիամ Ակոնայեան քսան ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, ողբացեալ Յարութիւն Ուշագլըեանի մահուան առ - թիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Զուարթ Գչիկեան եւ զաւակ - ները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Մար - իամ Գասպարեանի մահուան առթիւ . — 30ական ֆրանք Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կո - միտէի, Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւ - ղին, Սեբաստիոյ Մուրատ Ռսսումնասի - րացին եւ «Հայ - Բոյժ»ին (ստանալ «Յա - ռաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐ

Սիւլի Դաւիթեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Որբերու Օգն. Մարմնին իր մեծ հօր՝ Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան տա - րելիցին առթիւ :

Այրի Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան իր ողբ. ամուսնոյն Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան տարելիցին առթիւ կը նուիրէ յիսունական ֆրանք Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ եկեղեցիին : (Ստանալ եկե - ղեցիէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա - ճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քնար Թէրզեանէ յիսուն ֆրանք, իր Թոռնիկին Ֆիլիփ Փափազեանի (Մար - սէյլ) ընդ. Օր. Հայկանուշ Թուրսարգիս - եանի (Փարիզ) ամուսնութեան ուրախ առթիւ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ (6 Յունուար). Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 7.30ին, Բազմաձայն Ս. պատարագ՝ ժամը 10ին,

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց : Ս. Պատարագը կը սկսի ժա - մը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՍՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագի աւարտին կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

Շաբաթ, (13Յունուար).— Տօն անուա - նակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնոր - դարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Ծննդեան պա - տարագ :

×

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15.30, Ընթերցուածք 16, պատա - րագ 16.30, Նախատօնակ 17.30 :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Տօն Ծննդ - եան եւ Աստուածայայտնութեան, առա - ւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, պա - տարագ 10 : Կարգ Ջրօրհնէք 12.30 :

Երկուշաբթի (8 Յունուար).— Մեռե - լոց, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10 : Հոգեհանգիստ 11 :

Ծանօթ.— Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, Կիրակի, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դ. Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ, Ս. ՅԱԿՈԲ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, պատարագ, երեկոյեան ժամը 6ին :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Ծնունդ, ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11.30 :

Երկուշաբթի, (8 Յունուար).— Մեռե - լոց, ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ, ժամը 9ին, Գերեզմանօրհնէք, ժամը 11 - 12, Օքանէի գերեզմանատուն, ժամը 14 - ին Սէն Լուի գերեզմանատուն :

×

Ս. ԳՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎԱԼԱՆՍ)

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամը 6ին :

Կիրակի, — Տօն Ծննդեան եւ մկրտու - թեան Յիսուսի եւ Քրիստոսի, առաւօտ - եան ժամերգութիւն 8.30, պատարագ 10 :

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Շաբաթ, (6 Յունուար).— Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամը 5ին :

Կիրակի, (7 Յունուար).— Ս. Ծնունդի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջըր - օրհնէք, ժամը առաւօտեան 8.45ին : մաս - նակցութեամբ տեղւոյս երգչախումբին :

×

ՊՕՄՈՆ, Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամեր - գութեան ժամը 17, Ընթերցուածոց 17.30, պատարագ 18.30 :

Կիրակի, Ծնունդ եւ Աստուածայայտ - նութիւն, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11.15, Յիշատակ Մկրտութեան ժամը 11.50 : Կը պատարա - գէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏ. ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, ըս - կիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, պա - տարագ 10, Պաշտօն ննջեցելոց 11.30 :

Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին Ծը - նընդեան Լուսաւոր Աստղին փայլն ուել - ցընել՝ խղճալինի իրենց սրտաբուխ նուի - րատուութեամբ, նաեւ ամէն անոնք ո - րոնք կը փափաքին իրենց փոքրիկները Ս. Խաչին կնքահայր ընել, թող բարեհաճին կանուխէն արձանագրուիլ Թաղականու - թեանս մօտ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելու - մի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, ժամը 16.30ին պիտի կատար - ուի Ծննդեան Ճրագալոյցի արարողու - թիւն եւ պատարագ :

Արարողութեանց կը նախագահէ ՅԱ - ԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Կիրակի, Ծնունդ : Ժամը 8ին ժամեր - գութիւն, 10ին մուտք Ս. պատարագի, 11.15ին Հայրապետական Շնորհաւորա - գիր Պատգամին ընթերցումն ու քարոզ : Ժամը 12ին Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քա - րոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ,, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աս - տուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգու - թեան ժամը 17ին, պատարագ 18ին :

Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածա - յայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քր - րիստոսի : Սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10.30ին : Կը պատարագէ հո - գեւոր հովիւ Տ. Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչ - եան : Յաւարտ Ս. պատարագի կը կա - տարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար), Հանդիսաւո - րութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին : Կը պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը, ժամը 4ին : Հանդէսէն ետք՝ խնջոյք :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեց - ւոյ սրահին մէջ :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Նաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւո - րութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նա - խաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերուն - դի Առնուվիլ - Սարսէլի կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քա - ղաքապետարանի սրահը :

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են

L'ARMENIE թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE թիւ CLVLX 182 (պարերգ)

Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (Մեներգ Իրիս Պիլպիլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 - 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Գին՝ 30 ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 7 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11104 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.104

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՆԱ՛ ՄԵՌԻՐ, ՈՐ ԵՍ ԱՊՐԻՄ

Տարին որ վերջացաւ նոր լոյս մը բերած էր աշխարհի վրայ : Երիտասարդի մը սիրտը սկսած էր բաբախել վաթսունամեայ հիւանդի մը մեռած սրտին տեղ : Հիւանդը չէր փրկուեր, բայց Մարդկութիւնը նոր հորիզոններ կը տեսնէր ու յոյսի սիրտը կը դառնար տարուան գըլխաւոր դէպքը :

Մետալը սակայն ունի նաեւ իր միւս կողմը, որ նուազ խանդավառիչ է ու կըրնայ դուռ բանալ հակասական խորհըրդածութեանց :

Անգամ մը եւս, երիտասարդի մը սիրտը սկսած է բաբախել վաթսունամեայ նոր հիւանդի մը մարմնին մէջ : Գործողութիւնը նախատեսուած էր օրերէ ի վեր, բայց հարկ էր որ ... երիտասարդ մը մեռնի : Իր կեանքին աշունին հասած հիւանդը կը սպասէր մահուան՝ իր կեանքին գարունը ապրող երիտասարդի մը :

Կեանքի ու մահուան դառն ու հեգնական պատկերն է, որ կը պարզուի Աֆրիկէի այս հիւանդանոցին մէջ, խօսուն պատկեր մը, որ շատ հեռուները կը տանի մեր մտածումները :

Լաւ չէ անշուշտ տխուր բաներու մասին խօսիլ, նոր տարուան առաջին ժամերուն, Թաղուիլ խորհրդածութիւններու մէջ, ու փնտռել իմաստ մը կեանքին, իմաստ մը մահուան : Գուցէ հաւատքը շատ բան կը փրկէ, շատ մարդ կը մխիթարէ ու մանաւանդ ուժ կը պարգեւէ՝ տկարներուն : Բայց դարը կը ձգտի հեռացնել մարդիկ հաւատքէն : Նոյնիսկ պարզ հաւատքէն, սովորական բաներու՝ անկեղծութիւն, բարեկամութիւն, զոհողութեան ոգի, նուիրում ... :

Կարելի է՞ անվարան ըսել Թէ գիտութեան յառաջդիմութիւնը բարիք է :

Հաւանաբար ո՛չ : Երբ պահը հասած է հոն ուր երիտասարդ մը պէտք է մեռնի որ տարիքոտ մը ապրի ... :

Ի՛նչ իղձեր կրնան ծնիլ հիւանդ սրտերու մէջ : Ի՛նչ վտանգաւոր բնազդներ կրնան արթննալ : Սպասել երիտասարդի մը մահուան, յուսալ երիտասարդի մը մահը, ի՛նչ տխուր հեռանկար եւ ի՛նչ հեգնանք :

Երիտասարդին սիրտը դեռ չլռած, դեռ իր վերջին խօսքը չըսած, երբ դեռ կառչած է կեանքին, ու կը բաբախէ սիրոյն, կը խլեն զայն ու կը տանին ուրիշ մարմնի մը մէջ : Հոն սիրտը կը սկսի իր նոր կեանքը ու կը բաբախէ ուրիշ սիրոյ մը համար :

Մեռելները օգտակար դարձնելու արուեստը կը զարգանայ, վտանգաւոր բընոյթ մը տալով գիտութեան յառաջդիմութեան :

Վաղը, սիրտէն ետք կարգը կրնայ գալ ուղեղին, նոր բարդութիւններ ստեղծելով : Պահ մը միայն երեւակայել Թէ օր մը կարելի պիտի ըլլայ ուղեղ տեղափոխել, ու հմտութեամբ յղկուած բանաստեղծին գլխուն մէջ զետեղել քսանամեայ միտինկէթի մը ուղեղը :

Ու ժամը կուգայ երբ ակամայ կը սարսինք խորհելու Թէ Գիտութիւնն ալ տեղ մը պէտք է կենայ, որպէսզի կեանքին խորհուրդը մնայ խորհուրդ, ու օր մը մէկը չըսէ՝ գնա՛ մեռիր, որ ես ապրիմ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՎՈԹՆԻ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ՝ ՏԻՒՊՉԷՔ

Ինչպէս կը սպասուէր քանի մը շաբաթէ ի վեր, Անթոնի Նովոթնի Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը իր հրաժարականը տուաւ, բայց կը պահէ Հանրապետութեան նախագահի իր պաշտօնը : Կեդրոնական կոմիտէն կ'արդարացնէ որոշումը աշխատանքի աւելի լաւ բաշխում մը ապահովելու համար : Չեկոյցը չանդրադառնար սակայն կառավարութեան ներսը եղած փոփոխութիւններուն : Եղած կարգադրութիւնը որոշ յաջողութիւն մըն է ազատական տարրերուն համար, որոնք չէն դադրած մեղադրելէ Նովոթնին, որ շատ տկար եղած է տնտեսական բարեփոխման գործադրութեան մէջ :

Նովոթնիի յաջորդը՝ Տիւպչէք ծնած է 1921ին, Սլովաք է : Ընտանիքով Խորհ. Միութիւն գաղթած է 1925ին : Ինք վերադարձած է Չեխոսլովաքիա 1938ին եւ յաջորդ տարին անդամակցած է համայնավար կուսակցութեան, որ այն ատեն ապօրինի էր : 1941էն 1945 Տիւպչէք աշխատած է իբրեւ մեքենագէտ : Գործօն մասնակցութիւն բերած է սլովաք ապըստամբութեան : 45էն 49 զանազան պաշտօններ ունեցած է կուսակցութեան մէջ : 1951ին երեսփոխան ընտրուած է եւ 1962ին՝ Պրեզիտիոմի անդամ : Թէեւ հաստատուած չէ, բայց կ'ըսուի Թէ վարչապետի աթոռն ալ կը գրաւէ տնտեսագէտ մը՝ Չերնիք, որ կը փոխարինէ Լենարը :

Նովոթնիի հեղինակութիւնը եւ վարկը շատ պակսած էին վերջերս եւ կեդրոնական կոմիտէի ըրած կարգադրութիւնը (իր հրաժարումը) Թոյլ կուտայ որ երեւոյթները փրկէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՒԻ ԷՇՔՈԼ կը շարունակէ իր պաշտօնական այցելութիւնը Ամերիկա : Իսրայէլի վարչապետը կը յուսայ որ Միացեալ Նահանգները պիտի փոխարինեն Ֆըրանսան «Ֆանթոմ 4» օդանաւեր հայթայթելով Իսրայէլի : Միւս կողմէ Իսրայէլ հրաւիրած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, որ սկզբունքով ընդունած է հրաւէրը :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ»ի համաձայն վերջին պահուն դժուարութիւններ կը ծագին Սուէզի Ջրանցքը «մաքրելու» գործին մէջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը երեք շաբաթ պայմանաժամ կ'ուզէ ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու համար : Այդ ժամանակամիջոցին, պիտի աշխատի զանազան բանագնացներու միջոցաւ հասկնալ Հանոյի կառավարութեան բուն նպատակները : Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ Թէ եթէ Ճոնսըն ուզէ, ապահով է որ բանակցութիւններ կրնան տեղի ունենալ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն Մոսկուա պիտի երթայ Յունուար 22ին : Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ՝ Վիէթնամ :

ԿԱՊՈՆԻ նոր նախագահը՝ Պոնկօ ընդունուեցաւ Էլիզէ, նախագահ տը Կոլի կողմէ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ղեկավարը՝ Պումետիէն յայտարարեց Թէ Դեկտեմբերի դէպքերը երեսուն մեռեալ եւ աւելի քան հարիւր վիրաւոր պատճառած ն զինուորականներու շարքերուն մէջ :

ՔԱՓԻ հիւանդը լաւ էր Շաբաթ առաւօտ Թէեւ տագնապալի շրջանը դեռ չէ վերջացած : Գերմանացի Նոպելեան մըրցանակաւոր բժիշկ մը՝ Ֆորսման շատ խիստ կերպով կը քննադատէ Փրոֆ. Պառնարի գործողութիւնը երկար յայտարարութեան մը մէջ, զոր հրատարակած է Ֆրանքֆուրթըր Ալկմայնը Ցայթունկը եւ ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց .— « Մահասարսուռ տեսարան մը չէ՞, երբ վիրաբուժական սրահի մը մէջ, բժիշկներ հիւանդ մը կը դնեն սիրտ— Թոք գործիքին վրայ ու կից սրահի մը մէջ, նոյն ատեն, ուրիշ խումբ մը կը սպասէ, նըշտրակները ձեռին, կը սպասէ երիտասարդի մը քովը, որ կը պայքարի մահուան դէմ : Այս մարդիկը հոս չեն օգնելու համար : Հոս են բանալու համար անպաշտպան մարմինը, ուրիշ մը փրկելու համար » : Նոպէլեան մրցանակաւորը կը վախնայ որ չահագործումներ ըլլան ու կ'ըսէ նաեւ .— « Արդեւլափակուածներ, յանցաւոր կամ անմեղ պիտի ծառայեն իբրեւ դրամատուն օրկաններու : Յառաջդիմութիւնը անհրաժեշտ է, բայց բարոյականի նման կորուստ մը շատ սուղ գին մըն է» :

ԺԱՆ ՄԻՒՐԱ. շարժանկարի ծանօթ դերասանը, մեռաւ ասջի օր : 79 տարեկան էր :

Մանուկներ, Կեանքի Ծաղիկներ

Ո՞վ է ասել առաջին անգամ այսպէս : Բայց ով որ ասել է՝ լաւ է ասել .— Մանուկնե՛ր, կեանքի ծաղիկնե՛ր ...

Մանուկներին կեանքի ծաղիկներ են անուանել երեւի այն պատճառով, որ նըրանք՝ եւ ծաղիկները, եւ մանուկները գեղեցկացնում են կեանքը : Յիրաւի, առանց նրանց կեանքը շատ տխուր կը լինէր :

Մանուկներն ու ծաղիկները շատ բանով նման են իրար եւ միաժամանակ տարբեր են : Տարբեր են հէնց նրանով, որ ծաղիկների մեծ մասը ծաղկում է գարնանը, իսկ նրանցից շատերը գարնան հետ էլ անհետանում են, իսկ մանուկները ...

Մանուկները կարեւորութիւն չեն տալիս տարուայ եղանակներին, նրանք մեծանում են, ու մեծանում :

Ու որտեղից որտեղ պայթում է պատերազմը :

Պայթում է պատերազմը, եւ երէկուայ կեանքի ծաղիկներին զինուորական համազգեստ են հագցնում, զէնքը տալիս ձեռքը, թէ .

— Գնա՛, մեռի՛ր կամ յաղթի՛ր ...

— Ախր, ես ... երեւի, ինձ չէք յիշում, ես կեանքի ծաղիկներ ...

— Ետ դարձ ... մէկ - երկու, մէկ - երկու ...

Ու գնում են զոհուելու նրանք, որոնք դեռ երէկ վազվզում էին քաղաքային ըրգբօսայգում ու գիւղական դաշտերում, ծաղիկներ քաղում, Թիթեռներ որսում ... :

... Ամանորեան այս օրերին, չնայած որ ձմեռ է, ցուրտ. եւ ծաղիկներ կարելի է տեսնել միայն ջերմոցներում ու ծաղկի խանութներում, օդը յագեցած է մանուկների տաք շնչով :

Խանութների ցուցափեղկերում ճչում են խաղալիքներն ու տօնածառերի արդուզարդերը : Ձմեռ պապին սկսում է իր աւանդական շրջագայութիւնը դահլիճից, տնից տուն :

Թող նա միայն խաղաղութիւն բերի մեր փոքրիկ քաղաքացիներին : Մանուկնե՛ր, կեանքի ծաղիկնե՛ր ... :

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ՄԱՐԴՈՒ ԿԱՄՔՈՎ

Հաւաքականութեան դերը որքան ալ մեծ ըլլայ յառաջդիմութեան երթին ու պատմութեան կառուցումին մէջ, խորապէս համոզուած ենք, որ ժողովուրդի մը որակական արժէքին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ բացառիկ անձերու ուսերուն :

Մասնաւոր ասպարէզի մը բացառիկներուն չի վերաբերիր խօսքը, կը վերաբերի բոլորին, մշակութային, գիտական, քաղաքական, զինուորական կամ տնտեսական մարզերուն մէջ համբաւ շինած բոլոր կարկառուն դէմքերուն : Տարբեր արժեչափի մը կիրարկումը սոփեստութիւն պիտի ըլլար արդէն ու անհեթեթութիւն : Կեանքին վրայ իր կնիքը դրած ամէն վարդապետութիւն իր հիմնադիրը ունեցած է, ամէն շարժում՝ իր դրօշակիրը, միջոցին ու տարածութեան մէջ կատարուած ամէն նուաճում՝ իր լուսապայծառ ռահվիրան :

Ու բացառիկները Աստուծոյ համբոյրը ստացած են Թէեւ անգամ մը, բայց Թող ծանր չԹուի, երբ «յանդգնինք ըսել», որ Աստուծոյ կամքով չեն կատարած անոնք իրենց գործերը, կատարած են սեփական ուժերով, մարդու կամքով, կամքին համազօր միւս առաքինութիւններով՝ հաւատքով, աշխատանքով :

Նոր մեծեր ու մեծութիւններ ու մեծագործութիւններ ունենալու կարօտին արձագանգելով՝ այդ առաքինութիւններու մասին քիչ բան չէ գրուած այս Թերթին մէջ, մեծերու ընորոշ կենսագրականներէն ու հաւատամքէն քիչ օրինակներ չեն յիշատակուած : Առիթներ եղած են ու խօսուած է զանգուածեղ ժառանգութիւններ կտակած Օշականի դանդըւածեղ ճիգին մասին, Զարենցի ջանքին «եւ ջանքին տըրնԹեր» երգին մասին, ուրիշներու եւ նոյն առաքինութեան մասին :

Տարին նոր լրացաւ ու նոր սկսող նոր տարուան հետ յիշենք նոր օրինակ մը, կեանքի մէջ բազմաթիւ նորութիւններ մուծած Սարթըրէն այս անգամ, որ մեր մեծերուն պէս չէշտը կը դնէ դարձեալ աշխատանքին վրայ .

« Ինքզինքս երբեք չեմ համարած «տաղանդ»ի մը երջանիկ տէրը : Իմ միակ փրկութիւնս եղած է աշխատանքը եւ հաւատքը » :

Աշխարհի բոլոր երկինքներուն տակ, բոլոր ժողովուրդներու մէջ բազմահազար երիտասարդներ կան, որոնք Սարթրի անունով կ'երդնուն : Մեր մէջ եւս կան անոնցմէ, ուրախ ենք որ կան, պիտի ուզէինք միայն, որ իր վերջին գիրքին մէջ գրուած այս նոր տողը, «աշխատանքի սուրբ ոգին», նոր Թափ մը տար մերիններուն, արդիւնաւորելու, մեծնալու նոր եռանդով մը խռովէր անոնց արիւնը :

Կեանքը կարճ չէ, եթէ գիտնանք քըրտինքնին արժէքը, քրտինքէն ժայթքող լոյսին ապրումը ունենանք, եթէ սորվինք օրերուն յարգը գիտնալ գոնէ այն չափով, որ ուրիշներ գիտեն վայրկեաններուն յարգը :

Պ. Ս.

(Ազդակ»

ՄԵԾ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԻՆ
— ՅՈՒՇԵՐԸ —

Մեր յուշագրական գրականութիւնը հարստացաւ նոր արժէքաւոր գործով մը՝ Հրաչեայ Աճառեանի «Կեանքիս յուշերից» հատորով :

Հեղինակը , ինչպէս գրել կուտայ իր յառաջաբանին մէջ, աւելի շատ աշխա – տած է ցայտուն դարձնել ուրիշները : Եւ քանի որ այդ շրջապատի մարդիկը եղած են մեծութիւններ , ուստի կը կրկնապատ – կուի , կ'եռապատկուի գրքին շահեկանու– թիւնը : Մանաւանդ երբ նկատի առնենք , որ անձերու կողքին կ'երեւայ մեր ժողո– վուրդին կենցաղը՝ բառ ու բանը , նիստ ու կացը , սովորութիւններուն վերաբեր – եալ այն ճոխ , համով – հոտով նկարա – գրութիւնները , որոնք սփռուած են գըր– քին էջերուն մէջ :

Հետաքրքրական շատ տուեալներ եւ փաստեր կը պարունակեն յուշերը : Ա – պագայ մեծ հայագէտը ծնած է 1876ին Բոստոսթոյէն Կ. Պոլիս գաղթած ընտա – նիքի մը մէջ, որուն հայրը՝ կօշկակար Յակոբը , հայերէնը սորված է Զամչեանի քերականութիւնը կարդալով , իսկ մայ – րը՝ Ընծան «նոյնիսկ ա տառը չէր ճանա– չում » :

Ուսում ստանալու տենչը զինք նախ կը տանի Արամեան վարժարանը , յետոյ Սա– մաթիոյ Հայոց դպրոցը , կեդրոնական վարժարանը : Հոն կ'աշակերտէ Յ. Պա – րոնեանի : Պատկառանքով կը խօսի Պա – րոնեանի մասին , մարդ մը , որ համես– տութեան մարմնացումն էր եւ երբեք չէր յոխորտար : Երգիծաբանը չափազանց լուրջ եւ ուղղամիտ էր :

Աճառեանի ուսուցիչները եղած են ա – կանաւոր դէմքեր : Դպրոցին երգեցիկ խումբերը կը ղեկավարէր Տիգրան Չու – հաճեան : Հայերէնի ուսուցիչը եղած է Անտոն Գարագաշեան՝ ոսկեդարեան հա – յերէնի գիտուն առաջին հեղինակներէն մէկը : Երկու դասարան վեր կ'ուսանէր Ա. Զօպանեան :

Արդէն 17 տարեկանին , 1893ին , քանի մը լեզուներու տէր երիտասարդը կ'որոշէ ուսումնասիրել վրացերէնին ցեղակից Լազերու լեզուն : Կը մտնէ այդ անըրա – գէտ ժողովուրդին մէջ , կը կազմէ անոր լեզուին բառարանը , համեմատական քե – րականութիւնը , կը հաւաքէ ազգային երգեր եւ խօսակցական դարձուածքներ :

Աճառեան այնուհետեւ կը նուիրուի ու– սուցչական ասպարէզին : Անոր առաջին սաները եղան Գատըգիւղի Արամեան դպ– րոցին պատանիներն ու պարմանուհինե – րը :

Տարի մը ետք Աճառեան կը փոխադըր– ուի Կարին , իբրեւ Սանասարեան վարժա– րանի ուսուցիչ : Այսուհանդերձ , ինչպէս ինք կ'ըսէ , կը չարունակէ հմտանալ լե– զուներու մէջ : Կը սորվի լատիներէն , գերմաներէն , անգլերէն , իտալերէն , պարսկերէն , նոյնիսկ չաղաթայերէն :

Կ'երազէ աւելին : Մեկնիլ Փարիզ : 1895ին իրականութիւն կը դառնայ անոր մեծ երազը : Հոն է որ իբրեւ ուսուցիչ կ'ունենայ մեծ լեզուաբան մը՝ Անթուան Մէյէ : Անոր քով՝ տան մէջ , Աճառեան կը սորվի հայերէն , իսկ համալսարանը՝ զեն– դերէն :

Երեք տարի կ'աշակերտէ Ֆրանսացի յայտնի լեզուաբանին : Ծանր , նիւթական անապահով պայմաններու մէջ հետեւած է իր ուսման Փարիզի մէջ :

1897ին «Բազմավէպ»ի մէջ կը տպա – գըրուի Աճառեանի առաջին «Հայկական– քը» , ուր , հեղինակը , ի թիւս այլ սատու– գաբանութիւններու , կուտայ նաեւ նր – պաստ բառին մէկ նոր մեկնութիւնը : Լեզուաբան Հիւպշման կը վաւերացնէ նոր տեսակէտը , որու պատճառով Աճառեան կը մեկնի Ստրասպուրկ՝ ուսանելու Հիւպշմանի մօտ : Վեց ամիս կը մնայ Ստրասպուրկ , ուր կ'աւարտէ Հիւպշմանի համեմատական քերականութեան դասըն – թացքը , եւ զինուած տասնեակ մը լեզու– ներով եւ աշխատելու բուռն փափաքով , կը վերադառնայ Կովկաս : Հետաքրքրա– կան են էջմիածինեան նկարագրութիւն – ները , հանդիպումները Մ. Աբեղեանի , Կոմիտասի , Յ. Մանանդեանի , Յ. Յով – հաննիսեանի , Ն. Մառի , Խրիմեան Հայ– րիկի եւ ուրիշներու հետ :

Չորս տարի կը դասաւանդէ Գէորգեան ճեմարանին մէջ եւ կ'ուսումնասիրէ տեղ– ւոյն չորս հազար ձեռագիրները : Յա – ջորդաբար կ'այցելէ Շուշի , Պաթում , Նոր – Բայազիտ , Նոր Նախիջեւան , Ռոս– տով՝ ուսումնասիրելու տեղական բար – բառները :

Հատորին երկրորդ բաժնին մէջ հեղի – նակը կը ներկայացնէ Ռաշտ , Ղազուին , Թեհրան , Թաւրիզ , Սպահան , Նոր Ջու– ղայ քաղաքներուն մէջ անցուցած տարի– ները :

ԷԴ. ՇԱՀԻՐԵԱՆ

«ՔԱՐ ԹՈՐՈՍ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
ԲԱՐՁՐԱՑԱԾ ԱՂՄՈՒԿԻ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի երկու խօսք էլ յարգարժան այե – զարդ Սեդրակ Շահէնին :

Ամենայն անկեղծութեամբ պիտի ա – սեմ , որ ձեր հրապարակած « Քար Թո – րոս»ը կապ չունի «Սասնայ Ծռերի» հետ , եթէ հաշուի չառնենք նրա կասկածելի ծագումը Փոքր Մհերից : Ձեր պոէմի բո– վանդակութիւնը ճռաքաղ է արուած «Սասնայ Ծռեր» վէպից , ժողովրդական այլ եւ այլ զրոյցներից , Աւ. Իսահակեա– նի «Սասնայ Մհերից» եւայլն : Պոէմի լե– զուն անաղարտ Սասնայ բարբառը չէ : Դրա լեզուն , ներեցէք ժողովրդական ար– տայայտութեանս համար մի խակական «բոշի քուլակ» է , որի մէջ կը գտնենք ասատնդական կեանքի ընթացքում հա – ւաքած « պիտանի եւ անպէտք իրեր » : Այդտեղ կայ ինչպէս արեւելահայ , այն– պէս էլ արեւմտահայ զանազան բարբառ– ներից քաղած լեզուաոճային ձեւեր , վեր– ջապէս այնպիսի բառեր , որոնք յատուկ են ԺԹ. դարի վերջին տասնամեակներին (օրինակ՝ գարտոլ , արշին եւայլն) :

« Քար Թորոսի» մէջ փոխուած է Սաս– նայ Ծռերի երդման ամենահզօր բանաձե– ւը .

«Հացն ու գինին , տէր կենդանին ,
Մարութայ բարձր Աստուածածին ,
Խաչ Պատրագին վեր իմ աջ թեւին ...» :

Եւ այդ երդման փոխարէն մի նոր , մի– այն այստեղ յիշատակուող բանաձեւ է առաջ քաշուած՝

«Մեր հօր հօրանց , յանուն զօրաց ,
Ցիշեմ զանունդ Սասնոյ Աստուած» :

« Քար Թորոսը» նաեւ ըստ յօրինուած – քի կապ չունի «Սասնայ Ծռեր» ժողովըր– դական վէպի հետ : Մեր վէպն իր յայտ– նի չորս ճիւղերով տրամաբանական զար– գացման աւարտին է հասած : Այս նոր «ճիւղը» , որ առկայ է մի երկու պատու– մում (բոլորն էլ Ալաշկերտի փոխխակին պատկանող) , կտրուկ ընդհատւում է՝ որպէս խորթ տարր , անտեղի կրկնու – թիւն :

Ալաշկերտի տաղանդաշատ ասացող Մանուկ Թորոյեանի պատումի համա – ձայն Մհերը սիրեկանից ունենում է մի տղայ (անունը չի յիշում) , որին տարի – ներ անց չճանաչելով՝ մենամարտում սպանում է , ապա ճանապարհին մի սեւ քար է տեսնում , զարկում , ճեղքում է քարը եւ ինքն ու իր ձին մտնում են ներս .

«Քարը էգաւ իրար կպաւ ,
Միհր պըրծաւ , ազատաւ ,
Միհրի ջինս վերջացաւ ...
Քեռի Թորոս կսկծու մեռաւ ,
Որ լսեց Միհրի մեռնել :
Մկա օր Սասունցուց մէջ կտրին գ'էլնին ,
Կ'ըսեն՝ ձէնով Օհանի , խոր Մանուկի
ջընսէն ին ...
Ազնանցորդի Միհրի ցեղէն են ,
Էդոնք գացին , վերջացան :

Այստեղ կարեւորն այն է , որ ինքը մեծ ստեղծագործողը՝ ժողովուրդը , եկել է այն պարզ ու վերջնական համոզման , որ Աղնանց տոհմի Աղնանց որդիների վէպն աւարտին հասաւ , անկրկնելի է եւ զուր են վէպը շարունակելու ճիգն ու ջանքը ... փաստօրէն այս երկու – երեք պատում – ների շարադրանքն էլ ոչինչ չեն աւելա – ցընում մեր գիտցածին :

Այո , հայ ժողովրդական վէպը՝ «Սաս– նայ Ծռերը» , անկրկնելի է , ինչպէս « մարդ չի կարող նորից երեխայ դառ – նալ , այլապէս նա ծաղրի առարկայ կը լինի » :

Մհերի հետ «կսկծու» մեռնում է նաեւ Սասնայ Ծռերի մշտարթուն պահապանը , խորիմաց խորհրդատու քեռի Թորոսը :

Այժմ դառնանք «Քար Թորոսին» :

Ի՞նչ շահեցիք դուք , Սեդրակ Շահէն , գրելով եւ հրատարակելով այս Պոէմը , արդեօք մի բան աւելացրի՞ք «Սասնայ Ծռերի» հաղորդածի վրայ : Չէ՞ք կար – ծում , որ դա մի չինծու պատում է՝ ձեւ– ւած մեզ յայտնի Մհերի ու սիրեկանի պատմութեան վրայ , կամ ի՞նչ աւելացը– րիք Մհերի վախճանի զրոյցին , արդեօք դա բանաստեղծական մի կրկնութիւն չէ՞ :

«Քաջ Թորոսը
Թռաւ , անցաւ դաշտեր ու քար .
Թէ ո՞ւր գնաց եւ ինչ եղաւ ,
Մարդ չիմացաւ » :

Եկէք միասին՝ դուք եւ ես , որպէս հա– սակակիցներ , յիշենք «Հացն ու գինին , տէր կենդանին» եւ երդուենք երբեք չաղ– ճատել , չաղարտել մեր չքնաղ վէպը , գուրգուրանքով եւ սիրով կապել այդ– գանձը մեր երիտասարդութեանը , որ ա– նուարար շարունակի Մեծ Ծռերի մար – դասիրական աւանդները :

Կ. ՄԵԼԻՔ – ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

ԵՐԵՔ ԶՐՈՅՑ

ԷԳՈՒՅ

Դարբինը հաղուստներ է պատուիրում մի դերձակի : Եւ երբ դրանք պատրաստ են լինում՝ վերցնում է տանում անխօս : Դերձակը հարցնում է .

— Իսկ վա՞րձը , դարբին ախպէր :

— Էգուց , դերձակ ախպէր ,—ասում է :

Միւս օրը դերձակը գնում է վարձն ու– զելու :

— Էգուց , վարպետ , էգուց , — պա – տասխանում է նորից դարբինը :

Էգուց գնալու փոխարէն՝ դերձակը գը– նում է մի չարաթ յետոյ :

— Էսօր չունեմ , դերձակ ախպէր , — ասում է դարբինը :— Էգուց՝ անպատ – ճառ :

Դերձակը գնում է միւս օրը , բայց դար– բինը դարձեալ չի վճարում եւ նորից ա – սում է .

— Էգուց :

Այս անգամ դերձակը որոշում է ինքը

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Ոտքի ել , Էօմէր աղա եւ մի յուսա – հատիր , այդ մարդիկը չեն կրնար մեր ձեռքէն ազատիլ ... եթէ այսօր յաջողե – ցան անյայտանալ , անբացատրելի կեր – պով մը , վաղը կրկին մեր ձեռքը կ'իյ – նան , քանի որ այս է մեր Սուլթանին կամքը : Եւ վստահ եղիր որ ո՛ւր կամ ե՛րբ ալ ձերբակալուին , դուն միշտ իրա – ւունք պիտի ունենաս քու 500 ոսկի պար– գեւդ ստանալու , այս մասին խօսք կու– տամ քեզի :

Այս հաւաստումը մաղական ազդեցու – թիւն մը ըրաւ պարտիզպանին վրայ : Կար– ծես նոր հոգի մը եկաւ վրան . աշխոյժով ոտքի ելաւ եւ խորին բարեւ մը տալով երախտագիտական շեշտով մը ըսաւ .

— Աստուած շատ կեանք տայ փաշա է– փէնտիս :

— Հիմա դուն գնա հանգիստ ըրէ , ժա– մանակը արդէն շատ ուշ , աւելցուց Թիկ– նապահը :

Յետոյ գրպանէն հինգ ոսկի հանելով ըսաւ .

— Ա՛ռ , այս նուէրն ալ օրուան յոգնու– թեանդ փոխարէն եւ Թաղաւորին աղօթք ըրէ :

Ոսկիներուն տեսքը բոլորովին կերպա – րանափոխեց պարտիզպանը որ հազար մաղթանքներով դրամը գրպանեց :

— Ա՛լ երթաս բարով , ըսաւ փաշան դայն մինչեւ դուռը առաջնորդելով :

Էօմէր աղա քիթին տակէն շնորհակա – լութիւններ եւ աղօթքներ մրմնջելով՝ դռնէն դուրս ելաւ ու հեռացաւ :

— Արդեօք ուրիշ մարդ ալ մնացած է այստեղ , ըսաւ ինքնիրեն Զիա փաշա ու վարի յարկը ամէն կողմ նայելէ ետքը , վեր ելաւ ու հոն ալ լաւ մը սենեակները քննեց :

— Չէ՛ , ա՛լ առանձին ենք , մտածեց գո– հունակութեամբ :

Յետոյ , տան դրան քով գնաց ուր ան– շարժ կեցած էր Մուսթաֆա :

— Ինծի նայէ , ըսաւ անոր ցած ձայ – նով , աղէկ ուշադրութիւն ըրէ որ մարդ ներս չմտնէ , իսկ երբ Ծիւքրի պէյը եւ իր մարդիկը տեսնես որ հեռուէն կուգան , անմիջապէս վազէ ու իմաց տուր :

— Շատ աղէկ , բայց շուտով գործ տես , որպէսզի չվտանգուինք , ըսաւ ծառան մը– տերմական ձեւով մը :

— Անհոգ եղիր :

Երբ փաշան հեռանալու վրայ էր , Մուս– թաֆա ցած ձայնով կանչեց ետեւէն .

— Զիա՛ , Զիա՛ :

— Ի՞նչ կայ , ըսաւ միւսը վերադառ – նալով :

— Քանի մը հատ սիկարէթ տուր , քովս բնաւ չմնաց , ըսաւ միւսը :

Թիկնապահը սիկարէթի ոսկեզօծ տու– փը հանեց գրպանէն ու բացաւ :

— Ութ հատ մնացեր է , ա՛ռ չորս հատ քեզի :

— Ա՛լ գնա՛ բանիդ , պատասխանեց Մուսթաֆա , սիկարէթներէն մին վառե – լով եւ միւս երեքը գրպանը դնելով :

Այն մտերմական կերպը որով այս եր– կու անձերը իրարու հետ կը տեսնուէին , հակառակ իրենց միջեւ եղած անհուն տարբերութեան , — մին կայսերական թիկնապահ փաշա մը , միւսը պարզ ձիա– պան — լողին զարմանք ու այշութիւն պիտի պատճառէր : Սակայն , ինչպէս ըն– թերցողները գիտեն , այդ միջոցին տան մէջ ու քովերը , այդ երկու անձերէն զատ ոչ ոք կը գտնուէր :

Զիա փաշա իր ձիապանէն բաժնուելէ ու կրկին տուն մտնելէ ետքը , անգամ մըն ալ տան չորս կողմը արագօրէն խուզար – կեց եւ վերջապէս վստահ եղաւ որ բո – լորովին առանձին էր :

Այն ատեն տարօրինակ բան մը տեղի ունեցաւ :

Թիկնապահը մտաւ գետնայարկի առա– ջին սենեակը , մօտեցաւ պատին , շրթունք– քը դրեթէ հպելու աստիճան եւ պոռաց .

— Մարան Աթա ...

Ու այսպէս արագ քայլերով սենեակին շրջանը ըրաւ , միշտ շրթունքը պատին զանազան մասերուն մօտեցնելով ու գո– չելով .

— Մարան Աթա՛ , Մարան Աթա՛ ... :

Յետոյ անցաւ միւս սենեակը եւ սկսաւ նոյնը կրկնել հոն եւս , յետոյ գնաց բա– կը , խոհանոցը , գործարանը , ամէն կողմ հնչեցնելով իր տարօրինակ խօսքերը :

— Մարան Աթա՛ , Մարան Աթա ... :

Եթէ մէկը այդ միջոցին տեսնէր եւ լսէր Զիա փաշան իր այս անբացատրելի զբաղումին մէջ , ապահովաբար պիտի կարծէր թէ այդ մարդուն խելքին եկած է :

Ամէն անգամ որ բարձրաձայն կ'արտա– սանէր այդ բառերը , պահ մը լուռ եւ ուշադիր կը մնար , կարծես պատասխանի մը սպասելով ու ետքը կրկին կը սկսէր պոռալ .

— Մարան Աթա , Մարան Աթա ... :

Եւ սակայն ոչ մէկ պատասխան կ'ընդու– նէր , հակառակ իր ակներեւ սպասումին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(16 – Շար.)

չգնալ. ուղարկում է աշակերտին :

Աշակերտը գնում է տեսնում գարբինը չկայ :

Դարբնոցում լինում է միայն նրա աշակերտը : Իմանալով դա ինչի է եկել՝ ասում է.

— Եթէ էս գնդակի տակի քոթուկը կանաչի՝ դուք էլ ձեր վարձը կը ստանաք :

Դերձակի աշակերտը գնում է, դարբինը գալիս է :

— Դա ի՞նչ էր ուզում ,— հարցնում է :

Աշակերտը պատասխանում է .

— Եկել հագուստ կարելու վարձն էր ուզում :

— Իսկ դու ի՞նչ ասիր .

— Ասի՝ եթէ էս գնդանի տակի քոթուկը կանաչի, դուք էլ ձեր վարձը կը ստանաք:

Այստեղ դարբինը տանում – բերում մի ծանր ապտակ է հասցնում իր աշակերտին.

— Առ քեզ, անպիտակ: Ինչու չասիր «էգուց» : Սա ծառի քոթուկ է, մէկ էլ տեսար կանաչեց , իսկ էգուցը վերջ չունի ...

ԱԻԱԶԱԿԸ

Տարիներ առաջ մեր աշխարհում կար մի նշանաւոր աւազակ, որ գիշեր – ցերեկ բաց ճանապարհներին թէ անտառներում ահագին կողոպուտներ էր անում եւ ամէն անգամ այնպիսի հնարներով , որ մարդիկ մնում էին զարմացած: Որքան էլ զգուշանում էին՝ ոչինչ չէր օգնում : Անում էր՝ ինչ մտադրում էր :

Մի անգամ էլ ահա սա, աղքատի կերպ մտած, կանգնում է մեծ ճանապարհին : Շատ է կանգնում թէ քիչ՝ տեսնում է հրիս մի վարդապետ է գալիս՝ մի գեղեցիկ հրեղէն ձի նստած: Երբ գալիս հասնում է իրեն՝ աղքատն աւելի թըշուառ է ձեւանում եւ լալով աղաչում, որ բարեպաշտօն վարդապետը ձիով տանի իրեն, որովհետեւ ոտքերը, ասում է, այնքան թոյլ են, որ քայլել չի կարենում ...

Վարդապետը խղճում է. իսկոյն իջնում ձիուց . ապա խնամքով բարձրացնում նըրան, տեղաւորում թամբի վրայ եւ ասում .

— Նստիր, խեղճ մարդ, իսկ ես կը քայլեմ ...

Աղքատը նստում է թէ չէ՞ ասպանդակները զարկում է ձիուն փորին ու ...

— Էհ, մնաս բարով, հայր սուրբ , — ասում է : Էլ ձիուդ տէրը չես :

Երբ մի քիչ գնում է այդպէս, վարդապետը խնդրում է նրան կանգնել :

Աւազակը կանգնում է :

— Աստծու կամքն է երեւի, որ ես կորցնեմ ձիս ,— ասում է վարդապետը , — բայց աղաչում եմ քեզ, որդիս, ոչ մէկին չասես, թէ ինչպէս ձեռք բերիր այդ ձին :

Աւազակը զարմացած հետաքրքրւում է, թէ այդ ինչի՛ համար է խնդրում :

— Ինչո՞ւ,— ասում է վարդապետը ,— որովհետեւ էլ ոչ մի ձիաւոր չի կանգնի օգնութիւն խնդրողի համար, եւ կարող է պատահել , որ օգնութիւն խնդրողը մեծ կարիքի մէջ լինի ..

Աւազակը մտածում է մի րոպէ, եւ, իջնելով, ձին յանձնում է տիրոջը :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Շինականի մէկը վերնագգեստը հանած եւ միայն շապկանց, մէն – մինակ աշխատում է իր այգում , որ ծանրացած էր ամէն տեսակ պտուղներով՝ տանձով, խնձորով, դեղձով ու թուզով , ոսկեհատիկ խաղողով ու կարմիր նուռով : Աշխատում էր շինականը ու հետն էլ երգում :

Այդ ժամանակ այգու մօտով անցնում է մի վարդապետ եւ, հասած պտուղներով հիացած , ձայն է տալիս շինականին.

— Էյ, էդ լաւ պտուղներից մի խելի հաւաքիր եւ չուտ բեր էստեղ ...

Ասում է, ձիուց իջնում եւ առօք – փառօք նստում այգու դրանը :

Շինականին դուր չի գալիս կրօնաւորի հրամայական պահանջը եւ պատասխանում է .

— Ես պարապ մարդոց համար պտուղ չունեմ :

Վարդապետը, որ լինում է իրօք պարապ եւ չար մարդ, սաստիկ բարկանում է շինականի պատասխանից, վեր է կենում իսկոյն եւ ձեռքերը բարձրացնում երկինք .

— Տէր Աստուած , — ասում է,— չորացրու, մոխիր դարձրու այս ամբարտաւանի այգին, որ քո աղնիւ սպասաւորին էս չոր օրը զլացաւ մի քանի պտուղ ...

Ասում է ու հեռանում անիծելով :

Եւ երբ օրեր անց վերադառնում է այդ ճանապարհով՝ տեսնում է շինականի այգին ի սպառ չորացած :

Ուրախանում է վարդապետը մեծ ուրախութեամբ, որ Աստուած լսել է իր խօսքը եւ կատարել իր սրտի ցանկութիւնը :

— Թող պատժուի զուռը ժլատը եւ սովորի յարգել Աստծու մարդկանց ..

Ասում է ու հեռանում :

Իսկ շինականը այգու չորանալուց յետոյ չի հանգստանում. բանում է գիշերցերեկ, աշխատում է քափ – քրտինք մըտած, որ չորացած այգին կանաչի նորից. — քանդում է հողը, փխրեցնում, ջուր է անում ծառերի տակ, գետինը մաքրում է քարերից, կոշտերից ... Ոչի՛նչ չի օգնում, այգին չի կանաչում ... Շինականը շատ օր հետը աշխատանքի է տանում կընոջը, երեխաներին, ու բոլորը միասին աշխատում են լարուած, քրտնամխած ... Աշխատում են հաւախօսից մինչեւ հաւախօս ...

Ու այսպէս անցնում են օրեր, շաբաթներ :

Եւ մի օր ահա, երբ անիծող վարդապետը նորից անցնում է այդ ճանապարհով՝ տեսնում է հրիս իր անէծքով չորացած այգին կանաչել է կրկին ... Կանաչել է առաջուանից աւելի լաւ, աւելի առատ ու աւելի չքեղ :

Աստծու մարդը կանգ է առնում զարմացած, իջնում է ձիուց եւ զայրացած՝ ձեռները բարձրացնում երկինք :

— Մի՞թէ, տէր,— ասում է , — խնդրանքս արժէք չունեցաւ քեզ համար , որ նորից կանաչով զուգեցիր էս անպիտանի այգին ...

Լսում է նրան Աստուած եւ պատասխանում .

— Գիտես, — ասում է ,— այդ շինականն աշխատում էր այնքան սրտանց, որ գործը չէր թողնում գիշերներն անգամ , այնպէս որ ես ամաչեցի եւ ասացի . «Թող կանաչի նորից » ...

Այստեղ վարդապետը տխրում է շատ , բայց եւ զգում, որ աստուածներն էլ անզօր են աշխատանքի առաջ ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՐԳԱՏՈՒ ԾԱՌԸ ՉԵՆ ԿՏՐՈՒՄ

Արցախում հազարաւոր տարիներ առաջ Սօս անունով մի գիւղացի էր ապրում : Նրա անմերձ այգում մի մեծ խնձորենի կար, որի պտուղները ընտանիքի ձմեռուայ պաշարեղէնի զարդն էին կազմում :

Սակայն երեք տարի շարունակ այս խնձորենին ոչ մի անգամ չծաղկեց : Հարեւանները ամէն աշնանը լիքը կողովներով միրգ էին տանում իրենց այգիներից, իսկ Սօսը տուն էր դառնում ձեռնունայն:

Յաջորդ տարուայ գարնանը , երբ սովորականի պէս ծաղկել էին բոլոր ծառերը եւ առատ մրգատարուայ նշաններ էին երեւում, Սօսը չհամբերեց եւ կացինով կտրեց իր չծաղկած խնձորենին : Մի քանի օր յետոյ սաստիկ ցրտերից ծաղկաթափուեցին բոլոր ծառերը : Մարդիկ տարուեցին իրենց վար ու ցանքով եւ բոլորովին մոռցան մրգի մասին : Էլ ինչ միրգ կարող էր լինել, երբ ամռան ըսկզբին բոլոր ծառերն արդէն տերեւաթափ էին դարձել :

Բայց ահա Սօսի կտրած խնձորենին փթթեց, ինչպէս երբեք : Դա զարմացրեց : Կիսաթեք ընկած խնձորենին պտղաւորուեց եւ աշնան սկզբին Սօսը մի քանի կողով խնձոր քաղեց : Այդքան համեղ, անուշաբոյր խնձոր ոչ ոք չէր տեսել Արցախում : Իսկ այդ տարին Սօսից բացի ոչ ոք միրգ չունէր: Ձմրանը հիւանդ ունեցողները մի խնձորի համար Սօսին էին դիմում թախանձանքով, հարստանիքի պատրաստութիւն տեսնողները նրա դուռն էին կտրում : Եւ իրեն դիմողներին խնձոր տալով՝ Սօսը ամէն անգամ իր ծառի պատմութիւնն էր անում :

— Եթէ չկտրէի, տասնապատիկ միրգ կը վերցնէր իմ ծառը եւ հիմա առատաձեռն կը լինէր, ասում էր նա:

Այդ դէպքից յետոյ ոչ մի արցախցի ձեռ չտուեց իր ծառին : Եւ երբ որեւէ ծառ երկար ժամանակ պտուղ չէր տալիս, տէրը կացնով երեք անգամ թեթեւակի խփում էր ծառին եւ ասում .

— Պտուղ ես վերցնում վերցրու, չես վերցնում՝ կտրում ենք :

Մի ուրիշ էլ իր թէ միջնորդում է :

— Մի կտրիր, այս տարի անպատճառ պտուղ կտայ :

Ու մինչեւ այսօր Արցախում սովորութիւն է դարձել մրգատու ծառ չկտրելը:

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՍՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԵՐ ԱԶԳԱՅՆՈՑ

Հակառակ զաղութիս Հայութեան սահմանական կոտորակումներուն, այսօր , 2500 շունչով հայահոծ շրջան մըն է Ս. Թէնքի արուարձաններէն Ֆիքսը՝ ուր ունինք Լեւոն – Սոֆիա Յակոբեան վարժարանը եւ Ս. Կարապետ Առաքելական Եկեղեցին , որ իր անհրապոյր արտաքինով եւ աղքատիկ սարքաւորումով՝ մինչեւ օրս ալ բաւարարութիւն տուաւ շրջանի եկեղեցական — հոգեւոր կարիքներուն :

Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ հողը անհատական սեփականութիւն ըլլալով , հոգատէրը դատարանի միջոցաւ իրաւունք ստացաւ Եկեղեցին քանդել 1967ի Նոյեմբերի մէկին եւ դերմարդկային ճիգերով հնարաւոր եղաւ քանդումն առկախել մինչեւ 1968ի Մայիսի 15ը :

Փաստօրէն , վերոգրեալ պայմանաժամի լրումին, շրջանը պիտի զրկուի իր եկեղեցիէն :

Գիտակցելով դերին Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին, որ տարագիր մեր ժողովուրդին հաւատքի ամրոցն հանդիսացաւ դարերու ընթացքին ու նաեւ , մեր ազգային գոյատեւման ամէնէն կարեւոր սիւներէն մին, մեզի համար առաջնահերթ անյետաձգելի գործ մըն է, նուիրական պարտականութիւն մը , Ֆիքսի շրջանը օժտել նոր եկեղեցիով մը, դէթ այս անգամ մեր ազգային արժանապատուութեան վայել կառուցումով մը :

Կառուցողական այս գործին համար կը նախատեսուի չուրջ հարիւր հազար տոլարի ծախք : Յունահայ գաղութը, հակառակ իր նիւթական համեստ վիճակին , գերագոյն զոհողութիւններու գնով յանձնառու կ'ըլլայ իր սեփական միջոցներով հայթայթելու կառուցանելի եկեղեցւոյ հողին արժէքը՝ քառասուն հազար տոլար: Մնացեալ գումարին՝ վաթսուն հազար տոլարի հայթայթման համար այսու սրտագին կոչ կ'ուղղենք արտասահմանի եկեղեցասէր եւ ազգանուէր մեր ազգակիցներուն որպէսզի զօրավիգ կանգնին մեզի, համախումբ ճիգերով իրագործելու Ֆիքսի եկեղեցւոյ շինութիւնը :

Կաթիլ մը իւղ՝ Լուսաւորչի Տաճարի կանթեղին :

Յունահայոց Ազգ. Առաջնորդարան
Օտոս Քրիէզի 10, Աթէնք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Ոստիկանութեան պաշտօնեան իրաւունք ունի յիմար համարելու զիս:

— Ուրախ եմ որ դուն ինքնին կը խոստովանիս իրաւունք ունենալը:

— Անշուշտ, վասնզի բուն Ժան Վալժանը գտնուեցաւ:

Պ. Մատլէնին բռնած թերթը ձեռքէն ինկաւ, գլուխը վերցուց, ուղղակէս ժավէրին նայեցաւ եւ անբացատրելի ձայնով մը բսաւ.

— Ա՛հ:

Ժավէր շարունակեց.

— Ահա եղելութիւնը, պարոն քաղաքապետ: Կ'երեւայ թէ Էյլի-լը-Հօշ-Քլոչէի կողմը քաղաքի մը մէջ ապուշ մարդ մը կար որ Շամմաթիէօ եղբայր կը կոչուէր: Խիստ թշուառ մարդ մըն էր. ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէր իրեն: Այս տեսակ անձինք չի գիտցուիր թէ ինչպէս կ'ապրին: Անկէ քիչ մը ժամանակ առաջ տունէ մը խնձոր գողնալու ատեն բըռնուեցաւ. ինչ եւ է, մարդը պատի մը վըրայէն անցնելով գողութիւն ըրած եւ ծառի ոստեր կոտրած էր: Ուստի բռնուեցաւ իմ գիտցած Շամմաթիէօս: Խնձորին ոստը դեռ ձեռքն էր, հետեւաբար թըշուառականը բանտարկուեցաւ: Մինչեւ հոս խնդիրը միայն պատական խնդիր մըն էր: Բայց տես Նախախնամութեան գործը: Բանտը յոռի վիճակի մէջ ըլլալով, դատաւորը յարմար դատեց Շամմաթիէօն Արաս զրկել ուր է գաւառական բանտը: Արասի այս բանտին մէջ Պրէվէ անունով հին դատապարտեալ մը կայ, որ չգիտեմ ինչ բանի համար բանտարկուած է, եւ որ լաւ վարուելուն համար բանտապահի սպասաւոր կարգուած էր: Պ. քաղաքապետ, երբ Շամմաթիէօ Արաս կ'ելլէ, Պրէվէ կը պոռայ.— Կը ճանչնամ ես այս մարդը, վաղեմի եղենագործ մըն է: Եղբա՛յր, ինծի նայէ անգամ մը: Դուն Ժան Վալժանն ես: — Ժան Վալժա՞ն... ո՞վ է այդ Ժան Վալժանը, կ'ըսէ Շամմաթիէօ, եւ զարմանալ կը ձեւացնէ: — Զլլանալ մի ձեւացներ, բարեկամ, կ'ըսէ Պրէվէ: Ժան Վալժանն ես դուն: Թուլոնի թիարանը մտած ես ժամանակին: Անկէ քսան տարի առաջ հոն էիր: Ես ալ հոն էի այն ատեն: — Շամմաթիէօ կ'ուրանայ: Բայց ո՞վ կը հաւատայ: Կը հասկնաք հարկաւ: Եղելութիւնը ուշադրութեամբ քննուեցաւ, խիկը ծլիկը փնտըռուեցաւ, եւ քննութեան հետեւութիւնը ահա աս է: Այդ Շամմաթիէօն ասկից երեսուն տարի չափ առաջ շատ քաղաքներու, եւ մասնաւորապէս Ֆավըրոլի մէջ յատանողութիւն ըրած է: Բայց հոն իր հետքը կը կորսուի: Շատ ժամանակ ետք նորէն Օվէրնը, յետոյ Փարիզի մէջ կը տեսնուի, ուր ինք կ'ըսէ թէ սայլագործութիւն ըրած է լաթ լուացող աղջկայ մը հետ յարաբերութիւն ունեցած է, բայց ատիկա չհաստատուեցաւ. վերջապէս Փարիզէն Ֆավըրոլ կուգայ: Արդ երեւելի գողութեան մը համար թիարանը նետուելէն առաջ ի՞նչ էր Ժան Վալժան. — Յատանող: — Ո՞ւր. — Ֆավըրոլի մէջ: Ուրիշ եղելութիւն մըն ալ կայ: Այս Վալժանը մկրտութեան անունովը Ժան, եւ մայրն ալ իր ընտանիքին անունով Մաթիէօ կ'անուանուէր: Խիստ բնական բան մըն էր կարծել թէ թիարանէն ելլելէն ետք ո՛վ ըլլալը չյայտնելու համար մօրը անունը առած եւ Ժան Մաթիէօ կոչուած է:

Երբ Օվէրնը կ'երթայ, քաղաքին արտասանութիւնը Ժանը Շան կ'ընէ եւ Շան Մաթիէօ կ'անուանէ զայն: Մեր պարոնը ձայն չի հաներ, եւ ահա փոխուելով կ'ըլլայ Շան Մաթիէօ: Պատմութիւնը կարգաւ մտիկ կ'ընէք, այնպէս չէ՞: Ֆավըրոլի մէջ տեղեկութիւն կ'առնուի եւ կ'իմացուի որ Ժան Վալժանի ընտանիքն ալ այդ քաղաքին մէջ չի բնակիր եղեր: Չի գիտցուիր թէ ո՛ւր գացած է: Գիտէք անշուշտ թէ այս տեսակ դասերու մէջ շատ անգամ այսպէս ամբողջ ընտանիքներ կ'աներեւութանան: Կը փնտռուի բան մը չի գտնուիր: Այս տեսակ մարդիկ եթէ տիղմ չըլլան, փոշի կը դառնան եւ կը ցրուին: Մանաւանդ այս եղելութեանց սկիզբը երեսուն տարուան բան ըլլալով, Ֆավըրոլի մէջ ալ Ժան Վալժանը ճանչցող մարդ չկայ: Երբ Թուլոնէն տեղեկութիւն կ'առնուի, կ'իմացուի որ Պրէվէէն զատ Վալժանը տեսնող միայն երկու եղենագործ կայ, որոնք ցկեանս դատապարտուած են եւ կ'անուանուին Քոչփայլ եւ Շընիտէօ:

Ասոնք թիարանէն կը հանուին եւ կը բերուին, եւ երբ կարծեցեալ Շամմաթիէօյի առջեւ կը բերուին, չեն վարանիր, եւ Պրէվէի հետ կը հաստատեն թէ Ժան Վալժանն է ան: Նոյն տարիքը, այսինքն յիսունեւչորս տարեկան. նոյն հասակը, նոյն կերպարանքը, նոյն մարդը, վերջապէս նոյնինք Ժան Վալժանը ըլլալը կը խոստովանին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Օր. ՏԱԼԻԼԱ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ
եւ
Պ. ՄԻՆԱՍ ՀԱՆԸՄԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ, Յունուար 6, 1968

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆրանք իր հիւանդներու ֆոնտին համար, Տիկին Իփքրանեանէ իր ամուսնոյն՝ Աւետիս Իփքրանեանի յիշատակին :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Յակոբ Մանճիկեանէ (Լոս Անճելոս) քսան տոլար : Ընկ. Անդրանիկ Պահարեանէ տասը ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին գումարը	273,748,50
Պ. Աւետիս Տէօվլէթեան	200.—

Պ. Օննիկ Փէհլիվանեան հարիւր, Տիկին Աստղա Թորոսեան իր ամուսնոյն Հրանդ Թորոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ 60, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան Նուարդ Գույումճեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Օհանեան իրենց աղջկան Քրիստինէի ծննդեան առթիւ յիսուն, Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան իր ամուսնոյն Գրիգոր Դաւիթեանի յիշատակին յիսուն, Ա. Ս. Աճէմեան յիսուն, Օր. Աննիկ Գարասարգիսեան յիսուն, Տիկին Իրիս Փափազեան Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սթամեան Տիկին Այտընլըեանի մահուան քառասունքին առթիւ երեսուն, Տիկին Ընծայում Նորիկեան քսան ֆրանք : Ընդհ. գումար 274,438,50 :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, (13Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21.30 : Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է :

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի օրերը, 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի Վատիկանի Ռատիոկայանէն, երեկոյեան ժամը 16.50ին, իտալական ժամով՝ որ կը պատասխանէ Միջին – Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 17.50ին, իսկ Հայաստանի ժամը 19.50ին :

Վերոյիշեալ ձայնասփռումը կը կատարուի հետեւեալ ալիքներու վրայ. Կարճ ալիք 25,55 եւ –9,84 մեթր — Միջին ալիք՝ 196 մեթր :

Սիրով կ'ընդունուին ոչ – քաղաքական նիւթ ունեցող բոլոր լուրերը :

Adresse : Sezione Armena
Radio - Vaticana (Roma)

×

Ամէն ամսուան 3րդ Կիրակին, ժամը 10.30ին հայկական պատարագ Վատիկանի ձայնասփիւռէն (31 մեթր, կարճ ալիք) : Այս ամիս Յունուար 21ին :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Տրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը :

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի փունն տը Շաւիլ ժամը 13.15, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ Շաւիլի բոլոր օթօպիւսի կայանները :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանդանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48–85–60, Պ. Արսլան հեռ. 62–60–03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20–26–74 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 7ին, ժամը 3ին :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են
L'ARMENIE թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE թիւ CLVLX 182 (պարերգ)
Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). — Գին՝ 30 ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
9 JANVIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11105 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.105

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԹԵՒԵՐՈՎ

Հեռաւոր լոյսերէն շլացած աչքեր, անշարժութենէ բթացած միտքեր կան որոնք չեն տեսներ, չեն ըմբռներ կարգ մը տարրական ճշմարտութիւններ :

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է լայն եւ կուռ ճակատ մը կազմել : Դիրք ճշդել : Ամէն բանէ առաջ՝ պաշտպանելու համար Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակը : Ինչպէս եւ տեսակէտներն ու տենչերը :

« Արտասահմանեան Հայաստա՞ն» : Կամ հակադրութի՞ւն Երեւանի : Մրցո՞ւմ : Ազդեցութեան պայքա՞ր :

Զարմիկներ եւ ծանծաղամիտներ կրնան իրենց ուզած մեկնութիւնը տալ, միտք եւ արիւն պղտորելու համար : Ինչպէս որ կ'ընեն արդէն :

Կարճ է մեր պատասխանը եւ հատու,— Ինքնապաշտպանութիւն : Եթէ կ'ուզէք՝ ճակատ՝ արժեցնելու համար մեր հիմնական իրաւունքները եւ արդար յաւակնութիւնները : Պարկեշտօրէն : Արիաբար : Տիրաբար :

Մանաւանդ որ, « սովետական» կառապաշտութիւնը ճակատ յարդարած է արդէն, իր իշխանասաստ կարգուսարքով եւ հլու – հպատակ ակադեմիկներով, կաճառներով եւ «ֆակուլտետ»ներով :

« Հարկս հարկաւորաց եւ պատիւս արժանաւորաց » :

Մեր միտքէն չանցնիր թերագնահատել այնտեղ կատարուած աշխատանքը, կամ խանգարել անոր ընթացքը :

Շիլ, սմսեղուկ մարդանքներուն փառքն ու պարծանքը, անձեռնմխելի մենաշնորհը կը թողունք իրենց :

Մենք տքնիլ, արտադրել, ստեղծագործել կ'ուզենք մեր սեփական թեւերով : Եւ նոյն թեւերով ալ պաշտպանել այն բազմակողմանի, թանկագին ժառանգութիւնը՝ զոր ստացած ենք մեր հայրերէն :

Մենք այդ պարտականութիւնը պիտի կատարենք հակառակ ներսէն եւ դուրսէն լարուած դաւերու : Հակառակ դաս մը խմբապետներու ճամարտակութեանց, եւ ուրիշներու անփառունակ դասալքութեան :

Գիտնալով հանդերձ որ, մեր գլուխները քարերու պիտի զարնուին եւ մեր ոտքերը պիտի մրկին աւազէն, ցիրուցան փռուած ըլլալով եօթն անգամ եօթանասուն ցամաքներու վրայ :

Եթէ մեր համրանքը, մեզի պէս մտածողներու բազմութիւնը այնքան պակսի որ վանական Միաբանութեան մը վերածուինք, դարձեալ ոչ մէկ նահանջ կամ դասալքութիւն :

Պիտի մնանք վերջին պահնորդները դարաւոր, ինքնուրոյն, անփոխարինելի արժէքներու ամրոցներուն : Աւելի քան ամուր կանգնած՝ պատնէշին վրայ : Ճակատաբաց :

Ոչ թէ հատուածական մոլեռանդութենէ մղուած, այլ մեր լուսաղբիւրին վճիտ, անմահական ջուրն ալ հոսեցնելու համար Հայրենի ստեղծագործութեանց աւազանին մէջ :

Այս առաջադրութեամբ ալ, կը հրաւիրենք մեր գաղափարակիցները, ուղեկիցները եւ տարագիր մշակոյթին հաւատարիմները՝ համախմբուիլ Միութեան մը շուրջը :

Պատրաստ ենք ծրագիրն ալ մշակելու :

Այդ կազմակերպութիւնը պիտի ունենայ մէկ դաւանանք .—

Թոյլ չտալ որ քաղաքական – կուսակցական խեղկատակութիւններ անտիրութեան մատնեն Հայկ. Արտասահմանի ինքնուրոյն մշակոյթը :

Պայքարիլ, որպէսզի զանազան դպիրներ, նորընծաներ եւ հոպիտներ չհամարձակին մոլորեցնել անոր ստեղծագործութեան բնական ուղին : Կամ անոր երկունքը խաթարել կեղծ պիտակներով եւ պատուաստներով :

Անկարելին փորձել, իրապէս մտաւոր —ոչ թէ դաւանափոխական — յարաբերութիւններ հաստատելու համար Երեւանի հետ :

Մեղքը իրենց ճիտը, եթէ կը նախընտրեն նոր փշաթելեր հաստատել, ականջ դնելով բոշայական զառանցանքներու :

Հայրենիքին օդն ու ջուրը իրաւունք չեն տար Ռէս Մնոյի խաղեր սարքելու տարագիր բազմութեանց գլխուն :

1949 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Արաբական Լիկայի արտակարգ նիստին, որ գումարուած էր Շաբաթ օր, Ար. Մ. Հանրապետութիւնը առաջարկեց որ Յունուար 17ի համար նախատեսուած արաբական վեհաժողովը յետաձգուի :

Մարոքի Արտաքին փոխ – Նախարարը որ կը նախագահէր նիստին, ճշդած է թէ խորհրդակցութիւններ պէտք է տեղի ունենան արաբական երկիրներու միջեւ համաձայնութեան մը յանգելու համար թըւականի մը շուրջ որ ապահովէ արաբ Պետութեանց բոլոր ղեկավարներու մասնակցութիւնը :

Պատուիրակները որոշած էին չփման մէջ մտնել իրենց կառավարութեանց հետ եւ կրկին հաւաքուիլ Երկուշաբթի օր նոր թուական մը ճշդելու համար :

Նիստին սկիզբը, նախագահը (Մարոքի Արտաքին փոխ – Նախարարը) պարզած է Արտաքին նախարար Ահմէտ Լարաքիի առաքելութեան արդիւնքները Դամասկոս եւ Ռիատ : Ճշդած է այդ առթիւ թէ Սուրիա դէմ էր Ռապաթի վեհաժողովին մինչ սէուտական Արաբիա անպատեհ կը նկատէր :

Արաբ Մ. Հանրապետութեան յետաձգումի առաջարկը ընդհանրապէս լաւ ընդունուած է : Բարեկամեցողութեան փաստ մը կը նկատուի սէուտական Արաբիոյ նըկատմամբ, որ չէր ուզեր որ Յունուար 17ին, արաբական վեհաժողով գումարուի :

Ասկէ կը պարզուի որ հակառակ Եմէնի պատերազմին վերարծարծման, Գահիրէ միշտ կ'ուզէ խնայել Ֆայսալ թագաւորը եւ չվատթարացնել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները :

Ալ Ահրամ կը հաստատէ թէ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարին ճամբորդութիւնը տեղի պիտի ունենայ ինչպէս նախատեսուած էր, արաբական հինգ երկիրներու մէջ՝ Լիբանան, Սուրիա, Իրաք, Քուէյթ եւ Սէուտական Արաբիա :

× Կացութիւնը ձգտուած է Սուէզի ջրանցքին վրայ, Իսրայէլի պատճառով, որ Շաբաթ օր փորձած է Իսմայիլիայի հարաւը նաւ մը դնել ջուրին վրայ եւ անմիջապէս քաշած է ՄԱԿի զինադադարի յանձնախումբին ազդարարութենէն ետք :

Գահիրէի կարծիքով, իսրայէլեան փորձը մաս կը կազմէ դիւանագիտական պայքարին զոր սկսած են Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը եւ Իսրայէլ ջրանցքին մէջ « բանտարկուած » նաւերուն ելքին շուրջ :

× Նախագահ տը Կոլ ընդունելով Բարբունապետ Քափլանը նոր տարուան օրը, լուսաբանութիւններ տուած է, սիրտը առնելու համար Հրեաներուն, որոնք վրդոված էին մամուլի ասուլիսին ընթացքին ըրած յայտարարութիւններէն : Տը Կոլ շեշտած է թէ «իմ յայտարարութիւնս սխալ մեկնաբանուեցաւ, արդար գովասանքն էր Հրեաներու արժէքին :

Քափլան կ'ըսէ նաեւ թէ ինք ալ իր կարգին վստահեցուած է Նախագահը որ «մեր դիրքորոշումը ի նպաստ Իսրայէլի պէտք չէ մեկնաբանուի իբրեւ կրկնակ ենթակայութեան պարագայ մը : Ֆրանսացի Հրեաները որոնք կը հետաքրքրուին Իսրայէլով բացարձակապէս Ֆրանսացի կը մնան » :

Քափլան Թէլ Ավիվ հասած է ու պատմած իր տեսակցութիւնը, որ վերջ կը դնէ ծագած թիւրիմացութեան : Միւս կողմէ, կը յայտնուի թէ տը Կոլ պատասխանած է Պէն Կուրիոնի նամակին եւ ըստ Թէլ Ավիվի թերթերուն, նամակին ոգին նոյնն է քան այն որ տիրած է Քափլանի հետ տեսակցութեան ընթացքին :

ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ ՄԷՋ ԻՐԱՐ ԿԸ ԾԵԾԵՆ

Բեթղեհէմէն կը հաղորդեն որ իսրայէլեան ոստիկանութիւնը միջամտած է կարգը վերահաստատելու համար, Բեթղեհէմի Ս. Ծննդեան Այրին մէջ, ուր կը կռուէին Ղպտիները եւ Հայերը, օրթոտոքս Յոյներու Ծննդեան արարողութեան ատեն : Ըստ «Ֆիկառոյի», Ղըպտիները փորձած են խնկարկել Հայերու խորանը, ինչ որ բռնաբարումն է գոյավիճակին զոր Թուրքերը հաստատած են ԺԸ դարուն, վերջ դնելու համար զանազան դաւանանքներու կռիւներուն :

Արարողութեան կը նախագահէր Երուսաղէմի յոյն – օրթոտոքս Պատրիարքը : Չեն մասնակցած 33 հազար արաբ –յոյն օրթոտոքսներ Յորդանան գետի արեւմտեան ափէն, որոնք այդ ձեւով կ'ուզէին բողոքել իսրայէլեան գրաւման դէմ :

Միայն երկու հազար արաբ օրթոտոքս ներկայ եղած են ինչպէս նաեւ երկու հարիւր յոյն – օրթոտոքս, ոչ – արաբ : Ասոր փոխարէն քանի մը հազար Իսրայէլցիներ ներկայ եղած են յոյն – օրթոտոքս Ծննդեան առաջին արարողութեան : Ս. Ծննդեան Այրը բացուած էր բոլոր կրօնքներուն այս անգամ, մինչ Դեկտեմբեր 25ին միայն քրիստոնեաները կրցած էին ներկայ ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՖԻ հիւանդը լաւ է, գործողութենէն վեց օր ետքը : Առջի գիշեր ալ նման գործողութիւն մըն ալ կատարուած է Քալիֆորնիոյ մէջ, Տոքթ. Շըմուէյի կողմէ, որ սրտի այս գործողութիւններուն բուն «հայրն» է : Իր մեթոտն է զոր գործադրած էր Քաֆի վիրաբոյժը : Ինք տարիներէ ի վեր կենդանիներու վրայ կը կատարէր փորձերը :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԴԷՄՔԵՐԸ

Ա.

ԱՆ ՈՐ ԳՆԱՑ

ԱՆԹՈՆԷՆ ՆՈՎՈԹՆԻ

Երկար ատեն է որ կը սպասուէր Նովոթնիի քաշուելուն, կը մնար գիտնալ թէ ի՞նչպէս պիտի ըլլայ այդ փոփոխութիւնը : Ի վերջոյ երեւոյթները փրկելով, Նովոթնի հրաժարեցաւ կուսակցութեան Ա. քարտուղարի պաշտօնէն, մնալով Հանրապետութեան նախագահ :

«Մոնտ»ի մէջ Պեռնար Ֆերոն կը նկարագրէ հին սթալինականը, որ էր Նովոթնի :

Յամառօրէն կառչած իր պաշտօններուն, Նովոթնի երկար տարիներ դրաւ տեղի տալէ առաջ : Ի գին զիջումներու, սպառնալիքներու ուզեց փրկել իր դիրքը, բայց յաջողեցաւ միայն յետաձգելով պայմանաժամը : Յաճախ դիմեց Սովետներուն, որպէսզի զօրավիգ կենան իրեն, արգելք հանդիսանալու համար քաոսին, որ ըստ իրեն, պիտի ծնէր եթէ հեռանար : Բայց քաոսը կար արդէն երկրի մը մէջ, որ իբրեւ օրինակ կը յիշուէր ժողովրդական ժողովրդապետութեանց շարքին :

Երբ օտարներ կ'ընդունէր, Նովոթնի այն տպաւորութիւնը կը թողուր թէ մըտահոգութիւնն ունի ճկունութեամբ կատարելու անհրաժեշտ յեղաշրջումները, բայց մարդը չէր կրնար ձերբազատիլ իր անցեալէն : Բանուորի զաւակ, կուսակցութեան անդամակցած էր 1921ին, երբ տասնեւեօթը տարեկան էր : Ընտրած ճամբան դիւրին չէր : Նախ պատասխանատու պաշտօնի մը գլուխը Մորավիոյ կուսակցական մեքենային մէջ, ապա շարքային դիմադրութեան մէջ երբ նացիները երկիրը կը գրաւէին, չորս տարի մնաց Մաութհաուզըն : Իրեն պէս մէկուն համար, պարտականութիւնը յստակ էր՝ կը պատկանէր բանակի մը որու պետն էր Սթալին : Պատերազմէն ետք, կը պաշտօնավարէր Փրակայի կուսակցական մեքենային մէջ, ու առանց խղճահարութեան կը հետեւէր Կրեմլինի զիկզակներուն : Ղեկավարութիւնը զինքը կը նշմարէր քանի մը ուրիշներու հետ, վասնզի թոյլ տըւած էր որ երեւան հանուին Սլանսկի եւ այլ « դաւաճաններ » : Նովոթնի անձնապէս կ'օգտուէր Սլանսկիի տապալումէն, դառնալով կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար, մաքրագործումին շնորհիւ, 1951 Սեպտեմբերին : Երկու տարի ետք կը ստանձնէր առաջին քարտուղարի պաշտօնը, վերջապէս 1957ին, այդ տիտղոսին կը կցէր Հանրապետութեան նախագահի տիտղոսը :

Բայց երկինքը կը սկսէր ամպոտիլ : Խըրուշչեւ կը հրապարակէր «անհատի պաշտամունքին » վնասները : Նովոթնի որքան կրնար կը յետաձգէր չեխ զոհերու վերապատուութիւնը, վասնզի գիտէր թէ իրմէ հաշիւ պիտի ուզուէր : Կ'օգտուէր Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ դէպքերէն ամրապնդելու համար իր դիրքը եւ ձեռք ձգելու համար Ռուսերու օժանդակութիւնը : Բայց 1962ին, Խորհրդային Իբ. Համագումարէն քիչ ետք (որ դատապարտած էր սթալինեան ոճիրները), չէր կըրնար այլեւս խուսափիլ :

Նովոթնի կը փորձէ «չափաւորել» վերապատուութիւնները : Կ'ըսէ նոյնիսկ թէ Սլանսկի արդարօրէն հետապնդուած էր, որովհետեւ բռնատէրի նման վարուած էր երբ իշխանութիւն ունէր ձեռքը : Գերագոյն Ատեանը համաձայն չեղաւ իրեն ու յետ մահու վերահաստատեց Սլանսկիի պատիւը : Պէտք է ուրիշ զոհեր գտնել, ու Նովոթնի զոհեց Ներքին նախարարը՝ Պարոք, որ գործ չունէր այդ հարցերուն մէջ :

Ապա, 1963ին, կ'ընդունէր երկու հոգիի զոհաբերումը, որոնք իրեն հետ աշխատած էին սթալինեան շրջանին : Այդ ձեւով կը յուսար հանդարտեցնել Սլովաքները, որ պահանջներու շարժումի մը գլուխը անցած էին, շատ տառապած ըլլալով մաքրագործումներէն :

Անդադար «վերաքննականներու » յարձակումներուն ենթակայ, լքուած ուղղափառ համայնավարներէն, որոնք միայն իր տկարութիւնները կը տեսնէին, կրցաւ ատեն մը օգտագործել «պարապի վախը», յաջորդ մը գտնելու դժուարութիւնը, բայց վախճանը անխուսափելի էր :

(Վաղը՝ ան որ եկաւ, Տուպչէք)

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԻՆՔ ԻՐ ՄԱՍԻՆ

(ԳՐԵԼՈՒ ՁԵՒՆ ՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ)

Ամերիկայի մէջ ապրիլ ու տրամադրութիւն ճարել գեղեցիկ գրականութիւն ընելու՝ բաւական դժուար է : Երկաթներու աղմուկին մէջ ջութակի ձայն փնտռելու պէս բան մըն է :

Ինծի այնպէս կը թուի, որ մինչեւ հիմա բրած աշխատանքներս ոտքի վրայ ըրած եմ : Գլխաւոր բաղձանքս եղած է լայն սրտով սեղանի վրայ ծռիլ ու միայն գրականութիւնով մտահոգուիլ : Է՜հ, բոլոր հայ գրողներու անկարելի բաղձանքը այդ եղած է :

Հակառակ երկար տարիներ Ամերիկայի մէջ ապրած ըլլալուս, երկիրը, գիւղը երեւակայութիւն ըլլալէ աւելի իմ մէջ նկարագիր դարձած է :

Երկար տարիներ արտասահմանի մէջ աքսորականի մը պէս ապրած եմ : Զգիտեմ, կարօ՞տն է թէ արիւնի կանչը, որ հեռաւորութեան մէջ այն՝ հողին, երկինքին նաշխուն գոյներ տուած է ու խոշոր իմաստ դրած է չող մնջոցէն անցնող կապոյտ ճանճի բզզիւնին մէջ :

Աւելի լաւ է, որ մարդ իր ապրած կեանքին մէջ բանաստեղծութիւն գնէ քան, երեւակայէ ու գրի առնէ : Մեծ հաճոյքով պիտի ուզէի կոշնակի հաւատքով արթըննալ, արեւով աշխատիլ, աքաղաղի ձայնէն ժամերը ճշդել, դաշտի կանանչին վըրայ պառկիլ կռնակի վրայ, դիտել թըռչունին անցքը, դգալ խոտին բարկ հոտը ու մնջոցին լուռ խորհուրդը : Օ՜հ, արդէն սկսայ նաշխ բանիլ բառերով :

Եթէ ինծ տային իմ երեւակայութեան այդ չարժուն աշխարհը, այն ատեն թերեւս գրականութիւն ընելու դժուարին ու անկատար աշխատանքին մէջ չէի իյնար : Ըսեմ, որ ինծ համար գրականութիւն ընելը չատ ալ հաճելի աշխատանք մը չէ, որովհետեւ, դիւրութիւնով չեմ կրնար գրել, տեսակ մը չերամի թխպարտութիւն, ուրկէ դժուար է խուսափիլ :

Տուած օրինակս կրնայ ինծի չպատշաճիլ, խօսքս իսկական արուեստագէտներուն համար է, որոնք չերամի պէս իրենց հիւսած թելերուն մէջ իրենք զիրենք է որ կը բանտարկեն :

Յաճախ խուսափած եմ աշխատանքէ· փորձած եմ մի քանի ամիս չգրել : Այս փորձը զիս աւելի անհանգիստ ու ջղային ըրած է· չուրջիս իրերը ոժգոյն ու անիմաստ երեւոյթ մը ստացեր են : Յետոյ ինծմէ զրեթէ անկախ, գրեթէ բռնի ուժի մը պահանջը զիս նորէն սեղանի առջեւ նստեցուցած է : Զէ, չատ ալ դիւրութիւնով սեղանի առջեւ չեմ նստիր : Տեսնես գրքերու դարակներուն կը մօտենամ գիրք մը թերթելու համար : Այն տեղ –

րակին թուղթը, որուն վրայ պիտի գրեմ, աչքիս չատ լաւ չերեւիր, դուրս կ՚ելլեմ աւելի լաւ թուղթ մը գնելու համար : Թէեւ պատահած է, որ նորէն միեւնոյն տեսակ թուղթը գնած եմ : Այդ թուղթին զործը լրանալէ յետոյ տրամադիր կ՚ըլլամ դրչածայրին թերութիւններ գտնելու : Յաճախ անպէտ պատճառներով կ՚ելլեմ տեղէս — կարծես չատ կենսական ըլլար դարակին մէջ ծուռ դրուած գիրք մը չտկելը : Յետոյ չգիտես ո՞ր տեղէն քաղաք իջնելու անպէտ պատճառ մը միտքս կ՚իյնայ· կը ծալեմ տետրակը ու կ՚իջնեմ քաղաք խղճահարուած՝ որ խուսափած եմ աշխատանքէ : Այդ խուսափումները չունենալու համար կը նախընտրեմ գիշերուան ուշ ժամերուն աշխատիլ : Աշխատանքիս պահուն յաճախ կը սիրեմ ծխել :

Կտոր մը գրեթէ երեք անգամ կը գրեմ՝ ամէն անգամ ջնջումներ ընելով : Կը հաւատամ որ ջնջումները միշտ ալ կ՚աւելցնեն կտորին արժէքը :

Յաճախ փոքրիկ մանրամասնութիւններով ամբողջացած են տիպերը· երբեմն ձայնի մը երանգը միայն պատճառ դարձած է, որ կազմաւորուի տիպը ու չարժում ստանայ նոյն ձայնին երանգը ըստեղծած է մթնոլորտը ու պատմուածքին վիճակը : Անյաջող եղած են՝ երբ չեմ կըրցած բռնել այդ տեսակ պզտիկ մանրամասնութիւն մը, ըսենք, քալած պահուն այդ տիպին ստացած կերպարանքը եւայլն :

Նոթեր առնել սովորութիւն ըրած չեմ եւ այդ պատճառ եղած է, որ նիւթեր, պահեր լուծուին իրենց կազմաւորումին մէջ ու մեռնին այնպէս՝ ինչպէս չատ ցուրտ ժմեռին ճնճղուկ մը կը դողայ պատուհանէդ դուրս, կտուցը ապակիին կը զարնէ, ներս չես առներ եւ առաւօտեան պատուհանիդ տակ անոր փոքրիկ դիակը կը գտնես :

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՄԵՐԻ ԿՏԱԿԸ

Ա.

Եգիպտոսի վերջին պարտութենէն ետք հազարաւոր ձերբակալեալներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ նախագահ Նասրի աջ բազուկը նկատուող եւ, միեւնոյն ատեն, անոր մտերիմ ընկերը եւ ազգականը մարեշալ Ապտել Հագիմ Ամեր :

Մարեշալը մեռաւ թունաւորումի հետեւանքով : Պաշտօնական հաղորդագրութեան, — որ մահը կը վերագրէր անձնասպանութեան, — մասին կասկածը աւելի եւս շեշտուեցաւ, երբ արաբական երկիրներու մէջ շրջան ըրաւ 14 էջերէ բաղկացած վաւերաթուղթ մը, որ կը կրէր ստորագրութիւն մը, հաւաստի աղբիւրներու վկայութեամբ Ամերի կը պատկանէր : Կ՚ըսեն թէ կեղծարարութիւնը Միջին Արեւելեան կեանքին մաս կը կազմէ, սակայն Ամերը ճանչցողներ կ՚առարկեն թէ կտակը կը ցոլացնէ անոր ոճն ու գաղափարները : Վաւերաթուղթը լայնօրէն շրջան ըրաւ եւ մեկնաբանուեցաւ Միջին Արեւելքի մէջ բացի Եգիպտոսէն, ուր մամուլն ու կառավարութիւնը անտեսեցին զայն 11 օր : Ամերի կտակին մասին առաջին անգամ անդրադարձաւ *Թայմ*, հակիրճներով, ամբողջութիւնը հրատարակած է *Լայֆ*, որու թարգմանութիւնը՝ ստորեւ :

« Յունիս 9ին (1967) յստակ դարձաւ, թէ պիտի կրեմ դառն իրականութեան մը պատասխանատուութիւնը : Արդարեւ տասնեակ հազարաւորներ մեր սպաներէն եւ մարդոցմէն զրկած էինք ռազմաճակատ՝ առանց ուշադիր կերպով քննած ըլլալու պատերազմին արդիւնքը : Իբրեւ պատասխանատու սպայ իմ պարտականութիւնս էր ընդունիլ վրաս ծանրացած մեծ բեռը : Ոչ միայն պատասխանատուութիւնը հանդէպ սիրասուն Եգիպտոսի ընտանիքներուն հազարաւոր զոհերուն, այլեւ պատասխանատուութիւնը պարտութեան մը, որու մասին երբեք չէինք խորհած : Աստուած իմ, ինչպէս կրնամ մոռնալ, որ մինչեւ Յունիս 4 հըրապարակաւ կը յայտարարէինք, թէ յաղթանակը վերջնականապէս մերն է : Սակայն քանի մը օր ետք բոլոր հաշիւներն ու նկատառութիւնները փուլ եկան : Մեր սիրելի բանակը, որուն նուիրեցի կեանքս եւ գոյութիւնս, այլեւս չկար : Ժողովուրդը պէտք է գիտնայ թէ ինչ տեղի ունեցաւ եւ ամէն ինչ պէտք է ծառայէ գաս ըլլալու յաջորդող սերունդներուն :

Բաւարար չէ միայն մեզմէ մէկուն (Նասր) ըսել, թէ «կը ստանձնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը», որովհետեւ այդ խոստովանութիւնը իմաստ կ՚ունենայ երբ պատասխանատուն կը բացատրէ ժողովուրդին, թէ ի՞նչպէս տրուեցան որոշումները, — որոնք պատճառ դարձան բանակին քայքայման եւ մեզի վիճակուած աղէտին, — ո՞վքեր տուին այդ որոշումները եւ ի՞նչ էին հեռանկարներն ու հաշիւները :

Ծառայութեանս ամբողջ շրջանին ես խօսեցայ իմ եղբայրներէս եւ զաւակներէս հազարաւորներու, աւագ թէ կրտսեր սպաներու հետ՝ հայրենիքը սիրելու ըսկըզբունքներու, հաւատարմութեան եւ հաւատքի մասին : Ես յաճախ յայտնեցի այն միտքը, թէ մեզմէ ամէն մէկը, որ կը միանայ զինուորական ուժերուն, կը ստանձնէ ծանր պատասխանատուութիւններ : Ես կրկնեցի, թէ իւրաքանչիւր սպայ պէտք է հող տանի իր զինուորներուն : Իմ առաջին նպատակս եղած է իւրաքանչիւր սպային մտքին մէջ արմատացնել պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը : Շեշտեցի անոնց, թէ ամէն սպայ պատասխանատու է իր զօրամասին ղեկավարութեան մէջ : Ղեկավարելու կոչուած ոեւէ սպայ կը վայելէ մեր ամբողջական վստահութիւնը· պէտք է գիտնայ այս իրողութիւնը եւ ստանձնէ պատասխանատուութիւնը :

Հաւատացի թէ պատասխանատուութեան չափը գոյց կ՚ընթանայ աստիճանին եւ պարտականութիւններուն հետ, բայց, աւաղ, տեսայ, որ ուրիշներ կը գոհանային միայն ջատագով հանդիսանալով այս սկզբունքներուն՝ անդին իրենց չուրջը փնտռելով քաւութեան նոխազներ : Ահա թէ ինչու որոշեցի հրաժարիլ : Բազմաթիւ բարեկամներ եւ պաշտօնակիցներ փորձեցին համոզել զիս որ չհրաժարիմ, սակայն, ուրիշներ, լուր տարածեցին թէ կը տառապիմ հոգեկան տագնապէ եւ փորձած եմ անձնասպան ըլլալ բազմաթիւ անգամներ : Սակայն ո՛չ հոգեկան տագնապ չէ ունեցած մեզի վիճակուած աղէտէն ետք : Անձնասպանութիւնը վերջնագոյն բանն էր միտքիս մէջ, որովհետեւ պատասխանատուութենէ փախուստ տալ էր : Վստահեցուցի բարեկամներս, թէ միակ ձգտումս էր երեւան հանել ողբերգութեան ճշմարտութիւնը, առանց վախնալու մեղադրուելէ ճշմարտութիւնը ըսած ըլլալուս համար :

Փակուեցայ տանս մէջ, բայց զինուորական հրամանատարներ եւ սպաներ, որոնք սովորաբար կ՚այցելէին տունս, չարունակեցին գալ եւ խորհրդակցիլ իրենց հարցերուն վերաբերեալ : Փորձեցի օգտակար ըլլալ անոնց՝ խորհուրդներով կամ ցոյց տալով անձեր, որոնք կրնային օգնել իրենց : Այսուհանդերձ, հակառակ անոր որ այս հանդիպումներն ու հաւաքոյթները հասարակ բաներ էին, տարաձայնութիւններ սկսան շրջան ընել : Ամէնէն աւելի տարաձայնողները անոնք էին, որոնք պատեհապաշտութենէ և զաւածանութենէ մղուած լքած էին զիս : Բանակի մարդիկը իմ եղբայրներս եւ զաւակներս են : Կրնայի՞ իրենց ըսել, թէ տարաձայնութիւններուն պատճառով դադրեցուցէք ձեր այցելութիւնները :

Տարաձայնութիւններուն հետեւանքով թէ նախապատրաստուած ծրագրի մը համաձայն, նորին վսեմութիւն նախագահը զարմացուց զիս, երբ Արաբական վեհաժողովին մասնակցելու համար Խարթում երթալէ առաջ հրաւիրեց զիս իր տունը և հաղորդեց, թէ ապահովութեան ուժերը պիտի ձերբակալեն զիս : Զէի սպասեր նման բանի մը : Մեր յարաբերութիւնները լաւ էին եւ վերջերս քանի մը անգամներ տեսնուած էի իրեն հետ : Հանդիպումները սիրալիր եղած էին :

Հարց տուի թէ ինչո՞ւ պիտի ձերբակալուիմ : Պատասխանեց· եղբայր, տեղեկութիւնները կ՚ըսեն թէ տունդ մտնող եւ ելլող մեծ թիւով սպաներ տեսնուած են : Ասիկա կը վտանգէ վարչաձեւը եւ մենք հարկադրուած ենք վերջ տալ այցելութիւններուն : Ըսի իրեն· կ՚երդնում պատւոյս վրայ, որ այս այ–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

———o———

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՈՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Արդեօք կը սխալի՞մ, ըսաւ ինքնիրեն յուսահատ շեշտով մը :

Յետոյ ժամացոյցը նայեցաւ :

— Ատենն ալ կ՚անցնի, մըմնջեց ակռաներուն մէջէն, Շիւքրի պէյը կրնայ ժամանակէն առաջ գալ ու այն ատեն...

Յանկարծ հորը նշմարեց որուն տակաւին չէր մօտեցած :

Գնաց մօտը, ծռեցաւ ծակէն վար ու բոլոր ուժովը սկսաւ կրկին պոռալ.

— Մարան Աթա, Մարան Աթա... :

Ձայնը արձագանգուեցաւ հորին մէջ. Թիկնապահը ուշադիր ականջ դրաւ, յետոյ կրկին պոռաց իր անհասկնալի խօսքերը եւ լռեց : Պզտիկ շշնկոց մը լսուեցաւ հորին մէջէն, խոշոր քար մը տեղէն հանուած ատեն յառաջ եկած ձայնին պէս :

Զիա փաշա իր ուշադրութիւնը կրկնապատկեց եւ բոլորովին ծռեցաւ հորին վար, չունչը բռնելով սպասեց :

— Մարան Աթա, լսուեցաւ հորին մէջէն :

Պալատականին աչքերը ուրախութեամբ շողացին :

— Շուտ դուրս ելէք, վայրկեան մը չունիք կորսնցնելիք, գոչեց :

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց ձայնը վարէն :

— Թիկնապահ Զիա, պատասխանեց պալատականը վերէն :

— Լաւ :

Մէկ քանի քարերու տեղափոխութեան ձայնը լսուեցաւ, յետոյ նորէն կախուած չուանը երերաց եւ թիկնապահը զգաց որ մէկը չուլլուելով վեր կ՚ելլէր : Վայրկեան մը ետքը արդէն հասած էր հորին բերանը եւ դուրս ելած : Քիչ մը ետքը ուրիշ երկու մարդիկ ալ դուրս ելած էին այդ տարօրինակ թաքստոցէն :

— Ի՞նչ է այս, լոյս չկա՞յ այստեղ, ըսաւ իրենցմէ մին :

Իրաւ ալ կատարեալ մթութիւն կը տիրէր ամէն կողմ. իրարու երես չէին կըրնար տեսնել : Թիկնապահը ուզեց սենեակէն լամբը բերել :

— Կարծեմ ուրիշ մէկն ալ պիտի ըլլայ տակաւին հորին մէջ, ըսաւ լոյսը բերելով :

— Այո՛, հանըմը կայ, պատասխանեց մարդերէն մին, բայց անիկա չուանին չուլլուելով չի կրնար ելլել, հարկ է որ զինքը վեր քաշենք :

Մարդերէն մին ծռեցաւ հորին վրայ եւ ըսաւ.

— Սալիհա հանըմ, չուանը լաւ մը մէջքդ կապէ, որպէսզի քեզ ալ վեր քաշենք :

Այս գործողութիւնը տասը վայրկեանի չափ տեւեց :

Երբ կինն ալ հորէն ելլելով եկաւ միացաւ իր ընկերներուն, թիկնապահը անձային անհամբերութեամբ մը ժամացոյցին նայելով ըսաւ.

— Շուտով պէտք է որ հեռանանք ասկէ, որովհետեւ տունը տակաւին հսկողութեան տակ ըլլալով գուցէ քիչ մը ետքը հարիւրապետ Շիւքրի պէյ իր մարդոց հետ գայ... :

Այս խօսքերը արտասանելով՝ թիկնապահը առաջին անգամ ուշադիր նայեցաւ հորին մէջէն ելլող չորս անձերուն, որոնք նոյնպէս փոխադարձաբար սկսան իրենց ակնարկը սեւեռել Զիա փաշայի վրան :

Յայտնի կը տեսնուէր որ զիրար նախապէս չէին ճանչնար ու առաջին անգամ իրարու կը հանդիպէին այս խորհրդաւոր տան մէջ եւ թէ զիրենք միացնող միակ կապը այն խօսքերն էին, զորս արտասանուած էին : Բայց այդ խօսքերը բաւ եղած էին իրարու վրայ կատարեալ վստահութիւն ունենալու համար :

— Կարծեմ ամէնէն ապահով միջոցն է լերան կողմէ հեռանալ, պարտէզի պատէն ցատկելով, որպէսզի դրացիներուն ուշադրութիւնը չգրաւէք, թէեւ անոնք այս ժամուս պառկած ըլլալու են, ըսաւ Զիա փաշա, որ տենդային յուզումով մը ամէն վայրկեան ժամացոյցը կը նայէր :

— Այո՛, պէտք է անմիջապէս մեկնիլ, վճռեց կինը, որ մինչեւ այդ ատեն տակաւին բերանը չէր բացած :

Եւ ուղղուեցաւ դէպի պարտէզին դուռը : Իր երեք ընկերները եւ թիկնապահը հետեւեցան իրեն :

Պարտէզին պատը չատ բարձր չէր եւ եղերքը աթոռ մը դնելով՝ չորսն ալ կըրցան ամենայն դիւրութեամբ վրան ելլել ու միւս կողմէն վար ցատկել :

Զիա փաշա ինքն ալ աթոռին վրայ ելաւ եւ փախստականները դիտեց, մինչեւ որ մութին մէջ անյայտ եղան, յետոյ վար իջաւ, աթոռը ներս տարաւ, պարտէզին դուռը գոցեց եւ ինքնիրեն ըսաւ.

— Իցի՜ւ թէ փորձանք մը չգար իրենց :

Եւ արագ քայլերով գնաց տան դրան առջեւ ուր ձիապանը կը սպասէր իր վերջին սիկառէթը ծխելով :

— Ի՞նչ լուր, հարցուց Մուսթաֆա :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(17 – Շար.)

———o———

ՄԵԾԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՍՈՒՏԵՐԸ

Սուտը ծնած է մարդուն հետ : Աստուածաշունչին մէջ կ՚ըսուի, թէ սուտի մը հետեւանքով է, որ դրախտին դուները փակուեցան մարդուն առջեւ :

Պատմութեան մէջ սուտը իր տեղը ունեցած է միշտ : Զանազան ազգեր տարբեր ձեւով ըմբռնած են զայն : Ծաղաղասէր ժողովուրդները բնազդաբար ոճիր մը նկատած են սուտը : Մինչդեռ յունելուածական հատուզէնք մը նկատած են զայն բոլոր ռազմասէր ազգերը :

Հին Սպարտայի մէջ, յաջողած սուտը յանցանք մը չէր եւ նոյնիսկ կը վարձատրուէր : Աններելի էր միայն անօգուտ կամ ձախսանէր սուտը : Ցուլիոս Կեսար կը խոստովանի, թէ անպատկառօրէն սուտ խօսած է ամէն անգամ, որ անհրաժեշտ նկատած է :

Ասոր փոխարէն, միջնադարը պատերազմ հռչակած է սուտին դէմ : Կեղծաւորները սուտ խօսող հերոսներուն սուրը կ՚առնէին : Դիւցազներգութիւններու մէջ ալ կը հանդիպինք պատմութիւններու, ուր կնոջական հագուստ կը հագցնէին բոլոր ստախօս այրերուն, որովհետեւ կնոջ յատուկ կը նկատէին սուտը :

Միջնադարեան բարոյախօսը կ՚ըսէ · « Պէտք է ծեծել այն կինը, որ սուտ կը խօսի : Ստախօս այրը վտարուելու է ընկերութենէն : Եթէ սուտը վնասաբեր է ուրիշին, պէտք է սպաննել ստախօսը :

Գաղտնի պատճառ մը գոյութիւն ունի միշտ ենթագիտակցութեան մէջ, որ կը մղէ ենթական սուտ խօսելու :

Օրինակի համար, 1897ին, 12 տարու լոնտոնաբնակ աղջիկ մը ծանր ամբաստանութիւններ բրաւ իր ուսուցչուհիին հասցէին : Երկարատեւ քննութենէ մը յայտնի եղաւ, որ աղջնակը սուտ խօսած էր եւ ամիսներով փնտռեցին դրդապատճառը այդ սուտին, մինչեւ որ մէջտեղ ելաւ, թէ ուզած էր վրէժ լուծել իր ստացած պատիժին համար :

Երբեմն ալ կը պատահի որ տղաք սուտ խօսին փառասիրական զգացումով : Բան մը, որ կը պատահի նաեւ յետամնաց մտքով չափահասներուն :

Մեծ մարդոց սուտերէն աւելի դժուար է երեւան հանել մանուկներուն սուտերը : Պատճառը այն է, որ տղաք առհասարակ շատ լաւ կը ստեն : Եւ նաեւ այն պատճառաւ որ մեծերը չեն կասկածիր մանուկներէն, յենլով միանգամայն այն առածին վրայ, որ կ՚ըսէ թէ ճշմարտութիւնը մանուկներէն պէտք է իմանալ : Կը կարծուի, թէ տղան չի ստեր, երբ ակնկալութիւն մը չունի, կամ չի վախնար պատիժէ, մինչդեռ կան տղաք, որոնք ամբողջ պատմութիւններ կը յօրինեն :

Այս է պարագան Հանս Բէն անունով 15 տարեկան գերման տղուն, որ 1943ին յաջողեցաւ վեց ամիս այնպէս հաւատացնել, թէ գերման օդային ուժերու ամէնէն փառապանծ եւ երիտասարդ սաւառնորդն է : Հանսի երեւակայութիւնը գրգռուած էր պատմութիւններէն իր զարմիկին, որ իսկապէս օդանաւորդ էր : Սկսաւ բոլորին ըսել, թէ օդանաւ վարել կը սորվի : Իր զարմիկին արտօնագրերը օրինակեց, կեղծելով ստորագրութիւն եւ կնիք : Գողցաւ զարմիկին համազգեստը զոր կրնար գործածել իր բարձր հասակին շնորհիւ, եւ սկսաւ ամէն կողմ պատմել իր «սխրագործութիւնները» : Ըսաւ, թէ թշնամի օդանաւեր վար առած էր եւ ստացած էր երկաթեայ խաչի շքանշանը : Այս վերջին պարագան վտանգի տալ դրաւ իր սուտը · պարագան վտանգի տակ դրաւ իր սուտը · ուէյին խաչերը եւ թերթերն ու ձայնասփիւռը արձագանգ կը հանդիսանային դէպքին : Մեր տղեկը ատոր ալ ճարը գտաւ : Իբրեւ Կէօպէլսի մէկ պաշտօնեան, հեռաձայնով հրահանգեց նացի ռատիոկանին, թէ Հանս Բէն անունով 15 տարու սաւառնորդ մը երկաթեայ խաչ ստացած է :

Հանս չէր խորհած սակայն որ կարեւոր դէպք մըն էր այս, տուն դարձաւ եւ երբ շրջապատուած իր ազգականներէն, որոնք կը ճառագայթէին ուրախութենէ, համազգեստը հագած հպարտութեամբ մտիկ կ՚ընէր լուրը, մարաջախտ Կէօրինկի ինքնաշարժը կեցաւ դրան առջեւ :

Կէօրինկ եւս իմացեր էր լուրը եւ հաւատացեր էր : Եկեր էր ճաշի հրաւիրելու փոքրիկ հերոսը : Այն ատեն, Հանս Բէն սարսափահար եղաւ յանկարծ եւ ամէն բան խոստովանեցաւ : Դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան, «Երրորդ Ռայխի բանակը անարգած ըլլալու» յանցանքով :

ցելութիւնները ոչինչ ունին քաղաքականութեան հետ, պատասխանեց, թէ ձերբակալման որոշումը կարելի է չեղեալ նկատել եթէ ես յանձնառու ըլլամ փակուիլ տանս մէջ եւ չընդունիլ ոեւէ մէկու այցելութիւնը՝ մինչեւ փոթորիկին չքացումը :

Պատասխանեցի իրեն · Կամալ, եթէ ուզէի ձեռք ձգել իշխանութիւնը չէի հրաժարեր Ցունիսին, եւ եթէ կը կասկածիս քու ամէնէն հաւատարիմ ընկերոջդ մտադրութիւններուն վրայ, պատրաստ եմ անմեղութիւնս հաստատել զինուորական ատեանի մը առջեւ :

Ըսաւ թէ նման բան անկարելի է : Հարցուցի թէ իր հրամա՞նն էր որ լուռ մնամ : Այո, ըսաւ, Մոհամմէտ Նակիպ լուռ մնաց 1955էն սկսեալ, մինչեւ որ լռութեան դատապարտուեցաւ ընդմիշտ : Պատասխանեցի թէ չեմ կրնար լուռ մնալ, որովհետեւ դաւաճանութիւն պիտի ըլլար պարտականութեանս եւ զինուորական պատուիս հանդէպ : Ըսաւ · մտածէ ընտանիքիդ եւ ազգականներուդ ապագային մասին : Պատասխանեցի, թէ զինուորականներն են իմ ընտանիքս ու ազգականներս : Անոնք բոլորն ալ գոյութիւնս են եւ ես պատրաստ եմ բացատրելու անոնց դերս եւ պատասխանատուութիւնս :

Պատասխանեց՝ արդէն իսկ յայտարարած եմ թէ կը ստանձնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը, որով անհրաժեշտութիւն չկայ քննութեան կամ դատավարութեան, որովհետեւ նպատակը պիտի չըլլայ ոչ քեզի, ոչ ինծի համար, քանի որ յեղափոխութեան առջին իսկ օրէն անունդ զօդուած է իմ անունիս հետ : Աւարկեցի, թէ որոշած եմ պաշտպանել պատուիս ճշմարտութիւնը բոլորը(բսելով?) :

Լաւ է որ կրկին մտածես, ըսաւ : Մեր միջեւ հանդիպումը վերջ գտաւ եւ պահակներու ընկերակցութեամբ ետ վերադարձայ :

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՄԵԾ ՎԱՐՊԵՏԸ

Երեւանի մէջ Դեկտեմբեր 25ին պաշտօնական հանդիսութեամբ մը նշուած է դերասան Աւետ Աւետիսեանի ծննդեան 70ամեակը :

Թատերագէտ Գ. Զարեյեան խօսած է դերասանի կեանքին եւ բեմական գործունէութեան մասին : Յատկապէս մատնանշած է անոր դերասանական վարպետ յատկանիշերը եւ թուած՝ ստանձնած կարեւոր դերերը (Զիմզիմով, Կ՚ոտուզով, Սպարապետ եւ ուրիշներ) :

Զանազաններու կողմէ գրկուած շնորհաւորական հեռագիրներու եւ ողջոյնի խօսքերէն ետք, խօսք առած է յոբելեարը եւ յայտարարած, թէ հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին որոշած է շարունակել ծառայել հայ բեմին :

1968Ի ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐ

« Հայաստան » հրատարակչականը 1968ի համար տպագրած է պատի թերթաւոր հայերէն օրացոյցներ՝ 200.000 օրինակով :

Նոյն հրատարակչականը լոյս ընծայած է նաեւ սեղանի օրացոյցներ՝ 15.000 օրինակով :

Անշուշտ ծախու հանուած են նոյնպէս Մոսկուայէն գրկուած ռուսերէն պատի, գեղատեսական, կիներու, դպրոցականներու եւ այլ բնոյթի օրացոյցներ :

КАРԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՃԱՇ-ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան տարեկան խընջոյքը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Դեկտեմբեր 23ին, Քլամառի Փըթի Տռափօ սրահին մէջ :

Համաքաղաքացիներ եւ հայրենակիցներ փութացած էին սրահ՝ մտերմիկ մթնոլորտի մէջ հաճելի պահեր անցընելու եւ, միեւնոյն ատեն, իրենց ներկայութեամբ քաջալերելու հայրենակցական այս միութիւնը, որ տասնամեակներէ ի վեր համեստ այլ օգտակար աշխատանք կը տանի գաղութին մէջ :

Կազմակերպիչներու կողմէ օրուան երեկոյթը բացուած յայտարարեց Յար. Տիրվանեան շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին, որ միշտ զօրավիգ կը կանգնին Սեբաստիոյ հայրենակցականին :

Երեկոյթին նախագահը՝ Բժ. Արշակ Պօղոսեան հիմնական գիծերու մէջ թուեց միութեան կատարած աշխատանքները՝ հոս թէ այլուր (Մ. Նահանգներ), ապա կոչ ըրաւ ներկաներուն ընդհանրապէս եւ միութեան անդամներուն յատկապէս կեանքին նայիլ լաւատես տրամադրութեամբ եւ աշխատիլ մեր գաղութին բարօրութեան ի խնդիր :

Օրուան բանախօսը՝ Ժ. Միրիճեան գնահատեց այն երեւոյթը, որ նոյնիսկ համեստ եւ այլապէս դժուար պայմաններու մէջ հոս ու հոն կը գտնուին հայրենակիցներ, որոնք տեւաբար կը ջանան, կը ճըգնին եւ կ՚աշխատին իրենց ժողովուրդին համար :

Սեբաստացիները, որ ունեցած են մեծ դէմքեր՝ գրչութեան, մշակոյթի եւ ռազմական մարդերու մէջ, միշտ պիտի առաջնորդուին այդ լուսաւոր դէմքերու ոգիով եւ պիտի փորձեն միշտ վառ ու կենդանի պահել Հայութեան անմահ եռանդը :

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը՝ ներկաներու սիրայօժար մասնակցութեամբ :

Յաջողաբար արտասանեցին փոքրիկն Թ. Տօնիկեան, Եղ. Սերոբեան եւ Զ. Զաւիկեան : Մեներգեցին Լեւոնեան վրդ., Օր. Պարոնվարդեան, Տիկին Ժ. Սիրապեան, Մ. Շիրվանեան :

Միութեան նպատակները եւ աշխատանքները քանի մը խօսքով գնահատեցին Հ. Քէֆէլեան, Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի նախագահը, Ե. Մինասեան եւ Զ. Զաւիկեան :

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ՝ ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վրդ.ի :

Ներկաներուն համար երեկոյթը եղաւ առհմիկ մթնոլորտի եւ մտերմիկ միջավայրի մէջ հաճելի պահեր անցընելու պատեհութիւն մը :

Նման երեկոյթներ միշտ ալ կը գնահատուին :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ծիշդ այդ ժամանակները ղրկած էի ամբաստանութեան գիրս Փարիզի ոստիկանութեան պաշտօնատունը :

Պատասխան առի թէ խելքս փախցուցած եմ, եւ թէ Ժան Վալժան արդէն գտնուած եւ Արասի մէջ բանտարկուած է : Ալ կրնաք հասկնալ թէ որքան զարմացայ, ես որ կը կարծէի թէ հոս ձեռքիս մէջն է նոյնիսկ Ժան Վալժանը : Նամակ մը գրեցի դատաւորին, զիս բերել տուաւ, Շանմաթիէօն ալ առջեւս հանեց... :

— Է՜հ, ե՞տքը, ընդմիջեց Պ. Մատըլէն : Ժավէր իր անայլայլելի եւ տրտում դէմքով պատասխանեց ·

— Պ. քաղաքապետ, ճշմարտութիւնը ճշմարտութիւն է : Կը ցաւիմ, բայց շիտակը ըսեմ Ժան Վալժան այդ մարդն է : Ես ալ ճանչցայ զինքը :

Պ. Մատըլէն խիստ ցած ձայնով մը կրկնեց ·

— Ապահո՞վ ես :

Ժավէր սկսաւ խնդալ այն ցաւալի խընդուքով որ խորունկ համոզումէ մը կ՚ելլէ :

— Ո՜հ, ապահով եմ, այո՛ :

Պահ մը խոհուն կերպարանքով լռեց՝ սեղանին վրայ մելան չորցնելու համար դրուած աւազնոցէն մատով մեքենայաբար քանի մը անգամ աւազ առնելով, եւ կրկնեց ·

— Եւ հիմա որ բուն Ժան Վալժանը տեսայ, չեմ հասկնար թէ ինչպէս սխալեր եմ ուրիշ մը Ժան Վալժան կարծելով : Ներում կը խնդրեմ ձեզմէ, պարոն քաղաքապետ :

Ժավէր, իր հպարտ բնաւորութեանը հակառակ եւ առանց ինքն ալ գիտնալու անթերի անկեղծութեամբ եւ արժանապատուութեամբ մը ուղղեց իր այս աղերսալի եւ ծանր խօսքը այն մարդուն որ վեց շաբաթ առաջ պահնորդարանին մէջ ամէնուն առջեւ կշտամբած էր զինքը եւ ըսած էր · — Դուրս ելիր : Բայց Պ. Մատըլէն անոր այս աղաչանքին սա անակնկալ պատասխանը տուաւ :

— Է՜, ի՞նչ կ՚ըսէ այդ Շանմաթիէօն :

— Ա՜հ, գործը գէշ է, Պ. քաղաքապետ :

Եթէ Ժան Վալժանն է ան, յանցանքը երկրորդ անգամ գործուած յանցանք մը պիտի ըլլայ : Պատէ մը անցնիլը, ոստ մը կոտրելը, խնձոր գողնալը սրիկայութիւն կ՚անուանուի եթէ դպրոցը տղայ մըն է, յանցանք կ՚անուանուի երբ որ գողցողը մարդ մըն է, ոճրագործութիւն կ՚անուանուի երբոր գողցողը դատապարտեալ եղեռնագործ մըն է : Պատէ անցնիլ եւ գողնալ, երկուքն ալ կայ : Հետեւաբար դատը ոչ թէ ոստիկանութեան, այլ եղեռնական ատեանին առջեւ կը տեսնուի : Պատիժն ալ ոչ թէ քանի մը օրուան բանտարկութիւն, այլ մշտնջենական թիապարտութիւն է : Մանաւանդ թէ պզտիկ Սավուացիին դատն ալ կայ, որ կը յուսամ թէ նոյնպէս պիտի տեսնուի :

Կ՚երեւակայեմ թէ բաւական յուզում պիտի պատճառէ դատը · անշուշտ ուրիշին եւ ոչ թէ Ժան Վալժանին : Բայց Ժան Վալժան գաղտնամիտ չարագործ մըն է : Իր այս բնաւորութենէն ալ կը ճանչնամ թէ Ժան Վալժան ինքն է ան : Եթէ ուրիշ մը ըլլար իր տեղ, պիտի զգար թէ հուր ու կրակ կայ իր առջեւ, պիտի յուզուէր, պիտի պոռար, վառնդի ջերմերանը ձայն կուտայ կրակին առջեւ · պիտի չուզէր Ժան Վալժան ըլլալ, եւայլն...

Բայց ան չհասկնալ կը ձեւացնէ եւ կ՚ըսէ — Ես Շանմաթիէօ եմ, Ժան Վալժանի հետ գործ չունիմ : Զարմանալ կը ձեւացնէ, ապուշի մը դերը կը խաղայ, որ աւելի աղէկ է : Ո՜հ, սրիկան վարպետ է · բայց ի զուր, ապացոյցներ կան : Չորս հոգիէ ճանչցուեցաւ · ծեր սրիկան պիտի դատապարտուի : Դատը Արասի եղեռնադատ ատեանին առջեւ ելած է : Ես ալ պիտի երթամ վկայութիւն տալու համար, վասնզի իբր վկայ կոչուած եմ :

Պ. Մատըլէն նորէն գրասեղանին առջեւ նստելով իր թուղթերը ձեռք առած էր, եւ հանդարտօրէն կը թղթատէր՝ զբաղած մարդու մը պէս երբեմն կարդալով, երբեմն ալ գրելով : Դէպի Ժավէր դառնալով ըսաւ ·

— Այդքանը բաւական է, Ժավէր, մանաւանդ թէ այդ մանրամասն պարագաները մեծ կարեւորութիւն մը չունին ինծի համար : Պարապ տեղը ժամանակ կ՚անցընենք, մինչդեռստիպողական գործեր ունինք : Ժավէր, հիմա շուտով Սէն Սոլվի փողոցը գնա, հոն փողոցին անկիւնը խոտավաճառ Պիւզօփէ անուն բարի կին մը կայ · տես զինքը եւ ըսէ որ Փիէր Շեսնըլոն սայլորդին դէմ ունեցած դատը բանայ : Այս մարդը վայրենաբարոյ մէկն է · քիչ մնաց սայլին տակ պիտի ճզմէր այդ կինը եւ իր զաւակը : Պէտք է որ պատժուի :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԻՈՆ.— Խաչատուրեան եղբայրներ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր, Պ. Կ. Խաչատուրեանի, Նոր Տարուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արաքսի Յարութիւնեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց՝ որոնք բաւրանուէր սրտով ցաւակից գտնուեցան իր խոր վիշտին սիրեցեալ ամուսնոյն Ե. Յարութիւնեանի մահուան տխուր առիթով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆր. Պ. Էտմոն Զօրաբաբելեանէ եւ քսան ֆրանք Արշակ Մակարեանէ Գրիգոր Քէպէլեանի մահուան առթիւ։

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ։ Ճաշագին՝ անձնական միայն քսան ֆրանք։ Հանդանակութիւն չկայ։ Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն։

Հայկ. կերակուրներ պատրաստուած Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց կողմէ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Եոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն.—

Այրի Տիկին Վ. Արսլանեան (Սէն Շամոն), Պ. Ն. Պիւլիւքեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Հաչէրեան, Ժ. Գալփաքեան (Ավինեօն), Տոքթ. Ալեանաքեան, Տէր-Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մէրտինեան, Գ. Ինկիլիզեան հարիւրական ֆրանք։

Տիկ. Ն. Ավճեան (Նիս), Պ. Պ. Առաքելեան, Ժ. Սաղըրեան, Ծատուրօֆ, Ճէվահիրճեան, Մ. Բամպուքճեան, Տիկին Ս. Թորգոմեան, Պայրամեան, Լ. Վարժապետեան, Լ. Պարկիրճեան, Տէր Գէորգօֆ, Տէր եւ Տիկին Տապաղեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան (Պէսանզոր), Նըշանեան (Մուլէն), Տէր եւ Տիկին Վ. Զիլինկիրեան (Պուլոնեը), Ա. Ֆրէնքեան (Նէօյի), Ս. Մանէսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ս. Մարտիրոսեան (Մարսէյլ), Օր. Ն. Սարաֆեան (Նիս), Տիկին Ա. Սադինեան, Մ. Տէտէեան, Ա. Սարգիսեան, Յովհաննիսեան (Նըվէր), Օր. Ե. Մահտէսեան, Դ. Դաւիթեան (Մարսէյլ) 50ական ֆրանք։

Տէր եւ Տիկին Մանիկօֆ, Տէր եւ Տիկին Տաւուտեան (Մէօտօն), Տիկին Թումաեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մ. Մելիքեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Տէր Գաբրիէլեան, Ս. Ազգարեան, Տիկին Ա. Մարթեան երեսունական ֆրանք։

Տիկին Իրա Ռընէ, Տէր եւ Տիկին Ս. Քիւթիւկեան, Ա. Պաքալեան 25ական ֆր։

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, (13Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ - Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Հայ Արինէրուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, Կիրակի, Յունուար 14ին, ժամը 14էն 19, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը։

Երախաներու կողմէ պիտի կատարուի հայկական յայտագիր, երգ, պար, արտասանութիւն։

Ֆրանսայի ձեռնածու, Կաղանդ Պապան պիտի գայ նուէրներ բաժնելու երախաներուն։

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երախաները իրենց ծնողքներով։

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի փուէն տը Շաւիլ ժամը 13.15, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ Շաւիլի բոլոր օթօպիւսի կայանները։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մանուկներու Օրը կը տօնուի այս Կիրակի օր ժամը 14.30ին (Րիւ Ժէյի) սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահի բոլոր մանուկներուն, կը խնդրուի մեր սիրելի հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշապարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ, 71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Ընդ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի անօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20-21.30։ Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները։ Մուտքը ազատ է։

Հայ Ուսանողներու Ընդ. Միութեան Վարչութիւն

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի օրերը, 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի Վատիկանի Ռատիոկայանէն, երեկոյեան ժամը 16.50ին, իտալական ժամով՝ որ կը պատասխանէ Միջին - Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 17.50ին, իսկ Հայաստանի ժամը 19.50ին։

Վերոյիշեալ ձայնասփռումը կը կատարուի հետեւեալ ալիքներու վրայ. Կարճ ալիք 25,55 եւ -9,84 մեթր — Միջին ալիք՝ 196 մեթր։

Սիրով կ'ընդունուին ոչ - քաղաքական բնոյթ ունեցող բոլոր լուրերը։

Adresse : Sezione Armena
Radio - Vaticana (Roma)

×

Ամէն ամսուան 3րդ Կիրակին, ժամը 10.30ին հայկական պատարագ Վատիկանի ձայնասփիւռէն (31 մեթր, կարճ ալիք)։ Այս ամիս Յունուար 21ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Շաբաթ իրիկուն (13 Յունուար), ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ։

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի 50ԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Հինգշաբթի ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան իր գրասենեակը, Մանուկներու Օրուան հանդէսին համար։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10։ Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29։

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19.30էն 20։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵԻԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ »Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 10 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11106 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.106

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ՕԳՆԷ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎՏԱՆԳԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

Էշքօլ վերջացուց իր խօսակցութիւնները Ճոնսընի հետ : Կը թուի թէ չկրցաւ ձեռք ձգել ամէն ուզածը, բայց հրապարակուած զեկոյցը կը հաստատէ թէ Միացեալ Նահանգները յանձն առած են օգնելու Իսրայէլի վտանգի պարագային :

Խօսակցութեանց մանրամասնութիւններուն մասին Ամերիկացիները շատ չեն խօսիր : Բայց յայտնի է որ Էշքօլ չէ կրցած խոստում առնել որ Միացեալ Նահանգները անմիջապէս արդիական զինամթերք տան Իսրայէլի : Միայն, ինչպէս յիշեցինք, ապահովութիւն ստացած է որ Ամերիկա պիտի երաշխաւորէ Իսրայէլի ապահովութիւնը եթէ ուղղակի արաբական երկիրներու սպառնալիքին տակ գտնուի :

Միւս կողմէ Ամերիկացիները եւ Իսրայէլցիք համաձայն չեն Եգիպտոսի վերազինման յառաջդիմութեան մասին : Ամերիկեան մասնագիտացած աղբիւրները եւ Իսրայէլցիք նոյն թիւերը չունին այդ մասին : Ուաշինկթընի համար անմիջական վտանգ չկայ եւ ուրեմն հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն ալ չկայ զինարշաւի ձեռնարկել Միջին Արեւելքի մէջ Ֆանթոմ օդանաւեր տալով Իսրայէլի, փոխարինելու համար Ֆրանսայի Միրաժները, որոնք չեն յանձնուիր ամպարկոյէն ի վեր :

Ամէն պարագայի մէջ, Էշքօլ ձեռքերը պարապ չի վերադառնար եւ ապագայի երաշխաւորութիւններ ունի բարոյական եւ հոգեբանական գետնի վրայ ալ :

Առջի օրուան ճաշին ընթացքին, Ճոնսըն յիշեցուցած է իր խօսակցին թէ «խաղաղութեան օժանդակել ծանր պարտականութիւն է» : Յիշած է իր գործակիցներուն դերը, Միջին Արեւելք, Կիպրոս եւ Վիէթնամ : Շեշտած է թէ այդ պաշտօնը հսկայ քաջութիւն կը պահանջէ, մեծ ճկունութիւն եւ անսահման երեւակայութիւն : Ճոնսըն աւելցուցած է թէ հապճեպով տրուած որոշումները կամ մասնակի լուծումները անպատեհ են, «խաղաղութիւն կ'ուզենք, ըսած է Ճոնսըն, կ'ուզենք զայն գտնել, զայն պահել եւ ընդմիշտ : Այս է մեր նպատակը Միջին Արեւելքի մէջ ինչպէս նաեւ ամբողջ աշխարհի» :

Մինչ մեծերը խաղաղութեան մասին կը խօսին, ծանր միջադէպ մը պատահած է Յորդանան գետի զինադուլի գծին վրայ : Հինգ ժամ տեւած է Իսրայէլցիներու եւ Յորդանանցիներու կռիւը, հրետանիով, հրեշական օդուժը միջամտած է եւ չորս գիւղ ռմբակոծած :

Ինչպէս միշտ մէկը միւսին վրայ կը ձգէ նախայարձակման պատասխանատուութիւնը : Յորդանանցիք կ'ըսեն թէ Իսրայէլցիք կրակ բացած են, մինչ Իսրայէլցիք կ'ըսեն թէ Յորդանանցիները նախ կրակ բացած են քաղաքայիններուն վրայ, որ դաշտը կ'աշխատէին :

Երկրորդ անգամ ըլլալով է որ իսրայէլեան օդուժը կը միջամտէ եւ կը ռմբակոծէ գետին արեւելեան կողմը : Ըստ յորդանանցի բանբերի մը, կրցած են իսրայէլեան օդանաւ մը վար առնել : Մինչ Ամմանի համաձայն Իսրայէլ չորս հրասայլ կորսնցուցած է եւ բազմաթիւ մեռեալներ ունի :

Թէլ Ավիվի համաձայն արաբական կորուստներն են որ աւելի զգալի են : Բայց ՄԱԿի շրջանակներու մէջ եւ Երուսաղէմ, մտահոգութիւն կը տիրէ :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Վիէթքոնկը յաջողած է երեք ժամ քաղաք մը գրաւել Սայկոնէն միայն 25 քիլոմեթր հեռու : Կը թուի թէ Վիէթքոնկը օրէ կ'աւելցնէ իր ճնշումը :

Միւս կողմէ Մոսկուայի հիւսիսային Վիէթնամի դեսպանատան մէկ բանբերը հերքած է թէ Հօ Շի Մինհ մեռած ըլլայ : Մահուան լուրը հրատարակած էր Սայկոնի Քոնկ Շունկ թերթը, որ կ'ըսէր թէ հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանայ որ Հօ Շի Մինհ մեռած է Դեկտ. 26ին :

Կշիռ տալու համար լուրին, թերթը դիտել կուտար թէ Հանոյի դիրքը փոխուած էր բանակցութիւններու համար :

× Վարշաւայի մէջ, երկու ամիս յապաղումով, տեղի ունեցած է չին – ամերիկեան 134րդ հանդիպումը : Յաջորդը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 29ին :

Պապը, ընդունելով դիւանագիտական մարմնի ամանորի մաղթանքները, շեշտած է թէ բոլոր առիթները պէտք է օգտագործել բանակցելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Զօր. Փաթաքոս յայտարարած է մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ ներումը կրնայ տարածուիլ նաեւ Եարոս եւ Լերոս աքսորուած 2500 հոգիին, «պայմանաւ որ այդ ներումը չվտանգէ մեր ժողովրդապետութիւնը» : Փաթաքոս յայտնած է նաեւ թէ Անդրէաս Փափանտրէու անցագիր մը դիմում ըրած է սքանտինաւեան երկիրներու եւ Միացեալ Նահանգներու համար :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՕԹԹԱՎԻԱՆԻ հրաժարեցաւ Հաւատոյ Վարդապետութեան նախագահութենէն : Թէեւ 77 տարեկան, բայց նկատի առնելով իր անձնաւորութիւնը, այլ պատճառներու կը վերագրուի իր հրաժարումը : Կառչած եկեղեցւոյ օրէնքներու եւ աւանդութեանց, դէմ կը նկատուէր արդիական բարեփոխումներու : Ծնած է Հռոմի մէկ ժողովրդական թաղամասը՝ Թրանսթեվեռէ, 1890ին : Համեստ ընտանիքի զաւակ, բացառիկ ուշիմութիւն ցոյց տուած է եւ դարձած փայլուն ու զարգացած դէմք մը : Ակրեժէ է փիլիսոփայութեան, աստուածաբանութեան, կանոնական իրաւաբանութեան եւ քաղաքային : Իր տեղը նշանակուած է Կարդինալ Սեփէր, Զաղրէպի արքեպիսկոպոս :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ հիւանդը, որուն սրտի պատուաստ մը ըրին Շաբաթ գիշեր, տագնապալի վիճակի մէջ է : Ներքին արիւնահոսութիւնը շատ մտահոգած էր բժիշկները, բայց կարելի եղած է զսպել զայն : Տոքթ. Շըմուէյ առաջին օրէն վերապահ էր արդէն եւ միշտ նոյն վերապահութիւնը կը պահէ, շեշտելով թէ հիւանդին վիճակը շատ լուրջ է : Ընդհակառակն Քափի մէջ, Փրոֆ. Պառնար միշտ նոյն լաւատեսութիւնը ցոյց կու տայ :

ԱԼԺԵՐԻԱ չորսուկէս միլիոն թոն զուտ քարիւղ պիտի յանձնէ գերմանական Փրոմոս – Քրուփ խումբին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահ Հըմֆրի Թունուզ հասած է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կիսկատար լուրեր կան միայն Կինզպուրկի եւ ընկերներուն դատավարութեան մասին : Արեւմտեան թղթակիցները ներս չեն առնուիր : Կը թուի թէ ամբաստանագիրը կեդրոնացած է երեք կէտերու վրայ .— Ա) Ստեղծում եւ օգտագործում գաղտնի խմորատիպ հրատարակութիւններու : Բ) Տարածում Խորհ. Միութեան մէջ հակախորհրդային կազմածի, հայթայթուած արեւմտեան գործակալներու կողմէ : Գ) Սերտ կապեր ԷՆ ԹԷ ԷՍ կազմակերպութեան հետ, որ արեւմուտքի մէջ կը զբաղի գաղթած Ռուսերով եւ Ուկրայնացիներով : Կ'ըսուի նաեւ թէ ամբաստանեալները պիտի դատուին իբրեւ հասարակ ոճրագործներ :

ՈՒ ԹԱՆ ԴԷՄ Է

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Կիպրոսի թրքական կառավարութեան ստեղծման առթիւ .—

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թան իր դժգոհութիւնը յայտնեց Կիպրոսի մէջ հիմնուած թրքական նոր կառավարութեան դէմ, եւ այս մասին անպաշտօն արտայայտուեցաւ : Ըսաւ թէ Թուրքերու այս ընթացքը կրնայ վտանգել խաղաղութեան համար թափուած ջանքերը, եւ ՄԱԿի Թուրք պատուիրակէն այս մասին հաւաստիք ուզեց : Տեղեկագիր մըն ալ տուաւ Ապահովութեան Խորհուրդին եւ շեշտեց թէ Թուրքերու այս ընթացքը վախ եւ կասկած կը ներշնչէ իրեն :

Ու Թանի համաձայն, թրքական անջատ վարչութեան մը կազմութիւնը կրնայ վատթարացնել Կիպրոսի կացութիւնը, եւ լուրջ խոչընդոտ մը կը կազմէ իր կատարած ձեռնարկներուն դէմ :

Ու Թան նաեւ կ'առարկէ թէ Կիպրոսի Թուրք համայնքը առժամեայ կառավարութիւն մը կազմած է առանց իրեն լուր տալու, Կիպրոսի իր ներկայացուցիչն ալ անտեղեակ մնացած է այս անցուդարձէն : 29 Դեկտեմբերին, կէսօրէ եաք, Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Զէքի Գունէրալփ այցելած է ՄԱԿի Կիպրոսի ներկայացուցչին, եւ անոր յայտնած է թէ այս կարգադրութիւնը ըրած են լոկ կղզիի Թուրք համայնքին իրաւունքները պաշտպանելու համար, եւ ասկէ զատ տարբեր նպատակ մը չունին :

Կիպրոսի Թուրք համայնքի պետ Տոքթ. Ֆազըլ Քիւչիւք եւս պաշտօնագիր մը յղած է Ու Թանի, եւ դիտել կուտայ թէ թրքական անջատ վարչութեան մը կազմութիւնը կատարելապէս կը պատշաճի Կիպրոսի սահմանադրութեան :

ՆԻԿՈՍԻԱ .— Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Մակարիոս Արք. յայտարարեց թէ յառաջիկայ շաբթու պիտի գործադրէ իր այն ծրագիրը, որ կատարեալ ազատութիւն կուտայ Կիպրոսի Թուրքերուն, եւ կը վերցնէ անոնց դէմ կիրարկուած կաշկանդումները : Միայն թէ «Թուրք առժամեայ կառավարութեան» անդամները պիտի չկրնան Նիկոսիոյ թրքական զօտիէն դուրս ելլել :

Մակարիոս «կառավարութեան մէջ կառավարութիւն» կը նկատէ անոնց հիմնած վարչութիւնը, եւ չի թողուր որ անոնք կապ հաստատեն կղզիի Թուրքերուն հետ :

ՁԻՒՆԸ կը ծածկէ գրեթէ ամբողջ Ֆրանսան : Փարիզի մէջ ալ Սէնը կը շարունակէ բարձրանալ :

ՊՈՆՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ֆրանսա, խնայողութեան համար, հինգ հազար զինուոր պիտի ետ կանչէ Գերմանիայէն : Ներկայիս վաթսուն հազար է ֆրանսական զօրքերու թիւը Գերմանիոյ մէջ :

ԹԻԹՕ Աֆղանիստան գացած է, չորս օրուան պաշտօնական այցելութեան :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Ուաշինկթըն պիտի երթայ Մոսկուայէն վերադարձին :

ՔԱՆԻ մէջ (ծովային Ալպեան) մայր մը եւ աղջիկը վայրագօրէն սպաննուած են : Դրդապատճառը դեռ ծանօթ չէ : Ոչ մէկ գողութիւն եղած է : Տիկին Սփիլլմայէր, ամուսնալուծուած մեծահարուստ Ամերիկացիէ մը, կ'ապրէր իր մօրը եւ երեք զաւակներուն հետ :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԴԷՄՔԵՐԸ

Բ.

ԱՆ ՈՐ ԵԿԱՒ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏՈՒՊՉԷՔ

Իր գլխաւոր առաւելութիւնը կը նկատուի իր երիտասարդութիւնը, շրջանի մը մէջ, ուր համայնավար երկիրներու ղեկավարութիւնը զուրկ է անկէ :

Տուպչէք, արդարեւ, 46 տարեկանին, ամէնէն երիտասարդ ղեկավարն է իշխանութեան գլուխ գտնուող համայնավար կուսակցութեան մը, (բացի Ֆիտէլ Քասթրոյէն) : Դեռ աւելին՝ տարիքէն ալ աւելի երիտասարդ կ'երեւի, իր բարձր հասակով, մարզական երեւոյթով, խարտեաշ մազերով եւ ժպտուն դիմագիծով, ինչպէս կը նկարագրէ Միշէլ Թաթիւ, «Մոնտ»ի մէջ : Իր յաջողութիւնը ալ աւելի փայլուն է, երբ նկատի առնուի թէ շատ հաւանական չէր որ Սլովաք մը Չեխոսլովաքիոյ թիւ մէկը դառնայ, ինչ որ նախընթաց չունեցող պարագայ մըն է :

Ծագումով սլովաք, Տուպչէք, օրօրոցէն սկսեալ համայնավար է, նոյնիսկ քիչ մը խորհրդային, թէեւ այս կէտը հերքուած է իր կենսագիրներուն կողմէ : Հանրային շշուկներու համաձայն Ռուսաստան ծնած է : Ամէն պարագայի մէջ, իր կեանքին մէկ երրորդը հոն անցուցած է, նախ մինչեւ 1938 հօրը հետ — համայնավար շարքային մը — ապա 1955էն 1958 իբր քատր կուսակցութեան, իր դաստիարակութիւնը կատարելագործելու համար Մոսկուա, կուսակցութեան բարձրագոյն վարժարանը : Բայց իր երկրին մէջ անցուցած է պատերազմը եւ գրաւումը :

Ապա իշխանութիւնը ձեռք ձգելով, Տուպչէք, քայլ առ քայլ, կը յառաջանայ, դասական ձեւով, ինչպէս կ'ըլլայ յաճախ ժողովրդական Հանրապետութեանց կուսակցական «մեքենաներուն մէջ» :

1949ին, Թաղի Ա. քարտուղար է, 1953ին շրջանի, 1958ին՝ անդամ կեդրոնական կոմիտէի : 1960ին կուսակցութեան քարտուղար ընտրուած է ամբողջ Հանրապետութեան համար, գրաւելով աթոռը անոր, որ այս օրերուն, կը թուի թէ իր գլխաւոր մրցակիցը եղաւ Նովոթնիի յաջորդութեան մէջ՝ Չերնիք :

Իր գլխաւոր յառաջխաղացումը կ'ըլլայ 1963 Մայիսին երբ Ա. քարտուղար կ'ընտրուի Սլովաքիոյ կուսակցութեան եւ անդամ Փրակայի կուսակցութեան Պրեզիտիումին, անցնելով Պաչիլէքի (ստալինեան հին պարագլուխ մը, որ պաշտօնազրկուած էր) տեղը : Երկիրը կ'ապրի ապաստալինացման իր մեծ տագնապը եւ ազատական հոսանքը աւելի զօրաւոր է քան ուրիշ երկիրներու մէջ : Նովոթնիի աթոռը արդէն խախուտ է :

Այլ խնդիրներ կը ծագին յետագային եւ Տուպչէք բուռն կերպով Սլովաքիոյ տնտեսական շահերուն պաշտպանը կը դառնայ :

Ներկայիս իրմէ կը սպասուի որ աւելի արդիական ձեւով մատակարարէ երկիրը, նուազ պաշտպանողական ձեւով տնտեսական մարզին մէջ, աւելի լաւ հաւասարակշռէ Չեխերու եւ Սլովաքներու իրաւունքները եւ աւելի ճկունութիւն ցոյց տայ մտաւորականներու նկատմամբ :

Ամէն պարագայի մէջ, իր ղեկավարութեան ներքեւ Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան խորհրդայնամիտ գիծը ապահոված պէտք է ըլլայ : Ճիշդ է որ, կ'եզրակացնէ «Մոնտ»ի աշխատակիցը, սերունդներու տարբերութիւնը կրնայ անակնկալներ վերապահել :

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

ԽՄԲ.— Երկու թիւով (Դեկտ. 29–30), հրատարակած էինք «Օսմանեան կայսրութեան վերջին փաշային»՝ Հալի փաշայի յուշերէն հատուած մը, ի մասին այն ութ թոն ոսկիին, որ բոլշեւիկեան կառավարութիւնը 1920ին առատաձե՛ռնօրէն ընծայեց մահամերձ Թուրքիոյ՝ անոր տնտեսութիւնը վերականգնելու համար :

Հալիլ փաշա կ'ըսէ, թէ «հայկական բանակներու ընդհանուր հրամանատար Դրոյի վախէն, բոլոր Նախիջեւանցիները Պարսկաստան փախած էին» :

Այս վերջին հաստատումին առթիւ, հրատարակութեան կուտանք հատուած մը ընկեր Կարօ Սասունիի երկասիրութենէն, որ ի մօտոյ լոյս պիտի տեսնէ 200 էջնոց գիրքով մը՝ «ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ 1920ԻՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ» :

Դէպքերէն հազիւ տարի մը ետք, Թաւրիզի մէջ, տաքը տաքին տրուած այս վկայութիւնը ամբողջական լոյս կը սփռէ այն խռովայոյզ կացութեան վրայ, որ կը տիրէր մեր երկրին մէջ, Կարմիր Բանակին եւ թուրք – թաթարական դաշնակից գործակցութեան պատճառով :

Ընկեր Սասունի այս հատուածին մէջ չ'ակնարկեր ոսկիներու փոխադրութեան : Բայց ինչպէս Հալիլ փաշայի յուշերը ցոյց կուտան, այդ գումարը փոխադրուած է ճիշդ այդ օրերուն :

Ատրպէյճանն ու Թուրքիան, 1918ի Թրքական արշաւանքէն սկսած, որոշ եւ անշեղ համխլամական, աւելի ճիշդ՝ համաթուրանական քաղաքականութիւն կը վարէին :

Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութենէն ետք, երբ Թուրքիան ու Գերմանիան միասին ջախջախուեցան եւ ամփոփուեցան իրենց երկիրներու գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, մեծ յոյս կար արմատախիլ ընել վերեւ յիշուած քաղաքականութիւնը : Բայց Դաշնակիցներու դանդաղութիւնը մէկ կողմէն եւ նոր կազմակերպուող Հանրապետութիւններու թուլութիւնը միւս կողմէն՝ պատճառ դարձան որ Թրքական բանակի մնացորդներն ու գործակալները մնան Կովկասի եւ մասնաւորաբար Հայաստանի Թաթարական շրջաններուն մէջ : Մի քանի ամսուան շրջադարձութենէն ետք, Քեմալ փաշայի ղեկավարութեամբ ազգայնական շարժում մը կը սկսի Թուրքիոյ մէջ : Այս շարժումը մեծ զօրավիգ կը դառնայ Ատրպէյճանի եւ կը նպաստէ Թրքական խռովարար քաղաքականութեան՝ Անդրկովկասի մէջ :

Յետագային պատմութիւնը ցոյց տըւաւ, որ բոլշեւիկեան Ռուսաստանն ալ մեծ մասնակցութիւն ունէր այդ խռովութիւններուն մէջ :

1920ին, արդէն կը զգացուէր այն «եղբայրական ու սոցիալիստական» դաշինքը կարմիր Թուրքիոյ հետ, որով կը ձգտէր Արեւելքը ըմբոստացնել Արեւմուտքի դէմ : Ռուսաստան ուզեց գործածել Թուրքիան Անգլիոյ կամ Համաձայնականներու դէմ. իսկ ճկուն Թուրքիան այդ «եղբայրութեան» միջոցով կրցաւ ամուր պահել փաշաներու, պէկերու եւ աւատապետներու տիրապետութիւնը իր սահմաններուն մէջ եւ յաջող կերպով իր քաղաքականութիւնը վարել Կովկասի մէջ, նպատակ ունենալով վերացնել այն խոչընդոտները (Հայերը), որոնք կը հանդիսանային միակ արգելքը Թուրքիոյ, Ատրպէյճանի եւ Ռուսաստանի Թաթարական հողամասերուն միջեւ :

Թուրքիան, պարտուելով Արեւմուտքի մէջ, շատոնց իր դէմքը դարձուցած էր դէպի Արեւելք, համաթուրանականութեան մէջ գտնելով իր ազգայնական ապագան :

Հայաստանի անկախութիւնը կ'իրականանար միայն այն պարագային, երբ ռուսական եւ Թրքական Հայաստանի կարեւոր մասերը միանային : Այդ հարցը, միջազգայնօրէն, այդպէս ալ լուծուած էր : Ինչ գոյն եւ անուն ալ կրէին այդ երկու մեծ պետութիւնները, ինչպիսի հայեացք ալ ունենային հայրենիքի մասին, միեւնոյնն էր Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի վերաբերմամբ, անոնց շահերը կը զուգադիպէին : Երկուքին համար ալ անհանդուրժելի էր այդ անդամահատութիւնը, ու ինչպէս մենք կը տեսնենք եւ դեռ յետագային աւելի պայծառօրէն պիտի տեսնենք, թէ ինչպէս Ռուսաստանն ու Թուրքիան փոխադարձ օգնութեամբ՝ Հայաստանի վերացման կը ձգտէին փաստօրէն :

Մայիս մէկի բոլշեւիկեան խռովութեանց նշանաբանները մենք գիտենք : Թուրքիան վերջնականօրէն ձեռքերը կը շփէր, երբ կը տեսնէր Հայաստանի ներքին քայքայումը, ռուսական Հայաստանի վերացումը, այլեւս ի՞նչ վտանգ Սեւրի Դաշնագրէն : Սահմանէն անդին, բարեացակամ ժպիտը երեսին, կը դիմաւորէր Հայաստանի ամէն մէկ ներկայացուցիչը : Պետականօրէն իր չէզոքութիւնը պահեց բոլշեւիկեան ապստամբութեան ընթացքին, բայց Կովկասի մէջ առաջ քշեց իր նախապատրաստած ուժերը :

Ես մէկ կողմ կը ձգեմ Ատրպէյճանի քայլերը, որոնք կը ղեկավարուէին ռուսական Կարմիր Բանակին կողմէ, եւ կ'անդրադառնամ այն խլրտումներուն, որոնք, Մայիսեան ապստամբութեան ընթացքին, տեղի ունեցան Թաթարական շրջաններուն մէջ, յայտնօրէն իրենց հաւաքական ուժը հրապարակ հանելով՝ ի նպաստ բոլշեւիկներուն :

Ալեքսանդրապոլի վճռական օրերուն, Զանգիբասարը կարմիր դրօշ պարզեց, տեսակ մը սպառնալիք Երեւանին : Աւելի քան մէկ ու կէս տարի՝ Զանգիբասարը, Երեւանէն չորս – հինգ վերստ հեռաւորութեամբ, պահած էր իր ապստամբ գոյութիւնը, միշտ յոյս ներշնչելով, որ օր մը Թաթար գիւղացիութիւնը կ'անցնի իր խաղաղ աշխատանքին եւ կ'ապրի խաղաղ Հայաստանի սահմաններուն մէջ : Բայց այդ օրերուն, ապստամբ Զանգիբասարը, Թուրք զինուորներու եւ բոլշեւիկ ապստամբներու աջակցութեամբ, նոր սպառնալիք մը դարձաւ :

Անդին, Բէօյիւք Վետիի եւ Շարուրի ապստամբ շրջանները, ուժեղացած Թրքական եւ ատրպէյճանական զօրքերով, նախայարձակման դիմեցին՝ Ղամարլուի ուղղութեամբ :

Կողբը, որ մինչեւ մայիսեան խռովութիւնները հանդարտ էր, բռունցք բարձրացուց Հայաստանի տկար վայրկեանին :

Այսպէս, երբ մենք կ'անդրադառնայինք Դիլիջանի, Ղարաբաղ – Զանգիբասարի, Ալեքսանդրապոլի, Կարսի եւ մի քանի այլ շրջաններու դէպքերուն, նոյն օրերուն կը տեսնենք Զանգիբասարի, Կողբի, Բէօյիւք Վետիի եւ Շարուրի շարժումներն ու յարձակումները, ուր դիւրութեամբ կարելի է տեսնել Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ սերտ գործակցութիւնը :

Հայաստանի կառավարութիւնը, Մայիս 5ին, Խորհրդարանի որոշումով առած էր լայն լիազօրութիւն՝ Հայաստանի անկախութեան եւ ազատութեան դէմ եղած ամէն շարժում ճզմելու եւ վերջ տալու բոլոր այն հիւանդագին երեւոյթներուն, որոնք երկու տարիէ ի վեր արգելք կը հանդիսանային Կովկասեան Հայաստանի ամբողջացման :

Բոլշեւիկեան խռովութիւնները, տասնօրեայ պայքարով (Մայիս 13 – 23) հաշուեյարդարի ենթարկուած էին : Ղազախի եւ Զանգեզուրի կռիւները ընդդէմ Ատրպէյճանի ու Կարմիր Բանակին, փաստական պատերազմ մըն էին սովետական յարձակողականին դէմ : Բայց Թաթարական բոլշեւիզմը կը մնար ըմբոստութիւն մը ընդդէմ Հայաստանի Հանրապետութեան :

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

(1 Շար.)

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՄԵՐԻ ԿՏԱԿԸ

Բ.

Այդ օրուընէ սկսեալ ոչ ոքի թոյլ տրուեցաւ այցելել տունս, բացի ընտանիքի անդամներէ : Իրաւունք չունէի նոյնիսկ բացուած նամակ ստանալու : Այս կարգադրութիւնները աւելի եւս արմատացուցին մէջս այն համոզումը, որ համբուխ, պատիւս դէմ դաւող յերիւրածոյ տարաձայնութեանց վերջ տալու միակ ելքը ճշմարտութիւնը յայտնելուն մէջ կը կայանար :

Աղէտը չսկսաւ այս տարուան (1967) Յունիսին, այլ՝ մեր յեղափոխութեան առաջին յաջողութիւններուն հետ : Թաքուն պայքար մը ծայր տուաւ յեղափոխութեան խորհուրդի անդամներուն միջեւ : Ոմանք սկսան յետամուտ ըլլալ իրենց անձնական շահերուն եւ դիրքին՝ ի հեճուկս ժողովուրդին : Մէկէ աւելի անդամներ նախագահին մատնանշեցի գոյութիւն ունեցող երադարձութիւնները : Նախագահը անտեսեց : Մեր շարժումին ձախողութիւնը ակներեւ դարձաւ, երբ իրաց այդ կացութեան մէջ, մեր շարժումը չէր կրնար ժողովրդական շարժում մը ըլլալ : Ազգային կազմակերպութիւններն ու մարմինները, որոնք ստեղծուած էին մեր կողմէ, չէին համարձակեր քննադատել կամ ինքնաքննադատութիւն կատարել :Արդարեւ կարելի էր հաստատել ազատ եւ անկախ կազմակերպութիւններ եւ մարմիններ, որոնք չինիչ քննադատութիւն կատարէին, քանի որ բանակը դեռ հաւատարիմ պահապանն է յեղափոխութեան իրագործումներուն : Բանակը պէտք է ծառայէ իբրեւ երաշխիքը վարչակարգին եւ ոչ թէ գործիք մը, որ կը պարտադրէ ժողովուրդին : Այս էր հիմնական տարբերութիւնը նախագահին եւ իմ միջեւ :

Երբեք չերեւակայեցի, թէ արտայայտութեան ազատութեան արգելքը պիտի հասնէր աստիճանի մը, որ գիս ալ պիտի ընդգրկէր : Որով համոզուած եմ, թէ ազատութիւնը կարելի չէ մասնատել, եւ թէ՝ եթէ սահմանափակուի՝ ոչ ոք գերծ պիտի մնայ այդ կաշկանդումէն : Կը յուսամ, որ այսօրուան տառապանքս դաս կ'ըլլայ մեզի՝ Եգիպտոսի եւ ուրիշ Արաբ երկիրներու մէջ : Ազատութիւնը ամբողջութիւն մըն է, զոր կարելի չէ մասերու բաժնել :

Արաբ նախարար մը, որ մտաւորական մէկն էր, ըսաւ ինծի առիթով մը. կը յիշե՞ս թէ 1952էն առաջ քու մամուլդ կը պայքարէր արդարութեան համար, ի՞նչ պատահեցաւ հիմա, Եգիպտական մամուլին մէջ ոչ մէկ հիմնական քննադատութիւն կայ որեւէ մէկ հարցի մասին, եղեր է ան քաղաքական, տնտեսական, զինուորական կամ ընկերային, Միթէ այնքան կը վախնաք քննադատութենէ, որ կը պարտադրէք մամուլին լռութիւն մը, որ տեսնուած իսկ չէր աւատապետութեան եւ միապետական վարչակարգերու ամէնէն մռայլ օրերուն : Այդ ժամանակ Եմէ-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱԻՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Աչքերնիս լոյս, պատասխանեց փաշան զուարթ դէմքով մը, մինչեւ հիմա գործերնիս յաջող գնաց, Աստուած տար որ ասկէ ետքը բան մը չպատահէր :

— Զօրսն ալ գացի՞ն... :

— Այո՛, պարտէզին կողմէ ճամբու դրի :

— Բայց ո՞ւր պահուըտած էին որ այնքան խուզարկութենէ ետքը մէջտեղ չելան :

— Եկուր որ տեսնես, ըսաւ Թիկնապահը եւ ձիապանին հետ հորին քով եկաւ :

— Ահա աստ մէջը :

— Բայց այդտեղ մարդ իջաւ, մինչեւ իսկ ջուրին մէջ, պատասխանեց Մուսթաֆա :

— Կ'երեւայ որ մասնաւոր թաքստոց մը կար ջուրին մէջը : Երբոր պոռացի, լսեցի որ քարեր կը տեղափոխէին եւ քիչ ետքը ձայն մը լսեցի որ կ'ըսէր. «Մարանաթա» :

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, պատասխանեց Մուսթաֆա, ես հորը պիտի իջնեմ եւ աչքովս տեսնեմ ամէն բան, դուն սա լամբը բռնէ :

Ու խօսքը գործին միացնելով, անմիջապէս չուանին պլլուեցաւ եւ սկսաւ կամաց կամաց վար իջնել : Ինչպէս ըսինք, հորը շատ խորունկ չէր եւ երեք մեթր վար կը գտնուէր ջուրը :

Մուսթաֆային ոտքերը հազիւ ջուրին հասնելու քիչ մը մնացած էին, երբ խոշոր ծակ մը նշմարեց. այն ծակը, զոր քիչ մը առաջ բացուած էր հորին մէջ գտնուողներուն կողմէ :

Մուսթաֆա յաջողեցաւ այդ ծակէն ներս դնել ոտքը եւ չուրջը դիտել : Երկու քառակուսի մեթր մեծութեամբ խոռոչ մըն էր ուր 5–6 հոգի կրնային հանգիստ կենալ քարերով ծակը փակելէ ետքը, անկարելի էր որ դուրսէն մէկը կարենար կասկածիլ թէ թաքստոց մը կար հոն : Մուսթաֆա տակաւին իր քննութիւնը յառաջ պիտի տանէր երբ հորին բերնէն Զիա փաշայի ձայնը լսուեցաւ :

— Շուտով վեր ել, կարծեմ Շէյքիւլ պէյն ու իր մարդիկը կուգան :

Ձիապանը արդէն մեկնած էր հորին քովէն եւ դուրսը իր ձայնը կը լսուէր :

Մուսթաֆա փութաց անոր մօտ :

Հարիւրապետը, ոստիկանն ու լրտեսը, իրենց ճաշը աւարտելով, կրկին վերադարձած էին :

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԱԿԱՄԱՅ ԱԶԱՏԱՐԱՐՆԵՐ

Ինչպէս տեսանք, լուսնային գեղեցիկ գիշերէն ու հանդարտ ծովէն հրապուրուած, երկու երիտասարդները, Ալի Օսման եւ Սաւըք, նաւակով պտոյտի ելած էին Վոսփորի վրայ ճիշդ այն միջոցին երբ մեր պատմած դէպքերը տեղի կ'ունենային Եէնի Մահալլէի բարձունքին վրայ :

Զով քամին ու խաղաղ ծովը զուարթացուցած ու աշխոյժ ոգեւորութիւն մը տուած էին երիտասարդ խմբագրին, որ անընդհատ կը թիավարէր առանց վայրկեան մը հանգչելու :

Կէս ժամ վերջը արդէն հասած էին Թարապիայի բացերը :

— Դեռ չյոգնեցա՞ր, հարցուց Ալի Օսման լռութիւնը խզելով :

— Ոչ՛, ընդհակառակն կարծես օրուան յոգնութիւններէս հանգստացայ պատասխանեց Սաւըք :

— Եթէ կ'ուզես վերադառնանք :

— Տակաւին կանուխ է, չարունակենք մեր ճամբան, հոս աւելի զով է, տես Սեւ ծովուն հովը կը փչէ... :

— Լա՛ւ, ինչպէս որ կ'ուզես :

Սաւըք որ սիկարէթ մը վառելու համար պահ մը թիակները թողած էր, կրկին սկսաւ թիավարել :

Հինգ վայրկեանի չափ յառաջանալէ ետքը, յանկարծ Ալի Օսման ըսաւ.

— Բայց փոխանակ այսպէս աննպատակ թափառելու, գոնէ գործ մը տեսնենք :

— Ի՞նչ գործ, հարցուց խմբագիրը :

— Մինչեւ Եէնի-Մահալլէ երթանք ու տեղեկութիւն մը առնենք հոն կատարուած խուզարկութեան մասին եւ եթէ հայրս գործը լմնցուցած է, միասին տուն վերադառնանք :

— Շատ լաւ խորհեցար, գոչեց Սաւըք ուրախութեամբ, այդ կերպով մեր այս գիշերային պտոյտն ալ կ'արդարանայ ու միեւնոյնատեն քու հօրդ ալ դոհունակութիւն պատճառած կ'ըլլանք, ուրեմն ղեկը դէպի հոն դարձուր :

Եւ խմբագիրը ա՛լ աւելի արագութեամբ սկսաւ թիավարել :

— Միայն թէ գուցէ շատ ուշ մնացինք եւ արդէն ամէն բան լմնցած ու հայրս ալ վերադարձած է :

— Ինչ որ է, ա՛լ մեր բախտին կը թողունք :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(18 – Շար.)

նի պատերազմը կը թեւակոխէր իր երկրորդ տարին եւ երբ արաբ նախարարին միտքերը յայտնեցի նախագահին, նորին վսեմութիւնը պատասխանեց, թէ այսպիսի բացառիկ ժամանակ մը (Եմէնի պատերազմը) թոյլ չէր տար մեզի վերցնելու մամուլին վրայ դրուած սահմանափակումները: Երբ 1965ին այցելեցի Ֆրանսա, հաստատեցի թէ նախագահ տը Կոլի մեծութիւնը, զոր աշխարհ կ'ընդունէր, կուգար այն իրողութենէն, որ ընդդիմութիւն մը կար խորհրդարանին մէջ եւ զանազան կուսակցութիւններու կողմէ ու քննադատութիւն մը՝ ազատ մամուլին մէջ: Եգիպտոսի մէջ ի ցաւ մեզի կը տեսնենք թէ վերադարձած ենք Մամլուքներու դարաշրջանին: Պատեհապաշտութիւնը եւ եսասիրութիւնը տարածուած են եւ ամէն անգամ որ այս իրողութիւնը մատնանշեցի նախագահին, յստակ դարձաւ ինծի թէ կը քաջալերէր այս երեւոյթը: Աստուած թողութիւն շնորհէ իրեն:

Օր մը հարցուցի նախագահին, թէ իմացա՞ծ էր որ պարոն «այսինչը» եւ պարոն «այնինչը» ներածումի արտօնագիրներ կուտան իրենց պարագաներուն եւ շահը կը բաժնեն անոնց հետ: Պատասխանեց՝ գիտեմ աւելին: Երբ դիտել տուի իրեն թէ ժամանակը եկած էր վերջ տալու այս ապականութեան, պատասխանեց. Մի մտահոգուիր Հայկլ, անոնց ճակատագիրը ձեռքերուս մէջ է եւ վախով թէ չահով՝ կ'ապահովցնեմ անոնց անվերապահ աջակցութիւնը:

Ասիկա 1964ին էր կամ 12 տարի ետք մեր յեղափոխութենէն: Արդեօ՞ք տապալեցինք միապետութիւնը եւ աւատապետութիւնը, որպէսզի անոնց տեղ հաստատենք ապականութիւնը:

Մեր բանակը հարուածող ամէնէն հզօր ուժն էր շրջանին մէջ, այսուհանդերձ շարժեցաւ քաղաքական նկատառումներով, առանց կարեւորութիւն տալու զինուորական պահանջներուն: Երբ միապետութիւնը տապալեցաւ Եմէնի մէջ 1962 Սեպտեմբերին, Եմէնի յեղափոխականները մեզմէ օժանդակութիւն խնդրեցին: Որոշեցինք օգնել առանց քննելու զինուորական կացութեան բոլոր տուեալները: Երբ նախագահը կարծիքս ուզեց Եմէնի մէջ զինուորական միջամտութեան մը մասին, ըսի եթէ պիտի պատենք հանրապետական վարչակարգը, անհրաժեշտ է պայքարիլ միապետականներուն դէմ Եմէնի մէջ, որովհետեւ նոր վարչակարգը զինուորական գետնի վրայ ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ: Շատեր ըսին թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը չի կրնար ձեռնածալ նստիլ եւ այս գաղափարը հիմնական ազդակը հանդիսացաւ նախագահին որոշումին մէջ: Նեղութիւն չքաշեցինք քննելու տեղական, արաբական եւ միջազգային անդրադարձները, որոնք կրնային երեւան գալ մեր միջամտութեան պատճառով: Տարիներու արիւնահեղ եւ դառն փորձառութենէն ետք ըմբռնեցինք, թէ Եմէնի պատերազմը կռիւ մըն է ցեղախումբերու միջեւ եւ մասնակից դարձած էինք անոր առանց տեղեակ ըլլալու երկրին պայմաններուն, անոնց աւանդութիւններուն եւ ըմբռնումներուն: Կը տատանէի հանրապետական վարչակարգի գոյատեւման մասին, երբ մենք հեռանանք Եմէնէն: Ինչո՞ւ նախագահը մեր եղբայրներն ու զաւակները ղրկեց Եմէն սպաննելու համար իրենց եմէնցի եղբայրները:

Ինչպէս քաղաքական իրադարձութիւնները մեր ուժերը ղրկեցին Եմէն 1962ին, այնպէս ալ Իսրայէլի դէմ պատերազմեցանք առանց ուզելու, առանց նախաձեռնութիւնը մեր ձեռքին մէջ ունենալու եւ առանց ծրագրելու եւ որոշելու թուականը: Երբ լուր եկաւ որ իսրայելեան ուժերը համախմբուած են սուրիական սահմանագլուխին վրայ, նախագահը հաղորդեց վերին հրամանատարութեան, թէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը ի նպաստ մեզի է դարձած: Այսուհանդերձ, Իսրայէլը պէտք է քանդենք ստիպողաբար, որպէսզի նախայարձակ տպաւորութիւն չթողունք: Նախագահը աւելցուց, թէ Իսրայէլ անպայման պիտի դիմադարձէ մեր քայլերուն՝ նախայարձակ ըլլալով եւ, Խորհ. Միութիւնը, առանց յայտարարելու թէ զօրավիգ կը կանգնի Իսրայէլի քանդումին, մեր կողքին պիտի մնայ: Խորհ. Միութիւնը խոստացած է կասեցնել որեւէ ամերիկեան միջամտութիւն, այնքան ատեն, որ կարելի ըլլայ ապացուցանել, թէ մենք չէ որ նախայարձակ եղած ենք: Ըսի նախագահին, թէ պէտք է սպասենք մինչեւ որ Իսրայէլ գործադրէ իր յարձակումը Սուրիոյ դէմ՝ հիւսիսի մէջ, որպէսզի մեր ուժերը շարժին: Ըսի նաեւ թէ կայ երկրորդ հաւանականութիւն մը: Այն է, որ Իսրայէլ երբեք պիտի չշարժի եւ իր ուժերու կեդրոնացումը հիւսիսի մէջ պարզապէս ազդարարութիւն մըն է կամ ճնշումի միջոց մը, երկու պարագաներուն ալ պիտի ունենանք ժամանակ գործադրելու մեր ծրագիրը մե՛ր եւ ոչ թէ թշնամիին բաղձանքներուն համաձայն: Ուրիշ կարելիութիւն մը եւս կայ. այն է, որ ձեռք կ'առնենք նախաձեռնութիւնը եւ կը քանդենք Իսրայէլը. անակնկալի բերած ըլլալու առաւելութիւնը մեր կողմը կ'ըլլայ: Նախագահը անընդունելի գտաւ այս վերջին միջոցը եւ որոշեց բանակին հարուածիչ ուժերը մօտեցնել Սինայի թերակղզին: Այս քայլը նպատակայարմար գտնուեցաւ քաղաքական նկատառումներով:

Ազդարարեցի նախագահին՝ գրաւոր եւ բերանացի, այս որոշումին վտանգին մասին: Եթէ օդային ուժին կարիքը չունենայի, կը հրաժարէի՝ գործադրել առաջ նման որոշում մը, որ մեր ուժերը, մասնաւորաբար զրահապատ եւ հետեւակազօրք, բնաջնջուելու վտանգին կ'ենթարկէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՉՈ՞Ւ

ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԶԳԱՆՔ

Երբ մեր մարմինը կ'ընէ ճիգ մը՝ որ մեր օրկանիզմի ուժերէն վեր է, յոգնութիւն կը զգանք: Յոգնութեան զգացումը օգտակար է, որովհետեւ կը հանդիսանայ տեսակ մը «վտանգի ահազանգ», որ մեզի կ'ըսէ՝ թէ ճիգը մեր ուժերը գերազանցեց եւ պէտք է հանգչինք, որպէսզի մեր օրկանիզմին լուրջ վնաս մը չպատճառենք:

Գոյութիւն ունի ուրեմն առողջ յոգնութիւն» մը, որուն յատկանիշը այն է, որ քիչ մը հանգիստով խոկոյն կը չէզոքանայ: Գոհացուցիչ աշխատանքի օրէ մը ետք քանի մը ժամ քունը բաւարար է մեր յոգնութիւնը առնելու համար:

Գոյութիւն ունի սակայն «մնայուն յոգնութիւնն» ալ, որ հիւանդագին երեւոյթ մը կը հանդիսանայ:

Մնայուն յոգնութեան յատկանիշները երկուք են — առաջին՝ անհամապատասխան է այն ճիգին՝ որ յառաջ կը բերէ զայն, եւ երկրորդ՝ հանգիստով չի չէզոքանար:

Այսպէս, երբ մնայուն յոգնութենէ կը տառապինք, աննշան աշխատանք մը որ պէտք չէ յոգնեցնէր մեզ, սարսափելի յոգնած զգալ կուտայ: Եւ որքան ալ ջանանք հանգստանալ, քանի ժամ ալ որ քնանանք, յոգնութեան զգացումը պիտի չլքէ մեզ:

Մնայուն յոգնութիւնը մեր ժամանակաշրջանի ամենասովորական հիւանդութիւններէն մէկն է: Բժիշկներուն յաճախորդները մեծ մասամբ մարդիկ են, որոնք ինքզինքնին յոգնած կը զգան եւ կը գանգատին անորոշ անհանգստութիւններու համար, որոց ուրկէ գալը իրենք ալ չեն գիտեր:

Մնայուն յոգնութիւնը թէ ինչի՞ արդիւնք է, ճշգրիտ կերպով յայտնի չէ, սակայն մասնագէտներուն միջեւ այն կարծիքը կը տիրէ, թէ հոգեֆիզիքական հիւանդութիւն մըն է:

Այլ խօսքով, զանազան հոգեբանական գործօններ ազդեցութիւն կ'ունենան մեր օրկանիզմի գործելու եղանակին վրայ եւ մարմնի ուժերը կը խախտեն, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ շարունակ մենք մեզ յոգնած զգանք:

Ժամանակակից կեանքի մղձաւանջային եղանակը, անորոշութիւնը, հոգերը, մեծ քաղաքներու աղմուկները, գործի միօրինակութիւնը, կարեւորագոյն գործօններն են, որոնք ծնունդ կուտան մնայուն յոգնութեան:

Որպէսզի կարենանք պաշտպանուիլ մնայուն յոգնութենէն, պէտք է, մարդկայնօրէն կարելի եղածին չափ, այդ գործօնները չէզոքացնենք:

Նախ եւ առաջ, պէտք է ջանանք լաւ կազմակերպել մեր տան կեանքը: Տուն մը որ լաւ կազմակերպուած չէ, աւելորդ յոգնութիւն կը նշանակէ:

Արդէն՝ տունը պէտք է անդորրութեան ապաստանարան մը ըլլայ: Ասիկա կը նշանակէ թէ կարելի եղածին չափ նուազ աղմուկներու ենթարկուած պէտք է ըլլայ: Բոլոր տուները նոյնքան աղմկոտ չեն: Պէտք է ուշադիր կերպով ընտրենք ոչ միայն մեր բնակելիք թաղը, այլեւ բնակարանը կամ բազմաբնակարանը, ուր պիտի մնանք: Մեր ընտրութեան գլխաւոր յենարանը լռութիւնը պէտք է ըլլայ: Աղմուկները մեզ կը յոգնեցնեն անզգալաբար:

Քունը միշտ հանգստանալու լաւագոյն ձեւն է, սակայն, պէտք է նկատի ունենանք՝ թէ ամէն մարդ քնանալու նոյն կարիքը չունենար: 24 ժամուան ընթացքին ութ ժամ քունը մարդկային կարիքներու միջինն է, սակայն շատ մը մարդիկ, յատկապէս յառաջացեալ տարիքի մարդիկ, կրնան քնանալու նուազ ժամերով ալ բաւարարուիլ: Հետեւաբար, 24 ժամուան ընթացքին եթէ ութ ժամ չենք քնանար, չի նշանակեր անպայման թէ հիւանդագին անքնութենէ մը կը տառապինք:

Քունը կը հանգչեցնէ, շարունակական ըլլայ թէ մաս առ մաս: Հետեւաբար, կրնանք քանի մը ժամ կէսօրին քնանալ, եթէ մեր աշխատանքը թոյլ կուտայ:

Գրասենեակին մէջ կամ որեւէ ուրիշ տեղ մէկ ժամ աշխատանքէ ետք հինգ վայրկեան դադարի կանոնը կիրարկենք: Այս հինգ վայրկեանի ընթացքին կրնանք տեղերնէս ելլել, գաւաթ մը ջուր խմել, մեր ձեռքերը լուալ, մեր թմրած ոտքերը լարել, եւն.:

Զուարճութիւնը պարտականութեան (անկարիա) կերպարանք պէտք չէ առնէ: Յոգնեցուցիչ աշխատանքի օրէ մը վերջ, չի նշանակեր թէ անպայման թատրոն կամ համերգի մը պէտք է երթանք, միայն անոր համար որ այդ «ելքերը» ծրագրած ենք: Եթէ դուրս ելլելու տրամադրութիւն չունինք, աւելի լաւ պիտի հանգչինք տունը մնալով, պարբերաթերթ մը կարդալով կամ քիչ մը երաժշտութիւն մտիկ ընելով:

Ոմանք աննպատակ կերպով կը յոգնին, որովհետեւ կը գերագնահատեն իրենց ուժերը: Կը ջանան շատ բան միաժամանակ արագ եւ կատարեալ ընել: Եւ որովհետեւ ասիկա սովորաբար անկարելի է, յուսախաբ կ'ըլլան եւ այն զգացումը կ'ունենան՝ թէ «ձախողած» են: Այս յուսախաբութիւնը վատ հոգեբանական անդրադարձումներ կ'ունենայ եւ յոգնութեան զգացումը կը ստեղծէ:

Գիտակցինք ուրեմն թէ գերմարդեր չենք, եւ մեր ճիգերը սահմանափակենք մինչեւ հոն, ուր որ մեր ուժերը կը հասնին:

Ամէն մարդ ունի իր հարցերը, զորս կեանքի պայմանները կը ստեղծեն: Գոյութիւն ունին՝ տնտեսական, ընտանեկան ու գործի հարցեր, որոնք թերեւս իրենց լուծումը կը սպասեն:

Հարցերը անշուշտ պէտք է օրին մէկը իրենց լուծումը գտնեն: Սակայն, ասիկա չի նշանակեր՝ թէ բոլորը միասին պէտք է լուծուին: Իւրաքանչիւր հարց զատ-զատ առնենք եւ պարզաբանութեամբ դիմագրաւենք զայն: Այսպէս, հարցը շատ աւելի դիւրին պիտի լուծուի եւ թերեւս նաեւ աւելի շուտ քան եթէ ջանայինք բոլորը միասին լուծել:

Թարգմ. ՍԷ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ցետոյ Պ. Շարըլէի տունը գնա որ Մոնթրը տը Շափիյնեի փողոցն է: Կը գանգատի ան իր դրացիին դէմ, որուն տանիքի խողովակէն անձրեւի ջուրերը անոր տունը կը հոսին եւ հիմերը կը փորեն:

Ետքը Կիպուր փողոցը, Տորի անուն այրի կնոջ տունը անկէ ալ՝ Կարօ Պլան փողոցը տիկին Բրնէ Լը Պոսէի տունը գնա. կ'ըսուի թէ անկարգութիւններ կ'ըլլան եղեր այդ տուներու մէջ. հասկըցիր ինչ ըլլալը եւ տեղեկագիր մը պատրաստէ: Բայց շատ գործեր յանձնեցի քեզի: Չըսի՞ր թէ բացակայ պիտի ըլլաս, չըսի՞ր թէ ութ կամ տասը օրէն Արաս պիտի երթաս այդ դատին համար...

— Աւելի շուտ պիտի երթամ, պարոն քաղաքապետ:

— Ե՞րբ:

— Բայց կարծեմ ըսի, պարոն քաղաքապետ, թէ դատը վաղը պիտի տեսնուի, եւ թէ այս գիշեր կառքով պիտի մեկնիմ:

Պ. Մատըլէն աննշմարելի շարժում մը ըրաւ:

— Որքա՞ն ժամանակ պիտի տեւէ դատը:

— Առ առաւելն մէկ օր: Վճիռը ըլլայ ըլլայ, վաղը գիշեր պիտի տրուի: Բայց վճիռը տրուելուն պիտի չսպասեմ, որ հարկաւ պիտի տրուի. վկայութիւն տալուս պէս հոս պիտի վերադառնամ:

— Լաւ, ըսաւ Պ. Մատըլէն:

Եւ ձեռքով նշան ըրաւ որ Ժավէր դուրս ելլէ:

Բայց Ժավէր չգնաց:

— Ներեցէք, պարոն քաղաքապետ, ըսաւ:

— Ի՞նչ կայ ուրիշ, հարցուց Պ. Մատըլէն:

— Բան մըն ալ կ'ուզեմ յիշեցնել ձեզ, պարոն քաղաքապետ:

— Ի՞նչ բան:

— Պէտք է որ պաշտօնէս հանուիմ:

Պ. Մատըլէն ոտքի վրայ ելաւ:

— Ժավէ՛ր, պատուաւոր մարդ մըն ես դուն, կը յարգեմ զքեզ: Յանցանքդ մեծ բանի մը տեղ կը դնես: Մանաւանդ թէ միայն ինծի վերաբերող թշնամանք մըն է այդ: Ժավէր, մեծնալու արժանի ես դուն եւ ոչ թէ պզտիկնալու: Կ'ուզեմ որ պաշտօնիդ մէջ մնաս:

Ժավէր Պ. Մատըլէնին նայեցաւ իր յստակ բիբովը, ուր կարծես թէ կը տեսնուէր անոր ոչ այնքան լուսաւորուած, այլ անաչառ եւ անարատ խիղճը, եւ հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Պ. քաղաքապետ, չեմ կրնար հաւանիլ ատոր:

— Կը կրկնեմ թէ խնդիրը ինծի կը վերաբերի, պատասխանեց Պ. Մատըլէն:

Բայց Ժավէր իր միակ խորհուրդին ուշադրութիւն ընելով շարունակեց.

— Յանցանքս մեծ բանի տեղ կը դնեմ, կ'ըսէք, բայց չէ: Մեր պաշտօնի անձանց իրաւունքն է կասկածիլ, թէեւ իրմէ վեր մարդերու վրայ կասկածիլը զեղծում մը ըլլայ: Բայց առանց ապացոյցներ ունենալու, սաստիկ բարկութիւն մը զգացած ատենս մի միայն վրէժ առնելու դիտաւորութեամբ ամբաստանեցի ձեզի՝ ըսելով թէ վաղեմի եղեռնագործ մըն էք, ձեզի՝ որ յարգի մարդ մը, քաղաքապետ մը պատուաւոր մըն էք: Ասիկա ծանր բան է, շատ ծանր բան է: Քեզի անարգելովս իշխանութիւնը անարգած եղայ ես, ես որ իշխանութեան գործակալ մըն եմ: Եթէ ըրածս իմ ստորակարգեալներէս մէկն ըրած ըլլար, ծառայութեան անարժան պիտի համարէի զինքը եւ պիտի արտաքսէի: Ասոր ի՞նչ կ'ըսէք:

Դիտողութիւն մը եւս ընեմ, պարոն քաղաքապետ: Կեանքիս մէջ շատ անգամ անաչառ գտնուած եմ ուրիշներուն համար. արդարացի էր այս անաչառութիւնը: Աղէկ կ'ընէի այսպէս վարուելովս: Հիմա եթէ նոյնիսկ ինծի համար անաչառ չըլլամ, ինչ որ ըրած եմ իբր արդարացի, յանիրաւի ըրած պիտի ըլլամ: Միթէ պէ՞տք է որ ինքզինքս ուրիշներէ աւելի խնայեմ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Ս. Աճէմեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Թիրիաքեան – Քիւթնէրեան ընտանիքին (Մոնթրէալ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յարութիւն Ուշագլեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ուշագլեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Երուանդ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Պ. Հաճիճանեան Երուանդ Յարութիւնեանի յիշատակին յիսուն ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, յիսուն ֆր. «Հայ – Բոյժ»ին, յիսուն ֆր. Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Պուա Քոլոմպէն Պ. Միսաք Երանեան եւ զաւակները իրենց ծնողաց յիշատակին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն կը նուիրեն յիսուն ֆրանք :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

Փիւժէ – Սիւր Արժանսէն Պ. Յովհ. Կիրակոսեան հինգ հարիւր ֆրանք կը նուիրէ «Յաչաջ»ի միջոցաւ :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ : Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

Հայկ. կերակուրներ պատրաստուած Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց կողմէ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն .—

Պ. Պ. Ր. Տօնապետեան, Պ. Ֆրէնքեան, Տ. Յարութիւնեան, Տիկին Տէօքմէճեան, Օր. Զիլինկիրեան, Պահթիարեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Աղեան, Աթայեան, Աւագեանց (Մօնժէրֆ), Տոքթ. Նօտարեան, Տոքթ. Բաշեան, Մօսկոֆեան ընտանիք (Լը Վէզինէ), Տէր եւ Տիկին Սէաէֆ, Ա. Տօնէլեան (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Բարթաօղլու (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Եղիաեան (Արլ), Վ. Մարտիրոսեան (Փավիյօն սու Պուա), Կ. Զաքարեան (Անկէն), Վարժապետեան (Գուրպըվուա), Տիկին Մաթոսեան, Մութաֆեան (Շաթիյօն), Տէր եւ Տիկին Քըրքեաշարեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան (Շաւիլ), Կէչօեան, Ոմն (Կրընոպլը), Տիկին Պլանշ – Թայ, Տիկին Մ. Տէր – Գրիգորեան (Անիէր), Ե. Մէրկէրեան (Մարսէյլ), Տ. Սարաֆեան (Նիս), Տիկին Հ. Սէֆէրեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Գ. Յակոբեան (Մարսէյլ), Վրդանէսեան (Մարսէյլ), Տիկին Մուշմուլեան (Մալաքօֆ), Հայագործեան ընտանիք (Վիլֆրանշ), Կ. Գահվէճեան (Իսի), Ն. Արթինեան (Անիէր), Գալուստեան, Պահատուրեան հաստատութիւն (Լիոն), Տիկին Բրուտեան (Վիլ Ֆրանշ), Վ. Խասեան, Ն. Տակառեան, Ա. Սարգիսեան (Հէրպլէ), Զիլիկիրեան ընտանիք (Վիլֆրանշ), Ա. Գարակիւղէլեան (Սթէն), Տէր – Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Վահունի, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան (Պէլվիլ), Կուրինեան (Կուսէնվիլ), Քիւրքճեան (Լը Բէրէօ) տասնական ֆր. :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10 : Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29 :

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19·30էն 20 :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, Կիրակի, Յունուար քաղաքապետարանի սրահը : Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ, Մեթրօ Մութօն – Տիւվերնէ :

Երախաներու կողմէ պիտի կատարուի հայկական յայտագիր, երգ, պար, արտասանութիւն :

Ֆրանսացի ձեռնածու, Կաղանդ Պապան պիտի գայ նուէրներ բաժնելու երախաներուն :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երախաները իրենց ծնողքներով :

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի Փուէն տը Շաւիլ ժամը 13·15, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ Շաւիլի բոլոր օթօպիւսի կայանները :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ժամը 3ին :

Փոքրերու կողմէ երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ անակնկալներ : Գեղջկական պարեր : Հայկ. Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր երախաներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մանուկներու Օրը կը տօնուի այս Կիրակի օր ժամը 14·30ին (Րիւ Ժէի) սրահին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահի բոլոր մանուկներուն, կը խնդրուի մեր սիրելի հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը :

ԾԱԽՈՒ Է

Թեռնի Թաղամասին մօտ, ծախու է կօշիկի խանութ մը նորոգութեան եւ նոր ալ ծախելու իրաւունքով, բոլոր գործիքներով : Յարմար գին :

Դիմել տեղւոյն վրայ,

2, Rue Rennequin

87 Ավընիւ Վակրամի անկիւնը :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, (13Յունուար) .— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48–85–60, Պ. Արսլան հեռ. 62–60–03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20–26–74 :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30 : Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է :

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Շաբաթ իրիկուն (13 Յունուար), ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին, Աճառեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ Ընկեր Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն :

Չորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտտօ

Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք :

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պօմոն, դպրոցի սրահը :

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին :

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16–ին, Օթէլ Սֆինք, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ :

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ .— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Հինգշաբթի ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան իր գրասենեակը, Մանուկներու Օրուան հանդէսին համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սանուիլ – Սարսէլի Կաւվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՂԹԱՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 11 JANVIER
1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11107 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.107

ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Մեծ է պարտականութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը մեր գաղութային մարմիններուն, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած Հայութեան կեանքին մէջ :

Մանաւանդ երբ նկատի առնենք, որ գոյութիւն չունի համագաղութային կեդրոնական մարմին մը : Հայկական իւրաքանչիւր գաղութ կը կառավարուի իր կողմէ ընտրուած մարմինով՝ իր գործունէութիւնը համաձայնեցնելով տուեալ երկրի օրէնքներուն հետ :

Սակայն, որքան ալ որ տարբեր ըլլան ամէն մէկ երկրի օրէնքներն ու ընկերային պայմանները, բայց եւ այնպէս գոյութիւն ունին որոշ աշխատանքներ, որ կը վերաբերին հայկական բոլոր գաղութներուն անխտիր :

Ուրիշ խօսքով, չունինք համագաղութային մարմին մը, սակայն ունինք համահայկական պահանջներ, որոնց լուծում տալու պարտականութիւնը կ'իյնայ ամէն մէկ գաղութի ազգային մարմնին վրայ :

Հետեւաբար, որոնք են այդ պահանջները եւ ինչ պարտականութիւններ ունի կատարելիք գաղութային մարմին մը :

Տրուած ըլլալով որ սփիւռքահայը կ'ապրի նոր միջավայրի եւ կեանքի նոր պայմաններու մէջ, այդ իսկ պատճառով ան ենթակայ է օտար ազդեցութիւններու եւ իր ազգային դիմագիծը կորսնցնելու վտանգին :

Ուրեմն, գաղութային մարմնի առաջին պարտականութիւնն է պահպանել սփիւռքի Հայութեան ազգային դիմագիծը, կառչած մնալով մեր ազգային աւանդութեանց, բարոյական ըմբռնումներուն եւ համազգային խտէալին :

Երբեք պէտք չէ մոռնալ, որ օտար համայնակուլ յորձանքներուն դիմագրաւելու մեր ամէնէն զօրաւոր զրահը, մեր ազգային դիմագծի անաղարտ պահպանումն է :

Այս կարեւոր եւ հիմնական պարտականութիւնը կատարելու համար, պայման է որ գաղութային մարմինը կազմուի պատասխանատուութիւններ կրելու ընդունակ տարրերէ, որոնց մէջ գերիշխող ըլլայ ազգային ոգին եւ ազգային գաղափարը :

Շիլ հաշիւներով եւ հատուածական նպատակներով ընտրուած գաղութային մարմին մը չի կրնար իր կոչումի եւ դերին բարձրութեան վրայ գտնուիլ : Իր ազգային պարտականութիւնը կատարելու համար, ան պիտի առաջնորդուի համահայկական նպատակներով :

Ազգային մարմինը, գաղութին գործադիր իշխանութիւնն է : Ազգային ոչ մէկ իշխանութիւն կրնայ յաւակնիլ առանձինն վարելու գաղութի բոլոր գործերը : Յաջողութեան համար անհրաժեշտ է, որ ան իր շուրջ համախմբէ գաղութին բոլոր կենսունակ ուժերը եւ գործի մղէ զանոնք :

Նման աշխատանք մը ներկայիս շատ աւելի դիւրին է իրականացնել, երբ մենք ունինք բարձրագոյն կրթութիւն ստացած նոր սերունդ մը, որ ատակ է ստանձնելու որեւէ պատասխանատու գործ : Միայն թէ պէտք է յաջորդականութեան գիտակցութիւնը ունենալ եւ լայն ասպարէզ տալ նորերուն :

Եթէ մենք փորձենք ընդհանուր մէկ յայտարարի բերել գաղութային մեր բոլոր աշխատանքները, կրնանք զանոնք ամփոփել մէկ բառին մէջ՝ ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ :

Բազմաթիւ եւ բազմապիսի են հայապահպանման միջոցներն ու աշխատանքները : Սակայն գաղութային մարմնի մը գործունէութեան կալուածին մէջ կը մտնեն եկեղեցին, դպրոցը, մշակոյթը եւ գաղութի կարգ մը պահանջներուն գոհացում տալու պարտականութիւնը :

Եկեղեցին մեր դարաւոր ազգային հաստատութիւնն է եւ անուրանալի է անոր դերը հայապահպանման նուիրական գործին մէջ : Սակայն ըլլանք եկեղեցասէր եւ ոչ թէ եկեղեցապաշտ : Մեր եկեղեցին ունի իր հոգեւոր իշխանութիւնը, որուն վերապահուած է հսկելու եւ հոգալու անոր պէտքերը :

Անտարակոյս, գաղութային մարմնի մը պարտականութիւնն է հետաքրքրուիլ ու մտահոգուիլ եկեղեցւոյ կարիքներով : Սակայն իր գործունէութեան առանցքը պէտք չէ որ հանդիսանայ եկեղեցին : Գաղութային մարմինը պարտաւոր է գործակցիլ հոգեւոր իշխանութեան հետ, բայց ոչ ենթարկուիլ անոր ազդեցութեան :

Տուեալ պարագային, գաղութային մարմինը պիտի առաջնորդուի մեր ազգային սահմանադրութեամբ, ուր ճշդուած են հոգեւոր եւ աշխարհական իշխանութիւններու իրաւասութեանց սահմանները : Ազգային իշխանութիւնը այն գիտակցութիւնը պիտի ունենայ, որ գաղութի գործերուն տէրը ինքն է եւ իր պարտականութիւնն է ներդաշնակութիւն մտցնել բոլոր աշխատանքներու մէջ :

Դպրոցը է՛ն կարեւոր ազդակն է հայապահպանման : Չի բաւեր նոր դպրոցներ հիմնել եւ նոր շէնքեր կառուցել : Այլ մեր կրթական գործը արդիւնաւոր դարձնելու եւ իր բուն նպատակին ծառայեցնելու համար, պէտք է առաջնորդուիլ կրթական որոշ ծրագրով մը՝ համաձայն արդիական պահանջներուն :

Կրթական ծրագիր մը պէտք է կազմել այնպիսի հիմունքներով, որ լաւագոյնս ծառայէ հայապահպանման նպատակին : Իսկ որ ամէնէն կարեւորն է, գաղութային մարմինը պիտի հսկէ, որ մեր վարժարաններէն ներս տիրապետող հանդիսանայ հայկականութեան շունչը եւ ազգային ոգին : Միայն այդ շունչն ու ոգին են, որ կրնան հայկական վարժարաններու շրջանաւարտները հայ պահել :

Գաղութային մարմնի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին պէտք է ըլլայ՝ մեր դպրոցները օժտելու որակեալ ուսուցիչներով եւ ապագայ ուսուցիչներ պատրաստել :

Տարագրութեան մէջ մեր ազգային դրօշը՝ մեր մշակոյթն է : Օտարները Հայը պիտի ճանչնան ոչ միայն իր առեւտրական ու արհեստաւորի առաւելութիւններով, այլ՝ մանաւանդ իր ինքնատիպ մշակոյթով : Եւ յետոյ, օտարութեան մէջ հասակ նետող սերունդները հաղորդակից պիտի մնան հայկական մշակոյթի եւ իրենց ոգեկան սնունդը ստանան անկէ : Հայապահպանման կարեւորագոյն ազդակներէն մէկը՝ մշակոյթն է :

Այդ նկատումներով իսկ, գաղութային մարմինները սատար պիտի հանդիսանան հայկական մշակոյթի պահպանման, տարածման եւ վերելքին : Այդ նպատակով անհրաժեշտ է կազմել մշակութային յատուկ մարմին մը, որ հետաքրքրուի եւ օժանդակէ հայ գրականութեան եւ արուեստին նուիրուած մշակներով, զօրավիգ հանդիսանայ արուեստի տարբեր ճիւղերուն նուիրուած միութիւններուն եւ, ինչու չէ, նաեւ անհատ արուեստագէտներուն :

Այս ձեւով եւ միջոցներով միայն կրնայ վերելք ունենալ եւ յարատեւել Սփիւռքին մէջ հայկական մշակոյթը՝ իր ազգային ոգիով եւ դրոշմով :

Իւրաքանչիւր գաղութ ունի նաեւ իր ուրոյն պահանջները, ինչպէս օրինակ՝ բուժարան կամ հիւանդանոց, գերեզմանատուն, ծերանոց, մասնագիտական դրասենեակներ, մարզադաշտ եւայլն : Գաղութային մարմնի պարտականութիւնն է հիմնել նման հաստատութիւններ, կամ օժանդակել անոնց՝ եթէ գոյութիւն ունին :

Իսկ որ կարեւորն է, գաղութային մարմինը պիտի գործէ անկողմնակալ եւ անխտրական ոգիով : Անոր համար գոյութիւն պիտի չունենան լուսաւորչական, կաթոլիկ, բողոքական Հայեր եւ ոչ ալ քաղաքական այս կամ այն հոսանքին պատկանող Հայեր : Բոլոր Հայերն ալ հաւասարազօր անդամներն են գաղութին եւ ունին հաւասար իրաւունքներ, պարտականութիւններ եւ պատասխանատուութիւններ :

Միայն պէտք է զգուշանալ, որ ներս չսպրդին ապազգային տարրեր, որպէսզի պահպանուի գաղութին ազգային դիմագիծը եւ հաստատուն մնայ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան ոգին :

Եւ շատ բնական է, որ երբ գաղութային մարմին մը ի վիճակի չէ իրականացնելու վերեւը յիշատակուած առաջադրանքները, այն ատեն պէտք է խորհիլ նոր եւ տարբեր միջոցներու մասին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆԻ ԹԷԼ ԱՎԻՎԻ ՀԱՄԱՐ ԲԱՆ ՉԻ ՓՈԽԵՐ

Նոյն ժամանակ հրապարակուեցան Իսրայէլի նախկին վարչապետ՝ Պէն Կուրիոնի նամակը եւ նախագահ տը Կոլի պատասխանը : Ծանօթ է որ տը Կոլ, մամուլի ասուլիսին ընթացքին ըրած կարգ մը յայտարարութիւններով, Հրեաներու եւ Իսրայէլի մասին, բաւական իրարանցում եւ բողոք ստեղծած էր Փարիզէն Թէլ Ավիվ : Դեկտեմբեր վեցին, Պէն Կուրիոն նամակ մը կը ղրկէր տը Կոլի (30 էջ) ուր կ'ոգեկոչէր հրեայ ժողովուրդին պատմութիւնը եւ Իսրայէլի Պետութեան վերածնունդը : Պաշտպանողական մըն է, երկար, զոր Պէն Կուրիոն կը վերջացնէ այն յոյսով որ ֆրանքօ-իսրայէլեան բարեկամական կապերը կը շարունակուին :

Տը Կոլի պատասխանը կարճ է, երեք էջ միայն, բայց կը բաւէ իր տեսակէտը պարզելու համար : Խորքին մէջ, տը Կոլ նոյն դիրքը կը պահէ, կը դատապարտէ Իսրայէլը նախայարձակման համար եւ բանակցութիւններու նախապայման կը նկատէ գրաւեալ հողերու պարպումը Հրեաներուն կողմէ : Թէեւ նամակը կը ձգտի հանդարտեցնել խռոված մտքերը, բայց այդ առընչութեամբ ոչ մէկ զիջում կ'ընէ : Կը յիշեցնէ որ արդարացնելու համար իր տարած աշխատանքը հայրենիքի մը կառուցման մէջ, Իսրայէլ պէտք է չափաւոր մնար իր դրացիներուն հետ յարաբերութիւններուն եւ հողային ախորժակներուն մէջ « մանաւանդ որ այն հողերը զորս պետութիւնները ճանչցան ձեզի, Արաբներու կողմէ իրենց կալուածը նկատուած է, եւ անոնք (Արաբները) իրենց կարգին ալ հպարտ ու յարգելի են եւ Ֆրանսա հին ու բնական բարեկամութիւն մը ունի իրենց հանդէպ եւ անոնք ալ արժանի են բարգաւաճելու հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն զորս բնութիւնը կը դնէ իրենց դէմ» : Տը Կոլ կը գտնէ նաեւ թէ այն նախադասութիւնը որ իրար անցուցած է Հրեաները սխալ հասկցուած է : « Ըսի իրենց ժողովուրդին համար որ՝ ընտիր, ինքնավստահ եւ տիրապետող է, ոմանք նախատինք կը գտնեն այս դատողութիւնը մինչ ոչ մէկ նման բան կայ երբ կը չէզոքուի այն նկարագիրը որու շնորհիւ այս զօրաւոր ժողովուրդը, կըրցած է վերապրիլ եւ մնալ ինչ որ էր, տասնեւինը դար ետք : Բայց ահա, Իսրայէլ, փոխանակ աշխարհի ամէն կողմը պտըտցնելու իր յուզիչ եւ երկհազարամեայ աքսորը, դարձած է Պետութիւն մը, ուրիշներու կարգին » :

Այլ խօսքով տը Կոլ հաւատարիմ կը մընայ իր ըսածին, փորձելով հանդերձ Հրեաներուն սիրտն առնել :

Արդէն Թէլ Ավիվի մէջ ալ նոյնն է կարծիքը : Քաղաքական շրջանակներու համար ոչ մէկ բան կը փոխէ այս նամակը, քանի որ տը Կոլ կը կրկնէ ըսածը : Պէն Կուրիոն աւելի գոհ է եւ կը խորհի նոյնիսկ թէ այս նամակը կրնայ յոյս տալ որ Ֆրանսա ի մօտոյ պիտի վերցնէ անպարկօն զէնքերուն վրայ եւ ուրեմն յանձնէ ապսպրուած միրաժները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն որ երկամսեայ «Նուվէլ – Լիթերէր» ծանր քըննադատութեան ենթարկուած է կուսակցութեան կողմէ, որովհետեւ պաշտպանած էր գաղափարներ որոնք խոտոր կը համեմատին կուսակցութեան գիծին հետ :

ՍՐՏԻ փոխարկման հինգերորդ գործողութիւն մը փորձուած է, այս անգամ Նիւ Եորքի մէջ, Տոքթ. Քանթրովիցի եւ իր պաշտօնակիցներուն կողմէ : Հիւանդին վիճակը ծանր կը նկատուի սակայն : Գործողութիւնը ինը ժամ տեւած է : Միւս հիւանդներուն վիճակն ալ միշտ լուրջ է թէեւ Քափի մէջ Տոքթ. Պարնար կը շարունակէ իր մամուլի ասուլիսները եւ խանդավառ յայտարարութիւնները : Քալիֆորնիոյ հիւանդին վիճակը միշտ վըտանգուած կը նկատուի Տոքթ. Շըմուէյի կողմէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ յանձն չէ առած զէնք տալ Իսրայէլի, բայց վստահեցուցած է վարչապետ Էշքոլը, որ Իսրայէլի պաշտպանութեան անհրաժեշտութիւնը նկատի պիտի առնուի :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՕԹԹԱՎԻԱՆԻէ ետք, Կարդինալ Լեռքարօ եւ Լառանտա հրաժարեցան, իրենց կարեւոր պաշտօններէն հռովմէական վարչութենէն : Երկուքին տեղը նշանակուեցաւ մէկ զուիցերացի՝ Կարդինալ Կիւթ : Այս նշանակումով կը նկատուի որ «օտարներու» թիւը կը շատնայ կարեւոր պաշտօններու գլուխը : Կարդինալ Վիյօ (ֆրանսացի, եպիսկոպոսներու ժողովի պարագլուխ) Կարդինալ Սեփէր (եուկոսլաւ, հաւատոյ վարդապետութիւն), Կարդինալ Աղաճանեան (հաւատոյ տարածման ներկայ անունը՝ ժողովուրդներու աւետարանացում) եւ վերջապէս Կարդինալ Կիւթ :

ԹԷՐԷԶ ՄԱՐՆԷ, քոմէտի Ֆրանսէզի տաղանդաւոր անդամուհիներէն, մեռաւ առջի օր, քառասուն տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի մը :

ՋՕՐ. ՍՓԱՆՏԻՏԱՔԻՍ, նախկին փոխվարչապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար Աթէնքի զինուորական դահլիճին, Յունաստան վերադարձաւ : Պրիւսէլ կը գտնուէր «Օթան»ի ժողովին երբ պատահեցաւ Թագաւորին պետական ձախողած հարուածը : Յետագային Հռոմ գացած է, Թագաւորին մօտ : Քանի մը օր առաջ ալ վարչապետ Քոլիասնէ, որ Աթէնք կը վերադառնար գլուխն անցնելու համար ընդհանուր դատախազի իր պաշտօնին : Ծանօթ է որ Քոլիաս Թագաւորին ընկերացած էր Հռոմ, երբ պետական հարուածը կը ձախողէր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը, հիմնուած Յեղափոխութենէն երկու ամիս ետք, իր յիսնամեակը տօնած է :

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայաստանի Հանրապետութիւնը, մասամբ իր թուլութեան պատճառով, մասամբ մըն ալ այդ ապստամբ շրջաններուն գործունէութեան բնոյթը չըմբռնելով, երկու տարիէն աւելի էր որ խաղաղ եւ դեմոկրատիկ միջոցներով կ'ուզէր կարգադրել խնդիրը, փայն նկատելով իբրեւ տեղական մէջ – ցեղային անհամաձայնութիւն : Մինչդեռ մայիսեան շարժումները ցոյց տուին, որ ապստամբ վայրերուն մէջ կային թաղուած Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ մատները :

Հայաստանի կառավարութիւնը, բոլշեւիկեան ապստամբութեան ճնշումէն անմիջապէս ետք, անշեղ կերպով շարունակեց իր ընթացքը վերոյիշեալ վայրերուն նկատմամբ եւս :

Մայիսեան շարժման ընթացքին, ժողովրդական մի քանի վաշտեր անընդհատ պահեցին Զանգիբասարի սահմանները : Ալեքսանդրապոլի ժողովրդական յաղթանակէն ետք, Սարդարապատ ղրկուեցան ձիաւոր գունդերը : Գնդապետ Շահմազեանը նշանակուեցաւ գունդերուն հրամանատար, որուն կը գործակցէր զօրավար Շէլկովնիկովը :

Յունիս 18ին, ընդհանուր յարձակում սկսաւ Զանգիբասարի վրայ՝ Երեւանի, Էջմիածնի եւ Էջմիածնի կայարանին կողմէ : Օրուան մը ծանր կռիւներէն ետք, ժողովրդական բանակը վաթսուն հոգի զոհ տալով, գրաւեց ամբողջ Զանգիբասարի գիւղերը : Թաթարները ստիպուեցան Արաքսէն անցնիլ դէպի Արարատի փէշերը, դէպի Պարսկաստան :

Զանգիբասարի գործողութենէն 5 – 6 օր անց, զօրավար Շէլկովնիկովի հրամանատարութեամբ, հայկական զօրքերն ու ժողովրդական վաշտերը գրոհի անցան Բէօյիւք – Վեդիի, Շարուր Նախիջեւանի գլխաւոր բերդին դէմ : Երկու օրուան ճակատամարտ եւ 250 զոհ տալ պէտք եղան՝ գրաւելու համար այդ ամրացուած շրջանը : Ու յաղթական կռուով հայկական զինուած ուժերը՝ մէկը միւսին ետեւէն գրաւեցին Շարուրի շրջանը, Գայլի Դրունքը, Շահթախթը եւ հասան Նախիջեւանի դռները : Հայաստանի գրահապատ գնացքը քանիցս հասաւ Նախիջեւանի կայարանը եւ դատարկուած գտաւ քաղաքը : Ապստամբ ազգաբնակչութիւնը անցաւ դէպի Պարսկաստան :

Նախիջեւանի դռներուն առջեւ սկսան բանակցութիւնները Նախիջեւանի ղեկավարներու եւ Հայաստանի Հանրապետութեան միջեւ : Մեր զօրքերը չէին կրնար աւելի առաջ երթալ, որովհետեւ՝

Ա) Թիւով շատ քիչ էինք, քան շըրջապատի թշնամիները :

Բ) Շարուր – Նախիջեւանի կլիման այն ատեն շատ վատ էր եւ հիւանդութիւնը միշտ կը կոտորակէր զինուորներու թիւը :

Գ) Թուրքերը, ապստամբներու դրօշին տակ անյաջող կռիւներէ ետք, հին Բայազիտի բանակով կը սպառնային հայկական բանակի կողերէն՝ Շահթախթի ուղղութեամբ :

Դ) Զանգեզուրի բոլշեւիկեան բանակը մեծ սպառնալիք էր հայկական զօրքի թիկունքին :

Դրօն Դարալագեազէն շարժելով գրաւեց Գորիսը, բայց, ինչպէս արձանագրած ենք նախապէս, հազիւ մէկ օր պահեց շրջանը եւ ապա դարձեալ նահանջեց դէպի Դարալագեազ : Դրօն իր դէմ կը գտնէր Ռուսաստանի Կարմիր Բանակը եւ ոչ թէ Ատրպէյճանի Թաթարները :

Եթէ բոլշեւիկներու ուժեղ գործողութիւնները չըլլային Զանգեզուրի սահմաններուն մէջ, վերջնականապէս լուծարքի կ'ենթարկուէր Նախիջեւանի ապստամբութիւնն ալ : Ուրեմն, մէկ կողմէն ներքին պատճառներէ դրդուած, միւս կողմէն՝ Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ զուգընթաց շարժումներուն պատճառով, կառավարութիւնը ընդունեց Նախիջեւանի առաջաւոր մարդերը :

Հայաստանի կառավարութիւնը Նախիջեւանի ապստամբներէն պահանջեց 15 հազար զէնք, թնդանօթներ եւ գնդացիրներ, երկու հարիւր հազար փութ բրինձ եւ հինգ հարիւր հազար փութ ցորեն, երկու հարիւր ձի եւ չորս հազար մացու կենդանի : Փոխարէնը՝ Նախիջեւանին եւ Շարուրին կը տրուէր տեղական կատարեալ ինքնավարութիւն, Հայաստանի կառավարութեան հսկողութեան տակ :

Բանագնացները ժամանակ խնդրեցին վերադառնալու Նախիջեւան, խոստանալով 72 ժամէն պատասխանել : Միեւնոյն ատեն այդ ղեկավարները խորհրդակցութեան մէջ էին Զանգեզուր մտած Կարմիր Բանակի եւ Բայազիտի թրքական իշխանութեան հետ : Այդպիսով, անոնք կրցան բաւական երկար ժամանակ շահիլ : Եւ մեծ խուճապը դադրեցնելու համար, անոնք Ռուսերէն եւ Թուրքերէն ստացան որոշ խոստումներ եւ աջակցութիւններ, ու յաջողեցան կասեցնել հայկական զօրքին առաջխաղացումը եւ դադրեցուցին ամէն տեսակ բանակցութիւն մեզի հետ : Այդ օրերուն Զանգեզուրի ռուսական բանակին մէկ մասը, մօտ վեց հարիւր ձիաւոր եւ հետեւակ, մտած էին Նախիջեւան եւ սրտապնդած ապստամբները :

Հայաստանի կառավարութիւնը, պարագաներու բերմամբ, ամրացաւ իր գրաւած վայրերուն մէջ : Դադրեցաւ յարձակողականը : Իսկ Զանգեզուրի եւ Դարալագեազի որպէս սահման Գուշչի – Բելակը ընդունելով՝ տեսակ մը զինադադար կնքուեցաւ հայկական եւ բոլշեւիկեան բանակներուն միջեւ :

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՄԵՐԻ ԿՏԱԿԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պատերազմը մղուեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Յորդանանեան բանակներու կողմէ, մինչ սուրիական բանակը մնաց Դամասկոսի մօտ պաշտպանելու համար պաշտական վարչակարգը : Եթէ սուրիական բանակը ընդհանուր յարձակողականի անցնէր Իսրայէլի հիւսիսային շրջանին մէջ պատերազմի առաջին չորս օրերուն, պիտի հարկադրէր Իսրայէլի քաշել մեծ թիւով ուժեր Սինայէն եւ Յորդանանէն : Այս ձեւով գոնէ ի նըպաստ մեզի պիտի փոխուէին զինադուլի սահմանները : Մայիսի սկիզբները ըսած էի նախագահին, թէ կը նախընտրեմ կախում չունենալ սուրիական բանակէն զինուորական բախումի մը ընթացքին :

Մեր սքանչելի երկիրը արաբական երկիրներուն մէջ ամէնէն տարածունն ու մեծագոյնն է, իսկ զինուորական տեսակէտէ՝ հզօրագոյնը : Նոյնը նաեւ զարգացումի տեսակէտէն : Սխալ է փորձել սիրաշահիլ արաբական երկիրներու համակրութիւնը ամէն միջոցներով : Պէտք է սորվեցնենք անոնց, օգտուիլ մեր փորձառութենէն, մեր յեղափոխութենէն եւ անոր իրագործումներէն՝ առանց միջամուխ ըլլալու անոնց ներքին գործերուն : Կրնանք ապրիլ արժանապատուութեամբ եւ պատուով, առանց օժանդակութիւն ուզելու, եթէ մեր կարողութիւնները ծառայեն ինքնաբաւ ըլլալու մեր նպատակին : Պէտք է ճշդենք մեր յանձնառութիւններուն սահմանը արաբական երկիրներու եւ Ափրիկէի նկատմամբ : Պէտք է որ ուշադիր գտնուէինք մեր ժողովուրդին հանդէպ, փոխանակ միջամուխ ըլլալու ուրիշներու յեղափոխութեանց եւ պատերազմներուն եւ ցրուելու հազարաւոր միլլիոնաւոր ոսկիներ, որուն հետեւանքով աւերուեցաւ մեր տնտեսութիւնը եւ պատճառ դարձաւ մեր անպատուութեան : Հիմա որ յայտնած է, կ'ըմբռնեմ թէ նախագահը անտեսեց Եգիպտոսը եւ այս է պատճառը մեր ձախողութեան : Կրնայինք ուրիշներէ դաս առնել : Խորհրդային Միութիւնը մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմ իր բոլոր աղբիւրները նուիրեց ներքին տնտեսական կացութեան ամրապնդման : Մ. Նահանգները նոյնը ըրին՝ երբ իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը միջամուխ չըլլալու մէջ կը կայանար : Այժմ որ երկու երկիրներուն քաղաքականութիւնները փոխուած են եւ սկսած են իրենք զիրենք պարտադրել աշխարհի՝ սուղ գին կը վճարեն : Եթէ այս երկու երկիրները կրնան մսխել դրամ եւ ճիգ, մենք չենք կրնար : Լաւագոյնն է, որ իւրաքանչիւր ոսկի եւ եգիպտացի նուիրուի Եգիպտոսի : Երեւոյթները մոռցնել տուին մեզ մեր յեղափոխութեան հիմնական նպատակը՝ արժանավայել կեանք մը ապահովել մեր ժողովուրդին : Բազմաթիւ ողբերգութիւններէ զերծ կացուցած պիտի ըլլայինք մեր ժողովուրդը եթէ այս նպատակակէտը ունենայինք աչքի առջեւ : Եգիպտոսի ճակատագիրն ու ապագան մեր ձեռքերուն մէջ կը գտնուին, ինչպէս նաեւ նոյնինքն Եգիպտոսի : Սուղ գին վճարեցինք երբ փորձեցինք լուծում մը գտնել Եգիպտոսէն դուրս :

Ասկէ զատ, Եգիպտոսի ճակատագիրը պէտք է գտնենք այնպիսի ձեռքերու մէջ, որոնք կը մտահոգուին անոր ապագայով եւ կ'ուզեն ժողովուրդը մասնակից դարձնել գործերու տնօրինութեան մէջ, որովհետեւ ոչ մէկ անհատ զերծ է սխալներէ եւ, ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդական ասացուածքը, իշխանութիւնը ապականութիւն է : Բազմաթիւ սխալներ ըրինք, բայց մեր մեծագոյն սխալը եղաւ այն, որ չընդունեցանք այդ սխալները : Փորձառութիւնը ցոյց տուաւ մեզի, որ որոշումը պէտք է տրուի յետ քննութեան եւ խորհրդակցութեան, որովհետեւ անձ մը, որքան ալ մասնագէտ եւ լուսամիտ դէմք մը ըլլայ, պիտի տեսնէ թէ իր նըպատակակէտին հասնելու փափաքը կրնայ իր տեսողութենէն հեռու պահել բազմաթիւ իրողութիւններ, որոնք յստակ են ուրիշներու համար : Ղեկավարի մը մեծութիւնը, ինչպէս որ հաստատեցի տը Կոլի մօտ, առանց իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելու քննադատութիւններու դէմ գնելուն մէջ կը կայանայ : Այն որ կը սանձէ խօսքի ազատութիւնը եւ կը ստիպէ մարդոց լռել՝ կը տկարացնէ ամբողջ ժողովուրդը : Մեզի կը պակսի այդ ազատութիւնը : Այս է իմ քաղաքական կտակս : Եթէ համոզուէի թէ իրաւունք պիտի ունենամ խօսելու եւ քննելու պայմանները (հոն ո՛ւր իրաւունք ունինք եւ հոն ո՛ւր սխալած ենք, մենք՝ անձերս, որոնք սկիզբունքով յաջողեցանք յեղափոխութեան բայց ձախողեցանք անոր գործադրութեան մէջ) պիտի չգրէի այս տողերը : Լռութիւնը հանդէպ մեծ սխալներու, որ հաւատացած եմ թէ գործուեցան, եւ որոնց մեղքէն բոլորովին զերծ չեմ նաեւ ես, աններելի ոճիր մըն է : Գրելուս դրդապատճառը ազնիւ է : Եթէ այս կտակը այսքան աճապարանքով գրըուեցաւ, պատճառը այն վախն է, որ ունիմ ինծի վերապահուած ճակատագրին մասին : Կորսնցուցած եմ վստահութիւնս բարեկամիս եւ եղբօրս Կամալի

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Երկու բարեկամները լռեցին : Նաւակը ջուրին վրայ կը սահէր գրեթէ առանց ձայն հանելու եւ միայն կը լսուէր թիակներու կանոնաւոր ճողփիւնը :

Երբ Եէնի Մահալլէի նաւամատոյցին մօտեցան, խոր լռութիւն մը կը տիրէր ամէն կողմ, ծովեզերեայ սրճարաններուն լոյսերը մարած էին, նաւամատոյցին հըրապարակը մարդ չկար, որովհետեւ ինչպէս ըսինք, ոստիկանական անսովոր իրարանցումին պատճառաւ ամէն ոք կանուխէն իր տունը ապաստանած էր : Նաւամատոյցին ծայրը քով քովի կեցած էին Շիրքէթի երկու շոգենաւերը, իրենց գիշերային քունին մէջ :

Այս խոր լռութիւնը, անշարժութիւնն ու մթութիւնը չարագուշակ տպաւորութիւն մը ըրին մեր երկու բարեկամներուն վրայ :

— Ի՜նչ մեռելային հանդարտութիւն, ըսաւ Սատըք :

Նաւակը մօտեցած էր եզերքին :

— Դուն նաւակին մէջ սպասէ, ես դուրս ելլեմ եւ լուր մը առնեմ, ըսաւ Ալի Օսման Սատըքի :

— Շատ աղէկ, սակայն ուշ չմնաս. կէս գիշերը անցեր է արդէն, ու տակաւին բաւական ճամբայ ունինք տուն դառնալու համար :

Հազիւ թէ Ալի Օսման կը պատրաստուէր դուրս ելլել, մութին մէջէն, արագ քայլերով, երկու մարդիկ մօտեցան նաւակին :

— Ո՞վ էք դուք, հարցուց իրենցմէ մէկը խիստ ձայնով :

Ալի Օսման իսկոյն հասկցաւ որ իրենց գործը ոստիկաններու հետ էր որ անմիջապէս իր ո՛վ ըլլալը յայտնեց եւ աւելցուց.

— Հոս եկած ենք հայրս առնելու եւ տուն վերադարձնելու, եթէ մեկնելու դիտաւորութիւն ունի :

— Ձեր էֆէնտի հայրը արդէն մեկնած ըլլալու է, պատասխանեց խոժոր դէմքով ոստիկանը բոլորովին շեշտը փոխելով ու ակնածական կերպարանք մը առնելով :

— Ի՛նչպէս, մեկնեցա՞ւ...

— Այո, էֆէնտիս, որովհետեւ քանի վայրկեան կայ, Նախարար փաշան, թիկնապահները եւայլն գացին եւ ձեր էֆէնտի հայրն ալ միասին ըլլալու է, թէեւ բազմութեան մէջ զինք չնշմարեցի :

— Ուրեմն ամէն գործողութիւն աւարտա՞ծ է :

— Հաւանաբար, պատասխանեց ոստիկանը :

Յետոյ աւելցուց.

— Հարիւրապետ Շիւքրի պէյ, իր մարդոց հետ շուկային մէջ խանութ մը նըստած կը ճաշէ, եթէ կ'ուզէք իրեն հարցուցէք աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կրնայ տալ :

— Վա՞յ, Շիւքրի պէյը հո՞ս է, շատ աղէկ ուրեմն, գոչեց Ալի Օսման ուրախութեամբ, նաւակէն դուրս ցատկելով :

— Սատըք պէյ, դուք հոս քիչ մը սպասեցէք, ես հիմա կը վերադառնամ, ըսաւ իր բարեկամին եւ երկու ոստիկաններուն հետ ուղղուեցաւ դէպի շուկան :

Սատըք սիկարէթ մը վառեց եւ սպասեց : Երիտասարդ խմբագիրը տենդային անհամբերութիւն մը ունէր իմանալու համար անցած դարձածը : Սրտին խորէն կը բաղձար որ տանը մէջ պաշարուած անձերը որեւէ միջոցով մը ազատէին Ապտիւլ Համիտի ճանկէն, բայց այդ միջոցը չէր կրնար երեւակայել :

— Անպատճառ այս ժամուս բռնուած ու տարուած են, կը մտածէր ինքնիրեն :

Քառորդ ժամէ մը Ալի Օսման վերադարձաւ : Սատըք իսկոյն նշմարեց որ բարեկամը մայլ դէմք մը առած էր մտահոգ կ'երեւար :

— Ի՞նչ լուր, հարցուց :

— Կեցի՛ր, հիմա կ'ըսեմ, նախ քիչ՝ տեսնենք նաւակը :

Սատըք թիակները ձեռք առաւ եւ քանի մը անգամ ջուրը խօթեց հանեց, առանց խօսք մը ըսելու, ինքն ալ ազդուած իր բարեկամին կերպարանքէն :

— Արդեօք ի՞նչ պատահած է, ըսաւ ինքնիրեն :

Երբ նաւակը բացուեցաւ, Ալի Օսման, որ լուռ ու մունջ ծովուն կը նայէր, յանկարծ գլուխը դարձուց դէպի խմբագիրը եւ ըսաւ.

— Գիտե՞ս ի՛նչ պատահեր է :

— Քեզմէ պիտի իմանամ եղածը, պատասխանեց միւսը շարունակելով թիավարել :

— Տունը կոխեր են մէջը մարդ չեն գտեր... :

— Ի՜նչ կ'ըսես, գոչեց Սատըք ուրախութեան շեշտով մը զոր չկրցաւ զսպել, հակառակ իր կամքին, որովհետեւ չէր ուզեր վշտացնել իր բարեկամը եւ գիտէր որ Ալի Օսման եթէ ոչ ուրիշ բանի համար, գոնէ իր հօրը պատճառաւ կը փափաքէր որ այդ գործը յաջող ելք մը ունենայ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(19 – Շար.)

ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՃԻՐԻ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ

Ամերիկեան Շարժապատկերի Միութեան Նախագահ եւ Նախագահ Ճոնսընի երբեմնի գործակից Ճաք Վալենթի, նախաձեռնութիւն ստանձնեց շարժապատկերի մեծ ընկերութիւնները համոզելու՝ որ դադրեցնեն բռնութեան ու սարսափի ժապաւէններու արտադրութիւնը, որովհետեւ՝ հասարակութեան հակազդեցութեան տեղի պիտի տան եւ նոր տագնապ պիտի ստեղծեն շարժապատկերին համար:

Ժամանակէ մը ի վեր հաստատուած է՝ թէ քաու–պոյ հերոսներ ունեցող ֆիլմերը, կամ ալ պատերազմական եւ ոստիկանական ժապաւէնները, սարսափ ու մղձաւանջ կը ջանան յառաջացնել հանդիսատեսին մէջ եւ սոսկումի պատկերներ կը ներկայացնեն: Յաճախ հանդիսատեսները կը մերժեն հետեւիլ անոնց եւ նողկանքով իրենց գլուխը կը դարձնեն:

Նման ժապաւէններ՝ շարժապատկերը միշտ ալ կը ներկայացնէր, սակայն ներկայիս յեղաշրջում մը կատարուած է այսպէս ըսուած շարժումի եւ արկածախնդրութեան ժապաւէններուն մէջ: Ամէն ինչ արտօնուած է,— արգելք գոյութիւն չունի:

Շարժապատկերը ցոյց տուաւ՝ թէ կը «հաւատայ» բռնութեան եւ թէ ընկերութիւնները միայն նման ժապաւէններով է որ պիտի կարենային տագնապը դիմագրաւել եւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը գրաւել: Արդիւնքը տարբեր էր: Գոյութիւն ունեցան հակազդեցութիւններ եւ եթէ շարունակուին, այն ժամանակ շարժապատկերը ալ աւելի մեծ տագնապ մը պիտի դիմագրաւէ: Բռնութիւնը, չնականութիւնը, բռնադատումը արժէք պիտի չներկայացնեն այլեւս:

«Նիւ Եորք Թայմզ» թերթի քննադատ Պոսլէյ Քրոութըր, որ շատ մեծ ազդեցութիւն ունի Միացեալ Նահանգներու մէջ, արշաւ մը ստանձնեց այն ընկերութիւններուն դէմ, որոնք կը յամառին բռնութեան, ոճիրներու, արիւնի եւ բռնադատումի ժապաւէններ դարձնել: «Այս ժապաւէնները տեսնելով, ըսաւ, արիւնիս մէջ հակաընկերային թոյնի մը ներմուծումը կը զգամ: Իւրովի հարց կու տամ՝ թէ ինչո՞ւ արդեօք կը շարունակուի հասարակութեան զգայնութիւնը օգտագործուիլ: Արդիւնքը մեր բարոյականին եւ ուժին թուլացումը պիտի ըլլայ»:

«Նիւզ Ուիք» շաբաթաթերթին մէջ, աշխատակիցներէն Ճոզէֆ Մոֆկենոթէյն կը գրէ՝ «Բռնութեան ժապաւէնները ապահովաբար վայրագ կեանքի մը անխուսափելի արդիւնքն են: Նման ժապաւէններ ուրիշ բան չեն կրնար ընել, եթէ ոչ բռնութեան մոլութիւնն ու կիրքը փոխանցել միայն»:

Շարժապատկերը կ'ազդէ հանրային կարծիքին վրայ եւ անոր ձգած տպաւորութիւնն ու արդիւնքները կը հանդիսանան հարց մը, որ կը զբաղեցնէ ոստիկանութիւնը:

Ընկերութիւնները կրնան յափշտակիչ ժապաւէն մը ներկայացնել, սակայն անընդունելի չէ՞ որ հասարակութիւնը դէպի բռնութիւն ու բռնադատում տանին եւ միջոցներ ու ձեւեր «ուսուցանեն» անոր, որպէսզի չարիք հասցնէ եւ օրինազանցութիւն ընէ առանց պատժուելու: Հանդիսատեսը չարիքի ուժերէն կը տարուի:

Բազմաթիւ նման ժապաւէններ ցուցադրուեցան 1967ի ընթացքին: 1968ի համար կը ծանուցուի «Պոնի եւ Քլայտ» ժապաւէնը, որ բռնութեան գագաթնակէտը կը հանդիսանայ: Ուրիշ ժապաւէն մը, որ հակազդեցութիւններ ստեղծեց իր բռնութեան պատկերներով եւ անբարոյական բովանդակութեամբ, բեմադրիչ Ռոպըրթ Օլտրիչի «Տասներկու վատերը»ն էր: Անբարոյական իր յղացման եւ կատարման մէջ: Ընկերութեան տասը ստորին արարածներ կ'ընտրուին, ինքնասպանութեան ձեռնարկ մը իրագործելու համար Գերմանացիներուն դէմ: Բիրտերն ու չնականները զօրակոչի կ'ենթարկուին, որպէսզի հայրենասէր ըլլան եւ իրենց կեանքը «բախտախաղի» դնեն: Կարծես հերոսներ գոյութիւն չունենային երկրի մը պատուաւոր ու բարի քաղաքացիներուն մէջ:

Այս բոլոր ժապաւէններուն մէջ գլխաւոր դերակատարները ոճիրն ու բռնութիւնն են: Եւ ասիկա ճիշդ, առիթ հանդիսացաւ որ Ամերիկայի մէջ հակազդեցութիւն յառաջ գայ այն ընկերութիւններուն դէմ, որոնք նման ժապաւէններ կը դարձնեն: Պէտք է արդիւնքին սպասել:

Թարգմ. ՍԷ

հանդէպ: Այլեւս ապահով չեմ զգար: Սպառնալիքներ կը ստանամ, որովհետեւ հրապարակային դատավարութիւն պահանջեցի: Երկու ժամ առաջ ընդունեցայ այցելութիւնը ապահովութեան ճիւղին պատկանող սպայի մը, որուն, իմ փառքի օրերուս, պիտի չկրնար երեսն իսկ նայիլ: Սպառնաց ընդմիշտ լռեցնել զիս եթէ յանդգնէի խօսիլ: Երբ ըսի իրեն թէ կ'ուզեմ խօսիլ նախագահին հետ, պատասխանեց.— Եթէ կը կարծես, որ նախագահին հետ ունեցած բարեկամութիւնդ կը պաշտպանէ քեզ, կը սխալիս: Փորձեցի հեռաձայնով յարաբերութեան մէջ մտնել նախագահին հետ: Երեք օր անընդհատ փորձեցի, սակայն երեք օր ինծի ըսուեցաւ թէ զբաղած է: Համոզուեցայ թէ դաւ մը կը նիւթուի դէմս: Գրեցի այս կտակը եւ կարգադրեցի այնպէս, որ եթէ հարկ ըլլայ հասնի վստահելի բարեկամներու: Յստակ չեմ գիտեր նիւթուած դաւին բնոյթը, սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, կ'աղերսեմ Աստուծոյ պաշտպանել մեր երկիրը եւ վերստին կորովի դարձնել զայն, անոր վիճակուած աղէտէն ետք: Կ'աղերսեմ Աստուծոյ լուսամիտ դարձնել բոլոր անոնց, որոնք պիտի ստանձնեն իշխանութիւնը, որպէսզի աշխատին մեր ժողովուրդին եւ երկրին արժանապատուութեան եւ պատիւին համար:

Վերջապէս կը խնդրեմ Աստուծոյ թողութիւնը եւ թող օգնէ զոհերուն ընտանիքներուն եւ անոնց տայ համբերութիւն:

Մեծ է Աստուած եւ փառք Եգիպտոսի:

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՄԷՐ

1967, Սեպտեմբեր 7

ԱՆՈՒԱՆԻ ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ՝

ՏՈՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ ԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւ Ճըրզիի թերթերը զիրար կը գերազանցեն գովելով Տոքթ. Միհրան Կիւլեանը, այժմ դասախօս՝ Շիքակոյի բժշկական համալսարանին, եւ որ ՏՆԱ վայրըսի գիւտով համաշխարհային հռչակի տիրացաւ:

Տոքթ. Միհրան Կիւլեան 38 տարեկան է. ծնած է Ուէհօքն, Եունիըն Սիթիի մօտ: Իր հայրը՝ Տիգրան բնիկ Տիգրանակերտցի, (այժմ հանգուցեալ), իսկ մայրը՝ Տիկին Շամիրամ հայնեցի է: Ունի բժիշկ եղբայր մը՝ Տոքթ. Տիգրան Կիւլեան:

«Հըտսըն Տիսփէչ» թերթին մէջ Պ. Լուի Սեփիրըսքի կը գրէ, թէ հեռաձայնային տեսակցութիւն մը ունեցած է Տոքթ. Մ. Կիւլեանի հետ, որ յայտարարած է, թէ նոր գիւտը կարեւոր քայլ մըն է, «ստեղծելու համար որեւէ բջիջ»:

«Տոքթ. Կիւլեան թելադրած է «համեստօրէն մօտենալ կատարուած գիւտին, եւ չկարծել թէ փոքր կենդանիներ պիտի ելլեն աշխատանոցի ապակեայ փողի մը մէջէն»:

Դարձեալ նոյն թերթին աշխատակիցներէն՝ Պ. Ըէֆաթ Հալէպ կը գրէ, թէ Տոքթ. Միհրան Կիւլեան ստեղծած է «կեանքի նախնական ձեւ մը»:

Տոքթ. Միհրան Կիւլեան, «Քոլումպիա» համալսարանը աւարտելէ ետք, երկու տարի աշխատած է Միացեալ Նահանգներու հանրային առողջապահութեան սպասարկութեան մէջ, եւ բժշկական միսիոնար եղած Ափրիկէ. միջոց մը գործակցած է համբաւաւոր մարդասէր Տոքթ. Ալպըրթ Շվայցըրի, իր ափրիկեան հիւանդանոցին մէջ:

«Ճըրզի Ճըրնըլ»ի մէջ Պ. Ճէյմս Թերլըցցի Կրտ. կը գրէ, թէ Տոքթ. Միհրանի ուսուցիչները Ուէհօքնի մէջ, կը յիշեն զայն իբրեւ «հանդարտ, համեստ եւ աշխատասէր տղայ մը»: Ան շատ չէր մասնակցեր դպրոցի մարզական խաղերուն, որովհետեւ ժամանակը կը տրամադրէր կարդալու: Ծնողքին նիւթական միջոցները անբաւարար ըլլալով, երկու եղբայրները կը գործէին, դասերէն ետք, եւ տրամադրելի շատ ժամանակ չունէին: Իրենց մայրը՝ Տիկին Շամիրամ, տանը աշխատանքներէն ետք, կարի գործեր կ'ընէր, իր զաւակներուն կրթութեան օժանդակելու համար:

«Նուարք Սընտէյ Նիուզ»ի մէջ Պ. Պազ Շահպազեան կը գրէ. «Կանուխէն կ'ըմբռնէինք, թէ Տոքթ. Միհրան Կիւլեան օր մը պիտի մասնակցէր պատմական գիւտի մը: Այս մասին համոզուելու համար բաւական էր ակնարկ մը նետել երկու եղբայրներու սենեակին վրայ, ուր կային մանրադէտեր, ուսումնասիրական գիրքեր, քիմիական փորձերու գործիքներ: Անոնք շատ հազուադէպ կերպով դուրսը կը տեսնուէին, մարզական խաղի մը շուրջ, կամ այլ զբօսանքով»:

Տոքթ. Տիգրան Կիւլեան, որ մասնագէտ է փլասթիք վիրաբուժութեան, այժմ օգնական դասախօս է Գորնէլ Համալսարանի բժշկական ճիւղին:

Տոքթ. Միհրան Կիւլեան Շիքակոյի համալսարանին մէջ կը դասաւանդէ ներքին հիւանդութեանց բժշկութիւն եւ արիւնաբանութիւն: Ան կը մասնակցէր նաեւ Գալիֆորնիոյ Սթանֆորտ Համալսարանին խումբ մը գիտնականներու աշխատանքին, որուն արդիւնքը եղաւ ՏՆԱ վայրըսի պատմական գիւտը: Տոքթ. Մ. Կիւլեան երեք գլխաւոր գիւտարարներէն մէկն է: ՏՆԱ արուեստական նիւթերէ կազմուած ապրող վայրըս մըն է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Համբերութիւնն ու ժամանակը աւելի շատ բան կրնան ընել, քան թէ ուժն ու բռնութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

×

Աւելի լաւ է ցամաք հաց ունել եւ ազատ ըլլալ, քան թէ կարկանդակ ունել եւ գերի ըլլալ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

×

Վարդը սիրողը՝ փուշերէն պէտք չէ վախնայ:

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ

×

Աւելի լաւ է պատուաւոր աղքատութիւնը՝ քան անպատիւ միջոցներով ձեռք բերուած հարստութիւնը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Ո՛չ: Ի՛նչ, միայն ուրիշները պատժելու ծառայած ըլլամ եւ զիս անպատիժ թողո՞ւմ: Է՛, աղէկ, բայց այն ատեն իրաւունք պիտի ունենան անոնք որ սրիկայ կ'անուանեն զիս: Պ. քաղաքապետ, չեմ փափաքիր որ հետս բարեսրտութեամբ վարուիք, ձեր բարեսրտութիւնը երբ ուրիշներուն համար էր, բաւական համբերութիւնս հատցուց, հիմա չեմ ուզեր որ ինծի համար ալ նոյն բարեսրտութիւնը ունենաք: Ցոփ կ'անուանեմ այն բարեսիրութիւնը որ պոռնիկի մը իրաւունք կու տայ, քաղքենիի մը հակառակ, ոստիկանութեան գործակալի մը իրաւունք կու տայ, քաղաքապետին հակառակ, վարի մարդուն իրաւունք կու տայ՝ վերը գտնուող մարդուն հակառակ: Ընկերութեան բարեկարգութիւնը ճիշդ այդ բարեսիրութեամբ կը խանգարուի: Աստուած իմ, բարեսէր ըլլալը դիւրին է, դժուարը արդարասէր ըլլալն է:

Բացէ ի բաց ահա ըսեմ. եթէ ըլլայիք ինչ որ կը կարծէի թէ էիք, պիտի տեսնէք որ ես ձեզի հետ բարեսիրաբար պիտի չվարուէի:

Պարոն քաղաքապետ, ուրիշ որեւէ մարդու մը հետ ինչ կերպով որ պիտի վարուէի, միեւնոյն կերպով կը պարտաւորուիմ վարուիլ նաեւ իմ անձիս հետ: Երբ չարագործներու յանդիմանութիւն կու տայի, երբ սրիկաները չարաչար կը պատժէի, շատ անգամ ինքնիրենս կ'ըսէի.— Դուն ալ հանդարտ կեցիր, նայէ որ չգայթիս, եթէ երբեք յանցանք մը ընելդ տեսնեմ, կը տեսնես ի՛նչ կ'ընեմ: Արդ, ես ալ գայթեցայ, ինքզինքս յանցաւոր գտայ. պէտք է պատժուիմ: Ուրեմն պէտք է որ պաշտօնէս ելլեմ, ծեծուիմ, վռնտուիմ, շատ լաւ: Ձեռներս ոյժ ըլլան, հողագործութիւն կ'ընեմ, ինծի համար միեւնոյն բանն է: Պ. քաղաքապետ, պաշտօնիս շահը օրինակ մը կը պահանջէ: Ուստի պարզապէս կը պահանջեմ որ ոստիկան Ժավէրը պաշտօնէն հանուի:

Ժավէր այս ամէն խօսքերը խոնարհ, սէգ, յուսահատ եւ համոզուած մարդու մը ձայնով արտայայտած էր եւ հետեւաբար այս տարօրինակ պատուաւոր մարդը չգիտեմ ինչ անհեթեթ վսեմութիւն մը կը ստանար:

— Ետքէն կը նայինք, ըսաւ Պ. Մատըլէն:

Եւ ձեռքը երկնցուց Ժավէրին:

Ժավէր ետ քաշուեցաւ եւ ամարդի կերպով մը պատասխանեց.

— Ներեցէք, պարոն քաղաքապետ, ատիկա չի կրնար ըլլալ: Քաղաքապետ մը լրտես ոստիկանի մը ձեռք չի տար:

Եւ կամաց մը ինքնին.

— Այո՛, լրտես եմ, քանի որ չարաչար գործածեցի ոստիկանութեան պաշտօնս. ալ միմիայն ոստիկանութեան լրտես մըն եմ:

Յետոյ յարգանօք մնաս բարով ըսաւ, եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

Հոն ետեւը դարձաւ եւ միշտ ակնկոր կենալով.

— Պարոն քաղաքապետ, ըսաւ, պաշտօնս պիտի վարեմ մինչեւ որ ուրիշի մը յանձնուի ան:

Դուրս ելաւ:

Պ. Մատըլէն սկսաւ մտախոհել՝ ուշ դնելով Ժավէրի հաստատ եւ համարձակ քայլերուն որոնք փողոցի քարայատակին վրայէն կը հեռանային:

ԳԼՈՒԽ ԽԲ.

ՔՈՅՐ ՍԷՆՓԼԻՍ

Մ...ի բնակիչները կատարեալ տեղեկութիւն ստացած չեն յետագայ դիպուածներու վրայ զորս պիտի կարդայ ընթերցողը: Այս դիպուածներէն թէեւ քիչ մը բան իմացուած է, բայց քաղաքին մէջ այնքան կը յիշուին որ այս գրքին կարեւոր մէկ մասը պակաս թողած պիտի ըլլայինք եթէ այդ դիպուածները իրենց ամէն պարագաներովը չպատմէինք:

Ընթերցողը այս մանրամասնութեանց մէջ երկու կամ երեք պարագաներ պիտի նշմարէ որոնք անհաւատալի պիտի երեւան իրեն, եւ զորս պիտի պատմենք, վասնզի ճշմարտութիւնը կը յարգենք:

Ժավէրի այցելութեան օրը Պ. Մատըլէն կէսօրը անցնելէն ետք սովորութեան համեմատ Ֆանթինը տեսնելու գնաց:

Ֆանթինին քովը երթալէն առաջ քոյր Սէնփլիսը կանչել տուաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սոնիա Միսաքեան եւ զաւակները՝ Կարպիս եւ Ժանին Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Հոգեհանգիստէն ետք այց՝ գերեզմանին :

×

Ս. Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ իր բարեկամները 441 ֆրանք կը նուիրեն Հալէպի ծերանոցին «Յառաջ»ի միջոցաւ: Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին Պ. Սարգիս Քէհեայեան (Մատակասքառ) 70 ֆրանք կը նուիրէ, միշտ «Յառաջ»ի միջոցաւ :

×

ՎԱԼԱՆՍ — Այրի Տիկին Եուգինէ Պըրնազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր ամուսնոյն՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՆԱԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի 14 Յունուար), Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան անդամ Սուրէն Ճերմակեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր զէնքի ընկերներէն Արթիւր Կարմրուքեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Արշալոյս Ֆէնէրճեան 100 ֆրանք կը նուիրէ Որբերու Օգն. Մարմնին իր ամուսնոյն Սարգիս Ֆէնէրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պրիւսէլէն Փափազեան քոյրերը իրենց սիրեցեալ եղբօր Արսէն Փափազեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրեն 50 ֆրանք Կապոյտ Խաչին, 50 ֆրանք Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ
ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

Հայկ. կերակուրներ պատրաստուած Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29 :

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19.30էն 20 :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի, քաղաքապետարանի սրահը : Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ, Մեթրօ Մութօն – Տիւվերնէ :

Երախաներու կողմէ պիտի կատարուի հայկական յայտագիր, երգ, պար, արտասանութիւն :

Ֆրանսացի ձեռնածու, Կաղանդ Պապան պիտի գայ նուէրներ բաժնելու երախաներուն :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երախաները իրենց ծնողքներով :

Շավիլէն օթօքառը կը մեկնի Փուէն տը Շավիլ ժամը 13.15, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ Շավիլի բոլոր օթօպիւսի կայանները :

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 13ին, Պուլվ. Քառնօ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ժամը 3ին:

Փոքրերու կողմէ երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ անակնկալներ: Գեղջկական պարեր : Հայկ. Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր երախաներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մանուկներու Օրը կը տօնուի այս Կիրակի օր ժամը 14.30ին (Րիւ Ժէյի) սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահի բոլոր մանուկներուն, կը խնդրուի մեր սիրելի հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը :

ԾԱԽՈՒ Է

Թեռնի Թաղամասին մօտ, ծախու է կօշիկի խանութ մը նորոգութեան եւ նոր ալ ծախելու իրաւունքով, բոլոր գործիքներով: Յարմար գին :

Դիմել տեղւոյն վրայ,
2, Rue Rennequin
87 Ավընիւ Վակրամի անկիւնը :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, (13Յունուար) .— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20-21.30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է:

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան
Վարչութիւն

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Շաբաթ իրիկուն (13 Յունուար), ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ Ընկեր Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն :

Չորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտօ
Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք :
Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պոմոն, դպրոցի սրահը :
Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին :

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16ին, Օթէլ Սքրիպ, 20 Ավընիւ Ժօրժ Քլէմանսօ :

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթ.ի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ մասնաճիւղերու ընկերուհիները այս Հինգշաբթի ժամը 17ին, Մշակոյթի Տան իր գրասենեակը, Մանուկներու Օրուան հանդէսին համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլի Կաւվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 փր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 12 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11108 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.108

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՆ ՈՒՐ ԽՕՍՔԸ ԱԶԱՏ ՉԷ

Խրուշչեւեան օրերէ ի վեր կրկնուած յանկերգ մըն է թէ շատ բան փոխուած է խորհրդային «դրախտին» մէջ : Եւ միամիտները շատ են որոնք նոյնիսկ ազատութեան մասին կը խօսին, ակնարկելով Մոսկուայի ներկայ վարչակարգին աւելի հանդուրժողական ոգիին :

Մարդիկ, ճիշդ է, ազատ են այլեւս Խորհ. Միութիւն երթալու, բայց միայն հոն ուր արտօնուած է երթալ : Ու բոլոր անոնք որոնք Մոսկուայի մարմարեայ մեթրոյին վրայ կը հիանան, չեն գիտեր եւ չեն կրնար գիտնալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, մայրաքաղաքէն քանի քիլոմեթրը անդին :

Մարդիկ, ճիշդ է, ազատ են այլեւս Հայաստան երթալու, բայց միայն հոն, ուր արտօնուած է եւ կրնան Ճէյմս Պոնտ նկատուիլ եթէ փորձեն, առանց յատուկ արտօնագրի, մինչեւ Հոկտեմբերեան երկարիլ :

Խորհրդային սահմաններէն ներս բան մը փոխուած է : Այս իրողութիւնը ոչ ոք կ'ուրանայ : Ընենք նաեւ թէ չէր կրնար չփոխուիլ, ու սթալինեան բռնատիրութիւն մը չէր կրնար տեւել յաւիտեան : Խրուշչեւ եղաւ առաջիններէն որ հասկցաւ թէ ժպիտի քաղաքականութիւնը աւելի օգտակար է համայնավար վարչակարգին համար, վասնզի ժպիտով աւելի դիւրին է բարեմիտներ համոզել ու խոբամանկներ խաբել :

Այսօր սակայն, անգամ մը եւս դատավարութիւն մը տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի մէջ, ու դռնփակ : «Ընտրուած» են նոյնիսկ համայնավար լրագրողները որոնք կրնան ներկայ ըլլալ նիստերուն : Ու անգամ մը եւս կը դատուին երիտասարդ մտաւորականներ, որոնց յանցանքն է եղած գրել ինչ որ կը մտածէին :

Դեռ յիշողութիւններու մէջ է Տանիէլի եւ Սինիավսկիի դատավարութիւնը : Ասոնք ալ կը խորհէին թէ բան մը փոխուած է արեւելեան կողմն աշխարհի ու յանդգնութիւնը կ'ունենային մտածել, առանց կուսակցութեան հարցնելու թէ կրնա՞ն մտածել, ու մանաւանդ կրնա՞ն գրել ինչ որ կը մտածեն :

Արեւմուտքը ունի շատ «լայնախոհ» մարդոց խմբակ մը, որ ծանօթ է մանաւանդ, «ձախ մտաւորական» երկդիմի օրակումով : Ասոնց գլուխը կ'անցնի, շատ յաճախ, մարդ մը որ շատ վնաս բերած է երիտասարդութեան, եւ որուն անունն է Ժան - Փօլ Սարթր : Այս մարդիկը յանկարծ իրար կ'անցնին երբ ուսանող մը դատուի Սպանիոյ մէջ, կամ երաժիշտ մը ձերբակալուի Յունաստանի մէջ : Ու բողոքագիրներ կը ստորագրուին, կոչեր կ'ըլլան Աթէնքի կամ Մատրիտի «ֆաշիստ» ղեկավարներուն, բայց յաճախ լուռ կը նային երբ նոյն բանը կը պատահի Մոսկուայի, Փրակայի, կամ Պելկրատի մէջ :

Այսօր ալ, լուռ հանդիսատեսները շատ են, երբ չորս երիտասարդներ կը դատուին Մոսկուայի մէջ : Կը դատուին իբրեւ հասարակ քրէական յանցաւորներ :

Ասոնց յանցանքը եղած է հաւատալ մտքի ազատութեան, քննադատութեան իրաւունքի : Չեն հասկցած որ ոճիր է տարբեր մտածել քան ինչ որ հրահանգուած է : Ու ինչ որ փոխուած է միայն ձեւին մէջ է : Յանցաւորները մինչեւ Սիպիր չեն աքսորուիր :

Բայց թող չըսուի թէ շատ բան փոխուած է, հոն ուր խօսքը ազատ չէ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՂՈՎ ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26ԻՆ

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համայնավար կուսակցութեանց խորհրդակցական ժողովը պիտի բացուի Փետրուար 26ին, Փեշտայի մէջ, ըստ Թաս գործակալութեան հաղորդած լուրին : Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն պաշտօնապէս ընդունած է Հունգար բանուորական ընկերվարական կուսակցութեան հրաւէրը : Նոյեմբերին Մոսկուայի մէջ է որ համայնավար 18 կուսակցութիւններ որոշած էին Փեշտայի մէջ կազմակերպել խորհրդակցական հանդիպում մը բանուորական եւ համայնավար կուսակցութեանց : Եանոս Քատար անձնապէս ղրկած է հրաւէրները չահակից երկիրներուն :

Մոսկուայի դատավարութեան վերջին նիստին վըտէթը եղած է քսան տարեկան Պրոքս - Սոքոլով անունով Գերմանիա ծընած, Վենեզուելացի մը (ռուս ծնողքէ) : Այս երիտասարդը պիտի դատուի յետագային, ներկայիս կ'օգտագործուի իբրեւ վկայ :

Պրոքս - Սոքոլով իբրեւ զբօսաշրջիկ Մոսկուա գացած էր, Դեկտեմբերի վերջ, ուր երեք օր ետքը, կը ձերբակալուէր եւ կ'ամբաստանուէր լրտեսութեան համար : Իզվեստիայի համաձայն Պրոքս - Սոքոլով Խորհ. Միութիւն ղրկուած է էՆ Թի էՍ հակախորհրդային ղաղթականած նշանաւոր կազմակերպութեան կողմէ : Ուսանողին վրայ գտնուած է, միշտ ըստ թերթին, թռուցիկներ եւ «փաստաթուղթեր որոնք կ'ենապուրի եւ իր ամբաստանուած միւս ընկերներուն կը վերաբերէին » :

Խորհրդային կառավարական պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ ամէն ինչ կրընալը սկսած է, ուր Սոքոլով կ'ուսանէր : Իրեն հետ շփման մէջ մտած են զանազան ռուս գաղթականներ, եւ վերջապէս կին մը, որ ինքը ներկայացուցած է էՆ Թի էՍին :

× 31 մտաւորականներու կողմէ ստորագրուած դիմում մը ղրկուած է Բրեժնեւի, Կոսիգինի եւ Պոդգորնիի, ի նըպաստ ամբաստանեալներուն :

×

Կրեմլինի մէջ, Տըպրէ կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները : Ֆրանքեւխորհրդային «մեծ յանձնախումբը» ճշդած է գործակցութեան գլխաւոր կէտերը, մանաւանդ գունաւոր հեռատեսիլի վերաբերեալ : Միւս կողմէ, Տըպրէ բացումը կատարած է Ֆրանքեւխորհրդային Գրասենեակին Մոսկուայի կեդրոնատեղիին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԻ ԱՖՐԻԿԷԻ նախագահը Տքթ. Տոնժ մեռաւ անցի օր, 68 տարեկանին : Նախագահ ընտրուած էր 1967 Փետրուարին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Դաշնակցային Հանրապետութեան նախագահը Փարիզ պիտի գայ Փետրուար մէկին : Պիտի նախագահէ Փարիզի Պօհարնէի պալատին վերաբացման (Փարիզի գերմանական դեսպանատուն :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ամուսնալուծման կողմնակիցները նոր յաջողութիւն մը արձանագրած են : Երեսփոխանական ժողովի, իրաւական յանձնախումբը18իդէմ 24ձայնով վաւերացուցած է ընկերվարական օրինագծին առաջին յօդուածին Բ. պարբերութիւնը, որ կը նախատեսէ քաղաքային ամուսնութեան լուծումը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ հիւանդը մեռաւ : Երկրորդ անգամն է որ Պրուքլինի Տոքթ. Քանթրովիցը չի յաջողիր սրտի փոխարկումը, առաջինը փորձած էր երկու ամսուան նորածինի մը վրայ : Քալիֆօրնիոյ հիւանդը սակայն աւելի լաւ է, հակառակ անոր որ վիրաբոյժը միշտ վերապահ կը մնայ : Նոյնը չէ Քափի պարագան : Հոն յաւատեսութիւն կը տիրէ միշտ եւ Փրոֆ. Պարնար կը պատրաստուի նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներ երթալ, եթէ լաւ ամսական տան : Պէտք է ըսել թէ դրամը մեծ դեր կը խաղայ Քափի մէջ : Յիշենք թէ Փրոֆ. Պարնար Ամերիկա գացած էր անցեալ շաբաթ շնորհիւ հինգ հազար տոլարի նուէրի մը զոր իրեն ըրած էր հեռատեսիլի Սէյ - Պի - Սի ընկերութիւնը, որու փոխարէն Սէյ Պի Սի կարգ մը դիւրութիւններ ձեռք պիտի ձգէր, գործողութիւնը Ֆիլմի առնելու համար : Մրցակից ընկերութիւնը՝ էն Պի Սի, գործողութենէն առաջ իսկ պայմանագրութիւն կնքած էր հիւանդին հետ «Պլայպերկ» 50 հազար տոլարի, որպէսզի Ֆիլմը առնելու մենաշնորհն ունենայ : Պլայպերկ վիրաբոյժին չէր պատմած այս մանրամասնութիւնները եւ երբ գործողութեան ատեն Պարնար կը տեսնէ էն Պի Սին, դուրս կը վռնտէ, որովհետեւ ինք Սէյ Պի Սիին : Անշուշտ էն Պի Սին կատղած, կը ջնջէ իր պայմանագիրը Պլայպերկի ընտանիքին հետ, թէեւ ընտանիքը կ'երդնու թէ որոշած էր յիսուն հազար տոլարին կէսը տալ Տոքթ. Պարնարի : Վերջին հաշուով էն Պի Սին համաձայնած է 25 հազար տալ Պլայպերկի ընտանիքին, հիւանդին դուրս ելլելը Ֆիլմի առնելու համար (անշուշտ եթէ ելլէ), որմէ Պլայպերկ մաս մը պիտի տայ խառնածինին ընտանիքին, որ սիրտը տուած էր : Քառօ տիւ Թամփլի մայրը այս սակարկութիւնները անշուշտ ողբալի ապաւորութիւն մը թողուն երբ գիտուններ են խնդրոյ առարկայ ու կեանքի եւ մահուան պարագաները են որ աճուրդի հանուած են ... :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութեան բանբեր՝ Հասան Զայաթ, ազդարարութիւն մը ըրած է Իսրայէլի, Սուէզի Ջրանցքին պարպումին առթիւ : «Իսրայելեան որեւէ փորձ նաւարկութիւն կատարելու Ջրանցքին մէջ, պաշարուած նաւերուն ելքի գործողութեան ատեն կամ ետքը, մեզի համար, պիտի համապատասխանէր Նեղոսի ծոցին արշաւանքին : Եւ այդ պարագային, կը պատասխանենք ինչպէս որ պէտք է » :

ԻՍՐԱՅԷԼ վեց ամիսով երկարաձգեց զինուորական ծառայութեան շրջանը, որպէսզի սահմանափակէ պահեստի զինուորներու կոչը, ի պահանջեալ հարկին : Այս ձեւով զինուորական շրջանը երեք տարիի կը հասնի :

ՓԱՐԻԶԻ Արքեպիսկոպոսին՝ Կարդինալ Վէօյոյի առողջական վիճակը ծանրացած է վերջին օրերուն : Կը տառապէր Փանքրէասի քանսէրէ եւ գործողութիւն եղած էր երկու ամիս առաջ : 55 տարեկան է :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ բուռն ճառ մը խօսած է Նասրի դէմ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ամերիկացի լրագրողներու առջեւ, որոնք կ'ընկերանային փոխ - նախագահ Հըմֆրէի : «Եգիպտոսի մէջ, սընանկութիւն է եւ նուաստացում : Արաբական քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն կ'ըլլայ միայն այն օրը երբ այդ քաղաքականութիւնը գործադրողները փոխուին : Միջին Արեւելքի մէջ, արաբ կարգ մը պարագլուխներ ոխ ունին արեւմուտքի դէմ, որ օգնած է Իսրայէլի ստեղծման եւ կը մոռնան որ Խորհ. Միութիւնն ալ օժանդակուած է այդ ստեղծման » :

ԱԿՆԱՐԿ

ՈՒՐԻՇԻՆ ՍՐՏՈՎ

Կասկած չկայ, թէ Փրոֆ. Պարնար ի վերջոյ պիտի յաջողի :

Առաջինը տասնըութ օր ապրեցաւ ու մեռաւ :

Երկրորդը դեռ վտանգի շրջանը չէ անցուցած : Կրնայ մեռնիլ :

Ի՞նչ փոյթ : Յաջողութիւնը պիտի գայ անպայման : Եթէ չգայ Հարաւային Ափրիկէի մէջ, պիտի գայ այլուր : Եթէ չժպտի Պարնարի, պիտի ժպտի ուրիշի մը :

Այլ խօսքով, քանի մը տարիէն, պիտի ունենանք ուրիշներու սրտով ապրող մարդոց բանակ մը : Ընդհանրապէս, հարուստները պիտի ապրին աղքատներու սրտով : Ո՞ր աղքատին կեանքը այնքան թանկագին է՝ վիրաբուժական ծախքերուն տոկալու համար : Ո՞ր հարուստը պիտի ուզէր իր սիրելիին (թէկուզ հանգուցեալ) սիրտը տրամադրել ուրիշի մը..

Պիտի գայ օր մը, երբ շատերու կուրծքին տակ բաբախողը իրենց սիրտը պիտի չըլլայ, թէեւ այսօր ալ կարելի չէ հակառակը պնդել :

Աւելին. ոմանք պիտի ունենան խոզի սիրտ, ուրիշներ՝ կապիկի, քանի որ կը խօսուի խոզերու եւ կապիկներու սիրտը պատուաստելու մասին :

Այսպէսով, մարդիկ բաւական ճիգ պիտի թափեն չխոզանալու եւ չկապկանալու համար : Ոչ ոք պիտի կրնայ սրտով խօսիլ, ուղեղով խօսելու դրկանքէն ետք :

Բայց պիտի ստեղծուի սրտակցութիւն մը մարդոց միջեւ : Մարդիկ պիտի աշխատին իրարու սիրտ չցաւցնել, խորհելով թէ կրնան օր մը այդ սիրտին պէտք ունենալ : Ընդհակառակն, պիտի գուրգուրան իրարու ու խաղաղութիւն պիտի տիրէ մարդոց միջեւ :

Սիրտ տալը պարապ խօսք պիտի չըլլայ : Պիտի ենթադրէ բարդ գործողութիւն մը, բարդ գործիքներով :

Եւ տակաւին, մարդիկ սրտով պիտի երիտասարդանան : Երիտասարդի սիրտ պիտի կրեն իրենց կուրծքին տակ, ու պիտի ստեղծուի անհաւասարակշռութիւն մը օտարամուտ այդ սիրտին ու սեփական կարելիութեանց միջեւ :

Սիրտը երիտասարդ է պիտի ըսենք ու ճշմարտութիւնը ըսած պիտի ըլլանք :

Մարդիկ պիտի սիրեն ուրիշին սրտով : Ու սէրը իսկապէս պիտի ըլլայ կոյր...

Տ. Ո.

«Ազդակ»

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՕՇԻՆ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ուաշինկթընի «Հայ. Ձայն»էն, ցաւով իմացանք թէ իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Օշին Տէր - Ստեփանեան :

Ողբացեալը, ծնած Պարսկաստան Խարբերդցի ծնողքէ, 39 տարեկան էր եւ փայլուն դէմք մը իր ասպարէզին եւ հանրային կեանքի մէջ :

Շրջանաւարտ Հարվարտի համալսարանէն, եղած է անդամ Հ. Յ. Դ. Հիւսիսային Ամերիկայի կեդրոնական կոմիտէին : Ժրաջան անդամ մըն էր նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբին :

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ

Ա.

Մեծ եւ անհանգիստ էր մեր պատմութեան ԺԳ. դարը: Հայոց միջնադարեան վերածնութիւնն արդէն երեք հարիւր տարի ինքն իր մէջ հունցուելով, աւելի ըընկելով ու ամրանալով՝ փոթորկել էր կեանքի բոլոր ասպարէզները, բնակութիւն հաստատել բոլոր մեծ հոգիներում: Շունչով էր շարունակւում պատմական այդ բարդ ու հետաքրքրական երեւոյթը, որ սկսուել էր Հանճարեղ Գրիգոր Նարեկացիով եւ գնում էր հասնելու մինչեւ վերածնութեան վերջին պահպանիչ՝ իմացաբան – Հանրագէտ Գրիգոր Տաթեւացին:

Նոր ժամանակների մուտքը այլ բացատրութիւններ էր տալիս աշխարհին, այլ իմաստով հասկանում Հայ ժողովրդի կեանքը եւ նրա դերը պատմութեան մէջ, նաեւ՝ դասերի ու դասակարգերի փոխյարաբերութիւնները, Հայաստանում եւ այլուրեք ստեղծուող ու ստեղծուելիքը: Դա մի ժամանակ էր, երբ հայկական շատ քաղաքներ, եւ Անին առաւելապէս, կանգնած աշխարհի մօտ ու հեռու երկրներն իրար միացնող ճամբաների խաչմերուկներում՝ անարգել շփւում էին աշխարհի հետ: Անին Բագրատունիներից յետոյ եւ մոնղոլների ժամանակ էլ չէր կորցրել մայր քաղաքի իր դերը, նա իրաւի քաղաք – պետութիւն էր մինչեւ դարի կէսը, երկիրը՝ Անիական Հայաստան: Ձեւաւորուել եւ ճանաչւում էր գրտել հայ ճարտարապետութիւնը, պատմութեան կրակներում թրծուած գրի ու գրականութեան հետ, աշխարհն իրապէս, նիւթականօրէն իմանալու հովերով էին խմորւում բնական գիտութիւնները, բարձր զարգացման էին հասել արուեստներն ու արհեստները...

Շատ մարդիկ կային հոգով ու մարմնով զօրաւոր, մտքով եւ իմացութեամբ հանրագէտ, օժտուած մեծ տաղանդներով: Անին եւ այս ուժեղ մարդիկ էին սրնում ժամանակի մտքն ու գիտութիւնները, արուեստը, աշխարհիկ կեանքի արթնացած ոգին: Իսկ ամէն ինչ դարդանում էր ընդդէմ կրօնական քարացած մտքի եւ խաւարամոլութեան. կասկածելով յետմահու կեանքի՝ դրախտի եւ դժոխքի գոյութեանը, մարդիկ ուզում էին հողեղէն երկրի վրայ վայելել իրենց ապրելու բաժինը:

Միեւնոյն օդն էր շնչում նաեւ գեղանկարչական արուեստը: Թէեւ կրօնական էր նկարչութեան նիւթը, բայց աշխարհիկ էր ոգին, աշխարհիկ էր մտածողութիւնը Հայաստանով մէկ ցրուած համարեա բոլոր նկարչական դպրոցներում:

Մինչեւ Թորոս Ռոսլինը, նախապատրաստելով նրա երջանիկ գալուստը, ապրել էին բազմաթիւ նշանաւոր հայ նկարիչներ ու ծաղկողներ: Արդէն ստեղծուել էին վերածնութեան առաջին՝ Ժ–ԺԲ. դարերի, յատկապէս ԺԳ. դարասկզբի հայ մատենական նկարչութեան այն շողշողուն կոթողները, որ համամարդկային արժէք են ներկայացնում: Կերպարուեստում եւս հասունացել էին նոր ժամանակների յեղաշրջող երեւոյթները, եւ արդէն չէր կարող չծնուել հայ նկարչութեան վերածննդային մեծ յայտնութիւնների հանճարեղ վարպետը, որի անունը Թորոս էր, մականունը՝ Ռոսլին:

Հայ միջնադարեան մեծագոյն այս արուեստագէտի (վերջերս ուսումնասիրուած) մի յիշատակարանը եւ նրա կեանքի ու ստեղծագործութեան պատմութեան այլ նորայայտ տուեալներ, թոյլատրում են ճանաչելու նկարչի ժառանգութիւնն իր բոլոր կողմերով, միաժամանակ տեղեկանալու սակաւ յայտնի նրա կենսագրութեան հետաքրքրական մանրամասներին:

Ըստ այդ հաստատուած վկայութիւնների, Թորոսը ծնուել է 1227 թուականին, Տարօնում, սուրբ Կարապետ վանքի մօտակայքում, որտեղ փոխադրուել էր մինչ այդ Շատախում բնակուող, շատախցի նրա հայրը: Ջալալէդդինի, ապա եւ մոնղոլական թուրքերի աւերակող արշաւանքների հետեւանքով, Թորոսի ընտանիքը 1230 թուականի ամռանը գաղթել է Կիլիկիա, Հռոմկլա ամուր դղեակը: Այստեղ, բարձր դպրոցում, ապագայ նկարիչը յատուկ եւ ընտիր կրթութիւն է ստացել ժամանակի կաթողիկոս, արուեստի մեծ գիտակ, Կոստանդին Ա. Բարձրբերդցու եւ նրա եղբօրորդի, նկարչի հոգեւոր հօր պարտականութիւնն ստանձնած, անունով նոյնպէս Թորոս քահանայի հսկողութեամբ: Նա վայելել է եւ Ռուբինեան արքունի տան բարերար հովանաւորութիւնը, ինչպէս թագաւորներ Հեթում Առաջինի, Լեւոն Երրորդի եւ Հեթում Երկրորդի: Սրանց մէջ առանձին տեղ ունի Լեւոն Երրորդը, որ դեռ եւս պատանի հասակից, երբ միայն գահաժառանգ էր (1236 – 1270), մինչեւ իր մահը (1288 թուականի Փետրուարի 17ը), ոչ միայն ըստ ամենայնի «սնեց» նկարչին, հոգաց նրա կրթութեան համար, այլեւ խնամեց ու սիրեց, ինչպէս նկարիչն է հաղորդում՝ «անընդմիջելի սիրով»:

Թորոսի նկարչական մեծ կեանքը հէնց Լեւոն Երրորդով էլ սկսուեց, երբ սրա՝ թագաժառանգի դաստիարակ Կոստանդին Ա. Բարձրբերդցու պատուէրով, նկարիչը 1250 թուականին զարդարանեց մի մատեան եւ այստեղ էլ նկարեց պատանի Լեւոնի դիմանկարը: Այս ժամանակ, Ռուբինեան արքունի տան սովորութեամբ՝ նրան տուեց Ռոսլին մականունը, որ նշանակում է պալատական նկարչի անուն եւ իրաւունք, ստեղծագործական աշխատանքի որոշակի ազատութիւն եւ հնարաւորութիւն:

Սակայն իր ստեղծագործութիւններով եւ հայեացքներով, իր աշխատաւոր ստեղծագործ լարուած կեանքով, նա բնաւ չդարձաւ պալատի կամքին ենթակայ արուեստագէտ:

Թորոս Ռոսլինը կեանքի մեծ մասն անցկացրեց ժամանակի առաջաւոր իմացութիւնների, գիտութիւնների եւ արուեստի նշանաւոր կենդրոն դարձած Հռոմկլայում, տեղի բարձր դպրոցի եւ բժշկանոցի (բժշկական բարձրագոյն ուսումնարան, որտեղ նաեւ դիահերձումներ էին կատարում եւ ուսումնասիրում մարդու կազմութիւնը), գրատան ու իրեն ենթակայ նկարչական արուեստանոցի գիտունների, ուսուցիչների, երաժիշտների ու նկարիչների, գրիչների հետ: Միայն կեանքի վերջում, այլեւս տկարացած ու հիւանդ, նա մօտ 1289 – 90 թուականներին, հեռացաւ մամլուքների վայրագ յարձակումներին ենթակայ Հռոմկլայից: Գնաց Դրազարկ (Ռուբինեան արքայական տան հանգստարան), քանի որ այստեղ վանահայր էր կարգուել իր հոգեւոր հայր Թորոսը, եւ քահանայ դարձաւ: Իսկ 1292 թուականին Հռոմկլան ընկաւ մամլուքների ձեռքը, եւ նրանք այստեղ մնացածներին, համարեա բոլորին, սրի քաշեցին անխնայ:

Թորոս Ռոսլինը, ինչպէս վկայում են պատմական դէպքերն ու իր ստեղծագործութիւնները, եղել է Վենետիկում, Անտիոքում, իր ասելով՝ ամբողջ կեանքում հոգով է գտնուել ծննդավայր Տարօնում, հոգով միայն, իսկ աչքով՝ երբեք: Նա մահացած պիտի լինի 1290ական թուականներին և թաղուած միեւնոյն գրադարկում, իր մեծ հովանաւորներ Լեւոն Գ.ի և Կեռանէ թագուհու շիրիմների կողքին...

Մեծ էր Հռոմկլայի իմացաբանական – արուեստագիտական միջավայրի դերը Թորոս Ռոսլինի գեղագիտական ու ընկերային աշխարհայեացքի ձեւաւորման հարցում: Հռոմկլայի դպրոցը նրան խորապէս ծանօթացրեց այդ դարում հետաքրքրութիւն վայելող ժողովրդական զրոյցներին ու առասպելներին, հին, նաեւ նոր ստեղծուող վիպասանքին, կենդանական էպոսին եւ, յատկապէս, դարի ընկերային ընդվզումներն արտայայտող առակաւոր խօսքին (Վարդան Այգեկցի, Մխիթար Գօշ): Դպրոցում, ինչպէս կարգն էր, ժողովրդական զրոյցներ եւ առակներ սովորելով, դրանք զանազան ձեւերով մշակելով ու մեկնելով, միաժամանակ յետոյ այդ «առակաւոր բաները» ձեռքի տակ ունենալով «իբրեւ ընթերցանութեան մատեան», Թորոս Ռոսլինը ամէնից առաջ հնարաւորութիւն ունեցաւ մօտիկ կանգնելու ժողովրդին եւ ժամանակի առաջաւոր ընկերային մտածողութեանը:

ՎԻԳԷՆ ԽԵՉՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՆ՝

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Լիբանան սեմական բառ մըն է, որ կը նշանակէ ճերմակ, իր ձիւնապատ լեռներուն համար: Երեք ցամաքամասերու միացման կէտին վրայ ծովային երկիր մը ըլլալուն, իր ռազմագիտական դիրքին իբր հետեւանք, նախապատմական ժամանակներէն իսկ եղած է կայան մը արեւելքէն արեւմուտք եւ հիւսիսէն հարաւ երթեւեկող արշաւախումբերու եւ բանակներու, կռուախնձոր մը՝ մեծ կայսրութեանց միջեւ, ինչպէս նաեւ մեծ քաղաքակրթութեանց հանդիպումի եւ միաձուլման վայր մը. մէկ խօսքով կամուրջ մը, որուն վրայէն անցած են քաղաքակրթութիւններ՝ մերթ դէպի արեւելք ու մերթ դէպի արեւմուտք:

Լիբանանի աշխարհագրական դիրքը եւ երկրին բնական կառոյցը մեծ ճակատամարտերու համար նպաստաւոր չէ եղած, հետեւաբար անոնք տեղի ունեցած են դրացի այլ երկիրներու հողին վրայ:

Պատմութեան ընթացքին այս երկրէն անցած նշանաւոր մարդիկ, — զինուորական, գիտնական, հնարիչ, կրօնական — իրենց անջնջելի դրոշմը դրած են Լիբանանի պատմական, շինարարական եւ հաւաքական կեանքին վրայ, ու այս բոլորին հետքերը, որոնք հասած են մինչեւ մեր օրերը, զայն դարձուցած են աշխարհի զբօսաշրջիկութեան լաւագոյն վայրերէն մէկը:

Այս երկիրը անբաժանելի մասն է արաբական մեծ աշխարհին, հետեւաբար Լիբանան կը բաժնէ անոր ճակատագիրը եւ անոր փառապանծ մշակոյթը: Որպէս Միջերկրականեան երկիր, իր դրական նպաստը կը բերէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շուկային՝ նիւթական փոխանակումներով եւ մշակոյթով:

ՀԻՆ ՇՐՋԱՆ

Փիւնիկէի նախապատմական բնակիչները, որոնք Սեմական ժողովուրդ մը եղած են, եկած են Արաբական անապատէն: Անոնց հետքերը այժմ կարելի է գտնել Անթիլիասի եւ Ճիպէյլի մօտերը:

Երկրորդ գաղթող ցեղերը եղած են Ամօրհացիք՝ Քրիստոսէ 2500 տարիներ առաջ: Անոնք իրենք զիրենք կոչած են Քանանացիներ, իսկ Յոյները անուանած են Փիւնիկեցիներ:

Նախ քան Քրիստոս 1500 – 1200 թուականներուն՝ երրորդ գաղթ մը տեղի ունեցած է Արաբիայէն, իրեն հետ բերելով Արամայեցիները:

Այսպէսով կազմուած է Նախաքրիստոնէական Փիւնիկէն:

ՓԻՒՆԻԿԵՑԻՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Փիւնիկեցի կը նշանակէ մանիշակագոյն

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այո՛, շարունակեց ոստիկանատան պաշտօնեան, տունը տակնուվրայ դարձուցեր են ու հետք մը չեն գտեր... սարսափելի՜ բան է այս, ի՞նչ պիտի ըլլայ հիմա մեր վիճակը, Սուլթանին ձեռքէն պիտի չազատինք:

Նաւակը ծովուն բացը հասած էր, սակայն Սատըք իր նախկին եռանդովը չէր թիավարեր: Թեւերը յոգնած էին ու Ալի Օսման նշմարեց այդ բանը:

— Կ'երեւայ որ ուժդ սպառեցաւ, ըսաւ:

— Այո՛, հիմա, երբ քիչ մը հանդչելէ ետքը, թիակները ձեռք առի, այն ատեն զգացի որ չարաչար յոգներ եմ... կարծեմ լաւ կ'ընենք եթէ քիչ մը հանգստանանք ու մէկ մէկ սիկարէթ ծխենք... բայց պատմէ տեսնենք մանաւորաբար ինչ որ պատահած է:

Խմբագիրը թիակները թողուց եւ նաւակը սկսաւ մեղմօրէն ընթանալ ջուրերու քմահաճոյքին համեմատ:

Ալի Օսման սկսաւ պատմել ինչ որ լսած էր Շիւքրի պէյէն եւ ինչ որ մենք արդէն գիտենք:

Երկու բարեկամները, իրենց խօսակցութեամբ այնքա՜ն խորասուզուած էին պատահած անակնկալ ու անսովոր եղելութեամբը որ չնշմարեցին որ նաւակը ճամբէն բաւական խոտորած էր ու նաւամատոյցէն անդին քշուելով՝ դէպի Ֆըրըլտաքի զբօսավայրին ստորոտը կը գտնուէր:

— Աս ո՞ւր ենք եկեր, Գալաթի ճամբան բռնեցինք, ըսաւ մէկէն Ալի Օսման իր խօսքը ընդհատելով ու շուրջը դիտելով:

Արդարեւ նաւակը մէջքի կողուողներուն նպատակին բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ մը կ'ընթանար եւ եթէ ժամանակին ուշադրութիւն չդարձնէին, գուցէ պիտի երթար զարնուէր ծովեզերքը գտնուող խութերուն:

— Օ՛ն, ալ վերջ տանք մեր շատախօսութիւններուն եւ տուն դառնանք, որովհետեւ եթէ այսպէս շարունակենք հազիւ առտուն պիտի կրնանք տեղերնիս հասնիլ, գոչեց Ալի Օսման, կը յուսամ որ ալ յոգնութիւնդ առիր, եթէ ոչ դուն եկուր իմ տեղս նստէ ու ես թիավարեմ:

— Ո՛չ, պատասխանեց Սատըք, ես կը թիավարեմ, միայն թէ լաւ կ'ընենք եթէ նաւակնիս քիչ մը ցամաքին մօտեցնենք մէկ քանի վայրկեանի համար, քանի որ արդէն շատ ալ մօտ ենք, վայրկեան մը դուրս ելլելու պէտք կը զգամ:

Ալի Օսման հասկցաւ իր բարեկամին միտքը:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, պատասխանեց գնա ու հանգստացիր:

Քանի մը թիակի հարուած բաւական եղաւ նաւակը տանելու խոշոր խութի մը քով որ ցամաքին կպած էր:

Խմբագիրը իսկոյն դուրս ցատկեց նաւակէն ու արագ քայլերով հեռացաւ իր բնական պէտքը գոհացնելու համար:

Ալի Օսման որ նաւակին մէջ մնացած էր, մտածկոտ աչքերով կը դիտէր հեռուն, Գալաթի առջեւ կեցած առեւտրական շոգենաւներու լոյսերը, մտիկ ընելով անոնց կաթսաներուն հանդարտիկ ու միօրինակ փշփշոցը որ գիշերային լռութեան մէջ իրեն կը հասնէր, ծովային այլանդակ հրէշներու խռկալու ձայնին պէս:

— Մի՛ շարժիր տեղէդ, գոչեց յանկարծ ձայն մը եւ միեւնոյն ատեն նաւակը ցնցուեցաւ մէջը ցատկող մարմինի մը ծանրութենէն:

Ալի Օսման մէկէն գլուխը դարձուց դէպի ձայնը, յանկարծակի քունէն արթնցողի շփոթած դէմքով եւ ինչ որ ամէնէն առաջ աչքին զարկաւ ռեվոլվէրի մը պողպատէ փողը եղաւ որ կը շողար մութին մէջ, իր դէմքին ուղղուած սպառնական սեւեռումով մը:

Ալի Օսման պաղարիւն ու քաջասիրտ էր թէեւ, սակայն չկրցաւ սարսուռ մը զսպել:

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց դողահար ձայնով մը:

Մարդը, առանց այդ հարցումին պատասխանելու, ռեվոլվէրը միշտ երիտասարդին ուղղած.

— Շո՛ւտ, նաւակ մտէք, գոչեց:

Եւ ահա խարակին վրայ, որուն քով կեցած էր նաւակը, երեք անձեր ալ երեւցան ու անմիջապէս նաւակ նետուեցան: Այդ անձերէն մին կին մըն էր:

Ալի Օսման հասկցաւ թէ գործը որոնց հետ էր, եւ մեր ընթերցողներն ալ, իրեն չափ, հասկցան անշուշտ:

Այս բանը հանգստացուց զինքը, մանաւանդ կնոջ մը ներկայութիւնը բոլորովին ապահովութիւն ներշնչեց իրեն:

Առաջին անգամ նաւակը ցատկող անձը իր քով եկած նստած էր, միշտ ռեվոլվերը ձեռքը բռնած թէեւ այլեւս զայն Ալի Օսմանի ճակտին էր ուղղեր. նոյնպէս մարդիկներէն մին ալ միւս քովը տեղաւորուած էր, իսկ երրորդը թիավարին տեղը նստած էր, իսկ կինն ալ նաւակին միւս ծայրը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(20 – Շար.)

եւ յունարէն է ։ Այս գոյնը յառաջ բերող նիւթը Փիւնիկեցիք արտադած են մեծ քանակութեամբ ։

Աշխարհի հնագոյն երկիրներէն է Փիւնիկէն՝ ներկայ Լիբանանը, որ Քրիստոսէ առաջ երեք հազարամեակներ շարունակ իր կարեւոր դերը ունեցած է պատմութեան մէջ ։

Երկրին աշխարհագրական դիրքն ու հողային կազմուածքը հարկադրած են փիւնիկեցիները, որ իրենց ապրուստը ճարելու համար դիմեն ճարպիկութեան ։ Այսպէս՝ անոնք դարձած են իրենց ժամանակուան ամէնէն վարժ վաճառական – ները, մեծապէս զարգացնելով նաւար – կութիւնն ու նաւաշինութիւնը, որմէ գլալիօրէն օգտուած են ։

Եղած են խիզախ առեւտրականներ եւ նաւաստիներ, ու Միջերկրականեան ափ – ւաղանի ծովափներուն վրայ հիմնած են քաղաքներ (Կարքեդոն եւ Մարսէյլ) եւ առեւտրական կեդրոններ ։ Հասած են մինչեւ բրիտանական կղզիներ եւ առաջին անգամ իրենք են նաւարկած ափրիկեան ցամաքամասին ծովափներու եր – կայնքին, այսօրուան Բարեյուսոյ Հըր – ուանդանէն ալ անդին ։

Փիւնիկեցիները իրենց լայն բաժինը բերած են համաշխարհային քաղաքակըր – թութեան յառաջացման ։ Անոնք առաջին անգամ ըլլալով գործածեցին ալճեպրան, տոմարակալութիւնը, թուաբանական աշխարհագրութիւնը եւ նաւարկութեան յատուկ կարդ մը գիտելիքներ ։

Իրենց կը պարտինք դրամի գործածութիւնը ։ Անոնք առաջին ժողովուրդն է – ին, որ մէկդի նետեցին անդործնական ըլլալու առիճան ծանր մետաղեայ դրամ – ները եւ գործածեցին աւելի թեթեւ կաշիէ դրամներ ։ Իրենց գլխաւոր արժանիքը կը կայանայ սակայն այն իրողութեան մէջ՝ թէ իրենք հնարեցին թուանշանները եւ այբուբենը ։ Արդարեւ, փիւնիկեան այ – բուբենը մայրն է յունական եւ բոլոր արդի այբուբեններու ․․․ ։

Հակառակ իր բարիք եւ հարուստ կեանքին, ան կը տառապէր ներքին քա – ղաքական հակամարտութիւններէ եւ վաճառականական չափազանցուած ու քանդիչ մրցակցութենէ, որուն հետեւանքով փիւնիկեան մեծ քաղաքները, Սիդոն, Տիւրոս, Պերիթոս եւ Պիպլոս — կազմե – ցին անջատ կառավարութիւններ, դաշ – նակցելով ժամանակակից տարբեր զօրաւոր պետութիւններու հետ եւ անխնայ պայքարեցան իրարու դէմ ։

Անխարան եւ տկար՝ մեծ չարչարանքներու եւ կորուստներու մատնուեցան Ե – գիպտացիներու, Ասիական Հիքսոսնե – րու, Հիթիթներու, Ասորեստանցիներու, Բաբելոնացիներու եւ Պարսիկներու կող – մէ ։ Ամէն անգամ որ արշաւախումբ մը նոր յաղթանակ մը տանէր Փիւնիկէի մէջ, նոր արձանագրութիւն մը կը քանդակուէր Նահր էլ Քէլպի մօտակայ ապառաժներուն վրայ ։

ՄԵԾՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ ԵՒ ՍԵԼԵՒԿԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Մեծն Աղեքսանդր, 334 թուականին (Ն․Ք․) Փոքր Ասիան գրաւելէ ետք, Պարսկաստանը գրաւելու ճամբուն վրայ ձեռնարկեց Եգիպտոսի գրաւման եւ յառաջացաւ ու հասաւ Փիւնիկէ՝ գրաւելով Տիւրոսը ։

Տիւրոսի ժողովուրդը եօթը ամիս կուրծք տուաւ Մեծն Աղեքսանդրի բանակներուն եւ ի վերջոյ անձնատուր եղաւ ։ Ան, Տիւրոսի բնակիչներէն երեսուն հազար հոգի ծախեց, սպաննեց մնացեալը եւ ամբողջովին ձեւափոխեց քաղաքը ։ Իր մահէն ետք Սելեւկեանները ժառանգեցին Փիւնիկէն եւ զայն յունացուցին արուեստով եւ մշակոյթով ։

Ուրեմն Լիբանան գրաւուած է Յոյներէն՝ Մեծն Աղեքսանդրի օրով, Իսոսի ճակատամարտի ընթացքին ։

ՍԱՐԳԻՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հովին նպաստաւոր եղած ատեն՝ դիւրին է նաւավար ըլլալ ։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

×

Պէտք է արագ ընենք ինչ որ արագ ընելու պէտք չկայ, որպէսզի կարենանք դանդաղօրէն ընել՝ ինչ որ պէտք է արագ ընել ։

ՉԻՆԱԿԱՆ

×

Սէրն ու բարեկամութիւնը զիրար կը սիրեն այնպէս՝ ինչպէս բաժնելիք ժառանգութիւն մը ունեցող երկու եղբայրներ ։

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ

×

Լաւ զինին ցուլասանքի պէտք չունի ։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ

×

Երբ աղքատութիւնը դուռէն ներս մտնէ, սէրը պատուհանէն դուրս կ՚ելլէ ։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

×

Սէրը՝ առանց քիչ մը նախանձի, առանց աղի կերակուրի կը նմանի ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋՈՒԹԱԿ

Հին ատեն Հայերը լարաւոր բազմաթիւ նուագարաններ ունէին, ինչպէս՝ քնար, ջնար, (կոչուած է նաեւ «սաղմոսարան»), տաւիղ, բամբիռ ․․․ Մեր մատենագրութեան մէջ բաւական շատ տեղեկութիւններ կան նուագարաններու մասին ։ Ահա այդ նուագարաններէն մէկը, որ կը կոչուէր ջնար եւ տասը լար ունէր ։

Թովմայ Արծրունի եւ Գրիգոր Մագիստրոս կողք – կողքի կը դնեն ջնարն ու քնարը իբրեւ տարբեր նուագարաններ ։ Գրիգոր Մագիստրոս կը յիշէ նաեւ «Լալական ջնարահարները», որոնք եկեղեցիէն կողմէ արգիլուած եւ հեթանոսական ժամանակներէ աւանդուած եւ թատերակա – նացած սգակոծութեան հանդէսներուն մէջ զուժը կը հիւսէին սպաննուած հերոսին ։ Ջնարը կը նուագէին յատկապէս կիները ։

Ջնարին գործածութեան մասին կը խօսի Մովսէս Խորենացի ։ Շապուհ արքայի կազմակերպած խնջոյքին ատեն կը գինովնայ ոմն Խոսրով Գարդմանացի, եւ անզուսպ տարփանքով մը կը գրկէ ջնար նուագող կին մը, «Ջնարահար քաջամատըն կնոջ», այսինքն՝ մատներով հմտօրէն նուագող մը ։

Յայտնի չէ, թէ որ դարէն սկսեալ Հայերը ունեցած են ջութակ ։ Անունը կու տայ Գրիգոր Նարեկացի Ժ․ դարուն ։

Նարեկացիի ժամանակուան հայկական հին ջութակը մեզի հասած է հազուագիւտ պատկերի մը միջոցաւ, այն ալ, համաձայն մասնագէտներու՝ ջութակին զարգացած տեսակը, մինչդեռ նոյն ժամանակին Բիւզանդիոնի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ կը գործածուէր աւելի հին ձեւի ջութակ մը ։ Արդարեւ, հայկականէն զատ, միւսները տանձանման էին կամ ուրիշ ձեւեր ունէին, եւ դժուար է ըսել, թէ անոնք կը նուագուէին կզակին տակ դնելով ։ Տարիներ առաջ Դուինի մէջ գտնուեցաւ կաւոյտ նուրբ ապակիէ պատրաստուած փոքրիկ սրուակ մը (բարձրութիւնը 6,5 եւ տրամագիծը 8,5 սանթիմեթր), որուն վրայ ոսկիով պատկերացուած է ջութակահարուհիի մը նկարը՝ 2,8 սանթիմեթր բարձրութեամբ ։

Ասիկա հազուագիւտ նկար մըն է, որուն պատրաստութիւնը կը պահանջէր մեծ հմտութիւն, քանի որ նկարը պէտք է ծածկուէր բարակ, թափանցիկ ապակիի լուծոյթով ։ Ի դէպ այս ձեւի սրուակներ գտնուած են նաեւ ուրիշ վայրերու մէջ, ինչ որ կը փաստէ, թէ Հայաստանի մէջ շատ զարգացած էր ապակեգործութիւնը ։

Օրինակ, բիւզանդական աղբիւր մը կը նշէ, թէ ընտիր ապակիներ կը պատրաստուէին Բասենի մէջ ։

Միջնադարուն, իսկ մասնաւորաբար Գրիգոր Նարեկացիի ժամանակ, բարձր արուեստի հասած էր հայկական երաժշտութիւնը եւ երգեցողութիւնը ։ Նոյնիսկ մահմետականներ հիացած են հայկական երգեցողութեան ։ Այսպէս, արաբ մատենագիր Ապու Տուլաֆ, Ժ․ դար, խօսելով հայկական եկեղեցական երգեցողութեան մասին, կը գրէ «Անոնց (Հայերուն) ձայները աւետարան կարդալու եւ անոնց եղանակներուն չափը աւելի հաճելի է եւ թախծոտ, քան քրիստոնեայ ուրիշ խումբերու ձայները ․․․ զգայուն եւ ուշադիր մարդուն համար շատ հաճելի է անոնց (Հայերուն) երգեցողութիւնը ․․․» ։

Վ․ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

— * —

Փարիզաբնակ Ժան – Փիէր Խըրլաքեան, 21 տարեկան յաջողած է քերականութեան ակրեկասիոնի մրցումը եւ ընդունուած է իբրեւ ակրեժէ ։ Ներկայիս կը դասաւանդէ Սթրազպուրկի Ֆիւսթէլ տը Քուլանժ Լիսէին մէջ ։

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Չինական առաջին հրթիռի արձակումէն ետք, երկու բարեկամներ Փեքինի մէջ կը զրուցեն ։

— Արդեօք ի՞նչպէս արձակեցին հրթիռը, հարց կուտայ առաջինը ։

— Անպայման, մէկ միլիոն մարդիկ հրթիռը բռնեցին ու մէկ միլիոն մարդիկ ալ արձակող չգախէժը (լաստիկ) քաշեցին, կը պատասխանէ երկրորդը ։

×

Առաջին խորհրդային աստղանաւորդը ապահով կերպով Հրատ կը հասնի ։

Մոսկուայէն՝ ռատիոհեռախօսով կը հարցնեն ․

— Իվա՛ն, ի՞նչպէս է ։ Կեանք կա՞յ այդտեղ ։

— Ոչ, դժբախտաբար, հոս ալ կեանք չկայ, կը պատասխանէ աստղանաւորդը ։

×

Պուքրէշի մէջ երկու Ռումանացիներ կը զրուցեն ։

— Դրամատիրութիւնը ինչո՞ւ անդունդին եզերքը կը գտնուի, կը հարցնէ առաջինը ։

— Աւելի լաւ տեսնելու համար մեզ՝ որ անդունդին խորը կը գտնուինք, կը յարէ երկրորդը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Հիւանդանոցին ծառայութիւնը ընող երկու հաւատուհիները, որոնք ամէն գըթութեան քոյրերու պէս լազարեան կիներ էին, քոյր Փերփեթիւ եւ քոյր Սէնփլիս կ՚անուանուէին․ քոյր Փերփեթիւ անծանօթ գիւղացի մըն էր, հրապարակը մտնելուն պէս Աստուծոյ տունը մտած եւ գթութեան քոյր մը եղած էր հարեւանցի կերպով ։ Հաւատուհի մըն էր՝ խոհարարուհի մը ըլլալու պէս ։

Փերփեթիւ քոյրը Փոնթուազի քովի Մարին գիւղէն եկած ուժեղ եւ գիւղացիի պէս խօսելու, սաղմոս երգելու, ակռաներով մրմռալու սովորած, համարձակ, պարկեշտ եւ կարմրայտ հաւատուհի մըն էր ։

Քոյր Սէնփլիս մոմի պէս ճերմակ էր ։ Ինչ որ է մոմը աշտանակին քով, նոյնն էր Սէնփլիս Փերփեթիւին քով ։ Վենսան տը Փօլ սա հիանալի խօսքերը որոնք հաւատուհիներու դերութեան հետ շատ ազատութիւններ կը խառնեն, ամենապատուական կերպով կը սահմանեն գթութեան քոյրի մը պաշտօնը եւ պարտաւորութիւնները ։ «Անոնց (գթութեան քոյրերուն) վանքն է հիւանդներուն տունը․ խցիկն է վարձքով բռնուած սենեակ մը․ մատուռն է ժողովրդեան եկեղեցին․ ճեմարանն է քաղաքին փողոցները կամ հիւանդանոցներու սրահները․ արգելարանն է իրենց հնազանդութիւնը․ վանդակապատն է Աստուծոյ վախը․ եւ քօղն է իրենց համեստութիւնը» ։

Պ․ Մատըլէն քոյր Սէնփլիսը առանձին տեղ մը տարաւ եւ անոր յանձնեց Ֆանթինը այնպիսի տարօրինակ կերպով մը խօսելով, զոր Սէնփլիս ետքը յիշեց ։

Քոյրէն բաժնուելէն ետք Ֆանթինին մօտեցաւ ։

Ֆանթին ամէն օր Պ․ Մատըլէնի գալուն կը սպասէր ջերմութեան եւ ուրախութեան ճառագայթի մը սպասելու պէս ։ Քոյրերուն կ՚ըսէր․— Պ․ քաղաքապետին եկած ատենը միայն կ՚ապրիմ ։

Այն օրը տենդը շատ սաստիկ էր ։ Երբ տեսաւ Պ․ Մատըլէնը՝ հարցուց․

— Հապա Քոզէ՞թը ։

Մատըլէն ժպտելով պատասխանեց․

— Քիչ մը եւս համբերէ ։

Սովորութեանը պէս վարուեցաւ Ֆանթինին հետ ։ Միայն թէ փոխանակ կէս ժամ մնալու, մէկ ժամ քովը կեցաւ ի մեծ գոհունակութիւն Ֆանթինի ։

Ամէնուն ալ հազարումէկ պատուէրներ տուաւ որպէսզի հիւանդը ամենեւին զըրկում չկրէ ։

Դիտուեցաւ որ իր դէմքը պահ մը տըխուր երեւոյթ մը առաւ ։ Բայց այս տըխրութեան մեկնութիւնն ալ տրուեցաւ երբ իմացուեցաւ թէ բժիշկը անոր ականջին ծռած եւ ըսած էր․

— Հիւանդին վիճակը շատ կը գէշնայ ։

Յետոյ Մատըլէն քաղաքապետական պաշտօնատունը մտաւ, եւ՝ ինչպէս գըրագրանին ծառան ալ տեսած է, սկսաւ ուշադրութեամբ քննել իր սենեակին մէջ կախուած քարտէս մը, որուն վրայ Ֆրանսայի ճամբաները նշանակուած էին ։ Թուղթի մը վրայ քանի մը թիւ գրեց մատիտով ։

ԳԼՈՒԽ ԽԳ․

ՍՔՈՖԷՐ ՎԱՐՊԵՏԻՆ ԿՈՐՈՎԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քաղաքապետական պաշտօնատունէն ելլելով, քաղաքին ծայրը Սքոֆէր վարպետին տունը գնաց ։ Ասիկա Հոլանտացի եւ ետքէն գաղղիացած մարդ մըն էր․ իսկ արհեստը ձի եւ երկանիւ կառք վարձել էր ։

Այս Սքոֆէրին տունը երթալու ամէնէն կարճ ճամբան էր փողոց մը ուրկէ քիչ մարդ կ՚անցնէր ։ Պ․ Մատըլէնի բնակած թաղին երիցատունն ալ այս փողոցին մէջն էր ։ Կ՚ըսուէր թէ ժողովրդապետը արժանապատիւ, յարգի եւ բարեխրատ մարդ մըն էր ։

Պ․ Մատըլէն երբ երիցատունին առջեւ հասաւ, փողոցին մէջ մէկ անցորդ կար միայն․ այս անցորդը նշմարեց, որ Պ․ քաղաքապետը ժողովրդապետին տունէն անցնելէն ետք, կանգ առաւ, անշարժ կեցաւ, ապա ետ դառնալով եկաւ մինչեւ երիցատունին դուռը, որ միջին դուռ մըն էր եւ երկաթեայ դռնահար մը ունէր ։ Արագօրէն դռնահարը բռնեց եւ վերցուց․ բայց նորէն կանգ առաւ․ յանկարծ կեցաւ եւ կարծես թէ խորհիլ սկսաւ, եւ՝ պահ մը ետք, փոխանակ յանկարծ ձգելու դռնահարը որ իյնայ, կամաց մը իջեցուց, եւ նորէն իր ճամբան շարունակեց աճապարանքով մը, զոր յառաջագոյն չունէր ։ Պ․ Մատըլէն տունը գտաւ Սքոֆէր վարպետը որ ապաղէն կը կարէր երկու կողմէն ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակները՝ Կարպիս եւ Ժանին Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հոգեհանգիստէն ետք այց՝ գերեզմանին:

×

Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան իրենց խնամիին Ստեփան Միսաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Վ. Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կեդր. ջերմութեան չինութեան համար:

Տէր եւ Տիկ. Արզումանեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն նոյն նպատակին համար:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պուք-Պէլ-Լուէն, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Կղմէս Գողեանի (Սէն-Ժերոմ):

×

Ալֆորվիլէն Պ. Սիրուն Մարգարեանի զաւակները մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԻ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Բիւփէլեան 30 ֆրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ին, Հրանդ Բալուեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձնլուխ միայն քսան ֆրանք: Հանդսանակութիւն չկայ: Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն:

Հայկ. կերակուրներ պատրաստուած Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց կողմէ:

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան: Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար:

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին:

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կեդր. ջեռուցման համար եղած նուիրատուութիւններ.

	Ֆրանք
Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Պաղրճեան	1000
Տէր եւ Տիկին Ճամճեան	600
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան	250
Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սանօյեան	250
Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Ջրբաշեան	200

Պ. Մկրտիչ Միրաքեան իր ապաքինման առթիւ հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Թագւորեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գասպարեան 100, Աճէմեան ընտանիք (Սարսէլ) 150, Պ. Ղազար Ներկարարեան իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ հարիւր, Ոսկերիչեան եղբայրք, Պ. Միհրան Շիշմանեան, Տէր Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան հարիւրական ֆրանք:

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի, քաղաքապետարանի սրահը: Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ, Մեթրօ Մութօն-Տիւվերնէ:

Երախաներու կողմէ պիտի կատարուի հայկական յայտագիր, երգ, պար, արտասանութիւն:

Ֆրանսացի ձեռնածու, Կաղանդ Պապան պիտի գայ նուէրներ բաժնելու երախաներուն:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երախաները իրենց ծնողքներով:

Շավիլէն օթօքարը կը մեկնի Փուէն տը Շավիլ ժամը 13.15, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ Շավիլի բոլոր օթօպիւսի կայանները:

Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13ին, Պուլվ. Քառնօ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ժամը 3ին:

Փոքրերու կողմէ երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ անակնկալներ: Գեղջկական պարեր: Հայկ. Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր երախաներուն:

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մանուկներու Օրը կը տօնուի այս Կիրակի օր ժամը 14.30ին (Րիւ Ժէյի) սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահի բոլոր մանուկներուն, կը խնդրուի մեր սիրելի հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ, (13 Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին, Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի տնօրհնէք:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48–85–60, Պ. Արսլան հեռ. 62–60–03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20–26–74:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21.30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները: Մուտքը ազատ է:

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29:

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19.30էն 20:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Շաբաթ իրիկուն (13 Յունուար), ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Ներկայ կ'ըլլայ Ընկեր Յովհ. Տէր-Յովհաննէսեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն:

Չորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտտօ

Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք:

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պոմոն, դպրոցի սրահը:

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը:

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին:

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16ին, Օթէլ Սֆրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ:

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ:

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթ.ի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ-Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են

L'ARMENIE Թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE Թիւ CLVLX 182 (պարերգ)

Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 - 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e). — Գին՝ 30 ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ
13
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
13 JANVIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11109 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.109

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Merci, Madame

Քաջեր կան, որ չեն վարանիր խօսելու Հայկական Ջարդերու մասին, ճողկելով Թրքական վայրագութիւնները ու պան– ծացնելով հայ ժողովուրդը :

Այս անգամ կին մըն է՝ Էլէնա Տը Լա Սուշէռ, որ «Ցեղապաշտութիւնը Հազար Նկարներով» (*) հատորին մէջ ութ պատկերազարդ էջեր նուիրած է, հայկական կոտորածին (էջ 210 – 217) :

Հեղինակը, որ աշխատակից է Նուվէլ Օպսերվաթէօրի, պրպտած է բոլոր աղբիւրները, կարդացած է բոլոր վկայութիւնները ու ութ էջերով յաջողած է խտացնել Ջարդերու պատմութիւնը, անդրադառնալով նաեւ դիմադրական շարժումներուն : Կարեւոր է նաեւ այս կէտը, վասնզի պատուաբեր բան մը չէ յիշատակել միայն Ջարդեր, յաճախ այն տպաւորութիւնը թողլով որ հայ ժողովուրդը ոչխարի նման սպանդանոց տարուած է :

Էլէնա Տը Լա Սուշէռ, բառերը չի ծամծմեր : Մերկ ճշմարտութիւնները կը ներկայացնէ առանց վարանումի : Կը դատապարտէ Արեւմուտքի անտարբերութիւնը :

Այս հատորը մեզի նոր ապացոյց մը կը բերէ : Ապացոյց, որ մեզմով հետաքրքրուողներ կան, որոնց աշխատանքը մեծ նպաստ մը կը բերէ Հայկ· Դատի :

Էլէնա տը լա Սուշէռի խօսքերը, չեն նմանիր հոգեհաց քարոզներու, զորս շատ լսած ենք օտարներու կողմէ, հայկական զանազան հաւաքոյթներու մէջ : Այս աշխատանքը մնայուն գործ մըն է, վասնզի՝ Սէֆրիպփա մաճէնթ : Հատորը, որ նուիրուած է ընդհանուր ցեղապաշտութեան դարերու ընթացքին, կոչուած է տեղ գըրաւելու միջազգային շրջանակներու ու գրադարաններու մէջ եւ կրնայ իբրեւ աղբիւր ծառայել ուրիշ գրիչներու :

Մենք շատ կը խօսինք, խօսիլ կը սիրենք արդէն, քարոզչական անհրաժեշտ աշխատանքներու մասին : Հարց է թէ ի՞նչ կ'ընենք այդ ուղղութեամբ :

Առաջին երեւոյթով, չենք կարծեր որ «հայկ· մատ» ըլլայ այս հատորին պատրաստութեան մէջ : Հեղինակը, ծանօթ գրագիտուհի, մասնագէտ Լատին – Ամերիկեան հարցերու, հաւանաբար անհատական նախաձեռնութեամբ, փնտռած ու գտած է հարկ եղած փաստաթուղթերը : Ասիկա, պատճառ մըն է նաեւ որ ալ աւելի շահեկան նկատուի տարուած աշխատանքը եւ գնահատանքի արժանանայ :

Թիւեր, նկարներ ու գրաւոր փաստեր, տուեալներ են որոնք լաւագոյնս կրնան պատմել պատմութիւնը տարաբախտ ժողովուրդի մը : Այս հատորին հեղինակը չոր իրականութիւն մը կը նկարագրէ, առանց աւելորդաբանութիւններու, առանց զգացական բացատրութիւններու : Եւրոպական միտքն է, քարթէզեան տրամաբանութիւնը, որոնք ներկայ են այս տողերուն մէջ :

Ու մինչ մենք կը սիրենք երազներով օրօրուիլ ու մենք մեզի խօսելով մխիթարուիլ, կան մարդիկ, որոնք կը յիշեն թէ ժողովուրդ մը կայ Արարատի վեհ նայուածքին ներքեւ, որ իր կէսը թաղած է տաք աւազներու մէջ :

Կը մնայ մեզի ուրախանալ : Կը մնայ մեզի գիտնալ գնահատել նման աշխատանքներ ու չզոհանալ, ըսելով միայն՝

Merci, Madame.

«ՅԱՌԱՋ»

(*) LE RACISME EN MILLE IMAGES, par Elena de la Souchère, (Ed. Pont Royal, Paris 1967)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ժորժ Սիւֆէր (Էճսփրէս) եւ Կլավիէ Մարքեթի (Փարի – Մաչ) շարք մը հարցումներ պատրաստած էին ուղղուած նախարարապետին, զրոյցին ընթացքին զոր ունեցան հեռատեսիլէն :

Շատ բնական էր որ գլխաւոր նիւթը ըլլայ տնտեսական կացութիւնը եւ պէտք է ըսել թէ Փոմփիտու ալ ընդունեցաւ թէ ծանրակշիռ բնոյթ ունի :

Անդրադառնալով նախ, Ֆրանսայի կըղզիացման, արտաքին քաղաքականութեան դետնի վրայ, Փոմփիտու կը յիշէ թէ ճիշդ է որ Գ· եւ Դ· Հանրապետութիւնները կղզիացած չէին, վասնզի, անոնց քաղաքականութիւնն էր՝ ուրիշին քաղաքականութիւնը գործադրել : Այսօր Ֆրանսա ի՛ր քաղաքականութիւնն ունի : Ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ անդամակցութեան հասարակաց Շուկային, բանակցութեան թուականը կախում ունի Մեծն Բրիտանիայէն :

Փոմփիտու չի ծածկեր թէ եթէ «Ֆրանսայի ընկերները չուզեն գործադրել կանոնները փլուղատնտեսական մարզին մէջ, շատ ծանր տագնապի մը կը հանդինք, գուցէ նոյնիսկ խզումի» :

Փոմփիտու կ'ընդունի թէ Թի Վի Ան դժուարութիւններ պիտի ստեղծէ քանի մը ամիս : Յաւելումներու պատճառները անցեալի կը պատկանին այլեւս, ըսաւ նախարարապետը (բայց հետեւանքները մեր առջեւն են, դիտել կուտայ Տոմինիք Փասօ) եւ երկու – երեք ամիսէն ամէն բան կարգի եկած կ'ըլլայ :

Ինչ կը վերաբերի անգործութեան, որ շատ մեծ համեմատութեան հասած է Ֆըրանսայի մէջ, նախարարապետը կը բաղդատէ այլ երկիրներու հետ, մխիթարական երեւոյթներ գտնելու համար : Վերջապէս Փոմփիտու վճռած է ապահովել հիմնարկութեանց կանոնաւոր գործադրութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ դատավարութեան չորրորդ օրը, դատախազը հետեւեալ պատիժներ առաջարկեց .— Կէնսպուրի համար՝ հինգ տարի արգելափակում, Տոպրովլսկիի համար երկու տարի (ամէն բան խոստովանած է), Վերալաշկովա՝ մէկ տարի (արդէն բրած է) : Նոր խնդրագիր մը ստորագրուած է երեսունեւմէկ մտաւորականներու կողմէ : Կը պահանջուի որ նիստերը հրապարակային ըլլան եւ թէ մամուլը հրատարակէ նիստերու մանրամասնութիւնները :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են, տեսուչը որոշած ըլլալով փակել մինչեւ Մարտ, տնտեսական եւ քաղաքական Գիտութեանց համալսարանը :

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՔ շատ ծանր յարձակումներ կատարած են, ի պատասխան արաբական ահաբեկչական արարքներու, եւ հիմնայատակ քանդած գաղթականի երկու կայաններ, Կազայի շրջանը : Ասկէ զատ ձկնորսի ութ նաւեր օդ հանուած են, այն պատրուակով թէ անոնց տէրերը տեսած են ահաբեկիչները եւ մերժած անոնց անունը տալ :

ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԿՏԱԿԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Դեկտեմբեր 26ին, (1967), Երեքշաբթի առաւօտ, Ֆրեզնոյի դատարանի կողմէ ըստ նախօրոք եղած հրաւէրի, Ֆրեզնոյի նորակառոյց «Քորթ Հաուս» ներկայացան Ֆրեզնոյի ՀՕՄի մասնաճիւղի ատենապետուհին, իր վարչական կազմով, եկեղեցասէր Տիկնանց ատենապետուհին «Ասպարէզ»ի խմբագիրն ու վարիչը, եւ կտակը բացուեցաւ ի տես եւ ի լուր բոլորի :

Մինչեւ իր կսկծալի մահը, մեծ բարերարուհին մօտ 700·000 տոլարի բարեգործութիւններ ըրած էր :

Իր այս ներկայ կտակով, նախ՝ կտակակատարներ նշանակած է իր քոյրը՝ Տիկին Վերգին Գազեան եւ բարեկամուհին՝ տիկին Մարթա Էնչըր, որոնք, ըստ կտակի, պիտի գործադրեն, պատկան իշխանութիւններու միջոցով, կտակին հետեւեալ յատկացումները ·

1·—Աթէնքի «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան դպրոցին» 30·000 տոլար, տասը տարուան ընթացքին վճարելի՝ ամէն տարի երեք հազար տոլարի հաշուով :

2·— Ֆրեզնոյի ՀՕՄի մասնաճիւղին՝ տասը հազար տոլար :

3·— Ֆրեզնոյի ՀՕՄի Կրտսերաց «Սոֆիա» մասնաճիւղին՝ 2000 տոլար :

4·— «Ասպարէզ» թերթին՝ 6000 տոլար :

5·— «Հայրենիք» թերթին (Պոսթոն) չորս հազար տոլար :

6·— Հ· Յ· Դ· Կեդրոնական Կոմիտէին՝ երկու հազար տոլար :

7·— Ֆրեզնոյի «Առաջին Երիցական եկեղեցւոյ» չորս հարիւր տոլար :

8·— Ֆրեզնոյի «Հայ Պանդխտաց եկեղեցւոյ» երկու հարիւր տոլար :

9·— Ֆրեզնոյի «Ս· Երրորդ· Մայր Եկեղեցւոյ» 200 տոլար :

10·— Իր տան ամբողջ ստացուածքը եւ խոշոր գումար մը իր քրոջը :

Բացի այս գումարներէն, շատ խոշոր գումար մը, որ պիտի ճշդուի յետագային, որովհետեւ «Սթաք»ներ, «Շէր»եր եւ «Պոնտ»եր են, քսան տարիով աւանդ կը տրուի «Լեւոն եւ Սոֆիա Ֆընտ» անունով, որմէ գումարներ կը հանուին, ՀՕՄի կողմէ, միմիայն այն պարագային, երբ դպրոց, բուժարան, ծերանոց կամ նըման մարդասիրական կառուցումներու կարիք զգացուի : Քսան տարի ետքը, այդ գումարին մնացորդը կը դառնայ Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդրոնական վարչութեան իբրեւ սեփականութիւն :

Այս գումարներուն մէջ չի մտներ՝ Ֆըրեզնոյի «Լեւոն Յակոբեան Դաշտավայրին» Ֆընտը, որ, կը կարծենք, մինչեւ 95·000 տոլարի հասցուցած է մեծ բարերարուհին եւ կը պատկանի Ֆրեզնոյի ՀՕՄի մասնաճիւղին :

Ներկայ իր կտակով, կրնանք ըսել որ մեծ բարերարուհին Առնուազն մէկ միլիոն տոլար կտակած է ազգային մշակութային նպատակներու :

Օրհնեալ ըլլայ իր պայծառ եւ անմոռանալի յիշատակը :

Հայ ունեւորներ, հայ մարդիկ օրինակ պիտի առնեն մեծ բարերարուհի ՄԱՅՐ ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆի ազգօգուտ կեանքէն :

«ԱՍՊԱՐԷԶ»

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ՄԱԿի մօտ խորհրդային պատուիրակ նշանակուած է Եաքոպ Մալիք, որ ցարդ Արտաքին փոխ – նախարար էր : Պիտի փոխարինէ Ֆերերէնկօն, որու նոր պաշտօնը ծանօթ չէ :

ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ա·

ԽՄԲ·— Ստորեւ կուտանք թարգմանութիւնը այն շահեկան էջերուն զորս ստորագրած է Էլէնա Տը Լա Սուշէռ «Ցեղապաշտութիւնը հազար նկարներով» հատորին մէջ (տե'ս խմբագրականը) :

... Այն պահուն երբ հալածանքները կը սաստկանային Արեւելեան Եւրոպայի հրեայ համայնքներուն դէմ, Հին Աշխարհի մէկ ուրիշ անկիւնը կը դառնար ցեղապաշտ այլ սարսափներու թատրը : Թուրքերը որոնք վարժութիւնը ձեռք ձըգած էին Քիւրդ եւ քիչ մը ամէն կողմ, իրենց հսկայ «հիւանդ» կայսրութեան մէջ, այս անգամ կը զայրանան հայ խաղաղասէր ժողովուրդին վրայ :

Հինէն ինկած Օսմանեան լուծին տակ, Հայերը 1863ին, «Ազգ· Սահմանադրութիւն» մը կը ստանան Բարձրագոյն Դուռէն, ներշնչուած 1840ի Ֆրանսական Սահմանադրութենէն : Գործադրուած վերիվայրումներով, Պոլսոյ մէջ, ան մեռեալ տառ կը մնայ արեւելեան Անատոլուի մէջ, ուր Չերքէզներն ու Քիւրտերն են որ օրէնք կը պարտադրեն, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, վասնզի աւելի ճիշդը օրէնքէ դուրս մարդիկ են : Ապարդիւն կերպով, Հայոց պատրիարքը կը բազմապատկէ իր կոչերը Մեծ Պետութեանց, զոնէ մինչեւ այն օրը երբ Սան-Սթեֆանոյի դաշնագիրը կը ճշդէ թէ ռուսական զօրքերը որոնք հասած են Պուլկարներուն օգնելու համար, պէտք է պարպեն Էրզրումի նահանգը միայն այն ատեն երբ Բարձրագոյն Դուռը իրագործած ըլլայ բարեփոխումները «զորս կը պահանջէ Հայերէ բնակուած նահանգներու տեղական կարիքները» եւ «երաշխաւորած ըլլայ անոնց ապահովութիւնը» : Թէ քիչ է թէ շատ է, նոյն ատեն, կրնայ նոյնիսկ այլեւս բան մըն ալ չըլլալ երբ Տիզրայէլի, մտահոգ Հնդկաստանի իր ճամբան ապահովելու, գրաւականներ կուտայ Սուլթանին, եւ 1878 Յուլիս 13ի, Պերլինի դաշնագրով, կը յաջողի ընդունիլ տալ որ ռուս զօրքերու պարպումը, այլեւս ենթակայ չըլլայ վերոյիշեալ բարեփոխումներու աւարտումին, այլ Պետութիւններու հսկողութեան : Այդ ձեւով, Ապտիւլ Համիտ, «Կարմիր Սուլթանը» ինքզինքը ազատ կը զգայ, իր հասկցած ձեւով լուծելու «Հայկ· Հարցը», պարզապէս Հայերը ջարդելով : Մինչ այդ Կլէտսթըն, Տիզրայէլիի տեղը գրաւած է եւ լրջօրէն մտահոգուած է Հայերով, բայց հիմա Պիսմարքի Գերմանիան է որ պաշտպան կը հանդիսանայ Թուրքիոյ : Այս վերջինը կ'աճապարէ աւելի քան հարիւր հազար Քիւրտեր տեղաւորելով Մուշի, Վանի եւ Էրզրումի շրջանները, ի վնաս Հայերուն : Զինուած Բ· Դուռէն, քիւրտ Համիտէէ հեծելազունդերը սարսափ կը տարածեն այդ շրջանները, թալանի տալով, խեղդելով, յափշտակելով, տուրքեր գանձելով, պարտադրելով անպաշտպան Հայերուն, որ բնակութիւն տան իրենց թափառական ցեղախումբերուն, ձիերն ա մէջը : Եւ քանի որ մեռնելու մէջ է հարցը, Հայերը կը նախընտրեն վախճան մը որ փրկէ զոնէ իրենց մարդկային արժանապատուութիւնը : Զինուած բահ ու բրիչներով, ահա կ'արշաւեն Զէյթուն, Վան եւ վերջապէս Սասուն, ուր ժիր լեռնական, վարժուած իրենց երկրին, կտոր կտոր կ'ընեն քրտական հրոսակները :

(1 Շար·)

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Էրզրումի նահանգը (Կարին) ըլլալով Արեւմտեան Հայաստանի սիրտը, կը բովանդակէ Ռուսլընեան Հայաստանի հիւսիսային մասը (բացի Քէմախ եւ Քղի քաղաքներէն) ոչ շատ հեռու Արարատէն (Արարատը Էրզրումէն հեռու է 177 մղոն) շատ կարեւոր է իր ռազմական եւ աշխարհագրական դիրքին եւ մանաւանդ տնտեսական տեսակէտով: Օտար յայտնի ճանապարհորդներ հետաքրքրուած են Կարինով, Սէն Մարթէնի «Յուշերը Հայաստանի մասին»՝ (էջ 66 – 69), Եագութ (հատոր մէկ, էջ 206), Էպիւլֆիտա՝ (էջ 384), Իպնը Պաթութա (հատոր Բ., էջ 294), Տէմասքի՝ (էջ 189), Հաճի Խալիֆա (Ճիհաննումէ) (էջ 422), Լ. Սթրանճ «Արեւելեան Խալիֆայութիւնը» (էջ177), Քարլ Ռիթթէր (գերմ.) «Աշխարհագրութիւն» (10րդ հատոր, էջ 757, 768): (Քարլ Ռիթթէրի այդ հատորը գլխաւոր աղբիւրներէն մին է նաեւ Լինչի «Արմենիա»յին), Նոլտէ՝ «Ճամբորդութիւն» (էջ 258), Վիթալ Քինէ՝ «Ասիական Թուրքիա», (հատ. Ա., էջ 183), Միլինճէն՝ «Թուրքիա՝ Սուլթան Ազիզի օրով» (1868), Լորտ Քըրզըն՝ «Տարի մը Էրզրումի մէջ» (1854), Թէքսիէ՝ «Նկարագրութիւն Հայաստանի» (1863), Լինչ՝ «Հայաստան» (հատոր Բ., էջ 190 – 210), Թրքական «Սալնամէ» (տարեգիրք), Ջոր. Ջարլս Ուիլսըն՝ 1900 («Թուրքիա»), Հաչէթ (Փարիզ) «Թուրքիա» (1960), Ծթուէքր (1869), Հայր Քօսեան «Բարձր Հայք» (Հօհէ Արմէնին) գերմաներէնով, եւ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական տեղեկագիրներ 1911, (թիւ 4734), եւն., եւայլն:

Հայրենակցական հրատարակութիւններ՝ «Կարինապատում»՝ 1957, «Երզնկա», Գ. Սիւրմէնեան, «Բաբերդ» (Մաղաքիա Ասլանեան), «Խոտոր Ջուր» Վիէննայի Մխիթարեան հայրերէն, «Հարք» Ե. Ց. Մելիքեան եւ այլ երկեր:

Պատմականօրէն, 1865 – 1876՝ Էրզրումը կը կոչուէր «Էրմէնիստան Էյալէթի» կամ Էրզրում Էյալէթի (մեծ նահանգ) որ իր մէջ կը բովանդակէր հետեւեալ մասերը.—

1914ի Էրզրումի ամբողջ նահանգը ՎԱՆ, ՀԷՔՔԵԱՐԻ, ՊԻԹԼԻՍ, ՏԷՐՍԻՄ եւ ԿԱՐՍ նահանգները: 1877ին, Կարսը կցուեցաւ Ռուսիոյ եւ Վանի եւ Հէքքեարիի նահանգները միացուեցան իբր սանճաքներ, Տէրսիմը կցուեցաւ Մամուրէթ-իւլ-Ազիզի, իսկ Պիթլիսը՝ Մուշի հետ, դարձաւ առանձին նահանգ: (Տես Ճ. Պարթօլէմիու, անգլիական քարտէսը, 1871 եւ ֆրանսական «Լա Կռանտ Անսիքլօփէտի» (Փարիզ, 1893, հատոր 16, էջ 299):

1877ին Էրզրումի մեծ նահանգէն (Էրմէնիսթան Էյալէթի)էն՝ բաժնելով հարաւային մասերը՝ Վանը Պիթլիսը եւ Հէքքեարին եւ Արեւմտեան մասէն՝ Տէրսիմը, Էրզրումի մնացած մասերը կազմեցին Էրզրումի նահանգը (Վիլայէթ) եւ իր այդ տարածութիւնը գրեթէ նոյնութեամբ, պահեց մինչեւ 1914 թուականը՝ Հայերու տարագրութենէն առաջ:

×

Էրզրումի տարածութիւնը եւ վարչական կազմը.— 1914ին՝ Էրզրումի վիլայէթին տարածութիւնն էր՝ 76.720քռ. քլմ., որ հաւասար է 29.716 քռ. մղոնի: Նահանգը բաժնուած է երեք սանճաքներու (Միւթէսարրըֆլըգ): Երեք սանճաքները ունէին՝ 19 գազաներ (գայմագամլըգ):

ԿԱՐՆՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայոց Պատրիարքարանը, 1878ին, Կարնոյ Հայութեան թիւը տուած էր 280 հազար, 1882ին՝ 330.000, 1913ին՝ 215 հազար (տես Մարսէլ Լէառ, էջ 59):

Ուրիշ թերի վիճակագրութեանց համաձայն, օրինակ՝ Վիթալ Քինէ 1891ին, հիմնուելով Թրքական կեղծ վիճակագրութեան վրայ՝ 120.466, Ֆրանսական Դեպին Գիրքը՝ 1897ին՝ 1895ի ջարդէն վերջ՝ 134.967 եւ 1014ին՝ (1330) 136.618: (Աստո Ուրաս՝ էջ 143):

Ըստ Օրմանեան Սրբազանի՝ Կարնոյ նահանգին Հայութիւնը 208.400 էր 1911ին, մինչեւ 1915 (4 տարուան) աճը հաշուըուած չէ:

Օրմանեան Սրբազանի տուած թիւերուն մանրամասնութիւնը.

Կարնոյ Սանճագը՝ (միասնաբար առնելով Խնուսի Թորթումի, Սպերի եւ Կիսկիմի(*) գազաները)	85,000
Դերջանի գազա	15.000
Բասէն (Հասանքալէ, գազա)	10,500
Քղի գազա	25,000
Երզնկայի Սանճագի մէջ՝	
Րէֆայիէ եւ Գուզիչճան	25,500
Երզնկայի Սանճագին մէջ՝	
Բաբերդ գազա	17,000
Երզնկայի Սանճագին մէջ՝	
Քէմախ եւ Գուրուչայ գազաներ միասին	10,200
Պայազիտի Սանճագ	15,200
Ընդամէնը՝	208,000

Թիւ մը, որ Մարսէլ Լէառի «Գրիգոր Զօհրապի) տուած թիւերուն 215,000ին շատ մօտ է:

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԵՐԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1915 Հայերու Տարագրութենէն ետք, Էրզրումի նահանգի Թրքական իշխանութիւնը ներքին գործերու նախարարութեան հաղորդած է հետեւեալ թիւերը, կցելով նաեւ ծանօթութիւն մը (միւլահազթ).—

Էրզրում Սանճաքէն՝ տարագրուած Հայեր.

Էրզրում՝ Մէրքէզ Գազա՝	32,751
Պայպուրթ Գազա	12,025
Բասէնլէր (Հասան Քալէ)	10,546
Քղի Գազա	13,631
Դերջան (Մամախաթուն)	10,401
Թորթում	507
Կիսկիմ Գազա	918
Սպեր Գազա	2,920
Մամըրտան (*)	559
Խնուս Գազա	7,771

Գումար՝ Էրզրումի Սանճագի Հայ տարգրեալներու՝ 91,514:

Էրզինճան Սանճագ՝ (Երզնկա) տարագրուած Հայեր.—

Էրզինճան՝ Մէրքէզ Գազա	1,142
Քէմախ Գազա	4,597
Րէֆայիէ Գազա	1,270
Գուրու Չայ Գազա	2,649
Փալումոր	511
Գումար Երզնկայի Սանճագի՝	25,171

Պայազիտի Սանճագ՝ տարագրուած Հայեր.—

Պայազիտ Գազա	2,619
Տիատին	904
Գարաքիլիսէ	3,177
Ալաշկերտ (Թօփրագ Գալէ)	4,202
Թութաք	1,170
Գումար Պայազիտի Սանճագի՝	11,972

Էրզրում նահանգէն ընդհ. գումար՝ հայ տարագրուածներու, ըստ Թուրք ներքին նախարարութեան՝ 128,657:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Օրմանեան գազաները խառնած է, պէտք էր զատած ըլլար, թիւերը առանձին ճշդելու համար:

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ

Բ.

Թորոս Ռոսլինի զարդաձեւերը, որ հիմնականում ժողովրդական հին խորհրդանշաններ են, նրա կենդանատեսք ու թռչնատեսք զարդատառերը, գազանամարտերը, թատերազգուսաններ, կրկեսախաղացների պատկերները, աւետարաններում նրա նկարած կոմպոզիցիոն խոշոր նկարները եւ շատ բան, կրեցին ժողովրդական հին ու նորոգ միպատանութեան, զրոյցների եւ կենդանական էպոսի, Վարդան Այգեկցու, Մխիթար Գօշի եւ այլոց առակաւոր խօսքի, նոմինալիստ փիլիսոփաների եւ իմացաբանների անջընջելի կնիքը:

Մարդն էր Թորոս Ռոսլինի նկարչութեան հիմնական կերպարը: Իր նկարները՝ Աւետարանի տէրունական պատկերները, նա ընդունում էր իբրեւ հողի վրայ, իր շրջապատի հողեղէն մարդկանց հետ հանդիպող դէպքերի ու դիպուածների իրական պատմութիւն, մի հայեացք արուեստի նիւթի վրայ, որ գալիս էր բուն Հայաստանից: Այդ հայեացքով, եւ Անիական Հայաստանի մաքի թելադրանքով, նրա պատկերներում մարդացան Աստուածն ու Քրիստոսը, Մարիամը, որի կուսամնայ յղիութեանը կասկածելով, նա նկարեց աւետման տեսարաններ այն միպանքի՝ նկարագրելով, որ մերժել էր եկեղեցին եւ համարում էր «սուտայօդ ու առասպելական», Մանիքեցի եւ Պաւղիկեան (յետոյ եւ Թոնդրակեան) աղանդաւորների յօրինուածք: Այդպէս էլ, Անիական Հայաստանի աղդեցութեամբ, կասկածելով հանդերձեալ կեանքի գոյութեանը, պատկերեց արդէն աւերուած դժոխքի փառայեղ տեսարանը, առաջինը եղաւ, որ Աստուածամօր պատկերի համար ընտրեց որոնեց իրական կեանքում եւ ... Աստուածամօր փոխարէն նկարեց կեանէ թագուհուն ...

Նա ամենուրեք իրական կեանք էր որոնում: Նրա խորանների զարդերի մէջ, վերն ու եզրերին, եկան տեղ բռնեցին միջնադարեան հայ թատրոնի դիմակաւոր, ազբերդակ գուսաններ, կատակաբանններ, կաքաւիչներ, միաժամանակ մարդկանց գլուխներ, որ մէկ՝ դիմապատկերներ են, մէկ՝ նորից դիմակաւորների ինչ որ խաղ, ինչ որ կորած, մեզ անյայտ, իր ժամանակ յաճախ հրապարակներում եւ շուկաներում ներկայացուած թատերախաղերի իսկապէս միակ վկաները:

Նրա խորաններում առատօրէն տեղ գրաւեցին բազմատեսակ ու պէս պէս բազմափետուր աքաղաղներ, կաքաւներ, արծիւներ, բազէներ, ամէն մէկն իր բանին, կամ խելակորոյս շարժման մէջ՝ թեւատարած թռիչքով չափելով երկրի անվերջն ու երկնքի լաղուարդ խորութիւնը:

Նոյնիսկ զարդաբանելիս (խորաններում եւ գլխազարդերի հիւսուածքներում), տարբեր էջերում թռչնակերպ, գազանատեսք ու կենդանակերպ գլխատառեր եւ լուսանցազարդեր նկարելիս, Թորոս Ռոսլինը պատկերեց իր շուրջը փռուած հայրենի բնաշխարհը: Եթէ Հեթում Բ.ի համար 1288ին նկարազարդած ճաշոցում,

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱԻՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Օ՛ն, ճամբայ ելլենք զօշեց երիտասարդին քովը նստողներէն մին:

Այդ բառերը յանկարծ Ալի Օսմանի յիշեցուցին իր բարեկամը որ դուրսը մնացած էր:

— Բայց, ըսաւ, ընկեր մը ունիմ հոս որուն կը սպասէի:

— Մենք ժամանակ չունինք սպասելու, պատասխանեց մարդը:

— Սակայն այս ժամուս զէնքը չեմ կրնար այս ամայի տեղը առանձին թողուլ ... մանաւանդ որ ձեր ապահովութիւնն ալ կը պահանջէ որ զէնքը միասին առնենք, որովհետեւ...:

Ալի Օսման իր պատճառաբանութիւնը պիտի շարունակէր, երբ տեսաւ որ քստուեր մը կը մօտենար իրենց:

— Ահա՛, եկաւ արդէն, պօչեց:

Արդարեւ Սաուքն էր: Խմբագիրը նաւակին մէջի բազմութիւնը տեսնելով ափ ի բերան մնաց, սակայն երբ նշմարեց իր բարեկամը որ այդ անծանօթներուն մէջտեղ նստած էր, սիրտ առաւ ու ոստումով մը նետուեցաւ նաւակ: Տակաւին նստելիք տեղը չէր որոշած երբ արդէն նաւակը սկսաւ հեռանալ ծովեզրէն:

Ան որ թիերը ձեռք առած էր, կատարեալ վարժութեամբ մը կը թիավարէր եւ յայտնի կը տեսնուէր որ վարպետ մըն էր...:

Ալի Օսման որ կրկին զեկի չուանները ձեռք առած էր, ըսաւ քովիններուն.

— Ո՞ւր պիտի երթանք:

— Ուղղակի դիմաց, պատասխանեց մին:

Սաուք եւս, իր ընկերոջ պէս, հասկըցած էր այդ անծանօթներուն ո՛վ ըլլալը, եւ սրտովը կը հրճուէր այս տարօրինակ դիպուածին վրայ: Անհուն փափաք մը կը զգար խօսքի բռնուելու այդ մարդոց հետ, իր զգացած թաքուն համակրութիւնը յայտնելու, իրենց ձերբակալման մասին ունեցած երկիւղը պատմելու, բայց անծանօթները այնպիսի խորին լռութիւն կը պահէին, իրենց դէմքերուն վրայ այնպիսի մռայլ լրջութիւն մը նկարուած էր որ խմբագիրը, հակառակ իր փափաքին, չէր համարձակեր բերանը բանալ:

— Քանի որ հետերնին խօսելու միջոց չկայ, գոնէ դէմքերնին նկատեմ, ըսաւ ինքնիրեն: Իր աչքերը նախ եւ առաջ ուղղուեցան նաւակին ցռուկը նստող կնոջ, որուն դէմքը կը լուսաւորուէր հորիզոնին մօտեցող լուսնին աժգոյն շողերովը:

Քառասունեւհինգ տարեկան, նիհար, դալկահար ու երկայնահասակ կին մըն էր, գլուխը բարակ շղարշ մը ձգած, սակայն առանց երեսը ծածկելու:

Գեղեցիկ չէր, այսուհանդերձ տարօրինակ հրապոյր մը կար դէմքին վրայ: Իր խոշոր սեւ աչքերը որոնք անսովոր փայլով մը կը շողային, ուշիմութիւն ու կորով կ'արտայայտէին միանգամայն: Թուեցէ իր թարմ հասակին մէջ շատ գեղեցիկ եղած էր այս կինը, սակայն յայտնի կը տեսնուէր որ հոգեկան տառապանքներ ժամանակէն առաջ եղծանած էին բնութեան շնորհները ու չարչարանքի դրոշմով խարանած էին անոր բովանդակ էութիւնը: Սակայն այդ տառապանքը եթէ ֆիզիքապէս քայքայած էր իր մարմինը, չէր կրցած ընկճել անոր հոգին, այլ ընդհակառակն, զայն աւելի առոյգ ու կայտառ դարձուցած էր, ինչպէս կը պատահի մեծ եւ հզօր նկարագիր ունեցող անհատներու:

Սաուք հմայուած ու մագնիսացած ակնարկով մը իր աչքերը բաւական ատեն սեւեռած պահեց այդ կնոջ դէմքին վրայ, որ երիտասարդին այդ հետապնդիչ նայուածքին անուշադիր ծանր մտածումներու մէջ խորասուզուած կը թուէր ու անթարթ աչքերով կը նայէր դէպի այն ծովեզրը ուրկէ արագ կերպով կը հեռանային:

Խմբագիրը, յետոյ իր ակնարկը կեցուց թիավարող անձին վրայ: Երեսուն տարեկանի մօտ, հուժկու, դիրուկ, կարմրերես ու զուարթ դէմքով երիտասարդ մըն էր սեւ ու թաւ յօնքերով, խոշոր քիթով ու լայն հեշտասէր շրթունքներով:

— Այս մարդը Թուրքի չի նմանիր, արդեօք ուրի՞շ ազգէ է, մտածեց Սաուք:

Եւ գլուխը քիչ մը դէպի աջ դարձնելով, սկսաւ դիտել միւս երկու անձերը որոնք Ալի Օսմանի աջ ու ձախ կողմերը նստած էին: Երկուքն ալ դեղին պեխերով ու կայտառ աչքերով երիտասարդներ էին, իրարու տարեկից եւ թիավարին պէս հազիւ երեսուն տարեկան: Մանաւանդ մին, այն որ փոքրիկ խումբին գլխաւորը ըլլալ կը թուէր ու ռեվոլվէրովը սպառնացած էր Ալի Օսմանի, հրապուրիչ երիտասարդ մըն էր այնպիսի քաղցր ու բարի դէմքով մը, որ երբեք կարելի չէր երեւակայել թէ այդ կերպարանքին տակ անյողդողդ կամք եւ ամէն բանի պատրաստ պողպատէ սիրտ մը կար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(21 – Շար.)

«չորս հարիւր էջի վրայ նա ստեղծել է եօթը հարիւր թռչնատեսք ու կենդանակերպ գլխատառեր», պէտք է միայն զարմանալ, թէ այս մանրուք թուացող աշխատանքին ու անկրկնելին խմբելու համար ինչքան տաղանդաւոր էր աշխարհի վրայ լայնօրէն բացուած, աշխարհի ամէն ինչին հետաքրքիր Նրա աչքը :

Ռոսլինի ամէն մի նկարը մասն է այն շողշողուն շարքի, որտեղ բնակւում են միս ու արիւնով կենդանի, շօշափելիութեան աստիճան, ծաւալային, տարածութեան մէջ ազատ շնչող ու տարածութեան տէր, դարի անհանգիստ շարժմունքով տարուած մարդիկ : Նրանց դիմագծային եւ բնաւորութեան առանձնայատկութիւնների, դժուարին իրադարձութիւնների պատճառով դրամատիկ ապրումների բնական ընդգծումները, նոյնիսկ հագուստի ոչ աչք ծակող դեկորատիւ պայմանական, այլ միայն իրական պատկերումը, արդէն անխօս ներկայացնում են ռոսլինեան ազգային – ռեալիստական մարդանկարչութիւնն իր ամբողջ ահագնութեամբ :

Ես այստեղ վկայակոչում եմ նրա նկարած բոլոր դիմապատկերները, Լեւոն արքային, Կեռան թագուհուն եւ սրանց զարմը, Վասակ իշխանին՝ իր որդիների հետ, պալատական իշխանուհիներին եւ ժողովրդի մարդկանց, Լեւոն գահաժառանգին կրկնող տղամանուկ քրիստոսներին եւ Կեռանէ թագուհու դիմապատկերով աստուածամայրերին .. Ռոսլինը, իւրաքանչիւր անգամ, գոնէ իր գլխաւոր կերպարներին, նկարել է բնորդներից :

Բայց աւելին այս չէր միայն, եւ ես պիտի յիշեմ նաեւ նրանց, ամէնից դայթակղիչ կերպարներին, որ ներկայացնում են նրա «Մուտք Երուսաղէմ» տեսարանները : Իսկ այստեղ՝ Փարիսեցիներ կիլիկեան այն կռուարար ու գոռոզամիտ – գոռոզատեսք իշխանների հագուստ – կապուստով եւ դիմագծերով, ովքեր անվերջ վէճի ու կռիւների մէջ էին՝ դժուարին մի դարում երկիրը գոնէ ներքին կռիւներից զերծ պահել կամեցող արքաների հետ : Եւ ժողովուրդ՝ ամենատարբեր ու միամիտ դիմագծերով, ինչ որ լաւ բանի սպասելու յոյսով լուսաւորուած ու այնպիսիները, որ հրապարակում կամ շուկայում ծագած խլրտումն են գալիս բերանբաց դիտելու ... նաեւ պառաւ կանայք՝ եկեղեցու ճամբան մոռացած, եւ ծանրաքայլ ծեր տղամարդիկ՝ իմաստնացած կեանքի փորձով, եւ ջահել աղջիկներ ու տղաներ, որ կողք – կողքի՝ զգում են միմիանց մաշկի սարսուռը ... Ու յետոյ ոտքի տակ ընկնող մանուկներ ու շներ, եւ Կիլիկիայի այն դիմացկուն լեռնային աւանակը, որի համար, ըստ Ճենովայի հետ կնքած եւ թագաւորական « բարձր ձեռնագրով» հաստատուած առեւտրական պայմանագրի, երկրից դուրս տարուելու դէպքում աւելի մեծ գումար մաքս էին վճարում, քան ձիու կամ ջորու դիմաց :

Թորոս Ռոսլինը միջնադարում առաջիններն էր, որ թէեւ իւրովի, նորից գտաւ մոռացութեան տրուած հեռանկարչութեան գաղտնիքը : Նա իրերն ու մարդկանց դիտում էր միաժամանակ եւ դէմից, վերեւից ու ներքեւից, նաեւ աջ ու ձախ կողքից, իրարարամերժ այդ դիտուածքները մեծ վարպետութեամբ խմբելով ի միմիանս. հեռու եւ մօտիկ դոնդողներին ցոյց էր տալիս նրանց չափերի համեմատական տարբերութիւնների միջոցով : Նա առաջինը ցոյց տուեց տարիքով եւ բնաւորութիւններով ամենատարբեր, միմիանց հակադիր մեծ խումբ մարդկանց մի պատկերում խմբելու այն կերպը, երբ թւում է, թէ գործողութեան դրամատիզմը հասել է չիկացած լարուածութեան եւ պատրաստ է պայթելու :

Լարուած դրամատիկական գործողութիւնների հազուագիւտ օրինակներ են նրա Ղազարոսի յարութիւնը, Քրիստոսի խաչելութիւնն ու յարութիւնը, առանձնապէս Պիղատոսի մօտ եւ մատնութեան նկարները : Եւ այսպէս համարեա բոլոր իր մատեաններում :

Կարելի է միայն զարմանալ, թէ Ռոսլինն ինչպիսի տենդով է որոնել նկարչական արտայայտչականութեան նորանոր ձեւեր, ոճեր, նոր կատարելութիւններ՝ ոչ մի մատեանում նոյնութեամբ չկրկնելով նախորդը :

Օրինակներ չեմ բերում. պէտք է տեսնել մատեանները կողք – կողքի՝ ըստ ժամանակի հերթականութեան դնելով : Բայց բան կը պակասի, եթէ չյիշեմ ասածս «ուշադրութիւնը բեւեռելու» Ռոսլինի միջոցներից գոնէ մէկը : Վերցնեմ 1288 թուականի ճաշոց մատեանից «Երեք մանկունք վառարանում» տեսարանը, երբ նկարիչը համարձակօրէն դուրս նետելով պատմութեան բոլոր մանրամասները, երկրորդական մասունքները, այնուամենայնիւ պատմում է ամբողջ էականը՝ ութ կերպարների տարբեր բնաւորութիւնների, նրանց ապրումի ու տրամադրութեան արտայայտչականութիւնը մինչեւ վերջ խորացնելով : Այստեղ նաեւ Ռոսլինի իմաստուն լակոնիզմն է ներկայ, շատ շինող քիչը, որ խօսքի համար այնքան սիրում էր ասել Գրիգոր Մագիստրոս Պահլաւունի իմացաբանը. «վանդի, ինչպէս մէկ ուղիղ գիծը ցոյց է տալիս ուղանկեան (քառակուսու) բոլոր ամբողջութիւնը, նոյնպէս եւ հասկացողի համար մի խօսքը կարող է իր եռեւից իբրեւ հետեւութիւն շատ խօսքեր բերել» :

Թորոս Ռոսլինը ուսուցիչ եղաւ Հռոմկլայի մի նոր ու խոշոր արուեստանոցի, տասնեակ աշակերտ – նկարիչների : Եւ այդ դպրոցն իր ազդեցութեան տիրոյթը տարածեց ոչ միայն Կիլիկիայի, բուն Հայաստանի որոշ նկարիչների, այլեւ հարեւան ու հեռու երկրների բաւականին վաստակաւոր համարուած օտարազգի դպրոցների վրայ :

Ռոսլինի նկարազարդած եւ մեզ հասած մատեաններից առաջինը աշխարհն է եկել 1250, վերջինը՝ 1290 թուականին. մինչեւ հիմա յայտնի են ստորագրուած եւ անստորագիր 16ը : Այս հաշուով՝ նա ստեղծագործել է քառասուն տարի : Ու եթէ ընդունենք, որ միաժամանակ որմնանկարել է տաճարներ եւ դղեակներ, դիմանկարել է յաճախ (եւ ոչ միայն մատեաններում), որ նրա մատեաններից կարող էին կորստեան մատնուել, ասենք, մի հինգը, այդ նշանակում է՝ նա մի ամբողջ նախանձելի կեանք ստեղծել տառապել է առանց որեւէ դադարի :

Անընդմիջում ստեղծագործ աշխատանքով, իր շողշողուն տաղանդով Ռոսլինն ստեղծեց համամարդկային արժէքներ : Նա առեց իր ժամանակի մեծագոյնը... միջնադարեան խաւարակութեան մէջ անհրաժեշտ էր ճանաչել աշխարհը եւ ճանաչել տալ արուեստով : Ու այնպէս, որպէսզի մարդիկ «երկրաւոր նիւթը գեղեցկացնեն նկարով եւ ճարտարութեամբ ... իմաստութեամբ ընտրեն եւ գտնեն ճշմարիտը սոյց», ինչպիսի եղբայրանդման հասաւ Հայոց վերածնութեան վերջին մոհիկան Գրիգոր Տաթեւացին :

ՎԻԳԷՆ ԽԵՁՈՒՄԵԱՆ

(Վերջ)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ճիշդ դրամին հակառակն է խելքը : Որքան քիչ ունենաս՝ այնքան աւելի գոհ կ'ըլլաս :

ՓՕԼ ՄԱՍՈՆ

×

Աւելի դժուար է ութ օր պատուաւոր մարդ ըլլալ՝ քան թէ քառորդ ժամ հերոս :

ԺԻՒԼ ՌԸՆԱՐ

×

Աղջիկները ամուսինէ զատ բան չեն ուզեր, բայց երբ անոր տիրանան՝ ամէն ինչ կ'ուզեն :

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

×

Կիները հրեշտակ են, բայց, ամուսնութիւնը դժոխք է :

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

×

Անիրաւ չեն երբ կ'ըսեն թէ կինը կէսն է այր մարդուն : Որովհետեւ, ամուսնացած մարդ մը՝ կիսով միայն այր մարդ է :

ՌՈՄԷՆ ՌՈԼԼԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ). — Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութեան Ամանորի դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 7ի Կիրակին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Շատ հաճելի էր դիտել երկսեռ մանուկներու ճըլվլըցն ու եռուզեռը, մանաւանդ լսել Ս. Մեսրոպեան ոսկեղնիկ լեզուն այդ անմեղ մանուկներու պլպլիկ շրթներէն : Սրահը այդ պահուն փեթակի մըն էր վերածուած : Դպրոցի նոր շրջանի ուսուցիչ Գեղամ Աբեղ. Պաղտասարեան հանդէսը բացուած յայտարարեց շեշտը դնելով յատկապէս հայ գրին ու հայ լեզուին կարեւորութեան վրայ : Խօսքը յատկապէս ծնողքներուն ուղղելով թելադրեց անոնց իրենց զաւակները ղրկել դպրոց. «Հայն ու Հայաստանը կանգուն ու չեն կը մնան միայն ու միայն հայ լեզուով. ով իր մայրենի լեզուն մոռնայ, կորսուած է թէ ազգին եւ թէ հայրենիքին համար» :

Բոլոր սեղանները ծանրաբեռնուած էին միրգով ու քաղցրեղէններով : Տեղի ունեցան խմբերգներ, արտասանութիւններ, զաւեշտ մը եւ հայկական պարեր Հայ Արենուշներու եւ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ : Հայ Կ. Խաչը միակ կանացի կազմակերպութիւնն է, որ ի պահանջել յարկին կրնայ ինքզինքը արժեցնել ու նաեւ ճերմակերես դուրս գալ իր կողմէ կազմակերպուած ոեւիցէ ձեռնարկի մէջէն, ապացոյց՝ որ արդէն դպրոցի աշակերտներու թիւը զգալի յաւելում ցոյց կու տայ եւ կը կարծենք թէ յառաջիկային ալ աւելի պիտի ըլլայ անոնց թիւը : Հանդէսին ներկայ էր Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, որ գնահատելով Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին կատարած աշխատանքը՝ մաղթեց ժողովուրդին բարօր կեանք : Մանաւանդ ալ, միութիւն, որպէսզի օր մը հնարաւորութիւն ունենանք խմբովին փոխադրուիլ մայր հայրենիք, վերապրելու պատմական Արարատի հովանիին ներքեւ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Կը կարծե՞ս թէ ձայնասփիւռը օր մը պիտի կրնայ թերթերուն տեղը բռնել, կը հարցնէ առաջինը :

— Ոչ, կը պատասխանէ երկրորդը կտրուկ կերպով : Որովհետեւ ձայնասփիւռով կարելի չէ որեւէ բան փաթթել :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Վարպե՛տ, աղէկ ձի մը ունի՞ս :

— Պ. քաղաքապետ, ըսաւ Հոլանտացին, բոլոր ձիերս աղէկ են. ի՞նչ ըսել կ'ուզէք աղէկ ձի ըսելով :

— Կ'ուզեմ այնպիսի ձի մը որ օրուան մը մէջ քսան մղոն քալէ :

— Քսա՞ն մղոն, կրկնեց վարպետը :

— Այո՛ :

— Կառքի՞ մը լծուելով :

— Այո՛ :

— Տեղը հասնելէն ետք ո՞րքան ժամանակ պիտի հանգչի :

— Պէտք է որ պահանջեալ հարկին, հետեւեալ օրը ճամբայ ելլէ նորէն :

— Միեւնոյն ճամբորդութի՞ւնը ընելու համար :

— Այո՛ :

— Ի՛նչ դիւրութեամբ կը խօսիք. քսան մղոն ըսիք, այնպէս չէ՞ :

Պ. Մատըլէն գրպանէն հանեց այն թուղթը որու վրայ մատիտով թիւեր գըրած էր : Այս թիւերն էին 5, 6, 8ուկէս, զոր Հոլանտացին ցուցուց :

— Ինչպէս կը տեսնես, ըսաւ Մատըլէն, ամէնը մէկ տասնեւինը կէս, ըսել է քսան կ'ընէ :

— Պ. քաղաքապետ, ըսաւ Հոլանտացին, ձեր ուզած ձին ունիմ : Պզտիկ եւ սպիտակ ձիս է. անշուշտ քանի անգամ տեսած էք ինչպէս քալելը, Պա Պուլոննէէ եկած պզտիկ կենդանի մըն է, խիստ կրակոտ բան մըն է : Առջի անգամ ուզեցին հեծնելու գործածել : Բայց ամէն հեծնողներն ալ վար կը նետէր, գետինը կը գըլտորէր ուժգնակի :

Կը կարծէին անտաւոր է եւ չէին ուզեր գործածել : Ես ծախու առի, կառքի լծեցի : Ուզածը այս է եղեր, պարոն :

Աղջկայ մը պէս մեղմ է, եւ հովի պէս կը թռի : Բայց դժուարին է կռնակը հեծնել : Թամբուելու դիտաւորութիւն : Ամէն ոք մասնաւոր փառասիրութիւն մը ունի : Այս ձին ալ քաշել կ'ուզէ տանիլ չուզեր. պէտք է կարծել թէ այս որոշումը ըրած է ինքնին :

— Պիտի կրնա՞յ հասնիլ ուր որ պիտի երթայ :

— Այո՛, քսան մղոն արշաւելով պիտի քալէ, եւ ութ ժամ չանցած պիտի հասնի : Բայց ի՛նչ պայմանով պիտէ՞ք :

— Ըսէ, նայիմ :

— Նախ կէս ճամբան առնելէն ետք պէտք է որ մէկ ժամ հանգչի, նաեւ ուտէ. ուտելու ժամանակ քովը մէկը ըլլալու է որպէսզի պանդոկի ծառան վարսակը չկարենայ գողնալ, վասնզի դիտեցի որ պանդոկներու մէջ շատ անգամ ախոռի ծառաները կը կլլեն վարսակը քան թէ ձիերը կ'ուտեն :

— Մէկը պիտի սպասէ քովը :

— Երկրորդ... կառքը ձեզի՞ համար է, Պ. քաղաքապետ :

— Այո՛ :

— Կրնա՞ք կառավարել :

— Այո՛ :

— Լաւ, ուրեմն պէտք է մինակ եւ առանց սպասի ճամբորդէք, որպէսզի ձին չբեռնաւորուի :

— Կը հաւանիմ :

— Բայց Պ. քաղաքապետը հետը մարդ մը չունենալու համար պիտի ստիպուի ինք հսկել որ վարսակը չգողցուի :

— Լաւ :

— Ամէն մէկ օրուան համար երեսուն ֆրանք կ'ուզեմ, անգործ մնալու օրերուն համար ալ միեւնոյն վարձքը կ'ուզեմ : Մէկ սատակ վար չըլլար եւ երիվարին ուտելիքին ծախքն ալ ձեր վրայ պիտի ըլլայ :

Պ. Մատըլէն քսակէն երեք Նափոլէոն հանեց եւ սեղանին վրայ դրաւ :

— Ահա երկու օրուանը կանխիկ կը վճարեմ :

— Չորրորդ. այսպիսի ճամբորդութեան մը համար երկանիւ կառք մը շատ ծանր կուգայ եւ ձին կը յոգնեցնէ : Պէտք է հաւանիք պզտիկ կառքով մը ճամբորդելու, զոր ունիմ :

— Կը հաւանիմ :

— Թէեւ այդ է, բայց վրան բաց է :

— Հոգ չէ :

— Պ. քաղաքապետ գիտէ՞ք թէ ձմեռուան մէջն ենք :

Պ. Մատըլէն պատասխան չտուաւ. Հոլանտացին կրկնեց.

— Թէ սաստիկ ցուրտ կայ :

Պ. Մատըլէն լուռ կեցաւ :

Սքոֆէր վարպետը շարունակելով ըսաւ.

— Թէ կրնայ անձրեւել :

Պ. Մատըլէն գլուխը վեր ըրաւ եւ ըսաւ.

— Կառքը եւ ձին պէտք է որ վաղը առտու ժամը չորսուկէսին տունիս առջեւ գտնուին :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակները՝ Կարպիս եւ Ժանին Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Հոգեհանգիստէն ետք այց՝ գերեզմանին :

ՇՔԵՂ ԸՆԹՐԻՔ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

կազմակերպուած Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Շաբաթ 13 Յունուար ժամը 20ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ: Ճաշագին՝ անձգլուխ միայն քսան ֆրանք : Հանգանակութիւն չկայ : Փարքինկի շատ լայն հնարաւորութիւն :

Հայկ. կերակուրներ պատրաստուած Առաջնորդարանի Օժանդակ Տիկնանց կողմէ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ինճեճեան եւ Գէորգեան ընտանիքները հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Հանգստեան Տան Աղաւնի Թիւթիւնճեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կոչեանէ քսան ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Գրիգոր Բէպէլեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար կարիքաւորներու :

×

Առնուվիլի – Սարսէլի Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆրանք Ոսկերիչեան եղբայրներէն Ծնունդի առիթով :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Լօրիս Բաբանեան երեսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման Երուանդ Յարութիւնեանի յիշատակին :

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ Հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս ·Խաչ եկեղեցւոյ

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կեդր. ջեռուցման համար եղած նուիրատուութիւններ .

Ֆրանք

Պ. Աղեքսանդր Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեան, Ժան Հուպուեան, Գէորգ Արզումանեան, Տիկին Ճիհանեան (Սարսէլ), Տիկին Ինճէեան, Միսաք Երանեան եւ զաւակները իրենց ծնողաց յիշատակին 50ական ֆրանք, Թադէոսեան Յակոբ, Ստեփան Պառաւեան, Տիկին Շաքէ Գործունեան, Տիկ. Ընծայում Նորիկեան, Գօչունեան 30ական ֆրանք :

(Շար.)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29 :

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19·30էն 20 :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան Փարիզի եւ շրջանի իր մասնաճիւղերով, այս Կիրակի, քաղաքապետարանի սրահը : Փլաս Ֆերտինան Պրիւնօ, Մեթրօ Մութօն – Տիւվերնէ :

Երախաներու կողմէ պիտի կատարուի հայկական յայտագիր, երգ, պար, արտասանութիւն :

Ֆրանսացի ձեռնածու, Կաղանդ Պապան պիտի գայ նուէրներ բաժնելու երախաներուն :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երախաները իրենց ծնողքներով :

Շաւիլէն օթօքարը կը մեկնի փուէն տը Շաւիլ ժամը 13·15, կը հանդիպի հայկական դպրոցը եւ Շաւիլի բոլոր օթօպիւսի կայանները :

Ալֆորվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 13ին, Պուլվ. Քառնօ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Յունուար 14ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ժամը 3ին:

Փոքրերու կողմէ երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ անակնկալներ: Գեղջկական պարեր : Հայկ. Կաղանդ Պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր երախաներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մանուկներու Օրը կը տօնուի այս Կիրակի օր ժամը 14·30ին (Րիւ Ժէլի) սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահի բոլոր մանուկներուն, կը խնդրուի մեր սիրելի հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել տղաքը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՃԱՇԱՊԱՐ

Պատրաստուեցէք այժմէն եւ ապահովեցէք ձեր սեղանը՝ Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր ·Մշակութային Միութեան սարքած աւանդական Տօնածառ ճաշպարին, որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14ին, Կիրակին, ժամը 16էն կէս գիշեր Օթէլ Ֆարօյի շքեղ սրահներուն մէջ,

71, Bld. Charles-Livon

Կերուխում, խրախճանք եւ պար
եւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Orchestre RAPHAEL SERRANO

Դիմել ձեզ ծանօթ վարչական անդամներուն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեան, հեռ. 48-85-60, Պ. Արսլան հեռ. 62-60-03 եւ կամ կեդրոնատեղին՝ Պ. Եավէրին, հեռ. 20-26-74 :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեանի եւ Տէր եւ Տիկին Կիւրինեանի իրենց քրոջ եւ մօր Մարիամ Գասպարեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Արմենուհի Բալուեանի եւ Բաբանեան ընտանիքի, Հրանդ Բալուեանի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Շաբաթ իրիկուն (13 Յունուար), ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

ԿԸ ԽՕՍԻ՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Ներկայ կ'ըլլայ Ընկեր Յովհ. Տէր – Յովհաննէսեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի 50ԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն :

Զորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտտօ

Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք :

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պօմոն, դպրոցի սրահը :

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին :

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16ին, Օթէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ :

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան
Վարչութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են

L'ARMENIE Թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE Թիւ CLVLX 182 (պարերգ)

Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Գին՝ 30 ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 14 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11110 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.110

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԱՐԾԱՐԾԵԼ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու անմոռանալի ու պաշտելի յիշատակը յաւերժացնելու համար 1965ին սկսուած ձեռնարկները շարունակուեցան նաեւ վերջացող տարուան ընթացքին հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ :

Էջմիածնէն ետք Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ եւս հանդիսաւորապէս բացուեցաւ հոյակապ յուշարձան մը պաշտօնական անձնաւորութեանց մասնակցութեամբ, Ծիծեռնակաբերդի բարձունքը :

Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի օրը ընտրեր էին այս պատմական հանդիսութեան համար : Կարծես կ'ուզէին քաւել հին մեղքերը : «Անհատի պաշտամունք»ի օրերուն արգիլուած էր որեւէ ցոյց կատարել բոլշեւիկներու սիրակցորդ բարեկամ Թուրքին դէմ : Կարելի չէր ոգեկոչել Ապրիլեան մարտիրոսներու յիշատակը :

Փոխուած են ժամանակները :

Մոսկուա – Անգարա սիրաբանութիւնը կը շարունակուի : Սակայն Հայաստանի կառավարութիւնը ինքզինք իրաւասու կը զգայ այժմ յարգելու յիշատակը Թրքական ցեղասպանութեան զոհ նահատակներուն :

Յուշագամբանի դէպի երկինք խոյացող քառասուն մեթր բարձրութեամբ կոթողը կը խորհրդանշէր հայ ժողովուրդի կենսունակութիւնը, վերածնունդն ու յաղթանակը, ինչպէս կը շեշտէին օրուան պաշտօնական ճառախօսները :

Յատկանշական ու քաջալերական երեւոյթ էր 1965 Ապրիլ 24ին հարիւր հազարաւոր երիտասարդներու ցոյցը Երեւանի փողոցներուն մէջ՝ պահանջելու համար «մեր հողերը» ... :

Նոյնքան յատկանշական էր կոչը, զոր լեռնային Ղարաբաղի մեր հայրենակիցները քանի մը ամիս առաջ կ'ուղղէին համայն Հայութեան, ի սփիւռս աշխարհի, օգնութիւն աղերսելով :

Այս բոլոր երեւոյթները գրաւական մըն են թէ զարթօնքի, վերածնունդի, հայրենասիրական պոռթկումի նոր շրջան մը կ'ապրի Հայութիւնը հայրենիքի մէջ, փայլուն հեռանկարներով յուսադրուած :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը եկաւ ցոյց տալու ամբողջ աշխարհի, թշնամիին թէ բարեկամին, որ հայ ժողովուրդը դատ մը ունի, անժամանցելի եւ անմոռանալի : Արդարութիւն կը պահանջէ :

Կը պահանջէ իր մէկուկէս միլիոն անթաղ մեռելներու արեան գինը :

Հայաստանէն ետք հեռաւոր Քալիֆորնիոյ Մոնթէպէլլօ քաղաքի հանրային պարտէզին մէջ կանգնուած յուշարձանը —իբրեւ անարդարութեան սիւն — կոչուած է քաղաքակիրթ մարդկութեան մատնանշելու ցեղասպան Թուրքը :

Վերջացող տարուան ընթացքին Յուշարձաններու հետ զուգահեռաբար եւ անոնցմէ առաջ Հայութեան քաղաքական ու հողային պահանջները ձեւակերպող յուշագիրներ ներկայացուեցան ՄԱԿի անդամ մեծ ու փոքր պետութեանց :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնն ու իր լիազօրները հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկայի մէջ, ինչպէս նաեւ Հայ Դատի յանձնախումբերը ամէն առիթ օգտագործեցին 1967ին եւս արծարծելու համար Հայկական Հարցը միջազգային խորհրդաժողովներու առջեւ :

Կատարուած ձեռնարկները դրական ու բոշ արդիւնքներու յանգեցան :

Յիսուն տարի ետք շատեր մոռցեր էին հայկական ողբերգութիւնը :

Հինները կը յիշէին դեռ : Սակայն նոր սերունդը տարտամ գաղափար մը միայն ունէր 1915ի ահաւոր Սպանդին մասին :

Յուշագիրներն ու պետական պատասխանատու մարդոց հետ կատարուած տեսակցութիւնները թարմացուցին յիշողութիւնները եւ համակրութիւն ստեղծեցին հայկական դատին մասին :

Քաջալերական խօսքեր լսեցինք մեծ կամ փոքր բոլոր պետութեանց ներկայացուցիչներէն որոնց առիթ ունեցանք ներկայացնելու մեր քաղաք. պահանջները :

Պէտք է անընդհատ արծարծել մեր Դատը եւ անվհատ հետապնդել զայն : Գիտենք թէ ներկայ պայմանները թոյլատու չեն վերջնական եւ գոհացուցիչ լուծում տալու մեր հարցին : Սակայն պէտք չէ երբեք յուսահատիլ : Ո՛չ ոք կրնայ գուշակել թէ ի՛նչ կը պատահի վաղը : Համբերել ու տոկալ :

Վերջին քառորդ ժամուն դիմացողն է, որ կը շահի պատերազմը :

Նոր Տարուայ սեմին զօտեպնդուինք նոր յոյսերով, այն անսասան հաւատքով թէ անպայման պիտի տանինք յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ

Չորս օր տեւող դատավարութենէ մը ետք, Մոսկուայի դատավճիռը պարզ վաւերացումն է ամբաստանող փաստաբանին պահանջած պատիժներուն : Այլ խօսքով՝ եօթը տարի արգելափակում, անոր որ խոստովանած է՝ Կալանցկով : Հինգ տարի կէնսպուրի, որ կ'ընդունէր դէպքերը, բայց կ'ուրանար թէ անոնք ապօրինի ըլլան : Երկու տարի Տոպրովոլսկիի, որ իր խոստովանութիւններով մեծապէս օժանդակած է ամբաստանութեան : Արդէն անունն ալ՝ ոչխար դրուած է այլեւս : Եւ վերջապէս մէկ տարի Վերա Լաշքովայի, որ արդէն տարի մըն է բանտն է եւ ուրեմն ազատ կ'արձակուի : Ահա դատավճիռները, դատավարութեան մը, զոր Մոսկուա հիմնեց քրէական յանցանքներու վրայ : Բայց ամբաստանեալներուն ընկերները եւ կարգ մը ըմբոստներ վրդովիչ եւ զայթակղելի կը նկատեն այս դատավարութիւնը : Արեւմտեան մամուլի թղթակիցներուն յանձնուած է արդէն կոչ մը՝ համաշխարհային կարծիքին պահանջելով հրապարակային դատապարտութիւնը «այս ամօթալի դատավարութեան» : Այս կոչը ստորագրողներուն մէջ են՝ Տանիէլի կինը, Լիթվինովի թոռը, եւն. եւն. :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐի կրօնական պսակը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ իրիկուն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ձեռամբ Գիւտ Ծ. Վ. Նագգաշեանի : Ազնաւուրի քաղաքային ամուսնութիւնը կատարուած էր ճիշդ տարի մը առաջ, Լաս Վեկաս, Ուլլայի հետ : Ազնաւուրի երրորդ ամուսնութիւնն է : Կնքահայրն էր՝ Տիրան Կաւվարենց :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ նախագահական ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան Փետր.ի վերջ : Մակարիոս թեկնածու կը մնայ : Քուէարկողները կզզիին Յոյներն են միայն, Թուրքերը միայն փոխ – նախագահը կրնայ ընտրել, համաձայն 1960ի Սահմանադրութեան :

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Բ.

Բ. Դուռը անմիջապէս զինուորներ կը ղրկէ, զանգուածային քանակով, որոնք իրենց դիրքերէն կը քշեն առժամեայ յաղթականները եւ մինչեւ վերջինը, կը ջարդեն : Յուզուած, Պետութիւնները կը բողոքեն, Ապտիւլ Համիտ այնպէս կը ձեւացնէ թէ ընդառաջ կ'երթայ անոնց դիմումներուն, եւ գաղտնի կը պատրաստէ Հայերու բնաջնջումը : Նախ կը կրդլիացնէ հայկական նահանգները, որպէսզի արտաքին աշխարհի չհասնին հոն կատարուելիք կեղեքումները : Այդ նպատակով ճամբորդներու մուտքը կ'արգիլէ եւ թղթատարական գրաքննութիւն կը հաստատէ : Ապա, «մզկիթներու մէջ ծիհատի կոչեր ընել կու տայ, մոլլաները կը յայտնեն թէ հայկական մեծ դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի, ուղղուած Թուրքիոյ եւ իսլամի դէմ : Զէնքերը կը բաժնուին, քիւրտ ցեղախումբերը կը նետուին ինչպէս նաեւ մոլեռանդ Թուրքեր, ծարաւի թալանի եւ բռնաբարումի՝ պաշիպոզուքները » (Ժ. Փ. Ալէմ) :

Որոշուած ժամուն, 1895 Սեպտ. 2ին, սպանդը կը սկսի ամբողջ արեւելեան Անատոլուի մէջ.— Տրապիզոն, Էրզրում, Երզնկա, Բիթլիս, Տիգրանակերտ, Մալաթիա, Սվազ, Մարտին, Կեսարիա կը վառին արեան եւ սարսափի մէջ : Բայց յաճախ անսպասելին կը պատահի, Վանի ժայռերուն վրայ, որոնք կը պաշտպանեն Շամիրամի կերտած քաղաքը, մարդիկ պատրաստուած՝ դիմադրական երեք հայ կուսակցութիւններէ — արմենական, հնչակ, դաշնակցական — քաջաբար դէմ կը դնեն ջարդողներուն : Լաւ, զոհին մահը չի մատներ ոճրագործը, բայց դիմադրութեան արժանիքն այն է, որ բարձր կ'աղաղակէ անարդարութեան դէմ : Կլէտսթըն, կրկին ինք է, ճնշում կը բանեցնէ, իր վարչապետին՝ Լորտ Սալզպրիի վրայ, որ միջամտէ, հակառակ Պիսմարքի եւ ռուս Լոպանովի մեղսակից կրաւորական դիրքին : Ոչ մէկ բան կը կատարուի սակայն եւ զանգուածային սպանութիւնները ալ աւելի կը սաստկանան, յաջորդ տարին՝ Մուշ, Վան եւ Քիլիս :

Հայ Դաշնակցական կուսակցութիւնը կ'որոշէ, այն ատեն, համաշխարհային հանրային կարծիքը ցնցել — 1896 Օգոստոս 26ին, 26 վճռական երիտասարդներ, Բաբգէն Սիւնիի եւ Արմէն Գարօ Փաստրմաճեանի գլխաւորութեամբ, զինուած, կը սողոսկին մինչեւ Օսմանեան Դրամատան պատերուն տակ, լռութեան կը դատապարտեն պահակները, կ'առնեն արկղներու մէջ եղածները, դէմ կը դնեն զօրքին յարձակման եւ կ'անհետանան մերձաւոր գիւղը(*) : Այն ատեն, իրեն զօրավիգ ունենալով պաշտօնական իշխանութիւնը, գրգռուած մոլլաներու յանկերգներով, Թուրք խուժանը, կատղած կը խուժէ Հայերուն վրայ : Դիակներու սայլեր կ'երթան ու կուգան Ղալաթիայէն ծով, Գարաքէօյի կամուրջը, կախաղաններէն կ'օրօրուին կախուածները, հացի պարան փոխելու ժամանակ կ'առնեն, Թուրք զինուորները կը ձգեն որ իրենց նկարներն առնուին, մզկիթներու վերեւը, ուրկէ կախուած են չարչարուած Հայերը : Այս անգամ, Պետութիւնները, լրջօրէն կը մտահոգուին, ոչ անոր համար որ եօթը հազար անմեղ Հայերու մահը զիրենք կը վրդովէ, այլ որովհետեւ, այս ձեւով, Օսմանեան կայսրութիւնը ճեղքեր ցոյց կու տայ եւ ատենն է, լաւ դիրք ունենալ, դիակը բաժնուելու համար : Ցարական Ռուսիան, որ երկար ատեն է, աչք ունի Նեղուցներուն վրայ, առաջինը կը սրէ իր ճանկերը եւ կը կանխամտածէ Պալքանեան պատերազմը : Արդիական խղճի այն անոյշ սատողները, որ են ցուցատախտակ պտըտցնողները, կը տողանցեն Փարիզի, Լոնտոնի, Պրիւսէլի, Հռոմի, Վիէննայի փողոցներուն մէջ «փորձելով պարտկել կառավարութեանց անտարբերութիւնը» : Պետական քանի մը դէմքերը, նոյները, որոնք ձայն բարձրացուցած են ամէն անգամ երբ մարդը կեր կը դառնայ մարդուն .— Ժօրէս, Քլէմանսօ, Տընի Քոչէն (Ֆրանսա), տը Պրուքէր (Պելժիա), Ժորժ Պրանտէս եւ Նանսէն (Սքանտիւիա), Կլէտսթըն (Անգլիա) ուժ կը վատնեն, ցնցելու համար խիղճը, գաղջերուն, անոնց որոնք ուս կը թօթվեն եւ գործի կ'անցնին — եթէ անցնին — միայն այն ատեն երբ իրենք ալ աղէտին մէջ պաշարուած են : Միայն Անգլիացիք, ի պատասխան Կլէտսթընի կոչին, կը հրահանգեն իրենց նաւատորմին, որ Պոլիս է, որպէսզի միջամտէ Թուրք ոճրագործներուն եւ զոհերուն միջեւ : Իրենց միջոցով, կը լսուի ոճիրին ծաւալը .— Հարիւր հազար խողխողուած Հայեր, յիսուն հազար ցուրտէ եւ անօթութենէ մեռած, 2500 թալանի տրուած գիւղերուն մէջ, հարիւր հազար փախստական ոռնցմէ քիչեր կը հասնին ապաստան մը, Անդրկովկաս կամ Պալքանները, քառասուն հազար բռնի մահմետականացած : Արդի ժամանակները հասած են, այսինքն կը վարժուինք այս արիւնահեղութեանց եւ տարօրինակ կերպով, որքան աւելնայ զոհերու թիւը, այնքան իրենց հանդէպ եղած հետաքրքրութիւնը, վիճակագրութեան, չափով մը ամոքիչ, հանգամանքը կը ստանայ :

ԷԼԷՆԱ ՏԸ ԼԱ ՍՈՒՇԷՌ

(2 Շար.)

(*) Ճշդումները՝ առանձին :

ՀՐԱՇՔ

Երազիս մէջ դուռը զարկին ,
— Ո՞վ է, ափ ներսից ես ,
Դրսից ինչ որ պառաւ մի կին
Ասաց՝ մատաղ լինեմ քեզ ·

Մի կտոր հաց ողորմացիր՝
Անտէր կին եմ՝ որբ, անտէր ,
Ու ես իսկոյն դուռս բացի՝
Հրա՛շք··· մեռած մայրիկս էր :

Սարսափեցի, բայց գիրկն ընկայ,
Մայրս ասաց՝ ե՛ս եմ, ես ,
Քեզ փորձելու համար եկայ՝
Հօ չի՞ փոխել կեանքը քեզ :

Մուրացկանի տեսքով եկայ ,
Որ Աստուած էլ իմանայ՝
Տե՞ղն է խիղճդ, խիղճդ, որդիս ,
Թէ՛ մեռել է ինձ հետ նա ···

×

Երազիս մէջ հօրս տեսայ՝
Մօրս նման յայտնուեց ,
Խինդ ու վախով գիրկը հասայ ,
Շիրմից ելաւ ինձ զգուեց :

Հեկեկացինք դառն ու անուշ ,
Հայրս նայեց իր չորս դին ,
Արագածին ժպտաց քնքուշ ,
Ասաց՝ կ'ապրի իմ որդին :

Բայց երբ նայեց Արարատին ,
Ինձ խէթ նայեց հայրս ծեր ,
— Էլ ինչո՞վ ես դու իմ որդին ,
Երբ կիսատ է տունը մեր ···

Վշտից նորից մեռաւ հայրս ,
Ասաց՝ որդիս, թէ կ'ուզես
Հողը թեթեւ լինի վրաս ,
Տունս կիսատ չթողես ··· :

Յ. ՇԻՐԱԶ

ԳԵՂԱՄԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՆ

Ա.

Իրօք, որ գեղեցկուհի ... բարձր լեռների շուրջ պարի մէջ մեկնուած՝ Յունիսի պայծառ օրը այնպէս է խայտում, այնպէս է նաղում, այնպէս է շորորում, որ նայում ես տարուած – հմայուած, հոգիդ փառաւորւում է, ու մտածում ես. «Տեսնես աշխարհում այսպիսի գեղեցիկ մի ուրիշ լիճ էլ կա՞յ, թէ միայն մեր Սեւանն է»:

Կայ, աշխարհում գեղեցիկ լճեր շատ կան, բայց Սեւանի նմանը չկայ, նրա դիրքն ու գեղեցկութիւնը իւրայատուկ են: 1882 թուականին ռուս կայսերական պալատի խորհրդական Լ. Մորդովցեւը, երբ Դիլիջանի ձորից դուրս եկաւ Սեւանի դիմաց, մի պահ քարացաւ տեղում, եւ զարմացած բացականչեց.

— Ծով, իսկական ծով ... երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ:

Այո, նրա առաջ տարածուածն իսկական ծով էր՝ իր փրփրաբաշ ալիքներով, իր ընդարձակ հորիզոնով ...

Ինչո՞ւ էր զարմացած Մորդովցեւը: Որովհետեւ այսպիսի ահռելի բարձրութեան վրայ, այսպիսի ընդարձակ լիճ աշխարհի ոչ մի վայրում չկայ:

Ի՞նչպէս է առաջացել այդ հրաշք լիճը:

Նայեցէք քարտէսին, տեսնո՞ւմ էք, որ Հայաստանի կենտրոնով անցնող փոքր Կովկասի լեռնաշղթան մի տեղ բաժանուել է երկու մասի, առաջ գնացել մի հարիւր քիլոմեթրաչափ եւ նորից միացել իրար: Ինչպէս բազուկներդ առաջ մեկնես եւ վերջում զոյգ ձեռքերիդ ծայրերը միացնես իրար: Այդ բազուկներից մէկը Գեղամայ լեռնաշղթան է, նրա դիմացինը՝ Արեգունու լեռները, իսկ երկու բազուկները միացնողը Վարդենիսի լեռնաշղթան է: Ահա լեռների այդ գրկի մէջ է ծփում Սեւանը: Այդ գիրկը շատ հնում լուսահովիտ էր, որի միջով հոսում էր ջրառատ մի գետ: Նա իր մէջ էր առնում ներկայիս Արգիճին, Ձկնագետը, Գաւառագետը եւ Սեւան թափուող միւս 27 գետերն ու գետակները:

Այդ գետի դալարազեղ ափերին արածում էին վայրի ցուլերի նախիրները, ըստ որում, գլխավայրու մի քանի տեսակներ կային Սեւանում՝ փուքեր կամ պիզոններ, ապաստաւոր ցուլեր եւ գանեան ցուլեր, այդ բոլոր տեսակների ոսկորներն էլ գտնուած են Սեւանի ափերին: Հնում Հայաստանի լեռները ցածր էին: Կապկանման կենդանին մարդ դառնալուց մինչեւ մեր օրերը Կովկասը մարդու աչքի առաջ բարձրացել է շուրջ չորս հազար մեթրով... Ուրեմն, մի ժամանակ ցածր ու մեղմ էր նաեւ սառծս լեռնահովիտը, հետեւապէս զարմանալի չէ, որ նրանում գտնուել են ջերմասէր կենդանիների՝ օ–րինակ վայրի ուղտերի ոսկորներ:

Ներկայումս Սեւանը շրջապատող լեռների մերկ լանջերը այն ժամանակ պատած էին անտառներով: Ինչի՞ց գիտենք: Հողի կազմութիւնից, նաեւ իջնող լճի յատակից գտնուած բազմաթիւ անտառային կենդանիների ոսկորներից: Վիթխարի եւ կովկասեան եղջերուների ճիւղաւորուած մեծ – մեծ եղջիւրներ են գտնել Սեւանի յատակից, վարազի սուր – սուր ժանիքներ, այծեամների գլուխներ: Ուրեմն, սառծս հնադարեան գետի ափին արածում էին նաեւ եղջերուների նախիրները, իսկ կաղնուտներն ու անտառային բացատները փորփորում էին վայրի խոզերի բոլուկները:

Այս ամէնը մնաց ջրի տակ: Ի՞նչպէս: Սառծս փակ լեռնադիրկը արեւմտեան կողմից մի նեղլիկ բաց ունէր, որով դուրս էր հոսում նկարագրածս գետը: Յետագայում, լեռնակազմութեան պրոցեսների ազդեցութեան տակ, այդ ցածրիկ պռունկը վեր բարձրացաւ, եւ սարերից եկող ջուրը սկսեց կուտակուել լեռնային գոգաւորութեան մէջ: Այդպէս առաջացաւ ներկայիս Սեւանը:

Սկզբում Սեւանը փոքր է եղել: Նոյնիսկ սրանից ընդամէնը երեք հազար տարի առաջ: Ինչի՞ց է երեւում: Լճաչէնի եւ ցամաքաբերդի պեղումներից: Վերջին տասնամեակներում լիճը քանի ցած իջաւ, այնքան շատ դամբարաններ եւ նախկին շէների մնացորդներ դուրս եկան լճի յատակից: Հանուեցին ցեղապետերի քանդակազարդ սայլերը, հին մարդկանց պատրաստած նախշուն կճուճները, մեծ վարպետութեամբ շինուած զէնքերը, անգամ Սեւանի մեծածառ անտառներում հաստատուն կաղնուց փորուած նաւակները: Նախաուրարտական Շանտ կոչուող ցեղի բնակատեղիներն են դրանք, որ ունեն երեք եւ կէս հազար տարուայ հնութիւն: Յետագայում նորից է բարձրանում Սեւանը փակող սառծս բնական պատուարը, ջրի մակարդակը բարձրանում է եւ իր տակ թաղում Շանտ եւ այլ ցեղերի արդէն բաւական զարգացած քաղաքակրթութիւնը:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. — Մոսկուայի չորս երիտասարդ մտաւորականներու դատավարութեան առթիւ՝ Օռոռի մէջ Ֆիլիփ Պերնէ կը գրէ.—

Առաւօտեան ժամը 10ն էր երբ ալեհեր ծերունի մը, որ զինուած ոստիկաններու կողմէ բռնի հեռացուած էր Մոսկուայի դատարանէն, դէմքը վերջին անգամ դատարանի սրահին կողմը դարձնելով եւ, բազմութեան մէջ, դողդոջուն ձայնով մը գոչեց. եկէք հեռանանք հոսկէ, այն ինչ որ կը սարքեն «ներսը»՝ արդարադատական խեղկատակութիւն է: Նոյն պահուն «ներսը» կը սկսէր «Սինիավսկի – Տանիէլ» նոր տեսակի դատավարութիւն մը: Ամբաստանողն է՝ Խորհրդային Պետութիւնը, ամբաստանեալները՝ երիտասարդ չորս մտաւորականներ, իրենց յանցանքը՝ յօրինած են պարտադրուած պաշտօնական գիծէն դուրս եղող քերթուածներ եւ գործեր:

Առաջին գիծի վրայ կուգայ երիտասարդ լրագրող մը, Ալեքս Կէնսպիւրի, երեսուն տարեկան: Իրեն հետ Եուրի Կալանսքով, 27 տարեկան, պաշտօնեայ Մոսկուայի Թանգարանին մէջ, որ նոր սերունդին կողմէ կը նկատուի նոր Ռէմպօ մը, եւ որ յանդգնութիւնը ունեցած էր օր մը գրելու համայնավար ականջի մը համար «ցնցիչ» տողանաւորներ.

«Ես պիտի անցնիմ օտար
Որպէս շղթին կարկեհանի,
Կայծկլտելով սառոյցներու ընդմէջէն»:

Երրորդ ամբաստանեալը՝ Ալեքսի Տոպրովսկի, 29 տարեկան, փիլիսոփայ եւ կազմարար, որ «յանդգնած է» ըսել կրօնական հաւատքի ուսումնասիրութեան մը մէջ. — «Բացարձակ ճշմարտութիւնը անմատչելի է, եւ կրօնքը յաւիտենական փանդի կը համապատասխանէ մարդուն ամէնէն մեծ կարիքին՝ բացարձակ ճըշմարտութեան հետ հաղորդուելու կարիքը»:

Վերջին ամբաստանեալը՝ Վերա Լաշքովա, որ հազիւ 22 տարեկան է, մեքենագրուհի – սղագրուհի է: Ցանցաւոր է իր բարեկամներուն գրութիւնները վերարտադրած եւ անոնց պարբերաթերթին խըմբագրութիւնը ապահոված ըլլալուն համար: Խորհրդային դատաւորները կը գտնեն, որ այս ձեւի խուովարար քերթուածներ կ'իյնան քրէական օրէնքի 70րդ յօդուածին տրամադրութեան տակ, որ կը ձգտի զսպել հակապետական արարքները: Այս յօդուածին շնորհիւ էր, որ 1966 Փետրուարին Սինիավսկի եօթը եւ Տանիէլ հինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան:

1966ի դատավարութիւնը գայթակղութիւն յառաջացուցած էր բովանդակ աշխարհի մէջ: Քըննադատութիւններ բուսեցան, նոյնիսկ համայնավար կուսակցութեանց շարքերուն մէջ: Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան թիւ մէկ մտաւորականը՝ Լուի Արակոն բողոքեց «Իւմանիթէ»ի մէջ: «Զրկել մարդիկ իրենց ազատութենէն վէպի մը բովանդակութեան համար, կը նշանակէ կարծիքի զանցառութիւնը դարձնել կարծիքի ոճիր»: Խորհ. Միութեան մէջ, ի տես ստեղծուած աղմուկին, պատասխանատու անձնաւորութիւն մը գոչած էր. «Այս դատավարութիւնը ոճիրէ մը աւելի է, յիմարութիւն մըն է»:

Այսուհանդերձ, ահա կը կրկնուի յիմարութիւնը: Անշուշտ, երկար վարանումներէ ետք: Դատավարութիւնը, որ ըստ յայտարարութեան, պիտի բացուէր Դեկտեմբեր 11ին, յետաձգուեցաւ: Գետինը լպրծուն է: Առաջին անգամ ըլլալով Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն ետք, Խորհ. Միութեան մէջ խնդրագիրներ շրջան ըրին ի նպաստ ամբաստանեալներուն: Կը զգացուի թէ ռուսական հանրային կարծիքը կ'արթննայ, կը յեղաշրջուի: Խնդրագիրներէն մէկը՝ ստորագրուած՝ գրող Նեքրասովի եւ երգահան Շոսթաքովիչի կողմէ (երկուքն ալ անուանի անձնաւորութիւններ) կը բողոքէր այն երեւոյթին դէմ, որ չորս երիտասարդ մտաւորականներ առանց դատավարութեան բանտարկուած են 1967ի բակիզբէն ի վեր: Ուրիշ խնդրագիր մը, որուն իրենց ստորագրութիւնը կցած էին պատմաբան Եաքիր, որ զաւակն է խորհրդային զօրավարի մը, գնդակահարուած Սթալինի կողմէ եւ Բժ. Փօլ Լիթվինով, Մոսկուայի ընակիտութեան փաքիւլթէէն եւ Թոռը Արտաքին Նախարարութեան մօտ ժողովուրդներու նախկին կոմիսար Լիթվինովի, կը պահանջէր հրապարակային դատավարութիւն ամբաստանեալներուն համար:

Հարցը կը դառնար փշոտ: Հրամայել, որ դատավարութիւնը տեղի ունենայ դըռնփակ, ապա դատապարտել երիտասարդները առանց շատ աղմուկ հանելու, կը նշանակէր ընթացք տալ Սինիավսքիի եւ Տանիէլի դատավարութենէն աւելի ծանր գայթակղութեան: Շանթահարելու համար այս չորս մտաւորականները, որոնք կը հեռանան պաշտօնական գիծէն, խորհրդային իշխանութիւնները պատրաստեցին բեմադրութիւն մը, որ բաւական դիւային էր:

Նախ եւ առաջ եւ հակառակ անոր, որ դատավարութիւնը «հրապարակային» էր, բոլոր «անբաղձալի» անձերը դուրս ձգուեցան այն առարկութեամբ, թէ «տեղ չկար այլեւս»: Դուրս մնացածներուն մէջ կը գտնուէին օտար թերթերու բոլոր թղթակիցները անխտիր: Սրահ կրցան մտնել միայն կուսակցութեան պատասխանատուները՝ զատուած ուշադիր կերպով եւ յատուկ արտօնագիրով: Երկար վիճաբանութիւններէ ետք թոյլ տրուեցաւ սրահ մտնելու քանի մը շատ մօտիկ ազգականներու: Սակայն այս բոլորը այլեւս դասական երեւոյթներ են խորհրդային արդարադատութեան մարզէններս: Սինիավսկիի եւ Տանիէլի դատավարութեան ժամանակ եւս «հանրութիւնը» ընտրուած էր ուշադիր կերպով:

Սոյա, — եւ այս է հիմնական կէտը, — դատաւորները որոշեցին դատավարութեան չտալ գրական կամ քաղաքական տարազ: Եւ այս է ահա, որ նոր է ու մտահոգիչ: Չորս ամբաստանեալները առիթ պիտի չունենան խօսելու իրենց գործերուն մասին, այլ պիտի բացատրեն «իրենց զաւեշտական գործունէութիւնը»

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Սաթըք այդ երիտասարդին ու կնոջ կրկին հմայքներու ազդեցութեան տակ ինկած էր եւ ակնարկը մերթ մէկուն եւ մերթ միւսին վրայ կ'ուղղէր, ինքնիրեն միտքը չարչարելով որպէսզի խօսք մը ըսելու առիթ գտնէր:

Կինը որ միշտ Ֆըրըլտաքի կողմը ուղղած էր նայուածքը, յանկարծ գոչեց խօսքը իր ընկերներուն ուղղելով.

— Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք:

Եւ մատովը ցոյց տուաւ ծովեզերքի այն մասը, ուրկէ քիչ առաջ նաւակը հեռացած էր:

Ամէնքը գլուխնին դէպի մատնանիշ եղած կողմը դարձուցին: Հոն, ծովեզը, լուսնի լոյսով, յստակօրէն կը նշմարուէր մարդկային ստուեր մը, որ յուսահատօրէն ձեռքերը կը շարժէր: Ցետոյ տիրող գիշերային ընդհանուր լռութեան մէջ, մինչեւ նաւակը հասաւ ձայն մը, որ կատարէն կ'աղաղակէր.

— Բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք, կը փախչին... հասէ՛ք, հասէ՛ք:

— Ան է, գոչեցին չորս ընկերները միաբերան:

— Կ'երեւայ որ հետքերնիս կորսնցնելէ ետքը, կրկին կրցած է հետեւիլ մեզի:

— Օ՛ն, քեզ նայիմ աւելի արագ շարժէ թիերդ, ըսաւ երիտասարդը որ այնքան հզօր ներգործութիւն մը ըրած էր խմբագրին վրայ:

Այս վերջինը պատեհ առիթ սեպեց խօսքի խառնուելու:

— Եթէ կ'ուզէք ես ալ թիավարեմ, ըսաւ, արդէն երկու թիերը պարապ կը մնան, այդ կերպով աւելի շուտ կ'երթանք:

Սաթըք իրաւունք ունէր. Նաւակը զուգաթի էր:

— Ձեր առաջարկութիւնը շնորհակալութեամբ կ'ընդունինք, ըսաւ գեղին երիտասարդը:

Խմբագիրը ուրախ զուարթ, արդէն անցած էր թիակներուն գլուխը: Իսկ հեռուն, ծովեզրին վրայ միշտ կը տեսնուէր խորհրդաւոր ստուերը որ խելայեղ կերպով ծովուն երկայնքին ի վեր կը վազէր:

— Բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք, կը փախչին, աղաղակելով:

Նոյն միջոցին ուրիշ բան մը նաւակին մէջ գտնուողներուն ուշադրութիւնը գրաւեց:

Եէնի–Մահալլէի բարձունքին վրայ բոց մը կը բարձրանար:

— Կրակ կայ, տուն մը կ'այրի... գոչեց Սաթըք, որ առիթ կը փնտռէր խօսելու:

— Այո՛, պատասխանեց անծանօթ անձերէն մին:

Դեղին պեխերով երիտասարդը, որ ինչպէս ըսինք, խումբին գլուխը ըլլալ կը թուէր, ուշադրութեամբ աչքերը հրդեհին կողմը ուղղեց:

— Մեր տունն է այրողը, գոչեց:

— Ինծի ալ այդպէս կ'երեւայ, ըսաւ կինը որ նոյնպէս ուշադրութեամբ ակնարկը սեւեռած էր Եէնի Մահալլէի բարձունքը:

Չորս ընկերները զարմացական ակնարկ մը փոխանակեցին իրարու հետ: Ի՞նչ կը նշանակէր այս բանը: Դիպուածո՞վ կ'այրէր թէ դիտմամբ զայն բռնկեցուցած էին...:

Եւ սակայն նաւակը մօտեցած էր ասիական եզերքին, Գավաղի ձախակողմը գտնուած ամրոցին ու Պէյքոզի միջեւ ամայի ծովեզրը:

— Հո՞ս ցամաք պիտի ելլէք, հարցուց Ալի Օսման իր քովը գտնուողներուն:

— Այո՛, պատասխանեց դեղին երիտասարդը:

— Բայց նաւակը ծովեզրին մօտենալիք տեղ չկայ առարկեց:

— Վնաս չունի բաւ է որ ցամաքին մօտենանք, ջուրին մէջ քալելով կրնանք ծովեզր ելլել:

Ալի Օսման նկատեց որ երիտասարդը «կրնան ծովեզր ելլել» ըսած էր, ինչ որ ենթադրել կուտար որ խօսողը նաւակէն դուրս ելլելու միտք չունէր:

Բայց իր այս ենթադրութիւնը, որ իրեն բաւական մեծ մտահոգութիւն պատճառելու բնութիւն ունէր, պատշաճ չգտեց որեւէ կերպով յայտնել իր խօսակցին, այլ պարզապէս պատասխանեց:

— Լաւ ուրեմն, քիչ մըն ալ յառաջանանք, մինչեւ որ զգանք թէ նաւակը ծովուն յատակին քսուի:

Բայց հազիւ թէ այս խօսքերը արտասանած էր, արդէն թիավարողները կեցան:

— Ա՛լ աւելի յառաջ կարելի չէ երթալ, յայտարարեց Սաթըք:

Նաւակը կեցած էր:

Դեղին երիտասարդը Ալի Օսմանին դառնալով ըսաւ.

— Կը խնդրեմ, վայրկեանի մը համար դուք նաւակին միւս ծայրը անցէք:

Ցետոյ խօսքը կնոջ ուղղելով աւելցուց.

— Հանըմ էֆէնտի, հոս հրամմեցէք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(22 – Շար.)

եւ իրենց «յարաբերութիւնները օտար այնպիսի կազմակերպութիւններու հետ, որոնք կը ձգտին տապալել համայնավար վարչակարգը»:

Յստակ է մեքենայութեան նպատակը: Սինիավսկիի եւ Տանիէլի դատավարութիւնը, բաղդատաբար ու յարաբերաբար պարկեշտ էր, քանի որ ամբաստանեալները հնարաւորութիւն ունեցան բացատրելու դատաւորներուն իրենց ըմբռնումները գեղարուեստական ստեղծագործութեան մէջ եւ, այս ձեւով, անուղղակի պատգամ մը յղելու աշխարհի հանրային կարծիքին: Վախնալով որ նոր մարտիրոսներ կը ստեղծեն եւ կը սաստկացնեն այն մըղձաւանջը, որ ստեղծուած է Խորհ. Միութեան մտաւորականներուն մօտ, նոր դատին կազմակերպիչները կը փոխեն իրենց ռազմավարութիւնը: Կը փորձեն վարկաբեկել իրենց զոհերը՝ զանոնք ամբաստանելով իբրեւ լրտես եւ հակայեղափոխական:

Այս վարկածն է, որ դատախազ Թերեխով ընդլայնեց իր երեք ժամ տեւող ամբաստանագրին մէջ: Անոր ըսելով, կարծիքի զանցառութեան համար ամբաստանուած մտաւորականներ չեն, որ կը դատուին այժմ, այլ՝ ոճրագործներ, որոնք յարաբերած են ռուս տարագիր կազմակերպութեան՝ Աշխատանքի Ժողովրդային Դաշնակցութեան հետ: Այս կազմակերպութեան նպատակն է տարանջատել համայնավարութիւնը Խորհ. Միութեան մէջ: Ա. Ժ. Դ.ն, (էն էս Թէ) որ գրասենեակներ ունի Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Փարիզի մէջ, կը հրատարակէ պարբերական մը՝ «Կրանի», Ֆրանքֆորթի մէջ, որու մէջ լոյս կը տեսնեն հալածուած խորհրդային գրողներու գործեր:

Դատախազին համաձայն, երիտասարդ չորս ամբաստանեալները, Ա. Ժ. Դ.ի երկու գործակալներու միջոցաւ ստացած են ձայներիզ, գրենական գաղտնի պիտոյքներ եւ երկու հազար րուբլի (մօտ՝ 11000 ֆրանք), ինչպէս նաեւ տոլարներ: Կայ դեռ աւելին՝ ամբաստանեալները ռուս տարագիրներու միջոցաւ յարաբերութեան մէջ մտած են ամերիկեան գաղտնի գործակալութեան հետ:

Այսպէս, առաջին իսկ վայրկեանէն, այս չորս մտաւորականները կը դառնան վտանգաւոր ոճրագործներ, գործակիցներ՝ թշնամի գաղտնի գործակալութեան եւ տարագրամի մասին խորհրդային օրէնքները բռնաբարողներ: Յանկարծ, դատավարութեան առանցքը կը տեղափոխուի: Եւ այս ձեւով կը խուսափին տաղտուկ պատճառող գրական եւ քաղաքական հարցերու քննութենէն:

Իրականութեան մէջ ի՞նչ «յանցանք» գործած են այս երիտասարդները, որ 1966 Փետրուարին ծաղկեփունջեր նուիրեցին Սինիավսկիի եւ Տանիէլի: Կը պատկանէին գրական փոքր խմբակի մը, որ կը կոչուէր «Սմոկ» (ռուսերէն Խօսք, Մտածում, Ձեւ եւ Խորութիւն բառերուն սկզբնատառերէն կազմուած): Կը հրատարակէին բանաստեղծական փոքր պարբերաթերթ մը՝ «Փինիկ», որ ուսանողական կիսագաղտնի միւս թերթերուն նման գաղտնի կը տարածուէին:

«Փինիկ»ի մղիչ ուժը Ալեքս Կէնսպուրն է, որ կը նկատուի ղեկավարներէն մէկը այս երիտասարդական գրականութեան: Ութ տարի առաջ Լենինկրատի մէջ հրապարակ հանեց իր առաջին պարբերականը՝ «Համադրութիւն», որուն պատճառով բանտ առաջնորդուեցաւ: Մնաց երկու տարի: Եւ որովհետեւ պետական հրատարակչականները կը մերժէին հրատարակել իր բանաստեղծութիւնները, զանոնք գաղտնի արտասահման ղրկեց: Ուրիշ ի՞նչ ձեւով կրնար հրատարակել զանոնք: Այս «ոճիր»ին համար վերստին բանտ առաջնորդուեցաւ մէկ տարուան համար: 1966ին, վրդոված իր վարպետները նկատող Սինիավսկիի եւ Տանիէլի դատավարութենէն, գրեց «Ճերմակ գիրք» մը, որ կը խօսէր խնդրին մասին: Այս գործէն մեքենագրուած օրինակ մը ղրկեց Պոդգորնիի:

Անձնապէս նաեւ կը գրէ Կոսիգինի, այն յոյսով որ ազատ կ'արձակուին դատապարտեալ գրագէտները: Պատասխան չստանալով, «Ճերմակ գիրքը» կը հրատարակէ արտասահմանի մէջ այն յոյսով, որ միջազգային շարժում մը կը ստեղծէ ի նպաստ Սինիավսկիի եւ Տանիէլի: Յունուար 1967ին, նոր ցոյցի մը առիթով կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի Լեֆորթովոյի բանտին մէջ, որ յատկացուած է առաջնակարգ բանտարկեալներու:

Իրեն նման, իր ընկերը Տոպրովոլսքի եւս վարժուած է բանտերու: Արգելափակուած է աշխատանքի ճամբարի մը մէջ երեք տարի: Հոն է, որ իր աչքերը սեւեռեց դէպի կրօնքը: 1964ին կրկին կը ձերբակալուի, որովհետեւ ցրուած էր իր փիլիսոփայական գրութիւնները: «Պարտադիր բուժումի» կ'ենթարկուի Լենինկրատի մտային հիւանդներու բուժարանին մէջ: Խորհրդային իշխանութիւններուն ձեւն է ձերբազատուելու անսրբագրելի գրագէտներէն:

Վերջապէս, Կալանոքով, բանաստեղծը, այն որ առիթով մը գրեց, թէ «Արուեստը գրագէտէն կը պահանջէ ստուածային յեղափոխութիւն մը» իր կարգին դէմ կը պատասխանէ «ոճրագործի» եւ «հակայեղափոխական աւազակի» ամբաստանութեան, զոր իրեն շնորհած է դատախազը: Իր ընկերներուն նման երիտասարդ ազատական համայնավար մըն է: 1965 Յունիս 11ին, ինքնաբուխ կերպով կ'երթայ առանձին ցոյց կատարելու Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, Սէն Տոմէնկի մէջ ամերիկեան միջամտութեան առթիւ: Երիտասարդ խաղաղապաշտ, ինքզինք մօտ կը զգայ տկարներուն, փոքր ազգերուն, բոլոր հալածեալներուն: Բայց միեւնոյն ատեն կը մերժէ ընդունիլ բռնութիւնը իր երկրին մէջ: Եւ իր «Մարդկային մանիֆեստ» բանաստեղծութեան մէջ կը խօսի «Պետութեան փտած բանտը քանդելու» մասին:

Այս բանաստեղծութեան հետեւանքով կ'արտաքսուի Մոսկուայի համալսարանէն: Եւ, 1967 Յունուարին, իր կարգին կը ձերբակալուի՝ «Փինիկ»ի մէջ Կրեմլինի դէմ խիկական մարտահրաւէր մը կարդացած ըլլալուն համար: Արդարեւ գրած էր՝ «Պէտք պայքարիմ խորհրդային Միութեան մէջ ժողովրդավարութեան հաստատման համար»:

Ահա երեք պարագաներ, որոնք ցոյց կուտան այն դժուարութիւնը որ կայ, միաժամանակ բանաստեղծ եւ ազատական ըլլալու Խորհ. Միութեան մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ԱՆԿԻՐԹ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Պիտի սկսինք բնական պատահարով մը:

Տիկին մը, իր մանչուկին հետ մեծ վաճառատուն մը կը մտնէ գնումները ընելու համար: Կ'անցնի սեղանի մը առջեւէն, որուն վրայ արեւի սեւ ակնոցներ զետեղուած են: Փոքրիկը կը տեսնէ զանոնք, զոյգ մը կը քաշէ եւ նախ քան մօրը արգելք հանդիսանալը կոտրելով երկու կտոր կ'ընէ: Պաշտօնեան այդ պահուն ուրիշ յաճախորդներով զբաղած ըլլալուն՝ չի տեսներ վնասը:

Տիկինը զայրացած ակնարկ մը կը նետէ իր զաւկին, ապտակ մը կ'իջեցնէ եւ ձեռքէն բռնելով կը ջանայ շուտով հեռանալ: Տրամադրութիւն չունի կեցած տեղը յիսուննոց մը վճարելու վնասին համար:

Ասիկա յատկանշական պարագայ մըն է անկիրթ պզտիկի մը, որ իր ձեռքը կ'երկարէ ամէն տեղ եւ ուրիշին սեփականութիւնը յարգել չի գիտեր:

Միաժամանակ սակայն թիւրիկ պարագայ մըն է նաեւ անկիրթ ... մօր մը, որ տղուն օրինակ կուտայ՝ թէ ինչ պէտք է ընէ այս տեսակ պարագաներու — այսինքն, անյայտանալ առանց վնասը վճարելու: Այս մտացաչ տարիքին մանուկը իր նկարագիրը կազմաւորած է արդէն իր ... սիրելի ծնողքներու կաղապարին վրայ:

Այսօր աշխարհը լեցուած է անկիրթ պզտիկներով: Մանուկներ՝ որոնք չեն յարգեր ուրիշի սեփականութիւնը, մանուկներ՝ որոնք անտանելի անկրթութիւն ցոյց կուտան տարիքոտներու հանդէպ, որոնք կը յարձակին տկարներուն վրայ, Մանուկներ կոպիտ վարուելակերպով եւ, մէկ խօսքով, դէշ սովորութիւններու տիրացած:

Գոյութիւն ունին անշուշտ կրթուած եւ ազնիւ մանուկներ ալ, սակայն ատոնք բացառութիւն կազմելու տպաւորութիւնը կը ձգեն: Եւ կրթուած մանուկ մը տեսակ մը նուաստ դիրքի մէջ կը զգայ ինքզինքը, իր տարեկիցներու վայրենութեամբ շրջապատուած:

Ի՞նչպէս կը ստեղծուի սակայն ամբողջ բազմութիւնը այս անկիրթ մանուկներուն, եւ որո՞նք են անոնց գոյութեան պատասխանատուները:

Երեւոյթը բնաւ անբացատրելի չէ: Անկիրթ մանուկները պարզապէս իրենց անկիրթ ծնողքներուն հարազատ զաւակներն են: Մանուկները կ'ըլլան ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս մենք կը խմորենք զանոնք:

Ըստ էութեան՝ մանուկը կորսուած մըն է մեծերու Լաբիւրինթոսին մէջ: Մանուկը սակայն աչալրջին բաներ ունի սորվելիք: Եւ ամէն ինչ նոր ու տարօրինակ է իրեն համար: Քալել, խօսիլ, կարդալ, գրել պէտք է սորվիլ: Պէտք է նաեւ վարուելակերպ սորվիլ:

Նախակրթարանէն մինչեւ միջնակարգ կրթութիւն, տղուն կեանքը տեւական սորվիլ մըն է: Դպրոցին մէջ կրթական կանոնաւոր նիւթերը պիտի իւրացնէ: Մնացեալ բոլորը առանց սխթէմի պէտք է սորվի, իր շուրջի աշխարհէն եւ յատկապէս իր ընտանեկան միջավայրէն:

Մանուկը բնազդաբար կը փնտռէ զանազան նախատիպարներ որոնք պիտի օգնեն իրեն իր վերաբերումը պատշաճեցնելու համար մեծերու աշխարհի պահանջներուն: Առանց անոնց՝ իր վերաբերումը կ'ըլլայ անորոշ, ձախաւեր եւ հակասական:

Սակայն այն նախատիպերը որ կը փնտռէ մանուկը, պէտք է յստակ եւ որոշ ըլլան: Իր իմացական աշխարհը վերացական իմաստներով չի գործեր: Հետեւաբար, անօգուտ է մանուկին «պէտք է ազնիւ ըլլան» ըսելը: Ազնուութիւնը վերացական իմաստ մըն է: Որպէսզի անիկա ըմբռնէ մանուկը պէտք է իր աչքին առջեւ կիրթ վերաբերումի շօշափելի օրինակներ ունենայ:

Սակայն, կրթութեան փոխարէն ընդհանրապէս իր շուրջ անկրթութիւնն ու աներեսութիւնը կը տեսնէ իր բոլոր ձեւերուն մէջ:

Առաւօտուն արթննալով՝ հաւանաբար կը լսէ իր մայրն ու հայրը որոնք իրարու դէմ ծանր արտայայտութիւններ կ'ունենան: Քիչ ետք մայրը իր բարկութիւնը պիտի պոռթկայ ծառային կամ մաքրութիւն ընող կնոջ վրայ:

Նպարավաճառատան մէջ, նպարավաճառին եւ պաշտօնեաներուն հետ կասկածամտութեամբ պիտի վերաբերուի, կարծես բոլորն ալ հարուստ թղթածրարով խաբեբաներ ըլլային, եւայլն:

Այս նախատիպերուն վրայ է ուրեմն, որ ան հասարակ մանուկը իր վերաբերումը պէտք է պատշաճեցնէ: Եւ որովհետեւ իր տարիքի «ընդօրինակելու» շրջանին մէջ կը գտնուի, քիչ ժամանակ վերջ իր հօր եւ մօր մէկ մանրանկարը պիտի ըլլայ: Ոեւէ ուսուցիչ, ոեւէ մանկավարժ, ի վերջոյ ոեւէ ուրիշ ազդեցութիւն, պիտի չկարենայ զերազանցել իր ընտանեկան նեղ շրջապատի այս կենդանի օրինակները:

Մեր շուրջ տիրող այս կացութեան մէջ ուրեմն, պէտք չէ զարմանանք այսքան մեծ թիւով անկիրթ պզտիկներու գոյութեան համար:

Թարգմ. Սէ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (97)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Լաւ, Պ. քաղաքապետ, պատասխանեց Սքոֆէր, յետոյ բթամատին եղունգովը տախտակին վրայի բիծը քերելով՝ կրկնեց այն անտարբեր ձեւով զոր Հոլանտացիները գործածել գիտեն իրենց սովորական վարպետութեանը հետ.

— Աղէկ միտքս ինկաւ, Պ. քաղաքապետ, դեռ չըսիք ինծի թէ ո՞ւր պիտի երթաք, Պ. քաղաքապետ:

Ընդհակառակն խօսակցութեան սկիզբէն ի վեր Սքոֆէրին միտքէն ելած չէր այս կէտը, բայց չէր գիտեր թէ ինչո՞ւ համարձակած չէր հարցնելու:

— Ձիին առջի ոտքերը հաստատո՞ւն են, հարցուց Պ. Մատըլէն:

— Այո՛, Պ. քաղաքապետ, բայց զառիթափ տեղերը քիչ մը բռնել պէտք է: Միթէ շատ զառիթափ տեղեր կա՞ն ասկէ մինչեւ այնտեղ ուր պիտի երթաք:

— Զմոռնաս, հա՛, ժամը ճիշդ չորսուկէսին դուրս առջեւ պիտի գտնուիս, պատասխանեց Պ. Մատըլէն եւ դուրս ելաւ:

Հոլանտացին շուարած մնաց, ինչպէս որ ինքն ալ կ'ըսէր ժամանակէ մը ետքը:

Պ. քաղաքապետը դուրս ելլելէն երկու կամ երեք վայրկեան ետքը դուռը նորէն բացուեցաւ. եկողը դարձեալ Պ. քաղաքապետն էր:

Կերպարանքը առաջուան պէս անխռով եւ մտատանջութեամբ համակուած կ'երեւար:

— Պ. Սքոֆէր, ըսաւ, ինծ վարձու տրուելիք երիվարը եւ կառքը մէկ մէկու վրայ քանի՞ դահեկան արժէք ունի:

— Մէկ մէկու եաւէլ, ըսէք, Պ. քաղաքապետ, ըսաւ Հոլանտացին բարձրաձայն խնդալով:

— Շատ աղէկ: Արժէ՞քը:

— Միթէ ծախո՞ւ առնել կ'ուզէք:

— Չէ, բայց կրնայ դէպք մը պատահիլ, ուստի կ'ուզեմ երաշխաւորութիւն մը տալ քեզ: Դարձիս ատակը ետ կուտաս: Քանի՞ ֆրանք է կառքին եւ ձիին արժէքը:

— Հինգ հարիւր ֆրանք, Պ. քաղաքապետ:

— Ահ քեզ հինգ հարիւր ֆրանք:

Պ. Մատըլէն սեղանին վրայ դրամատոմս մը դրաւ, յետոյ դուրս ելաւ, եւ ա՛լ ետ չդարձաւ:

Սքոֆէր վարպետը սոսկալի կերպով զղջաց հազար ֆրանք ըսած չըլլալուն համար, բայց ձին եւ կառքը միասին հարիւր թալէր կ'արժէին:

Սքոֆէր, կինը կանչեց եւ եղելութիւնը պատմեց: Ո՞ւր պիտի երթայ արդեօք Պ. քաղաքապետը: Խորհուրդի նստան:

— Փարիզ պիտի երթայ ըսաւ կինը:

— Չեմ կարծեր, ըսաւ էրիկը: Պ. Մատըլէն բուխերիկին վրայ մոռցած այն թուղթը որու վրայ թիւեր գրած էր: Հոլանտացին թուղթը առաւ եւ քննեց.

— Հինգ, վեց, ութեւկէս: Այս թիւերը կ'երեւայ թէ սուրհանդակի կայաններ կը նշանակեն: Դէպի կինը դառնալով ըսաւ.

— Գտայ:

— Ի՞նչպէս:

— Ասկէ մինչեւ Հեստէն հինգ մղոն է. Հեստէնէն մինչեւ Սէն Փօլէն մինչեւ Արաս ութուկէս մղոն է: Ուրեմն Արաս պիտի երթայ:

Բայց Պ. Մատըլէն իր տունը վերադարձած էր: Սքոֆէր վարպետին տունէն ետ դառնալու համար խիստ երկայն ճամբայէ մը գացած էր, իբր թէ երիցատունին դուռը գրգռում մը ըլլար իրեն համար եւ թէ ուզէր զգուշանալ անոր առջեւէն անցնելէ: Իր սենեակը ելած եւ դուռը գոցած էր, ասիկա տարօրինակ բան մը չէր, վասնզի կամուխն կանուխ կը պառկէր: Սակայն գործարանի դռնապանուհին որ միանգամայն Պ. Մատըլէնի միակ սպասուհին էր, դիտեց որ ճրագը ժամը ութուկէսին մարեցաւ եւ նոյն պահուն արկղապետը ներս մտած ըլլալով, սպասուհին յայտնեց անոր ինչ որ դիտած էր եւ շարունակեց.

— Արդեօք հիւա՞նդ է Պ. քաղաքապետը, կերպարանքը տարօրինակ երեւցաւ ինծ:

Այս արկղապետը միշտ Պ. Մատըլէնի սենեակին տակ շինուած սենեակի մը մէջ կը բնակէր: Ամենեւին բանի տեղ չդրաւ դռնապանուհիին խօսքը, պառկեցաւ եւ քնացաւ: Կէս գիշերի մօտ յանկարծ արթնցաւ. քունին մէջ գլխուն վերեւը ձայն լսած էր: Ականջ դրաւ, լսեց որ մէկը կ'երթար ու կուգար, եւ կարծես թէ վերի սենեակին մէջ քալող մը կար: Աւելի ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ, եւ հասկըցաւ որ քայլը Պ. Մատըլէնի քայլն էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Պարսամ Թէրզեան (Արժանթէօյլ) մէկական տարի Յառաջ կը նուիրէ Պաճաքսըզեան եղբայրներու (Շաթիյոն) եւ Պ. Թէրզեանի (Սէն – Շամոն) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ոսկան Գալայճեան հարիւր ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Նոր տարուան առ – թիւ :

×

Պ. Յակոբեան (Թուլէն) քսան ֆր. կը նըւիրէ :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մալվինէ Անտոնեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան տարեդարձին ի յիշատակ կը նուիրեն Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին յիսուն ֆր. , «Յառաջ»ի քսան: Նոյն առթիւ Օր. Արմենուհի Անտոնեան «Հայաստան»ի երեսուն ֆրանք :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեան Օրոն Հէքիմեանի կսկծալի մահուան առթիւ, յիսուն ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ–ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Գրական Զրոյց

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

Իր «Le Chant Réuni» հատորին Հրատարակման առիթով

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ , 19 Յուն – ուար, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (գետնայարկի սրահը) ,
17, Rue Bleue, (9), Métro Cadet

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ Հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուր – դին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Bail à Céder

Pour cause maladie

Կանանց եւ երախայի քոնֆէքսիոնի խանութ մը: Մատչելի պայմաններ : Դիմել տեղւոյն վրայ

Yakar

35, rue d'Aboukir - Paris 2e
Tel. 236.08-96

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժա – մով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29 :

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19·30էն 20 :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Դարբինեանի , Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեանի եւ Տէր եւ Տիկին Կիւրինեանի իրենց քրոջ եւ մօր Մարիամ Գասպարեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Արմենուհի Բալուեանի եւ Բաբանեան ընտանիքի , Հրանդ Բալուեանի մահուան առթիւ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնու – թեամբ տեղական մարմիններուն :

Զորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտտօ

Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք :

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պօմոն, դպրոցի սրահը :

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու , դըպրոցին սրահը :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին :

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16–ին, Օթէլ Սֆրիպ , 20 Ավընիւ ժորժ Քլէ–մանսօ :

Կը խօսի՝

Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք , ընտիր Ապրանքներով :

ՉՄՐՑՈՒԱԾ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԵԱՆ'Ց ՔԼԸԲԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Պատիւն ունի ձեզ հրաւիրելու՝

ԷՏՈՒԱՐ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ

Նոր հատորին (նուիրուած հայկ. յուշարձաններու ճարտարապետութեան) ստո – րագրութեան :

Հեղինակը գիրքը պիտի ստորագրէ Շաբաթ, Յունուար 20, ժամը 17էն սկսեալ եւ խօսք առնէ իրիկունը, մեկնաբանելու համար գունաւոր լուսարձակումներ :

YAN'S CLUB, 5, Ave. Reille - Paris 14e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

Մարտ 10ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

Կիրակի , Մարտ 3ին

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանու – թեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան) , տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ , 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերուն - դի Առնուվիլ – Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

Disques Vogue

"Folklore du Monde"

Երաժշտական միջազգային հաւաքածոյին մէջ լոյս տեսած են

L'ARMENIE Թիւ CLVLX 199 (խմբերգ)
LE CAUCASE Թիւ CLVLX 182 (պարերգ)

Սէնֆօնիք նուագախումբ, ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Ձեր ազատ ժամերը անցուցէք ունկնդրելով հայրենի գեղեցիկ երաժշտութիւնը, որ միջազգային շրջանակի մէջ մեծապէս գնահատուած է

Ցանկ նախապէս հրապարակուած երգապնակներու

Եկեղեցական

Թիւ 20114 (Եկմալեան պատարագ) — 20150 (Կոմիտասեան պատարագ)
20169 եւ 20172 (զանազան տօներու երգեր)

Ժողովրդական

Թիւ 20157 (Reflets d'Arménie) — 20167 (Promenade en Arménie)
Թիւ 20172 (Soirée Arménienne) — 20182 (Arménie Légendaire)
20176 (սէնֆօնիք երաժշտութիւն) — 10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)
Երգապնակի տեւողութիւն 45 վայրկեան (10 – 15 կտորներով)

Ստանալու համար դիմել

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit, Paris (19e) — BOT. 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Գին՝ 30 ֆր.

Գաւառներու համար առաքում contre remboursement ,

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 16 JANVIER 1968
Le Numéro 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11111 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.111

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ - ՀԻՒՍԷՅՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԻՍՐԱՅԷԼԸ

Հիւսէյն Գահիրէ հանդիպեցաւ առջի օր եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Նասրի հետ : Խօսակցութեան ներկայ եղած են նաեւ փոխ - նախագահներ Զաքարիա Մուհեէտին եւ Ալի Սապրի , Արտաքին նախարար՝ Մահմուտ Ռիատ եւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Ամին Ռուէյտի : Ապա , Թագաւորը իր անձնական Քառավէլով , զոր ինք կը վարէ , Ամման վերադարձած է :

Հրեաներու գլխաւոր մտահոգութիւնը դարձած է Եգիպտոսի վերազինումը : Կը կարծուի թէ եգիպտական ուժերը 85 առ հարիւր վերակազմուած են շնորհիւ Ռուսերուն :

Յիշենք որ շաբաթ մը տեւող այցելութենէ մը ետք, Գահիրէէն Մոսկուա վերադարձաւ խորհրդային պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէ Սերկէյ Մազուրով: Մեկնումէն առաջ, Մազուրով «շատ գոհացուցիչ » եւ «խիստ արդիւնաւէտ » գտած էր, խօսակցութիւնները զորս ունեցած էր եգիպտացի ղեկավարներուն հետ : Անգամ մը եւս շեշտած է «Խորհ. Միութեան անվերապահ օժանդակութիւնը արաբ պետութեանց , իրենց արդար պայքարին մէջ, ջնջելու համար Յունիսի յարձակման հետքերը : «Մեր այս օժանդակութիւնը, ընդմիշտ պիտի մնայ անխախտելի եւ ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք զարգացնելու համար արաբ - խորհրդային յարաբերութիւնները »:

Այս առթիւ հրատարակուած միացեալ ղեկոյցն ալ նոյն ոգին ցոյց կուտայ :

× Լեւի Էշքոլ, խօսք առած է Թորոնթոյի սինակոկը, չորս հազար Հրեաներու առջեւ եւ անդրադարձած այն պայմաններուն, որոնք կրնան նպաստել Միջին Արեւելքի խաղաղութեան : «Անցնող եօթը ամիսներու ընթացքին , Յունիսի պատերազմէն ի վեր, արաբ բանակները բարեփոխուեցան հսկայ արագութեամբ մը , խորհրդային զէնքերով եւ խորհրդային ղեկավարութեան ներքեւ : Այդ պատճառով է, կ'ըսէ Էշքոլ ,որ Իսրայէլի զինուորական ուժը պէտք է պահպանուի եւ ամրապնդուի : Միակ միջոցն է խուսափելու համար պատերազմէն :

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Ուաշինկթընի մէջ, կ'ըսուէր թէ Ճոնսըն խոստացած է Իսրայէլի վարչապետին որ Սքայհոք 48 ինքնամուղ հալածիչ օդանաւեր պիտի տայ :

Գալով Պեն Կուրիոնի, կը խորհի թէ տը Կոլ օր մը իր տեսակէտը պիտի փոխէ Իսրայէլի նկատմամբ : «Ժամանակ թողունք իրեն, կ'ըսէ Իսրայէլի նախկին վարչապետը, խօսելով Սթամփա թերթին ըրած յայտարարութեան մը մէջ : Ալժերիոյ մասին, տեսակէտ չփոխե՞ց »:

Պեն Կուրիոնի համար, տը Կոլ ժամանակ կը շահի : Իր թաքթիքն է : Իսրայէլի համար, ինչպէս Անգլիոյ անդամակցութեան համար :

× Ամմանէն կը հաղորդեն որ Յորդանան եւ Խորհ. Միութիւն գործակցութեան կը սկսին : Այս առընչութեամբ խորհրդային պատուիրակութիւն մը կայ Ամման :

Առաջին անգամ ըլլալով նաեւ, Նկատելի է որ Յորդանանի անկախութեան հռչակումէն ի վեր, պետաճէին մէջ անգլիական կամ ամերիկեան ոչ մէկ օժանդակութիւն կայ :

× Իրաքի մէջ, վեց նախարարներ հրաժարած են եւ անմիջապէս փոխարինուած են: Պաղտատի ձայնասփիւռը ոչ մէկ լուսաբանութիւն տուած է այս մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, Ֆիտէլ Քասթրօ յայտարարած է մշակութային համագումարին առջեւ, որ Ռեժիս Տըպրէ երբեք չընդունիր որ փոխանակուի Հիւպէր Մաթոսի հետ : Քասթրօ աւելցուցած է թէ եթէ Պարիէնթոս (Պոլիվիոյ նախագահը) կ'ուզէ որ « հակա- յեղափոխականներ ազատ արձակուին , թող ինք ալ վերադարձնէ «Չէ» Կէվառայի մարմինը »:

ՔԱՄՊՈՃ հասնելէն առաջ, երեւան ելած է որ մահափորձ մը պատրաստուած էր մառեշալ Թիթոյի դէմ : Իշխան Սիհանուք ձայնասփիւռէն հաղորդած է այս լուրը, մինչ Թիթօ դեռ Փաքիստան է : Թիթօ չէ հրաժարած սակայն Քամպոճ երթալէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, գիրք մը լոյս պիտի տեսնէ, որ կ'ամբաստանէ Ռուզվէլթի կառավարութիւնը, որ ոչ մէկ բան ըրած է փրկելու համար Հրեաները ցեղասպանութենէն , հակառակ անոր որ տեղեակ էր ամէն բանէ, երկար ատենէ ի վեր :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ յիսուն սանթիմեթր ձիւն կայ, ինչ որ աննախընթաց է եւ քաղաքը կտրուած է երկրին միւս մասերէն:

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, քսան մեռեալ կայ: Փալերմոյի մէջ ոչ մէկ ցնցում եղած է :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ հիւանդին վիճակը միշտ ծանրակշիռ կը նկատուի թէեւ կը կարծուի թէ եղած բարդութիւնները կապ չունին նոր սիրտին հետ : Կիրակի գիշեր գործողութեան ենթարկուած է (լեարդ) բայց միշտ կէս մահաքունի մէջ է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ դատավարութիւնը կը շարունակէ մեծ աղմուկ հանել աշխարհի ամէն կողմերը : Սթոքհոլմի մէջ Ալիանս Տէմոքրաթիքի երիտասարդ շարժումները ցոյցեր կատարած են փողոցներուն մէջ: Ֆինլանտացի 12 գրագէտներ , դանիացի տասնեւմէկ գրողներ, Նոպէլեան գրական մրցանակաւոր՝ Լաքոնէս, երաժիշտ Սթրավինսքի, ջութակահար՝ Եհուտի Մենուհին եւ բազմաթիւ արուեստագէտներ քաջալերական գիր մը ղրկած են Տիկին Տանիէլի եւ Լիթվինովի: «Օռոռ» կ'աւելցնէ .— « Կը սպասենք որ յայտնուի Ֆրանսացի ձախ մտաւորականները , որոնք ընդհանրապէս այնքան կ'աճապարեն բողոքագիրներ ստորագրելու»:

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԻ ՄԸ ետք, օդը սկսաւ յանկարծ մեղմանալ Եւրոպայի մէջ, որոշ շրջաններ մինչեւ 20էն երեսուն աստիճան տարբերութեամբ : Այս մեղմացումը պատճառ եղաւ նաեւ կառքի արկածներու, մէկ ժամէն միւսը ճամբաները անսպասելի կերպով կը սահէին :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ հաւանաբար հրաժարի Մանշի թունէլէն բայց ոչ Քոնքորտ օդանաւէն, խնայողութեան համար :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ գրասենեակներու նոր ժամանակացոյցը սկսաւ Յունուար 15ին: Ամէն Շաբաթ փոսթը գոց պիտի ըլլայ ժամը 13ին, բայց փոխարէն միւս օրերը բաց պիտի մնայ մինչեւ 19·30: Սէ Ժէ Թէն գոհ չէ եւ կ'ուզէ գործադուլ ընել այս Հինգշաբթի :

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Գ.

Հայերը, յամենայն դէպս, հասկցան թէ կրնան հաշուել իրենք իրենց վրայ միայն: Դիմադրութիւնը կը գլխաւորեն Նիկոլ Դուման, Մուրատ եւ մանաւանդ Անդրանիկ՝ իր ժողովուրդի ազատութեան մեծագոյն մարտիկը : Սահմանակից երկիրներու մէջ կազմուած , անոնց գլխաւորած խումբերը կայծակնային գրոհներ կը կազմակերպեն Խանասոր, Խնուս եւ Առաքելոց վանքին մէջ, յետոյ, աւելի մեծ թափով, Սասունի ապստամբութիւնը , 1904ին, ուր Անդրանիկ երկու ամիս շարունակ ձախողութեան կը մատնէ թրքական բանակի 13 գունդեր եւ հազարներով Քիւրտեր : «1908 Յուլիս 11ի առաւօտուն, Հայերը կ'իմանան թէ Ապտիւլ Համիտ նախորդ գիշերը ստորագրած է հրովարտակ մը՝ վերահաստատելով օսմանեան Սահմանադրութիւնը ... Ուրեմն՝ վերջ խտրականութեան. յոյն կամ հրեայ, հայ կամ մակեդոնացի ռայյան հաւասար է մահմետական Թուրքին» (Հ. Ց. Մսրրեան): Բուռ մը Երիտասարդ Թուրք ըսպաներու ճնշումին տակ է որ մենատէր սուլթանը կը զիջի սահմանադրական վեհապետի մը դիմակին տակ ծպտուիլ: Որովհետեւ ոչ ոք կրնայ անկեղծ փոփոխութիւն մը երեւակայել : Երիտասարդ Թուրքերը , խոհեմ եւ երկչոտ, որոնք մեծ թիւ մը չէին ներկայացներ եւ կառավարական գործերու փորձառութիւնը չունէին, տակաւին չեն ստանձնած երկրին իրական ղեկավարութիւնը : Անոր հասնելու ժամանակ իսկ չունին. «նախկին վարչակարգի բոլոր շահագործողները՝ արտաքսուած պալատական, ժառանգական պաշտօնեայ , արհեստով լրտես, մոլլա եւ սոֆթա» մութին մէջ կը գործեն՝ նոյնինքն Ապտիւլ Համիտի ճարպիկ ձեռքերով ղեկավարուած : Ապա, 1909 Ապրիլ 13ին հակայեղափոխութիւնն է՝ յանուն Շարիաթի աւանդութեան , Երիտասարդ Թուրքերը զօրանոցներուն մէջ կը ձերբակալուին ու կը սպաննուին իրենց զինուորներուն կողմէ, կը վերահաստատուի բացարձակապետութիւնը : Ապաստանած Սալոնիկի իրենց թաքստոցներուն մէջ , Երիտասարդ Թուրքերը կը կազմակերպուին շուտով, եւ Մահմուտ Շէվքէթ Փաշայի ղեկավարութեան տակ, 13 օրէն , կայծակային արշաւէ մը ետք կը մտնեն Պոլիս, կը լուծեն Սուլթանին հլու հպատակ երեսփոխանական ժողովը, սուլթանը ինկած կը յայտարարեն եւ ձեռք կ'առնեն կառավարութեան ղեկը : Ապտիւլ Համիտեան վերահաստատումի միայն երկու շաբթուան ընթացքին , Կիլիկիոյ մէջ, Ալէքսանտրէթի ծոցը իր շրջակայքով, Ատանա քաղաքը ամպատմելի վայրագութիւններու թատերաբեմ հանդիսացան, «Հայերը խաչաձեւ գամեցին տախտակամածներու, սեղաններու եւ դռներու վրայ, պղծեցին եւ խողխողեցին երիտասարդ աղջիկներ, ողջ ողջ մորթազերծ ըրին կիներ ու մանուկներ ... Ուրիշներու ձեռքերուն ու ոտքերուն մատները կտրեցին, դաշոյններով փորեցին անոնց աչքերը, սղոցեցին վիզերնին մինչեւ շընչերակը, առանց վնասելու այս վերջինին, ապա հարուածեցին սրածայր գամերով օծուած բիրերով » : (Ատանայի Կոտորածները):

Փոքր Ասիոյ մէկ ծայրէն միւսը , հայկական ոչնչացման արիւնոտ քարտէսը, այնպէս կ'երկարի հոսկէ հոն, Եգէականէն մինչեւ Վրաստանի սահմանները, օրէ օր քիչ մը աւելի սեղմելով իր մարդասպան ցանցը արեւելեան Անատոլուի մէջ, Քիւրտերուն կատարած նախճիրներով Վանի Վաւեյլի ձորի մէջ, մինչեւ բերանը կտոր կտոր եղած դիակներով լեցուած սպանդանոցներ: Եւ Ապտիւլ Համիտ տապալած ինչպէս Սելիմ Բ. եւ Ապտիւլ - Ազիզ բանակին կողմէ, ի՞նչ պիտի պատահի Ատանայի ջարդէն ետք : Մատնանշելիք ոչ մէկ բան, գոնէ Հայերու վիճակին բարելաւման վերաբերեալ : Իթթիհատականները, որոնք պատերազմ մը ունին իրենց գլխուն , Տրիպոլիսի մէջ , Իտալացիներուն դէմ , պէտք է գլուխ գան նաեւ Պալքանեան պատերազմին հետ : Էնվէր փաշա, կայսրութեան նոր պետը , չուշանար ինք ալ կոթնելով «դժուար կացութեան մէջ եղող Թուրք կառավարութեանց սիրելի զաւակներուն, գայլերուն, որոնք սովորութիւն ունին հայկ. միսը նետելու իբրեւ կեր»՝ (Ա. Մանտըլըստամ), Քիւրտերուն վրայ :

Ո՞վ են: «Քիւրտ ցեղախումբերը հին ցեղ մըն են, դարերէ ի վեր վայրենի վիճակի մը մէջ ապրող, մխրճուած բացարձակ տգիտութեան մէջ ... բռնութեան մղուած են անոնց կողմէ, որոնք պէյի կամ աղայի հանգամանքով կը ճնշեն իրենց վրայ, ժառանգութեան ուժով » : Այս ցեղախումբերը, երբ իրենց դիմում ըլլայ, ոչ մէկ դժուարութիւն կը յարուցանեն անգամ մը եւս խուժելու համար , հայ հաւաքականութիւններուն վրայ , թալանի տալով հաճոյքով , բաժնելով աւարը, հուր եւ արիւն տարածելով : Ո՞ւր է փոփոխութիւնը, Հայերուն համար : « Միակ տարբերութիւնը Երիտասարդ Թուրքերու եւ հին Թուրքերու հալածանքներուն մէջ Հայերուն դէմ, այն է որ առաջինները արդիւնք են մտածուած եւ պատրաստուած ծրագրի մը : Ժէօն - Թիւրքերու կուսակցութեան քանի մը պետեր իրենց դաստիարակութիւնը առած են Փրուսիա եւ հոն սորված են օգուտը » (Նանսէն): Եւ որովհետեւ համաշխարհային պատերազմի նախօրեակն է, Գերմանիա դաշնակից կը փնտռէ : Ոչ մէկ դժուարութիւն ունի իր դատին շահելու Ժէօն - Թիւրք եռապետութիւնը — Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ — անոնց աչքին իբրեւ փոխի ցանելով՝ Եգիպտոսի եւ հարաւային Կովկասի շրջաններուն կցումը : Այնպէս որ, շուտով, գերման զօրավար Լիման Ֆոն Սանտէրս թրքական բանակի իսկական պետն է եւ «ամբողջ Թուրքիան Պերլինի խալիֆայութեան տիրապետութեան տակ կ'անցնի ...» (Լոպանով) . Գերմանիոյ աչքին եւ պատասխանատուութեան ներքեւ է , որ պիտի գրուի Թուրքիոյ Հայոց պատմութեան «ամէնէն սեւ էջը »: Քայզէրը, որ «սիրելի եւ թանկագին բարեկամ » որակումով կը խօսէր Ապտիւլ Համիտի հետ եւ որ մեծ հանդիսութեամբ մտած է Երուսաղէմ , այն ատեն Թուրքերու ձեռքը, Անատոլուի ջարդերու վաղորդայնին, ընելիք չի գտներ : Այդքան բարձր հովանաւորութեամբ մը, կը հասկցուի որ Թուրքերը սանձարձակ կերպով տուն տան իրենց արիւնարբու յակումներուն : Ատկէ սկսեալ արդէն «Պոլսէն, Իզմիրէն, Անգարայէն, Վանէն հասած լուրերը նոյնն են ջարդերու սարսափելի նկարագրութիւններուն մէջ, որոնց զոհերը, պատերազմին սկիզբէն ի վեր կայսրութեան հայ հաւաքականութիւններն են : Թուրքերը ծրագիր մը պատրաստած են Հայերու ամբողջական բնաջնջումին համար եւ զայն կը գործադրեն վայրագութեան այնպիսի նրբին կատարելութիւններով , զորս պատմութիւնը հազուադէպօրէն արձանագրած է, իրենց գերման վարպետներուն աչքերուն տակ իսկ» (Թայմզ, 1915): Աւելի ուշ , ուրիշ գերման մը ճարտար այդ մասնագիտութեան մէջ, պիտի կրնայ գոչել .— « Սպաննեցէ՛ք: Օր մը այդ մասին չի խօսուիր իսկ: Ո՞վ, այսօր , կը խօսի հայկական ջարդերու մասին» :

ԷԼԷՆԱ ՏԸ ԼԱ ՍՈՒՇԷՌ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՂԱՄԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սեւանը մի վիթխարի ջրամբար է եւ էլ աւելի արժէքաւոր նրանով, որ գտնւում է շատ մեծ բարձրութեան վրայ (ծովի մակերեւոյթից 1916 մեթր)։ Այդ ջրամբարը վերջին տասնամեակներում շատ մեծ դեր խաղաց հայ ժողովրդի կեանքում ։

Սեւանի ջրի դարաւոր պաշարների հաշուին է, որ աշխատում են Հրազդանի երկարութեամբ շարուած եօթը հիդրօկայանները ։ Մեծ մասամբ սրանց ուժով է, որ աշխատում են Հայաստանի գործարաններն ու հանքերը։ Ապարանի ու Շիրակի հեռաւոր գիւղերի մանր արհեստանոցները եւ կալսիչ մեքենաներն անգամ աշխատում են Սեւանի ուժով ։

Սեւանի ջրերը բազմաթիւ ջրանցքներով գնում, կեանք են տալիս Աշտարակի, Կոտայքի, Վեդու Պապակ լեռնալանջերին եւ Արարատեան դաշտի նախկին անապատներին ։ Քանի – քանի հազար հեկտար այգիներ ու ծառաստաններ են ըստեղծուել Սեւանի ջրերով։ Կարճ՝ Սեւանը մեր Հանրապետութեան համար նոյնն է, ինչ սիրտը մարդուս համար, որ ամէն ժամ, ամէն վայրկեան էներգիա է մատակարարում օրգանիզմի բոլոր մասերին, բոլոր բջիջներին ։

Ափսոս, արագ պակասում են այդ աննման ջրամբարի ջրերով հաւաքուած պաշարները ։ Մինչդեռ գնալով մեծանում է ջրի պահանջը մայրաքաղաքում, Արարատեան դաշտում։ Նոր խոպաններ պիտի դարձնել մշակելի՝ ջուր է հարկաւոր, մայրաքաղաքի բնակչութիւնը շուտով կը հասնի մէկ միլիոնի, իսկ ապագայում՝ երկու միլիոնի, դարձեալ ջուր է հարկաւոր ։ Իսկ Սեւանը անսպառ չէ ։ Եւ ահա միջոցներ են ձեռք առնուած, որ Արփա գետը փոխի իր ընթացքը եւ Վարդենիսի լեռնաշղթայի տակով գայ, լցուի Սեւան ։ Եւ փորւում է աշխարհի ամենաերկար եւ ամենադժուարին ջրատար թունելը՝ 49 քիլոմեթր երկարութեամբ, որձաքարի ստորերկրեայ ժայռերի միջով ։

Արփան տարեկան 270 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կ՚ուղարկի Սեւանին ։ Աւելին կարելի է անել. ըստ երեւոյթին, հարկաւոր կը լինի Որոտան գետի ընթացքը եւս շեղել դէպի Ջերմուկ, այնտեղից էլ դէպի Սեւան։ Այ, այն ժամանակ Սեւանը յաւիտենապէս կը մնայ նոյն մակարդակի վրայ, եւ շատ կ՚աւելանայ թէ Հրազդանի հիդրօկայաններն աշխատեցնող, թէ ոռոգման նպատակով բաց թողնուող ջրի քանակը ։

×

Սեւանը նշանաւոր է աշխարհահռչակ իր իշխան ձկով ։ Այո, աշխարհահռչակ ։ Պատմութիւնից յայտնի է, որ դեռեւս Ժ. դարում արաբ վաճառականները քարաւաններով ապխտած իշխան էին տանում հեռաւոր Արաբիա ։

Սեւանի իշխանը ունի վարդագոյն, քնքոյշ ու շատ համեղ միս ։ Նրա հռչակն այնքան է տարածուել աշխարհում, որ արտասահմանից մեզ մօտ շրջագայութեան եկողը՝ լինի նա Հայ, թէ օտարազգի, առաջին հերթին ցանկութիւն է ունենում տեսնել Սեւանը եւ ճաշակել նրա իշխանը ։

Աշխարհում իշխան միայն մեզ մօտ կայ՝ Սեւանում ։ Սնապարծութիւն չհամարենք, խօսք, այդ այդպէս է։ Բանն այն է, որ Սեւանը հազարաւոր դարեր կտրուած է եղել արտաքին աշխարհից, եւ նրա մէջ զարգացել են բոլորովին ուրոյն՝ միայն Սեւանին յատուկ ձկներ ։ Իշխանը սառը ջրերի ձուկ է, ուստի Հրազդանի հետ չի իջել Արաքսի տաք ջրերը, մնացել է տեղում, կերպարանափոխուել իր միջավայրի ազդեցութեան տակ, իր յատկութիւններով, կենսաբանութեամբ, «բնաւորութեան գծերով» հեռացել է իր ցեղակից փորելներից (արեւմտահայերէնում՝ Փարեղ, Լոսդի), որոնք ապրում են աշխարհի այլ ջրերում ։ Ոչ միայն հեռացել, կազմել է իր տեսակը, այլեւ իր ներսում առաջացրել է հինգ նոր ցեղեր՝ գեղարքունի, բոջակ, ձմեռային եւ ամառային բախտակներ, Սեւանի կարմրախայտ։ Իշխանի այդ ցեղերից ոչ մէկը ուրիշ աշխարհներում չկայ ։ Նոյնիսկ կողակի եւ բեղլուի այն ցեղերը, որ ապրում են Սեւանում, ուրիշ երկրներ չունեն, նրանք այդպէս էլ կոչւում են՝ Սեւանի կողակ, Սեւանի Բեղլու ...

Եւ որովհետեւ բացառիկ ձուկ է իշխանը, ուստի նրա պահպանմամբ շատ է մտահոգուած Հայաստանի կառավարութիւնը ։ Լճի ափերին՝ Կամօ եւ Սեւան քաղաքների մօտ եւ Կարճաղբիւրում ստեղծուած են ձկնաբուծարաններ, ուր միլիոնաւոր ձկնիկներ են բազմացւում ։ Այդ ձկնաբուծարաններից տարեկան 100 – 150 միլիոն ձկնիկ է բաց թողնւում լիճը, որով ծածկւում է այն վնասը, որ առաջացել է լճի իջնելու պատճառով, իշխանի ձուադրավայրերի եւ «արօտների» վերանալու հետեւանքով։ Այժմ նոր եւ ընդարձակ ջրաւազաններ են կառուցւում Լիճք գիւղի մօտ, լայնացւում է Կամոյի ձկնաբուծարանը, եւ նպատակ կայ լճակ մուծուող ձկնիկների թիւը տարեկան հասցնել 200 – 300 միլիոնի ։ Սեւանի ձկնաբաններն այն կարծիքին են, որ կարելի է եռապատկել իշխանի քանակը Սեւանում ։

×

Վերջին տարիներին Սեւանը հարստացել է շատ արժէքաւոր մի նոր ձկնատեսակով ։

Մաքսիմ Գորքին, երբ Սեւանի ափ հասաւ, բուռն հետաքրքրութեամբ դիտում էր ոչ միայն Գեղամայ լեռների շուրջպարը ու նրանց միջեւ հանդարտ մեկնուած գեղեցկուհուն, այլեւ հետաքրքրւում էր լճի ձկնային տնտեսութեամբ, նրան ուրախացրել էր այն հանգամանքը, որ հեռաւոր հիւսիսի Լադոգա եւ Զուդ լճերից Հայերին անծանօթ ձկան ձագեր ու ձուկներ են բերել եւ փորձում են այդ ձկնատեսակը կլիմայավարժեցնել Սեւանում ։

Ճերմակ, քնքոյշ եւ իւղալի միս ունի սիգը ։ Նա ցեղակից է իշխանին՝ նրա հետ միասին մտնում է Սաղմոնների ընտանիքի մէջ։ Թէեւ սիգն իշխանի նման վիթխարի ներկայացուցիչներ չի տալիս, բայց ընդհանուր առմամբ նրանից խոշոր է դրեթէ կրկնակի չափով ։

Այդ նորեկը իր բնակութեան նոյն վայրում չորս տասնամեակի ընթացքում այնքան է փոխուել եւ հեռացել Զուդ եւ Լադոգա լճերի իր ցեղակիցներից, որ արդէն իր սեփական անունն ունի՝ Սեւանի սիգ։ Եւ ո՞նց է աճում ։

Քանի որ մայր սիգը իշխանի համեմատութեամբ տասնապատիկ չափով աւելի ձկնկիթ է թափում (30 – 35.000 ձուիկ), կարող է չափից աւելի բազմանալով, խլել իշխանի սնունդը ։ Ուստի, իշխանի աճմանը զուգընթաց, հարկ կը լինի արհեստական միջոցներով (շատ որսալով) սահմանափակել սիգի բազմացումը եւ նոյնիսկ հետզհետէ նուազեցնել նրա քանակը ։

Գեղեցիկ էր եւ էլ աւելի է գեղեցկանում մեր Սեւանը ։

Հապա մի փորձեցէք առաջ գնալ դէպի Կամօ։ Սկսած Գաւառագետից մինչեւ Մարտունի, այնտեղից էլ Մասրիկի գետաբերանը, այնտեղից էլ մինչեւ Սառանախաչ, շուրջ հարիւր քիլոմեթր երկար գօտի կապած ծփում են Սեւանի նորաստեղծ անտառները ։ Դրանց ընդհանուր տարածութիւնը վեց հազար հեկտար է ։ Տարեկան մօտ հինգ հարիւր հեկտար անտառ է տնկւում Սեւանի ափերին ։ Այժմ արագութեամբ ծառապատւում են Արեգունի ափերը, այն վայրերը, ուր կառուցւում են առողջարաններ, հանգստեան տներ, հիւրանոցներ, բազաներ զբօսաշրջիկների համար ։ Ելեկտրականութեան ուժով լճից ջուր են դուրս մղում եւ նրանով ջրում առափնեայ մերկ լանջերը եւ նրանց վրայ տնկուած պուրակները ։ Առհասարակ, շինարարական մեծ եռուզեռ է տիրում Արեգունի ափերի երկարութեամբ՝ Ծովագիւղից մինչեւ Շորժա։ Ափերով անց են կացւում երկաթուղի, ճամբայ, խճուղի, որոնք կը դնան ոչ միայն ստեղծուող առողջարանները, այլեւ Սեւանի աւազանի բազմատեսակ հանքերը եւ նրանց թագը կազմող Զոդի ոսկու հանքերը ։

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՈՃԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեսփոխանը կը դիմէ նաեւ կրթական նախարարութեան, միջոցներ ձեռք առնելու, ապահով կերպով երախաները տուն հասցնելու համար ։ Աւելցնելու էր անշուշտ թելադրանք մը քաղաքացիական դաստիարակութեան եւ բարոյախօսութեան մասին, աշխարհիկ դպրոցը հիմնուած ընկերային բարոյականի վրայ, կարեւորապէս չեշտելու համար ինչքի եւ կեանքի յարգանք ։

Երախայի մը մահուան վրայ «ամբողջ Ֆրանսան լացաւ», կը գրէ թերթ մը։ Որքաններու մահը, աւելի քամնելի եւ անծանօթ, վրդովում չի պատճառեր անհատներու եւ պետութիւնը անկարող է պաշտպանելու պարկեշտ քաղաքացիները, որոնք պարտաւոր են տուրք վճարելու ոճիրի յանցաւորները հանդիստ կեանք վարեն բանտերու մէջ։ Ոճրագործ պատանին, որ ցաւագար մըն է քան տարփ պիտի ապրի հասարակութեան դրամով ։

Գերմանիոյ մէջ պատանի մը չորս երախաներ սպաննած է։ Անգլիոյ մէջ իրարու ետեւէ անչափահաս երախաներ գտնուած են։ Դիակները կը գտնուին, ոճրագործները կը փնտռուին ։ Իտալիոյ մէջ ամէն օր ոճիր մը կայ, առեւանգում մը եւ աւազակութիւն մը քաղաքներու մէջ ուր ոստիկանութիւնը աշալուրջ է եւ կազմակերպուած ։

Իտալիոյ մէջ ոճիր կը գործուի նախանձի եւ սիրահարութեան հետեւանքով ։ Գերմանիոյ մէջ սպանութիւն կը կատարուի բռնութեան եւ սադիզմի հետեւանքով, իսկ Անգլիոյ մէջ՝ սեռի եւ դրամի համար ։

Ամենուրեք պետութիւնները սպիտակներու վաճառումը պաշտօնապէս կը հետապնդեն, սակայն անզօր են արգիլելու համար ։ Փարիզի, Պորտոյի, Մարսիլիոյ մէջ գործակալութիւններ կան, որոնք մրցակից են, կը յաճախեն պարերը, գիշերային զուարճութեանց վայրերը, կ՚որսան միամիտները, որոնք լաւագոյն օրեր ապրելու յոյսով կը հետեւին որսորդներուն եւ կ՚անհետանան հեռաւոր երկիրներու մէջ։ Կը պայքարին Փիկալի եւ Հարաւային Ֆրանսայի խումբերը եւ երբեմն արիւնոտ հաշիւներու կարգադրութեան կը յանգին ։ Զոհերը չեն պակսիր գլխաւոր կեդրոններու մէջ ։ «Միջավայր» մը ստեղծուած է, մայթերու թափառող սպիտակներէն եւ գիշերային վայրերու մէջ ժամանակ վատնողներէն կարեւոր շահեր կ՚ապահովուին, միլիառներ հաւանաբար ։ Հազարաւոր կ՚արտածուին, Հարաւային Ամերիկա, Միջին Արեւելք եւ այլուր ։

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ հա –

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Նոյնպէս նշան ըրաւ թիավարող երիտասարդին որ իր քով գայ։

Այսպէս Սաթըք եւ իր բարեկամը նաւակին ցռուկը քաշուեցան, մինչ միւս չորս ընկերները հակառակ կողմը հաւաքուեցան։ Կարճ փսփսուքէ մը ետքը, որ հազիւ վայրկեան մը տեւեց, թիավարող երիտասարդը եւ Ալի Օսմանին քով նստող անձերէն մին, ցատկեցին ջուրը, որ մինչեւ ծունկերնին կը հասնէր ու արագ քայլերով մօտեցան ծովեզրին, ցամաք ելան ու դրեթէ վազելով մագլցեցան բլուրէն վեր։

— Ալի Օսման եւ Սաթըք էֆէնտիներ, ըսաւ նաւակը մնացող դեղին երիտասարդը, վերջին ծառայութիւն մը պիտի խնդրեմ ձենէ ։

Երկու ընկերները ապշահար մնացին տեսնելով որ անծանօթը իրենց անունը կուտայ ։

— Ի՞նչ կը փափաքիք, հարցուց Ալի Օսման ։

— Պիտի խնդրէի որ մեր ճամբան շարունակենք կարելի եղածին չափ շուտ եւ արագ կերպով, թէ մեր եւ թէ ձեր ապահովութեան համար, որովհետեւ բախտին մէկ տարօրինակ զուգադիպութեամբը՝ կրնանք ըսել որ դուք ալ մեզի չափ վտանգուած էք այս միջոցիս ։

— Ճիշդ է, ըսաւ Ալի Օսման ակամայ հառաչանք մը արձակելով ։

— Ուրեմն Սաթըք էֆէնտի, դուք որ այնքան լաւ կը թիավարէք, պիտի խնդրէի որ հաճէիք ձեր թեւերը նորէն տրամադրել մեր ամէնուս փրկութեանը, իսկ դուք, Ալի Օսման էֆէնտի, կրնաք ղեկին գլուխը անցնիլ ։

Խմբապետը արդէն թիակները ձեռք առած էր եւ նաւակը սկսած էր հեռանալ ցամաքէն, իսկ Օսման, նոյնպէս նստած էր ղեկին գլուխը, իր աջ ու ձախ կողմերը ունենալով խորհրդաւոր կինը ու դեղին երիտասարդը ։

Բլրակին վրայ կը նշմարուէին երկու ստուերներ որոնք արագ արագ վեր կ՚ելլէին, մինչ գիմացի եզերքը, բարձունքին վրայ, հրդեհին բոցերը կը շարունակէին բարձրանալ ։

— Մոռցայ ըսելու որ դէպի Պոլիս կ՚երթանք, ըսաւ դեղին երիտասարդը ։

Ցետոյ, սիկառէթի տուփը հանեց գրպանէն, հատ մը վառեց եւ մէյ մէկ հատ ալ Ալի Օսմանի ու Սաթըքի հրամցուց ։

Նաւակը սկսաւ սահիլ ջուրին վրայ։ Մէջը գտնուողները ճնշիչ լռութիւն մը կը պահէին եւ ամէնքն ալ խոր մտատանջութեան մը մատնուած կը թուէին, բայց ամէնէն աւելի Ալի Օսման էր որ այս անակնկալ եւ յուզումնալից դէպքերէն ետքը, այժմ յանկարծ՝ ծանր ու դառն անձկութեան մը մատնուած էր ։

Դեղին երիտասարդին մէկ խօսքը ամբողջ աւելի իրականութիւնը պատկերացուցած էր իր աչքին, «Դուք ալ մեզի չափ վտանգուած էք այս միջոցիս» ըսած էր ու հիմա կը զգար որ որքան ճշմարիտ էր այդ խօսքը ։ Գոնէ եթէ ամէնքը մէկ հեռացած ըլլային, ինք ու Սաթըք կրնային լռնալէ առաջ տուն հասնիլ եւ իրենց գիշերային արկածները ծածկել ։ Բայց ահա երկու հոգի տակաւին կը մնային նաւակին մէջ եւ չէր գիտեր թէ ուր պիտի երթային անոնք ։ Ցետոյ քանի մը ժամէ ի վեր պատահածները վերյիշեց եւ տեսաւ որ իրաւցընէ շատ վտանգալից կացութեան մը մէջ կը գտնուէին ։ Իրենց գիշերային պտոյտը հետքեր թողուցած էր, նախ Եէնի Մահալլէի մէջ ոստիկաններ ու հարիւրապետ Շիւքրի պէյ զիրենք տեսեր էին, յետոյ միտքը բերաւ Ֆերըլ–տաքի զբօսավայրին սարբալ երեւցող ստուերը որ կ՚աղաղակէր եւ յայտնապէս կը տեսնուէր որ այդ մարդը փախստականները կը հալածէր ։ Եթէ մանրակրկիտ քննութիւն մը բացուէր կրնար մեծ կասկածներ ծանրանալ իրենց վրայ ու այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլար իր կամ մանաւանդ հօրը վիճակը ։ Խեղճ երիտասարդը ամէնէն աւելի տանջող հոգը իր հայրն էր ։

— Ենթադրենք որ ամէն բան խոստովանինք, ըսենք որ մահուան սպառնալիքի տակ փախցուցինք այդ մարդիկը, ինչ որ բացարձակ ճշմարտութիւն է, միթէ ասով պիտի կրնա՞նք ազատիլ։ Երեւոյթները մեզի դէմ են, գիշերային այդ անխորհուրդ պտոյտը մինչեւ ամայի ծովեզրը առաջնորդելնիս բոլոր ասոնք, որ չափ ալ բնական կերպով կատարուեցան, կրնան ամենածանր կասկածանքներու տեղի տալ ...։

Ու Ալի Օսման մտքովը հազար անգամ կ՚անիծեր նաւակով պտոյտի ելլելնին։

Դեղին երիտասարդը կարծես կռահեց ինչ որ կ՚անցնէր այդ միջոցին ոստիկանատան պաշտօնեային մտքէն եւ րոպէ մը անոր մտատանջ դէմքը նկատելէ ետքը ըսաւ ։

— Զարմանալի բան, ինչ որ հոգեկան բերկրանք մը պէտք էր ըլլալ ազնուասիրտ երիտասարդի մը համար, կը տեսնեմ որ մտքի տանջանք մը կը դառնայ...

Ալի Օսման ցնցուեցաւ այս խօսքերէն ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(23 Շար.)

ԶԱՄՔԱՅԻ ՎԱՆՔԸ

Ռումէն իշխանութիւնները որոշած են նորոգել Զամքայի վանքը իբրեւ պատմական յուշարձան :

Այս առիթով Յ. Ճ. Սիրունի կը ներկայացնէ վանքին անցեալը ·

Գաղտնիք մը չէ, որ Սուչեավան հարուստ եղած է իր հայ աղօթատեղիներով: Նշանաւոր իր զոյգ վանքերէն զատ, որոնք Հաճկատարին ու Ս. Օգսենտն էին, այնտեղ յիշուած են, տարբեր ատեններ, բազմաթիւ եկեղեցիներ: Ասոնցմէ կանգուն կը մնան ներկայիս այդ զոյգ վանքերը եւ երկուքը իր վաղեմի եկեղեցիներէն՝ Ս. Խաչն ու Ս. Սիմէոնը, առանց յիշելու գերեզմանատան մատուռը, որ հազիւ 63 տարի առաջ կառուցուած է իբրեւ ընտանեկան դամբարան փոունքուլներուն :

Սուչեավայի հին ու նոր բոլոր աղօթատեղիներէն ամէնէն աւելի հետաքրքրութիւն առեղծած է, սակայն, Ս. Օքսենտը, որ օտարներէն առհասարակ կը ճանչցուի «Զամքայի վանքը» անունով :

Այս վանքը մէկն է առաջին աղօթատեղիներէն, զորս ունեցան Հայերը Արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Եթէ տարակոյսէ զերծ է այսօր որ Պոթոշան իր առաջին հայ եկեղեցին ունեցաւ 1350ին, Լվովը՝ 1363ին, Եաշը՝ 1395ին եւ Կամենեցան՝ 1398ին, եթէ, նոյնպէս, հայ համայնքներ կը յիշատակուին արդէն Աքքերմանի մէջ 1380ին եւ Սուչեավայի մէջ 1388ին, այդ թուականներուն գրուած կաթողիկոսական կոնդակներու մէջ, կասկած չունենանք, որ Ս. Օգսենտը եւս մէկն էր Սուչեավայի անդրանիկ հայ աղօթատեղիներէն :

Ս. Օգսենտի վանքը եղաւ, ըստ ամենայն հաւանականութեան, հայ եպիսկոպոսութեան աթոռը երբ Ալեքսանտր Բարին իշխանը 1401 Յուլիս 30ին Յովհաննէս Եպիսկոպոսը հովուապետ կը կարգէր իր երկրին մէջ ապրող Հայերուն :

Պոկտան Հաշտեու իր պրպտած արխիւային նիւթերուն վրայ հիմնուելով կը հաւաստէ իր կարգին, թէ Զամքան 1415ին աթոռանիստն էր Աւետիք անուն հայ եպիսկոպոսի մը : Աւետիք անմիջական յաջորդն էր Մոլտովայի առաջին հայ եպիսկոպոսին :

Ս. Օգսենտի վանքը, Զամքան, գոյութիւն ունէր ԺԶ. դարու կէսերուն եւ մէկն էր այն հայ եկեղեցիներէն, որոնք քանդուեցան 1551ի դէպքերու ատեն : Մինաս Թոխաթեցի, որ Մոլտովա կը գտնուէր այդ տարին, աւերուած աղօթավայրերուն մէջ կը յիշէ ·

Սեչով քաղքի զեկեղեցին
Եւ զվանքերն Հայոց ազգին

Արդ այդ վանքերը Հաճկատարի Ս. Աստուածածինը եւ Զամքայի Ս. Օգսենտըն էին :

Զամքան աթոռանիստ կեդրոնն էր Մոլտովայի բովանդակ թեմին եւ այդպէս ալ մնաց մինչեւ ԺԷ. դարու վերջին քառորդը երբ Յուսիկ Եպս. Մինաս Զիլիհտար օղլու իր հօտին ստուար մէկ զանգուածին հետ Թրանսիլվանիա անցաւ : Այդ թուականէն ետք, ան հայկական պարզ վանք մը մնաց, համբաւաւոր իր զոյգ ուխտի օրերով՝ Ս. Օգսենտի եւ Ս. Յակոբի տօներուն, կորսնցուցած սակայն երբեմնի իր բացառիկ դերը Արեւելեան Եւրոպայի Հայութեան մտաւոր կեանքին մէջ: Իրապէս ալ նախորդ դարերուն երբ Սուչեավա հայ հոգեկան կեդրոն մը եւս եղեր էր եւ իր աղօթատեղիներու խուցերու մէջ կ'ընդօրինակուէին ու կը ծաղկուէին հայերէն ձեռագիրներ, Ս. Օգսենտը եւս իր դերն ունեցեր էր : Բաւական է յիշել անունը Բարբերդցի Ղազար վարդապետին, որ 1624 – 1631 տարիներուն երբ առաջնորդ նստաւ Զամքա եւ հոն ընդօրինակեց ու ծաղկեց բազմաթիւ հայերէն ձեռագիրներ, որոնցմէ երեքը պահուած կը մնան Վիէննայի Մխիթարեանց մօտ եւ Պերլին :

Միջնադարեան ուրիշ վանքերու նման Զամքան եւս իր հողերն ունէր, զորս կը շահագործէր իր օգտին կամ կուտար կապալի: Աւելցնենք, որ մինչեւ մեր օրերը Զամքայի վանքը ունէր իր սեփական կալուածները, զորս վարձու կուտար :

Ու հիմա արդէն տեղն է չեշտելու, թէ Զամքայի վանքը չի ներկայանար միայն իբր կրօնական յիշատակարան: Ան այլապէս ալ ունի իր պատմական արժէքը : Արդարեւ ան շրջապատուած էր պարսպանման պատերով եւ կը նկատուէր տեսակ մը բերդ: Ասկէ նաեւ իր Զամքա անունը, որ սլաւ լեզուներու մէջ ամրոց կը նշանակէ պարզապէս : Եոհան Գ. Սոպիեսքի, երբ 1686 Հոկտեմբերին իր արշաւանքէն կը վերադառնար, 14 օր կեցաւ Սուչեավա, սպասելով կայսերական ուժերուն, որոնք օգնութեան պիտի գային եւ այս առթիւ ամրացուց Զամքան : Մոլտովայի երրորդ արշաւանքէն դարձին ալ, 1691ի աշնան, պաշտպաններ թողուց վանքին մէջ : Լեհական ամրութիւնները մեծ վնաս կրեցին սակայն Քոնսթանթին Քանթեմիր Վարայի յարձակումներէն եւ բերդին պաշտպանները ստիպուեցան ամրացնել անոր հարաւային պատերը, ամբողջ վանքը բլուրներով շրջապատելով այսպէս : Լեհական ուժերը բերդը պարպեցին 1699 Յունուար 26ի Քարլովիցի դաշնագրէն ետք :

Եւ վերջապէս Զամքարի վանքը, գոնէ այն կերպարանքին մէջ, որով ան կը ներկայանայ իր վերակառուցումէն ետք, ԺԷ. դարու սեմին, կը հանդիսանայ շահեկան նմոյշներէն մէկը այն ճարտարապետական սկզբունքներուն, որոնցմով այդ դարուն կը կառուցուէին հայ եկեղեցիները եւ զորս այնքան խղճամիտ կերպով հետազօտեց Կեորկէ Պալշ: Ռումէն ականաւոր գիտնականը գրեթէ փաստեց, թէ հայ ճարտարապետական ոճը իր այնքան խոր դրոշմը ձգած ըլլալով հանդերձ Մունթենիոյ կրօնական յիշատակարաններուն վրայ եւ ազդած ըլլալով հանդերձ Մոլտովայի ռումէն եկեղեցիներու գմբէթներուն շինութեան կերպին վրայ ալ, շատ դոյզն ազդեցութիւն ունեցած է Մոլտովայի հայ եկեղեցիներու շինութեան մէջ: Զամքայի վանքը կազմող շինութիւնները չէին կրնար բացառութիւն կազմել : Անոնք կուգան, արդարեւ, ապացուցանելու որ Հայերը, Մոլտովայի մէջ, իրենց եկեղեցիները կառուցանեցին տեղական ոճի պահանջներուն համաձայն, զանոնք պատշաճեցնելով իրենց ծէսի հարկադրանքներուն՝ ինչպէս երբեակ խորաններու, սեղանի, զաւիթի պարագաներուն մէջ, կէտեր, որոնք նկատի առնուած են Ս. Օգսենտի եկեղեցիին կառուցման մէջ ալ : Շատ իրաւացի են հետեւաբար անոնք, որ Զամքան կոթողներէն մէկը կը նկատեն մոլտովական արուեստին անոր զարդարանքներուն մէջ հայկական ոճի հետքեր գտնելով հանդերձ :

չէի վաճառորդները, սակայն ապրանքը կը սահէր Արեւելքէն Ֆրանսա, ապա ալ Իտալիա եւ կը հասնէր Ամերիկա եւ Ափրիկէ : Եթէ վաճառորդը բռնուէր, ընկերները կը կարգադրէին հաշիւը լրատուին եւ ոստիկանին : Աս ալ գործակալութիւն մըն է, մաֆիական կազմակերպութեամբ :

Մայթերու թափառողները ուշիմ աշակերտներն են Ֆրէօյտի, գիտեն թմբեցնել, կամազուրկ դարձնել ընդդիմադիրները եւ յետոյ շահագործել զանոնք :

Ոճիրներու տեսակներ են ասոնք, կը վրդովեն ընկերաբանն ու ոստիկանութիւնը, մէկը ընկերային անկումին պատճառներն ուսումնասիրելու համար, միւսը արտաքին միջոցներով դարման մը տանելու համար :

Գիտութիւնը բարձրացուց կենցաղի մակարդակը, կազմուեցաւ սակայն նոր պրոլետարութիւն մը, որ անկարող է վեր ելլելու ընկերային աստիճաններէն զգլխող գիտութեան տուած դանդուածներու, բայց բարոյական դաստիարակութիւն ետ մնաց : Գիտութիւնը բարիք մը եւ չարիք մըն է գործադրողին համաձայն :

Այնչթայն կը սարսափէր հիւլէական ռումբի պատրաստութենէն, որովհետեւ կրնար քանդել մարդկային դարաւոր քաղաքակրթութիւնը, թէեւ բարիք մը պիտի ըլլար նոր ուժ մը հայթայթելով մարդկութեան :

Քարլ Մարքս կը պաշտպանէր զրկուածներու իրաւունքը, սակայն կը մտածէր որ պրոլետարներու յեղափոխութիւնը շատ սուղ պիտի արժէր երկիրներու :

Ֆրէօյտ, Վիէննայի Ջլախտաբոյժը, կ'ընդունէր որ իր վարդապետութիւնը եւ մեթոտը ոճրագործներու ձեռքը կրնային զէնք մը դառնալ միամիտներու դէմ եւ առեղծել վէպերու հերոսներ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԲ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ Է ԱԿՆՈՑԸ

—*—

Ակնոցը ստեղծուած է 13րդ դարուն, Վենետիկի մէջ : Այն ատեն Վենետիկը առեւտրական սերտ կապերու մէջ էր Կիլիկեան Հայաստանի հետ : Եւ ամենեւին զարմանալի չէ, որ «մարդու տեսողութիւնը երկարակեաց դարձնող »այդ ապակին մուտք գործած է Հայաստան, նախքան Եւրոպայի մէջ տարածուիլը : Հայ գրիչները զայն կոչած են ապակի, ապակիէ աչք, օտար աչք :

Ահաւասիկ Հայերու կողմէ ակնոցի օգտագործման, անոր նշանակութեան մասին քանի մը վկայութիւններ, որ պահպանուած են հայկական ձեռագրերու մէջ:

1317, Կիպրոսի Կանչուտ վանք, գրիչ Յովհաննէս ·

« Եւ քանի որ աչքերու լոյսէն նուազած էի մարմնով, ինչպէս եւ հոգիով, գտնելով՝ հայթայթեցի ապակիէ աչք, *որ օգնական եղաւ բնական վատանալուն ... եւ առով աւարտեցի գիրս : Եւ ամենայն ոք, պակսած է (աչքի) լոյսէն, պատահի* ապակիին, *յոյժ ձեռնտու կ'ըլլայ անոր կարդալու եւ գրելու ատեն, որ ստոյգ տեսանք բազմաթիւ (մարդոց) մօտ եւ փորձով ու անձամբ կատարեցինք »:*

1353, գրիչ Յակոբ (69ամեայ) ·

« Վատացած է աչքս, դրի աչք *եւ բազմաթիւ դժուարութիւններով գրեցի սըրտիս փափաքածը »:*

1400, Խիզան, գրիչ Յովհաննէս ·

«Կ'աղաչեմ ամէնքին, չմեղադրել գրիս խոշորութեան համար· այս երկու տարի է, որ վատացած է աչքս, աչք *կը դնեմ ու կը գրեմ »:*

1402, Սինեական վանք (կաթոլիկներու վանք Ապարանի մէջ), գրիչ՝ ոմն կաթոլիկ հայ Ֆռանգ անուն ·

« Կ'աղաչեմ յիշել Սինեականի վանականներուս՝ մեր երախտաւոր ննջեցեալներուն եւ ապրողներուն... եւ ձեր սուրբ աղօթքները թող օգնեն Մուրատին եւ իր որդիներուն, որ օգնական է իմ ծերութեան՝ բազում դժուարութեամբ եւ օտար աչքով *(այս մատեանը) գրելուս» :*

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ասիկա տարօրինակ երեւոյթ իրեն, վասնզի անկողնէն ելլելէն առաջ սովորաբար ամենեւին ձայն մը չէր ելլեր Պ. Մատըլէնի սենեակին մէջ:

Պահ մը ետքը արկղապետը բան մը լըսեց որ պահարանի մը բացուելուն եւ գոցուելուն կը նմանէր: Յետոյ կարասի մը վերցուեցաւ տեղէն, լռութիւն մը տիրեց, քայլը նորէն երթեւեկել սկսաւ:

Արկղապետը ելաւ նստաւ անկողնին մէջ, բոլորովին արթնցաւ· նայեցաւ եւ իր պատուհանին ապակիներէն դիմացի պատին վրայ լուսաւոր պատուհանի մը կարմրագոյն ցոլումները նշմարեց:

Ճառագայթներուն ուղղութենէն կը հասկցուէր թէ լոյսը Պ. Մատըլէնի պատուհանէն կը ցոլանար: Լոյսին ցոլումները կ'երերային, կարծես թէ վառուած կրակէ քան թէ ճրագէ մը կուգային: Ապակիներուն շրջանակներուն ստուերը լոյսերուն մէջ չէր ծրագրուէր, ուսկէ կը հասկցուէր թէ պատուհանը բոլորովին բաց էր : Եղանակը ցուրտ էր, ուստի պատուհանին այսպէս բաց ըլլալը զարմանալի էր : Արկղապետը նորէն քնացաւ: Մինչնոյն քայլը յամրաբար եւ կանոնաւորապէս իր գլխուն վերեւը կ'երթեւեկէր :

Լոյսին ցոլումները միշտ պատին վրայ կը ծրագրուէին բայց հիմա ճրագի կամ մոմի մը լոյսի ցոլումին պէս տժգոյն եւ հանդարտ էին : Պատուհանը տակաւին բաց էր :

Պատմենք ուրեմն ինչ որ տեղի ունեցեր էր Պ. Մատըլէնի սենեակին մէջ :

ԳԼՈՒԽ ԽԴ·

ԳԱՆԿԻ ՄԸ ՄԷՋ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ

Ընթերցողը գուշակեց անշուշտ թէ Պ. Մատըլէն նոյն ինքն Ժան Վալժանն է :

Այս խղճին խորերը արդէն նայեցանք անգամ մը· նորէն նայելու ժամանակը եկաւ : Զկարծուի թէ առանց յուզուելու եւ առանց դողալու կը նայինք : Զկայ բան մը որ այնքան սարսափելի ըլլայ, որքան է այս տեսակ հայեցողութիւն մը : Զկայ տեղ մը ուր մտքին աչքը կարենայ գտնել մարդուս սրտին մէջ : Իր տեսութեան ենթարկուող առարկաներուն մէջ չկայ բան մը որ մարդկային սրտէ մը աւելի ահարկու, աւելի չփոթ, աւելի խորհրդաւոր եւ աւելի անհուն ըլլայ : Ծովէն աւելի խորհրդաւոր եւ աւելի մեծ տեսարան մը կայ, որ է սրտին ներսը :

Մարդկային խղճի բանաստեղծական նկարագրութիւնը ընելը, նաեւ մէկ մարդու խիղճը ըլլայ, նաեւ մարդերու ամէնէն յետինին խիղճը ըլլայ, հոգ չէ, ամէն դիւցազներգութիւնները վերածել եւ վերջնական դիւցազներգութեան մը մէջ ամփոփել է : Խիղճը ցնորներու, ցանկութիններու եւ փորձերու քաոսն է, երազներու փուռն է, նաեւ անձաւը այն ամէն գաղափարներու որոնցմէ մարդ կ'ամչնայ, իմաստակութեանց հանրապետական տեսարանն է, կրից պատերազմի դաշտն է այն :

Կան այնպիսի ժամեր, ուր՝ մտածող մարդկային անձի մը կապտագոյն երեսէն թափանցիր, ետեւը նայէ, նայէ անոր սիրտը, նայէ անոր մթութիւնը : Այն արտաքին լռութեան ներքեւ Հոմերոսի նկարագրածին նման հսկաներու պատերազմներ, Միլթոնի նկարագրածներուն նման վիշապներու եւ հիդրաներու կռիւներ եւ ուրուականներու երամներ· եւ Տանթէի նկարագրածին նման ոլորաձեւ տեսիլներ կան : Տխուր բան մըն է այս անեզրութիւնը զոր ամէն մարդ իր սրտին մէջ ունի եւ որու հետ յուսահատաբար կը համեմատէ իր ուղեղին կամքը եւ կեանքին գործողութիւնները :

Ալիկիէրի բանաստեղծը օր մը աղէտաւոր դուռի մը առջեւ գտնուեցաւ եւ վարանեցաւ ներս մտնելու : Ահա այնպիսի դուռ մըն ալ մեր առջեւ կայ, որու շեմին վրայ կը վարանինք : Այլ սակայն մտնենք ներս :

Ընթերցողը գիտէ արդէն այն ամէն իրերը որոնք Բըթի – Ժէրվէի դէպքէն ի վեր Ժան Վալժանի պատահեցան, հետեւաբար շատ ըսելիք չունինք : Ինչպէս տեսանք, այն վայրկեանէն սկսելով բոլորովին ուրիշ մարդ մը եղաւ ան : Ժան Վալժան եղած էր ինչ որ եպիսկոպոսը ուզած էր ընել զայն : Զէ թէ այլաձեւութիւն այլ կերպարանափոխութիւն մը առած էր Ժան Վալժան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պիւթըրլէն, Տիկին Ժերանթոն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Մամմանեանի (Պանեէօ) ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի հայկ. դպրոցի Կրթ. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Վարուժան Պօղոսեանէ երեսուն ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Գրիգոր Քէպէլեանի մահուան առիթով ։

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Երանուհի Յովանովիկէն, իր եղբօր Յովանովիկին մահուան Ա. տարելիցին առթիւ կատարուած հոգեհանգիստին, հետեւեալ նուէրները.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան 30 ֆրանք, «Յառաջ»ի բարգաւաճման քսան, Վիէնի Կապ- Խաչի դպրոցին քսան, Վիէնի Նոր Սերունդին քսան, եկեղեցւոյ պնակին տասը ֆրանք ։

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Մ. Մէհլիճեան եկեղեցւոյ 15 ֆրանք, եւ Պօմոնի Ազգատաց տասը ։ Տիկ. Արուս. Նազարեան եկեղեցիին հինգ, Տիկ. Ն. Մարգարեան եկեղեցւոյ տասը, Տիկ. Ա. Հրաչեան Հալէպի ծերանոցին կը նուիրէ տասը, Որբ. Արշակ Աւիկեանի մահուան առթիւ Փ. Ծ. ի Օ. Տօրումեան՝ Կ. Խաչին քսան, Կ. Կարապետեան եկեղեցիին քսան, Պատէեան ընտանիք եկեղեցիին քսան, Այրի Տիկ. Ժ. Տէյրմէնճեան եկեղեցիին հինգ, եւ Կ. Խաչին՝ 5, Տիկին Վ. Գաճեան Հալէպի ծերանոցին՝ 15, Այրի Տիկ. Լ. Գարախանեան Պօմոնի ազգատաց հինգ, Տէր եւ Տիկին Ժ. Նուրեան իրենց վաղամեռիկ որդւոյն, Պէնոնի հոգեհանգստեան առթիւ կը նուիրեն՝ Կապ. Խաչին քսան, եկեղեցիին 10 ֆր. ։

(Շար.)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ–ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Գրական Զրոյց

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

Իր «Le Chant Réuni» հատորին Հրատարակման առիթով

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, 19 Յունուար, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (գետնայարկի սրահը),

17, Rue Bleue, (9), Métro Cadet

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան ։ Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար ։

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին ։

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կեդր. ջեռուցման համար եղած նուիրատուութիւններ.

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեան, Պ. Ֆիլիբ Սէմէրճեան, Տիկին Ալիս Պարտաքչեան քսանական ֆրանք, Օր. Գրպըրըղեան 15, Տիկին Բօզա Ֆէրմանեան, Պ. Յակոբեան (Սարսէլ), Տիկին Պօղոսեան, Պ. Կարօ Երանեան Տիկ. Աւագեանի քառասնից առթիւ, Եսայեան, Նազարէթեան ընտանիք, Տիկին Լիւսի Կատայեան, Տիկին Տիրուհի Հաթայեան, Տիկին Գոչարեան, Տիկին Եղիսաբէթ Թորգոմեան, Լեւոն Թօքաթլեան տասնական ։

Ընդհ. գումար՝ 4135 ֆրանք ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, ըստ ոխպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի ։

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ, երգեր, արտասանութիւններ ։

Տրամախօսութիւն Կաղանդ Պապայի մէկ արար եւ նուէրներու բաշխում

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ սեղաններու շուրջ ։

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն ։

Չորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտտօ

Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք ։

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պօմոն, դպրոցի սրահը ։

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը ։

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին ։

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16ին, Օթէլ Սֆրիպ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ ։

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՆԻւԹ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ ։

Մուտքը ազատ է

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29 ։

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19·30էն 20 ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները ։ Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը

Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին ։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիք ազդերու գինը ։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 17 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11112 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.112

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻԿԻԼԻՈՅ ԱՂԷՏԸ

500 ՄԵՌԵԱԼ, ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Երէկ քանի մը տողով կուտայինք Սիկիլիոյ երկրաշարժին լուրը, բայց դժբախտաբար քիչ ետք պիտի պարզուէր թէ աղէտը շատ մեծ համեմատութիւններ ընտացած է։ Զանազան ցնցումներ սկսած էին Կիրակի օր, բայց գիշերուան երկուքին է որ պատահած է ամէնէն ծանրը։ Փրկուած են անոնք որ խոհեմութիւնն ունեցած են հեռանալու իրենց տուներէն, բայց անոնք որ կարծած են թէ ամէն բան վերջացած է եւ չեն հեռացած իրենց բնակարաններէն, փլատակներուն տակ մնացած են։ Վնասուած գլխաւոր գիւղաքաղաքներն են.— Ճիպելլինա, Սալէմի, Մոնթէվակօ, Քասթէլվեթրանօ, Քասթելմառէ Տէլ Կոլֆօ, Սալափարութա, Սանթամիֆա, Փոճիոռէալէ։ Փալերմոյի մէջ ալ զգալի եղած են ցնցումներ, բայց մեծ ծաւալ չեն առած։

Մոնթեվակոյի մէջ, հիւանդանոցը ամբողջ աւերակի վերածուած է, փլելով 300 հիւանդներու վրայ։ Մինակ Մոնթեվակօ, 300 մեռեալ կայ։

Նման աղէտ չէր պատահած Սիկիլիոյ վրայ 1908էն ի վեր, այսինքն վաթսուն տարի առաջ։

Նախագահ Սառակաթ, Թռանով Սիկիլիա գացած է աղէտեալ վայրերը այցելելու, հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները կտրուած ըլլալով։

Վերջին մեծ երկրաշարժերը պատահեցան Թուրքիա (1967ին) եւ Քարաքաս (1967, Օգոստոսին)։

Ցարդ հինգ հարիւր մեռեալ գտնուած է եւ հազարաւոր վիրաւորներ, բայց ամէն ժամ ասոնց թիւը կը մեծնայ եւ կարելի չէ տակաւին վերջնական գաղափար ունենալ։

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

Հարաւային Վիէթնամի նախագահը Զօր. Թիէօ շատ դժգոհ է որ միայն Ամերիկացիներու մասին կը խօսուի եւ անոնց կարծիքը կ'առնուի, երբ բանակցութիւններու մասին կը խօսուի։ Թիէօ կ'ուզէ որ յստակ ըլլայ թէ Վիէթնամի լիազօր խօսակիցը Սայկոնն է նախ։

Ամերիկայի մէջ ալ անձկութեամբ կը սպասուի Ճոնսընի յստակ պատասխանին Հանոյի առաջարկներուն։ Ու Թան հաղորդած է նախագահ Ճոնսընի, որ ինք ստոյգ աղբիւրէ տեղեկացած է թէ Հանոյի բրած նոր առաջարկները բանակցութիւններ սկսելու համար, համապատասխան են Հիւսիսային Վիէթնամի պարագլուխներու անկեղծ փափաքին, լուծում մը գտնելու պատերազմին։

Մինչ ընկերային հարցերը ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանան Սայկոն, պատերազմը կը տարածուի Լաոս։

× Վիէթքոնկը կը հաղորդէ թէ Թեթի (վիէթնամեան նոր տարի) տօներու առթիւ եօթը օրուան դադար մը պիտի ըլլայ։

Արեւելեան Գերմանիոյ Ա. Տէ. Էն մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ամերիկացիք ռմբակոծած են Հանոյի հիւսիսային շրջանը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն թէ հակազդեցութիւնը եւ փոխ-վրէժը շատ ծանր պիտի ըլլան եթէ խափանարարական արարքները շարունակուին։ Ուաշինկթընէն Արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Միացեալ Նահանգները պիտի ընդդիմանան իսրայէլեան որեւէ փորձի, որ կը խանգարէ Երուսաղէմի կանոնադիրը։ Ամերիկա կ'ակնարկէ Թէլ Ավիվի ծրագրին, որ կը ձգտի գրաւել Ս. Քաղաքի արաբական կարգ մը հողերը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը յայտարարած է Նիւ Եորք Թայմզի թէ որո՞նք են իր պայմանները Յունաստան վերադառնալու համար։ Թագաւորը կ'ըսէ թէ եթէ զինուորական ժէօնթը անմիջական օրէն հռչակէ այն Սահմանադրութիւնը զոր խոստացած է եւ յայտնէ թէ հանրաքուէ պիտի կատարուի այդ Սահմանադրութեան շուրջ, ապահովելով ազատ ընտրութիւններ նոր Խորհրդարանի մը կազմութեան համար, կը վերադառնայ։ Ինք առանձին պիտի տայ Յունաստան վերադառնալու որոշումը։ Անդրադառնալով իր կամաւոր աքսորին, Թագաւորը յայտարարած է.— «Զինուորական գետնի վրայ, ձախողեցայ, բայց ժողովուրդին օժանդակութիւնը ստացայ, բացի պաշտօնի գլուխ եղող մարդոցմէ։ Բայց ասոնք չեն հաշուուիր, ժողովուրդը չեն։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը Տըպրէ, յայտարարած է իր նախարարութեան մօտ լիազօրուած լրագրողներուն թէ 1968ը դժուար տարի մը պիտի ըլլայ։ Ոչ միայն դժուար տարի մը պիտի ունենանք, այլեւ դժուար տարիներ, շեշտած է Միշէլ Տըպրէ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մոշէ Տայեան յայտարարած է հարիւր եգիպտացի սպաներու, որոնք ազատ պիտի արձակուէին թէ կը յուսայ որ այս պատերազմը վերջինը կ'ըլլայ։ «Եթէ ձեր կառավարութիւնը որոշէ կռուիլ, կը կռուինք։ Եթէ կը խորհիք թէ տեղ չկայ Իսրայէլի համար այս շրջանին մէջ, նոր պատերազմը անխուսափելի կ'ըլլայ։ Բայց եթէ հարցնէք թէ ուրիշ լուծում մը կայ։ Այո կը պատասխանեմ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ աննախընթաց ցուրտ մը կը տիրէ։ Ջերմաչափը զերոյէն վար երեսուն աստիճանի իջած է։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ միշտ ձիւներու տակ է եւ կտրուած ամէն կողմէ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նիւթական վիճակը աւելի լաւ եղած է 1967ին քան 66ին։ Տարադրամի պահեստը ութսուն միլիոն տոլարի յաւելում մը կրած է։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Պաւէլ Լիտվինով, որ դատապարտեալներու ի նպաստ խնդրագիրը ստորագրողներէն մէկն է, յայտարարած է.— «Կը հաւատամ թէ Խորհ. Միութիւնը արդարութեան երկիր մը պիտի ըլլայ, բայց չեմ գիտեր թէ ատիկա ե՞րբ պիտի պատահի»։ Արտաքին նախկին նախարարին տղան, որ այս յայտարարութիւնները ըրած է Եունայթըտ Փրէսի մէկ թղթակիցին, համոզուած է թէ իր սերունդն է որ կրնայ բան մը փոխել Խորհ. Միութեան մէջ, այսինքն այն սերունդը, որ սթալինեան շրջանը չճանչցաւ։ «Բոլոր անոնք որոնք քառասունէն վեր են մեր երկրին մէջ, ամէն բանէ կը վախնան։ Այն վախն է զոր բրիտանացի գրագէտը՝ Ճորճ Օրուէլ կը նկարագրէ «1984»ին մէջ։ Իմ սերունդիս մարդոց, կը յանձնարարեմ, որ բացէ ի բաց ըսեն ինչ որ կը մտածեն։ Եթէ բողոքի շարժումներ կազմակերպուին, եթէ անոնք ծանօթ ըլլան արեւմուտքի մէջ, եթէ ուժն ունենան օտար համայնավարներու, զորս մեր կառավարութիւնը նկատի պէտք է առնէ, արդիւնք կուտայ։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հալէպ գտնուած փաստաթուղթ մը, 1918ի Թրքական պարտութենէն ետք, կ'ըսէ յստակօրէն.— «Ինչպէս նախապէս հաղորդուեցաւ, Թրք. կառավարութիւնը որոշած է բնաջնջել Թուրքիա ապրող Հայերը։ Անոնք որոնք կ'ընդդիմանան այս հրահանգին պետական պաշտօնատուներէ պիտի արտաքսուին։ Առանց որեւէ նկատումի կիներուն, երախաներուն եւ անդամահատուածներուն հանդէպ։ Պէտք է վերջ տալ անոնց գոյութեան։ Ներքին նախարար՝ Թալէաթ»։ Զէյթունի, Սասունի, Վանի մէջ դիմադրութիւնը կը կռուի առաջին ժամերէն իսկ։ Մուսա-Տաղի մէջ, քանի մը մարդիկ, կառչած Ճէպէլ-Մուսայի ժայռերուն, հերոսաբար կը դիմադրեն, քառասուն օր, Թրքական յարձակումներուն, մինչեւ որ ազատագրուին Ֆրանսական Նաւատորմին կողմէ։ Ասոնց դիւցազներգութիւնը յափշտակիչ վէպի մը նիւթը պիտի կազմէ՝ Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա-Տաղի քառասուն օրերը»։ Բնաջնջման «ծրագիրը» իր սկիզբը կ'ունենար 1915 Ապրիլ 24ին.— Պոլսոյ ընտրանիէն վեց հարիւր Հայեր կը ձերբակալուէին, չարչարանքի կ'ենթարկուէին եւ կը սպաննուէին։ Քանի մը օր ետք «տասը հազար հոգի կ'աքսորուէին եւ ոչ մէկ լուր կ'առնուէր անոնցմէ» (Նոյնէն)։ Վանի հիւանդանոցը, ամերիկեան բժշկական առաքելութեան պետը՝ Տոքթ. Ըշըր կը յայտարարէ որ «Թուրքերը քշելէ ետք, Ռուսեր ժողված եւ այրած են 55 հազար 90 Հայերու դիակները»։ Մինչ կովկասեան ճակատէն վերադարձին, Էնվէր փաշա հրապարակաւ յայտնած է «իր գոհունակութիւնը հայկ. զօրքերու ընթացքէն եւ քաջութենէն», Հայերու դէմ հալածանքը սկսած է բանակին մէջ.— «Յիսունէն հարիւր զինուորներու ջոկատներ բռնուած են հոս ու հոն, զոհերը չորս-չորս կապուած եւ ամայի վայրեր քշուած... յանկարծ գնդակներու շառաչը կը լեցնէր մթնոլորտը... Անոնք որ ղրկուած էին դիակները թաղելու համար, միշտ մերկ կը գտնէին, Թուրքերը առած էին անոնց հագուստները» (Մորկընթաու, Ամերիկայի դեսպան)։ Կարգը հիմա եկած է միւս բոլոր արու Հայերուն.— Քանի մը օր տաժանակիր աշխատանք ճամբաներուն վրայ եւ խրամատներու մէջ, ապա կոյտերու գիզում սպանդանոցի մէջ, մեռած ըլլան, մահամերձ կամ պարզապէս վիրաւոր։ «Ծրագրին» երրորդ կէտը իր վախճանին կը հասնի.— «Կիլիկիոյ հայ բնակչութեան աքսորը կը սկսի Մարտի վերջ եւ կանոնաւոր կերպով կը շարունակուի յաջորդ ամիսները... Անատոլուի մէջ, կը սկսի Օգոստոսին, անմիջապէս ետք հիւսիսային Սուրիա եւ Միջագետք» (Տոքթ. Լեփսիուս)։ Կարաւանները ճամբայ կը հանուին դէպի Հալէպ, Ռաքքա, Տէր Զօր։ Ոմանք, թիւով քիչ, կը փախին եւ ամիսներով անապատը կ'անցընեն, ուրիշներ կը մեռնին ճամբան, անօթի, հիւծած, խողխողուած Քիւրտերուն, Չէրքէզներուն եւ Թուրք ոստիկաններուն կողմէ, յարձակումի ձեւի տակ, բայց մեռեալները խիկական են։

Հազար ունչացածներու վրայ, մէկ հոգի կ'ազատի, ապուշցած, յօշոտուած, ինչպէս սա մայրը, որ կ'ընդունուի Երուսաղէմի ամերիկեան օգնութեան կողմէ եւ որ կռնակով երախայ մը բերած է, զոր ունեցած է ճամբան, 130 օր անապատներէն անցած ատենը։ Մուշի մէջ, ինչպէս այլուր, տեսարանը անվերջ կը կրկնուի.— «շուտով, պոռչտուքները մօտեցան, կատղածներու խմբակը փողոցները կը խուժէ, կրակելով... այն ատեն ահաւոր կոտորած մը սկսաւ... փողոցները արիւնով ներկուեցան, դիակները դիզուեցան դռներուն առջեւ, եւ Թուրքերը անդադար կը պոռային.— վո'ւր, վո'ւր, գա'րկ, գա'րկ, Քիւրտերը կը պոռային, տունէ տուն անցնելով, կը ցուցադրէին իրենց արիւնոտ կացինները» (Ժ. տը Մորկան)։ Վերապրողները, երբ կան, Թափոր կազմած, կը հեռանան որքան կրնան արագօրէն։ «Լեռներէն իջած, Քիւրտերը կրակ կը բանան։ Սարսափէ եւ անձկութենէ յաղեցած, Թափորը կ'երթայ ձորերէն, կրակոտ արեւին տակ ծարաւէն հիւծած... Եւ ահա, կարաւանը, կքած յոգնութեան տակ, զրկանքներէ հալած, կը կենայ Իկտիր, վէրքերը կը դարմանէ, կը սպասէ, կը սկսի յուսալ»։ Ի՞նչ։ Մահը աւելի լաւ է քան ուրիշ բան։ Զուշանար։ 70 հազար սպաննուած Ռաս Իւլ Այն, յիսուն հազար՝ Ինթիլլի, 250 հազար Տէր Զօր, աւելի քան չորս հարիւր հազար անապատին մէջ, կրկին չորս հարիւր հազար Իսլահիէ, Քաթմա, Պապ, Մեսքենէ, զոհ Թիֆիւսի։ Քանի մը հազար միայն անոնցմէ որոնք դիզուած են մահուան կառախումբերուն մէջ, ողջ կը մնան։ Բացի տասնեակ հազարաւոր խողխողուած երախաներէն, քիչ մը ամէն տեղ, այրուած Ատըեաման, Թաշխոտ, քանի զանազան տեղեր, գետը նետուած Խարբերդ, որբերու երկար շարքեր կը քաշկռտուին անապատին մէջ, մինչեւ որ արեւմտեան առաքելութիւններու ձեռքը կը հասնին։ Ակամայ, վկայ եւ դերակատար եղած են ահաւոր ողբերգութիւններու.— «Պարտիզակի մանուկ մը, հազիւ տասը տարեկան, թաղուած աւազներուն մէջ, Սեպքայի եւ Համամի միջեւ, Տէր Զօրէն տասը ժամ, չէր կրնար խօսիլ.— լեզուն կտրած էին, Աստուած գիտէ ինչ սարսափելի պայմաններու մէջ, բայց, ձեռքով, կը հասկցնէր, որ հոն՝ Տէր Զօր, դժոխք է, եւ իր լուռ պերճախօսութիւնը վերջ կ'առնէր միայն այն ատեն երբ համոզէր իր խօսակիցները որ ետ դառնան։ Յետոյ, կը ծկուէր նորէն աւազին մէջ, սպասելով նոր եկեղներու» (Անտոնեան)։ Վերջն է՞ արդեօք քօշմարին։ Ո՛չ։ Անգամ մը եւս, 1919 Փետրուար 28ին, Հայերու հարիւրաւոր դիակներ կը շարուին Հալէպի հիւանդանոցին պատերուն տակ։ 20րդ դարու սկիզբը, Հայերու ջարդը, ընդհանուր փորձն է զանգուածային սպանութիւններու, որոնք շուտով կառավարելու արուեստի պիտի վերածուին։

ԷԼԷՆԱ ՏԸ ԼԱ ՍՈՒՇԷԹ

ԴԱՆԻԱԿԱՆ ՍՈՆՆԻՆԿ մրցանակը (1968) տրուած է Արթըր Քէօսթլէրի։ Մրցանակը սահմանուած է այն գրագէտին որ աշխատած է ի նպաստ եւրոպական քաղաքակրթութեան։

ՓԱՐԻԶԻ Ազգ. Մատենադարանէն անհետացած է Պոքքաչչոյի Տէքամէրոնի իտալերէն մէկ հատորը, որ արժէքաւոր է ոչ թէ կողքին, այլ մանաւանդ թուականին համար (1556)։ Պոքքաչիօ գիրքը գրած է 1350էն 1355ի շրջանը։

ՔՍԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ընթացքին, 1947էն 1966, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 150 հազար հոգի մեռած է եւ երեք միլիոն վիրաւորուած։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ալ օդը շատ գէշ է։ Պէյրութի նաւահանգիստը փակ է, Սքիի շրջանները անմատչելի են եւ Դամասկոսի ճամբան գոց է։ Նոյնն է Սուրիոյ եւ Յորդանանի վիճակը։

ՈՒՐԻՇԻ ՍՐՏՈՎ ապրող երկու հիւանդներու վիճակը կայուն է։ Քալիֆորնիոյ հիւանդը որ ծանր էր վերջերս, աւելի լաւ է, լեարդը սկսած է աշխատիլ։ Քափի հիւանդը լաւ է։

ԴԱՐՁԵԱԼ

ՍՐՏԻ ՓՈԽԱՐԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սրտի փոխարկման հարցը միշտ այժմէական է։ Տոքթ. Պարնարտ, երկրորդ անգամ ըլլալով, սիրտ մը փոխարկեց։ Քանի մը օր յետոյ, անոր յաջորդեց Ամերիկացի Տոքթ. Շըմվէյ, սրտի անուանի մասնագէտ վիրաբոյժ մը, որ տակաւին առիթը ունեցած չէր կիրարկելու իր իսկ մանրամասնօրէն նկարագրած սրտի փոխարկումին թեքնիքը։ Այդ թեքնիքին հետեւեցաւ Տոքթ. Պարնարտ, փոխարկելով միայն սրտի մկանային մասին երեք քառորդը։

Երրորդ վիրաբոյժ մը եւս, Տոքթ. Քանթրովից, նոյնպէս Ամերիկացի, հակառակ երկու ամսու երախայի մը վրայ կատարած առաջին փոխարկումի մը ձախող ելքին, երկրորդ փոխարկումը ըրաւ, այս անգամ չափահասի մը վրայ։ Ընթական մեռաւ, թերեւս այն պատճառով որ Քանթրովիցի թեքնիքը, որ սիրտը ամբողջութեամբ կը փոխարկէ, աւելի երկարատեւ է եւ աւելի ծանր՝ հիւանդին համար։

Հիմա որ առաջին քայլերը առնուեցան, տարակոյս չկայ թէ ուրիշ երկիրներու մասնագէտները եւս պիտի ուզեն սրտի փոխարկում կատարել ... եթէ տրամադրելի սիրտ գտնեն։

Ներկայիս՝ սրտափոխութեան թեկնածու մը օրերով կամ շաբաթներով պիտի սպասէ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ արկածեալի մը կամ նոր վախճանած հիւանդի մը սիրտը առնել եւ փոխարկել։ Պայմանաւ որ փոխարկելի սիրտը առողջ ըլլայ և զայն տուողին ու ստացողին արեան խմբակները եւ հիւսկէնները կարելի չափով իրարու յարմարին։

Պայման է նաեւ որ փոխարկումի համար օրինական արտօնութիւնները ստացուած ըլլան։ Որովհետեւ իսլամական եւ այլ կարգ մը երկիրներու մէջ, դիազննութիւնը եւ ներքին գործարաններու բարձումը բացարձակապէս արգիլուած է։

Ամերիկայի մէջ կարելի է դիակ մը մահէն անմիջապէս յետոյ բանալ եւ գործարան մը առնել, բայց անհրաժեշտ է ստանալ ոչ միայն մեռնողին նախապէս տուած արտօնութիւնը, այլեւ ամենամօտ ազգականին համաձայնութիւնը։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ, օրէնքը կ'արգիլէ 24 ժամէն առաջ դիազննութիւն կատարել, հետեւաբար դիակէն կտոր մը կամ գործարան մը կորզել։ Այնպէս որ Ֆրանսայի շատ կարող սրտի վիրաբոյժներ առայժմ արտօնուած չեն սրտի կամ այլ գործարանի փոխարկում կատարել, բայց երիկամներէն, որոնցմէ իւրաքանչիւր մարդ երկու հատ ունի եւ ազատ է, իր ողջութեան, հատ մը տրամադրելու իր մէկ ազգականին կամ բարեկամին։

Այս պայմաններուն մէջ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ բաւականաչափ սիրտ գտնել, գոհացնելու համար հաւանական այն բազմաթիւ թեկնածուները, որոնք, քիչ մը աւելի երկար ապրելու յոյսով, պիտի ուզեն նոր սիրտ մը ունենալ, նոյնիսկ եթէ միւս գործարանները անբասիր կը գործեն։

Երկար տարիներէ ի վեր բազմաթիւ կենսաբան գիտուններ միջոցներ կը փնտռեն սիրտը գործօն վիճակի մէջ պահելու համար։ Կէս դար առաջ Ֆրանսացի Ալեքսիս Քառէլ ամերիկեան աշխատանոցներու մէջ յաջողած էր սնդղատու հեղուկներու մէջ «ողջ» պահել վառեակներու սիրտեր, որոնք ամիսներ շարունակ բաբախած էին։ Ներկայիս Լիոնի սրտաբանական կեդրոնն է որ այդ ուղղութեամբ փորձարկութիւններ կը կատարէ, գործելու վիճակի մէջ պահելու համար անասուններու, մասնաւորաբար կապիկներու սիրտերը։

Կարգ մը գիտուններ կը խորհին մարդկային սիրտը պահել ոչ թէ մասնաւոր հեղուկներու, ոչ ալ սառնարանի մէջ, որուն պաղութիւնը կը վնասէ պահպանումին, այլ տեղաւորել զայն կապիկի մը մարմնին մէջ, այնպէս որ կարելի ըլլայ զայն անխաթար պահել եւ անմիջապէս օգտագործել։ «Պահածոյ» սրտի պատրաստութիւնը տակաւին երկար ժամանակի կը կարօտի։

Ուրիշ գիտուններ կ'ուսումնասիրեն հիւանդ սրտի մը տեղ մասնաւոր փլաստիքով պատրաստուած արուեստական սիրտ մը դնելու կարելիութիւնը։ Ներկայիս շատ փոքր, մանրաչէն ելեկտրական գործիքներ կը զետեղեն կարգ մը հիւանդներու կուրծքին մէջ, անոնց սրտերուն դանդաղ բաբախումը արագացնելու եւ զօրացնելու համար։ Այնպէս որ արուեստական սրտի մը շինութիւնն ու զետեղումը հաւանական կարելիութիւն մըն է, պայմանաւ որ մարմինը թոյլատրէ անոր ներկայութիւնը։

Վերջապէս կը խորհուի ուղղակի կենդանիներու, մասնաւորապէս կապիկներու սիրտը օգտագործել, հակառակ քանի մը տարի առաջ ձախողած փորձի մը։ Այս ուղղութեամբ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին։ Տարակոյս չըկայ թէ, երբ մարմնին պաշտպանողական միջոցներուն տարամերժող կարողութիւնը կարելի ըլլայ դիւրութեամբ չէզոքացնել, կենդանիներուն շնորհիւ այլ եւ այլ ներքին գործարաններու փոխարկումը սովորական գործողութիւն մը պիտի դառնայ։

Սպասելով այդ օրերուն, մասնագէտները սկսած են տրամադրելի սիրտերու կեդրոններ կազմակերպել, ինչպէս Լոս-Անճըլըսի մէջ։ Հիւանդանոցները պիտի արձանագրեն, իրենց բոլոր կենսաբանական յատկանիշերով, այն բոլոր հիւանդները, որոնք կերպով մը «ողջ» դիակներ են։ Այսինքն բոլոր անոնք, որոնց ուղեղը փճացած է արկածի մը կամ հիւանդութեան մը հետեւանքով եւ անոր գործունէութիւնը արտայայտող ելեկտրական ալիքները այլեւս չեն արձանագրուիր մասնաւոր գործիքին վրայ (ելեկտրօ-անսէֆալօկրամ)։ Ինչ որ մահուան ամենաստոյգ նշանն է, քանի որ այդ աստիճանին հասած ենթակայի մը վերակենդանացումը բացարձակապէս անկարելի է, նոյնիսկ եթէ սիրտը եւ թոքերը շարունակեն արուեստական միջոցներով ժամանակ մը գործել։ Այս պայմաններուն մէջ գտնուող մեռեալներուն ներքին գործարաններն են (երիկամ, սիրտ, թոք, լեարդ, եւն.), որ իբրեւ պահեստ պիտի ծառայեն փոխարկումի համար։

Ինչ որ ալ ըլլան ներքին թարմ գործարաններու պահեստ մը ունենալու համար գործածուած կամ գործածուելիք միջոցները, փոխարկումին յաջողութիւնը կախում ունի, անկախ գործողութեան թեքնիքէն, կենսաբանական կարգ մը էական պայմաններէ։

Նախ անհրաժեշտ է որ տուողին եւ ստացողին արեան խմբակները նոյնը ըլլան, այսինքն իրարու յարմարին։ Հակառակ պարագային արեան գնդիկները լուծուելով մահ կը պատճառեն (այս մասին ուրիշ առթիւ)։

Երկրորդ պայմանը հիւսկէններու յարմարողութիւնն է, կարելիութեան սահմանին մէջ։ Այս խնդիրը քանի մը տարի առաջ լուսաբանեց Փարիզի Սէն Լուի հիւանդանոցի կենսաբաններէն Տոքթ. Տոսէ, որ զանազանելով իրարու յարմարող հիւսկէնները, խմբակներու բաժնեց զանոնք։ Որքան մօտ ըլլան տուողին եւ ստացողին հիւսկէններու խմբակները, այսինքն անոնց յարմարողութիւնը, զոր կարելի է հաստատել մասնաւոր հակազդեցութիւններով, այնքան հաւանականութիւն կայ որ պատուաստը բռնէ եւ փոխարկումը յաջողի։

Հակառակ այս նպաստաւոր պայմաններուն, փոխարկումը չի յաջողիր, եթէ վիրաբոյժները զգալիօրէն չնուազեցնեն օտար գործարաններու հանդէպ ստացող մարմնին տարամերժ հակազդեցութիւնը։ Այդ ուղղութեամբ գործածուած միջոցներու մասին նախորդ յօդուածով մը ծանօթութիւններ տուի (Յառաջ, 5-1-68)։

Այդ միջոցներուն, մանաւանդ առաջին երկուքին կիրարկումը, կրնայ ստացողին ինքնապաշտպանողական միջոցները չափազանց ոչնչացնել եւ զայն բանալ մանրէներով մահաբեր վարակումին։ Այս է փոխարկումներու սպառնացող երկրորդ կարեւոր վտանգը։

Նոր տեսութեան մը համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ փոխարկումի հաւանական թեկնածուները նախապէս պատուաստել այս կամ այն գործարանին ի նպաստ, որպէսզի մարմինը իբրեւ հիւր ընդունի զայն եւ թոյլատրէ անոր ներկայութիւնը։

Սրտի փոխարկման գործողութիւններու առթիւ գիտական, հոգեբանական, բարոյագիտական, ընկերային, իրաւական, կրօնական եւ նոյնիսկ տնտեսական տեսակէտներէն բազմաթիւ քննադատութիւններ, վերապահումներ եւ խորհրդածութիւններ եղան, որոնք սովորական են ամէն անգամ որ այլազան մարզերու մէջ, հիմնական փոփոխութիւններ եւ անսովոր ոստումներ տեղի կ'ունենան։ Այս հակազդեցութիւնները շուտով կը մոռցուին ու կ'անհետանան։ Որովհետեւ մարդկութիւնը, կարծէք ճակատագրական ուժէ մը կամ որոշ արդիւնականութենէ մը մղուած, հետզհետէ աւելի արագօրէն կ'ընթանայ դէպի անծանօթ ապագայ մը — դրախտայի՞ն թէ դժոխային — որուն ընդհանուր գիծերուն մօտաւոր նախատեսութիւնը կարելի է մինչեւ 2000 թուականը։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Բ.

Կարնոյ նահանգի կառավարական վարչութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնը կցած էր այդ վերեւ յիշուած թիւերուն.

« Հայերու տարագրութիւնը (սէվգը-յաթ) խմբովին կատարուած է։ Կարգ մը տեղերու մէջ զինեալ ուժերու դէմ ապստամբութիւն եւ ընդդիմութիւն կատարուած է (*) եւ ընդհարումներ տեղի ունեցած են, որոնց հետեւանքով քիչ թէ շատ անձեր սպաննուած են (գիյայա ուղրատըլար)։ Մաս մըն ալ պահուըտած են։ Ճիշդ թիւը տալ դժուար է։ Տեղական կառավարութիւնը կը հաղորդէ որ գործադրուած տարագրութիւնը 120 հազարի մօտ է »։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ԵՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Կարնոյ նահանգին մէջ՝ Հայ Լուսաւորչական եկեղեցիներու թիւը՝ 230 էր, հետեւեալ բաժանումով.—

Կարնոյ Սանճագին մէջ՝ 102

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

ԳԼՈՒԽ Է.

ԴԱՍ ՄԸ

— Նախախնամութիւնը երբեմն սրբագրութիւններ կ'ընէ, շարունակեց դեղին երիտասարդը, եւ հայրերուն մոլորումները զաւակներուն ձեռքովը կ'ուղղէ եւ առաջիններուն մեղքերը կը սրբէ վերջիններուն միջոցաւ։

Ալի Օսման անմիջապէս չպատասխանեց, ակնարկութիւնը ծանր ու վիրաւորիչ թուեցաւ իրեն։ Երիտասարդը իր հայրը կը սիրէր եւ անոր մասին եղած անարգանքի մը չէր կրնար հանդուրժել։

— Ես պարզապէս Նախախնամութեան կ'ակնարկեմ որ մենէ աղէկ կը կարգադրէ ամէն բան, պատասխանեց միւսը ժպտելով, ձեր նաւակը եթէ ծովեզերքը չգտնըւէր՝ հաւանօրէն ձեր հօրը ճանկը պիտի իյնայինք, ահա իրողութիւնը։

— Այսինքն՝ գուցէ արդարութեան ձեռքը, ըսաւ Ալի Օսման որ յայտնապէս գրգռուած էր։

— Կամ աւելի ճիշդը Ապտիւլ Համիտի ձեռքը, դիտել տուաւ կինը որ մինչեւ այն ատեն լուռ ունկնդիր եղած էր խօսակցութեան։

— Հայրս ոստիկանական պաշտօնեայ է եւ իր պարտականութիւնը կը կատարէ խղճի մտօք, պատասխանեց երիտասարդը ... ոճիրներ գործուած էին որոնց հեղինակները կը փնտռուէին ու բնականաբար ինքն ալ, իր պաշտօնին բերումովը, պէտք է որ աջակցէր այդ գործին։

— Բարեկամ ըսաւ դեղին երիտասարդը, ձեր հայրը չեմ ուզեր դատապարտել, բայց կը հիանամ Նախախնամութեան վրայ, որ մտքէ չանցած դիպուածով մը բուն իսկ անոր նաւակովը կ'ազատէ մեզի։

Գուցէ այս բացատրութիւնը պիտի գոհացնէր Ալի Օսմանը եւ վերջ պիտի տար վիճաբանութեան մը որ հետզհետէ կծու շեշտ մը առնել կը սկսէր, երբ յանկարծ կինը հանդարտ ու հաստատ ձայնով մը ըսաւ։

— Իսկ ես պարզապէս կը դատապարտեմ ձեր հայրը։

Ալի Օսման կրկին ցնցում մը կրեց, աւելի բուռն քան առաջինը։

Կինը նոյն հանդարտ ձայնովը շարունակեց.

— Քիչ մը առաջ պարտականութեան խօսք ըրիք, ատիկա կեղծիք մըն է, ինքզինք խաբելու, խիղճը քնացնելու համար հնարուած։ Գէշութիւն գործելու մասին պարտականութիւն չկրնար ըլլալ մարդու մը համար։ Պաշտօններ կան զորս մարդ ի գործ չդնելով՝ իր պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլայ լիովին։

— Այսինքն՝ ոճրագործներ ազա՞տ թողլով, հարցուց Ալի Օսման բարկութենէն դողացող ձայնով մը։

— Երկրի մը մէջ, ուր մեծագոյն ոճրագործը թագ կը կրէ ոստիկանութեան պաշտօնեայի մը պարտականութիւնն է ակնածանքով խօսիլ ոճրագործներու վրայ ... դուք որ պաշտօնի պարտականութեան մասին կը խօսիք, ատիկա պէտք է գիտնաք, պատասխանեց կինը հանդարտ ձայնով մը։

Պատասխանը լախտի պէս իջաւ երիտասարդին գլխուն։ Պահ մը խոր լռութիւն տիրեց նաւակին մէջ։ Միայն թիակներու միօրինակ ձայնը կը լսուէր, որոնք կանոնաւոր կերպով ջուրին մէջ կը մտնէին կ'ելլէին։ Ալի Օսման զղջացած էր այս ձեւ վիճաբանութեան մը մտնելու, այսու հանդերձ հարուածը այնքան ուղղակի էր որ կարելի չէր առանց փոխարինելու մնալ, ուստի նոյն դողահար ձայնովը պատասխանեց.

— Ամէն մարդ իր գործած արարքներուն համար խղճին առջեւ պատասխանատու է։

— Երանի այն մարդուն որ կը յաջողի խիղճը ինքզինքին մեղսակից ընելու, ըսաւ կինը նոյն հանդարտ ձայնով։

Սատըք որ խորին ուշադրութեամբ կը հետեւէր փոխանակուած խօսքերուն, միշտ թիավարելով հանդերձ, յարաճուն հիացումով մը կը լսէր կնոջ բառերը, ի վերջոյ չկրցաւ ինքզինք զսպել եւ գոչեց։

— Հանըմ էֆէնտին կատարեալ իրաւունք ունի, ամէնքս ալ վատեր ենք։

Կինը երիտասարդին այս խօսքերուն վրայ, աչքերը դէպի անոր ուղղեց համակրական արտայայտութեամբ մը, յետոյ անուշ ժպիտով մը ըսաւ.

— Բարեբախտաբար այնպիսի տարիք մը ունիք տակաւին որ ձեզի թոյլ կուտայ այդ վատութիւնը դարմանելու, եթէ կամք ունենաք։

— Կարծեմ թէ ցամաքի մօտենալու ժամանակ է, որովհետեւ կը լուսնայ ըսաւ դեղին երիտասարդը։

Նաւակը նոյն միջոցին եւրոպական եզերքը քերելով կը յառաջանար եւ Սթէնեայի առջեւ հասած էր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(24 Շար.)

Երզնկայի Սանճագին մէջ՝	96
Գայաղիսի Սանճագին մէջ՝	32
	——
Գումար եկեղեցիներու՝	230
Գումար վանքերու՝	32
Գումար դպրոցներու՝	135
	——
Գումար ազգ. հաստատութեանց	397

Էրզրումի նահանգին մէջ՝ մեր ճշդած եկեղեցիներու թիւն է 230, որոնք կը գտնուէին հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Էրզրում քաղաք եւ շրջակայ գիւղերը

Էրզրում քաղաք՝ Ս– Աստուածածին եւ Ս. Ամենափրկիչ,

Ջիֆթլիկ՝ Ս. Հրեշտակապետ,
Շիհող՝ Ս. Յովհաննէս,
Կէղ՝ Ս. Մինաս,
Արշունի՝ Ս. Մինաս
Պատիշէն՝ Ս. Գէորգ,
Օձնի՝ Ս. Երրորդութիւն,
Գոմք՝ Ս. Յակոբ
Ըղտաձոր՝ Ս. Յակոբ,
Երկնիստ՝ Ս. Հրեշտակապետ,
Ումուտում՝ Ս. Յակոբ
Դընիկ՝ Ս. Աստուածածին,
Արծաթի՝ Ս. Նշան,
Շիփէկ՝ Ս. Մինաս,
Ջիթող՝ Ս. Աստուածածին,
Խարարդ՝ Ս. Աստուածածին,
Մատուրկա՝ Ս. Յակոբ,
Ըլըճէ՝ Ս. Աստուածածին
Գարահասան՝ Ս. Աստուածածին,
Թուանջք՝ Ս. Ամենափրկիչ
Գեղախոռ՝ Ս. Սարգիս,
Ճինիս՝ Ս. Գէորգ,
Ապըլհինափ՝ Ս. Աստուածածին,
Կրինձք՝ Ս. Խաչ,
Բուր՝ Ս. Գէորգ,
Նորշէն՝ Ս. Յակոբ,
Սէօյիւտլիւ՝ Ս. Յարութիւն,
Անկաւիճ՝ Ս. Մինաս,
Սալաձոր՝ Ս. Սարգիս,
Լօղչէկ՝ Ս. Թադէոս – Բարդուղիմէոս,
Թօփալ ավուչ՝ Ս. Յովհաննէս,
Վերին Գեղ՝ Ս. Աստուածածին,

Դերջանի շրջանի եկեղեցիները

Բաղառիճ՝ Ս. Յակոբ
Խաչիկեան՝ գոմ Ս. Նշան
Փիրիզ՝ Ս. Ստեփանոս
Հողէք՝ Ս. Փրկչի
Վարդուկ՝ Ս. Գէորգ
Ղումլար՝ Ս. Նշան
Կոթեր՝ Ս. Գէորգ
Սարը Գայա՝ Ս. Աստուածածին
Ապրանք՝ Ս. Փրկիչ
Ղուրուղոլ՝ Ս. Գէորգ
Ջրնիս՝ Ս. Յովհաննէս
Ջանաղճի՝ Ս. Մինաս
Աղաւիր՝ Ս. Կարապետ
Ծաղկարի՝ Ս. Աստուածածին
Վժան՝ Ս. Աստուածածին
Խաղախ (Վերի) Ս. Յակոբ
Խաղախ՝ (Վարի) Ս. Աստուածածին
Խարխին՝ Ս. Աստուածածին
Դընիկ՝ Ս. Սարգիս
Սառն Բերդակ՝ Ս. Լուսաւորիչ
Մանց՝ Ս. Սարգիս
Ագրակ՝ Ս. Թէոդորոս

Բիւլք՝ Ս. Գէորգ
Գարա Գուլաք՝ Ս. Վարդանանք
Խնծրի՝ Ս. Թադէոս
Զամուր Տէրէ՝ Ս. Աստուածածին
Աստոյի Գոմ՝ Ս. Սարգիս
Խաչ դեղ՝ Ս. Յովհաննէս

Բասէն (Հասան Գալէ) շրջանի եկեղեցիները

Հասան Գալէ՝ Ս. Փրկիչ
Թորդան՝ Ս. Սարգիս
Հերթեւ՝ Ս. Աստուածածին
Կոտապաղ՝ Ս. Սարգիս
Հրասոն՝ Ս. Աստուածածին
Տօտի Մայր՝ Ս. Աստուածածին
Խոսրովերան՝ Ս. Աստուածածին
Խոտիվերէն՝ Ս. Աստուածածին
Իշխու՝ Ս. Յարութիւն
Եկուռի՝ Ս. Աստուածածին
Ալիճէքրէք՝ Մայր Աստուածածին

ԵՐԶՆԿԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Երզնկա՝ Ս. Նշան
Երզնկա՝ Ս. Երրորդութիւն
Երզնկա՝ Ս. Փրկիչ
Երզնկա՝ Ս. Սարգիս
Երզնկա՝ Ս. Աստուածածին
Ղարաթուշ՝ Ս. Աստուածամայր
Մեղուցիք՝ Ս. Նշան
Մեղուցիք՝ Ս. Կարապետ
Մեծ – Ագրակ՝ Ս. Գէորգ
Հոռոմ – Ագրակ՝ Ս. Կիրակոս
Ծաթեր՝ Ս. Աստուածածին
Մոլլա Քէօյ՝ Եղնաբեւ Ս. Աստուածածին
Երկան՝ Ս. Աստուածածին
Կէօլէնցիկ՝ Ս. Թադէոս
Տաճրակ՝ Ս. Աստուածածին
Խնձորեկ՝ Ս. Գէորգ
Վերի Ջիֆթլիկ՝ Ս. Աստուածածին
Վարի Ջիֆթլիկ՝ Մայր Աստուածածին
Գարատիկին՝ Ս. Հրեշտակապետ
Մահմուտիէ՝ Ս. Ստեփանոս
Կիւլլիճէ՝ Ս. Գէորգ
Մթնի՝ Ս. Յակոբ
Գօլ Ջէքէն՝ Ս. Հոփսիմէ
Սրպիհան՝ Ս. Օհան
Հայրապետ՝ Ս. Լուսաւորիչ
Տանձիկ՝ Ս. Սարգիս Գուզիջան
Բերկրի՝ Ս. Մինաս Գուզիջան
Կերմնուտ՝ Ս. Սարգիս
Ռիֆայիլէ՝ Ս. Աստուածածին (Մէլիք Շէրիֆ, Կէրճանիս)
Հոռոփուլ՝ Ս. Աստուածածին (Կէրճանիս)
Մեծ Արմտան՝ Ս. Աստուածածին (Գուրու Ջայ)
Թեղուտ՝ Ս. Գէորգ
Հասան Օվա՝ Ս. Աստուածածին
Ապուշտա՝ Ս. Թորոս

Բաբերդի եկեղեցիները

Բաբերդ՝ Ս. Աստուածածին
Բաբերդ՝ Ս. Հրեշտակապետ
Բաբերդ՝ Ս. Յակոբոս
Բաբերդ՝ Ս. Նշան
Բաբերդ՝ Ճիկրաշէնի Ս. Աստուածածին
Վարդահան՝ Ս. Աստուածածին
Վարդահան՝ Ս. Համբարձում
Թոմնա՝ Ս. Համբարձում
Փրճրկա՝ Ս. Աստուածածին
Խնձաւերակ՝ Ս. Գէորգ

Երկ՝ Ս. Լուսաւորիչ
Պալախոր՝ Ս. Կարապետ
Պալախոր՝ Ս. Լուսաւորիչ
Օձաեղ՝ Ս. Յակոբ
Օձաեղ՝ Ս. Թորոս
Օձաեղ՝ Ս. Աստուածածին
Րումէլ՝ Ս. Աստուածածին
Ալմշկա՝ Ս. Աստուածածին
Ղօփուշ՝ Ս. Փրկիչ
Րուշտի՝ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ
Բլրակ՝ Ս. Աստուածածին
Քասնթա՝ Ս. Աստուածածին
Բլուր՝ Ս. Գէորգ
Կիւ՝ Ս. Աստուածածին
Խոյէք՝ Ս. Աստուածածին
Զարմանց՝ Ս. Աթանագինէ
Մալասա՝ Ս. Յովհաննէս
Աւերակ՝ Ս. Աստուածածին
Քարավանք՝ Ս. Գէորգ
Քարավանք՝ Ս. Աստուածածին
Հնաէ՝ Ս. Աստուածածին
Սարաճուխ՝ Ս. Սարգիս
Առիծկայ՝ Ս. Աստուածածին
Քրշի՝ Ս. Պօղոս
Լուսահօնք՝ Ս. Աստուածածին
Սրղրճի՝ Ս. Խաչ
Նիւ՝ Ս. Աստուածածին

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ապստամբութեան եւ պահուածներու մասին ցուածը բացարձակապէս սուտ է: Յաջորդող վաւերաթուղթերուն մէջ կը տեսնենք այդ մասին :

ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ...

«Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն»ի մէջ, ծանօթ լրագրող Սըլզպըրկըր, խօսելով Լոնտոնի «Սըրվայվըլ» պարբերականի մէջ վերջերս լոյս տեսած շահեկան յօդուածի մը մասին կը գրէ.

Այս գրութիւնը, որ նախապէս լոյս տեսաւ Մոսկուայի «Գրական Թերթ»ին մէջ, կը կրէ ստորագրութիւնը Էրնըսթ Հէնրիի, որ իրականութեան մէջ ծածկանունն է խորհրդային ծանօթ մեկնաբան Ռոսթովսքիի:

Խորհրդային մեկնաբանին վարկածին համաձայն, Վիէթնամի համայնավարացումէն ետք, կարգը պիտի գայ հարաւ-արեւելեան Ասիոյ Թերակղզիին, հաւանաբար նաեւ Ինտոնէզիոյ:

Այս վարկածը, կ'աւելցնէ ամերիկացի լրագրողը, այս կամ այն չափով իւրացուած է ամերիկացի երեք նախագահներու կողմէ՝ Այզընհաուըր, Քենըտի եւ Ճոնսըն: Սակայն, ցարդ, խորհրդային շրջանակներու մէջ չէր արտայայտուած:

Բազմաթիւ Ամերիկացիներ, որոնք կը քննադատեն նախագահ Ճոնսընի Վիէթնամի քաղաքականութիւնը կը պնդեն, թէ վտանգ չկայ Չինաստանէ, թէ այս վերջինը իրապէս ծաւալողական քաղաքականութեան հետամուտ չէ, յամենայն դէպս շատ զբաղած է ներքին վէճերով:

Նոյն կարծիքը չունի, սակայն, Ռոսթովսքի, որու համաձայն «ոչ մէկ տարակոյս կայ այժմ այն մասին, որ երբ Փեքին կը յայտարարէ, թէ փոթորիկը կը փչէ Արեւելքէն, յստակ նպատակ մը կը հետապնդէ: Նպատակ մը, որ կազմաւորուեցաւ 1950ի ժամանակները Մաոյի եւ իր ընկերներուն մտքին մէջ եւ որ միայն հիմա կը բանաձեւուի յստակ կերպով իբրեւ Մաոյի մեծ ռազմավարութեան ծրագիրը»:

Ռոսթովսքի կ'ըսէ, թէ այս ծրագրին «հիմնական միտքը» կը կայանայ հաստատելու գեր-պետութիւն մը ոչ միայն արեւելեան եւ կեդրոնական, այլեւ, յետագային, նոյնիսկ արեւմտեան Ասիոյ համար: Որոշ տեսակէտներով այս ծրագիրը տարօրինակ կերպով կը նմանի երբեմնի Թանաքա ծրագրին, զոր Ճափոնցի զինուորականները յղացան եւ ըստ որուն, Ասիան պիտի դառնայէր հանդրուան առ հանդրուան:

«Մաօ կը ծրագրէ իր Ռայխին մէջ առնել ոչ միայն Չինաստանը, այլեւ Քորէան, Մոնկոլիոյ Ժողովրդական Հանրապետութիւնը, Վիէթնամը, Քամպոճը, Լաոսը, Ինտոնեզիան, Պուրման եւ բազմաթիւ ուրիշ երկիրներ այդ շրջանին մէջ: Արեւելքէն փչող փոթորիկին երկրորդ հանդրուանին մէջ կ'իյնան Հնդկաստան, խորհրդային կեդրոնական Ասիան եւ խորհրդային ծայրագոյն Արեւելքը... Այսպէս դէմ յանդիման կը գտնուինք յստակ ձգտումի մը»:

Ռոսթովսքիի համաձայն հեռանկարը սարսափելի է: Արդարեւ կը գրէ. «Ատոնց հիւլէական ընդհանուր պատերազմի մը, որու ընթացքին Մաօ կ'ընդունի, թէ աշխարհի բնակչութեան մէկ երրորդը կամ կէսը պիտի ոչնչանայ, կարելի չէ իրագործել այս ծրագիրը... Փեքինի ռազմապաշտները ապահովաբար կ'երազեն ուրիշ Չինական կայսրութիւն մը, ստեղծուած ընկերվարութեան կարմիր դրօշով, բայց իրականութեան մէջ հետեւողութեամբ Չինաստանի կայսերու ռազմապաշտ քաղաքականութեամբ»:

Այս վերլուծումը կը բացատրէ, ուրիշ նկատումներու կարգին, թէ ինչու Մոսկուա այդքան մեծ մտավախութիւն ունի Չինաստանի նկատմամբ եւ չուզեր ընդլայնել Վիէթնամի պատերազմը: Ռուսերը կը վախնան, որ Չինաստանի պատճառով հիւլէական պատերազմը ծայր կու տայ: Աւելին՝ եթէ Չինաստանի թոյլ տրուի իր ազդեցութիւնը տարածել համայնավար կուսակցութիւններու վրայ եւ յեղափոխական պատերազմը ընդլայնել Վիէթնամի, Թայլանտի եւ Պուրմայի մէջ, յաջորդ ռազմաճակատը կրնայ խորհրդային Ասիան դառնալ:

Ահա թէ ինչու Խորհ. Միութեան հիմնական քաղաքականութիւնը եղած է՝ ամէն միջոցով մեկուսացած պահել Չինաստանը, նոյնիսկ եթէ այս քաղաքականութիւնը դժուարութիւններ կը յարուցանէ գաղափարական դետնի վրայ ծայրայեղ համայնավար շարժումներու հետ՝ Փեքինէն մինչեւ Հավանա: Կը բացատրէ նաեւ, թէ ինչու Ասիոյ երկիրները՝ Ճափոնէն մինչեւ Ինտոնէզիա լուռ կերպով համամիտ են ամերիկեան քաղաքականութեան եւ տրամադիր օգնելու անոր՝ Հար. Վիէթնամի մէջ, թէեւ կը դառնան ջղագրգիռ ընդունելու առեն այս իրողութիւնը:

Լաւ պիտի ըլլար, որ Ամերիկացիները ըմբռնէին, թէ ուրիշ կարեւոր մայրաքաղաք մը եւս կը բաժնէ Ուաշինկթընի մտավախութիւնները:

Այսուհանդերձ, այս չի նշանակեր թէ ներկայացուած վարկածը անպայման ճիշդ է, սակայն, անպայման կը բացատրէ Փեքինի պնդումը, թէ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը գաղտնի գործակցութիւն մը հաստատած են: Թերեւս ճիշդ է: Անվիճելի կերպով երկուքէն ոչ մէկը կ'ուզէ աշխարհը քանդուած տեսնել:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Կրցաւ աներեւութանալ, եպիսկոպոսին արծաթեղէնները ծախեց՝ միայն աշտանակները իբր յիշատակ պահելով, քաղաքէ քաղաք սպրդեցաւ: Ֆրանսայէն անցաւ, Մ... եկաւ. ունեցաւ այն գաղափարը զոր արդէն ըսինք, գործադրեց ինչ որ պատմեցինք. յաջողեցաւ անըռնելի եւ անմատչելի ըլլալու, եւ այնուհետեւ Մ...ի մէջ հաստատուելով, խղճի իր անցեալէն տրտմիլը եւ կեանքին վերջին կիսովը առաջին կէսը սրբել զգալու երանութեամբ համակուած՝ հանդարտ, վստահ եւ յուսալից օրեր անցուց. ալ միմիայն երկու մտածում ունենալով, որոնց մին էր անունը պահել եւ իր կեանքը նուիրագործել. միւսն էր մարդերէն ազատիլ եւ առ Աստուած վերադառնալ:

Այս երկու մտածումները իր մտքին մէջ այնքան սերտ կերպով խառնուած էին իրարու, որ միութիւն մը կը կազմէին. երկուքն ալ հաւասարապէս կը պաշարէին եւ կը տողնապէին զայն, եւ անոր ամենափոքր գործերուն վրայ կը տիրապետէին:

Անոր կենաց ընթացքը կարգադրելու համար սովորաբար կը համաձայնէին, դէպ առանձնութիւն կը դարձնէին, բարեխրութեան եւ պարզութեան զգացումով կը համակէին զայն. երկուքն ալ միեւնոյն խրատը կուտային:

Բայց երբեմն վէճ կը ծագէր երկուքին մէջ: Այն ատեն, ինչպէս կը յիշենք, այն մարդը՝ զոր Պ. Մատըլէն կ'անուանէին Մ...ի բոլոր բնակիչները, առանց դեդեւելու առջի մտածումը երկրորդին, այսինքն իր ապահովութիւնը առաքինութեան կը զոհէր: Այս պատճառաւ փոխանակ զգուշութեամբ եւ խոհեմութեամբ վարուելու՝ եպիսկոպոսին աշտանակները պահած անոր մահուան համար սուգ մըտած, ամէն անցնող պզտիկ Սավուայցիները կանչելով հարցուփորձ ըրած, Ֆավրոլի բնտանիքներու վրայ տեղեկութիւն առած եւ Ժավէրի տագնապալի ակնարկութիւններէն չվախնալով ծերունի Ֆօշըվանի կեանքը ազատած էր: Ինչպէս ըսինք արդէն, կարծես թէ ամէն իմաստուններու, սուրբերու եւ արդարներու օրինակին հետեւելով կ'երեւակայէր թէ իր առաջին պարտքը իր անձին չէր պատկանէր:

Բայց պէտք է ըսել թէ բնաւ այսպիսի պարագային մէջ դեռ գտնուած չէր:

Բնաւ այսպիսի սաստիկ կռիւի մը բռնուած չէին այն երկու գաղափարները որոնք կը կառավարէին այն դժբախտ մարդը որու տառապանքը կը պատմենք: Երբ իր սենեակը մտաւ, Ժավէրի առջին խօսքերը յիշելով խառն ի խուռն այլ խորունկ կերպով մը զգաց երկու գաղափարներուն այնպէս կռուիլը:

Երբ այնպիսի տարօրինակ կերպով արտաբերուեցաւ այն անունը զոր անդունդներու մէջ թաղած էր, ապշութեամբ մը զրաւուեցաւ եւ իր ճակատագրին այլանդակութենէն կարծես թէ շուարեցաւ. եւ այս ապշութեան մէջ զգաց այն սարսուռը որ մեծ շարժերէ առաջ տեղի կ'ունենայ: Փոթորիկին մօտենալը զգացող կաղնիին, յարձակման ժամանակին մօտենալը զգացող զինուորին պէս ծռեցաւ: Զգաց թէ իր գլխուն վերեւը շանթերով եւ փայլակներով լի մթութիւններ կը դիզուին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Լ. Մաթէոսեան, Գ. Օճաքճեան, Ա. Սարգիսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գ. Յարութիւնեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ս. Ալթան 100ական ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Ս. Գալայճեան (Նիս), Մեծղլուխեան, Տիկին Շապըրի, Տէր եւ Տիկին Ղազարոսեան (Վիլֆրանշ), Տիկին Յ. Դաւիթեան (Շաթու), Սեւան Սարգիսեան, Տէր Թօմաեան (Իսի), Մարօնեան (Քաշան), Տիկին Մանիշակեան, Այրի Տիկին Արսլանեան (Պուլօնէը սիւր Մէր), Ա. Արապեան (Մարսէյլ), Ա. Սարգիսեան (Վալանս), Եղիաեան (Մարսէյլ) 50ական ֆրանք :

Կ. Ոսկերիչեան (Առնուվիլ), 30 ֆր.: Էմմիեան (Կուռպէվիլ), Օ. Թարաքճեան (Քոլոմպ), Ա. Շիրինեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Պետրոսեան (Մարսէյլ) 25ական ֆր.:

Ր. Ներսէսեան (Կաննի), Գայսէրեան (Ժուան լէ Բէն), Օ. Հէքիմեան, Տիկին Րէն Կարա (Սօ), Գոյունեան եղբայրներ (Լը Փէրէօ), Գասըմեան (Վիրոֆլէ), Տիկին Վէմեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Դարբինեան, Պօղոսեան, Ա. Սարաֆեան (Նիս), Սահակեան (Լա Սիոթա), Տիկին Էրման, Տէր եւ Տիկին Մանօլաքի, Տիկին Մարանճեան, Գ. Յակոբեան 20ական ֆր:

Պայրամեան, Ո. Աճէմեան, Աշըքեան (Ժանթիյի), Գ. Անտոնեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Անուշեան, Ա. Արիկեան, Ժ. Արապեան, Յ. Առաքելեան, Տիկին Նիքօլ Ավրընէլ, Ս. Պահարեան, Պահթիարեան ընտանիք (Անկէն), Խ. Պալեան (Ժանթիյի), Զ. Պարթեւեան, Կ. Պէնլեան, Տիկին Ա. Պապեան (Անիէռ), Ս. Պէնքլեան, Տիկին Ս. Զարբազեան, Ս. Զընթըրեան, Պ. Պէնքլի, Տէր եւ Տիկին, Պ. Շահպազեան (Առնուվիլ), Շալճեան (Լը Ման), Տէր եւ Տիկին Շէրխոճեան, Հ. Տալլարեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Ա. Տէտէեան (Վիրոֆլէ), Տէօվլէթեան, Տէր Սահակեան (Մալաքօֆ), Տիկին Ս. Զօլաքեան (Մարսէյլ), Տէմիրճեան ընտանիք (Արնաս), Տէր եւ Տիկին Գայթանճեան (Մարնըվիլ), Ճերմակ, Տիկին Տօլմաճեան, Գօչեան 10ական ֆրանք :

Նախորդ ցանկին (Յառաջ Յունուար 10) վերջին մասին նուէրները պէտք է ըլլան՝ քսանական (ոչ՝ տասնական):

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Ողբ. Տիկին Աննիկ Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Զարսանճագի Հայր. Միութեան Պօմոնի մասնաճիւղը եկեղեցիին տասը ֆրանք, Ազքատաց տասը : Տիկին Մ. Քեստելլիկեան եկեղեցիին տասը: Ա. Տէրտէրեան, իր ողբ. տիկնոջ՝ Աննիկի հոգեհան. առթիւ եկեղեցիին՝ 10 եւ Աղքատաց տասը : Տիկ. Մինասեան իր եղբօր ,Յովհաննէսի յիշատակին եկեղեցիին տասը : Այրի Տիկին Լուսին Ղազարեան եւ զաւակները իրենց ողբ. ամուսնոյն եւ Հօր Կիրակոսի հոգեհ. առթիւ, եկեղեցիին յիսուն, Առաջնորդարանի «Օժանդակ Տիկնանց Մարմնին»՝ յիսուն եւ Պօմոնի Կ. Խաչին յիսուն: Այրի Տիկին Հ. Գաշըրգճեան եւ զաւակները՝ նոյն առիթով եկեղեցիին տասը, Խ. Նալպանտեան եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեայեան ողբ. Տիկին Գալեփսի Սարգիսեաի մահուան առթիւ (Վալանս) Փ. Ծ.ի, «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար տասը ֆրանք :

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրաժօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս .Խաչ եկեղեցւոյ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան եւ զաւակներն ու թոռները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՊԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, ըստ ուխտօրաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9): Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր » խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն :

Չորեքշաբթի (Յունուար 17) Պուլ. Օտտօ
Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քազաք :
Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պօմոն, դպրոցի սրահը :
Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու , դըպրոցին սրահը :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին :

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16ին, Օթէլ Սէրիպ , 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ :

Կը խօսի՝

Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ - ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ, երգեր, արտասանութիւններ :

Տրամախօսութիւն Կաղանդ Պապայի մէկ արար եւ նուէրներու բաշխում

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ սեղաններու շուրջ :

Մուտքը ազատ է

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ.
ՄԻՈՒԹԻՒՆ–ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Գրական Զրոյց

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

Իր «Le Chant Réuni» հատորին Հրատարակման առիթով

Տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ , 19 Յունուար, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (ցետնայարկի սրահը) ,
17, Rue Bleue, (9), Métro Cadet

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

La Commission Culturelle du YAN'S CLUB

a l'honneur de vous inviter à la signature du nouvel ouvrage

d'EDOUARD UTUDJIAN

consacré à l'architecture des monuments arméniens.

L'auteur dédicacera son livre le SAMEDI 20 JANVIER 1968, à partir de 17 h. et prendra la parole dans la soirée pour commenter des projections en couleur.

5, Ave. Reille — Paris 14e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29 :

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19.30էն 20 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելում մի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 18 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11113 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.113

ԹՌՈՒՑԻԿ ԽՈՀԵՐ

(ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ժողովուրդներուն համար մէկ դարը մէկ օր է : Մինչ օրով կը ծերանան մարդիկ, ժողովուրդները կը ծերանան դարով :Ասոր համար է, որ ազգերը միշտ երիտասարդ կը մնան, թէ իսկ ապրած ըլլան քանի մը հազար, մինչեւ անգամ տասնեակ հազար տարի :

Մենք՝ Հայերս չորս հազար տարուան անցեալ մը ունինք, ինչ որ կը նշանակէ, թէ հազիւ ... քառասուն տարեկան ենք, մէկ դարը հաշուելով մէկ տարի, փոխանակ միայն մէկ օր հաշուելու : Այսքան ուրեմն երիտասարդ ենք իբրեւ ազգ :

Մեզմէ աւելի «ծեր» ժողովուրդներ կան անշուշտ, ինչպէս Յոյները եւ Պարսիկները: Շատ աւելի ծեր են, շատ աւելի ծեր եղած են Բաբելացիները, Ասորեստանցիները, Հռոմայեցիները, Փիւնիկեցիները, Կարքեդոնացիները, Չինացիները, եւայլն: «Ծեր»երը մեռան հետզհետէ կամ սկսան ապրիլ իրենց երկրորդ մանկութիւնը :

Կան աւելի երիտասարդ ժողովուրդներ ալ, հազիւ քանի մը հազար տարեկան : Եւրոպայի այսօրուան մեծ ու փոքր ժողովուրդները երիտասարդ են իրենց պատմութեամբ, քաղաքակրթութեամբ, մշակոյթով, «լինելութեամբ» : Շատ աւելի երիտասարդ, գրեթէ պատանի է Ամերիկան. Հիւսիսայինը եւ Հարաւայինը :

Մեր յետնորդները հաւանաբար պիտի տեսնեն ժողովուրդներ, տոհմեր կամ ցեղեր, որոնք ծնած չեն դեռ, բայց պիտի ծնին : Աւելի ճիշդ՝ պիտի վերածնին իրենց մթին դերեզմաններէն, ուր թաղուած էին՝ օր մը վերստին յարութիւն առնելու համար :

Չյամենանք սակայն այս ենթադրութիւններուն վրայ, որոնք մաս կը կազմեն Արարչագործութեան անմեկնելի խորհուրդին ...

Շարժուն, նոյնիսկ յարաշարժ ժողովուրդ մըն է Հայը, յարատեւ ծփանքի մէջ, ալեծուփ՝ այլ անսոյզ, ինչպէս պիտի ըսէին Ֆրանսացիները : Մեծ տեղաշարժներ մեզ նետած են մէկ ցամաքամասէն միւսը, մէկ երկրէն միւսը, մէկ քաղաքէն միւսը, կրնանք ըսել նաեւ՝ մէկ գիւղէն միւսը, մէկ թաղէն միւսը : Մինչեւ հիմա ալ կը շարունակուի այս անվերջ տեղաշարժը :

Հայրենիքը կարծես մոռցուած է, դարձած է յուշ, ոչ թէ որովհետեւ «ուր հաց, հոն կաց»ի քաղաքականութիւնն է մեզ վարողը, այլ որովհետեւ մեր դժնի ճակատագիրը ստիպած, գրեթէ բռնադատած է մեզ նոր հայրենիք որոնել հեռու հեռաստաններու մէջ :

Անհայրենիք ժողովուրդի կացութիւն մը չէ անշուշտ մեզի վիճակուածը : Ոչ, հազար անգամ ոչ: Պիտի ըսենք անվարան, թէ մեզի հետ պտըտցուցած ենք հայրենիքը՝ հայրենիքէն դուրս կամ հայրենիքէն հեռու : Հողի պաշտամունքը ունեցած ենք միշտ, ի սկզբանէ անտի :

Թերեւս շատ քիչ ժողովուրդներ մեզի չափ հայրենասէր եղած են, մեզի չափ թափառիկ ու ցիրուցան ըլլալով հանդերձ: Կեդրոնաձիգ ուժ մը դարձած է Հայրենիքը մեզի համար : Ուր որ գտնուած ենք, ըսած ենք ու պիտի ըսենք Մինեոնին պէս.«Կը ճանչնա՞ք դուք այն երկիրը ...»: Է՛հ ուրեմն, հոն, սիրելիս, հոն կ'ուզեմ, որ տանիս զիս :

« Հոն »ը հայրենիքն է, Հայաստանը, որ մեր պատմութեան, այսինքն՝ անցեալոյն մեր յիշողութեան մէջ մեզի ներկայացած է միշտ իբրեւ «երկիր դրախտավայր» :

Արդ՝ մենք կ'ուզենք -- ուզած ենք միշտ եւ պիտի շարունակենք ուզել, — որ Հայրենիքը այլեւս միայն դերեզման մը չըլլայ մեզի համար, այլ նաեւ, այլ մանաւանդ ըլլայ բազմածին ու բազմաբեղուն օրօրոց մը, յաւերժական եւ անբեկելի կայք մը :

Ատեն մը Լուի ԺԴ.ը կը կոչէին «Պարոն Ֆրանսա»: Մենք ալ հիմա կ'ուզենք մեր հայրենիքը կոչել «Պարոն Հայաստան », վեհապետ՝ այլ ոչ հպատակ :

Պիտի կրնա՞յ այս բարձունքին հասնիլ մեր հայրենասիրութիւնը ..

Դարերէ ի վեր, գրեթէ չորս հազար տարիէ ի վեր, մենք ահեղ պատերազմ մը կը մղենք ճակատագրին դէմ : Կամ մենք պիտի յաղթենք ի վերջոյ եւ կամ ճակատագիրը պիտի յաղթէ :

Մեր պիրկ բազուկները երկինք կարկառած, ահաւասիկ «ի խորոց սրտի» կը հայցենք Աստուծմէ, որ վերջապէս փոխուի այս երկընտրանքը եւ դառնայ ընտրանք : Այսինքն՝ ճակատագիրը ըլլայ պարտեալը, ոչ թէ ազգը: Այսինքն՝ մեր երթուղին գտնուի այն ուղղութեան վրայ, ուրկէ կը քալենք չորս հազար տարիէ ի վեր, առանց կարենալ հասնելու հոն, ուր Մինեոն կը փնտռէր իր երկիրը, ուր կը փնտռենք մենք ալ մեր դրախտավայրը :

Ամէն ժողովուրդ հայրենիք մը ունի, ոչ միայն իր մեռելները թաղելու, այլ նաեւ իր օրօրոցները օրօրելու համար : Չկրնար ըլլալ, որ մեր ոսկորները թաղենք միշտ հեռու հեռաստաններու մէջ, առանց «Տուն» մը ունենալու, ուր դառնանք վերջնապէս, երկարատեւ յամեցումէ մը ետք :

Կը տեսնենք ահաւասիկ, որ նոյն յաճախանքը կը հալածէ մեզ, ու նորէն հայրենիքի մասին կը խօսինք, մինչ կ'ուզէինք խօսիլ ժողովուրդի մասին : Որովհետեւ այս երկու իմացումները — հայրենիք եւ ժողովուրդ — սերտօրէն զօդուած են իրարու : Առանց մէկուն՝ միւսը թիւ է ու համրանք, բայց ժողովուրդ չէ : Ինչպէս որ առանց ժողովուրդի, հայրենիքը հող է, ու երկիր : Երկուքն ալ կորնչելի են առանձինն, անկորնչելի են իրարմով:

Գիրքը կը գրեն գրագէտները, բայց ժողովուրդն է, որ կը պահէ գրականութիւնը : Հոմերոս «Իլիական» մը տուաւ, իսկ Յոյնը, — «մայր եւ դայեակ իմաստից», ինչպէս որ կ'ըսէր մեր պատմահայրը, — դարձաւ Իլիականի պահակն ու աւանդապահը : Յոյն ըսել՝ այս կը նշանակէ Հոմերոս ըսել : Հոմերոս ըսել՝ նոյնն է թէ յոյն ըսել :

Աւելորդ է ըսել, թէ Հոմերոս եւ « Իլիական » ազգային ստացուածք են: Իրարմով մեծ են եւ իրարմով կանգուն :

Նոյնն է պարագան մեր Խորենացիին համար, մեր Նարեկացիին համար, մեր Շնորհալիին համար, մեր Քուչակին եւ Սայաթ – Նովային համար : Ասոնք բոլորն ալ ազգային ստացուածք են: Բոլորն ալ կ'ապրին ժողովուրդով եւ ժողովուրդին համար :

Մեր նոր գրականութիւնը կարծես դադրած է ազգային ստացուածք ըլլալէ եւ դարձած է անհատական ստացուածք: Մեր գիրքերուն մէջ ամէն բան կայ, նոյնիսկ ոճ կայ ու արուեստ, բայց չկայ ժողովուրդին ձայնը, որ Աստուծոյ ձայնն է :

Մեր խօսքը Սփիւռքի մասին է, ուր հայ գիրքը կը շարունակէ ապրիլ իր գերութեան շրջանին մէջ, իբրեւ տեսակ մը Պրոմեթէոս շղթայուած :

Հայրենիքին մէջ հայ գիրքը դուրս ելած է գերութեան շրջանէն եւ դարձած է Պրոմեթէոս ազատագրուած, իսկ հայ գրողը՝ դափնեկիր ու շքանշանակիր : Եւ սակայն նոյն համրանքը ունինք ներսը եւ դուրսը :

Ատեն մը մեր մէջ կը մշակուէր յուշերու գրականութիւն : Հիմա այս գրականութիւնը վերածուած է ընտանեկան յիշատակարանի: Հասնողը կը պատմէ հօրը մօրը, ազգական – բարեկամներուն «գիրք ծննդոցը» եւ իր կերած տոլման մեզի կը ներկայացնէ իբրեւ գրականութիւն : Չենք ընդհանրացներ երեւոյթը, բայց նաեւ չենք կրնար փակ աչքով եւ կուզպ ականջով անցնիլ այն ընդհանրական փանորամային աղէտէն, որուն անունն է հայ գրականութիւն :

Մեզի կը թուի, թէ մեր աւագ ընկերոջ՝ Սիմոն Վրացեանի «Կեանքի ուղիներով»ին մէջ աւելի շատ գրականութիւն կայ, քան մեր թերթերուն, հանդէսներուն եւ գիրքերուն մէջ :

Մեղանչեցի՞ արդեօք : Ապահովաբար :

Բայց հոս կենանք պահ մը՝ մեր թիկունքը պաշտպանելու, նաեւ լարուած պահելու համար արդէն ծերացած կամ ծերանալու վրայ եղող մեր աղեղը ...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Բրիտանական երբեմնի կայսրութիւնը սկսած է սեւ օրեր ապրիլ եւ ձեռնարկել շատ խիստ միջոցներու, փրկելու համար երկրին տնտեսութիւնը :

Սթերլինկի արժեզրկումէն ետք, Ուիլսըն յայտնեց թէ ի՞նչ է իր կառավարութեան անմիջական ծրագիրը : Նախ կը թուի թէ, հակառակ տը Կոլի կամքին, Մեծն Բրիտանիա իսկապէս եւրոպական պիտի դառնայ: Արդարեւ աշխատաւորական կառավարութիւնը որոշեց քաշուիլ իր զինուորական կայաններէն (բացի՝ Հոնք – Քոնկ եւ Կիպրոս): Կը ջնջէ յիսուն ամբաձիգ օդանաւերու ապսպրանքը զոր ըրած էր Միացեալ Նահանգներուն (ԷՖ. 111 տեսակի օդանաւ): Բայց Ամերիկա երեք հարիւր միլիոն տոլարի հատուցում կը պահանջէ : Ուիլսըն ջնջեց նաեւ բժշկական խնամքներու բոլորովին ձրի բնոյթը :

Անտարակոյս, Յունուար 16ը պատմական օր մը պիտի մնայ Անգլիոյ համար : Ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ Ուիլսըն, Խորհրդարանին առջեւ, խօսած է առանց ներշնչումի նման վարչական խորհուրդի մը նախագահին, որ կը ստիպէ իր բաժնետէրերուն՝ անհաճոյ որոշումներ տալ : Այլ խօսքով Ուիլսըն սնանկութեան ճանաչում մըն է զոր պէտք է ստորագրէ եւ հրաժարի, կ'ըսէր ընդդիմադիր պահպանողական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Հիթ :

Ինչ կը վերաբերի բրիտանական զինուորական կայաններուն, Անգլիա դրամադիր կը մնայ բանակցելու համար Սինկափուրի եւ Մալեզիոյ հետ պաշտպանութեան նոր համաձայնագրեր, որոնց պէտք է մասնակցին Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա: Ուիլսըն շեշտած է թէ Մեծն Բրիտանիա պարտաւոր է այս որոշումները տալ վասնզի այլեւս անհրաժեշտ է իրեն համար իր «հասակին» համեմատութեամբ դեր մը խաղալ եթէ կ'ուզէ վերահաստատել իր տնտեսութիւնը, ինչ որ իրեն համար Սինէ Քուա Նոն պայման մըն է, ապագային համար :

Ներքին ճակատին վրայ, Ուիլսըն յայտնեց թէ ընկերային ապահովութեան շաբաթական սակը մէկ շիլինկ պիտի աւելնայ: Դպրոցական պարտադիր շրջանը որ 15էն 16 տարեկանի պիտի բարձրանար 1971ին, յետաձգուեցաւ 1973ին :

Իբրեւ հետեւանք, սթերլինկը որոշ նահանջ մը արձանագրեց սակարանը, գոհունակութիւն կայ Պոնի եւ զուիցերական դրամատուներուն մէջ :

Մտահոգ է Ուաշինկթըն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻԿԻԼԻՈՅ վիճակը միշտ ողբերգական է : Ջոհերու թիւը ժամէ ժամ կ'աւելնայ: Արդէն 1200 մեռեալ եւ անհետացած կայ, 1500 ալ վիրաւորներ: Բայց հողը կը շարունակէ դողալ : Ֆրանսայէն մասնագէտներու յատուկ խումբ մը մեկնած է, որոնց միակ աշխատանքն է փրկել աւերակներու տակ թաղուած ողջերը : Ասոնք 1963ին ալ Սկիւպ (Եուկոսլաւիա) միջամտած էին : Ուրիշ ողբերգութիւն մըն է Փալերմայի բանտին պարագան : Արգելափակուածները կը պոռան «չենք ուզեր բանտը մեռնիլ » : Նախագահ տը Կոլ անձնապէս չէք մը ղրկած է, ուրիշ մըն ալ՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը կը բողոքէ ոստիկանութեան դէմ : Արդարեւ կեդրոնական կոմիտէի մէկ նիստին, որ գումարուած էր Փլէսի–Ռոպէնսոն, միքրօ մը գտնուած է: Կուսակցութեան համար, ոստիկանութեան գործն է:

«ՆԻՒՋՈՒԻՔ» ամերիկեան պարբերաթերթը կը գրէ թէ Ֆրանսա, այս տարի, զինուորական համաձայնագիր մը պիտի ստորագրէ Խորհ. Միութեան հետ : Կ'ըսէ նաեւ թէ քաղաքական ծանր կռիւ մը պիտի սկսի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, Օքանի վերաբերեալ :

ԱՆԴՐԷԱՍ ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒ, ծերծ Փափանտրէուի տղան կրցաւ մեկնիլ Յունաստանէն եւ Փարիզ հասաւ առջի օր : Ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ սակայն իր ծրագիրներուն մասին :

ԳԵՐՄԱՆ դաշնակցային կառավարութիւնը քսան միլիոն մարքի (24 միլիոն ֆրանք) գնած է չորս հարիւրէն հինգ հարիւր քաղաքական բանտարկեալներու ազատութիւնը, արեւելեան Պերլինէն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Թունուզ վերսկսած են իրենց տնտեսական խօսակցութիւնները :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, դատախազը երկու տարի բանտարկութիւն պահանջեց քաթոլիկ երիտասարդ մտաւորականին դէմ, որուն յանցանքն է յօդուած մը հրատարակել տուած ըլլալ Թէմոսանեած Քրեքիէնի մէջ՝ Հանրաքուէէն ետք զսպում, խորագրին տակ : Դատախազը ըսած է թէ խորագիրը կը բաւէ ամբաստանեալը մեղադրելու համար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ եռապետութիւնը՝ Բրեժնեւ, Կոսիգին, Պոդգորնի, գաղտնի այցելութիւն մը կատարած է արեւելեան Պերլին եւ Լեհաստան : Թաս կը հաղորդէ միայն թէ տեսակէտներու բացարձակ նոյնութիւն տիրած է Վարշաւայի եւ Փանքովի խօսակցութեանց ընթացքին :

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ՍԷ ԺԷ ԹԻ պաշտօնեաները գործադուլ կ'ընեն այսօր՝ Հինգշաբթի : Որոշ խանգարումներ կը նախատեսուին իբրեւ հետեւանք :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ հասած լուրերը հաւանական չէին նկատեր որ Ճոնսըն, Չորեքշաբթի գիշեր, պատասխանէր Հանոյի առաջարկներուն : Բայց կ'ըսուէր թէ նամակ մը ղրկած է Հօ Շի Մինհի, որու պատասխանին կը սպասէ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Երկուշաբթի օր պիտի բացուի դատավարութիւնը Եգիպտացի 55 սպաներու, որոնք մասնակցած էին մարեշալ Ամէրի պետական հարուածի փորձին : Փորձը երեւան ելաւ Սինայի պարտութենէն երեք ամիս ետք :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Սէնը կը շարունակէ բարձրանալ :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա.

Յունաստանի Թագաւորը նախապէս հանդուրժելով պետական հարուածին փորձեց վերադառնալ օրինաւոր կառավարութեան մը կազմութեան եւ անկարող պարտադրելու իր հեղինակութիւնը՝ չուեց Հռոմ: Բանագնացներ մաքօքի նման մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք բանեցան համաձայնութեան մը եզր գտնելու եւ պահակալը գահին վերադարձնելու համար: Տագնապը կը շարունակուի եւ նորութիւն մը չէ, հաւանաբար շարունակուի:

Երկարամեայ ստրկութենէ մը ետք, Յունաստան ազատագրուեցաւ բիրտ լուծէ մը, շնորհիւ հայրենասէր փաղանգի մը եւ մեծերու պաշտպանութեան: Յունաբնակ կղզիներ իր օրինակին հետեւեցան, ըմբոստացան, կռուեցան եւ յաջողեցան միանալ մայր երկրին, համայնականութիւն մը, հելլենականութիւն անունով ծանօթ, վերջին դարուն երազեց Մեծն Յունաստանի մը կազմութիւնը Բիւզանդիոնի տիրացումով:

Երազը բախեցաւ խնամակալներու ընդդիմութեան: Զկրցաւ հաշտուիլ իրականութեան հետ, երազը իրականութիւն կարծեց, տկար եղաւ դիւանագիտութիւնը, որ նախատեսելու էր մեծերու ընդդիմութիւնը, տկար եղաւ զէնքը, որովհետեւ հակառակորդին ուժերուն եւ գտնելիք օժանդակութեան մասին գաղափար չունեցաւ:

Հելլենականութիւնը նոր դարուն կը պատկանի՝ ներշնչուած անցեալի փառքերէն, բայց անցեալը երբեք միութիւն չունեցաւ, փոքրիկ պետութիւնները, միշտ տեղական հայրենասիրութեամբ տոգորուած՝ ընդդիմացան կեդրոնական միութեան մը կազմութեան:

Տաղանդաւոր հռետոր եւ իմաստասէր Իզոկրատես ամբողջ յիսուն տարի խօսքով եւ գրիչով միութեան գաղափարը պաշտպանեց բարբարոսներու դէմ պաշտպանուելու համար, Արեւելքի մէջ հողեր գտնելու, հոն հելլէն մշակոյթը տարածելու համար: Արիւնի ազգակցութիւնը, մշակոյթի միութիւնը, փոքրիկ հայրենիքներու կը պարտադրէին միանալու եւ իրենց քաղաքականութիւնը, որուն բարձրութիւնը կը մնար անվիճելի, իրաւունք կուտար Եղլադայի տիրապետութեան բարբարոսներու վրայ: Իզոկրատէսի համաձայն, միութիւնը պիտի ըլլար միանգամայն դարման մը ներքին կռիւներէ ազատուելու համար: «Նոր հիմնուած քաղաքներու մէջ գաղութներ հաստատելով կարելի պիտի ըլլար հաւաքել թափառական աքսորուածները, օգտագործել հելլենական ժողովուրդին այնքան հարուստ գործունէութիւնը»: Հելլէնը վստահ էր յաջողութեան վրայ, որովհետեւ բարբարոս պարսիկ իշխանութիւնը տկար էր:

Յուսաց միութիւնն իրականացնել Աթէնքի ղեկավարութեան, յետոյ աչքերը սեւեռեց Փիլիպպոս Մակեդոնացիին:

Բոլորն ալ կը մտածէին միութեան մասին, սոփեստներն ալ սկսան քարոզել, մանաւանդ Կորգիաս, ամէնն ալ կը զգային ծաւալելու պէտքը, կը տեսնէին գաղթողներու սորկութիւնը օտարներու լուծին տակ: Արեւմուտքը կար Կարկեդոնը, որ կը տիրապետէր ծովին եւ թշնամի էր, Իտալիոթներ հետզհետէ կը մեծնային եւ օր մը պիտի ծաւալէին գրաւելով արտադրութի կեդրոնները, կը մնար ընդարձակ Արեւելքը, յարմարագոյն միջավայր գաղթականութեան: Հոն կը գտնէին արկածախնդիրներ, վարձկան զինուորներ, բժիշկներ, առեւտրականներ: Գաղթականութիւն հաստատելու էր «Կիլիկիայէն Սինոպ» հողամասին վրայ, Եգէական ծովը պիտի ըլլար հելլենական լիճ մը՝ նեղուցներու ազատ անցքով:

Իզոկրատես ամէնուն զգացման թարգմանը կը հանդիսանար, կը հռչակէր «ոչ թէ ցեղը, այլ մշակոյթն է միութեան անխզելի կապը բոլոր Հելլէններուն»:

Բանականութիւնը կը թելադրէր միութիւն, առելութեան զգացումը կ՚արգիլէր միութիւնը, կարելի չէր փոփոխել արմատացած մտայնութեան, քարացած զգացումներ:

Իզոկրատես ինքնասպան եղաւ ծմապահութեամբ՝ երբ Փիլիպպոս Մակեդոնացին, որուն ղեկավարութիւնը կը փափաքէր, յաղթեց Աթենացիներուն եւ Թեբացիներուն՝ Քերոնէի ճակատամարտին մէջ: Դեմոսթենէս՝ հակառակորդ մը Փիլիպպոսի, հրաւիրեց հայրենակիցները համերաշխութեան հասարակաց թշնամիին դէմ, զինակցիլ Վոսփորի եւ Հելլեսպոնտոսի գաղութներուն հետ: Հայրենակիցները խուլ մնացին հռետորին յուսահատական կոչերուն, պառակտումները շարունակուեցան, նախանձ, անվստահութիւն, անձնասիրութիւն, տեղական փոքրիկ հայրենասիրութիւններ կը բաժնէին նոյն լեզուն խօսող, նոյն պաշտամունքն ունեցող Հելլէնները:

Փիլիպպոս ալ երբ իշխանութեան հասաւ, ըմբռնեց թէ Արեւելքի դէմ պաշտպանուելու համար անհրաժեշտ էր նախ միացնել հելլէնական ուժերը, վերջ տալով ներքին հակամարտութեանց, ձախողեցաւ հելլէն փոքրիկ պետութեանց ընդունիլ տալ, թէ հասարակաց թշնամին Պարսիկն է, ուստի մէկ ճակատ կազմելու էր: Կորնթոսի ժողովը ընդունեց Մակեդոնացիին առաջարկը (330 Ք. Ա.), բիրտ ուժը պարտադրեց ժամանակաւոր միութիւն մը:

Սպարապետ նշանակուեցաւ ռազմագէտ զօրավար Փարմենիոնը, որ տասը հազար զինուորով անցաւ Տարտանէլը Փոքր Ասիոյ քաղաքներն ալ միացնելու համար զինակցութեան: Արքայից արքան շարժեց հինգերորդ զօրասիւնները, Թէփէ ապստամբեցաւ, Աղեքսանդր պատժեց անհաւատարիմ զինակիցը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Գ.

ԲԳԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Բգի Գասապա՝	Ս. Յակոբ
Բգի՝	Ս. Սարգիս
Ծըպըռ՝	Ս. Աստուածամայր
Ղազի՝	Ս. Եղիա
Ազփըգուտ՝	Ս. Սարգիս
Առէք՝	Ս. Յովհաննէս
Առէք՝	Ս. Գէորգ
Ճերմակ՝	Ս. Գէորգ
Դարման՝	Ս. Սարգիս
Ապօղանք՝	Ս. Յակոբ
Յոսնակ՝	Ս. Մինաս
Աստղբերդ՝	Ս. Սարգիս
Օրոր՝	Ս. Աստուածածին
Զարիպաշ՝	Ս. Յովհաննէս
Զանդաճի՝	Ս. Կիրակոս
Զան՝	Ս. Մինաս
Քերրոս՝	Ս. Սարգիս
Աւրանիկ՝	Ս. Երրորդութիւն
Զէյէպի՝	Ս. Թորոս
Հօղաս՝	Ս. Աստուածամայր
Խուփս՝	Ս. Կարապետ
Սերկեւիլ՝	Ս. Աստուածածին
Սեղանք՝	Ս. Մինաս
Ալթուն՝ Հիւսէյնիկ	Ս. Սարգիս
Հէրտիֆ՝	Ս. Գէորգ
Սաղաձոր՝	Ս. Սարգիս
Հաղստուն՝	Ս. Խաչ
Տինէկ՝	Ս. Աստուածածին
Առինձ՝	Ս. Փրկիչ
Գարապէյ՝	Ս. Մինաս
Մելիքան՝	Ս. Աստուածածին
Ջերման՝	Ս. Գէորգ
Ամառիճ՝	Ս. Վարդան
Խուպէկ՝	Ս. Աստուածածին
Ագրակ՝	Ս. Մինաս
Խօքար՝	Ս. Նիկողոս
Շէն՝	Ս. Յակոբ
Զըպուխ՝	Ս. Յակոբ
Խըղըլէըդ՝	Ս. Սարգիս
Լճիկ՝	Ս. Սարգիս
Ջիֆթլիկ՝	Ս. Աստուածածին
Հաղարի՝	Ս. Աստուածածին
Գոմեր՝	Ս. Աստուածածին
Թաւկներ՝	Ս. Աստուածածին
Կասնի՝	Ս. Թորոս
Թորդան՝	Ս. Յարութիւն

Քէմախի եկեղեցիները

Քէմախ՝	Ս. Աստուածածին
Վերի Բաղառիճ՝	Ս. Աստուածածին
Յուռի՝	Ս. Աստուածածին

Պայազիտ եւ Ալաշկերտի եկեղեցիները

Պայազիտ՝	Ս. Կարապետ
Պայազիտ՝	Ս. Ծիրանաւոր
Ալաշկերտ՝	Ս. Աստուածածին
Մէրամանէ՝	Ս. Աստուածածին
Արծափ՝	Ս. Աստուածածին
Գորուն՝	Ս. Սարգիս
Մոսուն՝	Ս. Ստեփանոս
Շուշան՝	Ս. Աստուածածին
Գուլու՝ Պուշաք	Ս. Կարապետ
Զիրոյ՝	Ս. Յարութիւն
Քիւփ զըրան՝	Ս. Ստեփանոս
Մանկասար՝	Ս. Յարութիւն
Համատ՝ Երեք Խորան	Ս. Աստուածածին
Խոզլու՝	Ս. Աստուածածին
Մոլլա Սուլէյման՝	Ս. Յակոբ
Ջերկան՝	Ս. Գէորգ
Խաստուր՝	Ս. Աստուածածին
Եահնի Թէփէ՝	Ս. Ստեփանոս
Գայապէք՝	Ս. Աստուածածին
Փաթնոց՝	Ս. Ստեփանոս
Երանոս՝	Ս. Յակոբ
Խօշեան՝	Ս. Յակոբ
Սարը Պէկ՝	Ս. Մինաս

Խնուսի եկեղեցիները

Խնուս Բերդ՝	Ս. Աստուածածին
Հարամիկ՝	Ս. Ղեւոնդեանց
Գարա Չօպան՝	Ս. Յակոբ
Գոփանտուկ՝	Ս. Գէորգ
Եահեա՝	Ս. Յովհաննէս
Էլպիս՝	Ս. Գէորգ
Խաչալոյս՝	Ս. Սարգիս
Զախուրմա՝	Ս. Աստուածածին
Պուրնազ՝	Ս. Սարգիս
Մարլու՝	Ս. Սահակ

Խնուսի այլ 15 գիւղերը, , որոնք եւս եկեղեցի ունէին անունները կարելի չէ եղած ճշդել: Նոյնպէս՝ Էրզրում նահանգի զանազան մասերուն մէջ, նոյնն է պարագան:

ՎԱՆՔԵՐ

Էրզրում, Դերջան եւ Բասէն

Մատուրկա՝	Ս. Լուսաւորիչ
Հինձք՝	Կարմիր Վանք
Խաչկայ Վանք՝	Ս. Խաչ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՈՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Ո՞ւր պիտի երթանք, հարցուց Ալի Օսման որ տակաւին ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր եւ որուն ձայնը թեթեւօրէն կը սարսռար:

— Կարծեմ լաւագոյն է որ ծովախորշին մէջ մտնենք եւ հոն ցամաքին մօտենանք, որովհետեւ այս կողմերը, ծովեզերեայ տուներէն գուցէ մեզ կրնան նշմարել, մինչդեռ այն կողմերը տուներ չկան:

— Իրաւունք ունիք, պատասխանեց Ալի Օսման որ միշտ ղեկը կը վարէր:

Նաւակը մտած էր ծովախորշին մէջ եւ կեցող մէկ քանի առագաստանաւերու եւ շոգենաւի մը քովէն անցնելով, մօտեցած էր ցամաքին:

Ալի Օսման յանկարծ, մութին մէջ, նշմարեց որ բան մը կը փայլէր դեղին երիտասարդին աջ ձեռքը: Ըէվոլվէրն էր, զոր գրպանէն հանած էր: Պողպատին փայլը սարսուռ մը տուաւ երիտասարդին, սակայն ջանաց իր վրդովումը ծածկել:

— Հո՞ս կ՚ուզէք ցամաք ելլել, ըսաւ, երբ բոլորովին մօտեցան եզերքին:

— Այսինքն՝ դուք հոս պիտի ելլէք, պատասխանեց դեղին երիտասարդը:

— Մե՞նք …:

— Այո՛:

— Իսկ դո՞ւք:

— Մենք տակաւին մեր ճամբան պիտի շարունակենք:

— Բայց նաւա՞կը:

— Նաւակը պէտք է մեզի, քանի որ լողալով չենք կրնար երթալ մեր տեղը եւ ոչ ալ ցամաք ելլելով կրնանք կեանքերնիս վտանգել …, մանաւանդ որ մեր կեանքը մեզի չվերաբերիր:

— Բայց …, թոթովեց Ալի Օսման այս նոր անակնկալէն յանկարծակիի եկած:

— Կը խնդրեմ, կարճ կապենք այս խօսքերը, ըսաւ դեղին երիտասարդը վճռաբար, նաւակը մեզի պէտք է, պիտի տանինք, իսկ դուք շուտով հեռացէք, ամէն մէկ րոպէի յապաղումը կրնայ աղետաբեր ըլլալ ամէնուս համար ալ:

Ալի Օսման կրկին նշմարեց ըէվոլվէրի փողին պողպատը՝ որ մութին մէջ կը շողար:

Ըմբոստացումի շարժում մը ըրաւ, ուզեց խօսք մը խօսիլ, սակայն վարանեցաւ ու յանկարծ վճռաբար ոտքի ելաւ ու դուրս ցատկեց նաւակէն որ արդէն ցամաքին մօտեցած էր:

— Սաւըք էֆէնտի, դուք ալ դուրս հրամմեցէք, ըսաւ դեղին երիտասարդը, շնորհակալ ենք մինչեւ հիմա մեզի մատուցած ձեր ծառայութենէն:

Խմբագիրը տեղէն չշարժեցաւ, մինչ Ալի Օսման ցամաքը ելած՝ կը սպասէր իր ընկերոջ:

— Կը խնդրեմ շուտով դուրս ելէք, չենք կրնար երկար սպասել, ըսաւ դեղին երիտասարդը ձայնը սպառնալից շեշտով մը բարձրացնելով:

— Ես ձեզի հետ պիտի գամ, պատասխանեց Սաւըք հաստատ ձայնով մը:

Խմբագրին այս խօսքերը որոնց միտքը մէկէն ի մէկ չկրցաւ ըմբռնել դեղին երիտասարդը, անբացատրելի թուեցան եւ գոչեց.

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք:

— Ըսել կ՚ուզեմ որ, ինչպէս քիչ մը առաջ տիկինը դիտել տուաւ, տակաւին վտանգէն դարմանելու ժամանակ է, պատասխանեց Սաւըք որուն ձայնը որքան ալ անվրդով ցոյց տալ կ՚ուզէր ինք, թեթեւապէս կը դողդղար յուզումէն:

— Հողի մը վստահեցանք, գոչեց կինը որուն դէմքը յաղթականօրէն կը ճառագայթէր:

— Օն ուրեմն ճամբայ ելլենք, ըսաւ դեղին երիտասարդը նաւակը իր աջ բազուկովը հեռացնելով ցամաքէն:

Խմբագիրը սկսաւ թիավարել.

— Մնաս բարով, Ալի Օսման, ըսաւ խօսքը իր ընկերոջ ուղղելով:

— Աստուած հետդ ըլլայ, պատասխանեց միւսը որ ափ ի բերան կը դիտէր նաւակին հեռանալը եւ իրեն կը թուէր թէ երազի մը մէջ տեղի կ՚ունենային իրարու յաջորդող բոլոր այս արտասովոր իրողութիւնները:

Մութը հետզհետէ կը փարատէր եւ արշալոյսի առաջին ցոլքերը կ՚երեւային Արեւելքի հորիզոնին կողմը:

Ալի Օսման, ծովեզերքը կեցած, անշարժ ու մաղնիսացած նայուածքով մը, երկար ատեն դիտեց հեռացող նաւակը, իր հօրը, ոստիկանական պաշտօնային նաւակը որ կ՚առնէր կը տանէր այն անձերը որոնց ձերբակալմանը համար օրերէ ի վեր հայրը անքուն գիշերներ կ՚անցընէր …

Նաւակը ծովախորշէն ելլելով արդէն անյայտ եղած էր ու Ալի Օսման տակաւին չէր շարժած իր տեղէն: Կարծես անտեսանելի զօրութիւն մը գինքը այնտեղ գամած էր:

Յանկարծ սթափեցաւ, շուրջը դիտեց, ճակատը շփեց խոր թմրութենէ մը արթնցողի պէս, եւ ծովեզրին երկայնքէն սկսաւ քալել դէպի Էմիրկեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(26 Շար.)

ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Շաբաթ, Յունուար 6ին, Բեթղեհէմի Ծննդեան եկեղեցիին մէջ կռիւ մը ծագած էր Հայերու եւ եգիպտացի ղպտիներու միջեւ։ Ղպտիները փորձած են խնկարկել հայկական խորանին առջեւ, խախտելով՝ 18րդ դարուն, Սուլթան Մահմուտի հրովարտակով հաստատուած «գոյավիճակը»։

Ստորեւ Բեթղեհէմ քաղաքի պատմականը․

Բեթղեհէմ 845 մեթր բարձր է Միջերկրական ծովէն։ Կը գտնուի Երուսաղէմի հարաւակողմը, 12 հազար մեթր հեռաւորութեան վրայ։ Կառուցուած է լերան մը վրայ։ Չորս կողմը՝ ձորեր։

Բեթղեհէմի մէջ ծնաւ քրիստոնէութեան հիմնադիր՝ Յիսուս Քրիստոս։ Անոր հետեւ Բեթղեհէմ դարձաւ հռչակաւոր ուխտատեղի՝ քրիստոնեաներու։

Հայոց Արդար Թագաւորին կինը, բարեպաշտ Թագուհի Հեղինէ, մաքրել տուաւ սուրբ Այրը, պատով մը շրջապատել տուաւ եւ որոշեց երկրպագութեան տեղը։

Տարիներ ետք, ուրիշ քրիստոնեաներ աղօթատեղի մը շինեցին։ 135ին, Ադրիանոս կայսրը քանդել տուաւ աղօթատեղին, անտառով մը շրջապատել տուաւ եւ Մսուրին վրայ կանգնեց Ափրոտիդիայի արձանը, նուիրելով Ադոնիս չաստուծոյն։

Ըստ աւանդութեան, Մեծն Կոստանդիանոսի մայրը Հեղինէ, կամ նոյնինքն Կոստանդիանոս, կրկին մաքրել տուաւ սրբազան տեղը եւ ձեռնարկեց եկեղեցիի մը շինութեան։ Մեր ազգային աւանդութիւնը կը հաստատէ, թէ Տրդատ Թագաւոր ամբողջացուց շինութիւնը, փառաւոր ու հոյակապ եկեղեցի մը կանգնել տալով։

Ըստ մեր պատմիչներուն, 7րդ դարուն, եկեղեցին հաստատուած էր 90 մարմարեայ սիւներու վրայ, քարակիր կամարներով։ Երկարութիւնը երկու հազար եւ լայնութիւնը հազար կանգուն էր։

Սակայն, անկէ ետք, զանազան վտանգներու եւ դէպքերու հետեւանքով, եկեղեցին կորսնցուցած էր իր նախկին մեծութիւնը եւ չքեղութիւնը։

Լատին պատմիչներու համաձայն, խաչակիրներու Ս. երկրէն հեռանալէն ետք, եկեղեցին մնացած է անտէր ու քայքայուած։ Արաբներ, եկեղեցիի տանիքին կապարներով շինած են հրացանի գնդակներ։

Իսկ զանազան յիշատակարաններ կը հաստատեն, թէ Հայերը միշտ պահած ու պահպանած են եկեղեցին։ Օրինակ, 1127ին, Տ. Աբրահամ եւ Տ. Առաքել Հայ եկեղեցականները, իբրեւ տէր եւ իշխող եկեղեցիին, տախտակէ պատուական քանդակագործութեամբ զարդարուած եւ յատուկ յիշատակագրով կամ արձանագրութեամբ, շինել տուած են ներքին դուռը։

Ներկայիս, Ս. Ծննդեան եկեղեցին, սիւնազարդ գաւիթէն որմով բաժնուած, բաղկացած է երեք դասէ։ Հարաւային կողմը եւ միջին Աւագ Սեղանը, որուն տակն է սուրբ Այրը, սեփականութիւնն են Յոյներու, իսկ հիւսիսային դասը, 1813էն ի վեր, Սուլթան Մահմուտի հրովարտակով, սեփականութիւնն է Հայերու։

Դարերու ընթացքին, Հայերը շատ անգամ վէճեր ունեցած են թէ Յոյներու եւ թէ Լատիններու հետ եւ բաւական կորսնցուցած են իրենց իրաւունքներէն։ Սակայն, վերջիչեալ Թուականէն ասդին, բարձրագոյն հրովարտակի զօրութեամբ, կրցած են դարձեալ ամէնօրեայ պատարագ մատուցանել Ս. Այրի սեղանին վրայ եւ Յոյներու ու Լատիններու ունեցածներուն համեմատ կանթեղներ կախել եւ պատկերներ հաստատել։

Ապրանք՝ Ս. Դաւիթ
ՍԸՐՂԸՂԸ՝ Ս. Թորոս (կամ Սորորու Սեղեսմուտ վանք?)
Բասեն՝ Ս. Աստուածածին

Երզնկայի վանքեր

Երզնկա՝ Զարչարանաց Ս. Լուսաւորիչ
Թիլ՝ Ս. Հայրապետ
Ղարաթուչ Ս. Թադէոս Բարդուղիմէոս
Գուզիլ Ջան՝ Ս. Թադէոս Առաքեալ
Շողակաթ, Ս. Աստուածածին, Տիրաշէն, Ս. Ներսէս, Ս. Նիկողայոս, Ս. Գէորգ, Մխաւոր, Ս. Կարապետ, Ս. Կիրակոս, Կայիփոնի, Ս. Յակոբ, Ս. Աստուածածին եւ Ս. Քառասուն Մանկունք։

Բաբերդ

Ս. Խրիստափոր, Ս. Լուսաւորիչ
Քղի
Յուսակ՝ Ս. Կիրակոս
Առէք՝ Գեատահայեաց Ս. Աստուածածին
Հաղստուն՝ Ս. Կարապետ
Սերկեւիլ՝ Ս. Փրկիչ

Քէմախ

Ս. Թադէոս, Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Փրկիչ, Ս. Սերովբէ – Քերովբէ, Արեգակ, Ս. Նշան։

Պայազիտ

Ս. Յովհաննէս Բաղրեւանդայ։
(Խնուս) Մժնկերտ՝ Ս. Կարապետ

Ընդհանուր գումար Էրզրումի նահանգին մէջ՝ 32 վանքեր։

Ողբացեալ Ընկ. Է. Ակնունի կ՚ըսէր 1910ին.— «Մենք մեր եկեղեցիներու քարերն անգամ պիտի պաշտպանենք»։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—*—

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան եւ շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ, այս տարի Մանուկներու Օրը տեղի ունեցաւ Յունուար 14ին, Կիրակի կէս օրէ ետք, 14րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, բացառիկ յաջողութեամբ։ Սրահը եւ յարակից անձքերը լեցուած էին ծնողքներով ու համակիրներով։

Ներկայ էին 250 մանուկներ Փարիզեան շրջաններէ։

Շրջանային վարչութեան նախագահուհի Օր. Անդլիկ Առաքելեան հանդէսը բացուած յայտարարեց հետեւեալ խօսքերով.—

«Շրջանային վարչութիւնս ուրախ է որ անգամ մը եւս հաւաքուած ենք Միութեանս աւանդութիւնը եղող Մանուկներու Օրը տօնելու այսքան հոծ բազմութեամբ»։

«Տասնեակ տարիներէ ի վեր այս կանացի ազգօգուտ կազմակերպութեան՝ Կապոյտ Խաչի, գլխաւոր աշխատանքը եղած է մանուկներու հայեցի դաստիարակութիւնը, այն մանուկներուն, որոնք քիչ ետք պիտի տեսնուին բեմին վրայ իրենց հայկական բարբառներով»։

«Անոնք արդէն զաւակներն են սերունդի մը, որ իրենց կարգին Կապ. Խաչի սաները եղած են անցեալին եւ ստացած՝ հայեցի դաստիարակութիւն»։

«Վստահ ենք, որ այս փոքրիկները եւս օր մը իրենց կարգին պիտի բերեն իրենց զաւակները մասնակցելու Մանուկներու Օրուան հանդէսներուն»։

«Կապոյտ Խաչի գործը անկատար պիտի մնար առանց ծնողքներուն աջակցութեան, եւ մենք յատկապէս շնորհակալ ենք որ անոնք կը ղրկեն իրենց դերերին, ղրկելով իրենց երախաները ըլլայ մեր հայկական դպրոցները, ըլլայ մեր ամառնային Օգափոխութեան ու կազդուրման կայանը, ուր՝ մէկ ամիս մանուկը ապրելով հայկական տոհմիկ միջավայրի մէջ կը դրոշմուի ընդմիշտ»։

«Շնորհակալութիւն, բոլոր մասնաճիւղերուն եւ բոլոր ներկայ հասարակութեան ու բարեկամներու, որոնք իրենց առատ ներկայութեամբ մեծապէս քաջալերեցին մեզ»։

Նախագահուհիի խօսքերէն ետք, ծափահարութեանց մէջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, ճոխ յայտագրի մը համաձայն, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Սեւրանի, Շաւիլի, Պանեէօյի եւ Փարիզի դպրոցներու երկսեռ աշակերտութիւնը, ինչպէս եւ Կայանի մանուկները, որոնց մի առ մի անունները յիշել շատ երկար պիտի ըլլար։

Արտասանութիւնները, երգերը, կենդանի պատկերները եւ պարերը իրարու յաջորդեցին ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն, եւ բուռն ու անվերջ ծափահարութիւններ։

Տիկին Լուսիկ Սապունճեան եւ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, միշտ բարձրախօսին առջեւ, ոչ միայն ճարտարօրէն ղեկավարեցին գեղարուեստական բաժինը այլ եւ իրենց կարգին ստեղծեցին բացառիկ տրամադրութիւններ։

Բեմը որ չքեղօրէն զարդարուած էր Կաղանդի ծառով եւ չքեղ լուսաւորութեամբ, մեծապէս կ՚աւելցնէր հանդէսին փայլը։

Աւելորդ է ըսել որ բոլոր Կապոյտ Խաչուհիները մեղուաջան աշխատանքի էին լծուած, ամբողջ հանդէսի տեւողութեան եւ ունեցան խելապէս Խաչուհիի եռանդուն ու արժանավայել կեցուածք։ Ակնյայտնի էր որ աշխատանքի մտածուած բաժանում էր կատարուած յանձնախումբի կողմէ եւ իւրաքանչիւր Խաչուհի իր դերին պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ունէր։

Հայ Արիներու սկաուտներու խումբ մը իր մասնակցութեան բաժինը բերած էր հանդէսի գեղարուեստական բաժնին, նուագով եւ կարգապահութեան հսկելով։

Նուագի ընկերակցութեամբ, հայկական ու կովկասեան պարերով խանդավառ ծափահարութեանց արժանացան՝ Օր. Պալըճեան եւ պարոններ Օսմանեան, Մենէքշէճիլ, Գ. Սուլաճեան, Մ. եւ Վ. Թովմասեան, Օրիորդներ Անի Ազատեան եւ Սօսէ Ախչատուրեան։

Կաղանդ Պապան (Գր. Վահան) իր դերը լիուլի կատարեց մեծ ուրախութիւն ստեղծելով մանուկներու մէջ, զուարճացուց զանոնք, եւ իրենց բերաւ ծրարներ լեցուն պտուղներով ու շաքարեղէններով, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւրին զանազան նուէրներ պարունակող տուփեր։

Խաչուհիները պատրաստած էին նաեւ ճոխ պիւֆէ, պտուղներով ու զովացուցիչներով, որմէ օգտուեցան ներկայ հասարակութիւնը, վայելելով ծիծաղուն ու սիրալիր Խաչուհիներու սպասարկութիւնը։

Ֆրանսացի աճպարար մը իր կարգին երկար ժամանակ խանդավառեց փոքրիկները իր զանազան ձեւի ծիծաղաշարժ խաղերով ու անակնկալներով։

Այս շատ յաջող հանդէսը փակուեցաւ կայանի երախաներու երգչախումբի խմբերգով, մեծ ուրախութեան մէջ։

Այս ուրախ առթիւ եղան զանազան ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ որոնք պիտի յայտարարուին առանձին, չորրորդ էջ։

Աւելցնենք նաեւ որ Շրջ. վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր նաեւ, Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերու վարժարանի մանուկներուն ալ բաժին հանել Կաղանդ Պապային բերած նուէրներէն ու մրգեղէններէն, ինչ որ մեծապէս գնահատուեցաւ։

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ժավէրի խօսքերը մտիկ ըրած ժամանակ առջի անգամ միտքը դրաւ չստով երթալ իր ով ըլլալը յայտնել։ Շանմաթիէօն բանտէն ազատել եւ անոր տեղ բանտարկուիլ. բայց կենդանի մարմնի մը հրձուելուն պէս ցաւալի եւ կսկծալի երեւցաւ այս որոշումը, յետոյ մեկուսի ընելով այս գիտաւորութիւնը, ըսաւ ինքնիրեն․ Մտածենք նախ։ Զսպեց այս առաջին եւ վեհ զգացումը, եւ ընկրկեցաւ դիւցազնութեան առջեւ։

Եպիսկոպոսին այն սրբանուէր խօսքերէն ետք, այնչափ տարիներ զղջումով եւ անձնուրացութեամբ ապրելէն ետք, ընքանչելի կերպով մը սկսուած ապաշխարութեան միջոցին անշուշտ վսեմ ընթացք մը բռնած կ՚ըլլար այս մարդը՝ եթէ նաեւ այսպիսի սարսափելի պարագայի մը մէջ՝ վայրկեան չդայթէր եւ միեւնոյն քայլով անընդհատ քալէր դէպի այն աղետաւոր վիհը որու յատակն էր երկինք. եթէ այս ընթացքը բռնած ըլլար Ժան Վալժան, վեհ կերպով վարուած պիտի ըլլար. բայց չբռնեց այս ընթացքը։ Պէտք է անոր սրտին մէջ եղած բաները պատմենք, այլ սակայն եղածէն աւելի բան մը չենք կրնար ըսել։

Նախ եւ առաջ անձնական պահպանութեան բնազդումը յաղթանակեց. շուտով ժողվեց գաղափարները. զսպեց այն ամէն զգացումները որոնք կը յուզուէին սրտին մէջ. միտքը բերաւ Ժավէրին ներկայութիւնը որ մեծ վտանգ մըն էր. ահարեկ մարդու մը հաստատամտութեամբ ուրիշ ժամանակի ձգեց իր որոշումը. բռնելիք ընթացքին նկատմամբ խորհելէ զգուշացաւ եւ նորէն հանդարտեցաւ՝ իր վահանը դեռնէն առնելով դարձեալ վճռուող ըմբիշի մը պէս Ժավէրի հետ տեսնուելէն ետք մինչեւ իրիկուն այս վիճակին մէջ գտնուեցաւ. այսինքն ներսը մրրիկ մը, դուրսն ալ խորին հանդարտութիւն մը ունենալով. միմիայն «պահպանողական միջոցներ» ձեռք առաւ։

Իր ուղեղին մէջ եղած գաղափարներուն ամէնն ալ դեռ շփոթ էր եւ իրարու կ՚ընդհարէին. այնքան խառն է միտքը որ յայտնապէս չէր տեսներ ոեւէ գաղափարի մը ձեւը, եւ ինքն իսկ չէր կրնար բան մը ըսել իր նկատմամբ, կը զգար միայն թէ մեծ հարուած մը ընդունած էր։

Սովորութեանը համեմատ Ֆանթինին քովը գնաց որ յանկողնի կը տառապէր, եւ բարեսիրութեան բնազդումով մը սովորականէն աւելի կեցաւ անոր քով, եւ իր բացակայութեան հաւանականութիւնը մտաբերելով ըսաւ իւրովի թէ այսպէս վարուիլ եւ Ֆանթինը քոյրերու խնամարկութեանց յանձնել պէտք էր։

Անորոշապէս զգաց թէ գուցէ պիտի պարտաւորէր Արաս երթալ, եւ առանց ամենեւին կասկածի ենթարկուելու վճռելու համար կրնար առանց անպատեհութեան հանդիսատես ըլլալ Շանմաթիէօյի դատին. ուստի ի պահանջել հարկի ձեռքը կապուած չմնալու համար Սքոֆլէրին երկանիւ կառքը վարձու բռնեց։

Բաւական ախորժակով ճաշեց։

Երբ սենեակ մտաւ խելքը գլուխը հաւաքեց եւ մտածեց։

Քննեց իրերու վիճակը եւ տեսաւ որ անլուր էր երեւցաւ որ մտախոհութեանմէջ գրեթէ անմեկնելի անձկութեան զգացումէ մը չխուսափ ինչպէս դրդուելով աթոռին վրայէն ելաւ, եւ դուռը գոցելով երեւէն պարդունակը դրաւ։ Կը վախնար որ բան մը չմտնէ ներս։ Սենեակին մէջ կը փակուէր որպէսզի որեւիցէ դէպքի դէմ պատրաստ գտնուի։

Պահ մը ետք ճրագն ալ մարեց, վտանգի նեղութիւն կուտար իրեն։

Այնպէս կը կարծէր թէ մէկը կրնար տեսնել զինքը։

Բայց, ինչ որ կ՚ուզէր դուրս ձգել, արդէն ներս մտած էր. որուն նայուածքը որ կ՚ուզէր արգիլել, արդէն իրեն կը նայէր այսինքն իր խիղճը։

Իր խիղճը, այսինքն Աստուած։

Բայց ի սկզբան խաբուեցաւ, կարծեց թէ ապահովութեան եւ առանձնութեան մէջ է․երբ պարդունակը դրաւ, ինքզինքը անառիկ սեպեց. երբ ճրագը մարեց, զգաց թէ անտանելի է։ Այն ատեն ինք իր տէրը եղաւ․արմուկները սեղանին եւ գլուխը ձեռքին կրթնցուց եւ սկսաւ մտածել ի խաւարի։

— Ո՞ւր կը գտնուիմ։ — Չե՞մ երազեր արդեօք։

— Ի՞նչ ըսուեցաւ ինձ։ — Միթէ իրա՞ւ է Ժավէրին հետ տեսնուիլս եւ խօսիլս։
— Ի՞նչ կրնայ ըլլալ այս Շանմաթիէօն։
— Սա՞յդ է ինձ նմանիլը։ — Կարելի՞ է այս։ — Երբ կը մտածեմ թէ դեռ երէկ այնքան հանդարտ էի եւ ամենեւին բան մը չէր անցներ միտքէս։ — Երէկ այս միջոցիս ի՞նչ կ՚ընէի։ — Ի՞նչ կայ այդ դիպուածին մէջ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ վերջը։ — Ի՞նչ ընեմ արդեօք։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Սիլվի եւ Մարգրիտ Ստեփան–եան (Լիոնէն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ հայրիկին Միհրան Աբրահամեանի: (Սէնթ Էթիէն):

×

Օր. Մարի – Լուիզ Եագուպեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Եագուպեանի (Փարիզ):

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Ստեփան Միսաքեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն մահուան քառասուն–քին առթիւ հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Առնուվիլի Վ. Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կեդր. ջերմութեան շինութեան համար, եւ հարիւր ֆրանք Սեբաստիոյ Նահանգ. Մու–րատ Ուսումնասիրաց Միութեան, (այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակա–լութեամբ ստացած է իրր իւղագին հե–տեւեալ նուէրները:

50ական ֆր. Տիկին Ս. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ապաճեան, Ոմն: 30ական ֆր. Տէր եւ Տիկին Միքաէլեան, 20ական ֆր. Տիկին Թավշանճեան, Տիկ. Թ. Փագումեան: 10ական ֆր. Տիկին Փանոսեան, Ս. Աւագեան, Տիկ. Վ. Զաֆ–րաճեան, Օր. Կ. Պէննէեան, Ոմն, Պէյ–լէրեան, Տիկին Գալայճեան, Տիկին Թ. Աբէլեան, Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան, Մ. Շահինեան, Խ. Սողիկեան, Տիկին Կէօվէրեան, Տիկ. Ա. Զաքարեան, Տիկ. Ն. Զալըքեան, Տէր եւ Տիկ. Ե. Յակոբ–եան, Մ. Ֆրմուզեան: 5ական ֆրանք Տիկ. Պարսամեան, Տիկ. Պ. Գարագաշ–եան:

(Շար.)

×

Մարսէյլի Մայր եկեղեցի.— վարչու–թիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հե–տեւեալ նուիրատուութիւնները:

Ողբ. Տիկին Ք. Ապոյեանի յուղարկա–ւորութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գ. Ստեփանեան եւ Այրի Տիկին Թաշճեան քսանական ֆր. Հ. Բ. Ը. Մ.եան: Տէր եւ Տիկին Գ. Տօռումեան քսան, Ա. Պա–պաեան երեսուն Աղքատախնամին: Տէր եւ Տիկին Կոստանեան եւ Սօսիէթէ Փոռ–վանս Ռիւռ քսան եկեղեցիին եւ քսան Կ. Խաչին:

Ողբ. Պ. Կորկոտեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Թորոսեանէ 25 ֆր. եկեղեցիին եւ 25 Աղքատախնամին, Ա. Արութեան տասը եկեղեցիին, Ծերոն Մեսրոպեան քսան Աղքատախնամին:

Ողբ. Վահէ Թորոսեանի յուղարկաւո–րութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Վռամ Սիմոնեան եւ Միք. Ասլան 20ական ֆր. եկեղեցիին, Բարսեղեան Կ. քսան Աղքատախնամին, քսան Հ. Բ. Ը. Մ.եան եւ տասը եկեղեցիին, Պ. Թորոսեան տասը Աղք.ին եւ հինգ եկեղեցիին, Արզուեան Գ. քսան, Ծ. Մեսրոպեան տասը, Տիկին Կորկոտեան տասը եկեղեցիին եւ Ա. Պա–րէեան տասը Աղքատախնամին:

Ողբ. Տիկին Անթառամ Ծակոյեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Յ. Տէրոյեանէ տասը, Տէր եւ Տի–կին Սահակեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Լ. Մարիքեանէ տասը, Տէր եւ Տիկ. Ս. Մա–նուկեանէ քսան, Տիկ. Մ. Մանուկեանէ քսան, Այրի Տիկ. Հաճի Աւետիսեանէ 10, Տիկ. Պէզճեանէ տասը, բարեպաշտ Տիկի–նէ տասը եկեղեցիին:

Ֆիլիփ Փափազեանի ընդ. Օր. Հայկա–նոյշ Թուր Սարգիսեանի ամուսնութեան առթիւ Յ. Փափազեանէ հարիւր եկեղե–ցւոյ դպրոցին եւ հարիւր եկեղեցիին, Ս. Տիւմէճեանէ հարիւր եւ Վ. Թուր Սար–գիսեանէ հարիւր եկեղեցիին:

Ողբ. Տիկին Ա. Թիւթիւնճեանի յու–ղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկի Պ. Գույումճեանէ յիսուն, Փափազեան Ա. տասը, Բ. Զորպաճեանէ տասը, Օ. Թաղ–թալեանէ տասը, Գ. Վարպետեանէ տասը, Կէօնճեան ընտ. տասը, Մալայեան ընտ. քսան եկեղեցիին:

Տէր եւ Տիկին Ազնաւուրեան Ղ. ծերանո–ցին 100 ֆր. կը նուիրեն Ս. Ծննդեան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, ըս–տիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու–թիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ ան–դամատետրով: Բացակաները նկատի պի–տի առնուին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9): Պարտաւորիչ ներկա–յութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, ժա–մը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժա–մը 16ին, Պ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնու–թեամբ տեղական մարմիններուն:

Հինգշաբթի (Յունվ. 18) Քաղաք:

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պոմոն, դպրոցի սրահը:

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպ–րոցին սրահը:

Դասախօսութիւնները տեղի կ՚ունենան իրիկուան ժամը 9ին:

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16–ին, Օթէլ Սֆրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէ–մանսօ:

Կը խօսի՝

Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ:

Մուտքը ազատ է

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէ–սինի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտ–ներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ, երգեր, արտասանութիւններ:

Տրամախօսութիւն Կաղանդ Պապայի մէկ արար եւ նուէրներու բաշխում

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ սեղաննե–րու շուրջ:

Մուտքը ազատ է

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ–ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Գրական Զրոյց

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

Իր «Le Chant Réuni» հատորին Հրատարակման առիթով

Տեղի կ՚ունենայ Ուրբաթ, 19 Յուն–ուար, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (գետնայարկի սրահը), 17, Rue Bleue, (9), Métro Cadet

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի ազ–նօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանու–թեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պի–տի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ ե–րեկոյ, ժամը 20–21·30: Տիկին Էլիզ Այ–վազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները: Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարա–խումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա–յին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նա–խաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերուն–դի Առնուվիլ – Սարսէլի Կաւվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քա–ղաքապետարանի սրահը:

Կ Ո Չ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղե–ցւոյ Հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ Հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւ–նը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործո–ղութեան: Վստահելով մեր ժողովուր–դին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրա–յօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար:

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին:

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելու–մի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 19 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11114 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.114

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ՆՄԱՆ ՉՐՉԻԼԻ ԱՐԻՒՆ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ

Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը անդրադառնալով Անգլիոյ նոր կացութեան, գոհունակութեամբ նկատառած է թէ այս ձեւով Լոնտոնի կառավարութիւնը սկսած է զգալի Եւրոպա ուղղել երկրին ազգային ճակատագիրը : Բռնել չէ անշուշտ, թէ տը Կոլ պիտի վերցնէ իր վեթօն եւ Անգլիա վաղը պիտի անդամակցի Հասարակաց Շուկային: Այս առընչութեամբ, տը Կոլ ըսած է «իրաց ներկայ կացութեան մէջ վեցերու համար, աւելի իմաստուն եւ հրապուրիչ բան չկայ քան միասին մնալ» :

Լոնտոնի մէջ, նոր եւ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին : Ելմտական նոր նախարարին՝ Ճենինքս, կրկնելով Չըրչիլի պատմական դարձած խօսքը, վերջին պատերազմին, երկու տարուան համար արցունք եւ արիւն խոստացած է Անգլիացիներուն : Բոլորովին ջնջուած են ընտանեկան նպաստները (Ալոքասիոն փամիլիալ), բացի չատ կարիքաւոր ընտանիքներէ : Կառավարութիւնը կ'արգիլէ նաեւ գիներու յաւելումը, տրուած ըլլալով որ այդ պարագային սթերլինկի արժեզրկումը իր իմաստը կորսնցուցած կ'ըլլայ :

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք փորձած է բողոքել, տրուած ըլլալով որ Ուիլսըն պատրաստուած էր լուծել խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններու դուռ բանալ : Ճիշդ է, ինչպէս հաստատած է Իվրնինկ Սթանտարտ, որ ներկայիս, ընտրութիւնները նպաստաւոր կ'ըլլան պահպանողականներուն, բաւական զգալի ձեւով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը, ոչ մէկ նորութիւն բերաւ, անոնց համար որ պատասխանի մը կը սպասէին Հանոյի առաջարկներուն : Ճոնսըն առանց պայմանի չի դադրեցներ ռմբակոծութիւնները, պէտք է վստահ ըլլայ որ Վիէթքոնկը կը նուազեցնէ իր զինուորական պատրաստութիւնը եւ արշաւը : Ճոնսըն ինք պատասխանի կը սպասէ Հանոյէն :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ յունական կառավարութիւնը տեղեկացուցած է Թրքական կառավարութեան, որ վերջացուցած է Կիպրոսէն իր զօրքը քաշելու գործողութիւնը :

ՊԱՒԷԼ ԼԻՏՎԻՆՈՎ, Արտաքին նախկին նախարարին թոռը, «պատը արձակուած է», Մոսկուայի Խնաթթիքին Բընակչութեան փրոֆէսէօրի իր պաշտօնէն «աշխատանքի կարգապահութեան խախտումներու» յանցանքով : Ծանօթ է որ Լիտվինով դիրք ճշդած էր չորս մտաւորականներու դատավարութեան առթին եւ այդ ուղղութեամբ յայտարարութիւններ ալ ըրած էր Եունայթըտ Փրէս-ին :

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ վտանգը չէ հեռացած : Ցնցումներու կեդրոնը կը մօտենայ Փալերմոյի եւ ժողովուրդը սարսափի օրեր կ'ապրի : Ամէն ժամ նոր ցնցումներ կը զգացուին :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ ուսանողական չատ բուռն ցոյց մը տեղի ունեցած է Խիբրրիփրայզ ամերիկեան օդանաւակիր նաւուն մերձաւոր ժամանման առթիւ : 169 վիրաւոր կայ: Մօտ երեսուն հոգի ձերբակալուած է :

ՔՈՓԸՆՀԱԿԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Դանիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կը դատապարտէ Մոսկուայի դատավարութիւնը: Դանիացի համայնավար պարագլուխները, սկզբունքով դէմ են գրագէտներու դէմ եղած մեղադրանքներու :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, «Ամէրի դաւ»ի դատավարութիւնը կը շարունակուի : Ամբաստանեալ կողմը, եօթը մահապատիժ պահանջեց :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ եռապետութեան արեւելեան - Պերլին այցելութեան առթիւ, կ'ըսուի թէ Խորհ· Միութիւնը միաք ունի միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի արեւմտեան - Պերլինը չկրէ այլեւս դաշնակցային Հանրապետութեան ազդեցութիւնը : Մոսկուայի կարծիքով արեւմտեան - Պերլինի մէջ, այլեւս պէտք չէ որ դաշնակցային Հանրապետութեան մարմիններ ժողով գումարեն, Հանրապետութեան նախագահը՝ Լիւպքը պէտք չէ այլեւս այցելութեան գայ եւն· եւն· :

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ՓՈԹՈՐԻԿ ՊՈԼՍԷՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

Ինչպէս փրանս· մամուլը հաղորդեց փոթորիկը սաստիկ աւեր գործած է Միջին Արեւելքի մէջ: Պոլսոյ եւ Պէյրութի համար, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան տեղւոյն թերթերը :

Բուք ու բորան Լիբանանի մէջ: Իսկական աղէտ երկրին համար: Վնասները կը հասնին միլիոնաւոր ոսկիներու : Ճշգրիտ թիւերը հազիւ քանի մը օրէն կարելի պիտի ըլլայ տալ :

1940էն ի վեր, միայն երկու անգամ աւելի սաստիկ հով արձանագրուած է Յունուարին, 19 Յունուար 1940ին եւ 16 Յունուար 1942ին :

Բայց, 28 տարիէ ի վեր, փոթորիկը երբեք այսքան չէ տեւած : Հովը, նոյնիսկ եթէ հազուադէպ պարագաներու հասնէր այս սաստկութեան կամ աւելին, քանի մը ժամէն կը հանդարտէր : Մինչդեռ, այս անգամ, ժամական 165 քիլմ· արագութեամբ փչեց Ուրբաթ ամբողջ գիշերը եւ Շաբաթ առտու : Այս տեւողութիւնն է պատճառը աղէտին :

Ամէնէն աւելի վնասուեցան ծովեզերեայ քաղաքներն ու գիւղերը : Ծովը, որ երբեք այսքան փոփորկոտ չէր եղած, աւերեց ցանքերը եւ ծովեզերեայ հաստատութիւնները, Նաքուրայէն մինչեւ Արիտա : Շէնքերու բարձրութեամբ ալիքներ ժամեր չարունակ թափեցան ծովափ, աւելով ու ողողելով ինչ որ կար իրենց անցքին վրայ : Հովը, որ աւազ կը փոխադրէր, ծովուն չափ վնաս հասցուց :

Պէյրութի մէջ, ծովեզերեայ բազմաթիւ փողոցներ ողողուեցան: Փարիզ պողոտան, որ քառասուն մեթր լայնք ունի, ջուրերու տակ մնաց: Ելեկտրական սիւներ ու ծառեր չիւղի պէս տապալեցան : Ջուրը, որ հասաւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան առջեւ, կը վերցնէր ու իրարու կը զարնէր պողոտային վրայ ձգուած ինքնաշարժները : Այս պողոտային, ինչպէս նաեւ ծովափնեայ բազմաթիւ փողոցներու մէջ, չրջագայութիւնը կանգ առաւ :

Ուզահի պողոտային վրայ, ուր եւս չրջագայութիւնը ընդհատուեցաւ, ծովը ողողեց ճամբան եւ բազմաթիւ բնակարաններ, որոնցմէ ոմանք չատ վնասուեցան :

Մայրաքաղաքին ծովային բաղնիքները ողողուեցան : Պէն Ֆրանսէն գրեթէ քանդուեցաւ : Սէն Ժորժի եւ Մոթոր Բլապի մէջ, վնասները վաթսուն հազար լ· ոսկիի կը հասնին : Ծովը տարաւ ու փճացուց ծովափին վրայ հանուած տասը նաւակներ: Ջուրին մակերեսը մէկուկէս մեթր բարձրացաւ :

Գէշ օդին, երկրին երկաթուղային բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրուած են: Նաքուրա - Պէյրութ - Թրիփոլի գիծը անգործածելի դարձած էր Շաբաթէն ի վեր, ծովը բազմաթիւ վայրերու, յատկապէս Սայտայի, Տպայէի, Ճունիէի եւ Օքայպայի մէջ քանդած ըլլալով զայն : Շաբաթէն Կիրակի լուսցող գիշեր առաւօտեան տեղացած ձիւնը Ալէյէն սկսեալ փակեց Պէյրութ - Դամասկոս գիծը եւս :

Փակ մնացին նաեւ ծովային հաղորդակցութիւնները: Միայն մէկ նաւ՝ «Ալպաթրոս» կրցաւ դուրս գալ նաւահանգիստէն :

Միւս կողմէ, պատասխանատուները եբէկ այցելեցին աղէտեալ չրջանները : Հանրապետութեան նախագահին կինը՝ տիկին Հելու անձամբ նախագահեց Կարմիր Խաչի վարչութեան ժողովին, որու ընթացքին պատրաստուեցաւ օգնութեան ծրագիր մը :

Սայտայի մէջ, վնասուած տուները պարպուեցան :

Վնասներու հաշուեկշիռը խիստ պէս ազէտալի է: Տասնեակ միլիոններու կը տասնի :

Միւս կողմէ, Լաթաքիայէն կը հաղորդուի, թէ նաւահանգիստը մասամբ քանդուած է :

×

Բովանդակ Թուրքիան ներկայիս կը գտնուի խստաշունչ ձմրան մը ծանր ու սպիտակ թաթին տակ եւ կեանքը անդամալուծուած է քիչ մը ամէն տեղ, իսկ նիւթական եւ մարդկային վնասներն ալ նկատառելի ստոյգան մեծ են եւ կարեւոր :

Ամբողջ Թուրքիա ձիւներու տակ կը գտնուի օրերէ ի վեր : Այժմ, երկրին ամենացուրտ տեղը Էթիմէսկուտի չրջանն է, ուր ցուրտին աստիճանը զէռոյէն վար 18 է: Ասոր փոխարէն, ամենատաք չրջանն ալ Կիրասոնի ու Տրապիզոնի չրջանն է, ուր ջերմութեան աստիճանը առաւել 18ն է :

Օդերեւութաբանական կայաններու համաձայն, յառաջիկայ օրերուն օդերը ալ աւելի պիտի ցրտեն ամբողջ երկրին մէջ: Սառնամանիքն ու ձիւնը պիտի չարունակուին քաղաքիս մէջ եւ այլ չրջաններ : Աննպաստ օդին պատճառաւ արդէն դադրած են օդանաւային սպասարկութիւնները՝ թէ ներքին եւ թէ արտաքին գծերու վրայ :

ՁԷԹԻՆԳԱՅԱՅԻ ՃԱՄԲԱՆ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Ձէթինգայայէն անցնող երկաթուղագիծը, որ 48 ժամէ ի վեր փակուած էր եւ աւելի քան երկու հազար ճամբորդներով՝ քանի մը կառախումբեր ձիւնով պաշարուած, բացուած է եւ ճամբորդներուն կեանքը փրկուած, բայց գրեթէ բոլոր ճամբորդներն ալ հիւանդցած են եւ մեծ մասը հիւանդանոցները փոխադրուած՝ անմիջական դարմանումի համար : Արեւելեան ճեպընթացն ու երկու ճամբորդատար կառախումբեր յաջողած են Մալաթիա հասնիլ :

Միւս կողմէ, Ձէթինգայա - Սըվազ գիծը կը չարունակէ փակ մնալ եւ այդ պատճառաւ էրզրումի կառախումբերը կը բանին Մալաթիայի վրայով : Եւրոպական ճեպընթացներն ալ կը հասնին մեծ յապաղումներով եւ անկանոն կերպով : Հարիւրաւոր օթօպիւս եւ բեռնատար ինքնաշարժներ կը չարունակեն ձիւներով պաշարուած մնալ զանազան չրջաններու մէջ եւ լուր չկայ չատերէն :

Բազմաթիւ չրջաններու միջեւ հաղորդակցութիւնը դադրած է եւ պաշտօնատուները փակուած : Փոթորիկներու եւ ձիւնին հետեւանքով Հայրապոլսի մէջ գործատուն մը փլաւ: Սովալլուկ գայլերու վոհմակներ մինչեւ գաւառակին ներքին փողոցները իջած են եւ արջառը կը յօշոտեն :

ԻԶՄԻՏԻ ԾՈՎԸ ՍԱՌԵՑԱՒ

Խստաշունչ ձմրան պատճառաւ, Իզմիտի Ծովը տեղ - տեղ սառեցաւ, նահանգին հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ չրջանին եւ իրեն ենթակայ 180 գիւղերուն հետ, որոնցմէ որեւէ լուր չկայ : Իզմիտի մէջ գիւղացի մը սառելով մեռաւ : Իզմիտ - Գանտըրա եւ Իզմիտ - Պուրսա ճամբաները փակուեցան :

500 ԳԻՒՂԵՐ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՏԱԿ

Պալըգէսիրի եւ չրջաններու մէջ, առաւելաբար հեղեղներն են որ վնաս կը պատճառեն եւ յորդող լիճերուն ու գետերուն յառաջացուցած ողողումները : Եթէ օդը հարաւի դարձնէ, այդ չրջանին համար վտանգը ալ աւելի ծանրակչիռ կը դառնայ : Այժմ աւելի քան հինգ հարիւր գիւղեր կան Պալըգէսիրի ենթակայ՝ բոլորն ալ ջուրերով պաշարուած կամ ծածկուած :

Միւս կողմէ, Մէնէնի ամբարտակն ալ կրնայ ամէն վայրկեան տեղի տալ, պատճառ հանդիսանալով աղէտի մը, որ անխուսափելի կը նկատուի այդ պարագային :

Ներկայիս 15 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր հաւաքուած է հոն եւ կը ճնշեն ամբարտակին պատերը : Վտանգուած գիւղերը պարպուած են, ջուրով պաշարուած գիւղացիներուն ալ օգնութեան կը փութան :

ԿՈՒՍԱԿԱԼՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՍԱՌԷՐ

Երեք օրէ ի վեր անընդհատ կը ձիւնէ Սըվազի եւ չրջաններուն մէջ ալ: Ութ օթօպիւսներ որոնք 350 ճամբորդներով Անգարա կուգային եւ Սըվազի կուսակալը, Ալաճալի չրջանին մէջ ձիւնով պաշարուած մնալէ ետք գիշեր ուշատեն դժուարաւ փրկուեցան : Օթօպիւսներուն ճամբորդները քիչ մնաց որ սառէին, նկատելով որ կառքերուն մէջ ջեռուցման դրութիւն գոյութիւն չունէր, իսկ ճամբան այնքան դժուար էր յառաջանալ, որ 35 քիլոմեթր միջոցը հազիւ կարողացան առնել 13 ժամէն :

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ի պատասխան գաւառէն եւ արտասահմանէն բազմաթիւ ընկերներու եւ բարեկամներու հարցումներուն, կը յայտնենք թէ ընկեր Շաւարշ Նարդունի ելած է հիւանդանոցէն : Եթէ քննութիւնները փարատեցին այն կարգ մը մտահոգութիւնները զորս ինք ունէր իր առողջութեան մասին, հաստատեցին սակայն թէ մտային չարաչար աշխատանքը զոր կը տանի յիսուն տարիէ ի վեր, ի սպաս Հայ Մշակոյթին, իր անխուսափելի ազդեցութիւնը ունեցած է եւ ներկայիս չափազանց յոգնութիւն մը կը մատնէ, որ կը կարօտի բժշկական հետեւողական խնամքի :

× Մամուլի տակ է եւ քանի մը օրէն լոյս կը տեսնէ «Հայ - Բոյժ»ի 1967ի, վերջին թիւը, որուն առաքումը պիտի ապահովուի ընկերներու եւ բարեկամներու կողմէ :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բ.

Հելլէն մշակոյթը ծաւալեցաւ առանց զէնքի, շնորհիւ իր բարձրութեան եւ ժողովուրդներու ուսումնասիրութեան եւ ընդունակութեան : Դարեր, օտարներու տիրապետութեան տակ, սակայն պահեց լեզուն, անցեալ փառքերու յիշատակը : Ամէնուն յարգել տուաւ իր աւանդութիւնը, Պարթեւներ Արեւելքի մէջ, Հռոմ Արեւմուտքի մէջ յարգեցին յոյն քաղաքապետական կազմակերպութիւնները : Մշակոյթը պարտադրեց Հռոմի, լեզուն բիւզանդական կայսրութեան : Ժողովրդավարութիւնը բարիք մըն էր անցեալին մէջ, չարիք մը եղաւ ապագային, նկարագրին հիմնական գիծերը պահպանելով :

Վենետիկեան տիրապետութենէն ինկաւ օսմանեան տիրապետութեան տակ, ժողովուրդ մը, որ երբեք եկեղեցական իշխանութիւն մը չէր ունեցած, անկախ մըտածողներ տուած էր, դարձաւ կրօնական համայնք մը, եկեղեցական տիրապետութեան տակ :

Օսմանեան տիրապետութեան տակ քաղաքական միութիւն գտաւ, աճեցաւ, Եգէականը մնաց յունական լիճ մը, կրօնով, աւանդութիւնով, լեզուով օտար մնաց օսմանեան կայսրութեան մէջ : Գիւղացին տառապեցաւ տարապայման տուրքերէ, եկեղեցականներու չարաշահութիւններէ, հողին մէկ երրորդը կը մնար Թուրք մակաբոյծ պէյերու ձեռքը : Նուաճեցան Կրետէի ու Կիպրոսի բնակչութիւնները : Անգլիական ռեժիմի տակ կղզիները աւելի բարգաւաճեցան :

Ֆրանսական Յեղափոխութիւն, կղզիներու բնակիչներ, Փարիզի, Վիէննայի, Օտեսայի եւ Թրիէսթէի գաղութներ ազատագրական շեփորը հնչեցուցին : 1814ին հիմնուեցաւ գաղտնի ընկերութիւն մը՝ նպատակ ունենալով վերականգնել Յունաստանի անկախութիւնը, կամ ինքնավարութիւն մը քրիստոնեայ կառավարիչի մը տակ :

Անկախութեան հերոս Իփսիլանթի 1821 Փետրուարին քանի մը հարիւր հոգիով անցաւ օսմանեան սահմանը : Աւստրիոյ վարչապետ Մեթերնիխ ըսաւ. «Ահա կը սկսի մեծ յեղափոխութիւն մը» :

Քրիստոնեայ ժողովուրդ մը կը պայքարէր մահմետական բռնութեան դէմ, քաջալերութիւն գտնելու էր քրիստոնեայ պետութիւններէ, բայց իւրաքանչիւր պետութիւն իրողութիւնները կը դիտէ իր շահերու տեսանկիւնէն : Ռուսիա կը փափաքի յաջողութիւն յեղափոխութեան, որովհետեւ Յոյները կը նպաստեն ռուս վաճառականութեան եւ օսմանեան քայքայումին : Աւստրիա կ'ընդդիմանայ ռուս ազդեցութեան ծաւալումին Պալքանեան թերակղզիին վրայ, Անգլիա կը մտահոգուի Միջերկրականով : Սուլթանը կ'օգտուի անհամաձայնութենէն :

Ռուսիայէն կը հրաւիրուի Նիքոլայի արտաքին նախարար Քորֆուցի Քափոտիսթրիա : Ոլիգարքական շրջանին անգամ կուսակցական պայքարները կը շարունակուին : Քորֆուցին կը ջնջէ հատուածական բաժանումները, գործնական կըրթութիւն կուտայ յոյն երիտասարդութեան, կը պայքարի աւազակութեան դէմ, կ'ընդարձակէ գետնախնձորի եւ շաղանակենիի մշակութեան գետինները : Աւազակները կը մնան, օր մըն ալ կը սպաննուի դաշոյնով ու ատրճանակով (9 Հոկտ. 1831) :

Եւրոպա Յունաստանի կը պարտադրէ 18 տարեկան Պաւարիացի Օթոնը, որ իր հետ թիկնապահներ կը բերէ իշխանութիւնը պահելու համար :

Եկեղեցին ազգային, անկախ եւ ազատ կը հռչակուի :

Գիւղացին կը լքէ արօրը, կը վազէ քաղաք, ուտելիք եւ բնակարան կ'ուզէ, ֆըլիֆթները տեղ եւ պաշտօն կ'ուզեն : Ամէնը կը գանգատին, օտարներ իրենց գործակալներն ունին, դրամ փոխ կուտան, կը պահանջեն տոկոս, ելմտական տագնապ կը ծագի, Օթոն Ազգ. Ժողով կը հրաւիրէ (14 Սեպտ. 1843) : Կը հաստատուի առաջին սահմանադրութիւնը, ընդհանուր քուէարկութիւն, ծերակոյտ, պատասխանատու կառավարութիւն, մամուլի ազատութիւն : Յաղթական կուսակցութիւնը իր մարդիկը կը զետեղէ ամէն տեղ, պարտուածները կը դիմեն աւազակութեան եւ կը սպասեն լաւագոյն օրերու :

Փորթուկալցի հրեայի մը համար Անգլիան տորմիղ մը կը ղրկէ Պիրէոն, Ֆրանսա ետ կը կանչէ Լոնտոնի դեսպանը, կը փրկէ Յունաստանը : Ղրիմի պատերազմին ատեն Աթէնք կը ձգտի գրաւել Մակեդոնիան եւ Թեսալիան : Ֆրանսա եւ Անգլիա կը գրաւեն Պիրէոնը եւ երեք տարի (1854 – 57) կը մնան հոն :

Անգլիա կը մնայ կղզիներուն մէջ, կ'ընդդիմանայ բնակիչներուն Յունաստանի միացման բաղձանքին : 1848ի ըմբոստութեան Քեֆալոնիոյ մէջ կախաղան հանուեցան 82 հոգի եւ չորս հարիւր հոգի ալ խարազանի հարուածներ ստացան :

Կրետէ կ'ըմբոստանայ Թուրք իշխանութեան դէմ, կ'ուզէ միանալ Յունաստանի, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հանդարտեցնեն կղզին եւ կը յանձնեն սուլթանին :

Օթոն կը մեկնի, գահը կը գրաւէ դարձեալ օտար մը դանիացի Գէորգը : Նոր սահմանադրութիւն մը կը խմբագրուի 1864ին : Անգլիա կը խոստանայ կղզիները միացնել Աթէնքի, Ռուսիա կը բողոքէ, եւրոպական համաձայնութեան պէտքը կը յիշեցնէ, Աւստրիա կը պահանջէ կղզիներու չէզոքացումը : Առաջարկը կ'ընդունուի Լոնտոնի համաձայնութեամբ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԹԱՃ ՄԱՀԱԼ

Աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը նկատուող այս հոյակապ շինութիւնը եթէ մէկ կողմէ կապուած է յաւիտենական սիրոյ մը պատմութեան հետ, միւս կողմէ Հընդիկներուն կը յիշեցնէ այն անլուր տառապանքները, որոնց ենթարկուեցան իրենց պապերը՝ Մոնղոլներու իշխանութեան օրով :

Մոնղոլները Հնդկաստան մուտք գործած են Քապուլէն 1526ին : Իրենց առաջնորդը եղած է Պապէր՝ բիրտ անձնաւորութիւն մը, որ տապալած է Աֆղաններու թուլամորթ եւ իրարու դէմ դաւող թագաւորները : Պապէրի սովորութիւններուն մէջ էր ճակատամարտէն ետք գըլխատել ամբողջ զօրագունդեր եւ գըլխատուած գլուխներով մինարէներ կանգնեցնել իբրեւ խորհրդանշան մահմետական գերակայութեան հնդիկ «անհաւատներ»ու վրայ : Սակայն նոյնիսկ Պապէր, որ ուղղակի կը սերէր Ճէնկիզ Խանէ, տարօրինակ կերպով իր բիրտ նկարագրին կողքին ունէր «տանտի» տրամադրութիւն մը, որ կը յատկանշէ Մոկոլ ընտանիքը իր իշխանութեան 183 տարիներու ընթացքին : Երբ տէր դարձաւ իր նոր մայրաքաղաքին՝ Աքքրա, Պապէր գրեց գայթակղած ոճով. «ամէն բան այնքան տգեղ եւ արգահատելի էր, որ ետ դարձայ վերստին անցնելով Ճիմնա գետը ... վերջապէս հարկադրուեցայ լաւագոյն ձեւով օգտագործել վայրը ... Ամէն անկիւն հաստատեցի պարտէզներ, ամէն պարտէզի մէջ՝ վարդեր եւ նարկիսներ» :

Շահ Ճեհանի ժամանակ, այսինքն Պապէրի թոռան թոռան թոռին կամ Մոկոլ իշխողներու հինգերորդ սերունդին ատեն, մահմետականներուն իշխանութիւնը Հնդկաստանի վրայ հաստատուած էր : Անոնց հարստութիւնը անչափելի էր, այնքան որ՝ երբ Շահ Ճեհանէն սերունդ մը առաջ ընտանիքը կը փորձէ ցուցակագրել իր քանի մը տասնեակ գանձերէն միայն մէկը, անհրաժեշտ կը դառնան չորս հարիւր զոյգ նժարներու օգտագործումը գիշեր եւ ցերեկ ամբողջ հինգ ամիս : Հարկ կ'ըլլայ հրաժարիլ ծրագրէն : Շահ Ճեհանին հայրը՝ Ճահանկիր, նկարագրեց իր թագաւորութիւնը շեշտելով, թէ տեւած էր այնքան ժամանակ, որքան ժամանակ հարկ եղած էր Աստուծոյ հեղեղելու աշխարհը :

Ապահովելու համար իր ժառանգութիւնը Ճահանկիրի գահին, Շահ Ճեհան խեղդամահ ըրաւ իր եղբայրներէն մէկը, թոյլ տուաւ, որ իր աները կուրցնէ ուրիշ մը եւ սպաններ գահընկեց ընեն երրորդ մը : Ապա, իբրեւ նոր կայսր, սկսաւ հաստատել իր «Մարմարեայ իշխանութիւնը» եւ «Աշխարհի թագաւորութիւնը» (նոյն թուականներուն Անգլիոյ վրայ կ'իշխէր Չարլզ Ա., իսկ Ֆրանսայի վրայ՝ Լուի ԺԳ.) երեսուն տարուան իշխանութեան ընթացքին է, որ «Մեծ Մոկոլը», ինչպէս պիտի կոչուէր պատմութեան կողմէ, ստեղծեց այն որ այսօր կը նկատուի հնդկական ճարտարապետութեան գերագոյն դարաշրջանը :

Սպիտակ մարմարը առաջին անգամ ըլլալով գործածուեցաւ մեծ քանակութեամբ, կամարներ հաստատուեցան շինութիւններու մէջ՝ աւելցնելու համար անոնց ճկուն վայելչութիւնը եւ պատերը պատուեցան կճածեփերով՝ կարենալ ստեղծելու համար հարուստ զարդայարդարանքներ : Աւազաքարերէ շինուած շինութիւնները քանդուեցան անոնց տեղը բարձրացնելու համար հոյակապ պալատներ եւ մզկիթներ՝ բոլորն ալ եզակի գեղեցկութիւններ հնդկական ճարտարապետութեան մէջ : Տելհիի մէջ, ուր 1639ին հիմնեց նոր քաղաք մը, եւ Աքքրայի մէջ Շահ Ճեհան շինեց անձնական ապարանքներ :

Այս ապարանքներէն մէկուն վրայ արձանագրուած է հետեւեալը. «Եթէ դըրախտ մը կայ աշխարհի մէջ՝ ասիկա է, ասիկա՛, ասիկա՛» :

Ձեւով մը ճիշդ է այս հաստատումը : Արդարեւ պալատներէն դուրս քիչ հաւանականութիւն կար գտնելու դրախտին նըմանող բան մը : Կայսրը գրեթէ չէր հետաքրքրուէր ժողովուրդով :

Բժ. Ֆրանսուա Պերնիէ նկարագրելով իրաց վիճակը կը գրէր, թէ «երկիրը կ'աւերուի ահաւոր տուրքերու բեռան տակ, տուրքեր, որոնք անհրաժեշտ են կարենալ պահելու համար բազմաթիւ արքունիքները եւ ժողովուրդը ճնշելու կոչուած բանակը» :

Շահ Ճեհան յատուկ գոհունակութիւն կը զգար դիտելով ոճրագործներուն չարչարուիլը : Մեծ քաղաքներու մօտ որմնասիւներ կը բարձրանային՝ դատապարտեալներու գամուած գլուխներով : Վայրի մը մէջ ճամբորդ մը կը հաշուէ 260 որմնասիւներ՝ 8000 անձերու գլուխներով : Միեւնոյն ատեն վերսկսաւ հալածել Հընդիկները՝ հրամայելով կառուցուելու վըրայ եղող բոլոր մեհեաններուն քանդումը : Մահմետական – հնդիկ ատելութիւնը, որ նշմարելի է ցայսօր, կուգայ այդ թուականներէն :

Միւմթազ Մահալ, որ կը նկարագրուի իբրեւ գեղեցկուհի եւ անխոնջ աշխատող մը աղքատներու մէջ, կայսեր երկրորդ եւ վերջին կինն էր : Կայսրը ունէր նաեւ չորս հարիւր հոմանուհիներ : Ծնունդ տուաւ «օրինական» 16 զաւակներէն 14ին : Սակայն ընտանիքին թիւը սէրէ աւելի նախազգուշութեան արդիւնք էր, որովհետեւ նոյնիսկ արքայական ընտանիքին մէջ փոքրերու մահացութեան տոկոսը շատ բարձր է (Ճահանկիրի 16 զաւակներէն ինը մեռան հինգ տարեկանին) : Դաւերու հետեւանքով հայր մը կրնար ապահովել աթոռին ժառանգականութիւնը եթէ բաւականաչափ թիւով զաւակներ ու-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Երբ Ալի Օսման իր ծովեզերեայ տունը հասաւ, բոլորովին լուսցած էր, թէեւ արեւը տակաւին չէր երեւցած հորիզոնին վրայ :

Սպասաւորներէն մէկ քանին արդէն ոտքի վրայ էին եւ երբ դուռը զարկաւ, անմիջապէս ծառայ մը եկաւ բանալու :

— Հայրս եկա՞ւ, հարցուց Ալի Օսման ներս մտնելով :

— Ո՛չ, էֆէնտի, պատասխանեց ծառան :

Առանց ուրիշ խօսք մը ուղղելու, երիտասարդը ուղղակի իր սենեակը ելաւ, որ, ինչպէս ընթերցողները գիտեն, ծովահայեաց ընդարձակ սրահ մըն էր :

Թէեւ ամբողջ գիշերը անքուն անցուցած էր, այսուհանդերձ Ալի Օսման իր կրած յուզումներէն այնքան ջղագրգռուեր էր որ բնաւ քնանալու տրամադիր չէր :

Սիկարէթ մը վառեց եւ սկսաւ ժուռ գալ սենեակին մէջ :

Նախորդ գիշերուընէ ի վեր բոլոր իրարու յաջորդող դէպքերը վերյիշեց. երբ միտքը բերաւ անծանօթ կնոջ խօսքերը, չկրցաւ բարկութեան շարժում մը զսպել.

— Ի՜նչ տարօրինակ կին, ըսաւ ինքնիրեն, ի՜նչպէս կարելի է երեւակայել որ Թրքուհի մը այդպիսի գաղափարներ կարենայ ունենալ, այդպիսի գործերու կարենայ խառնուիլ ու այսպէս բացէ ի բաց կեանքը վտանգել... :

Յետոյ միտքը բերաւ Սաալքը, իր բարեկամն ու ընկերը, որ յանկարծ, այդ կնոջ խօսքերէն կախարդուած, վայրկենապէս թողած էր ամէն բան, անծանօթ ու ահաւոր վտանգներու յանձնառութեամբ :

Սաալքի ըրածը իրեն յիմարական թըւեցաւ նախ, յետոյ աւելի ծանր ամբաստանութիւն մը ստեղծեց իր մտքին մէջ, իր բարեկամին մասին :

— Գուցէ վախցաւ նաւակով ելլելու, մտածեց, գուցէ աւելի ապահով գտաւ այդ անծանօթներուն հետ անյայտանալ, քան թէ ինծի հետ տուն վերադառնալ :

Ու այս մտածումը իրեն յիշեցուց այն վտանգաւոր կացութիւնը, որուն ինք մատնուած էր այս միջոցին :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս ամէնուն հետեւանքը, խորհեցաւ սարսափով, ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տամ առանց նաւակի տուն վերադառնալուս... մինչեւ Եէնի Մահալլէ երթալէ ետք : Երկու անուրանալի և ամենածանր կասկածանքներու ենթարկուած եմ այս միջոցիս, երկու իրողութիւնները քանի մը ժամէն պիտի յայտնուին եւ հարկ պիտի ըլլայ որեւէ կերպով բացատրել :

Ալի Օսման բաւական ատեն ժուռ եկաւ սենեակին մէջ, իրարու ետեւէ մէկ քանի սիկարէթ ծխելով : Արեւը ալ բոլորովին բարձրացեր էր հորիզոնին վրայ եւ տաքութիւնը սենեակէն ներս կը թափանցէր : Երիտասարդը պատուհաններուն վարագոյրները վար իջեցուց, յետոյ ականջ դրաւ եւ լսեց որ տան մէջ երթեւեկութիւնը սկսած էր ու ամէնքը արթնցած էին : Սենեակին դրան մօտեցաւ, դուռը կղպեց, յետոյ հագուստները հանելով, երկնցաւ անկողնին վրայ :

Այս անգամ յոգնութիւնը իր ջիղերուն յաղթեց եւ քիչ ետք սկսաւ քնանալ :

Տակաւին խոր քունի մէջ էր, երբ յանկարծ սենեակին դուռը զարնուեցաւ ուժգին կերպով :

— Ո՞վ է ան, հարցուց Ալի Օսման ընդհատ քունէն արթննալով :

— Ես եմ, գոչեց ծառային ձայնը :

Ալի Օսման ընազդաբար երկիւղ մը զգաց լսելով այդ պարզ խօսքը : Իսկոյն անկողնէն ցատկեց եւ քովը, պզտիկ սեղանի մը դրուած ժամացոյցին նայեցաւ. կէսօրին ժամ մը կար : Վազեց դուռը բանալու :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ուզես, ըսաւ ծառային որ ահաբեկած դէմքով մը դրան ետեւ կը սպասէր :

— Պէյ էֆէնտի, գոչեց միւսը շուարած, ձեզ կ'ուզեն... վարն են, տունին չորս կողմը պաշարուած է... :

— Հայրս եկա՞ւ, հարցուց երիտասարդը որուն գոյնը ահռելի կերպով նետած էր :

— Չէ՛, մինչեւ հիմա չէ եկած :

Նոյն միջոցին ոտնաձայնի աղմուկ մը լսուեցաւ սանդուխին վարէն :

— Անոնք են, վեր կ'ելլեն, ըսաւ ծառան եւ ահաբեկ կերպարանքով գլուխը սանդուխին կողմը դարձուց :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(27 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Իւրաքանչիւր «Օր» միջոց մըն է եւ կը հետապնդէ նպատակ մը, որպիսին է «Մանուկներու Օր»ը, որ ամէն տարի այս շրջանին, Կ. Խաչի մասնաճիւղերը կը կատարեն օտարութեան մէջ ծնած ու մեծցած, հայ մանկութեան Ազգ. զգացումները արծարծելու եւ առիթը տալու անոր իր թոթովուն լեզուով ու անուշիկ հնչումով հայերէն բառեր արտասանելու:

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղն ալ, այդ առիթը ընծայեց մանուկներուն, կազմակերպելով հանդէս – ցերեկոյթ մը Յունուար 14ին, Կիրակի կէս օրէ ետք, Ազգ. Տան սրահը, որ մասնաւոր զարդարանք մը ստացած էր, գոյնզգոյն թղթիկներով եւ Նոր Տարւոյ սլացիկ ծառով, պճնուած՝ զանակներով եւ պէսպիսի լոյսերով:

Սրահը լեցուն է պզտիկներով եւ ծնողքներով: Երբ վարագոյրը կը բացուի «Մոգերու ի մսուր այցելութիւն»ը խորհրդանշող պատկերով մը: Յետոյ կարգաւ բեմ կը հրաւիրուին փոքրիկները, որոնք կ'արտասանեն մանկական անմեղութեամբ, յայտնելով իրենց զգացումներն ու գոհունակութիւնը այս օրուան առթիւ, թէ «Կաղանդ Պապան եկեր է», «Ազուորիկ Թոմպուլիկ» մանչուկներուն, որոնք կը գոչեն «կը սիրեմ քեզ հայրենիք», «ինչ անոյշ է դպրոց երթալ» կաղանչէքի նուէրներ տալ եւ բոլոր ներկաներուն մաղթել «Շնորհաւոր նոր տարի», «խոշոր համբոյրներով»: Խումբ մը պզտիկներ, նազանքով կը պարեն երգախառն «Ձիմ ու չիմ»ը:

Յետոյ կարգը կուգայ դաշնակահարներուն որոնք իրենց պզտիկ մատիկներով կը նուագեն էքզէռսիզներ եւ էթիւտներ, հասնելով մինչեւ «Սուրբ գիշեր, լուռ գիշեր» ծանօթ մեղեդին: «Ծխան մաքրող» սեւուկ մանչուկին արամախօսութեամբ, կը վերջանար հանդէսին այս առաջին մասը, բուռն ծափահարութիւններով:

Դադարի մը ընթացքին, բոլոր պզտիկները, մասնաւոր սեղանի մը շուրջ հաւաքուած, խմեցին ու կերան առատօրէն, Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած կարկանդակները, աւելորդն ալ ձգելով իրենց բոլորը դարձող ... մեծերուն:

Հանդէսի երկրորդ բաժնին, Տիկին Գայթանճեան, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնք միշտ կը քաջալերեն իրենց ձեռնարկները ու չմոռնալով, «ըստ սովորութեան այս տարի եւս Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ահա հաւաքեց հայ մանուկները աւանդական Ծնունդի սեղանին շուրջ, տօնածառին շուրջ, ուրախացնելու թէ հայ մանուկը եւ թէ հայ ծնողքը, որ անբաղդատելի հրճուանքով կը լսէ իր զաւկին հայերէն թոթովանքը: Այս կարկանդակները որով հիւրասիրուեցան մեր փոքրերը, բոլորն ալ նուէր են Խաչուհիներուն կողմէ, իսկ օշարակները ըստ սովորութեան նուիրած են Կէնճեան եղբայրներ, իրենց ողբացեալ եղօր, Կարոյի յիշատակին: Յարգելի հանդիսականներ, ձեր խուռներամ ներկայութիւնը անգամ մը եւս կը խրախուսէ մեզ, ամրապնդելու մեր բարեգործ ձեռնարկներուն մէջ: Հանգիստ չունի Խաչուհին ամբողջ տարուան ընթացքին:

Կ'այցելէ հիւանդանոցները, ծերանոցները, մխիթարելու եւ օգնութեան հասնելու մեր տկար եւ դժբախտ հայրենակիցներուն, որոնք աչքերնին դուռը կը սպասեն սփոփիչ այցելութիւններու, յաճախ զամուած անկողնին, իրենց սիրելիներէն հեռու: Տօնական օրերու առթիւ, թէ Ծնունդին թէ Զատկին, կ'օգնենք նիւթապէս անկարողներու, հանգստեան տուներ գտնուող ազգայիններու եւ Հայ ուսանողներու:

Կաղանդի շաբաթը բաժնեցինք քսան հատ հաւ, անտէր ծերերու եւ չքաւոր ընտանիքներու, որոնք շնորհակալութեամբ ստացած էինք որպէս նուէր, Տիկին Էքմէքեանէ», Տիկինը շարունակելով իր խօսքը անդրադարձաւ նաեւ կայանի մասին — «Կարելի չէ խօսիլ Ֆ. Կ. Խաչի մասին ու մոռնալ «կայան»ը, ուր տարին երկու ամիս, հայ մանուկներ կ'ապրին հայկական ջերմ մթնոլորտի մէջ, վայելելով գուրգուրանքը հայազգի առաջնորդներու: Այս հանդիսաւոր պահուն պարտք կը զգանք յայտնել մեր երախտագէտ շնորհակալութիւնը տեղւոյս Տոքթ. Քիրազեանին, Տէսինի Տոքթ. Համամճեանին, Տիկիններ Միքայէլեանի եւ Պասմաճեանի, որոնք սիրայօժար կը նուիրեն ամէն տարի, կոկիկ ծրարներ դեղերու, մեր կայանին»: Կարդաց նաեւ ցանկը Նոր Տարւոյ առթիւ մասնաճիւղին եղած նուէրներուն, որուն յաջորդեց սրահին մէջ գտնուողներու սիրայօժար մասնակցութիւնը, եւ քիչ առենէն գոյացաւ հազար ֆրանք: Այս գումարէն Կապոյտ Խաչը կը նուիրէ 200 ֆրանք «Հայկազեան վարժարան»ին եւ ըստ սովորութեան այս տարի ալ կը ստանձնէ, աշակերտներու Հինգշաբթի օրուայ մը ճաշը, մատակարարութիւնն ու սպասարկութիւնը:

Եղան դարձեալ կարգ մը արտասանութիւններ, նազելի հայկական պարեր եւ Ֆ. Կ. Խաչի կայանը յիշեցնող խաղոյկը, որուն շուրջ հաւաքուած, փոքրիկները, խանդավառ երգեցին Ազգային ու յեղափոխական երգեր:

Լիոնի եւ շրջանի բարեջան հոգեւոր հովիւ, Դաւիթ Ծ. Վրդ.ի պահպանիչով եւ բոլորին կողմէ երգուած «Հայր Մեր»ով վերջ կը գտնէր, այս մանկական հանդէսը:

Գովելով Խաչուհիներու ջանքն ու եռանդը, գնահատանքի մասնաւոր խօսք ունինք Տիկին Գայթանճեանին եւ Օր. Ստեփանեանին, որոնք ըլլալով «Հայկազեան վարժարանի» ուսուցչուհիներ, մեծ բաժին մը ունէին այս հանդէսի գեղարուեստական մասի պատրաստութեան մէջ, որպէս օգնական ունենալով Օր. Մանթարեանը:

Վերջապէս եկաւ Հայկական Կաղանդ Պապան, բեռնաւորուած զանազան նուէրներով, ու բաժնեց սրահին մէջ գտնուող աւելի քան հարիւր փոքրիկներուն, անխտիր:

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ սրահէն, գոհ տրամադրութեամբ, իր հետ տանելով, փոքրիկներուն անուշիկ ժպիտը եւ գեղգեղուն թոթովանքը:

«ՓԱՐԻԶԵԱՆՑԻ»

նենար, որոնք, յետագային, իրարու դէմ դառնալով թոյլ կուտային իրենց հօրը շարունակելու իշխանութիւնը:

Շահ Ճեհան եւս չուզեց աչք առնել վտանգը: Եւ Միւմթազ Մահալ մեռաւ ծնունդ տալով իր ութերորդ մանչուն: Հակառակ ասոր, գահընկեց եղաւ իր կրտսեր զաւակներէն մէկուն ձեռքով եւ բանտարկուեցաւ բանտի մը մէջ, որուն պատուհանը կը բացուէր դէպի Թաճ Մահալ:

Ինչո՞ւ Թաճ Մահալ: Տրամաբանական է, քանի որ շահը անհուն սիրով կապուած էր իր կնոջ Միւմթազի, որուն յիշատակին յաւերժութեան համար 1631ին ծրագրած էր շինել աշխարհի այս հրաշալիքը:

Քսան հազար բանուորներ քառորդ դար աշխատեցան Թաճ Մահալը կառուցանելու համար: Գեղագրողը եկաւ Պաղտատէն, ծաղիկ փորագրող մը Պուխարայէն, գմբէթի մասնագէտ մը Կ. Պոլիսէն, մասնագէտ որմնադիր մը Քանտահարէն, ճարտարապետը՝ Իսթատ Իզա, Շիրազէն:

Աշխարհի ամէնէն անգութ բռնատէրներէն մէկը՝ Շահ Ճեհան, ամէնէն քնքոյշ սիրով կապուած էր իր երիտասարդ կնոջ:

Մարդկային նկարագրի առեղծուած:

Այդ մեծ սէրէն կը մնայ այսօր Թաճ Մահալը, աշխարհի գեղեցկագոյն շինութիւններէն մէկը:

Թ. Ա. Թ.

ՄՏԱՑԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան բացառիկ օրացոյցը՝ նուիրուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան յիսնամեակին:

ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԸ

Կեռլայի մէջ, Ռումանիա, գտնուեցաւ հայկական ձեռագիր մը, որ իր տեսակին մէջ եզակի է: Այս ինքնատիպ ձեռագրի մասին լուրջ ուսումնասիրութիւն մը ունի ռումէն հայագէտ Եոն Փոփեսքու, Ռումանիոյ արեւելագիտութեան օրգան «Սթուտիա էտ Աքտա Օրիենթալիա» տարեգրքին եւ «Թրիպունա» պարբերականին մէջ:

Նորայայտ չորս էջնոց ձեռագիր – պատառիկին մէջ զետեղուած չափածոյ վերնագիրները գրուած են հայերէն՝ «Երգ Օլախնակ» (իմա՝ Մոլտովացիներու), իսկ բնագիրը գրուած է ռումաներէն, սակայն հայկական տառերով:

Կեռլա քաղաքը, ուր գտնուած է վերոյիշեալ ձեռագիր – պատառիկը, հիմնուած է 1700ին, ԺԸ. դարու սկիզբը Մոլտավիայէն Թրանսիլվանիա գաղթած մեծ թիւով Հայերու կողմէ եւ դարձած է Հայաշատ մեծագոյն կեդրոններէն մէկը, ուր ծաղկած են առեւտուրը, արհեստագործութիւնը եւ մշակոյթը: Կեռլա ծանօթ է «Արմենոպոլիս» կամ «Արմենիերստադ», այսինքն Հայաքաղաք անունով: Հոն կը հիմնուին հայկական կարեւոր դպրոցներ:

Կեռլայի մէջ, հայերէն շատ հարուստ եւ չափազանց արժէքաւոր ձեռագիրներու կողքին, կը պահուի նաեւ 1346ին Խրիմի մէջ գրուած աւետարան մը, ուր հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան ոչ միայն Հայերու, այլեւ ուրիշ ժողովուրդներու մասին:

Հայատառ ռումաներէն նորայայտ այդ ձեռագիրը Ֆոլքլորի եւ կրօնական երգերու հաւաքածոյի մը մէկ մասն է: Հաւաքածոն 1719ին գրած է Հայ մը, որ լաւ գիտցած է ռումաներէն եւ հունգարերէն լեզուները:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կենդանիները շատ հաճելի ընկերներ են: Ոչ հարցումներ կ'ուղղեն եւ ոչ ալ քննադատութիւն կ'ընեն:

ԷԼԻՈԹ

×

Գիտէ՞ք թէ ինչ է պարտականութիւնը: Այն որ ուրիշներէ կը պահանջենք:

ԱԼԵՔՍ. ՏԻՒՄԱ

×

Պատուաւոր մարդու մը մաշած հագուստը՝ կը փայլի իր վճարած բոլոր պարտքերով:

ԿԶԱՎԻԷ ՖՈՐՆԵՐԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ահա այս կերպով կը տանջուէր ան: Իր միտքը ալ ուժ չունէր պահելու գաղափարները, որոնք ալիքներու պէս կ'անցնէին, եւ զոր կեցնելու համար Ժան Վալժան երկու ձեռքով ճակատը կը բռնէր:

Իր կամքը եւ միտքը տակնուվրայ ընող այս աղմուկէն ուրկէ կը ջանար յայտնութիւն եւ որոշում մը առնել, մի միայն վիշտ կ'ընդունէր:

Գլուխը տաքացին կ'այրէր: Պատուհանը գնաց եւ բոլորովին բացաւ: Երկինքը աստղ չկար: Նորէն եկաւ եւ սեղանի քով նստաւ:

Առաջին ժամն այսպէս անցաւ:

Սակայն մտահոգութեանը մէջ կամաց կամաց անորոշ ծրագիրներ կազմուիլ եւ հաստատուիլ եւ իրողութեան ճշդութեամբ կրցաւ ընդնշմարել չէ թէ իրերու ամբողջ վիճակը այլ անոր քանի մը պարագաները:

Նախ գիտեց թէ այս վիճակի կարի տարօրինակ եւ կարի տագնապալի վիճակ մըն էր, բայց եւ այնպէս ինք բոլորովին տէրն էր ուզած կերպովը վարուելու:

Ասոր ալ աւելի շուարեցաւ:

Մինչեւ այն օրը իր ամէն ըրածները, որոնք իր գործողութեանց անաչառ եւ բարեպաշտական նպատակին չէին վերաբերեր, ծակ մըն էին միայն զոր կը փորէր իր անունը մէջը պահելու համար: Ամփոփ միտքով խորհած ժամանակները, տքնութեամբ անցուցած գիշերները միշտ ամէնէն աւելի վախցած բանն էր լսել այն անունին արտաբերուիլը. կ'ըսէ խորովի թէ իրեն համար ամէն բան վերջացած պիտի ըլլայ, եթէ անունը տրուելու ըլլայ. թէ օր մը եթէ յայտնուէր այն, պիտի ջնջէր իր նոր կեանքը, եւ ով գիտէ, գուցէ նաեւ իր նոր սիրտը պիտի անհետէր: Կը սարսռէր՝ մտածելով միայն թէ հնարին էր այս բանը: Անշուշտ այն միջոցին ուր այսպէս կը խորհէր եւ կը տքնէր եթէ մէկը ըսած ըլլար իրեն թէ պիտի գայ ժամ մը որ այն անունը իր ականջին պիտի հնչէ. ուր այն սոսկալի բառը, Ժան Վալժան անունը յանկարծ մթութեան խորերէն պիտի ելնէ եւ իր առջեւ պիտի կանգնի, ուր այն ահագին լոյսը որ իր անունը պաշարող գաղտնիքը փարատելու համար ծագած է, յանկարծ իր գլխուն վերեւը պիտի փողփողի, եւ թէ այն անունը պիտի չսպառնայ իրեն, թէ այն լոյսը աւելի թանձր մթութիւն մը պիտի կազմէ, թէ այն պատառուն վարագոյրը գաղտնիքը պիտի աւելցնէ, թէ այն երկրաշարժը աւելի պիտի ամրապնդէ իր շէնքը, թէ՝ եթէ ինքն ուզելու ըլլայ՝ այն ահագին դիպուածէն կրնայ ոչ այլ ինչ հետեւիլ եթէ ոչ իր էութեան աւելի յայտնի եւ միանգամայն աւելի անթափանցելի կերպարան մը առնուլը. եւ թէ բարեհէր ու արժանապատիւ Մատըլէն քաղքենին Ժան Վալժանի ուրուականին հետ դիմադիմուելով ալ աւելի պատիւ, ալ աւելի հանդարտութիւն եւ ալ աւելի յարգանք պիտի գտնէ. եթէ կ'ըսեմ, մէկը անոր ըսած ըլլար այս բաները, գլուխը պիտի օրէր եւ յիմարութիւն պիտի սեպէր զանոնք: Այլ եկուր տես որ ճիշդ ատոնց ամէնն ալ ահա կը պատահէր. բոլոր անհնարին կարծուած բաները իրական եղելութիւն մը եղած էին եւ Աստուած թոյլ տուած էր որ այդ յիմարական բաները իրապէս տեղի ունենան:

Իր մտախոհութիւնը հետզհետէ կը պարզուէր: Հետզհետէ ինչ կացութեան մէջ գտնուիլը կը հասկնար:

Այսպէս կ'երեւակայէր թէ չգիտեմ ինչպիսի քունէ մը արթնցած էր, թէ գիշերը անդունդի մը յետին եզրը հասնելով ոտքի վրայ կը սարսռէր, եւ ի նանիր նահանջելով՝ զառիթափի մը վրայէն վար կը գլորէր: Մութին մէջ անծանօթ մարդ մը, օտարական մը կ'ընդնշմարէր յայտնապէս. կը դիտէր որ այդ մարդը Ժան Վալժանին տեղը դէպի անդունդը կը մղէր զայն: Այս անդունդը նորէն գոցուելու համար պէտք էր որ մէկը մէջը իյնար, այսինքն ինքը կամ միւսը:

Եթէ ուզէր կրնար թողուլ որ միւսը իյնայ:

Եթէ մութը կատարելապէս փարատեցաւ, խոստովանեցաւ ինքնին թէ թիարանին մէջ իր տեղը պարապ մնացած էր. թէ ինչ որ ընէր, այդ տեղը իրեն կը սպասէր. թէ Փըթի Ժերվէի դրամը գողցած ըլլալուն համար հոն պիտի երթար. թէ այն տեղը իրեն պիտի սպասէր եւ զինքը պիտի հրաւիրէր մինչեւ որ երթայ, թէ անհրաժեշտաբար եւ հարկաւորապէս պիտի երթար հոն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վարժապետեան (Քաղապլանքա), Տէր եւ Տիկին Լ. Մեսաճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ս. Մեսաճեան եւ աղջիկները, Տոքթ. Յ. Պէրպէրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Ա. Սիւրմէնեան եւ զաւակները (Քազապլանքա), Տէր եւ Տիկին Պ. Վարժապետեան եւ զաւակները (Քազապլանքա), Տէր եւ Տիկին Ա. Պէրպէրեան (Նիժերիա), Տէր եւ Տիկ. Ս. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փէհլիվանեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Լ. Սրմաքէշեան, Տէր եւ Տիկին Երեմեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Փաշապէզեան (Երեւան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՖՈՐԹԻՒՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մեսճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 15ին Քազապլանքա: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Քազապլանքա :

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Վարժապետեան, Մեսաճեան, Պէրպէրեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր խղճալին հետեւեալ նուէրները :

Տէր եւ Տիկին Ճէյրաէլ Պահատուրեան կը նուիրէ Ազքատ ծեր մամիկներու բաժնելու համար 500 փրանք: Նոյն նպատակով դարձեալ Լիոնի շրջանի, կը նուիրէ հինգ հարիւր Փր. բաժնելու համար աղքատ ծեր մամիկներու :

Տէր եւ Տիկին Ն. Թիւթիւնճեան Աղքատախնամին կը նուիրէ հարիւր, Ա. Պահատուրեան Աղքատախնամին հարիւր : Մարսէյլ: Յ. Փափազեան Երթականին, իր զաւկին Ֆիլիփ Փափազեանի ընդ. Օր. Հայկանուշ Թուր Սարգիսեանի ամուսնութեան առթիւ յիսուն, Ոմն յիսուն Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան Աղքատախնամին քսան, Մ. Մարգարեան ընտանենց Զրօրհնէքի կնքահայրութիւնը 250 փրանք :

Տ. Յովհաննէսեան կը նուիրէ տասը քիլօ ալիւր, եւ տասը լիթր գինի :

Տէր եւ Տիկին Հ. Մովսէսեան կը նուիրեն Մկրտութեան Ս. Խորհուրդի մեռոն Թափի եւ դրոշմի ատեն՝ գործածուելու համար արծաթեայ «ափսէ» մը :

Փարիզէն Աւագ Սարկաւագ Գ. Վարժապետեան Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կը նուիրէ եկեղեցւոյ յատուկ գործածուելու դրօշակ մը եւ Սկիհի ծածկոց մը որուն փայտերը Լուտեր նուիրած է :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տօնապետեանէ յիսուն փրանք Յակոբ Սիմոնեանի մահուան առթիւ :

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Կեդր. ջեռուցման համար եղած նուիրատուութիւններ :

Նախկին ցանկ 4135 փրանք :

Տէր եւ Տիկին Ազգէ Պարկիրճեան 500

Տիկին Ն. Քիրիշճեան 150 փրանք, Տիկին Ս. Մուրատեան, Տէր Պալեան ընտանիք (Անկէն), Տէր եւ Տիկին Օ. Պայրամեան, Տիկին Հայկուհի Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մարանկէօզեան (Մարգար Եթերեանի մահուան առթիւ), Այրի Տիկ. Մ. Մխաքեան (իր ամուսնոյն Ստեփան Մխաքեանի քառասնից առթիւ), Տիկին Ա. Մուրատեան եւ զաւակը Յակոբ (իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան Ե. տարելիցին առթիւ) 100ական փրանք :

Տիկին Ա. Քէօսէեան, Տիկին Ֆիմի Արծիւեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տատուրեան, Տէր եւ Տիկին Տավուլճեան (Մկրտիչ Աղզապէկեանի յիշատակին), 50ական Փր.: Ոմն 30, Տիկին Գ. Յակոբեան 30, Տէր եւ Տիկին Հ. Յակոբօղլու 25: Պ. Օ. Դանիել, Տիկին Ա. Գաւալճեան, Տիկին Կ. Կէօրկեան քսանական : Պ. Պ. Հ. Մարգարեան, Գ. Հարենց, Գ. Ալիքսանեան, Տիկին Պահթիարեան, Զ. Քէշիշեան, Տիկին Փ. Իփէքեան տասնական փրանք :

Ընդհ. գումար՝ 5890 փրանք :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն, Պ. Լեւոն Անդրէասեան 20 փրանք կը նուիրէ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, ըստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9): Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն :

Ուրբաթ (Յունվ. 19) Պօմոն, դպրոցի սրահը :

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը :

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան երեկուան ժամը 9ին :

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16ին, Օթէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ :

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ, երգեր, արտասանութիւններ :

Տրամախօսութիւն Կաղանդ Պապայի

մէկ արար եւ նուէրներու բաշխում

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ սեղաններու շուրջ :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Ընդ. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21·30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Ընդ. Միութեան Վարչութիւն

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարախումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը

Մարտ 10ին

×

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելում մի ենթարկէ ընթացիք ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 փր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 20 JANVIER 1968
Le Numéro 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11115
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.115

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Երկու պատերազմ : Երկու ցեղասպանութիւն :

Հայկական աննախընթաց ողբերգութիւնը քաղաքակիրթ աշխարհի խիղճը ցնցած էր 1915ին եւ յաջորդող տարիներուն :

Մեծ դաշնակից պետութեանց պատասխանատու վարիչները քանիցս հանդիսաւոր յայտարարութիւններ էին ըրեր ի նպաստ Հայերուն, որոնք ո՛չ միայն կը զոհուէին Թրքական բարբարոսութեան, այլեւ բոլոր ճակատներուն վրայ կը կռուէին իրենց կողքին, յանուն արդարութեան եւ իրաւունքի, այն յոյսով, որ վերջապէս պիտի ազատագրուի Հայաստան :

Դեռ աւելին ու ամէնէն կարեւորը :

Ապրիլ 11–24էն ճիշդ մէկ ամիս ետք, 1915 Մայիս 24ին, առաջին ջարդերու լուրերը ստանալով, Ֆրանսա, Ռուսիա եւ Անգլիա ծանուցագիր կուտային Բարձրագոյն Դրան, յայտնելով, որ Հայկական ջարդերուն համար անձնապէս պատասխանատու պիտի բռնեն օսմանեան կառավարութեան բոլոր անդամներն ու անոր գործակալները :

Անտրէ Մանտէլշթամ, Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգմանը, որ այս տեղեկութիւնը կը հաղորդէ իր հոյակապ գրքին մէջ («Օսմ. կայսրութեան ճակատագիրը», Փարիզ 1917), կ'աւելցնէ.

« Յանուն մարդկութեան պատուին, պէտք է յուսալ, որ թուրք ժառոպէնները պիտի չխուսափին այս հանդիսաւոր յայտարարութեան հետեւանքներէն, ինչպէս որ իրենց արարքները պիտի չկրնան խուսափիլ պատմութեան անողոք վճիռէն» (էջ 279) :

Ռուս բազմահմուտ քաղաքագէտը, որ Զինադադարի օրերուն Փարիզի մէջ իրաւագէտ – խորհրդականը դարձաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան եւ յետագային ուրիշ արժէքաւոր ու փաստալից գիրք մը հրատարակեց Հայկական Հարցին մասին, «Կարմիր դահլիճ» կ'անուանէ մեծ – եպարքոս Սայիտ Հալիմ փաշայի կառավարութիւնը, որուն մէջ «դիկտատոր»ներ էին Էնվէրն ու Թալէաթը, մեղսակից ունենալով Խալիլ պէյն ու Ճէմալ փաշան, ինչպէս նաեւ Իթթիհատի երկու չարաշուք բժիշկները՝ Պէհաէտտին Շաքիրն ու Նազըմը :

Դժբախտաբար ի դերեւ ելան Մանտէլշթամի եւ ամբողջ հայ ժողովուրդի յոյսերը :

Յաղթական մեծ դաշնակիցները, որոնք տարիներով իբրեւ տէր եւ տիրական նստան Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ եւ ամէն հնարաւորութիւն ունէին պատժելու ջարդարարներն ու անարգութեան սիւնին գամելու Թուրքերը, մոռցան իրենց հանդիսաւոր խոստումները :

Ու իրարու հետ մրցումի ելան սիրաշահելու համար ոճրագործները :

Մոռցան Հայութիւնն ու անոր արդար դատը :

Տարբեր դիրք պիտի բռնէին յաղթական դաշնակիցները երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին :

Բոլոր ճակատներուն վրայ չարաչար պարտուած Գերմանիոյ պատասխանատու վարիչներէն հաշիւ պիտի պահանջէին Նիւրէնպէրկի դատարանին առջեւ, իրենց գործած ոճիրներուն համար :

Հրեաներու զանգուածային ջարդը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէր անոնց չարիքին :

Մինչ Թրքական « կարմիր դահլիճ »ի փախստական նախարարները դաշնակիցներու դատարանէն խուսափելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան դատարանին կողմէ մահուան կը դատապարտուէին եւ իրարու ետեւէ շանսատակ գետին կը փռուէին զանազան մայրաքաղաքներու սալայատակներուն վրայ, Հրեայ ջարդող նացի նախարարներն ու վարիչները Նիւրէնպէրկի մէջ կը քաւէին իրենց ոճիրները, դաշնակիցներու արդար դատավճիռով :

Երկու պատերազմ : Երկու ցեղասպանութիւն :

Երկու չափ : Երկու կշիռ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՃԱՌԷՆ ԵՏՔ,

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Ինչպէս գրած էինք, երէկ, Ճոնսընի ճառը մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ : Այս ճառը, աւանդական ու պարտադրուած է Միացեալ Նահանգներու նախագահին : Քոնկրէն լիակատար նիստ գումարած է եւ հոն է որ Ճոնսըն տեսակ մը հաշուետուութիւն պէտք է ընէ, իր մէկ տարուան գործունէութեան : Երեսփոխանները մասնաւոր կերպով ընդգետներով կուգան նիստին, կիներն ալ կը հրաւիրուին եւ մասնաւոր հանդիսութիւն մը կը ստանայ ամէն բան : Եւ այս ամբողջը անշուշտ կը սփռուի 70 միլիոն հեռատեսիլի գործիքներու պաստառներուն վրայ :

Նիւթը պարզ է Ճոնսընի համար : Նախ Վիէթնամ, ապա՝ տոլարը :

Ըսինք արդէն, Միացեալ Նահանգներու նախագահը ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի զիջում ընելու Վիէթնամի մէջ: Հանոյի առաջարկներու ներկայ պատասխանը՝ ո՛չ է : Ճոնսըն տեղի չի տար, ոչ իսկ Ու Թանի կամ Ս. Քահանայապետին : «Միացեալ Նահանգները, կ'ըսէ նախագահը, միշտ փափաքած են խաղաղութեան յանգիլ Վիէթնամի մէջ, որքան կարելի է շուտ, բայց կառչած կը մնան այն պայմաններուն զորս ճշդած են խօսակցութեանց մասնակցելու համար : Այս միջոցին իսկ, կ'ուսումնասիրենք Հանոյի վերջին յայտարարութիւններուն իմաստը : Բայց խորհրդաւոր ոչ մէկ բան կայ այն հարցերուն շուրջ որոնք պատասխան մը պէտք է ստանան ոմբակոծութիւնները դադրելէն առաջ : Եթէ Սան Անթոնիոյի մէջ, ըրած յայտարարութիւններս կրնան երբեւէ հիմ ծառայել հաշտութեան խօսակցութիւններու — կը յուսամ եւ կ'աղօթեմ որ այդպէս ըլլայ — կը խորհրդակցինք մեր զինակիցներուն հետ եւ միւս կողմին, տեսնելու համար թէ նախ եւ առաջ զինադուլ մը կարելի է հաստատել» : (Յիշենք որ Սան – Անթոնիոյի մէջ, Ճոնսըն կ'ըսէր թէ ոմբակոծութիւնները կը դադրին եթէ խօսակցութիւններ սկսին արագօրէն եւ հիւսիսային Վիէթնամցիները դադրեցնեն իրենց թափանցումը՝ հարաւ) :

Գալով տոլարին, հոս ալ զիջում չկայ : Պիտի պաշտպանուի մինչեւ ծայրը. Ճոնսըն քոնկրէէն պիտի դիմէ որպէսզի փոխուի ներկայիս ի զօրու եղած օրէնսդրութիւնը որպէսզի «ազատագրուի» դրամին ապահովութեան ոսկի – պահեստը : Ցարդ ամերիկեան կեդրոնական դրամատունը կրնար դրամ հանել հրապարակ միայն այն պարագային երբ ոսկին իր պահեստը հանուած դրամին մէկ չորրորդը ներկայացնէր :

Այս դրութիւնը արդիւնաւոր չի նկատուիր եւ շատ մը երկիրներ հրաժարած են անկէ, որոնց կարգին՝ Ֆրանսա : Արդարեւ կը բաւէ օրէնքը դարձնել եւ դրամի տեղ վարկ բանալ այսինքն չէք հնչուն դրամի տեղ : Ներկայիս այս կանոնը Ֆորթ Նոքսի (ոսկիի պահեստանոցը, Ամերիկա) մէջ անձեռնմխելի կը դարձնէ ոսկիի գրեթէ ամբողջ պահեստը 10,7 միլիառ : Եթէ այդ ոսկին պէտք ունենային, ստիպուած էին դրամ քաշել հրապարակէն, ինչ որ մեծապէս կը խանգարէր երկրին տնտեսական կեանքը : Արդ ուրիշ կարգադրութեան մը համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը յանձնառու եղած է օնսը 35 տոլարէն ոսկի հայթայթել որեւէ կեդրոնական դրամատան : Եթէ տրամադրելի ոսկի չունենայ, ատիկա տեսակ մը սնանկութիւն կը նշանակէ, Ճոնսըն չուզեր հոդ հասնիլ : Ջնջելով ապահովութեան ոսկի պահեստը, Ճոնսըն տասը հազար թոն ոսկի պիտի ունենայ տրամադրելի : Եւ անոնք որոնք կ'ուզէին շահադիտութիւն ընել տոլարի վրայ, պիտի չկարենան :

× Նախագահ Ճոնսըն հարիւրէն տասը համեմատութեամբ կը ջնջէ դեսպանատուներու անձնակազմը :

×

Մոսկուա յայտնեց ամերիկեան կառավարութեան որ Խորհ. Միութիւնը անտարբեր պիտի չմնայ եթէ Քամպոճ «հողամասը բռնաբարուի» : Խորհ. Միութիւնը ուզած է միշտ, որ Քամպոճ չէզոք երկիր մը մնայ, ըստ Ժընեւի համաձայնագրերուն : Ուաշինկթըն բաւական չոր պատասխան մը տուած է, շեշտելով թէ աւելի լաւ կ'ըլլայ որ Խորհ. Միութիւն իր ազդեցութիւնը ի գործ դնէ ամրապնդելու համար հակակշռի միջազգային յանձնախումբը եւ ապահովելու Քամպոճի չէզոքութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը :

ՕԴԸ ՄԻՇՏ ԳԷՇ Է ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Ազդակ (Յունուար 16) հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.

Լիբանան այս տեւողութեամբ եւ սաստկութեամբ փոթորիկ տեսած չէր : Պետական բոլոր սպասարկութիւնները զօրաշարժի ենթարկուած են՝ օգնութեան գործը կազմակերպելու, վնասները գնահատելու եւ դարմանելու համար : Նախագահն ու տիկին Հելու անձնապէս կը հետեւին օժանդակութեան կազմակերպման : Բայց հաղորդակցութեան դժուարութիւնը կ'ուշացնէ կամ արգելք կ'ըլլայ թէ օգնութեան գործին եւ թէ աշխատանքներուն :

Անցեալ Ուրբաթի եւ Շաբաթի մրրիկին յաջորդեցին հեղեղային անձրեւներ ծովեզերկայ շրջաններու մէջ, ձիւն՝ լեռներու վրայ եւ սաստիկ ցուրտ : Ջերմաչափը երէկ չորսի իջաւ Պէյրութի մէջ, զերոյէն վար 11ի՝ Մայրիններու շրջանին եւ նուազ 7ի՝ Պայտարի մէջ: Պայտարի կիրճին մէջ, ձիւնի խաւին թանձրութիւնը երկու մեթրի հասած է : Ձիւնեց երկու հարիւր մեթր բարձրութենէն սկսեալ : Ձիւնը հասաւ մինչեւ Ճամհուր : Պէյրութի մէջ եւս ձիւնի փաթիլներ ինկան, բայց հալեցան գետին հասնելէ առաջ : Օդաչափը գիշերուան համար ձիւն կը նախատեսէր Պէյրութի մէջ, բայց չեկաւ :

Երկու հարիւր մեթր բարձրութենէն սկսեալ, ցուրտը եւ ձիւնը մեկուսացուցած են ամէն կեանք :

Այսուհանդերձ, օդաչափը այսօրուընէ սկսեալ կը նախատեսէ մթնոլորտային պայմաններու մեղմացում մը : Ջերմաչափը մէկ կամ երկու աստիճանի պիտի բարձրանայ ու օդը երբեմն պիտի բացուի :

ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏԸ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Փոթորիկին պատճառած վնասներուն առաջին տեղեկագիրները սկսած են հասնիլ կառավարութեան : Օրեր պէտք են տակաւին՝ վերջնական հաշուեկշիռը կազմելու համար : Բայց այժմէն իսկ յայտնի է, թէ վնասները կը հասնին բազմատասնեակ միլիոններու :

Ստորեւ՝ վնասներու առաջին հաշուեկշիռը.

Ալիքները տարին Պէյրութի նաւահանգիստին երրորդ աւազանին ալիքարգելը : Երեսուն մեթր լայնքով ճեղք մը բացուած է :

Պէյրութի ամբողջ ծովափը, Տորայէն մինչեւ Ուզաիի աւերուած է : Ծովեզերեայ բազմաթիւ պողոտաներ եւ փողոցներ, ինչպէս Ուզաիի պողոտան եւ Փարիզ պողոտան, փակուած են երթեւեկութեան առջեւ : Բազմաթիւ տուներ փուլ եկած կամ վտանգուած են : Բնակիչները հեռացուեցան : Ծովային բաղնիքները մեծ վնասներ կրեցին :

ԵՐԵՔ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆ ԱՒԵՐՈՒԱԾ

Սայտայի մօտերը, Ապու էլ Ասուատ շրջանին մէջ հաստատուած պաղեստինցի գաղթականներու կայանը ողողուեցաւ ծովուն ջուրերով : Ալիքները տարին 23 փայտաշէն տուն : Զոհ չկայ : Գաղթականները Սայտա փոխադրուեցան :

Սայտայի մէջ, ծովուն եզերքը գտնուող բազմաթիւ տուներ եւ խանութներ ողողուեցան : 500 հոգի հեռացուեցան իրենց տուներէն :

Ճիւնիի մէջ եւս անպատսպարներու թիւը բարձր է : Ծովեզերեայ ճամբան անգործածելի դարձած է :

Սուրի շրջանին մէջ, երկու գաղթակայան ողողուած են :

Պեքաայի մէջ, Լիթանիի ջուրերը յորդեցան ու ողողեցին Ֆերիտ Ճեմիլ Նաամէի ագարակը : Նահր էլ Քեպիրը եւս յորդեցաւ եւ ամբողջովին մեկուսացուց Աքքարի Հաքար գիւղը :

Նահր էլ Պարետի պաղեստինցի գաղթականներու կայանին պատերէն մէկը փուլ եկաւ ու չորս երախայ մնացին փլատակներու տակ : Մէկը մեռաւ, երեքը վիրաւորուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ Ֆրանս – Փրէս կը հեռագրէ թէ 38 տարեկան հայ կին մը, տիկին Նուրա Նատէր – Միրզայեան ութ քիլօ 400 կրամ ծանրութեամբ զաւակ մը աշխարհ բերած է, տեղւոյն հիւանդանոցը : Մայր ու տղայ լաւ են :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ հիւանդը նոր գործողութեան մը ենթարկուեցաւ : Լեարդէն ետք, այս անգամ ստամոքսի : Գործողութիւնը 3 ժամ տեւած է եւ անհրաժեշտ նկատուած ներքին արիւնահոսութեան մը պատճառով : Սիրտը կը շարունակէ բաբախել, բայց հիւանդին վիճակը միշտ մտահոգիչ է :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Ամերիկա համաձայնութեան եկած են հիւլէական զէնքերու ոչ – բազմացման նոր ծրագրի մը շուրջ :

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Դ.

Հայ տարագրեալներուն պատկանող գիւղերը բնակեցնելու եւ շէնքերը խուցնելու համար, Թրքական ներքին նախարարութիւնը Յունիս 9, 1915ին ծածկագիր հեռագրով նահանգներու եւ գաւառներու քաղաքային վարչութեանց հրամայած էր հետեւեալը.— Յունիս 9, 1915 Կ. Պոլիս :

« Էրմէնիլէրտէն Թախլիյէ էտիլէճէք գասապա, վէ գարիյէ լէրտէ, պուլունան մէքթէպլէրին, օրալարտա եէրլէշտիրիլէ - ճէք օլան մուհաճիրլէրինը խըլամիյէճէ, Թէ- շէքքիւլ հազըրը իւէ, եանի, մէքթէպ օլարագ, Թէրկի, վէ եալընըզ, մէպանի- նին գըյմէթի հազըրէսի իւէ իւհթիմա էթուէյի ալաած վէ էսէվաթը Թէարի - սիյէնին՝ մըգտար վէ գըյմէթլէրինին ուէպթը աէֆթէր օլունմասընը » :

« Այն գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ, ուրկէ Հայերը կը հեռացուին, անոնց սեփական դպրոցները իրենց ներկայ վի - ճակով կը պահէք այլնքն իբր դպրոց պահեցէք, եւ յանձնեցէք զանոնք հոն տե- ղաւորուելիք խուժ գաղթականներուն, միայն՝ արձանագրեցէք անոնց մէջ գտնը- ւած գործիքները, պարունակութիւնը, շէնքերուն թիւը եւ արժէքները, մասնա - ւոր տոմարի մէջ, իրենց ներկայ արժէ - քովը » :

Սեպտեմբեր 12, 1915ին, «Լքեալ գոյ - քերու Յանձնախումբը», (Թամիէ Քոմի- սիոնը վէ էմվալը Մէթրուքէ Քոմիսիո - նը)՝ (Թուրք կառավարութեան յափշտա- կիչ մարմինները) պահանջած են դպրոց- ներու մանրամասնութիւնը արձանագրը - ուած տոմարները, իրենց ուզած ձեւով կարգադրութիւններ ընելու համար, գոր- ծածելով զանոնք որպէս Թրքական սեփա- կանութիւններ :

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻ 135 ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ 1915ԻՆ

		Դպրոց	Աշակերտ	Ուսուցիչ
Էրզրում Քաղաք եւ Դաշտ (Օվա)		27	3,134	84
Քղի (Գարա)		27	1,703	43
Դերջան (Մամախաթուն)		12	495	12
Խնուս		8	367	12
Թորթում	չէ ճշդուած	—	—	—
Քէսքին (Սպեր)		3	80	3
Բասեն		7	315	7
Երզնկա		22	1,864	63
Րէֆայիէ	չէ ճշդուած	—	—	—
Գուրուչայ	չէ ճշդուած	—	—	—
Քէմախ		13	674	16
Բաբերդ (Պայպուրթ)		9	844	32
Պայազիտ		6	392	13
Տիատին		—	—	—
Գարա - Քիլիսէ		—	—	—
Ալաշկերտ (Թօփրաղ Գալէ)		—	—	—
Թութաք (Անթապ)		—	—	—
		—	—	—
		—	—	—
		135	9,868	286.

Ինչպէս նախապէս յիշատակուեցաւ, Էրզրումի նահանգը ունէր 19 գայմագամ- լըգներ, պարփակուած երեք սանճագնե- րու (Միւթէսարըֆլըգներու) մէջ: Բոլոր գաւառներու մէջ Հայերու դէմ ցեղասպա- նութեան գատավարութիւնը չըրացաւ, քէմալական շարժման եւ այլ քաղաքա - կան պատճառներու բերումով : Այսու - հանդերձ, միայն Բաբերդի գաւառին դա- տավարութիւնը կատարուեցաւ, տարա - գրութեան մասին, մեծամասնութեամբ Թուրք վկաներու վկայութեամբ :

Ստորեւ կուտանք քանի մը հատուած - ներ՝ Պատերազմական Ատեանի վճռագրէն առնուած, տառացի կերպով, որ գաղա - փար մը կուտայ նաեւ Էրզրումի միւս գա- ւառներու մէջ կատարուած եղելութեանց, քանի որ նոյն օրերուն, նոյն նահանգի միւս մասերուն մէջ նոյնանման դէպքեր պատահած են :

Ալի էֆէնտի վկայեց Պատերազմական Ատեանին առջեւ՝ (արձանագրուած է վճ- ռագրին մէջ՝ Բաբերդի տարագրութեան եւ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպա - նութեան մասին).— (Բնագիրը)

« Էրմէնիլէրի, պիր կիճէ, հէչ բիմսէ - նին խապէրի վէ մալիւմաթը :օլմատան (Պայպուրթ) Գայմագամը՝ Նուսրէթ Պէ- յին՝ էմրի իլէ, Փօլիս վէ ժանտարմալար, կիւրիւլթի վէ փաթըրթը իլէ, Թօփլայա - րագ, գավալլը իւսանիյէթէ րիյաէթ օ - լունմատան, սէվգ օլունուզլարը, վէ մալլարը, խանէլէրինտէ գալըպ, եւնէ Նուսրէթ Պէյին էմրի իլէ Թօփլանըլըլա- րագ, սաթըլըրըղնը ... Նուսրէթ Էրզը - րում վալիսի Թահսին Պէյին աատմը ի - տի :

« Էրմէնիլէրի օնլէս - ենիմի կիւն գար- փընտա, ալայ - ալայ, գաֆիլէյէ ի - լէ, սէվգ «լունմալա վէ գաֆիլէյէ, ժանտարմա, աաքէր, վէ պաշը - պօզուք Թէրֆիգ էտիլմիշտէ խառւյինի, վէ պուն- լարըն եօլտա դաթլ էտիլտիյինի ... վէ Նուսրէթ Պէյ Եիւզ - էլլի գատէր գըզ վէ էրքէք էրմէնի չօճուգլարընը Պին Պաշը Խանը տէնիլէն մահալլէ տօրտուրուպ, հէր- քէսին օրայա կէտիւպ խըթէտիյինի ալըր, վէ պիլ ախէրէ, Նուսրէթ Պէյ իսլամլա - րըն եանընտա պուլունանլարատան պիր գըզ վըրդըտա, գուզէլ եւնէ սէվգ էտիլ - տիյինի ...» :

Թարգմանութիւնը հետեւեալն է.

« Հայերը (Բաբերդի) մէկ գիշերուան մէջ, առանց նախապէս լուր տրուելու, Գայմագամ Նուսրէթ Պէյի հրամանով, փօլիսներով եւ ժանտարմներով, հաւա - քելով, վայնասուններով, առտուն կա - նուխ, առանց մարդկային որեւէ գթացու- մի, տարագրած են բոլորը, եւ անոնց սե- փականութիւնները, որ մնացած էին ա - նոնց տուներուն մէջ, Նուսրէթ Պէյի հը - րամանով, հաւաքել տրուած եւ ծախու դրուած է :

« Նուսրէթ Էրզրումի Վալի Թահսին պէյին մարդն էր : (Պայպուրթի) Հայերը 15 - 20 օրուան մէջ սին, մաս առ մաս, կարաւանի ձեւով ղրկուած էին եւ տարա- գիրներու կարաւանին ընկերացած էին ժանտարմներ, զինուորներ եւ պաշը - պօզուքներ, որոնք ճամբան սպաննած են զանոնք : «Նուսրէթ Պէյը 150ի չափ որ - բացեալ աղջիկ եւ մանչ փոքրիկներ բերել տուած եւ լեցուցած է Պին Պաշի Խան կոչուած տեղը, եւ ծանուցած է Թուրք ժողովուրդին՝ բոլորին (Հէրքէս) երթա- լու եւ իրենց ուզած տղաքը կամ աղջիկ- ները ընտրելով իրենց հետ տանելու : Յետոյ դարձեալ Նուսրէթ Պէյ այդ իս - լամներուն քով գտնուած հայ որբերը նո- րէն հաւաքել տալէ ետք, տարագրու - թեանց ղոհ ըրած է» :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հակառակ ներքին տագնապներու, արտաքին ճնշումներու՝ 1838 - 63 բնակչութիւնը կ'աճի, 750 հազարէն կ'անցնի մէկ միլիոն վեց հարիւր հազարի : Երեսուն տարուան մէջ կը վերստանայ ծովային ժողովուրդի համբաւը, 1877ին ունի 5200 նաւ : Արտաքին պարտքը կը բարձրանայ 720 միլիոն տրախմի : Տուրքերը կը բարձրանան, դանձը դատարկ է, կառավարութիւնը կը տապալի :

1913ին Գէորգ կը սպաննուի Սելանիկի մէջ, կը յաջորդէ Կոստանդին, կը մերժէ պատերազմի մտնել, կը հրաժարի, կը յաջորդէ երկրորդ որդին Աղեքսանդր : որ կը մեռնի երիտասարդ, կը վերադառնայ Կոստանդին : Պարտութիւն Փոքր Ասիոյ մէջ, նախարարներ կը դատապարտուին : Աղքատ երկրի մը մէջ երկու միլիոն տարագիրներ կը հաստատուին, տնտեսական ընկերային խնդիրները կը ծանրանան : Միապետութեան կը յաջորդէ հանրապետութիւն, յետոյ կրկին միապետութիւն, գործողները զինուորականներ են, որովհետեւ միակ կազմակերպութիւնը զինուորականութիւնն է, աշխարհիկ ուժեղ կազմակերպութիւններ չկան, միապետը, որ սահմանադրութեան պահակն է, զինուորականութենէն դատ յենակէտ չունի, կամ ենթարկուելու է, կամ մեկնելու է : Խորհրդարան կայ, բայց չունի ինքնավարութիւն, չարիքը կը կայանայ ընկերային, տնտեսական, պատմական պատրաստութեան մէջ, կուսակցական պայքարներու մէջ, վարիչ դասակարգի տկարութեան մէջ :

Վերջին շրջանի դժբախտութեան պատասխանատուն մնաց Կրետացին Վենիզելոս : 1918 Դեկտեմբեր 30ին կ'երազէր հիւսիսի Եպիրոսը, Արեւելեան Թրակիան Պոլսոյ հետ, Արեւելեան Անատոլուն Իզմիրի հետ, Եգէականի կղզիները, Հռոդոս եւ Կիպրոս : Այսպէս Բիւզանդական կայսրութիւնը կը վերածնէր Անգլիոյ հովանաւորութեան տակ : Անգլիա կը հեռացնէր Իտալիան կղզիներէն, Իզմիրէն, գրժելով Լոնտոնի դաշնագիրը : Իսկ Ռուսիոյ համաձայն էր Թրակիան Պուլկարիոյ յանձնելու : Մերձաւոր Արեւելքի կարգադրութիւնը կ'ըլլար առանց նկատի առնելու պատերազմի ամէնէն աւելի զոհողութիւն բերող Ռուսիան, որ պիտի օժանդակէ նեղուցներու դարաւոր պահակին՝ տիրանալու իր ջուրերուն :

Յոյն պատմաբանը. Թուկիտիդէս, կը գրէր. «Մեր սահմանադրութիւնը օտար օրէնքներու ընդօրինակութիւն չէ, մենք ուրիշներու օրինակ ենք, առանց անոնց նմանելու : Իր անունը ժողովրդավարութիւն է, որով քաղաքը չենք վստահիր սակաւապետութեան մը, այլ՝ քաղաքա -

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Հազիւ թէ այս խօսքերը արտասանած էր, երբ հողի երեւցան սանդուխին գըլուխը: Ալի Օսման իսկոյն ճանչցաւ Պէշիկթաշի ոստիկանութեան երկու գլխաւոր քոմիսէրները՝ Ապտիւլ Հալիմ էֆէնտին ու Մէհմէտ էֆէնտին, որոնց կ'ընկերանար ուրիշ անձ մը որ անծանօթ էր իրեն :

Ապտիւլ Հալիմ էֆէնտի որ միւսներէն առաջ կը քալէր, մօտեցաւ սենեակին դրան եւ ցուրտ բարեւ մը տալով՝ ըսաւ երիտասարդին.

— Էֆէնտի, շուտով հագուեցէք որ - պէսզի մեզի հետ գաք...:

— Ո՞ւր պիտի երթանք, հարցուց Ալի Օսման որուն յուզումը կը սաստկանար :

— Եըլտըզէն ձեզի կ'ուզեն, պատասխանեց ոստիկանութեան պաշտօնեան :

Այդ չարաշուք բառը լախտի հարուածի մը պէս իջաւ խեղճ երիտասարդին գլխուն :

— Շատ աղէկ, Թոթովեց, հիմա կը հագուիմ ու կ'երթանք, համեցէք քիչ մը վարը սպասել :

— Ոչ՛, վնաս չունի, մենք հոս դրան քով կը սպասենք, պատասխանեց Ապտիւլ Հալիմ էֆէնտի :

— Ինչպէս որ կ'ուզէք :

Եւ Ալի Օսման պատրաստուեցաւ դուրս ելլելու եւ հագուելու :

— Դուռը բաց ձգեցէք, հրամայեց ոստիկանատան պաշտօնեան :

— Բայց... փորձեց բողոքել խեղճ երիտասարդը որուն շփոթութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար :

— Դուռը բաց պիտի մնայ, կրկնեց միւսը խիստ ձայնով մը :

Ալի Օսման հասկցաւ որ որեւէ ընդդիմութիւն անօգուտ էր, վհատութեամբ գլուխը ծռեց եւ գնաց հագուելու :

Տենդային յուզումով մը, արագ արագ, հագուստները հագաւ եւ տաբը վայրկեան ետքը պատրաստ էր արդէն :

— Կրնանք մեկնիլ, ըսաւ Ապտիւլ Հալիմի որ միշտ դրան առջեւ կը սպասէր բայց մը իր աչքը վրայէն չհեռացնելով :

— Ոչ՛, տակաւին քիչ մը գործ ունինք հոս, ըսաւ Պէշիկթաշի ոստիկանատան գլխաւոր քոմիսէրը :

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց երիտասարդը զարմանքով :

— Պէտք է որ նախ սենեակդ խուզարկենք :

Ալի Օսման որչափ որ կռահած էր իր վիճակին ծանրութիւնը, այսուհանդերձ այս պահանջքին վրայ, անակնկալ մը ունեցաւ եւ տեսակ մը ըմբոստացում զգաց :

— Ուրեմն իբրեւ ամբաստանեալ յանցաւոր մը կը նկատուիմ... ե՛ս, Արիֆ էֆէնտիի որդին ու միանգամայն ոստիկանատան հաւատարիմ պաշտօնեան... բայց սարսափելի բան է այս, սխալմունք մը ըլլայ գործին մէջ, զուցէ տարբեր մէկու մը համար հրահանգ տուած են ձեզի :

— Ո՛չ, սխալմունք չկայ, պատասխանեց Ապտիւլ Հալիմ, չոր ձայնով մը... հայրդ արդէն տեղեակ է գործին եւ ինքն ալ ձեզի կը սպասէ Եըլտըզի պալատը :

— Անհաւատալի, անկարելի բան է այս կը կրկնէր խեղճ երիտասարդը հեւասպառ բողոքելով :

— Հանդարտեցէք եւ թող տուէք որ մեր պարտականութիւնը կատարենք ժամ առաջ, ըսաւ քոմիսէրը քանի մը քայլ յառաջ գալով սենեակին մէջ : Իրեն հետեւեցան նաեւ իր ընկերները, մինչ ուրիշ երկու նոր ոստիկաններ եկած կեցած էին սենեակին դրան առջեւ :

Ալի Օսման լռեց. գնաց անկիւնի բազմոցին վրայ նստաւ, զրպանէն սիկարէթ մը հանեց վառեց եւ համակերպութեամբ սպասեց :

Ապտիւլ Հալիմի «պարտականութիւնը կատարենք»ը իրեն յիշեցուցին բուն իսկ իր խօսքերը զորս նաւակին մէջ անծանօթ կնոջ ուղղած էր իր հայրը արդարացնելու համար :

— Այո, մտածեց դառն հեգնութեամբ մը. իրաւունք ունի այս մարդը... իր պարտականութիւնը կը կատարէ :

Մանրակրկիտ խուզարկութիւնը որուն ձեռնարկեցին ոստիկանատան պաշտօնեաները որեւէ արդիւնք չտուաւ : Մէկ քանի աննշան ու անվնաս թուղթեր ու թերթեր միայն գտնուեցան զորս խնամքով ծրարեցին ու կնքեցին, յետոյ, Ապտիւլ Հալիմ էֆէնտի որ կատարուած գործողութիւններուն կը հսկէր, Ալի Օսմանի դառնալով ըսաւ.

— Հիմա կրնանք երթալ :

Վարը, դրան առջեւ, կառք մը կը սպասէր, ինչպէս նաեւ երկու ձիեր :

Ալի Օսման, Ապտիւլ Հալիմ եւ ընկերները կառք մտան, իսկ ոստիկան մը բազմեցաւ կառապանին քով : Ուրիշ երկու ոստիկաններ ալ ձիերը հեծան ու փոքրիկ խումբը ճամբայ ելաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(28 - Շար.)

ցիներու ընդարձակ շրջանակի մը : Իր օրէնքները միեւնոյն իրաւունքները կու տան անխտիր ամէնուն, դալով պատիւներուն՝ ընտրութիւնը կը կատարուի համբաւի համաձայն, որ կը վայելէ, ոչ թէ այս կամ այն կուսակցութեան պատկանելուն համար, այլ արժանիքին համար : Կը պատահի որ աղքատութիւնը մթագնէ իր վարկը եւ կանգ առնել տայ ասպարէզը մէկու մը, որ կրնար լաւ ծառայութիւն ընել քաղաքին : Հանրային յարաբերութեանց մէջ լաւագոյն երաշխիքը օրէնքներու յարգանքն է ըլլայ գրաւոր, ըլլայ անգիր : Մեր երկիրը բաց է օտարներուն առջեւ : Հարստութիւնը մեզի համար գործունէութեան խթան մըն է, ոչ թէ խրոխտութեան պատճառ մը » :

Աթենական այս ըմբռնումը գոյութիւն չունի դարէ մը ի վեր, կը շարունակուին պայքարներ, հասարակաց շահերու գիտակցութիւնը , մանաւանդ միջազգային կացութեան, խաղաղութեան գիտակցութիւնը կը պակսի :

Յոյն մեծ դէմք մը, Նիքոլայ Փոլիթիս, երբեմն դեսպան Փարիզի եւ անդամ Լահէյի Իրաւարար Ատեանին, կը գրէր · «Ամէն յոյն կը հաւատայ, թէ կառավարութեան գործն է տեղ մը տալ իրեն եւ իր ընտանիքին անդամներուն : Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն իր պաշտօնեաներն ունի, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը կը սպասէ նախարարութեան անկումին , մրցակիցներուն տեղերը գրաւելու համար : Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն իր սպայակոյտն ունի, երբ իշխանութեան հասնի, իր մարդիկը կը զետեղէ «կառավարիչէն մինչեւ դպրոցի վերջին ուսուցիչը » : Դուրս մնացողները կը մնան անգործ , չունին արհեստ, կը սպասեն նախարարութեան անկումին : Կացութիւնը տարբերելու համար ընտանիքի մը անդամները զանազան կուսակցութեանց անդամ կ՚ըլլան, որպէսզի գոնէ մէկը միշտ տեղ մը ունենայ » :

Գնդապետները պետական հարուածով իշխանութեան տիրացան զանգուածին անտարբերութեան մէջ : Առաջիկայ ընտրութեանց հակադրեցութիւն մը կրնայ ըլլալ, վարիչ դասակարգը այժմ անզօր է :

Մոսկուա կը հսկէ վերէն, երկիրը Միջերկրականի ռազմական բանալին է, ծովը հակամարտութեան կեդրոն է :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Շատ գեղեցիկ կիներու ամուսինները ոճրագործներու դասակարգին կը պատկանին :

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

×

Անկարելի է որ մարդ իր երազը ապրիլ կարենայ : Կեանքը այնքան փոքր է եւ երազը այնքան մեծ :

ԳԱՐՄԷՆ ՍԻԼՎԱ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

ԽՄԲ. — Հետեւեալ «ծանուցումը» եւ «Էջմիածին» ամսագրի Յունուար 1968ի խմբագրականը ստացանք Մայր Աթոռէն , հրատարակութեան խնդրանօք : Ինչպէս ցոյց կու տայ վերոյին թուականը, այս «ծանուցումը», իր ատենին հրատարակուած է նաեւ *Յառաջ*ի մէջ (1966, Օգոստոս 6 · Ա · էջ) : Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, վճիռը առժամապէս առկախուած էր, քահանային զղջումին հետեւանքով , բայց կը թուի թէ անհրաժեշտ տեսնուած է վերահաստատել եւ գործադրութեան դնել : Այս է հաւանաբար պատճառը, որ Էջմիածին հրատարակութեան կրկնութիւնը եւ խմբագրականի մը անհրաժեշտութիւնը կը տեսնէ.

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մայր Աթոռ Ս · Էջմիածնի Դիւանը այսու լիազօրուած է ծանուցանելու ի գիտութիւն Հայ Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներին եւ Ազգային – եկեղեցական մարմիններին, թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետի վճռով կարգալոյծ եղած է Արարատեան Թեմից Տ · Սարգիս Քհնյ · Անդրէասեանը, որ դրժել է իր ծառայութեան ուխտը ու լքել իրեն վստահուած հօտը առանց յարգելի պատճառի եւ առանց հոգեւոր վերին իշխանութեանց արտօնութեան եւ հակառակ վերջին մի տարուայ ընթացքում բազմիցս եղած յորդորներին եւ նախազգուշացումներին Արարատեան Թեմական Խորհուրդի եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կողմից :

Վերոյիշեալ կարգազուրկ քահանան դասւում է աշխարհականների շարքը իր նախկին Սարգիս Անդրէասեան անունով :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ
(ԿՆԻՔ)

25 Յուլիս , 1966 , Ս · Էջմիածին

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐ ՎՃԻՌ

«Էջմիածին» ամսագրիս Յունուարի սոյն համարում հրատարակուել է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի 105 թուականի Սեպտեմբեր 7ի նիստի որոշումը՝ «Մի քանի քահանաների կողմից իրենց պաշտօնը լքելու եւ արտասահման մեկնելու մասին», ըստ որում Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նման դէպքը համարում է ծանրակշիռ արարք՝ հակառակ մեր եկեղեցական կարգ ու կանոնին , եւ միջնորդութիւն է յարուցում Ամենայն Հայոց Հայրապետի առաջ՝ խնդրելով նման դէպքերի պարագայում խիստ պատիժ սահմանել եւ կարգալոյծ հռչակել այն քահանաներին, որոնք դրժում են իրենց ծառայութեան ուխտը եւ լքում իրենց վստահուած հաւատացեալ ժողովրդին՝ առանց հոգեւոր վերին իշխանութեան արտօնութեան եւ առանց յարգելի պատճառի :

Սոյն որոշման լոյսի տակ, 1966 թըւականի Յուլիսի 25ի Հայրապետական վճռով նման յանցանքի համար կարգալոյծ է հռչակուած Երեւանի Արարատեան Թեմի երբեմնի քահանայ Սարգիս Անդրէասեանը, ինչպէս յայտարարուած է իր ժամանակին Մայր Աթոռի դիւանի կողմից այս առթիւ տրուած պաշտօնական ծանուցագրով :

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրութիւնը ցաւով արձանագրում է այս տխուր երեւոյթը :

Արդարեւ, ցաւալի է արձանագրել , որ մայր հայրենիքում ու հարազատ ժողովրդի ծոցում գործող քահանաներ են գտնւում , որոնք դրժելով իրենց ծառայութեան ուխտը, լքում են իրենց ծխական եկեղեցին ու հաւատացեալներին՝ մեկնելու համար արտասահման, երբ այդ ժողովուրդը կարիքն ունի աւելի քան երբեւէ հաւատաւոր ու քաջ հովիւների առաջնորդութեան :

«Քահանայք պղծեն զսրբութիւն» (Սոփոնիա Ա · 4) եւ «յիմարեսցին» (Երեմիա Գ · 9) :

Յովհաննէս առաքեալ որքան ճիշդ է ասել նման սուտ հովիւների համար · «Իսկ վարձկանն որ ոչ է հովիւ, թողու զոչխարսն և փախչի»(Յովհաննէս Ժ ·12–13) :

Հայ եկեղեցու քահանայութիւնը իր ետւին ունի փառաւոր եւ յիշատակութեան արժանի գործունէութեան պատմութիւն : Հայ հաւատաւոր եւ անձնուրաց քահանան Աւետարանի կենդանի ոգով ու իր ժողովրդի ու հայրենիքի սիրով առլեցուն եղել եւ հանդիսացել է մեր հաւատքի ու կրօնական զգացմունքների բիւրեղացած արտայայտութիւնը, «ախոյեանք եկեղեցւոյ» , քարոզը ճշմարտութեան եւ արդարութեան որոնցից շատերը յաճախ երջանիկ արիութեամբ իրենց հաւատքի , հայրենիքի ու ժողովրդի համար ծանր ու դժուարին օրերին «հեղին զարիւնս իւրեանց ի նորոգումն եկեղեցւոյ» , ինչպէս Ղեւոնդեանք Աւարայրի ճակատամարտում եւ մեր պատմութեան ողջ ընթացքում, եւ ապա մինչեւ 1915 թուականի Եղեռնը, որոնցից շատերը եւս «ազոյեցան, սպանմամբ սրոյ մեռան», բայց նրանց անձնուրաց նահատակութեամբ ու վկայութեամբ «Եկեղեցիք Հայաստանեայց պայծառապէս զարդարեցան» :

Հայ քահանայութեան նման փառաւոր , սրտառուչ ու հաւատաւոր գործունէութեան առաջ որքան ճղճիմ ու փոքրոգի է երեւում հայրենիքի մէջ գործող, նիւթական լաւ պայմաններում ապրող մի քանի քահանաների լքումը, նահանջը, բարոյական, հոգեւոր ու հայրենասիրական սնանկութիւնը :

Խմբագրութիւնս հաւատում է , որ նման դասալքութիւններ ընդհանուր ոչինչ չունեն մեր անցեալի եւ ներկայի հաւատաւոր եւ ուխտապահ հայ քահանայութեան ջախջախիչ մեծամասնութեան կեանքի, ծառայութեան եւ կոչման հետ :

Խմբագրութիւնս հաւատում է նաեւ, որ նման լքումներ ու նահանջներ որեւէ ձեւով ինչպէս չեն քաջալերուել մայր հայրենիքի հաւատացեալ հայ ժողովրդի ու եկեղեցական իշխանութեան կողմից , նոյն չափով էլ չեն հովանաւորուելու սփիւռքի հայ եկեղեցական իշխանութիւնների եւ բարեպաշտ ժողովրդի կողմից :

Այո՛, արդար է Հայրապետական վըճիռը :

Մեր ժողովուրդը եւ մայր հայրենիքում, եւ սփիւռքում ու հայ մամուլը սրտի գոհունակութեամբ եւ երախտագիտութեամբ ընդունեցին Հայրապետական վճիռը՝ այն համարելով արժան եւ իրաւ :

Մեր եկեղեցու, մեր երկրի հաւատացեալների հոգեւոր կարիքները պահանջում են, որ մեր բոլոր հոգեւորականները մընան իրենց եկեղեցական ուխտապահութեան եւ հայրենասիրութեան դիրքերի վրայ ի մխիթարութիւն մեր հայրենաբընակ բարեպաշտ ժողովրդի :

Նման բոլոր նահանջների եւ լքումների դէպքում կը գործադրուի հայրապետական նման վճիռը :

Իսկ մենք, որպէս հաւատացեալներ , որպէս եկեղեցի եւ ժողովուրդ , դատապարտում ենք Ղեւոնդ Երեցի կրակէ բառերով մեր օրերի եկեղեցական ուխտապահութեան այս թշուառ դասալիքներին եւ արձանագրում .

«Ի բաց թողցուք զխաւարային խորհուրդս մոլորելոցն , եղկելիս եւ ողորմելիս քան զամենայն մարդիկս զնոսա համարեսցուք » :

Եւ Վարդանի բերնով մի անգամ եւս վերահաստատենք մեր ուխտը, «Պատրաստ եմք ի հալածանս եւ ի մահ ··· բայց միայն յարութիւնս քաջութեան վատութիւն մի խառնեսցուք » :

(«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» ամսագրի խմբագրութեան խօսքը, որ լոյս է տեսել 1968 թուականի Յունուարի համարում) :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Զօր · Սարգիս Զարդարեան : Ողբացեալը հանրային գործունէութիւն ունեցած է , ընդհանրապէս Հ · Բ · Ը · Միութեան մէջ : Աշխատակցած է «Հայրենիք» օրաթերթի : Իր հանրային վերջին գործունէութիւնը եղած է նախագահութիւնը Համաստեղի յիշատակին կազմակերպուած հանդէսին , Պոսթընի մէջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի մէջ պաշտօնավարելու հրաւէր ստացած է Տոքթ · Վազգէն Տէր – Գալուստեան, իբրեւ մանկաբուժական դասախօս :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Յետոյ ըսաւ նաեւ ինքզինքին թէ այս միջոցին յաջորդ մը ունէր, թէ կ՚երեւայ որ այս փորձանքին Շանմաթիէօ անուն անձ մը ենթարկուած է, իսկ թէ ինքը այնուհետեւ այդ Շանմաթիէօյի անձովը թիաբանը եւ Պ · Մատլէնի անունովն ալ ընկերութեան մէջ գտնուելով ա՛լ վախնալու բան մը չունէր, բաւական էր որ չարգիլէր մարդերը Շանմաթիէօյի գլխուն վրայ կնքելու այն վատահամբաւութեան քարը որ գերեզմանի կափարիչին պէս անգամ մը դրուելէն ետքը ա՛լ երբեք չվերցուիր :

Գաղափարներու այս կռիւը այնքան անհնարին եւ այնքան տարօրինակ էր, որ յանկարծ ժան Վալժան անմեկնելի շարժում մը զգաց, շարժում մը որու նմանը ոչ ոք երկու կամ երեք անգամէն աւելի կրնայ զգալ իր կեանքին մէջ · այս շարժումը խղճի տեսակ մը գղրդումին կը նմանի, որ սրտին ամէն տարակուսելի զգացումները կը յուզէ, որ հեգնութեամբ, ուրախութեամբ եւ յուսահատութեամբ կը բաղկանայ եւ որ կրնայ ներքին քրքիջ մը անուանիլ :

Յանկարծ դարձեալ վառեց ճրագը :

— Բայց ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ եւ ուրկէ՞ կը վախնամ, ըսաւ ինքզինքին · ի՞նչ հարկ կայ այսպէս մտածելու · ահա ա՛լ ազատած եմ, ամէն բան լմնցաւ : Կիսաբաց դուռ մը ունէի միայն ուրկէ անցեալս կրնար ներկայիս երեւալ · այս դուռն ահա գոցուեցաւ, մշտնջենապէս գոցուեցաւ : Սա Ժավէրը, որ երկար ատենէ ի վեր զիս կը վրդովէր, սա ահարկու բնազդումը որ կարծես զիս ճանչցած էր, եւ արդարեւ ճանչցած էր, եւ որ ամենուրեք ետեւէս կուգար, սա սոսկալի որսորդ շունը որ միշտ զիս բռնելու կ՚աշխատի, ահա ա՛լ շեղեցաւ, ուշադրութիւնը ուրիշ որսի մը տուաւ, բոլորովին ուրիշ որսի մը ետեւէն ինկաւ : Ալ գոհ է այսուհետեւ · ալ հանգարտ պիտի թողու զիս վասնզի բռնեց իր Ժան Վալժանը : Ո՛վ գիտէ, կարելի է որ այս քաղաքէն բոլորովին երթայ : Եւ այս ամէն բաները առանց իմ գիտութեանս եղան, եւ ասոնց ամէնն ալ առանց իմ մասնակցութեանս կատարուեցան : Ինչո՞ւ ուրեմն այսպէս կը խռովիմ : Ի՞նչ դժբախտութիւն կայ այս բանին մէջ : Եթէ զիս տեսնող մը ըլլայ, անշուշտ պիտի կարծէ թէ մեծ դժբախտութիւն մը պատահած է ինձ : Մանաւանդ որ եթէ մէկու մը գէշութիւն պիտի ըլլայ, յանցանքը իմս չէ ամենեւին : Նախախնամութիւնն է ամէն բան ընողը : Յայտնի է թէ իր կամքն է այս : Միթէ իրաւունք ունի՞մ խանգարելու ինչ որ նախախնամութիւնը կը տնօրինէ : Ուրեմն ի՞նչ է հիմա ուզածս : Ինչո՞ւ պիտի խառնուիմ ինծի չվերաբերող գործի մը, եւ տակաւին գոհ չեմ ըլլար : Բայց ասկէ աւելի ի՞նչ կրնամ ուզել ուրեմն :

Վերջապէս կը հասնիմ այն նպատակին, որու այնքան տարիներէ ի վեր կը փափաքիմ, որ գիշերներուս երազը եւ Աստուծոյ ըրած աղօթքներուս առարկան էր · այսինքն ապահովութիւն :

Աստուծոյ կամքն է այս : Բան մը չեմ կրնար ընել Աստուծոյ կամքին դէմ : Եւ ինչո՞ւ այսպէս կը կամի Աստուած : Որպէսզի շարունակեմ ինչ որ սկսայ, որպէսզի բարեգործութիւն ընեմ, որպէսզի օր մը մեծ եւ խրախուսիչ օրինակ մը ըլլամ եւ որպէսզի ըսուի թէ վերջապէս փոքր ինչ երանութեան պատճառ եղաւ այն ապաշխարութիւնը զոր կրեցի եւ այն առաքինութիւնը որու զոհը վերադարձայ : Յիրաւի կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ քիչ մը առաջ վախցայ սա բարեսիրտ ժողովրդապետին տունը մտնելու · ամէն բան խոստովանահայրի մը ըսելու պէս պատմելու եւ իրեն խորհուրդ հարցնելու · հարկաւ ան ալ միեւնոյն բանը պիտի խրատէր ինձ, Ա՛լ որոշեցի · Թող կուտամ որ ըլլայ ինչ որ պիտի ըլլայ · Թող կուտամ որ Աստուած ընէ ինչ որ կ՚ուզէ :

Գրեթէ ներքին անդունդի մը վրայ ծռելով, այսպէս կը խօսէր ինքնին իր խղճին խորերուն մէջէն : Աթոռէն ելլելով սկսաւ սենեակին մէջ քալել : Օ՛ն, ալ պէտք չէ մտածել այս բանին վրայ : Որոշումս որոշում է :

Բայց ամենեւին ուրախութիւն չզգաց : Ընդհակառակն տրտմեցաւ :

Ինչպէս որ կարելի չէ ծովին ջուրերուն նորէն դէպի ծովեզրը մօտենալը արգիլել, նոյնպէս կարելի չէ արգիլել միտքը, որ գաղափարով մը դրաւուի : Նաւաստիին համար մակընթացութիւն կ՚անուանուի այս · յանցաւորին համար ալ՝ խղճի տագնապ : Աստուած ինչպէս ովկիանոսը նոյնպէս ալ մարդու սիրտը կը յուզէ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար ·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժէռմէի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Ղուլիա Չէնճիրճեանի մահուան առթիւ։

Յ. Նէվշէհիրլեան, Բ. Տէրտէրեան, Յ. Պալիքեան, Ա. Մէլէմէթճեան եւ Տէր եւ Տիկին Տ. Մուշեղեան 20ական ֆրանք։ Մ. Գասպարեան, Անթուան, Յ. Ժամ-կոչեան, Ն. Տէր-Մինասեան, Կ. Շամլըեան, Յ. Մարգարեան, Կ. Աճէմեան, Մ. Նէվշէհիրլեան եւ Ծ. Մէլէմէթճեան տասնական ֆր. կը նուիրեն Թաղիս եկեղեցւոյ։ Գ. Բալըմուտեան կը նուիրէ 10 ֆր. Թաղիս դպրոցին եւ տասը Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին։

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն։

×

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն, տօներու առթիւ 1000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժ. Սէյահի, տօներու առթիւ 300, Պ. Պ. Ա. Սարգիսեան հարիւր, Եէկէն-եան Օննիկ-Արթին 80, Վարդանեան Ս. քսան, Երէցեան Գ. տասը ֆրանք։

Տէր եւ Տիկին Ռ. Լըմէյ, ողբ. Տիկին Ա. Խանզատեանի եւ Պ. Գիսակ Փափազեանի յիշատակին հարիւր, Տիկին Փե-րուզ եւ Պ. Կ. Եսայեան, ողբ. Ստեփան Պայպուրթլեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ հարիւր, Յ. Աչճեան 400, Քէօսէ-եան հարիւր, Տօլմաճեան Աւեքսանտր, ողբ. Խոնարիկ Նիկողոսեանի մահուան առթիւ հարիւր, Կ. Պապիկեան, ողբ. Դաւիթ Մարգարեանի մահուան առթիւ հարիւր, Մարսիլաբնակ հետեւեալ անձերէն՝ Գ. Բալըմուտեան 80, Այրի Տիկին Անասեան քսան, Տիկին Գասպարեան 10, Վ. Փիրէնեան քսան։ Հալվաճեան եւ Քօնտորաճեան ընտանիքները հարիւր, Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ա. Մինասեան հարիւր, ողբ. Թադէոս Զարգավաթճեանի մահուան առթիւ։

Օր. Բ. Ծալեան, Մեսրոպեան, Տէր եւ Տիկին Մատոյեան 50ական, Ս. Դաւիթեան, ողբ. Տիկին Փառանձեմ Դաւիթեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 50, Տիկին Մառի Ակոնայեան 30, Փիլիճեան Յ., ողբ. Կարապետ Սէտէֆի մահուան առթիւ երեսուն, Տիկին Ս. Աւեքսանեան, ողբ. Յարութիւն Սրապեանի յիշատակին յիսուն, Տիկին Ս. Իսքէնտէրեան եւ իր քոյրերը, յիշատակի մը առթիւ 30, Օր. Ս. Սրապեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տէր-Ներսէսեանի մահուան առթիւ 30, Պ. Պ. Ն. Նիկողոսեան 25, Փ. Քէպէլեան քսան, Փ. Քէօսէեան 15, Քէրէսթէճեան քսան, Եղնիկեան Մ. տասը, Դուրեան Պ. տասը, Հայրապետեան Ս. տասը, Ղազարոսեան Թ., Տիկիններ Ռէժին Ճէվիզ-եան, Լ. Մարգարեան, տասնական, Գ. Շահրիքեան 9,50, Տիկին Մարտումեան ողբ. Թադուհի Զաքչաքեանի մահուան առթիւ տասը, Այրի Տիկին Պ. Ասլանեան տասը ֆրանք։

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեանէ քսան ֆրանք իր քեռայրին Երուանդ Յարութիւնեանի յիշատակին։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ։ 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ։

ՆԱԽԱՄԱՐԴ պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆի։
Նուագախումբ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, ըստ-տիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ տեղական մարմիններուն։

Շաբաթ, (20 Յունուար) Սէն Լու, դըպրոցին սրահը։

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան իրիկուան ժամը 9ին։

Կիրակի, 21 Յունուար, Նիս, ժամը 16-ին, Օթէլ Սէրիպ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ։

Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ։

Մուտքը ազատ է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէին կողմէ

Այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8·30ին, Հայ կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ սրահին մէջ, 11, Փլաս Սէն Ժան։

Կը խօսի՝
ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ.ը եւ Հայ Դատը։

Մուտքը ազատ է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ
Ուրբաթ իրիկուն, Հայկ. մատրան սըրահը։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի։

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ, երգեր, արտասանութիւններ։

Տրամախօսութիւն Կաղանդ Պապայի մէկ արար եւ նուէրներու բաշխում

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ սեղաններու շուրջ։

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի ազնուօրէն փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20-21·30։ Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները։ Մուտքը ազատ է։

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

ԾԱԽՈՒ Է

Թերնի Թաղամասին մօտ, ծախու է կօշիկի խանութ մը նորոգութեան եւ նոր ալ ծախելու իրաւունքով, բոլոր գործիքներով։ Յարմար գին։

Դիմել տեղւոյն վրայ,
2, Rue Rennequin
87 Ավընիւ վակրամի անկիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարախումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

Կ Ո Չ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան։ Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար։

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին։

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ-Վէ-Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 21 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11116 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.116

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Նոր վարդապետութիւն մը չէ ցեղապաշտութիւնը, որ կը նշանակէ ցեղի մը գերակշռութիւնը ուրիշ ցեղերու վրայ։

Զօրաւոր ցեղերը հին դարերէ ի վեր փորձած են հրապարակէն քշել տկարները եւ ապահովել իրենց գերակայութիւնը։

Փարաւոնները Եգիպտոսի, Հելլէնները Յունաստանի եւ Հռովմէացիք իրենց կայսրութեան մէջ գործադրած են ցեղապաշտութիւնը, առանց խղճահարութեան։

Հակասեմական շարժումը ցեղապաշտական վարդապետութեան ամէնէն յատկանշական մէկ օրինակն է։

Հրեաներու դէմ հալածանքը հին հին դարուց պատմութիւն է։ Միջապետքէն Եգիպտոս, անկէ Քանանու երկիրը իրենց դանդուածային գաղթը հետեւանքն էր զօրաւոր ազգերու տիրակալական ձգտումին տկար ցեղերու վրայ։

Հակասեմականութիւնը ունէր նաեւ կրօնական դրդապատճառ։ Ցետադիմական ու մոլեռանդ քրիստոնեաներ միջին դարուն հալածանք սկսան Հրեաներուն դէմ, զանոնք ամբաստանելով իբրեւ աստուածասպան։ Յիսուսի մահուան դատապարտելն ու խաչելութիւնը Հրեաներու կողմէ պատրուակ ծառայեց քրիստոնեայ աշխարհին, — մէջն ըլլալով խաչակիրները — անլուր հալածանքներու ենթարկելու Իսրայէլի զաւակները։

Տակաւին երեք տարի առաջ միայն, Վատիկանի Բ. տիեզերական ժողովին մէջ է, որ կաթոլիկ եկեղեցւոյ աղօթքներուն մէջէն վերցուեցաւ Հրեաներու դէմ եղած հատուածը։

Հրեաները զանգուածօրէն արտաքսուեցան Ֆրանսայէն, Անգլիայէն, Իտալիայէն, Փորթուկալէն եւ Սպանիայէն։ Շատեր հաստատուեցան արեւելեան Եւրոպայի երկիրները։ Սպանիայէն գաղթողները տեղաւորուեցան Օսմ. կայսրութեան գլխաւոր քաղաքները — Պոլիս, Սելանիկ, Իզմիր եւայլն։

ԺԹ. դարուն ցարական Ռուսիոյ Հրեաները պոգրոմի (ջարդ) ենթարկուեցան, մասնաւորաբար Լեհաստանի մէջ։

Ցեղապաշտութիւնը նորագոյն ժամանակներու մէջ հոմանիշ դարձաւ հակասեմականութեան, շնորհիւ Նացի Գերմանիոյ, որ 1933էն սկսեալ անխնայ հալածեց Հրեաները իր տիրապետութեան ենթակայ երկիրներու մէջ։

Ֆրանսական աղբիւրներու համաձայն (Անսիքլոփէտի Լարուս, ճայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ), Հիթլէրի օրով ջարդուած Հրեաներու թիւը կը հասնի վեց միլիոնի։

Նացի Գերմանիան ցեղապաշտ ըլլալէ ետք դարձաւ ցեղասպան։

Ցեղապաշտական գաղափարները ԺԹ. դարուն Եւրոպայի մէջ ծաւալեցան հետզհետէ։ Անգլիացի Տարուինի «Տեսակներու բնական ընտրոյթ»ի եւ եղափոխութեան վարդապետութիւնը դուռ բացաւ զանազան սխալ մեկնաբանութեանց։

Ֆրանսայի մէջ կոմս տը Կոպինօ հրապարակ նետեց «Մարդկային ցեղերու անհաւասարութեան» սկզբունքը, արիական ցեղը գերիվեր դասելով միւսներէն։

Գերմանիոյ մէջ Նիցշէ ջատագովեց գերմարդի վարդապետութիւնը։

Գերմանական պաշտօնական քայլերգը «Գերմանիան բոլորէն վեր» հռչակեց։

Հիթլէր գործնական կեանքի մէջ իրագործեց Նիցշէի եւ Կոպինոյի գաղափարախօսական տեսութիւնները։ Հալածանքի ենթարկեց ոչ-արիական ցեղերը, ամէնէն առաջ Հրեաները։

Ցեղապաշտութիւնը ցեղասպանութեան վերածուեցաւ ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն, գոյն Ամերիկաներու գիւտէն ետք։ Սպանացիներն ու Փորթուկալցիները անխնայ կոտորեցին իրենց գրաւած վայրերու կիսավայրենի բնիկները, տեղ բանալու համար սպիտակ, արիական ցեղերուն։

Ներկայիս Միացեալ Նահանգներու եւ Հարաւային Ափրիկէի մէջ ցեղապաշտութիւնը ի զօրու է ցարդ, չեչտուած կերպով։

Հիւլէական ներկայ դարուն, երբ գիտութիւնն ա՛յնքան առաջացած է եւ մարդիկ քաղաքակրթուած, հաւասարութիւնն ու եղբայրութիւնը տակաւին կը շարունակեն մնալ իբրեւ ... հեռաւոր նպատակ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

Ա.

Սինկափուրի չինական թաղամասին մէջ այլեւս պիտի չտեսնուին նորին վեհափառութեան նաւաստիները իրենց սպիտակ համազգեստներով։ Ճէնթըլմէնները այլեւս պիտի չյաճախեն մեծ դրամատուները, որոնցմէ 140 հատ, շինուած վիքթորեան ոճով, կը գտնուին Սինկափուրի կեդրոնը եւ շրջանը կը վերածեն Լոնտոնի ծանօթ Սիթիին։ Անգլիական օդուժի օդանաւերը վերջնապէս պիտի հեռանան կղզիին երեք օդակայաններէն։ Նոյնը պիտի ընեն նաեւ ծովուժին ռազմանաւերը։

Անգլիական կայսրութեան մայրամուտն է, կայսրութիւն մը, որ իր հողեմարքը կ'ապրէր համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ի վեր, այս անգամ խսկապէս հասաւ իր վախճանին։ Տնտեսական պատճառներով, որոնց մասին արտայայտուեցաւ Ուիլսըն, Անգլիա կը կծկուի Եւրոպայի մէջ։ Մեծն Բրիտանիա իրարու ետեւէ յաջորդաբար կը թողու իր կայսերական թագին գոհարեղէնները։ Ելմտական նախարարը՝ Ռօյ Ճէնքինս խոստովանեցաւ՝ «Անգլիա այլեւս դերպետութիւն մը չէ»։ Կը հրաժարի իր անցեալի մեծութիւնը հաստատող երեւոյթներէն։

Մինչեւ 1971 անգլիական ուժերը պիտի պարպեն Սինկափուրէն զատ, իրենց կայանները Մալէզիի եւ Հիւս. Պոռնէօյի։ Յարաշարժ պարպում մը, քանի որ դեռ մինչեւ վերջերս այս կայաններուն պարպումը կը նախատեսուէր կատարել 1975–1976ին։

Պիտի լքուին նաեւ երեք տարուան ընթացքին Արաբիոյ մէջ գտնուող Պահրէյնի եւ Շարզայի անգլիական կայանները, ինչպէս նաեւ Պարսից ծոցի կեդրոնները։ Անցեալ տարի Ուիլսըն կը յայտարարէր, թէ վերոյիշեալ ռազմագիտական կայանները պիտի պահպանուին։

Կը մտածուի նոյնիսկ մինչեւ 1971 պարպել Սիմոնսթընի, Հարաւային Ափրիկէ, կայանը։ Արդէն կայանին շուրջ տարակարծութիւն կայ Լոնտոնի եւ Քափի միջեւ։

Ինչ կը վերաբերի Հնդկական ովկիանոսին մէջ գտնուող ռազմական կղզեակներուն, Ուիլսըն դեռ այս մասին չխօսեցաւ։ Թերեւս անոր համար, որ այս կայաններուն պահպանման համար ծախսուած դրամը, բաղդատմամբ օրինակ Սինկափուրի ռազմակայանին, որուն նաւահանգիստը Մարսէյլէն երկու անգամ աւելի մեծ է, անհամեմատ կերպով նուազ է։

Հնդկական ովկիանոսի անգլիական կայանները սկզբունքով պիտի ծառայէին իբրեւ օդուժի կեդրոններ՝ ամերիկեան Ֆ – 111 ռմբաձիգներուն։ Արդ, Ուիլսըն հրաժարեցաւ այդ օդանաւերը գնելու գաղափարէն։ Այս ձեւով յիշեալ կայաններուն գոյութիւնը կը դառնայ անիմաստ։ Այնպէս որ 1971ին Անգլիոյ տրամադրութեան ներքեւ կը մնան երեք կարեւոր ռազմակայաններ՝ Ճիպրալթար, Կիպրոս, որուն օդուժը զգալի կերպով պիտի նուազեցուի եւ Հոնք Քոնք, որ ամէնէն առաջ առեւտրական կեդրոն մըն է՝ ենթակայ Չինաստանի քմահաճոյքին։

Սրտի ճմլումով է, անշուշտ, որ Ուիլսըն որոշեց հեռանալ անգլիական կայսրութեան վերջին միջնաբերդէն՝ Սինկափուր, որ ի դէպ, կայսրութեան կցուած է 1819ին։ Նախապէս եղած է ճահճախուտ կղզի մը։ Այսօր, իր երկու միլիոն բնակչութեամբ, վաճառականական կարեւորագոյն քաղաքներէն մէկն է Ասիոյ մէջ։ Հինգերորդ մեծագոյն նաւահանգիստը աշխարհի մէջ։ Անկախ հանրապետութիւն մը 1966էն ի վեր, կը կառավարուի Լի Քուան Եիւ կողմէ։ Այս վերջինը փաստաբան է, ծնունդով չինացի (Չինացիները բնակչութեան ութսուն առ հարիւրը կը կազմեն)։

Ցարդ անգլիական ուժերու ներկայութիւնը կղզիին մէջ կ'ապահովէր տեղւոյն ազգային եկամուտին մէկ չորրորդը։ Հինգ բնակիչէն մէկը կ'աշխատէր Անգլիացիներու համար։ Եթէ Անգլիացիները քաշուին, Սինկափուր տնտեսական ծանր հարցերու առջեւ պիտի գտնուի։ Ահա թէ ինչու Լի կը սպառնայ. «Անգլիացիները չեն կրնար քաշուիլ Սինկափուրէ եւ յուսալ, որ դեռ պիտի պահեն իրենց տնտեսական առանձնաշնորհումները»։

Այսինքն կը նշանակէ, թէ Սինկափուր իր աչքերը պիտի յառէ ուրիշ պետութիւններու վրայ։ Լի կը հասկնէ, թէ կրնայ Ճափոնցիներէն խնդրել, որ փոխարինեն Անգլիացիները առեւտրական եւ ճարտարապետական մարզերուն մէջ։ Ո՞վ պիտի փոխարինէ սակայն Անգլիացիները զինուորական մարզին մէջ։ Նոյնիսկ միջ – ցամաքային հրթիռներու ներկայ ժամանակաշրջանին, Սինկափուր կը մնայ ռազմագիտական կարեւորագոյն կեդրոնը հարաւ – արեւելեան Ասիոյ մէջ, ինչպէս Մերս Էլ Քէպիրը արեւմտեան Միջերկրականի մէջ։ Ահա թէ ինչու թեկնածուներ պիտի չպակսին։

Նախ եւ առաջ Փեքին, որ կղզիին չին բնակչութեան մէջ գրգռութիւններ կը սերմանէ, մասնաւորապէս կրթական յարկերու տակ։ Լի իր տրամադրութեան ներքեւ գտնուող ոստիկանական կազմակերպուած ուժերուն շնորհիւ կը խորհի կարելիութիւնը ունենալ դիմադրաւելու այս վտանգին։ Երբ իրեն դիտել կը տրուի, որ չին գաղութին քաղքենի դասակարգը հիացում ունի Մաոյի հանդէպ, կը պատասխանէ, «Անշուշտ։ Քանտացի Ֆրանսացիներու նման են, կը սիրամբանին տը Կոլի հետ, սակայն կ'ուզեն բոլորն ալ քանտացի մնալ»։

Երկրորդ թեկնածուն Խորհ. Միութիւնն է։ Ինչպէս որ վերջերս տիրական ուժ մը դարձաւ Միջերկրականի մէջ, այնպէս ալ Ռուսերը կ'երազեն հաստատուիլ Հնդկական ովկիանոսին եւ Խաղաղականի մէջ։ Իրենց հիւլէական ընդծովեաները կայան մը ունին արդէն Կարմիր Ծովի մէջ (Հոտեյտա, Եմէն)։ Կը հետաքրքրուին Ադենով, զոր Անգլիացիները պարպեցին։

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ կրկին ձերբակալուած է Լամպրանքիս, որ Փափանտրէուի կողմնակից թերթերու տնօրէնն է։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, գլխաւորաբար արեւմտեան լրագրողներու շրջանակներուն, մեծ յուզում ծագած է, առջի օր, տրուած ըլլալով որ լրատուութեան ազատութեան սահմանները, որոնք արդէն մեծ չէին, քիչ մը աւելի սահմանափակուեցան։ Կասկած չկայ թէ Կէնսպուրկի դատավարութիւնն է պատճառը։ Առջի օր բաւական մեծ իրարանցում ստեղծուած էր երբ կ'ըսուէր թէ Կէնսպուրկի մայրը մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ, իր տան մէջ։ Քիչ ետք սակայն, Արտաքին նախարարութեան մամուլի բաժնի պետը, որ փոխ – նախարարի աստիճան ունի, Զամիաթին մամուլի դրասենեակներու եւ գործակալութիւններուն հեռաձայնած է պարզապէս յիշեցնելու համար 1947ի օրէնքի մը բնագիրը։ Օրէնքը որ սթալինեան շրջանէն մնացած է, կ'արգիլէ օտար թղթակիցներուն, որեւէ չփում խորհրդային քաղաքացիներուն հետ, տեղեկութիւններ քաղելու համար, եթէ նախապէս ձեռնհաս իշխանութեանց արտօնութիւնը չեն ստացած։ Յիշեցումէն ետք, նոր հաղորդագրութիւն մը ազդարարութեան բնոյթ կը ստանար։ «Վա՛յ ձեզի եթէ այդ օրէնքը անտեսէք» կ'ըսուէր քաղաքավար ձեւով։ Թղթակիցները նեղ կացութեան մատնուած էին, չէին գիտեր թէ ղոնէ ժամադրութեան կրնա՞ն երթալ։ Եօթը լրագրող (չորս Ամերիկացի, երեք Շուետացի) փորձած են, բայց տան առջեւէն իսկ քշուած են, գաղտնի ոստիկաններու կողմէ, որոնք իրենց նկարները եւ կառքին թիւերը առած են։

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ հիւանդը եօթը օրուան մէջ, երրորդ գործողութեան ենթարկուեցաւ։ Այս անգամ Փայծաղը (ռաթ) հանեցին։ Ներքին արիւնահոսութիւնը կը շարունակուի եւ հիւանդին վիճակը ծանր է, բայց սիրտը կ'աշխատի։ Քափի հիւանդը լաւ էր մինչեւ Շաբաթ։

ՆԵՎԱՏԱՅԻ մէջ, Ամերիկացիները ընդերկրեայ ամէնէն մեծ հիւլէական փորձը կատարեցին, Հիրոշիմայի ռումբէն յիսուն անգամ աւելի զօրաւոր ռումբ մը պայթեցնելով։

ԳԱՀԻՐԷ եւ Թէլ Ավիվ մթնոլորտը խաղաղ չէ։ Ալ Ահրամ կը գրէ թէ Իսրայէլի հետ նոր պատերազմ մը անխուսափելի է։ Ըսողն ալ Հէյքալն է որ Նասրի խորհրդատուն եւ ականջն է։ Նման յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Մոշէ Տայեան։ Իսրայէլի պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է նաեւ Հաարեց թերթին. — «Եթէ Խորհ. Միութիւնը իր համաձայնութիւնը տայ, Եգիպտոս պիտի փորձէ քշել Իսրայէլը Սուէզի ջրանցքի զինադուլի գիծէն։ Կ'ուզեմ որ նախագահ Նասրը ապահով սահման մը տայ եւ եւ բաշխաւորէ Էյլաթի հետ ազատ անցքը»։

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ դեմոկրատներու միութիւնը (կոլիստ) իբրեւ ընդհ. քարտուղար ընտրեց Ռոպէր Փուժատը (ոչ մէկ կապ միւս Փուժատին հետ)։ 40 տարեկան, Նորմանտէն, գրականութեան ակրէժէ, կը պատկանի կոլիստներու ձախ հոսանքին։

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ, ողբերգութիւնը մեծ է։ Հիւանդութիւնը աւեր կը գործէ։ Վարչապետ Մորօ չէ կրցած զսպել արցունքները, ի տես տասնեակ հազարաւորներու անսահման թշուառութեան։ Ով որ կրնայ հիւսիսային Իտալիա կ'երթայ վերջնապէս, բայց շատեր տեղւոյն վրայ կը մեռնին ցուրտէն կամ հիւանդութենէն։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

— * —

Առաւելաբար գեղագէտ բանաստեղծի մը գրական վաստակին մէկ գեղեցիկ պատկերը կը ցոլացնէ «Մոխիրներ եւ Կայծեր» հատորը, որ Համազգայինի նախաձեռնութեամբ լոյս տեսաւ Պէյրութի մէջ 1967ին :

Հատորը, որ ի դէպ ճաշակաւոր հրատարակութիւն մըն է, հեղինակին՝ Եղիա Երուանդ Մելէքեանի յանկարծական մահով (15 Հոկտեմբեր 1966), դարձաւ նաեւ յետ մահու յիշատակարան մը :

Ներանձնական ապրումներէ մինչեւ համամարդկային յոյզերու վրայ յամեցող այս ժողովածուին մէջ տեղ գտած են բանաստեղծին 1945ի համանուն հատորին քերթուածներէն զատ նաեւ նորեր :

Եօթը առանձին գլուխներու մէջ ներկայացուածը առաւելաբար բանաստեղծին տաղնապն է, առօրեայ, ընդհանրական՝ կատարուած յաճախ իմացական նկրտումներով եւ մտածական տարրերով :

Կարելի է ըսել, թէ Մելէքեանի բանաստեղծութիւններուն մէջ տիրականը անձնական ապրումներն են՝ ներանձնական եւ անիրապաշտ սէրը ամէնէն առաջ ու օտար ափերու վրայ տուայտող հայրենազրկ էակի մը յոյզերը ապա :

Անոնց մէջ գոյները խառնուած են եւ կորսնցուցած իրենց ցայտուն բնագիծը, ընդհանրականը՝ աշխարհ, մարդկութիւն եւայլն, ներկայացուած է անձի մը էութեամբ, տեսակ մը ինքզինք բացայայտող տողեր են կամ բանաստեղծութիւն է :

Վիպական շունչ մը գգալի կը դարձնէ բանաստեղծին սիրակարօտ ապրումներուն՝ շատեր «յուշի ծաղիկներ», գգայնութեան տարողութիւնը :

Ինք է որ կ'ըսէ .—

Իմ յամեցող աշունիս բերիր ամառըդ
շըքեղ ,
Երբ աստղի մը նման իմ երկինքս
վառեցիր
Գանգուրներուդ ջրվէժով եւ ժըպիտովդ
արփազեղ ,
Եւ ծովախոր աչքերուդ թովչութիւնովը
անծիր :

.

Եւ ո՛վ հըրաշք, ապրեցայ շռայլութիւնը
սէրիդ ,
Երբ դու բացիր իմ առջեւ անվերապահ
մատուցման
Անճառելի լիութիւնն, ինչպէս լըճակ մը
վըճիտ :

Մեր հոգիին կը պարզէ իր պչրանքը
մոգական :

Օրհնեա՛լ ես դու ի կանայս, ո՛վ
անմոռաց մըտերիմ

Ձի յուշերուս մէջ քեզմով ես ոսկեդար
մը կ'ապրիմ :

«Օրհնեալ ես դու ի կանայս»

Յուզախառն, յաճախ մելամաղձոտ շեշտ մը, որ սակայն լեցուն է նուրբ ըղձայնութիւնով :

Հայրենական ապրումներու եւ, մանաւանդ, մեր գաղթ ճակատագրին ի տես լուռ ընդվզումի մը արտայայտութիւնը կը գտնէք մասնաւորաբար Հայրենի Բացին ենթախորագիրը կրող գլուխին մէջ :

Ընդվզումը, որ կը տրուի այստեղ ճակատագրին չհամակերպելու ճիգով մը, կը կրէ զգօն նկարագիր մը : Արդէն այս է բանաստեղծին խառնուածքը : Անոր մօտ ամէն տրամադրութիւն ունի հաւասարակշռուած զգայնութիւն մը :

Գիշերն է լուռ, հայրենի յիշատակներ
կ'արթննան
Ծանրաքայլիծ սրտիս մէջ ու կը տանջեն
զիս կրկին :
Հսկումիս մէջ կը տեսնեմ անոնց ձեւերն
այլազան ,
Եւ անցեալի պատկերներ ինծի դարձեալ
կը խօսին :

.

Զըկա՛ն անոնք, եւ ի՛նչ դառն, ննջեցին
բիւր զըկանքներ
Հոգիիս կոյս սէրերուն թաղեր են կայծը
մաքուր ,
Սիրտս որ հազար յոյսերու պատրանքովն
էր օրօրուեր,
Կարծես հիմա դառնութեան փակարան
մ'է տխրաբոյր :

.

Օ՛, ընդվըզող մըրրիկը սա հոգիիս
մոլուցքին ,
Որուն երգը անէծք մ'է նժդեհութեան
մէջ գրուած,
Տեսնել ցեղին ըսպանդը, լըսել ողբն իր
լալագին ,
Եւ վայրկեան մը չունենալ հըզօր
բազուկդ, ո՛վ Աստուած :

« Հայրենի կարօտ »

Յուսախաբութիւնը այս հատորին բնական հետեւութիւնը պիտի ըլլար, եթէ վշտին համակերպելու բնական տրամադրութիւն մը չմեղմացնէր այդ ցաւը :

Լեզուն ակնյայտնի կերպով ընտիր է : Աւելին՝ դասական : Պիտի ըսենք նոյնիսկ, թէ բանաստեղծը՝ առաւելաբար ներքին նախասիրութենէ մը մղուած, ձգտած է ըլլալ հոծ ու բառերու ընտրութիւններուն եւ շարահիւսութեան մէջ :

Այս հատորին կապակցութեամբ ընթերցողին ուղղած իր խօսքին մէջ բանաստեղծը կը յիշեցնէ, թէ «փորձած է ըլլալ խստապահանջ» քերթուածներու ընտրութեան մէջ, եւ եթէ, միշտ չէ յաջողած՝ «այդ պէտք է վերագրել այն իրողութեան, որ դիւրին չէ հեղինակի մը համար ըլլալ անաչառ եւ առարկայական իր մտաւորական աշխատանքներուն համար » :

Հաստատում մը, որ կը պատշաճի նաեւ այս հատորին :

Ցամենայն դէպս հաւաքածոն կը մնայ գեղեցիկ վկայութիւն մը Ե. Մելէքեանի բանաստեղծական վաստակին հաշւոյն ,

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

× « Մոխիրներ եւ Կայծեր », հեղ. Եղիա Երուանդ Մելէքեան, տպ. Պէյրութ, 1967 :

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Ա.

Էջմիածնի կաթողիկոսարանին կից վարդապետարանների պատմութիւնը գալիս է դարերի խորքից : Առաջին վարդապետարանը սկսւում է Ս. Էջմիածնում հայրապետական Աթոռի հաստատմամբ Հայոց ընդհանուր դարձով, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ժամանակ :

Մեր քաղաքական կեանքի բերումով կաթողիկոսների նստավայրը եղել է փոփոխական : Նոյն ճակատագրին էլ ունեցել է կաթողիկոսարանին կից մշտապէս գործող հոգեւոր բարձրագոյն դպրոցը՝ վարդապետարանը, դարերի խաւարին կամ լոյսին զուգընթաց, հայ մշակոյթի վերելքին կամ անկման հետ համատեղ, երբեմն հզօր ճառագայթումով, երբեմն թոյլ առկայծումով, բայց եւ հանապազ սնուցելով մեր եկեղեցին եւ ժողովուրդը :

Ս. Էջմիածնի վարդապետարանի պատմութեան մասին առ այսօր գոյութիւն չունի առանձին մի ուսումնասիրութիւն, չնայած՝ «Էջմիածինը, որպէս Հայոց հընադոյն հոգեւոր կրթութեան կենդրոնի, արժանի է յատուկ ուսումնասիրութեան : Նրա դերը Հայոց մշակոյթի եւ կրթութեան պատմութեան մէջ վիթխարի է, բայց այդ մեծ դերը մինչեւ այժմ պատշաճ չափով չի ներկայացուած եւ լուսաբանուած» (Ա. Մովսիսեան, «Ուրուագծեր հայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան» Երեւան, 1958) :

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչից սկսած գործել է կաթողիկոսարանին կից վարդապետարանը, ինչպէս վկայում է Ագաթանգեղոսը. « Այնուհետեւ վերցրեց Արշակունեաց տոհմի մարդկանց եւ սովորեցրեց նրանց, որոնցից առաջինն էր հէնց թագաւորը՝ Տրդատը իր ամբողջ ընտանիքով » :

Վարդապետարանի գոյութեան մասին է վկայում նաեւ բազմավաստակ բանասէր Արշակ Ալպօյաճեանը. «Ինչպէս որոշ կը տեսնուի անոնց տրուած ուսումը քրիստոնէութեան վարդապետութիւնն էր... Քրիստոնէութիւնը ծանօթացնել անոնց, քանի որ կը պատկանէին այն դասուն, որ «զհանդամանս գիտէին հելլէն կամ ասորի դպրութեանց» : Սակայն պատմական փաստերը մեզ համոզում են, որ Լուսաւորիչը միայն բարձր դասակարգի մէջ չէր գործում, այլ նրա դպրոցական գործունէութիւնը ծաւալւում էր նաեւ հասարակ ժողովրդի մէջ՝ դաստիարակելով նրանց քրիստոնէական ոգով : Արդարեւ, Լուսաւորիչը «նոյնպէս ջանում էր ամէնքին կրթելու, հասցնել ճշմարտութեան գիտութիւնը » :

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսարանին կից գործող եւ դերազանցապէս հոգեւորական գործիչներ պատրաստող այս վարդապետարանը իր դասաւանդման եղանակով, ուսումնական ծրագրով հարազատ մէկ պատճէնն էր իր դարու նման յունական կամ ասորական նոյնատիպ դպրոցին : Աւելին, միայն այն էր, որ հայ աշակերտը պէտք է մարզուէր այդ լեզուներով իր ուսած գիտութիւնը վերածել բանաւոր հայերէնի, ուրիշ խօսքով՝ կատարէր մշտական թարգմանութիւն, հասկանալի եւ օգտակար լինելու համար հայ ժողովուրդին : Դրանք վերծանողներն էին : Նրանք էին, որ անգիր դըպրութեան օրինակով, նախքան Մաշտոցի գրաւոր եւ պաշտօնական թարգմանութիւնը, կազմեցին նրա զոնէ որոշ մասերի անգիր թարգմանութիւնը : Ե. դարի ոսկեղենիկ հայ լեզուի մաքրութիւնը նրանց նախապատրաստական աշխատանքի պտուղն է իր խորքում :

Այս վարդապետարանից բացի, կըրթուած աշխարհիկ գործիչներ, յատկապէս արքունի կամ կաթողիկոսական դիւաններում աշխատելու սահմանուած դպիրներ պատրաստելու համար, յատուկ դպրոցների մի ցանց տեղաւորուեց Հայաստանում : Այդ դպրոցների դասաւանդման լեզուն երեք էր ըստ տեղական պահանջների՝ յունարէն, ասորերէն եւ պարսկերէն : Տրդատ թագաւորը քաջալերող եւ օգնական հանդիսացած Լուսաւորչի այս օգտաշատ ձեռնարկութեանն էլ, ինչպէս իր յաջորդները եղան Լուսաւորչի ժառանգներին : Այդ մասին է վկայում Ագաթանգեղոսը՝ գրելով. «Տրդատ թագաւորը հրաման տուեց Հայաստանի զանազան շրջաններից ու գաւառներից բերելու բազմաթիւ մանուկների՝ ուսուցման համար, եւ նշանակելու նրանց համար հաւատարիմ ուսուցիչներ, առաւել եւս (բերելով) պղծագործ քրմերի դասերին, նրանց որդիներին նոյն նպատակով խումբ խումբ գումարելու պատուարժան վայ–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

———o———

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱԻՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Սառըքի բարեկամը բաւական աանեն լուռ ու մտախոհ մնաց, կառքին անկիւնը քաշուած, եւ անընդհատ ծխելով : Յետոյ, գլուխը դարձնելով դէպի ձախ կողմը, ուր նստած էր Ապտիւլ Հալիմ էֆէնտի, հարցուց .

— Արդեօք ի՞նչ է գիս Եըլտըզէն ուզելուն պատճառը :

— Ձեզ գիտեր, պատասխանեց միւսը :

— Հայրս հո՞ն է :

— Այո՛ :

— Դուք տեսա՞ք զինքը :

— Այո՛ :

Խօսակիցը այնքա՛ն չոր ու ցուրտ կերպով կը պատասխանէր իր հարցումներուն որ երիտասարդը չհամարձակեցաւ աւելի երկարելու իր հարցումներուն շարքը, մանաւանդ որ տեսաւ թէ որեւէ բան պիտի չկրնար իմանալ այդ մարդէն : Արդէն պէտք չունէր իր դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն մասին երկար բարակ միտքը չարչարելու : Ապահովաբար նաւակով պտոյտին հետեւանքն էին ատոնք : Բայց ի՞նչ իմացած էին, ի՞նչ բան գիտէին իրենց մասին եւ ի՞նչ բան չէին գիտեր. ահա՛ կարեւոր կէտը եւ այս մասին ինք չէր կրնար բան մը գուշակել : Այսուհանդերձ Ալի Օսման միշտ սիկարէթ ծխելով հանդարտ մտքին մէջ կը պատրաստէր պաշտպանողականը, իրեն ըլլալիք հաւանական հարցումներուն պատասխանները :

Կառքը այնքան արագ կ'ընթանար, որ հակառակ երկար ու խորտուբորդ ճամբուն, երեք քառորդէն հասած էին Եըլտըզի պալատին մեծ դրան առջեւ ուր պահակներ կը սպասէին : Կառքը առանց արգելքի պարտէզ մտաւ եւ ուղղակի իր ճամբան շարունակեց :

— Կ'երեւայ որ Ջիթ քէօշկին պիտի տանին զիս, մտածեց երիտասարդը ու թեթեւ սարսուռ մը անցաւ բովանդակ մարմնոյն վրայէն :

Այս ճգնաժամային վայրկեանին հե՛ք տղան իրմէ աւելի հօրը կացութեան վրայ խորհելով կը տանջուէր : Եէնի Մահալլէի գործողութեան անյաջողութենէն ետքը այս նոր հարուածը, բոլորովին կրնար ջախջախել անոր ապաղան ու զինքը վարկաբեկ ընել Սուլթանին աչքին :

— Բարով խերով Սառըք երէկ իրիկուն եկած չըլլար, կ'ըսէր ինքնիրեն. իր բարեկամին դէմ տեսակ մը թշնամութիւն զգալով :

Կառքը կեցաւ Չէթ Քէօշկի մուտքի դրան առջեւ եւ կառապանին քով նստած ոստիկանը խոյս վար ցատկելով դռնակը բացաւ :

Ամէնէն առաջ Մէհմէտ էֆէնտին, որ դիմացը նստած էր, վար իջաւ, յետոյ Ալի Օսման եւ Ապտիւլ Հալիմ, ու երեքը մէկէն մտան Քէօշկին մեծ դռնէն ներս ու սանդուխէն վեր ելան :

Ընդարձակ ու զարդարուն սրահէ մը անցնելէ ետքը, մտան աւելի փոքր խուց մը որ կարմիր թաւշապատ թիկնաթոռներով ու նստարաններով կահաւորուած էր ու գետինն ալ պարսկական թանկարժէք գորգով մը ծածկուած :

— Դուք հոս քիչ մը սպասեցէք, ըսաւ Ապտիւլ Հալիմ եւ դուռ մը բանալով՝ անյայտ եղաւ :

Մէհմէտ էֆէնտի թիկնաթոռի մը մէջ նստաւ մինչ Ալի Օսման, միշտ ջղագրգիռ ու յուզուած վիճակի մէջ, սկսաւ ժուռ գալ խուցին երկայնքը, նոր սիկարէթ մը վառելով :

Հինգ վայրկեան ետքը Ապտիւլ Հալիմ վերադարձաւ եւ, առանց բառ մը արտասանելու, ինքն ալ ընկողմանեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ :

Քանի վայրկեանները կը սահէին, այնքան կ'աւելնար Ալի Օսմանի յուզումն ու մտատանջութիւնը : Ի զուր կը ջանար իր պաղարիւնութիւնը պահել ու անտարբեր կերպարանք մը առնել անընդհատ իր հօրը պատկերը կը ցցուէր աչքին առջեւ :

— Նոյնիսկ այս գործին մէջ եթէ անմեղութիւնս հաստատուի, կը խորհէր, նորէն կասկածանքը պիտի մնայ միշտ ու հայրս երբեք պիտի իյնայ :

Յանկարծ սենեակին դուռը բացուեցաւ ու դրան մէջ երեւցաւ սեւ ռետինկոթ հագած սպասաւոր մը :

— Ալի Օսման էֆէնտի, ներս հրամմեցէք, ըսաւ չոր ու հանդիսական ձայնով մը :

Երիտասարդը թեթեւ մը սարսռաց, այսուհանդերձ բոլոր կորովն ու քաջութիւնը ժողվեց, ձեռքի վառած սիկարէթը մոխրամանի մը մէջ նետեց ու հաստատ քայլերով հետեւեցաւ ծառային :

Երկու պարապ սրահներէ անցնելէ ետքը, ծառան դուռ մը բացաւ, մէկ կողմ քաշուեցաւ եւ ըսաւ .

— Ներս հրամմեցէք :

Ալի Օսման ներս մտաւ եւ դուռը ետեւէն գոցուեցաւ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(29 - Շար.)

ՀԵԼԼԷՆ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԱՏՈՆԱ ԵՒ ԱՐՏԵՄԻՍ

Լուսինը տարբեր անուններ ունէր եւ կը կոչուէր Սելէնէ կամ Արտեմիս ։ Արտեմիս վարժ որսորդ մըն էր եւ կը սիրէր որսորդները ։ Ան եւ արեւի աստուածը քոյր եւ եղբայր էին, երկուորեակ ծնունդով եւ իրենց մայրն էր Լատոնա ։

Կը պատմուի, թէ Լատոնա օր մը եր-կար ճամբորդութիւն մը կ'ընէր իր երկու զաւակներով, երբ հասաւ Լիկիայի երկիրը՝ յոգնած եւ ծարաւ ։ Յստակ եւ մաքուր ջուրով լճակ մը տեսաւ, որուն եզերքը քանի մը մարդիկ կեցած էին ։ Ջուր խմելու համար վար ծռեցաւ, բայց հոն կեցողները արգիլեցին զինք ․

— Ձենք թողուր քեզի, որ հոսկէ ջուր խմես ։

— Ինչո՞ւ պիտի չխմեմ, ըսաւ Լատոնա ։ Իրաւ է թէ ես օտարական մըն եմ հոս, բայց ջուրը, ինչպէս օդն ու լոյսը, ձրի է բոլորին համար ։

Ինչո՞ւ կ'արգիլէք ինծի երբ ծարաւս այնքան սաստիկ է ։ Կը տեսնէք, որ ես ձեզմէ կը խնդրեմ զայս՝ որպէս շնորհ ։ Ես պիտի չլողնամ անոր մէջ, այլ միայն պապակած կոկորդս պիտի զովացնեմ ։ Նայեցէք, զաւակներս անգամ շնորհ կ'աղերսեն ձեզմէ ։

Բայց կոշտ եւ անբարեացակամ մարդիկը ըսին ․

— Ոչ, դուն օտարական մըն ես ։ Քու հայրենիքդ օտար է, քու խօսածդ մերինէն տարբեր է ։ Ո՞ւրկէ կուգաս զաւակներուդ հետ միասին ։ Պէտք է, որ հայրենիքդ մնայիր եւ անոր ջուրը խմէիր ։ Այս լճակը մերն է եւ օտարականները իրաւունք չունին հոնկէ ջուր խմելու ։

Եւ որպէսզի չկարողանայ խմել՝ լիճը մտան եւ սկսան ոտքով խառնել յատակի տիղմը ։ Լատոնա բարկացաւ եւ ճարահատ, սկսաւ աղօթել երկինքի աստուածներուն ։

— Լսեցէք աղօթքս եւ նկատի առէք խեղճ մօր մը եւ անօգնական զաւակներու աղերսանքը ։ Կը խնդրեմ ձեզմէ, որպէսզի այս անգութ թշուառականները չկարենան դուրս գալ այս լիճէն, դատապարտեցէք զիրենք իրենց զաւակներով ապրելու ջուրին մէջ յաւիտեան ։

Յանկարծ այլակերպութիւն մը նշմարեց լիճին մէջ գտնուող մարդոց վրայ, իրենց բերանը երկարեցաւ եւ լայնցաւ՝ ուրկէ դուրս կուգար անախորժ կռկռանք մը, իրենց գլուխը միացաւ իրենց մարմնին, կուրծքերնին ճերմկցաւ, կռնակնին կանանչցաւ եւ ոտքերնին տափակցաւ ։ Մէկ քանին դուրս ցատկեցին լիճէն, ուրիշներ հոն մնացին ։ Ոմանք լողացին ջուրին մէջ, ոմանք ալ սուզուեցան տիղմին մէջ ։ Անոնք այլեւս մարդ չէին, այլ գորտեր ․․

×

Հենդիմիօ հովիւ մըն էր եւ Լատմոս լերան վրայ հովուութիւն կ'ընէր եւ ամառուան խաղաղ գիշերներուն մէջ, երբ լուսինը պայծառ կը փայլէր, բերկրալից ձօներգներ կը հիւսէր անոր ։

Իրիկուն մը արծաթէ գօտիով եւ ձեռքերուն մէջ արծաթէ աղեղ մը բռնած, հրապուրիչ աղջիկ մը երեւցաւ իրեն ։ Խոշոր ադամանդ մը կար ճակտին վրայ, որ աստղի մը նման կը փայլէր ։ Այդ վայրկեանին լուսինը ամպերուն ներքեւ սահած էր, բայց աղջիկը այնքան կը փայլէր, որ ամէն կողմ կը լուսաւորէր ։

Հովիւը զարմացաւ, բայց չվախցաւ ։

— Գեղեցիկ արարած, ըսաւ Հենդիմոն ուչ ատեն կը պտըտիս լերան վրայ ։

— Այո, պատասխանեց աղջիկը, իմ գործս է՝ գիշեր ատեն լեռներուն վրայ թափառիլը, ինչպէս քուկդ է հսկել ոչխարները ։

— Բայց դուն անծանօթ մըն ես, ըսաւ Հենդիմիօն, ես այս շրջակայքի բոլոր հովիւներուն աղջիկները կը ճանչնամ ։

— Հովիւի մը աղջիկ․․․ ոչ, պատասխանեց ։ Բայց դուն միշտ տեսած ես դէմքս ։

— Հաղուստներդ եւ վարուելակերպդ ցոյց կուտան, թէ թագաւորի մը աղջիկըն ես ու եթէ երբեք տեսած ըլլայի քեզ, բնաւ պիտի չմոռնայի ։

— Դուն ոչ միայն տեսած ես զիս, այլ եւ նոյնիսկ շատ գիշերներ երգած ես ինծի ։ Ես լսած եմ ինծի ձօնած աղօթքներդ՝ երբ մարդ ու անասուն քնացած կ'ըլլային եւ միայն ես ու դուն արթուն կ'ըլլայինք ։

Այն ատեն հովիւը հասկցաւ, թէ աղջիկը լուսնի աստուածուհի Արտեմիսն էր ։

— Իմ խեղճ երգերս բարկացուցա՞ծ են քեզ, ըսաւ հովիւը ։

— Օ, ոչ, պատասխանեց Արտեմիս ։ Ընդհակառակն՝ անոնք հաճոյք պատճառած են ինծի եւ եկած եմ շնորհակալութիւն յայտնելու՝ թէ ի՞նչ կը փափաքիս իբրեւ շնորհ ։

— Պայծառ աստուածուհի, ըսաւ Հենդիմիօ, կը փափաքիմ երբեք չծերանալ ։ Յաւիտենական երիտասարդութիւն շնորհէ ինծի ։

— Այդ մասին, պատասխանեց Արտեմիս, պէտք է հարցնեմ Արամազդին ։ Այսօրուան համար մնաս բարեւ, վաղը իրիկուն նորէն կը հանդիպինք իրարու ։

Այս ըսելով անյայտացաւ, բայց լուսինը մինչեւ առաւօտ ժպտեցաւ Հենդիմիոնի ։

Յաջորդ օր Արտեմիս եկաւ դարձեալ՝ բայց տխուր դէմքով ։

— Բերած եմ նուէրդ, ըսաւ ան, բայց կը ցաւիմ, որ խնդրեցիր զայն ։ Արամազդ հրամայեց, որ յաւիտենապէս երիտասարդ մնաս՝ քնացած վիճակի մէջ ։

— Աւաղ, հառաչեց Հենդիմիոն, ուրեմն այլեւս պիտի չտեսնեմ քեզ ։

Գոցեց աչքերը եւ ընկղմեցաւ խոտերուն մէջ Լատմոս լերան վրայ ։ Այդպէս պառկած մնաց եւ լուսնի աստուածուհին ամէն գիշեր կը հսկէր անոր երկար քունը ։ Ամէն անգամ, որ լուսնի պայծառ լոյսը կը փայլի Լատմոս լերան վրայ, Հելլէնները կ'ըսեն ․

— Արտեմիս կը ժպտի Հենդիմիոնի ․․․

XX

ՀՈՂՎԵՐՏԻՔ

Փարիզի մերձաւոր արուարձաններէն Կրենոպլի մէջ, Յունուար 13ին, 66 տարեկանին, իր մահկանացուն կնքած է Պ․ Լեւոն Տէր – Խաչատուրեան ։ Ողբացեալը տնօրէնն էր Կրենոպլի համբաւաւոր Ակրոնոմիք Բարձրագոյն Արհ․ Վարժարանին ։ Պատուոյ Լէգէոնի սպայ, Լ․ Տէր – Խաչատուրեան արժանացած էր նաեւ զանազան շքանշաններու ։ Հրամանատար Մեռիթ Ակրիքոլի, հրամանատար ակադեմական փալմերու, անդամ էր Գիւղատնտեսութեան ակադեմիայի ։ Ընդհանուր ճարտարագէտ էր նաեւ հողագիտութեան ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 16ին ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ

Տիեզերական տարածութեան մէջ շատ մեծ արագութեամբ, բոլոր ուղղութիւններով կը շարժին անսահման քանակութեամբ լիցքաւորուած եւ չէզոք, համեմատաբար մեծ եւ փոքր զանգուածներով մասնիկներ՝ տիեզերական ճառագայթներ, որոնք բազմազան են իրենց չափերով, յատկութիւններով, նիւթին վրայ իրենց ձգած ազդեցութեամբ ։ Բնութեան կողմէ այդ մասնիկներուն տրուած արագութիւնը այնքան մեծ է, որ կրնան համեմատուիլ միայն լոյսին արագութեան հետ ։

Այդ ճառագայթներուն մէկ մասը իր ճամբու ընթացքին կը հանդիպի երկրին մթնոլորտին եւ կը մխրճուի անոր մէջ ։ Տիեզերական ճառագայթներուն համեմատաբար փոքր մասը կը հասնի միայն երկրի մակերեսին ։ Իսկ աւելի այն մասն է, որ գործնական կերպով ազդեցութեան մէջ չի մտներ մթնոլորտին հետ ։ Ճիշդ է, որ մնացած ուրիշ տեսակի տիեզերական ճառագայթները նոյնութեամբ մեզի չեն հասնիր, այլ կը հասնին մթնոլորտին մէջ անոնց շնորհիւ ծնունդ առած մասնիկները ։ Այդ, այսպէս կոչուած երկրորդային մասնիկները ծնունդ կ'առնեն օդին հիւլէներուն հետ տիեզերական ճառագայթներու ազդեցութեան շնորհիւ ։ Երկրորդական մասնիկները, իրենց կարգին, հանդիպելով մթնոլորտին յաջորդ շերտերուն մէջ եղած հիւլէներուն հետ, ծնունդ կուտան երկրորդական, չորրորդական եւ այլ մասնիկներու ։ Այս երեւոյթը, որ բնագիտութեան մէջ կը կրէ «մթնոլորտային հեղեղ» անունը, կարելի է նմանցնել ժայռի կատարէն իյնող քարին, որ իր ճամբու ընթացքին շարժման մէջ կը դնէ ուրիշներ եւս, որոնք, իրենց կարգին, նորերու եւ այսպէս ․․․ Ահա այդ-պիսի բազմապատիկ փոխակերպումներէ ետք է միայն, որ երկրին մակերեսին կը հասնին նւութրոններ եւ փրոթոններ, մեզոններ եւ այլ տարրական մասնիկներ, որոնք մեզի տեղեկութիւններ կը բերեն իրենց ծնունդին պատճառ հանդիսացող առաջին՝ տիեզերական ճառագայթներու մասին ։

Տիեզերական ճառագայթներու, անոնց քանակութեան ժամանակային փոփոխութիւններու բազմակողմանի ուսումնասիրութեան նպատակով ստեղծուած է համաշխարհային գիտական ցանց մը ։ Առաջադրուած այդ դժուար հարցերուն լուծման բնագաւառին մէջ հայ գիտնականները իրենց արժանի եւ պատուաւոր տեղը ունին ։

Տիեզերական ճառագայթներու շարունակութեան ժամանակային փոփոխութիւններու ուսումնասիրութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ հասկնալու մագնիսական փոթորիկներուն, հիւսիսափայլին էութիւնը, իմանալ ձայնասփիւռի կապի ընդհատումներուն պատճառները եւն․ ։

բերում՝ նշանակելով Թուչակ (Նրանց համար) ։ Եւ նրանց բաժանեց երկու մասի․ մի մասին տուեց սարկան դպրութեան, իսկ միւսին՝ հելլենական » ։

Բնական է, որ դպրոցները գիշերօթիկ էին ։ Աշակերտները ընտրւում էին իրաքանչիւր նահանգից ու գաւառից, մի սովորութիւն, որ տեւում է մինչեւ մեր օրերը ։

Սպաթանգեղոս դարձեալ վկայում է, որ Լուսաւորիչն աշակերտներին «անջատում էր հայրենի բնակավայրերից» եւ տանում ու զետեղում էր Վաղարշապատում եւ այլուր իրենց ծննդավայրից հեռու դպրոցների մէջ ։ Տնից այս օտարացումը բնի էր կատարւում՝ թագաւորի հրամանով ․ «Նոյնպէս հաւանեցնում էր թագաւորին, որպէսզի բոլոր գաւառներից, բոլոր կողմերից եւ ամէն տեղերից հաւաքուի մանուկների բազմութիւն՝ ուսուցման համար ։ Գաղանամիտ, ամենավայրի, ճիւաղաբարոյ աշխարհականներին ուսուցանելու ուսուցման բովով, հոգեւոր սիրով ու եռանդով թօթափում չարաւահոտ դեւերի եւ սնոտիապործ պաշտամունքների կեղտն ու ժանգը » ։

Որ նախընտրութիւնը տրւում է առաւելապէս քրմական սերնդին, հաստատում է նաեւ Օրմանեան պատրիարք ։ «Քուրմերն ալ ազգու դասակարգ մըն էին, եւ կրնային մեծ դժուարութիւններ հանել, եթէ յանկարծ ամէն դիրքէ զրկուած ըլլային ․․․ Միայն պէտք էր զանոնք լաւ կրթել նոր կեանքին սկզբունքներուն մէջ, ուստի նոր հաստատուած ուսումնարաններուն մէջ, հոդ կը տարուէր «առաւել զաւակս պղծագործ քրմանց եւ զմանկունս նոցա ի նոյն ժողովել» եւ միանգամայն հէր մոռացուել անոնց «զարման ռոճկաց» կարգել » ։

Հ․ Վարդան Հացունի ճիշդ կերպով նշում է, որ այս դպրոցները նկատւում էին իբրեւ արքունի ձեռնարկութիւններ եւ պահպանւում արքունի գանձարանից վճարուած «զարման ռոճկանց»ներով ։

Այդ դպրոցների առաջին ուսուցիչները եղել են յոյն եւ ասորի քարոզիչներ ։ Որ հայ ուսուցիչներ չկային այս շրջանում, ընդունում են նաեւ Հ․ Վ․ Հացունի եւ Ալպոյաճեան ։ Նրանք իրենց տեսակէտը հիմնաւորում են Սգաթանգեղոսի հետեւեալ տեղեկութեան վրայ․ «Գտաւ բազմաթիւ եպիսկոպոսներ, որոնց համաձայնեցրեց գալու իր հետ, որպէսզի կարգի նրանց քահանայութեան իր երկրում, դամարելով բազմաթիւ խմբեր՝ վերցրեց նրանց իր հետ » ։

ՎԱՀԱՆ ԵՊՍ․ ՏԷՐԵԱՆ

(Շար․)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Քանի մը բոպէ եռք բռնադատուեցաւ նորէն սկսելու այն տխուր տրամախօսութիւնը որու մէջ խօսողն ալ ինք, լսողն ալ ինքն էր, եւ ուր կ'ըսէր ինչ որ չէր ուզեր ըսել․ կը լսէր ինչ որ չէր ուզեր իմանալ, հնազանդելով այն զաղտնի զօրութեան, որ «մտածէ'» կ'ըսէր անոր․ ինչպէս երկու հազար տարի առաջ ուրիշ դատապարտեալի մըն ալ կ'ըսէր․ «քալէ'» ։

Աւելի հեռու երթալէ առաջ եւ մեր միտքը կատարելապէս հասկցնելու համար, մասնաւորապէս դիտողութիւն մը ընել հարկ կը համարինք ։

Ստոյգ է թէ մարդ ինքնիրեն կը խօսի․ չկայ մտածող էակ մը որ զգացած չըլլայ այս «ինքնախօսութիւնը» ։

Կրնայ ըսուիլ նաեւ թէ Բանը միայն այն ատեն սքանչելի խորհուրդ մըն է երբ մարդուս ներսը կ'երթեւեկէ միտքէն գէպի խիղճը երթալով եւ խիղճէն դէպի միտքը վերադառնալով ։ Ահա այս նշանակութեամբ միայն առնելու է այս գլուխին մէջ սոէպ գործածուած սա խօսքերը․ «իրովի ըսաւ», «ինքնիրեն գոչեց» ։ Մարդ ինքնիրեն կ'ըսէ, իրովի կը խօսի, ինքնին կը գոչէ՝ առանց ընդհատելու արտաքին լռութիւնը ։ Մարդ լռած ժամանակ իր ներսը մեծ աղմուկ մը կայ․ «Ամէն գործարանները կը խօսին բացի բերանէն» ։ Հոգիին իրողութիւնները ըստոյգ է թէ ոչ կը տեսնուին եւ ոչ ալ կը շօշափուին, բայց այս պատճառաւ իրողութիւն ըլլալէ չեն դադրիր ։

Արդ, Ժան Վալժան հարցուց ինքնին թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուէր այդ դէպքին նկատմամբ ։ Այդ «բրած որոշումին» վրայ ինքնիրեն հարցումներ ըրաւ ։ Խոստովանեցաւ ինքնիրեն թէ ինչ որ կարգադրած էր մտքին մէջ, հրէշային կարգադրութիւն մըն էր․ թէ թողուլ ուր ըլլայ ինչ որ պիտի ըլլայ, թողուլ որ Աստուած ընէ ինչ որ պիտի ընէ, բոլորովին սոսկալի բան մըն էր ։ Թողուլ որ ճակատագրին եւ մարդոց այս սխալանքը գործադրուի, զայն չարգիլել, լռութեամբ նպաստել գործադրութեան, վերջապէս բան մը չընելը ամէն բան ընել էր․ երկդիմի անարժանութեան մը յետին աստիճանը իջնել էր, ստորին, վատ, ծածուկ, գձուձ եւ սոսկալի ոճրագործութիւն մը ընել էր ։

Ութ տարիէ ի վեր այս առաջին անգամն էր որ դժբախտ մարդը չարամտութեան եւ չարագործութեան դառն համը կը զգար ։ Տհաճութեամբ մը դուրս թքաւ այս դառնութիւնը ։

Նորէն սկսաւ ինքզինքը հարցափորձել ։ Անաչառօրէն հարցուց իրովի թէ ինչ հասկցած էր « նպատակիս հասայ » ըսելով ։ Խոստովանեցաւ թէ իրօք իր կեանքը նպատակ մը ունէր ։ Բայց ի՞նչ նպատակ․ միթէ անո՞ւնը պահել․ միթէ ոստիկանութի՞նը խաբել․ միթէ ա՞յսքան պզտիկ բանի մը համար ըրած էր ինչ որ ըրած էր․ միթէ չունէ՞ր ուրիշ նպատակ մը, մեծ ճշմարիտ նպատակ մը ։

Այսինքն ազատել ոչ թէ իր անձը այլ հոգին․ նորէն մարդասէր եւ բարի մարդ մը ըլլալ ։ Արդար մը ըլլալ․ եւ միթէ ինքն ալ միմիայն եւ միշտ արդար մը ըլլալ ուզած չէ՞ր, ինչպէս եպիսկոպոսն ալ նոյն բանը չէ՞ր պատուիրած իրեն ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեանս կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Մարիամ Մանուկեանի, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Մանուկեանի եւ զաւկին Եսայիի, նաեւ Տէր եւ Տիկին Ֆրիօ Եղոյեանին եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Գրիգոր Մանուկեանի մահուան առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիրավարդ Ճամուղեանի, Այրի Տիկին Մըսըրեանի, Տէր եւ Տիկին Աստուր Քէօսէեանի, ողբացեալին զաւակներուն նաեւ պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, փեսային, քեռայրին, հօր եւ ազգականին Օհաննէս Ճամուղեանի (Կիւրինցի) մահուան առթիւ : Նոյնպէս վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Պէտիկեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, խնամիին, մեծ մօր եւ ազգականին, Այրի Տիկին Թիւթիւնճեանի (ծնեալ Սիվըրիհիսարլեան) մահուան առթիւ :

Ցաւակցութիւն նաեւ ընկերուհի Այրի Տիկին Տէր Գէորգեանի, իր ամուսնոյն ողբացեալ Անդրանիկ Տէր-Գէորգեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Ընկերուհի Զապէլ Արզումանեան — Պօղոսեան քսան ֆրանք Օգափ. կայանի ուղարկուած ձրի երեխաներու ֆոնտին : Աստուր Մանուկեան քսան, Կ. Խաչի հիւանդներուն, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց քրոջ որդւոյն Խաչատուր Սարգիսեանի մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան յիսուն ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի իրենց քեռայրին, ողբացեալ Օհաննէսճամուղեանի մահուան առթիւ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20–21.30 : Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները : Մուտքը ազատ է :

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ : 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ :

ՆԱԽԱՄԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ :

Նուագախումբ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին Ապահովել սեղանները, հեռ. 033–0212

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Հրանդ Բալուեանի գրատունը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը :

Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը :

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ Հայկական տխէքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած) :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտրածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը խօսի՝
Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ :

Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէին կողմէ
Այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ սրահին մէջ, 11, Փլաս Սէն Ժան :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ :

×

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ

Ուրբաթ իրիկուն, Հայկ. մատրան սրահը ժամը 8.30ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարախումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Տարեկան չորս թիւ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
34ՐԴ ՏԱՐԻ

Շուտով լոյս կը տեսնէ 1697 տարւոյն չորրորդ թիւը ճոխ բովանդակութեամբ.

Պչրանքն ու նազանքը Նեղոսի ափերուն վրայ ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, Երիկամներու նոպան՝ ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Քնանալու մասին՝ ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ, Զուկ կերէք՝ ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ, Ելեկտրահայութիւն՝ ՏՈՔԹ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ, Ակռայ, ծնօտ եւ բերան՝ ՏՈՔԹ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ, Մեսոնեփոցի պատմականը՝ Յ. ԵԱԳՈՅԵԱՆ, Երեւան, վարդ քաղաք՝ Դ. ԿՈՒՏՔՈՎ, Քնէածութիւն՝ ՏՈՔԹ. ՆԱԽԱՍԱՐԴ, Զորս Ֆրանսացիի վրայ մէկը սրտի զոհ՝ ՏՈՔԹ. ԱՇՃԵԱՆ, Իպն Սինա՝ ՀԸՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ, Երախայի մը կեանքին երկրորդ վեց ամիսները՝ ՄԵՆԾ – ՀԱՅՐԻԿ, Ըմպելիներու մասին՝ ՄԷՏԻ – ՔԻԽՍ, Նորութիւն՝ ծխողներուն՝ ՏՈՔԹ. ԱՄՔԱՆԱԶ, Օդ կլլել՝ ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ, Բժշկ. ճրաքաղ՝ ՔԱՂՀԱՆ :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian chez HARATCH
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ԶՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան : Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ չինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար :

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին :

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
23 JANVIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11117 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.117

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՍԻՊԸ, ՏԱՎԱՐԻՇ

Տեղական մեր մէկ պաշտօնակիցը, մեզի շատ մօտ (աշխարհ···ագրական գետնի վրայ···) մեծ վրդովում մը ցոյց կուտայ իր վերջին թիւին մէջ, վասնզի համարձակեր ենք ըսելու թէ խօսքի ազատութիւն չկայ Խորհ. Միութեան մէջ:

Չէինք սպասեր անշուշտ որ համաձայն ըլլայ, բարենիշ մը տայ ու ելլէ ըսէ՝ Merci, Madame.

Շատեր մտածեն անշուշտ, արդարօրէն, թէ չարժեր իսկ անդրադառնալ այդքան անկապ «նշմարներու» ու աղտոտ վերագրումներու, որոնց ինք անգամ չի հաւատար: Ճիշդ է, բայց մէկ անգամի համար չեղինք մեր արհամարհանքի սկզբունքէն, վասնզի, լեզուական շատ աժան բառախաղերու դուռ մը բացած է, որու միակ զոհը, ինք կրնայ ըլլալ:

Նախ խոստովանինք որ չհասկցանք թէ ի՞նչ գործ ունի Վիէթնամի պատերազմը Մոսկուայի դատավարութեան հետ: Ըսելիք չունեցող մարդու խօսքեր են ասոնք, նիւթէն շեղելու անճարակ փորձեր: Հակառակ իր վերագրումին, մենք չենք գիտեր (կ'երեւի ինք գիտէ) թէ ի՞նչ ըսուեցաւ, ի՞նչ պարզուեցաւ ու ի՞նչ փաստուեցաւ Մոսկուայի ԴՈՆՓԱԿ դատավարութեան մէջ: Այդ դատավարութիւնը այպանելու քաջութիւնն ունեցան, Մոսկուա նստած մտաւորականներ ու հանրային դէմքեր: Այդ քաջութիւնը չունի սակայն, Փարիզ նստած, Պապէն աւելի պապական Հայ մը, այսինքն զաւակը ժողովուրդի մը, որուն մտաւորական արեւմտահայ հատուածը ջարդեցին Թալէաթներն ու Էնվէրները, ու անոնց կէս ձգած գործը շարունակեցին Սթալիններն ու Բերիաները, մահուան, աքսորի ու տաժանակիր աշխատանքի առաջնորդելով, արեւելահայ հատուածը:

Մենք շատ բան գիտենք եղեր, բայց չենք ըսեր: Մանաւանդ Վիէթնամի մասին, ուր կը փոխադրուինք յանկարծ չես գիտեր ինչո՞ւ կամ պարզապէս անոր համար, որ Մոսկուայի դատավարութեան մասին խօսիլը այնքան ալ դիւրին չէ, մարդոց համար, որ ազատ Ֆրանսայի մէջ իսկ... ազատ չեն ամէն բան ըսելու:

Բայց մենք, որ ճշմարտութիւնը կը սիրենք Պղատոնէն աւելի, ու ոչ «Ուոլ Սթրիթի՝ Թէնք եու, Միս»ին կը սպասենք, ոչ ալ Կրեմլինի «Սպասիպը, տավարիշ»ին, այլ պարզապէս հայ ժողովուրդի «Շնորհակալ ենք, Յառաջ»ին, կրնանք ըսել, որ վիէթնամցի ժողովուրդին ինչպէս բոլոր ժողովուրդներուն համար, հաւատարիմ ենք մէկ նուիրական սկզբունքի՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունք:

Ամէն ժողովուրդ պէտք է ազատ ըլլայ տնօրինելու իր ճակատագիրը, բայց այս սկզբունքը թող չսահմանափակուի Հանոյէն Սայկոն, այլ հասնի արեւելեան-Պերլին, Փրակա ու մանաւանդ Փեշտա:

Մեր դրացին շատ լաւ գիտէ թէ հոն ալ ժողովուրդ մը կար, որ կ'ուզէր ազատ ապրիլ, բայց ճզմուեցաւ խորհրդային հրասայլերու թաթին տակ ու արժանացաւ նացիական մեթոտներով կիրարկուած մաքրագործումներու: Մենք մեր տեսակէտը միշտ կրնանք պարզել, այս է արդէն արժանիքը ազատ մամուլի մը, որ կարծիք ունի:

Դժբախտաբար նոյնը չէ իր պարագան: Եւ թող իրար չանցնի (tu l'as voulu, Georges Dandin !) եթէ ըսենք, որ մինչ մենք կ'աշխատինք սպասելով միայն հայ ժողովուրդին գնահատանքին, ինք չի գիտեր ի՞նչ ընելը, որպէսզի Կրեմլինը ըսէ՝ «սպասիպը, տավարիշ»:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՅ ԱԹԷՆՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ատլանտեան Ուխտի առաջին երկիրը եղաւ Թուրքիա, որ պաշտօնապէս ճանչցաւ Աթէնքի գնդապետներու վարչակարգը: Որոշումը Յունաստանի Արտաքին Նախարարին հաղորդած է Աթէնքի Թուրք դեսպանը: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Ատլանտեան կազմակերպութեան այլ երկիրները, ինչպէս՝ Միացեալ Նահանգներ, Մեծն Բրիտանիա եւ Դաշնակցային Գերմանիա կը պատրաստուին իրենք ալ ճանչնալու կառավարութիւնը, որ կազմուեցաւ Դեկտ. 13ին, Թագաւորին ձախողած պետական հարուածէն ետք: Կ'ըսուի արդարեւ թէ արդէն գոյութիւն ունեցող կացութեան մը կանոնաւորում մըն է եւ ոչ թէ ճանաչում մը:

Թուրքիոյ համար, Կիպրոսը պատճառ էր, որ կանոնաւորումը աւելի արագ կատարուէր: Հաւանական չի նկատուիր սակայն որ սքանտինաւեան երկիրներն ալ նոյնն ընեն: Կը կարծուի թէ կարգ մը դէպքեր պատճառ եղած են որ դիւրանայ տրուած որոշումը: Կը յիշուի, օրինակ, Թագաւորին ղրկած նամակը Փափատոփուլոսի իբրեւ «յոյն կառավարութեան նախարարապետ», ի պատասխան Փափատոփուլոսի «անցած ըլլայ»ի մէկ հեռագրին Թագուհիին ունեցած վիժումէն ետք:

Ամէն պարագայի մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ կացութիւնը պէտք է լուսաբանուի մինչեւ Մարտ 25, որ ազգային տօնին թուականն է եւ դիւանագիտական մարմնին պետերը պէտք է շնորհաւորութիւններ ներկայացնեն խնամակալին, ի բացակայութեան Թագաւորին: Պարզ է, որ օտար կառավարութիւնները միշտ Թագաւորն է զոր Պետութեան ղեկավար կը նկատեն, բայց այս վերջինին երկարաձգուած բացակայութեան ստեղծած անորոշութիւնը կրնայ պատճառ դառնալ որ վարչակարգը ճանչցուի: Իրաւական գետնի վրայ ալ կը յիշուի թէ միջազգային երկու վճռական պայմանները լրացուած են յոյն կառավարութեան կողմէ, այսինքն՝ իրական հակակշիռ հողամասին ամբողջականութեան եւ ճանաչում՝ նախորդ կառավարութեան ստանձնած միջազգային յանձնառութեանց:

Աւելցնենք թէ Սպարտա արտասանած մէկ ճառին մէջ, փոխ-վարչապետ՝ Փաթաքոս, յայտարարած է թէ յեղափոխութեան նպատակը Սահմանադրութիւնը ջնջել չէր «որպէսզի իշխանութեան գլուխ տեղաւորուինք եւ ռանի կառավարենք», այլ հասնինք որոշ նպատակներու իրագործման, որոնք համապատասխան ըլլան արդի անհրաժեշտութեանց, յարգելով հանդերձ Յունաստանի յանձնառութիւնները արտասահմանի հետ:

Ժորժ Տրոսոսի ձերբակալութիւնը, սակայն, մեծ յուզում ստեղծած է յոյն լրագրական շրջանակներուն: Երրորդ լրագրողն է որ կը ձերբակալուի, կը պատկանէր կեդրոնի Միութեան: Միւս կողմէ Աթէնք հերքեց թրքական աղբիւրէ լուր մը, ըստ որուն մահափորձ մը եղած էր Փափատոփուլոսի դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ սպասուած հրաժարականներու կարգին, կայ հատ մը որ շատ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է: Այդ կը վերաբերի Կարդինալ Աղաճանեանի, նախագահ Ժողովուրդներու Աւետարանացման (Նախկին Հաւատոյ Տարածման ժողով) պարագային: Կ'ըսուի թէ Պապը պիտի ընտրէ Ափրիկեցի մը յաջորդելու համար Կարդինալ Աղաճանեանին եւ կը խօսուի Ուակատուկուի (Բարձր-Վոլթա) արքեպիսկոպոսին, Կարդինալ Զունկրանայի մասին: Ծանօթ է որ ներկայիս հիմնական բարեփոխման ենթարկուած է Հռոմի պապական վարչութիւնը (Քիւրի) եւ հրաժարականները սկսան Կարդինալ Օթթավիանիով, որ ամբողջ աւանդութիւնն էր Վատիկանի:

ՍԹԱՆՖՈՐՏԷՆ (Քալիֆորնիա) հաղորդեցին թէ Քասփերաք մեռած է, կիրակի առաւօտ, ինչ որ անակնկալ մը չէր: Ծանօթ է որ Քասփերաք, ստանալէ ետք նոր սիրտ մը զանազան բարդութիւններ ունեցած էր եւ ենթարկուած երեք ծանր գործողութիւններու: Քասփերաքի մահով, սիրտի փոխարկում ստացող չորրորդ հիւանդն է որ կը մեռնի: Բայց խնդրոյ առարկայ չըներ սկզբունքը: Քափի մէջ Պլայպերկ լաւ է եւ Փրոֆ. Պառնար լաւատես է: Փարիզ վերադարձաւ ֆրանսացի 15 բժիշկներու խումբը, որ Քափ գացած էր ուսումնասիրելու համար Պառնարի գործողութիւնները: Ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրին, այլ մամուլին յանձնուած կարճ ղեկոյցով մը, շեշտեցին թէ Փրոֆ. Պառնարի գործողութիւնները պատմական տարողութիւն ունին բայց ֆրանսացի վիրաբոյժներն ու մասնագէտները չեն ուզեր որեւէ կարծիք յայտնել իրագործուած փոխարկումին անմիջական ապագային մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն Մոսկուա հասաւ: Այս առթիւ եւ նախքան վարչապետին ժամանումը, խորհրդային մամուլը որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Եգիպտացիք ծրագիր մը պատրաստած են Սուէզի Ջրանցքը պարպելու նախապատրաստական աշխատանքները տանելու համար եւ զայն ներկայացուցած են ՄԱԿի դէտերու պետ՝ զոր. Օտ Պըլլ, որ Շաբաթ գիշեր Գահիրէ էր, ուրկէ Երուսաղէմ անցած է: Տասնեւհինգ նաւերու ելքը ապահովելու համար երեք հանգրուաններ նախատեսուած են.— Ա) Ջրանցքին անկողինը ուսումնասիրել: Բ) Ջնջում նաւարկութեան խոչընդոտներուն: Գ) Նաւերը քաշելով տանիլ մինչեւ Ջրանցքի ծայրը:

ԻՐԱՔԻ Հանրապետութեան նախագահը, ի պատասխան նախագահ տը Կոլի հրաւէրին, Տիկին Արէֆի ընկերակցութեամբ պաշտօնական այցելութեան պիտի գայ Ֆրանսա, Փետրուար 7էն 10:

ՀՌՈՄԷՆ Փարիզ վերադարձաւ Ֆրանսայի ելմտական նախարարը՝ Մ. Տըպրէ: Իտալիոյ մայրաքաղաքին մէջ խօսակցութիւններ ունեցած է գլխաւորաբար իր պաշտօնակիցին՝ Քոլոմպոյի հետ: Ուսումնասիրած են նախագահ Ճոնսընի ձեռք առած միջոցներուն հետեւանքները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ֆրանսական դեսպանը՝ Ռօ, որ Գահիրէ վերադարձած է քանի մը օր Փարիզ անցընելէ ետք, նախագահ Նասրի պարզած է ֆրանսական կառավարութեան տեսակէտները Միջին Արեւելքի կացութեան մասին: Տը Կոլ համոզուած կը մնայ որ Իսրայէլի ճանաչումը իր դրացիներուն կողմէ եւ համաձայնութեան մը ծրագրին պատրաստութիւնը մէկ եւ միւս կողմը սահմաններու ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար» օգտակար կրնայ ըլլալ:

ՔՈԼՈՄՊԻԷՆ ետք հաւանական կը նկատուի որ Պոլիվիա դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատէ Խորհ. Միութեան հետ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Փարէյտ պարբերականին համաձայն, Քուէյթ հետզհետէ կը քաշէ իր դրամագլուխները բրիտանական դրամատուներէն եւ Ֆրանսա կը փոխադրէ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Քուէյթ արդէն 150 միլիոն տոլար դրած է Քրետի Լիոնէ (750 միլիոն ֆրանք) զորս հանած էր բրիտանական պանքաներէն:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, համալսարան մը եւս փակուեցաւ կրթական նախարարին որոշումով: Այս անգամ փիլիսոփայութեան եւ գրականութեան համալսարանն է, որ կը փակուի տասնեւմէկ օրուան համար, ոստիկաններու եւ ուսանողներու միջեւ պատահած միջադէպերու պատճառաւ: Յունուար 10ին ալ կառավարութիւնը, փակած էր տնտեսական եւ քաղաքական Գիտութեանց համալսարանը, ինչպէս գրած էինք, ատենին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր 200րդ արբանեակը՝ Կոսմոս, արձակեց Շաբաթ օր: Առաջինը ղրկած էր 1962 Մարտ 16ին, անկէ ի վեր ամէն տասը օրը, հատ մը ղրկած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ջէզոք քաղաքականութեան հետեւող Լի սպառնաց առիթով մը. «Եթէ Անգլիացիները պիտի մեկնին եւ Ամերիկացիները պիտի հաստատուին Մալէզիի մէջ, Սինկափուր թերեւս հարկադրուի Խորհ. Միութեան ապաւինիլ՝ ապահովելու համար իր պաշտպանութիւնը»: Ռուսերը արդէն առեւտրական եւ տնտեսական օգնութեան համաձայնագիր մը կնքեցին Սինկափուրի հետ: Կրնան թերեւս մեծ շահողները ըլլալ անգլիական ընկրկումին:

Այս վախն էր, զոր ունէր Ճոնսըն ժամանակէ մը ի վեր՝ հարկադրուիլ օր մը Ռուսեր գտնել Վիէթնամի շրջակայքը: Ջուղեր, նոյնիսկ խաղաղ գետնի վրայ, Հարաւ - արեւելեան Ասիոյ մէջ դէմ յանդիման գտնուիլ խորհրդային նաւատորմիղին: Արդ, երկու առիթներով, 1966ին եւ Յունիս 1967ին, պահանջեց Ուիլսընէ մնալ Սինկափուրի մէջ եւ չնախատեսել կղզիին պարպումը մօտաւոր ապագային: Այս է պատճառը, որ Ուիլսըն անցեալ տարի խօսեցաւ 1975ի մասին իբրեւ պարպումի թուական:

Մինչ այդ, Ճոնսըն կը յուսար, նոյնիսկ պատերազմի երկարաձգման պարագային, ելք մը գտնել Վիէթնամի խնդրին կապակցութեամբ: Մինչդեռ, 1971 թուականը վտանգաւոր ըլլալու աստիճան մօտ է: Կը սպառնայ դրդել համայնավար ռազմագէտները՝ շարունակել պայքարը եւ հաստատուիլ Անգլիոյ կողմէ պարպուած շրջաններու մէջ, այնպէս ինչպէս, Ռուսերը հաստատուեցան Ֆրանսայի կողմէ լքուած արեւմտեան Միջերկրականի մէջ:

Տնտեսական կացութեան ճնշումին ներքեւ Անգլիա կ'աճապարէ կծկուիլ Եւրոպայի շրջագիծին մէջ: Իրաց կացութեան հետեւանքով Ամերիկա պիտի հարկադրուի աւելի մօտէն հետաքրքրուիլ Խաղաղական եւ Հնդկական ովկիանոսներով՝ արգիլելու համար խորհրդային նաւատորմին մուտքը այս շրջաններուն մէջ:

Անգլիոյ կայսրութեան վախճանը, ինչպէս նաեւ այն իրողութիւնը, որ կը քանդուին այս վերջնոյն պաշտպանողական եզանակը եւ տիրապետութիւնը, պատճառ պիտի դառնան որ քիչ ժամանակէն փոխուին ռազմագիտական դիրքերը եւ նոր, աննախատեսելի դերեր բաժնուին ուրիշներու:

Թ. Ա. Թ.

ԱՐԻՒՆԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Երակային արիւնարկումը (թրանսֆիւզիոն տիւ սան) կենսական դարման մը դարձած է, մանաւորապէս քառորդ դարէ ի վեր: Թէ բժիշկները եւ թէ վիրաբոյժները յաճախ կը կիրարկեն զայն: Արկածի մը, վիրաբուժական գործողութեան մը կամ կարգ մը ներքին հիւանդութիւններու հետեւանքով ծանր կամ մահամերձ հիւանդներ կը վերակենդանանան, եթէ անոնց երակներուն մէջ քանի մը հարիւր կրամ կամ քանի մը լիդր արիւն կը ներարկեն:

Ներարկուած արիւնը մերթ թարմ կ'ըլլայ, զոր մասնաւոր գործիքով մը ուղղակի կը փոխադրեն առողջ անձի մը երակներէն հիւանդին երակներուն մէջ: Բայց յաճախ պահածոյ արիւն կը ներարկեն, զոր նախապէս կ'առնեն կամաւոր տուողներէ եւ շիշերով կը պահեն ամբարանոցներու մէջ (պանք տիւ սան):

Անցեալին մէջ եւս մեծաքանակ արիւնարկութիւն կը կատարուէր ծանր հիւանդներ փրկելու համար: Անոնցմէ ոմանք յարութիւն կ'առնէին, իսկ ուրիշներ եղերական պայմաններու մէջ կը մեռնէին: Բժիշկները շուարումի մատնուած էին: Որովհետեւ չէին կրնար բացատրել միեւնոյն պայմաններու մէջ արիւնարկութեան ենթարկուած հիւանդներէն ոմանց վերակենդանացումը, իսկ ուրիշներուն եղերական արագ մահը:

1900ին միայն Լանտշթայնէր գտաւ որ մարդկային կարգ մը արիւններ կենսաբանական յատկանիշերու տարբերութիւններ կը ներկայացնեն, որոնք պատճառ կ'ըլլան անոնց ներհակութեան, անյարմարութեան: Եւ փորձարկութիւններով հաստատեց որ այդ ներհակութիւնն էր պատճառը անցեալին մէջ երակային արիւնարկութեան հետեւանքով պատահած յաճախակի մահերուն, երբ տուողին արիւնը չէր յարմարեր ընդունողին արիւնին: իսկ այն հիւանդները որոնք փրկուած էին, բախտը ունեցած էին յարմար արիւն ստանալու: Իր փորձարկութիւններուն վրայ հիմնուելով, Լանտշթայնէր արիւնային չորս խումբեր (կրուփ սանկէն) գտաւ Ա. Բ. ԱԲ եւ Օ, եւ զանազանեց ու ճշդեց իւրաքանչիւր խումբին վերաբերումը միւս խումբերուն հանդէպ, ի՞նչպէս:

Եթէ բաժակի մը մէջ քիչ մը արիւն դնենք, կարճ ժամանակի մէջ կը թանձրանայ, կը դոնդողի եւ երկու մասի կը բաժնուի: Յատակը՝ թանձր կոյտ մը, դոնդողը, որ կը պարունակէ արեան կարմիր գնդիկները: Անոր վրայ դեղնորակ հեղուկ մը՝ որ արեան շիճուկն է: Այս երկու տարրերուն համակրութենէն կամ հակակրութենէն կախում ունի արիւնարկեալի մը կեանքը կամ մահը:

Արդարեւ կարգ մը կարմիր գնդիկներ լուծուելու (էմոլիզ) հակամէտ են եւ շիճուկներ՝ որոնք լուծելու կարողութիւնը ունին, շնորհիւ արիւնին մէջ գտնուող կարգ մը նիւթերու: Միեւնոյն անձին կարմիր գնդիկները կրնան լուծելի ըլլալ ուրիշի մը շիճուկով, իսկ շիճուկը լուծող ըլլալ ուրիշի մը կարմիր գնդիկներու հանդէպ:

Ապակիի կտորի մը վրայ մէկու մը կարմիր գնդիկներուն խառնենք ուրիշէ մը առնուած շիճուկի կաթիլ մը: Եթէ խառնուրդը պաղի առանց փոփոխութիւն կրելու, կը նշանակէ թէ արեան կարմիր գնդիկները լուծելի չեն, եւ կամ շիճուկը լուծող չէ անոնց հանդէպ: Հետեւաբար երկու արիւնները յարմար են: Իսկ եթէ խառնուրդին մէջ կարմիր գնդիկները իրարու փակչին, մածնան (ակլիւթինէ) եւ ի վերջոյ փոքրներ կազմեն եւ լուծուին, այդ պարագային շիճուկը լուծող կամ կարմիր գնդիկները լուծուող են, հետեւաբար այդ արիւններուն միջեւ ներհակութիւն կայ:

Այս տուեալներուն վրայ հիմնուած է արիւնային չորս խումբերու զանազանութիւնը: Գաղափար մը տալու համար անոնց փոխադարձ յարմարողութեան կամ ներհակութեան ըսենք թէ՝

— Ա. Արիւնը կրնայ ընդունիլ միայն Ա եւ Օ արիւնները եւ ներարկուիլ միայն Ա.ին:

— Բ. Արիւնը կրնայ ընդունիլ միայն Բ եւ Օ արիւնները եւ ներարկուիլ միայն Բ.ին:

— ԱԲ Արիւնը կրնայ ընդունիլ բոլոր արիւնները, հետեւաբար այն արիւնը ունեցողները ընդհանուր ընդունողներ կը նկատուին, բայց կրնայ ներարկուիլ միայն ԱԲ.ի:

— Օ խումբը կրնայ ընդունիլ միայն Օ արիւնը, բայց կրնայ ներարկուիլ բոլոր միւսներուն, այդ պատճառով այդ արիւնը ունեցողները ընդհանուր տուողներ կը նկատուին:

Արիւնային խումբերը ժառանգական օրէնքներուն կը հպատակին եւ իւրաքանչիւր անհատ զինք յատկանշող արիւնախումբը կը պահէ ծնունդէն մինչեւ մահ, նոյնիսկ եթէ գործողութեան մը առթիւ արիւնը ամբողջովին փոխուի:

Վերոյիշեալ չորս գլխաւոր արիւնային խումբերէն զատ կան բազմաթիւ —4000ի մօտ ենթախմբեր, որոնց յատկանշական տարբերը վտանգաւոր չեն արիւնարկումի տեսակէտէն: Բացի մէկէն որ տեսակ մը կապիկի արեան յատկանիշն է եւ ռէզիւս կը կոչուի: Մարդոց 85 առ հարիւրը այդ նոյն յատկանիշը ունին եւ կը կոչուին դրական ռէզիւս (RH +), իսկ 15 առ հարիւրը չունին, հետեւաբար ժխտական ռէզիւսէն (RH—):

Այս յատկանիշը կամ գործօնը շատ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ յղութեան պարագային: Եթէ այր եւ կին Ռ+ին, որեւէ վտանգ չի սպառնար կնոջ: Իսկ եթէ ամուսինը Ռ+ է եւ կինը Ռ—, յղութեան պարագային սաղմին կարմիր գնդիկները, որոնք Ռ+ են, կրնան թափանցել մօրը մարմնին մէջ եւ հակամարմիններ յառաջ բերել: Ինչ որ կրնայ ծանր բարդութիւններ պատճառել թէ մօրը եւ թէ սաղմին երկու արիւններու ներհակութեան հետեւանքով: Առաջին յղութիւնը կրնայ անվտանգ անցնիլ, բայց յաջորդ յղութիւններուն երախան կրնայ մեռնիլ կամ, առնուազն, մարմնական եւ մտային թերութիւններ ունենալ: Նման պարագաներու մէջ մանկաբարձները յղութեան վերջաւորութենէն առաջ, արուեստական ծննդաբերութիւն կը կատարեն եւ անմիջապէս թափանցեն ամբողջ արիւնը առնելով, նոր եւ յարմար արիւն կը ներարկեն:

Կը տեսնուի թէ որ աստիճան կարեւոր է իւրաքանչիւրին համար գիտնալ թէ արիւնային ո՞ր խումբին կը պատկանի: Արկածի մը, ստիպողական գործողութեան մը պարագային անմիջապէս յայտնի կ'ըլլայ թէ ո՞ր տեսակի արիւն պէտք է ներարկել եւ ժամանակ չկորսնցնել արիւնարկումին համար, ըլլայ համապատասխան պահածոյ արիւնով, ըլլայ ազգականի մը կամ բարեկամի մը արիւնը առնելով:

Նոյնպէս ամուսնութեան պարագային: Եթէ այր ու կնոջ արիւններուն միջեւ ներհակութիւն կայ ռէզիւսի տեսակէտէն, յղութեան պարագային մանկաբարձը կրնայ անհրաժեշտ կանխամիջոցները կիրարկել:

Հիմա որ ներքին գործարաններու փոխարկումը սկսած է հետզհետէ աւելի յաճախ կիրարկուիլ, արիւնային խումբերու յարմարողութիւնը կենսական կարեւորութիւն ունի:

Ահա թէ ինչու, եթէ ոչ պարտաւորիչ, գէթ ջերմապէս յանձնարարելի է որ իւրաքանչիւր անհատ գիտնայ իր արեան խումբի յատկանիշը եւ, ինքնութեան թուղթին կից ունենայ իր արիւնային խումբը յայտնող թուղթ մը:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Նախորդ յօդուածիս մէջ (Յառաջ, 17 – 1 – 68) վերջին սիւնակին վարէն վեր վեցերորդ տողին մէջ «որոշ արդիականութեան մը» տեղ կարդալ «որոշադրութեան մը» (տէթէրմինիզմ):

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Բ.

ՆԵՐՍԷՍ ՄԵԾԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(353 – 373)

Ներսէս կաթողիկոս իր մէջ խտացնում էր իր նախնիների բոլոր դրական գծերը՝ ջերմեռանդ հաւատացեալ, քաջ հովուապետ, մարդասէր ղեկավար, կրթանուէր ու հայրենասէր հոգեւորական: Նա իր ունեցածը կամ կեանքը չսակարկեց յանուն իր հօտի լուսաւորութեան եւ եկեղեցու շինութեան:

Բազմավաստակ հայրապետի ուշադրութեան կենտրոնում եղել է նաեւ կրթական հարցը՝ եկեղեցու սպասաւորներ պատրաստելու նպատակով: Այդ մասին Փաւստոս գրում է. «Շատ տեղեր՝ Հայաստանի բոլոր գաւառներում բացեց յունարէն եւ ասորերէն (լեզուով) դպրոցներ»:

Իւրաքանչիւր գաւառ դպրոցով օժտելիս Ներսէս Մեծը, անշուշտ, չէր կարող կաթողիկոսարանին կից վարդապետարանը փակ թողնել: Ի տարբերութիւն նախորդ դպրոցների, Ներսիսեան դպրոցները ընդհանրապէս ցերեկեայ էին, չունէին «դարման ռոճկաց»ները, այլ պահւում էին բարեսէրների նուէրներով կամ եկեղեցական զանազան եկամուտներով:

Ներսիսեան դպրոցների կատարած դերի մասին Օրմանեան սրբազանը գրում է. «Այդ դպրոցներուն աշակերտները եղան վերծանող եւ թարգմանիչ պաշտօնեաներու զարգացման ռահվիրաները, որոնք ճամբայ բացին հայերէն դպրութեան սկզբնաւորութեան: Այս խումբէն եղան նոյնիսկ Ներսէսի զաւակը՝ Սահակ, եւ ձեռնասունը՝ Մեսրոպ, հայ գիրին գիւտիչները եւ հայ դպրութեան նախահայրերը»:

Ներսէս Մեծը չբաւարարուեց օտար գործակիցների աշխատանքով: Նա ընտրեց արժանաւոր աշակերտներ եւ նրանց ուղարկեց այն օրերի հռչակուած ուսումնական կենտրոնները, ոմանց դէպի արեւմուտք, իսկ ուրիշներին՝ դէպի Ասորիք կամ Եգիպտոս: Դա տեղական ուսուցիչներ պատրաստելու առաջին քայլն է:

Հ. Վարդան Հացունին եւ Ալպօյաճեանը Ներսիսեան դպրոցների մասին համանման եզրակացութեան են յանգում. «Լուսաւորչի կողմէ հաստատուածներուն հետ գրեթէ նոյն ծրագիրը, բայց թերեւս աւելի ժողովրդական հանգամանք մը ունէին, որովհետեւ կը գտնուէին ամէն գաւառի մէջ եւ այս պատճառով իսկ կ'ենթադրուի, թէ ցերեկեայ էին»:

Ներսիսեան ձեռնասուն սաներից են Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսը եւ Մեսրոպ Մաշտոցը, ապա նաեւ Բասենի Յուդ եպս.ը, Արտաշատի Զաւէթա երէցը, որին գերեվարեց Մերուժանը, եւ նահատակուեց Պարսկաստանում:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Երկար գրասեղանի մը առջեւ, թիկնաթոռի մը մէջ բազմած էր Զէքքէզ Մէհմէտ փաշա, խոժոռ դէմքով մը իր խոշոր մօրուքը շոյելով յամրաբար: Իր աջ կողմը, ուրիշ թաւշապատ լայն թիկնաթոռի մը մէջ ընկողմանած էր Սուլթանին սիրական քարտուղարը Իզզէթ փաշա, մտայլ ու չարաշուք կերպարանքով մը:

Պալատական այդ երկու կարեւոր անձնաւորութիւններուն ներկայութիւնը ա՛լ աւելի տագնապեցուց երիտասարդը որ տակայն կրցաւ արտաքնապէս անվրդով ցոյց տալ ինքզինք եւ քանի մը քայլ յառաջ գալով ակնածանքով բարեւեց երկու փաշաները եւ ձեռքերը փորին վրայ, խոնարհ դիրքով մը կեցաւ:

— Աւելի մօտ եկէք, հրամայեց Մէհմէտ փաշա, շեշտակի երիտասարդին աչքերուն մէջ նայելով, կարծես զայն աւելի ահաբեկելու համար:

Ալի Օսման քանի մը քայլ եւս առաւ եւ մօտեցաւ գրասեղանին մօտ դրուած աթոռի մը:

— Արիֆ էֆէնտիի որդին՝ Ալի Օսման էֆէնտին դո՞ւք էք, հարցուց Մէհմէտ փաշա միշտ նոյն խոժոռ դէմքով:

— Այո՛, փաշա էֆէնտի, ծառանիդ եմ:

— Լա՛ւ, նստեցէ՛ք:

Երիտասարդը կրկին գետնամած բարեւ մը տուաւ եւ աթոռին վրայ նստաւ, երկու սրունքները քով քովի բերած եւ գլուխը դէպի առջեւ հակած:

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց: Ճնշող, աղետաբեր լռութիւն մը: Յետոյ, Մէհմէտ փաշա որ աջ ձեռքովը իր երկար մօրուքը կը շոյէր, ձեռքը վար առնելով՝ համր ու հնչող ձայնով մը ըսաւ, ամէն մէկ բառին վրայ շեշտելով.

— Ալի Օսման էֆէնտի, ամենածանր ամբաստանութիւններ կան ձեր վրայ:

— Ի՞նչ ամենածանր ամբաստանութիւն կրնայ ըլլալ իմ վրաս, քանի որ ամենահաւատարիմ կերպով պաշտօնս կատարած եմ միշտ, պատասխանեց երիտասարդը թեթեւօրէն դողահար ձայնով մը:

— Ալի Օսման էֆէնտի, շարունակեց փաշան, ուրանալը աւելորդ է. ամէն բան գիտենք եւ ձեր շահը կը պահանջէ որ ամէն բան տեղն ի տեղը խոստովանիք անմիջապէս, այսով գուցէ միայն ձեր յանցանքը կրնաք թեթեւցնել եւ արժանանալ կայսերական բարձր ներողութեան:

— Բայց ի՞նչ է իմ վրաս եղած ամբաստանութիւնը, ես որեւէ յանցանք չեմ կրնար գտնել վրաս:

— Երէկ գիշեր դուք, ձեր անձնական նաւակով, Եէնի Մահալլէի մէկ ամայի ծովեզերքէն փախցուցեր էք չորս անձեր, որոնց մին կին մըն է, զորս ձերբակալելու համար օրերէ ի վեր ոստիկանութիւնը կը հետապնդէր, ինչ որ դուք ալ շատ լաւ գիտէիք իբրեւ ոստիկանութեան նախարարութեան պաշտօնեայ:

Երիտասարդը այս որոշ ամբաստանութեան վրայ նոր յուզումի մը չմատնուեցաւ: Արդէն գիտէր թէ ատոր համար զինքը հոն բերած էին, բայց կ'ուզէր որ զինքը հարցաքննողները ըսեն այդ բանը:

— Փաշա էֆէնտի, ձեզի սուտ ու սխալ տեղեկութիւն տուած են, ըսաւ հաստատ ձայնով մը:

— Ի՞նչպէս, գոչեց Մէհմէտ փաշա զայրացած շեշտով մը, ականատես վկաներ կան այս բաներս հաստատող եւ կը համարձակիք տակաւին ուրանա՜լ... բայց, ինչպէս ըսի, այդ կերպով աւելի կը ծանրացնէք ձեր վիճակը ու միեւնոյն ատեն ուրիշ անձի մըն ալ վիճակը որուն բախտը ձեր ձեռքին կապուած է...:

Ալի Օսման հասկցաւ որ իր հօրը կ'ակնարկէր ու այս ակնարկութիւնը բոլոր զինքը տակնուվրայ ըրաւ, այսուհանդերձ շուտով զսպեց յուզումը եւ ըսաւ.

— Պատուոյս վրայ կ'երդնում, որ ես ոչ ոք փախցուցած եմ եւ ինծի վերագրուած ամբաստանութիւնը ծայրէ ծայր զրպարտութիւն է:

Այս բառերը այնքան ուժգին հաստատ շեշտով մը արտասանեց որ Մէհմէտ փաշա պահ մը զարմացած քովինին նայեցաւ. Իզզէթ փաշա որ ձեռքը թուղթ մը բռնած՝ իբր թէ անոր ընթերցումովը խորապէս զբաղած երեւոյթ մը ունէր, գլուխը վեր առաւ ու ինքն ալ զարմացական ակնարկ մը ուղղեց երիտասարդին:

Ալի Օսման որ համարձակութեամբ գլուխը վեր առած էր, շեշտակի նայեցաւ Մէհմէտ եւ Իզզէթ փաշաներուն եւ անդրդուելի մնաց:

— Սուտ կը խօսիք, գոչեց Մէհմէտ փաշա ձեռքը գրասեղանին զարնելով:

— Հօրս վրայ կ'երդնում, որ ճշմարիտ է ըսածս, պատասխանեց երիտասարդը ամենայն հանդարտութեամբ:

— Երէկ գիշեր որո՞ւ հետ տուն եկաք:

— «Շաֆաք»ի խմբագիր Սաաքը պէյի հետ, որ իմ դպրոցական ընկերս է:

— Ի՞նչ ըրիք տան մէջ:

— Որովհետեւ ուշ եկած էինք, քիչ մը եօքը կերակուրի նստանք, յետոյ, վեր, իմ սենեակս ելանք ուր բաւական ատեն խօսակցեցանք:

— Յետո՞յ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(30 – Շար.)

« Սահակ եւ Մեսրոպ ․․ այս դպրոցներու աշակերտներն էին եւ սանց շնորհիւ տիրացած այն տեղար կամ դասական հայերէնին՝ որով յետոյ պիտի թարգմանէին Ս․ Գիրքը »։

Պատմիչները, խօսելով Ներսէս Մեծի օգտաշատ գործունէութեան մասին, յատկապէս նշում են, որ Մեսրոպը էր « սնեալ եւ ուսեալ առ Մեծին Ներսէսի»։

Ներսէս Մեծը որտեղի՞ց էր բերում եւ հայթայթում իր դպրոցի ուսուցիչները ։ Գաբրիէլ Արք․ Տրապիզոնցին իր «Աչխարհի լոյսն ի Հայս» գրքում այդ մասին գրում է․

«Ներսէս ուսուցչութեան պաշտօնին կոչեց մանաւորապէս այնպիսիներ՝ որոնք իրենց ուսումն ստացած եւ այդ գործին պատրաստուած էին կրթական օտար կենտրոններու մէջ։ Ասոնցմէ գլխաւորն էր Աթէնք, ուր տակաւին Ներսէսի օրերուն՝ կ'ապրէր հայազգի աշխարհահռչակ գիտնական հռետոր ուսուցիչ՝ Պրոյերեսիոս կամ Պարոյր »։ Յայտնի է, որ Պարոյրի շուրջ էին համախմբւում հայ լաւագոյն ուսանողութիւնը եւ ստանում նրանից իր ժամանակի լաւագոյն ուսումը, գիտելիքները եւ վերադառնալով հայրենիք, այն փոխանցում իրենց աշակերտներին»։

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆԸ՝ ՀԱՅԱԳԻՐ ԱՌԱՋԻՆ ԴՊՐՈՑԸ, ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (405 – 443)։

Ե․ դարի սկզբներին, այսինքն մեսրոպատառ հայ դպրութեան արշալոյսին, լուսաւորչից հիմնուած եւ իր յաջորդների օրով այս կամ այն կերպ շարունակուող Մայր Աթոռի վարդապետարանը չտուեց ցանկալի արդիւնքը եւ հետք չթողեց մեր ժողովրդի մշակութային, գիտական, գրական կեանքի վրայ ։ Հարիւրամեայ այդ վարդապետարանի գրական խօսքի ամլութեան մեղքը, անշուշտ, ոչ ուսուցիչներինն է եւ ոչ էլ աշակերտներինը, այլ ամէն բանից առաջ սեփական նշանագրերի պակասին, եւ յետոյ՝ տիրող քաղաքական սուր պայքարներին ու վայրիվերումներին ։

Գրերի գիւտից յետոյ հայ դպրոցը դրւում է ամուր հիմքերի վրայ ։

« ... Ցանկային կարգել դպրոցս եւ ուսուցանել բազմութիւն մանկտւոյ, քանզի ամենայն անձն յորդորեալ փափագէր յուսումն հայերէն գիտութեան, որպէս ի խաւարէն, յասորի տանջահայցն, զերծեալք ի լոյս՝ խնդային » (Ղ․ Փարպեցի),

Վռամշապուհի իսկ հրամանով Հայաստանում բացւում են հայատառ դպրոցներ, որտեղ նորաստեղծ հայ նշանագրերով ուսանում էին հայ նորահաս մանուկները՝ հայ ուսուցիչների ձեռքի տակ ։

Հիմք է դրւում գրաւոր հայ գրականութեան ։ Թարգմանւում եւ բազմացւում են Աստուածաշունչ – գրքերը որքան քրիստոնէութեան տարածման մտահոգութեամբ, նոյնքան էլ դրանք իբրեւ դասագիրք օգտագործելու նկատումով ։ Սահակն ու Մեսրոպը հիմնադիրներն ու հոգին էին թարգմանչական եւ ուսուցանողական այս հսկայ գործունէութեան եւ անձամբ ղեկավարում էին այն, իրենց դպրոցական ցանցը հասցնելով երկու Հայաստանների մինչեւ ամենահեռաւոր ծայրագաւառներն իսկ ։

Այս եռանդուն ջանքերի նպատակը երկնակի էր․

Ա) Գրականութեամբ Աւետարանի լոյսը տարածել Հայաստան աշխարհում եւ այն սիրելի ու մատչելի դարձնել բոլոր Հայերին, Բ) ժողովրդին գրաճանաչ դարձնել ։

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ էին երկու տիպի դպրոցներ, մէկը՝ տարրական, պարզապէս տառաճանաչ դարձնելու համար մարդկանց, որպէսզի դրանով նրանք կարդան կրօնին, իսկ միւսը՝ նեղ մասնագիտական, պատրաստելու համար Աւետարանի ներհուն քարոզիչներ եւ ժողովրդական կրթութեան ձեռնհաս մշակներ ։

Դրանցից երկրորդը գերադաս կարեւորութիւն ունէր, ուստի Սահակը եւ Մաշտոցը իրենց անմիջական հսկողութեան տակ «նորաղխտ վարդապետութեան» համար աշակերտներ են համախմբում Վաղարշապատում, որտեղ Մաշտոցը երկու տարի անընդմէջ դասախօսում է ։

Այսպէս, Հայաստանում սկիզբ էր առնում դպրոցական կանոնաւոր մի ցանց, որի գլուխն էր Վաղարշապատի բարձրագոյն վարդապետարանը, իսկ շրջաններում ուրիշ դպրոցներ՝ նախնական ծրագրով ։

Դպրոցական ցանցը բաշխուած էր ըստ վարչական բաժանումների, որի վրայ նոյնպէս հիմնուած էին եկեղեցական իշխանութեան ստորաբաժանումները ։ Թագաւոր — կաթողիկոս — մայրաքաղաք, մեծ նախարար – եպիսկոպոս – նահանգային կենտրոն եւ այսպէս վարչական բաժնման փոքրանալուն զուգընթաց դպրոցի կարեւորութիւնն ու կարողութիւնն էլ ահմանափակւում էր ։

Վարդապետարանի հիմնական դասագիրքը Աստուածաշունչ մատեանն էր ։ Դա այդպէս էր ոչ միայն վարդապետարանում, այլ նաեւ ժամանակակից բոլոր քրիստոնէական մեծ ու փոքր դպրոցներում, ինչպէս ընդհուպ ԺԸ․ ԺԹ․ դարերը, յատկապէս մեզանում ։ Եթէ Առակաց գիրքը ամէնից առաջ թարգմանուեց հայերէնի, դա այն օգտաշատ նկատումով էր, որ այն կարելի էր գործածել որպէս լաւագոյն մի ընթերցանութեան գիրք իր հոգին առակներով սնող մի ժողովրդի զաւակների համար, որովհետեւ մանր խրատական ասացուածքները հեշտ են միտք պահւում եւ միաժամանակ նպաստում բարոյական եւ հոգեկան ցանկալի կառոյց ձեռք բերելու ուսանողների մօտ ։

ՎԱՀԱՆ ԵՊՍ․ ՏԷՐԵԱՆ

(Շար․)

ԿԱՏԱԿԵԼ ԳԻՏԷ՞Ք

Յաւիտենապէս խռովքոտ մեր աշխարհին մէջ, ծիծաղը լարուած կեանքին լաւագոյն հակադեղն է միշտ ։ Պալատական կատակախօսներու ժամանակէն մինչեւ այսօրուան զուարճութեան կեդրոններու « քոնֆերանսիէ»ները, ծիծաղը միշտ ալ վաճառքի տեսակ է եղած ։ Սակայն այդ չի նշանակեր՝ թէ ան մատչելի չէ ամբողջ աշխարհին ։ Բոլորս ալ կրնանք խնդալ, եւ ուրիշներն ալ խնդացնել ։

« Խնդացէք եւ ժողովուրդը ձեզի հետ պիտի խնդայ» կ'ըսեն Ամերիկացիները ։ Սակայն, բնական է, ժողովուրդը խնդացնելու համար, պէտք է կատակ մը ըսել ։ Եւ կատակը պէտք է համով ու տեղին ըլլայ ։ Այլապէս ժողովուրդը մեզի հետ պիտի չխնդայ, այլ՝ մեր վրայ պիտի խնդայ ․․․ ։

Կատակը՝ ծիծաղ կը յառաջացնէ ։ Անհամ կատակը՝ դժգոհութիւն կը յառաջացնէ միայն ։ Արդէն այդ է պատճառը, որուն համար շատ մը մարդիկ կը խուսափին կատակներ ըսելէ եւ անթեք լրջութեան մը ետին կ'ապաստանին ։ Կ'ահաբեկուին այն գաղափարով՝ թէ կրնան ծիծաղելի դառնալ ։

Այսուհանդերձ, բնաւ դժուար չէ պատմել «անեքդոտ» մը, որ խնդուք յառաջացնէ մեր բարեկամներուն միջեւ, եւ կամ անմեղ կատակաբանութիւն մը նետել լուրջ խօսակցութեան մը ընթացքին ։

Դժուար չէ — բաւական է որ նախապատրաստուած ըլլանք ։ Այլապէս, ծիծաղի «արհեստաւորներուն » մեծ մասը — մեծ քոմիկ դերասանները, սուղ վճարուող «քոնֆերանսիէ»ները — միշտ խընամքով պատրաստած կ'ըլլան «գիշերուան կատակները »։

Բեմին վրայ կամ վարագոյրին առջեւ, երբ ծիծաղի այս արհեստաւորները մէկը միւսին ետեւէն բնականութեամբ իրենց կատակները կը նետեն, այնքան «անըռնազբօսիկ » կը թուին ըլլալ ․․․ ։ Այսուհանդերձ, այդ կատակները ուսումնասիրուած են իրենց կողմէ, զոց սորվուած են, փորձեր կատարուած են ։

Եւ բնական է, որեւէ դժբախտութեան պարագայի համար ․․․ միշտ նախապատրաստուած մէկը գետեղած կ'ըլլան հասարակութեան մէջ ։ Աւելի հին ժամանակներու ծիծաղի արուեստագէտները, իրենց ըսելիք կատակները չմոռնալու համար, իրենց շապիկներու մանչէթներուն վրայ գրած կ'ըլլային զանոնք ։

Հետեւաբար, ամաթէօրներուն համար ամօթ չէ որ քիչ մը նախապատրաստեն իրենց կատակները ։

Կատակ մը որպէսզի «համով » ըլլայ, պէտք է տեղին ըլլայ ։ Բոլոր կատակները ամէն պարագայի յարմար չեն ըլլար ։ Պէտք է ուշադիր ըլլալ մասնաւորաբար որ մեր կատակը մեր շուրջիններէն ոեւէ մէկը չվիրաւորէ ։ Ներելի չէ երբեք՝ որ ներկաներէն կամ նոյնիսկ բացականերէն մէկուն ֆիզիքական մէկ թերութիւնը ծաղրի առարկայ դարձնենք եւ ջանանք այդպէս խնդացնել մեր շուրջինները ։ Ատիկա ճաշակի տափակութիւն եւ նոյնիսկ անկրթութիւն է ։ Այդ տեսակ կատակ մը արտօնելի կ'ըլլայ այն պարագային միայն, երբ յիշեալ ֆիզիքական թերութիւնը կատակը ըսողն ալ ունի ։ Գուեհիկ բառերու գործածութեամբ եւս ծիծաղ յառաջացնելու ճիգը, յաճախ ծիծաղէն աւելի դժգոհութիւն կը պատճառէ ։

Վերոյիշեալներէն դուրս հազարաւոր ձեւեր կան անմեղ կատակներ ըսելու ։ Կատակի մը յաջողութիւնը մեծապէս կախում ունի ըսելու ձեւէն ։

Հետեւաբար, որոշ վարժութիւն մը պէտք է յաջողութեան հասնելու համար ։ Միայն վարժութեամբ է որ ինքնավստահութիւն պիտի ձեռք ձգէք ։ Նախ, պարզ կատակ մը կամ անեքդոտ մը ընտրեցէք եւ ջանացէք լաւ մը զոց սորվիլ զայն ։ Յետոյ որպէսզի վարժութիւն ձեռք ձգէք, ըսելու փորձեր ըրէք, անոնց առջեւ՝ որ համբերութիւնը ունին ձեզ լսելու ։

Ուշադրութիւն դարձուցէք ձեր կատակը պատմելու մանրամասնութիւններուն, բառերուն վրայ ։ Անոնց ճաշակաւոր ընտրութիւնն է որ կրնայ ըստ էութեան անհամ կատակ մը անգամ հաճելի դարձնել ։

Պեռնար Շօ իր կինը կ'օգտագործէր իր զուարճալի պատմութիւնները փորձելու համար ։ Եւ այդ զուարճալի պատմութիւններով է որ հռչակաւոր դարձաւ ։ Իր հիւմորը ինքնաբուխ չէր, ինչպէս կը կարծէին գինք լսողներէն շատեր ։ Երկար վարժութիւններու արդիւնք էր ։

Ծիծաղը կեանքի ուրախութեան լաւագոյն արտայայտութիւնն է ։ Երկնային պարգեւ մըն է ։ Մի մոռնաք որ բոլոր կենդանիներէն միայն մարդն է որ խնդալու առանձնայատկութիւնը ունի ։

Թարգմ․ Սէ

ԾԻԾԱՂ

Յաճախորդ մը ճաշարան մը կը մտնէ ու դուռը բաց կը ձգէ ։

— Պարոն, եթէ կարելի է դուռը գոցեցէք, որովհետեւ, դուրսը շատ ցուրտ կ'ընէ, կ'ըսէ դրան մօտ նստող յաճախորդ մը ։

Նորեկը կը դառնայ եւ դուռը գոցելէ ետք, դրան մօտ նստող յաճախորդին կ'ըսէ ․

— Պարոն, գոցեցի դուռը ։ Ձեր կարծիքով՝ հիմա աւելի՞ քիչ ցուրտ կ'ընէ դուրսը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Իր անցեալին դուռը գոցել, բայց Աստուած իմ, այդ դուռը չէ թէ կը գոցէր, այլ նորէն կը բանար վատ ընթացք մը բռնելով, այլ նորէն գող մը, գողերուն ամէնէն սոսկալին կ'ըլլար ։

Ուրիշի մը էութիւնը, կեանքը, հանդարտութիւնը, արեւու տակ ունեցած տեղը կը գողնար ․ մարդասպան մը կ'ըլլար ․ կը մեռցնէր ․ բարոյապէս թշուառ մարդ մը կը մեռցնէր ․ մահուան պատիժի կը դատապարտէր զայն, այն սոսկալի եւ կենդանի մահուան, այն բացօթեայ մահուան որ կը կոչուի թիարանի բանտ ․ ընդհակառակն անձնատուր ըլլալը, սոսկալի սխալանքի մը հետեւութեանց ենթարկուող այդ մարդը ազատելը, նորէն իր առջի անունը առնելը, յանուն պարտաւորութեան նորէն Ժան Վալժան ըլլալը իրօք իր վերակենդանութիւնը կատարելագործել եւ մշտնջենապէս փակել էր այն դժոխքը ուրկէ կ'ելլէր ․ առերեւութապէս դարձեալ դժոխքը մտնել իրապէս անկից ազատիլ էր ։

Պէտք էր այսպէս վարուիլ ․ եթէ ոչ բան մը ըրած պիտի չըլլար, իր բոլոր կեանքը անօգուտ, իր բոլոր ապաշխարութիւնը ապարդիւն եղած պիտի ըլլար ։ Պէտք էր որ ալ ըսէր ։ Ի՞նչ օգուտ, եւ իրօք կը զգար ան թէ եպիսկոպոսը դեռ կ'ապրէր ․ թէ եպիսկոպոսը թէեւ մեռած այլ ա՛լ աւելի ներկայ էր ․ թէ եպիսկոպոսը ուղղակի իրեն կը նայէր ․ թէ այնուհետեւ քաղաքապետ Մատըլէնը իր բոլոր առաքինութիւններովը հանդերձ զըզուելի պիտի երեւար անոր, եւ թէ թիապարտ Ժան Վալժանը հիանալի եւ անարատ մարդ մը պիտի սեպուէր անոր առջեւ ։ Թէ մարդիկ իր դիմակը, իսկ եպիսկոպոսը իր երեսը կը տեսնէր ։ Թէ մարդիկ իր կեանքը, իսկ եպիսկոպոսը իր խիղճը կը տեսնէր ։

Պէտք է ուրեմն Արաս երթալ, կեղծ Ժան Վալժանը ազատել, ճշմարիտ Ժան Վալժանը ամբաստանել եւ ցուցնել ։

Բարէ՛, առոյգ է թէ զոհողութեանց ամէնէն մեծը յաղթութեանց ամէնէն կսկըծալին, յետին քայլն էր այս, բայց պէտք էր առնել այս քայլը ։

Յաւալի՜ ճակատագիր ։ Աստուծոյ առջեւ սուրբ համարուելու համար կը պարտաւորուէր մարդերու առջեւ անուանարկ երեւալ ։

— Բաջ է, ըսաւ, ընեմ ուրեմն այս որոշումը ․ կատարեմ պարտքս ․ ազատեմ այս մարդը ։

Բարձր ձայնով արտաբերեց այս խօսքերը՝ առանց գիտնալու թէ բարձրաձայն կը խօսէր ։

Տոմարները առաւ, ստուգեց եւ կարգադրեց հաշիւները ։ Կրակը նետեց խել մը պահանջներու մուրհակները զոր նեղութիւն կրող պզտիկ վաճառականներէ առած էր ։ Նամակ մը գրեց եւ կնքեց ․ եթէ նոյն պահուն մարդ մը իր սենեակը գտնուէր, նամակին պահարանին վրայ յետագայ հասցէն պիտի կարդար ․

Առ Պարոն ԼԱԹԻՖ սեղանաւոր

Ի Փարիզ, Արթուայի փողոցը

Գրասեղանի մը մէջէն թղթակալ մը հանեց, որու մէջ քանի մը դրամաթուղթ կար, նաեւ այն անցագիրը, զոր նոյն տարին առած էր ընտրութեանց կեդրոնատեղին երթալու համար ։

Ով որ տեսնէր զինքը այս զանազան գործերը կատարելու ատեն որոնց հետ կարի ծանր մտախոհութիւն մը կը խառնուէր, անտարակոյս պիտի հասկնար ինչ որ անոր սրտէն կ'անցնէր ։ Միայն թէ մերթ ընդ մերթ իր շրթները կը շարժէին ․ երբեմն ալ գլուխը կը վերցնէր եւ նայուածքը պատին վրայ ծակի մը կ'ուղղուէր իբր թէ ճիշդ այն ծակին տեղը բան մը ըլլար զոր կ'ուզէր պարզել կամ հարցուփորձել ։

Առ Պարոն Լաթիֆ գրած նամակը աւարտելէն ետք գրպանը դրաւ ինչպէս նաեւ թղթակալը, եւ սկսաւ վերստին քալել ։

Իր մտախոհութիւնը նպատակէն չէր շեղած, տակաւին շարունակ եւ յայտնապէս կը տեսնէր թէ իր պարտաւորութիւնը լուսաւոր տառերով գրուած էր, որոնք իր աչքերուն առջեւ կը փողփողէին եւ կ'երեւային ուր որ կ'ուղղէր իր նայուածքը ։ — «Գնա․ յայտնէ անունդ, ամբաստանէ ինքզինքդ»։

Կը տեսնէր նոյնպէս այն երկու գաղափարները որոնք կարծես թէ իր առջեւ զգալի ձեւերով կը շարժէին եւ որոնք մինչեւ հիմա իր կենաց կրկնակի կանոնը եղած էին, այսինքն պահել իր անունը եւ սրբագործել իր հոգին ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

———o———

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան (Նիւ-Եորք) քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր գրչի ընկերներն ու յիշատակը յարգողները։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ի. ցանկ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները յատկացուած են 1967ի ընթացքին.—

Նկատի առնուած են բազմաթիւ խըն-դրանքներ եւ յետ քննութեան չորս անձերու յատկացուած է 800 ֆրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալ վայրերու մէջ՝

Փարիզէն երկու անձերու 200ական ֆր.

Արուարձանէն մէկուն 200 ֆրանք։

Արտասահմանէն, Փարիզ անցորդի մը 200 ֆրանք։

Նախորդ ցանկերուն ընդհանուր գումար՝ 17.667,07

Ներկայիս՝ 800 ֆրանք։

Ընդհանուր գումար 18.467,07 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տրք. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Մանուկներու Օրուան առթիւ.— Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 1000, Պ. Խաչիկ Աւագեան 300 խաղալիկ, Պ. Փափազեան (Սէվրանէն) 20 քիլօ նուկա, Տիկին Հախնազարեան 10 քիլօ շաքար, Խաչուհի մը 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Հայկ Թովմասեան (Լայ-Լէ-Ռոզէն) 103 ֆր. 15, Պ. Հրանդ Հարէլեան 15 ֆր.։

×

Հ. Յ. Դ. Տէսինի տան նորոգութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

(Դ. ցանկ)։

Լիոնի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդ 500 ֆրք., Տէմիրճեան Յովսէփ 200 ֆր., Յակոբեան Ժան, Աթանասեան Յարութիւն, Տընիզ եւ Մատըլէն Լէյլէքեան, Ղազարեան Սեբոբ, Օհանեան Կարօ 100ական ֆր., Սանսիքօ, Նազար Յովհաննէսեան, Պուտաքեան, Սիւզան Թաթոսեան, Մատոյեան Սուրէն, Գալէճեան Ժան, Սիմոնեան Վահէ, Քէչիշեան Վահան 50ական ֆր. Հայկունի Թաշճեան 30 ֆրանք։

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին.—

M. M. Derboghossian et Baravian
C. C. P. Lyon 4862-33.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Վիէնի Սալ տէ Ֆէթ-ի մէջ։

Նուագախումբ ՓԻԼԻ ՖԱՌԱԼ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուռտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20-21.30։ Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները։ Մուտքը ազատ է։

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ։ 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ։

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆի։

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

EMPRUNT
1968
BONS
6,25%
à 6 - 12 - 18 ANS
GARANTIS PAR L'ÉTAT
CLÔTURE SANS PRÉAVIS
Charbonnages de France
Pub. MORIN CF

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Հրանդ Բալուեանի գրատունը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը։

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն։ Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ։

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած)։

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտըռածը կը գտնէք։

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը խօսի՝

Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ։

×

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ

Ուրբաթ իրիկուն, Հայկ. մատրան սրահը ժամը 8.30ին։

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի Հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան։ Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ շինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար։

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին։

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սարսէլ-Առնուվիլի խումբին կողմէ այս Կիրակի (Յունուար 28) ժամը 15էն կէս գիշեր Կառվարենց

Salle des Fêtes de Sarcelles, — Place du 11 Novembre

Կը մասնակցին.— ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը, ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Թատերական ներկայացում ՏՈՒՆ ՓԵՍԱՅ (Կ. Օսմանճեան)

Ժամը 19էն սկսեալ պարահանդէս — Նուագախումբ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ

ՊԻՒՖԷ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւոր ներկայութիւն։

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, Paris 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով։

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ-Վէ-Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue . avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 24 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11118 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.118

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Ցեղասպանութիւն» (ժենոսիտ) բառը հրապարակ նետուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, որակելու համար ոճիրը, զոր գործած էր Հիթլէրի Գերմանիան Հրեաներու դէմ:

Շնորհիւ հրէական զանազան կազմակերպութեանց զրաւոր ու բանաւոր քարոզչական բուռն աշխատանքին, միջազգային մամուլն ու հանրային կարծիքը աւելի քան քսան տարիէ ի վեր այն խոր համոզումն ունին, որ ցեղասպանութեան առաջին հեղինակն է Նացի Գերմանիան եւ առաջին ու միակ զոհերն են Իսրայէլի զաւակները:

Նման արտայայտութիւններ յաճախ կարդացած ենք ֆրանսական լուրջ թերթերու մէջ եւ լսած տեղական ձայնասփիւռէն ու հեռատեսիլէն:

Շատ հազուադէպ է, որ ակնարկութիւն ըլլայ առաջին ցեղասպան Թուրքերու եւ առաջին զոհ Հայերու մասին:

Մեծ սփոփանք զգացինք Յունուար 15ի Երկուշաբթի գիշերը, երբ տ'Աթիէ տը լա Վիժըրի, երբեմնի Լիպէրասիոնի տնօրէնը, — որ բառերը ծամել չի գիտեր — իր հերթական «Քառորդ ժամուան ասուլիս»ին ընթացքին ի մէջ այլոց խօսելով նաեւ ցեղասպանութեան մասին, յայտարարեց թէ «ցեղասպանութիւնը սկսաւ դարուս սկիզբը՝ հայկական ջարդերով»:

Ուրեմն կան տակաւին իրազեկ եւ արդարամիտ մարդիկ, որոնք չեն վարանիր հրապարակաւ արտայայտելու պատմական ճշմարտութիւնները, առանց նկատի առնելու թէ ի՛նչ քաղաքականութիւն կը վարեն դիւանագէտները:

Իսկ երախտագիտական զգացումներով առողրուեցանք Նուվէլ Օպսերվաթէօրի աշխատակից Ժէնա տը լա Սուշէրի հանդէպ, կարդալով հայկական ջարդերուն նուիրուած իր էջերը «Ցեղապաշտութիւնը հազար նկարներով» հատորին մէջ (տե՛ս Յառաջ Յունուար 13, 14, 16 եւ 17):

Ճիշդ ու ճիշդ հազար ընտիր նկարներ պարունակող այս գրքին մէջ 26 յատկանշական պատկերներ յատկացուած են հայկ. բաժնին:

Ազնիւ տիկինը չէ մոռցած ջարդերու եւ ջարդարարներու նկարներու կողքին աւելցնելու նաեւ հերոսական Մուսա Լերան մարտիկներու մէկ խմբանկարը, յայտնելով որ անոնք քառասուն օր դիմադրած մարտ մղեցին՝ կառչած իրենց ժայռերուն: Կը յիշէ նաեւ Զէյթունի, Սասունի եւ Վանի ազատագրական պայքարները: Նիկոլ-Դումանը, Մուրատն ու Անդրանիկը: Խանասորի արշաւանքը, Խասաուրի եւ Առաքելոց վանքի կռիւները:

Հեղինակը ցեղապաշտութեան մասին իր ուսումնասիրութեանց ձեռնարկած է առաւելաբար չեչտելու համար Հրեաներու դէմ կատարուած հալածանքները աշխարհի սկիզբէն ի վեր:

Ու խսկապէս իր պրպտումները կը սկսի Աստուածաշունչի «Ծննդոց» գրքէն, Ադամ-Եւայէն, Աբրահամէն, Իսահակէն ու Յակոբէն, հպանցիկ ակնարկով մը, ու կը հասնի մինչեւ մեր օրերը, միջանկեալ խօսելով նաեւ ցեղապաշտական քաղաքականութեան զոհուած ուրիշ ազգերու մասին:

Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ իր կատարած փնտռտուքներու ընթացքին անխուսափելիօրէն կը հանդիպի Հայերու անունին: Ու չուտով կը հաստատէ թէ ցեղապաշտութեան եւ ցեղասպանութեան առաջին եւ մեծ զոհերէն մէկն է եղած Հայ ազգը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ֆրանքօ-գերմանական դաշինքին հինգերորդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ զանազան ձեւերով Փարիզէն Պոն: Նախագահ տը Կոլ նամակ մը գրկած է վարչապետ Քիզինկէրի, ուր կը չեշտէ մանաւանդ.— Յոյսի եւ վստահութեան զգացումները որոնց մէջ Ֆրանսայի ժողովուրդը եւ ֆրանսական կառավարութիւնը կը նախատեսեն երկու ազգերու յարաբերութեանց ապագան»: Տը Կոլ կ'ըսէ նաեւ. «Թող հասկացողութեան եւ խաղաղութեան այս գործիքը օժանդակէ խորացնելու բարեկամութիւնը զոր մեզի կը հրահանգեն մեր դրացնութիւնն ու հասարակաց ճակատագիրը, Եւրոպայի ծոցը: Մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնն ու համախոհութիւնը պայմաններ են Եւրոպայի միութեան համար»:

Իր կարգին, վարչապետ Քիզինկէր նամակ մը գրկած է նախագահ տը Կոլի, ուր կ'ըսէ.— «Բարեկամութեան մը դաշինքը, լաւագոյն կարելիութիւններ տուաւ, միասնաբար աշխատելու համար, որպէսզի ընդդիմութիւնները յաղթահարուին եւ բաժանումները ջնջուին»:

Այս տարեդարձին առթիւ, Քուվ տը Միւրվիլ եւ Վիլլի Պրանտ տեսակցութիւններ տուին ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռէն: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յայտնած է այս առթիւ. «Բացայայտ է որ լաւ կ'ըլլար, նոյնիսկ անհրաժեշտ է հարցերու կարգադրութեան համար, որ ֆրանսական եւ գերմանական քաղաքականութիւնները աւելի մերձանան մինչեւ որ ի վերջոյ զուգադիպին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ հին դատապարտութիւնները ջնջուած ըլլալով, Միքի Թէոտորաքիս պիտի կարենայ ներումէն օգտուիլ: Զօրպայի հանրածանօթ հեղինակը վերաքննութեան դիմած էր երեք դատապարտութիւններու համար, երկուքը՝ ութական ամիս, երրորդն ալ՝ եօթնուկէս «իշխանութեանց ընդդիմութեան եւ նախատինքի» համար: Դեկտ. 26ի օրէնքով, ներումէն կրնային օգտուիլ միայն այն դատապարտեալները, որոնց պատիժները վեց ամիսէն վար էին, բայց Ատեանը որոշած էր ջնջել Թէոտորաքիսի դատապարտութիւնները: Այդ պատճառաւ, պիտի կարենայ ներումէն օգտուիլ: Իր դատավարութեան ատեն, Թէոտորաքիս մաղթած էր որ քաղաքական վերջին բանտարկեալն ըլլայ.— «Միշտ մտաւորական մը եղած եմ: Քաղաքացիի եւ երեսփոխանի իմ պարտականութիւնս կատարած եմ խորհրդարանականութեան եւ ազատութեան համար իմ պայքարիս մէջ: Այդ պատճառով է որ հալածուեցայ: Ոստիկանութիւնը պատասխանատու չեմ նկատեր, իր պարտականութիւնը կատարեց»: Միւս կողմէ, Յունաստանէն կը հաղորդեն թէ ոստիկանութեան պետը պաշտօնանկ եղած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կայ Անգլիոյ վարչապետին խօսակցութիւններուն մասին խորհրդային ղեկավարներուն հետ: Ուիլսըն ամերիկեան դեսպանին հետ ալ տեսնուած է, բայց ոչ մէկ լուր կայ այդ մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարական համախմբումը կորսնցուց իր բացարձակ մեծամասնութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ: Այս նոր կացութեան պատճառ եղած է Փոլինեզիոյ երեսփոխան Սանֆորի հրաժարումը Անկախ Հանրապետականներու խորհրդարանական խմբակցութենէն: Ասոր իբրեւ հետեւանք ժիսքարտիէն երեսփոխաններու թիւը 44էն 43ի կ'իջնէ: Սանֆորի հրաժարումին պատճառն այն է որ աւելի ազատական կանոնագիր մը կ'ուզէ Փոլինեզիոյ համար:

ԹՈՔԻՈՅԻ հակամերիկեան ցոյցերու հաշուեկշիռը բաւական ծանր է: Ներկայիս հանրային կարծիքն ալ երկուքի բաժնուած է: Ոմանք կը դատապարտեն ուսանող ցուցարարներու կռուութիւնը, ուրիշներ կը դատապարտեն ոստիկանութեան բռնութիւնը: Ընդդիմութիւնը այլեւս բացարձակապէս կը մերժէ որեւէ օժանդակութիւն ամերիկեան պատերազմական ճիգերուն Վիէթնամի մէջ: Ծանօթ է որ ցոյցեր կատարուեցան ամերիկեան հիւլէական օդանաւակիր՝ Էնթըրփրայզին Թիւշուի նաւահանգիստը չորս օր մնալուն առթիւ:

ՍԷՈՒԼԷՆ կը հաղորդեն թէ 1953էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով լուրջ միջադէպ մը պատահած է: Արդարեւ Հիւսիսային Քորէայի երեսուն սպաներու խումբ մը արտակարգ յանդգնութեամբ յարձակում մը գործած է Սէուլի մէջ իսկ, նպատակ ունենալով նախագահ Շունկ-Հէնը սպաննել: Ապահովութեան ուժերը ատենին զգած են սակայն ոտնձգութիւն մը ծայր տուած է, որու ընթացքին յարձակողներէն վեց հոգի սպաննուած է: Սպաննուած են նաեւ վեց Հարաւային Քորէացի զինուորներ:

ՓԱՔԻՆԻ «Ազատագրութեան բանակի օրաթերթը» չատ բուռն յարձակում մը ըրած է Խորհ. Միութեան ղեկավարներուն դէմ եւ փաշիստ կ'որակէ խորհրդային օրէնքները, մատնանշելով «հալածանքներն» ու «չարչարանքները», որոնց ենթարկուած են բանուորներն ու գիւղացիները:

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՉ Շավալ, որ կ'աշխատակցէր գլխաւորաբար Մաչի, յանկարծամահ եղաւ 53 տարեկանին, Փարիզի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Ռիատ մեկնած է հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան:

ԹԱՅՄԶ»Ը բրիտանական համալսարաններու 236 դասախօսներու կողմէ եղած կոչ մը հրատարակած է ի նպաստ Խորհ. Միութեան Հրեաներուն: Կոչը հրաւէր մըն է խորհրդային կառավարութեան որ վերջ դնէ խտրականութեան Հրեաներու դէմ եւ թոյլ տայ հրեայ ընտանիքներու, որ իրենց ազգականներուն մօտ երթան, արտասահման:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ չատ գոհ չեն Ֆրանսայի եւրոպական քաղաքականութենէն, ինչպէս ցոյց կուտայ վերջերս կատարուած քննութիւն մը, հարցաքննուած հարիւր հոգիի վրայ 38ը դէմ են, 27ը համաձայն են իսկ 35ը չեն հասկցած թէ ի՞նչ է իսկապէս այդ քաղաքականութիւնը: Ասկէ զատ հարիւր հոգիի վրայ 42ը կը կասկածին թէ Ֆրանսա պարկեշտ կերպով ուզէ գործակցիլ Գերմանիոյ հետ, 40ը հակառակը կը մտածեն, իսկ 18ը կը խորհին թէ Ֆրանսա կ'ուզէ միայն կարգ մը մարզերու մէջ գործակցիլ:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Ֆրանքօ-իրաքեան համաձայնութիւն մը նախատեսուած է օդանաւերու յանձնումին համար:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շրէօտէր, Լոնտոն հասած է, ուր կը տեսնուի իր պաշտօնակիցին հետ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է վերահաստատել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Աթէնքի հետ, խորհրդակցելէ ետք Ատլանտեան Ուխտի միւս անդամներուն հետ:

Տիկինը աչքի առջեւ ունեցած է կարգ մը գրքեր, զորս կը յիշատակէ փակագծի մէջ: Ասոնք են՝ Մանտէլշթամի, Մորկընթաուի, Նանսէնի, Մորկանի, Լէփսիուսի, Հ. Մըլրեանի, Անտոնեանի, Ալէմի գրքերն ու Ատանայի ջարդերուն եւ Մեծ Եղեռնի մասին գրուածները:

Գրքին մէջ հայկական բաժնին յատկացուած մասը սահմանափակ ըլլալով, հրատարակիչը ուժ էջի ջեղչած է հեղինակին սկզբնական գրութիւնը (30 էջ), ինչպէս հաստատեցինք:

Հակառակ կրճատումներուն, տիկինը յաջողած է խտացած տողերով հայկական ողբերգութեան մասին տալ պերճախօս փաստեր, աղբիւրներու յիշատակումով:

Աւելցնելիք բան մը չունինք իր գրութեան վրայ: Միայն կ'ուզէինք դիտել տալ թէ ժամանակագրական կարգ մը վրիպումներ սպրդած են դէպքերու եւ դէմքերու թուումին մէջ ինչ որ ներելի է: Կարգ մը անուններ զոհ գացած են տպագրական սխալի: Այսպէս՝ Պիթլիսը դարձած է Բիլլիս, Գարաքէօյը՝ Գարաքիւլ, եւայլն:

Պատմական ճշմարտութեան հակառակ կարեւոր սխալ մըն է սակայն իր ակնարկութիւնը Օսմ. Դրամատան գրաւման մասին: Դաշնակցական 26 ֆետայիները Բաբգէն Սիւնիի եւ Արմէն Գարոյի գլխաւորութեամբ «գիշերանց» չէ որ «սողոսկած են մինչեւ Օսմ. Դրամատան պատերուն տակ», այլ օր ցերեկով, ժամը մէկին, Վոյվոտա փողոցին մէջ երթեւեկող բազմութեան, Պանքայի մուտքը պահող երկու զինեալ Ալպանացիներու եւ երկու զինուորներու, քովնտի փողոցի մէջ հսկող 10-12 պահակ ժանտարմներու աչքին առջեւ, ձեռնառումբերով եւ ատրճանակներով քաջաբար գրաւած են զայն:

Բացարձակապէս սխալ է նաեւ թէ ֆետայիները «արկղներու մէջ եղածները առնելով կ'անհետանան մերձաւոր գիւղը»:

Քանիցս այս էջերուն մէջ մանրամասնօրէն գրած ենք Պանք Օթոմանի գրաւման մասին, հիմնուած վաւերական փաստաթուղթերու վրայ: Արմէն Գարօ առաջին վայրկեանէն իսկ Դրամատան սարսափահար 150 պաշտօնեաներուն պատուիրած է ապահով արկղներու մէջ դնել դրամները: Հերոսները ո՛չ մէկ սանթիմի ձեռք են տարած:

Անոնք նաեւ «մերձաւոր գիւղ»ը չեն «անհետացած»: Այլ Դրամատան ֆրանսացի եւ անգլիացի զոյգ տնօրէններուն, ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմովի եւ երկու Թուրք փաշաներու առաջնորդութեամբ եւ փողոցներու երկայնքին երկու շարքի վրայ պատուի կեցած յիսուն Թուրք զինուորներու շղթային մէջէն անցնելով տարուած են անգլիացի տնօրէն Սըր Էտկար Վինսէնթի անձնական զբօսանաւը, որ խարսխած էր Մօտայի ծոցին մէջ, յաջորդ օրը ֆրանս. ժիրոնտ նաւով Մարսէյլ զրկուելու համար:

Այս ճշդումէն ետք, կրկին մեր խոր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք Տիկին Ժէնա տը Լա Սուշէրի, որ ա՛յնքան սրտացաւօրէն եւ մեծ համակրանքով հետաքրքրուած է մեր ողբերգութեամբ: Ու պերճախօս նկարներով եւ ճշգրիտ փաստերով արձանագրած է զայն գեղեցիկ հատորի մը մէջ, անարգութեան սիւնին գամելով ջարդարար ու ցեղասպան Թուրքը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ե.

«Պայազիտի գայմագամ Վէքիլ Զիա պէյ վկայեց.— Բաբերդի տարագրութիւնը եւ ջարդը կատարողներն եղան հոն եկող Սաատի պէյը, որ Ծերակուտական Ահմէտ Րիզա պէյին քրոջը որդին է, եւ Ծերակոյտի քարտուղարներէն մին եղած էր եւ պահեստի զինուորական տեղակալ էր: Անոր հետ չէթէներու ջարդի ղեկավարները եղած էին նաեւ Նէճաթի էֆէնտին, որ ծանօթ է Փիրէ Մէհմէտ անունով»:

Պատերազմական Ատեանի առաջին նիստին մէջ (Տօսիէ 7, էջ 7, Նիսան 27, 1335/1919 Ապրիլ 27, 1919), արձանագրուած է հետեւեալը. Վէհիպ փաշայի վկայութիւնը.—

«Հայերու սպանութիւնը, բնաջնջումը, եւ անոնց ինչքերուն կողոպուտն ու յափշտակումը, որոշուած էր Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան Կեդրոնական Մարմնին կողմէ: Երրորդ Զօրաբանակի շրջանակին մէջ (*) մարդու մսագործներ հայթայթողը Պէհաէտտին Շաքիր պէյը այդ մարդասպանները իր ղեկավարութեան տակ առած եւ ծառայեցուցած էր. անոր իւրաքանչիւր նշանին համաձայն, կատարուած էին ջարդերը: Երրորդ Բանակի շրջանակին մէջ մարդկային դժբախտութիւնը, չարիք եւ ոճրագործութիւնը Շաքիր պէյին ձեռքին տակ կը կատարուէր: Մարդու մսագործները, կախաղանէ ու մահապատիժէ պրծած իր ընկերները, եւ միւսները, մինչեւ աչքերնին արիւն լեցուած ժանտարմաներ»: Վէհիպ փաշայի այս գրաւոր վկայութիւնը Իթթիհատ եւ Թէրագգը Կեդրոնին եւ Ընդհանուր ժողովի մնայուն անդամ, նախարարներուն դէմ ամբաստանութեան կատարեալ փաստաթուղթ մըն է»:

Բաբերդի ոճրագործ գայմագամին նման 1915ին գործի վրայ էին 281 գայմագամներ Թուրքիոյ մէջ 1915ին եւ էրզրումի նահանգին մէջ 19 գայմագամ, որոնցմէ միայն մէկուն դատավարութիւնը կատարուած էր: Միւս բոլոր ոճրագործները անպատիժ մնացին, որովհետեւ ցեղասպանական ոճիրները հովանաւորուած էին Թուրք պետութեան կողմէ:

Պատերազմական Ատեանի Յուլիս 20, 1920 թիւ վճռագրին մէջ, Հայերու դէմ Թրքական ցեղասպանութեան մասին արձանագրուած է նաեւ հետեւեալը.—

«Տեղի ունեցած դատավարութեանց եզրակացութիւնը այն է, որ գործուած ոճիրները, նախ եւ առաջ, Իթթիհատ եւ Թէրագգը Ճէմիյէթին Ընդհանուր Կեդրոնին մէջ ղաւաղուած է... Մասնաւոր Կազմակերպութիւն (Թէշքիլաթը Մախսուսէ) անունին տակ ամենաստորին անձերէ (էտանի վէ էսաֆիլ) կազմուած չէթէական խումբեր մէջտեղ բերուած են եւ վերեւ յիշուած մասնաւոր պաշտօնեաներու (Մէմուրը Մախսուս) միջոցով, գուրսի նահանգներու վարչական բարձր պաշտօնատարներուն յայտնած են (այդ ոճիրներու մասին) եւ մեծամասնութեան հաւանութիւնը ստացած են» (**):

Մահմուտ Քեամիլ՝ (Ուչիւնճի Օրտուի վերին հրամանատար), չէթէական բանակատեղին Թորթումի մէջ հաստատուած էր (էրզրումէն 30 մղոն հիւսիս) որ պատերազմական գործողութիւններ ընելէ աւելի, իր ստորադաս սպաներովը կը ղեկավարէր հայ տարագիրներու կարաւաններու երթը.—

«Եթէ Թուրք միւսլիման մը, Հայ մը պաշտպանելու յանդգնի, իր տանը առջեւ մահուամբ պիտի պատժուի եւ տունը պիտի հրդեհուի: Եթէ այդ անձը պաշտօնեաներէն մին է՝ պիտի վտարուի պաշտօնէն եւ պատերազմական ատեանի պիտի յանձնուի: Հայ պաշտպանել փորձողները եթէ զինուորական դասին կը պատկանին, իրենց զինուորականի կապակցութիւնը պիտի ջնջուի եւ պիտի յանձնուին յիշեալ պատերազմական ատեաններուն՝ դատուելու համար»:

Քաղուած է «Յանցաւորութեան Որոշմնագրէն (Իննայքմընը) Ապրիլ 12 թուակիր որ արձանագրուած է նոյնութեամբ 1919 Ապրիլ 27ին, Պատերազմական Ատեանի դատավարութեան Ա. նիստին արձանագրութիւններուն մէջ:

Թրքական ցեղասպանութեան ոճիրները, առեւանգումները եւ կողոպուտը գործադրող հազարաւոր չէթէներու արարքներէն նմոյշ մը միայն կը յիշատակենք հոս, կատարուած՝ էրզրումի նահանգին մէջ, եւ որ արձանագրուած է նաեւ Պատերազմական Ատեանի դատավարութեան Ա. նիստին մէջ, վկայութեամբը էրզրումի Ընդհ. Կառավարիչին՝ Թահսին պէյին.—

«էրզրում նահանգի եւ շրջակայքի մէջ գործող «Թէշքիլաթը Մախսուսէ» (Չէթէներու մասնաւոր կազմակերպութեան) եւ անոնց կցեալ ժանտարմաներուն կատարած յարձակումները եւ բռնաբարումները բացատրած է (էրզրումի) Վալի Թահսին պէյը, իր Յուլիս 15, 1331/1915 թիւ ծածկագիր հեռագրով, որուն մէջ ըսուած է հետեւեալը.—

«Ֆայիզ անունով զինուորական տեղակալ մը առեւանգած է Արապեանին չորս աղջիկները, եւ զինուորական տեղակալ Քեամիլ էֆէնտին ալ գողցած եւ կողոպտած է Հայերէն 1863 լիրա, 35 բեռ կարասի եւ ինչքեր, եւ շատ մեծ քանակութեամբ գոհարեղէններ: Դրամի մասին ինչպէս նաեւ կիներու դէմ գործուած այս անպատուութիւնը (րէզալէթ) ճշմարտօրէն խիստ մեծ ամօթալի (խէճալէթ ավէր) և անպատուաբեր է մարդկութեան»:

էրզրումի նահանգէն՝ Խարբերդի ուղղութեամբ ղրկուած՝ Հայ տարագրեալներու մասին Խարբերդի Վալին հետեւեալը կը հեռագրէ.—

«Բոլոր ճամբաներուն վրայ լեցուած են կիներու եւ մանուկ մեռեալներու դիակներ: Մեր ուժերը չեն բաւեր զանոնք թաղելու»:

էրզրումի նահանգին պատկանող 19 գազաններէն միոյն՝ ենթա-կառավարիչին (գայմագամին) դատական արձանագրութիւնը, որպէս նմոյշ միւս 18 գազաններուն.— Ոճրագործ գայմագամներ, որոնք իրենց շրջանի ցեղասպանական գործերը կատարելէ ետք, աստիճանի բարձրացում ունեցած են եւ այլուր փոխադրուած:

Պայպուրթի (Բաբերդ) գայմագամ Նուսրէթի պարագան.— Դատական արձանագրութիւն Յուլիս 5, 1920. Երկրաչափ Խուրշիտ պէյի վկայութիւնը.—

«Ան (Բաբերդի գայմագամ Նուսրէթ) յետոյ՝ աստիճանի բարձրացում ունենալով, Միւթէսարրիֆ անուանուեցաւ եւ փոխադրուեցաւ Արղնի, եւ հոն գտնուող հեռաւոր վայրերէ հաւաքուած հայ տարագրեալներ, որոնք մինչեւ հոդ (Արղնի) ճամբուն ամէն զրկանքներէն ուժասպառ եղած եւ թշուառ վիճակի մէջ հազիւ հազ կրցեր էին հասնիլ, Նուսրէթ հրամայած է զանոնք բոլորը, առանց բացառութեան, ճամբայ չհանելու ծանր գործին լծել, ըսելով թէ «երկու-երեք օր խաներու մէջ պիտի սպասէին եւ հաց պիտի ուտէին: Երկրաչափ Խուրշիտ պէյին վկայութեանց համաձայն, չարաչար աշխատցնելէ ետք, այդ զոհերուն օրական հաց մը իսկ տրուած չէ:

«Նաեւ հոն ապրին անդին մնացող անչափահաս (հայ) մանուկները Տիարպէքիր ղրկելու պատրուակով, բոլորը սպաննել տուած է, Տիարպէքիրի Վալի Րէշիտին միջոցաւ, ամենավայրագ կերպով: Յիշեալ Րէշիտը յետոյ անձնասպան եղաւ (Մարտ 1919ին) չդատուելու համար:

«Նաեւ, 10.000էն 20.000 Հայեր, երբ իբր տարագրեալներ խռնուած էին Ուրֆայի մէջ, վերոյիշեալ Նուսրէթը աւելի շնորհի արժանանալով, Ուրֆայի Անկախ Միւթէսարրիֆութեան Կառավարիչ անուանուեցաւ, եւ այնտեղի ոճրագործներուն ալ գործակցեցաւ»:

×

Թուրքիոյ զինակից գերման զնդապետ մը՝ Շթանկէ, անդամ գերման զինուորական Առաքելութեան, էրզրումէն հետեւեալ տեղակագիրը ղրկած է Կ. Պոլիս, գերման Զինուորական Առաքելութեան, Հայերու դէմ կատարուած թրքական ցեղասպանութեան մասին.—

«Օգ. 19/23, 1915 էրզրում, (էրզրումի) Հայերու տարագրութիւնը սկսաւ Մայիսի կէսին (Մայիս 2/15, 1915): Մինչ այդ, բաւական հանդարտութիւն կը տիրէր: Հայերը կրնային իրենց առեւտուրով եւ արհեստով զբաղիլ եւ անարգել իրենց կրօնական գործերը կը շարունակէին: Ընդհանրապէս, իրենց վիճակէն գոհ էին:

«Ճշմարիտ է որ Յունուար 28էն Փետրուար 10, 1915ին, Հայ մը (1) Օսմանեան Դրամատան տնօրէնը, հրապարակով, փողոցին մէջ կէսօրէ ետք ժամը 6ին սպաննուեցաւ:

«Հակառակ կառավարութեան ամէն ջանքերուն, ոճրագործը չատուղուեցաւ եւ չգտնուեցաւ:

«Այսօր այլեւս կասկած չկայ, որ այս սպանութիւնը զուտ քաղաքական նպատակով էր: Ոճիրին գործուած օրերուն գրեթէ, սպաննուած էր նաեւ Երզնկայի առաջնորդը (2):

«1915 Մայիս 2–20ին (3) էրզրումի մէջ, բանակի վերին հրամանատարը՝ Քեամիլ փաշա (Մահմուտ) հրամայած էր էրզրումի հիւսիսը գտնուող գիւղերը տեղահան ընել:

Հայոց տարագրութիւնը գործադրուեցաւ ամենավայրագ ձեւով՝ թրքական իշխանութեանց կողմէ: Ներփակ է գրութեան մը պատճէնը, որ գրուած է էրզրում քաղաքի հիւսիսը գտնուող գիւղերու հայ բնակիչներէն մէկուն կողմէ, որ տարագրուած է, եւ ուղղուած՝ հայ Եպիսկոպոսին (4):

«Ժողովուրդը (Հայերը) ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ, տուներէն, բակերէն, արտերէն դուրս քշելով, բոլորը միասին տարագրեցին:

«Ժանտարմաները, մեծամասնութեամբ, վայրկեան մը իսկ միջոց չտուին ամէնէն անհրաժեշտ իրեր ծրարելու եւ իրենց հետ տանելու համար:

«Լքուած այդ գոյքերը, ինչպէս նաեւ իրենց հետ տարուածները, կողոպտուեցան ժանտարմաներու եւ զինուորներու կողմէ, իսկ տուներու մէջ մնացած սեփականութիւնները նոյնպէս յափշտակուեցան (5): Այս ամենավատ օդին տարագրեալները, բաց երկինքի տակ, հողի վրայ մնացին, գիշերելու: Ոմանք, ժանտարմաներուն կաշառք տալով, արտօնութիւն ստացան ուտեստեղէն հայթայթելու կամ ջուր փնտռելու: Կիներու պատիւին վրայ յարձակում կատարուեցաւ եւ ճիշդ է, որ մայրերը յուսահատ,

(*) 3րդ Զօրաբանակի զին. ազդեցութեան ներքեւ էին Հայաստանի վեց նահանգները:

(**) Գերման կարգ մը զինուորականներ, մասամբ չխմեղացնելու համար Թուրքերը, կ'ըսէին թէ կային Թուրքեր, որոնք համաձայն չէին այդ ոճրագործութեանց: Դատարանին վերոյիշեալ արձանագրութիւնը կը հերքէ Գերմաններու այդ սխալ կարծիքը:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

———o———

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱԻՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Ցետոյ, որովհետեւ ծովը հանդարտ էր եւ լուսին կար, ուզեցինք նաւակով պտոյտ մը ընել:

— Ո՞վ առաջարկեց այդ պտոյտը:

— Ե՛ս, պատասխանեց Ալի Օսման:

— Լաւ, շարունակեցէք:

— Նաւակս ջուրը իջեցնել տուինք ու ճամբայ ելանք:

— Նաւավարը միասի՞ն էր:

— Ոչ՛, ժամանակը բաւական ուշ էր, չուզեցինք զինքը անհանգիստ ընել, մանաւանդ որ Սարրբ պէյ փափաք յայտնած էր որ ինք թիավարէ...

— Այդչափ երկար պտոյտի մը համար խոհեմութիւն չէր առանձին ճամբայ ելլելը:

— Մեր զբօսաւորութիւնը շատով վեբաղտոնալ էր, սակայն ճամբայ ելլելէ ետքը, օդը այնքան հաճելի թուեցաւ որ կամաց կամաց մինչեւ Թարաբիայի բացերը հասանք:

Երիտասարդը լռեց:

— Շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը, ըսաւ Մեհմէտ փաշա:

— Այն ատեն ուզեցինք գոնէ մինչեւ Եէնի Մահալլէ երթալ, քանզի գիտէինք որ Հայրս հոն էր, եւ եթէ գործը լմնցուցած է միասին վերադառնալ մեր եալըն: Սակայն Եէնի Մահալլէ հասնելով՝ Հարիւրապետ Շիւքրի պէյէն իմացայ որ Հայրս հոն չէր եւ թէ քիչ առաջ մեկնած էր...

— Ուստի դուք ալ տո՞ւն վերադարձաք, հարցուց փաշան հեգնական ժպիտով մը որ ալ աւելի չարաշուք կերպար մը կու տար իր դէմքին:

Իր պատմութեանը դժուարին կէտին հասած էր երիտասարդը, այսուհանդերձ առանց վարանելու պատասխանեց.

— Այսինքն՝ այդ էր մեր դիտաւորութիւնը, սակայն երբ ցամաքէն քիչ մը բացուեցանք, բնական պէտք մը զգացի եւ առաջարկեցի Սարրբ պէյի որ նաւակը ցամաքին մօտեցնենք որպէսզի այդ պէտքը գոհացնեմ: Ֆըրըլտաքի զբօսարանին ստորոտը ցամաք ելայ, ընկերոջս ըսի որ սպասէ, եւ բաւական հեռացայ նաւակէն դէպի բլուրին կողմը, բայց տեսնելով որ մօտակայ անտառի մը քով գտնուած շուները, որոնք հաչելով դէպի ինծի կուգայ— յինը գիս հանգիստ պիտի չթողէին, աւելի հեռուն գացի, այնպէս որ քան վայրկեանի չափ գուցէ աւելի տեւեց բացակայութիւնս:

Երբ վերադարձայ, նաւակը իր տեղը չէր, ի զուր, շուարած չորս կողմս նայեցայ, փնտռեցի, ոչ նաւակ կար ոչ Սարրբ պէյ. ծովուն վրայ, հեռուն, Պէյքօզի եզերքին մօտ նաւակ մը կը նշմարուէր լուսնի լուսով, որ նոյն միջոցին ծովուն վրայ գացող միակ նաւակն էր եւ որուն մէջ քանի մը հոգի կը նշմարուէին... ենթադրեցի թէ այդ ըլլալու էր իմ նաւակս, բայց չկրցայ բացատրել թէ ինչու Սարրբ պէյ առանց ինծի սպասելու հեռացած էր ցամաքէն եւ թէ ո՞վ կրնային ըլլալ նաւակին մէջ գտնուողները... բայց այս բոլորը պարզ ենթադրութիւն մըն է, գուցէ տեսած նաւակս իմս չէր: Այս անակնկալ ձախողութենէն սիրտս նեղացած ու մանաւանդ ընկերոջս դէմ զայրացած, որուն ընթացքը մինչեւ հիմա անբացատրելի կը գտնեմ, ծովեզերքէն սկսայ քալել, մինչեւ Եէնի Մահալլէի նաւամատոյցը:

Կէս գիշերը շատոնց անցած էր եւ ոչ ոք կար մէջտեղ: Ճամբաս շարունակեցի մինչեւ Պէօյիւքտէրէի եւ լուսնի լոյսէն քաջալերուած, որոշեցի մինչեւ տուն քալել, ուր հասայ արշալոյսին եւ անմիջապէս, յոգնած զադրած, անկողին նետուեցայ ուր խոր քունով կը քնանայի երբ եկան զիս արթնցնել հոս բերելու համար:

Ալի Օսման լռեց, բոլոր այս պատմութիւնը արագ ու անշփոթ կերպով ընելէ ետքը: Գիտնալով թէ ինչ բանի վրայ զինքը պիտի հարցափորձէին եւ թէ ինչ ամբաստանութեան տակ կը գտնուէր, նախապէս պատրաստած էր այս արդարացուցիչ պատասխանը, որ կրնար շատ ընդունելի համարուիլ եւ զինքը փրկել պատասխանատուութենէ:

Մեհմէտ փաշա որ ուշադիր մտիկ ըրած էր երիտասարդին պատմութեան, ատեն ատեն համոզուած երեւոյթով մը գլուխը շարժելով, սկսաւ մօրուքը շոյել եւ մեղմ ձայնով մը որ իր քիչ առաջուան խիստ շեշտէն բոլորովին կը տարբերէր, ըսաւ.

— Ուրեմն դուք Եէնի Մահալլէի մէջ Հարիւրապետ Շիւքրի պէյէն զատ ոչ մէկու մը չհանդիպեցա՞ք:

— Ոչ մէկուն, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց Ալի Օսման որ սրտին խորէն կը հրճուէր տեսնելով որ իր հնարած պատմութեան մասին կասկած չէր յարուցուեր:

— Գիտէ՞ք որ այն չորս անձերը զորս կ'ուզէինք ձերբակալել երէկ իրիկուն Եէնի Մահալլէի մէջ, յաջողած են փախչիլ այն տունէն որուն մէջ պաշարուած էին:

ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(31 Շար.)

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Գ.

Վաղարշապատի վարդապետարանի մեծ ծառայութիւններից մէկն է նաեւ հայկական գրչութեան արուեստի հիմնադրու - մը: Առաջին անգամ այնտեղ մարզուեցին արագագիր եւ վայելչագիր գրիչներ. «Այդ գրչութեան արուեստը տարածուե - ցաւ ընդհուպ ուր որ հայ վանք մը կամ դպրոց մը կար» (Դուրեան Եպս.):

Մեսրոպեան դպրոցի ակնառու նուա - ճումներից մէկն էր ուսման ընդհանրա - կանացումը: Մեսրոպեան համատարած դպրոցների ցանցում սովորում էին նոյն - իսկ կանայք, որոնք կատարում են դպա - լի դաստիարակչական գործ: Վահան Մա - միկոնեան, Ղազար Փարպեցի Մամիկոն - եան Ջուիկ տիկնոջ դաստիարակութեան արգասիքն են:

Էջմիածնի վարդապետարանը Հայաս - տանում գործող միակ բարձրագոյն ու - սումնարանն էր: Նրա բարձր հովանա - ւորը Հայաստանի Թագաւորն էր, իսկ աւագ դասախօսները՝ Սահակն ու Մես - րոպը: Վարդապետարանը ոչնչով չէր տարբերւում յունական կամ ասորական նման բարձրագոյն հիմնարկներից: Այն - տեղ, Ս. Գրքին զուգընթաց, դասաւանդ - ւում էին Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, քերականութիւն, փարգապրութիւն, պատ - մութիւն, դաւանաբանութիւն, գրչու - թեան արուեստ, ճարտասանութիւն, սըր - բազան երաժշտութիւն, տրամաբանու - թիւն: Նիւթերի այս տեսակաւորումը եւ քանակը, անշուշտ, միշտ նոյնը չէ մնացած: Ժամանակի ընթացքում պայմաննե - րի եւ հասկացողութիւնների, դասաւան - դող ուսուցիչների հմտութեան, դրանք եղել են ծաւալուն կամ ամփոփ:

Կրօնական դաստիարակութիւնը ամ - բողջացնող եւ հայ դպրոցի բուն նպա - տակին ծառայող ուսումներ էին նաեւ Ս. Գրոց մեկնութիւնները կամ մեկնողա - կանքը, որոնք գրեթէ Ս. Գրոց հետ Սա - հակի եւ Մեսրոպի ու իրենց անմիջական գործակից աշակերտների ձեռքով թարգ - մանուեցին հայերէնի: Այս առաջադրու - թեան ենք պարտական ոսկեդարեան ըդ - մայլելի լեզուով թարգմանութիւնները՝ Յովհան Ոսկեբերանի, Կիւրեղ Աղեքսան - դրացու, Եփրեմ Ասորու եւ այլոց մեկնո - ղական գրքերի:

Մեկնողական գրքերի թարգմանութեան զուգընթաց կատարուել են նաեւ Հարանց վարքի, Վարք սրբոցի թարգմանութիւն - ները, որոնցից ոսկեդարեան դասական լեզուով կան մեզ հասած նմոյշներ, ինչ - պէս Փօղոս Անապատականի, Յովհաննէս Գրեցու, Մարկոս Մխայնակեցի վար - քերը եւ բազմաթիւ սրբոց վկայութիւն - ները: Յետագայում դրանք ամփոփուե - ցին «Յայսմաւուրք» կոչուած գրքում:

«Փալով քերականութեան, — գրում է Ա. Ալպօյաճեանը, — Ե. դարէն որեւէ ձեռնարկ չէ հասած մեզի այդ մասին, սակայն հաւանօրէն ոսկեդարեան մեր թարգմանիչներուն, մանաւանդ անոնց՝ որոնք հելլէն դաստիարակութիւն առած էին, անծանօթ չէր կրնար ըլլալ Դիոնի - սիոս Թրակացիի տեխերական համբաւ վայելող քերականութիւնը, որուն իբր դաս աւանդուած ըլլալը չէ յիշուած ոչ Կորիւնէն եւ ոչ Ղազար Փարպեցիէ, սա - կայն նկատելով, որ Դիոնիսիոսի Քերա - կանութիւնը յետոյ Սիւնեաց վարդապե - տարանին մէջ կը դասախօսուէր, Խ. Գուրեան («Վաղարշապատի դպրոցը», Արեւ, Թ. 6348) կը հետեւցնէ, թէ անոր յունական օրինակը կը գործածուէր Վա - ղարշապատի դպրոցին մէջ իբր դասա - գիրք»:

Հիները (նրանց կարգին եւ Դիոնիսիոս) «քերականութիւն» ասելով չէին հասկա - նում այն, ինչ մենք այսօր ենք ըմբռնում այդ անուան տակ: Նրան աւելի ընդար - ձակ իմաստ էր տրւում: Այն իր մէջ ամ - փոփում էր նաեւ գրականութիւնն ու պատմութիւնը, որոնք, ի հարկէ, Վա - ղարշապատի դպրոցում չէին անտեսուած:

Թարգմանուել են նաեւ եկեղեցական պատմութեան վերաբերեալ գործեր, ո - րոնց ոսկեդարեան ընտրելագոյն լեզուով նմոյշներից մեզ հասեր են, ինչպէս Ե. Կեսարացու «Եկեղեցական պատմութիւ - նը» եւ «Ժամանակագրութիւն»ը (Քրոնի - քոն), որոնք հայերէնի են վերածուել Մաշտոցի հրամանով, ապա հաւանաբար, որպէս դասագիրք գործածուելու համար Վաղարշապատի վարդապետարանում կամ ժողովրդին խելամուտ դարձնելու համար տեղերական կամ եկեղեցական պատմու - թեան գլխաւոր անցքերին:

ՎԱՀԱՆ ԵՊՍ. ՏԷՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

իրենց ծծկեր մանուկները Եփրատի մէջ նետեցին, որովհետեւ կարելիութիւն չկար զանոնք սնուցանելու:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԾԱՆՕԹ. (1) .— Սպաննուած անձը՝ Սեդրակ էֆ. Փաստրմաճեանն է, Արմէն Գարոյի հօրեղբայրը, եւ Էրզրումի Օս - մանեան Պանքի 2րդ տնօրէնը:

ԾԱՆՕԹ. (2) .— Ակնարկութիւնը Սա - հակ վրդ. Օտապաշեանի սպանութեան մասին է, որ Րէֆայիէ Կէրճանիսի մօտ՝ Գումքէր եւ Գանըրթաշ գիւղերու միջեւ, Զօպան Թէքքէ կոչուած վայրը, սպան - նուած էր իր կառապան Առաքելին հետ: 1914 Դեկտ. 18-31ին, (եւրոպական թուա - կանով) 1915ի Նոր Տարիէն 1 օր առաջ:

ԾԱՆՕԹ. (3) .— Թուրք դահիճը Հա - յերու տարագրութեան օրէնք մը հրատա - րակած էր Մայիս 14-27 թուակիր: Մահ - մուտ Քեամիլ փաշա այդ օրէնքէն շաբաթ մը առաջ, Էրզրումի մէջ ցեղասպանու - թեան ոճիրներուն սկսած էր, խաղաղ ժո - ղովուրդին դէմ:

ԾԱՆՕԹ. (4) .— Ակնարկութիւնը Սմբատ Եպս. Սաատէթեանին է:

ԾԱՆՕԹ. (5) .— Գերման ուրիշ հեռա - գիր մը՝ 1915 Մայիս 9 թուակիր, կ'ըսէ թէ թուրք մուհաճիրներ արդէն լեցուած են տարագրուած Հայերու գիւղերուն եւ տուներուն մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Յատուկ) .— Մեր Կապոյտ Խաչի աւանդական «Մանուկներու Օրուան» տօ - նակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրա - կի, Յունուար 7ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ:

Հակառակ ձմեռնային խիստ եղանա - կին, տարեց թէ երիտասարդ փութացեր էին ներկայ գտնուելու եւ մեծ գոհունա - կութեամբ ունկնդրելու երկսեռ 25 փոք - րիկ աշակերտներու հայաշունչ երգերը, արտասանութիւնները, զուարճալի մենա - խօսութիւնները եւ զանազան հաճելի ա - նակնկալները:

Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան, անխոնջ նախագահուհին Վիէնի Կապ. Խաչին, գրաւոր ամփոփ ճառով մը բացումը կա - տարեց հանդէսին, եւ ապա աշակերտնե - րը՝ ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցչին՝ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, միաձայն բայց ինք - նավստահ երգեցին «Իմ հեռաւոր Հայրե - նիք»ը (Գ. Մ. Ալէմշահ):

Միեւնոյն երգը, հարուստ հայրենի ըղ - ձացումներով եւ ի մեծ զարմացումն ներ - կաներուն, բեմէն երգեց անսայթաք փոք - րիկ Շահէն Թօհթաչեան (հինգ տարե - կան), խլելով անվերջ ծափեր:

Պատրաստուած յայտագիրը գործա - դրուեցաւ արագօրէն, որովհետեւ այս առաջին մասին պիտի յաջորդէր մեծ խը - նամքով խնջոյքը:

Այսպէս, աշակերտները երգեցին, ար - տասանեցին եւ ներկաները գնահատեցին թափուած ջանքերը, մինչեւ որ հասաւ պահը զարդարուն Կաղանդի փոքրիկ ծա - ռին «կնքահայր» մը ընտրելու, եւ չու - տով փոքրիկն Մանուկ Միրզոյեան, 50 ֆրանքի նուէրով կնքահայր հռչակուե - ցաւ. ծառը մէկէն լուսաւորուեցաւ:

Ըստ սովորութեան, նուիրատուութեան ցանկ մը բացուեցաւ եւ կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ հինգ հարիւր քան ֆրանքի շօշափելի գումար մը ի նպաստ մեր սի - րելի Կապոյտ Խաչին:

Բայց ահա փոքրիկ իրարանցում մը. Կաղանդ պապուկը յոգնած, գալրած կը հասնէր բեմին վրայ իր նուէրներով:

Մեր սեւաչեայ մանուկները երգերով եւ ոգեշնչ ճիչերով ընդունեցան Կաղանդ պապուկը, որուն կարճ եւ սրտագին բա - րեմաղթանքներէն եւ խրատականներէն ետք, ստացան — անխտիր ամէնքը, իրենց նուէրները:

Եւ չմոռնալու համար անակնկալները, յիշենք երկու փոքրիկներու, — քոյր ու եղբայր Սուքիասեանի հայկական տարա - զով քնքոյշ պարը, ընկերակցութեամբ սրինգի (Պ. Միհրան Թորոսեան):

Հուսկ ապա, ընտանեկան խնջոյքը սկը - սած ըլլալով, ընտրուեցաւ նաեւ սեղա - նապետը՝ Պ. Պենոն Ճիհանշահեան, որուն ճարտար ղեկավարութիւնը անմիջապէս ստեղծեց հայկական ջերմիկ մթնոլորտ մը:

Սրահը տաք, սրտերը եւ տրամադրու - թիւնները տաք, երգերը ծայր տուին: Մեր երիտասարդները, առաջնորդու - թեամբ Պ. Մ. Թորոսեանի (սրինգ) եւ Պ. Գարբիէլ Չէլէպեանի (մենհերդ) կուշտ ու կուռ երգեցին խումբով, խլելով խանդա - վառ ծափեր:

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ իր ներկա - յութեամբ եւ դրամական նպաստով (70 ֆրանք) եկած էր գնահատանքի բաժինը բերելու Կապոյտ Խաչին:

Այլեւս ամէնքը գոհ, ինչպէս նաեւ մեր ժրաջան Խաչուհիները եւ իրենց օգնա - կանները հաստատեցին ետք որ ճոխ սիւ - փէն, ամէն ինչ սպառած էր, Մանուկնե - րու Օրուան տօնակատարութիւնը այս տարի ալ մեծ յաջողութիւն գտած եւ վերջացած էր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Յաճախորդ մը Հռոմի ճաշարաններէն մէկը կը մտնէ եւ պնակ մը միսով կերա - կուր կ'ապսպրէ:

Երբ սպասեակը ապսպրանքը կը բերէ, յաճախորդը կ'ըսէ.

— Այսօր ինչո՞ւ այսքան փոքր է միսի կտորը: Անցեալ օր ալ նոյն կերակուրը ապսպրեցի եւ միսի կտորը առատ կրկնա - պատիկն էր գրեթէ:

— Ո՞ւր նստած էիք անցեալ օր, կը հարցնէ սպասեակը:

— Հո՛ն, պատուհանին մօտ:

— Ճի՛շդ էք, կը յարէ սպասեակը: Պա - տուհանին մօտ նստողներուն միշտ աւելի մեծ բաժին կուտանք, որպէսզի փողոցէն անցնողները տեսնեն եւ ներս գան:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Առաջին անգամն էր որ այս գաղափար - ները բացարձակապէս տարբեր կ'երեւա - յին իրեն, եւ կը տեսնէր թէ ինչ տարբե - րութեամբ իրարմէ կը զատուէին: Կը խոստովանէր թէ այս գաղափարներէն մին հարկաւորապէս լաւ էր, մինչդեռ միւսը կրնար յոռի ըլլալ. թէ առաջինը անձնուիրութիւն, իսկ երկրորդը անձնա - սիրութիւն էր. թէ մին «ընկերդ» կ'ըսէր, իսկ միւսն ալ «ես» կ'ըսէր. թէ մին լոյ - սէն եւ միւսն ալ խաւարէն կ'արտադրէր:

Այս երկու գաղափարները կը կռուէին, ինք կը տեսնէր այս կռիւը եւ քանի կը մտածէր, այնքան աւելի կը մեծնային ա - նոնք. հիմա տիտանեան կ'երեւար եր - կուքին ալ հասակը, եւ այնպէս կը կար - ծէր թէ իր ներսը, այն անեզր տարածու - թեան մէջ, որուն վրայ քիչ մը առաջ խօ - սեցանք, մթութիւններու եւ նշոյլներու մէջ աստուածուհի մը տիտանուհիի մը հետ կը կռուէր:

Բոլորովին գրաւուած էր երկիւղով, բայց կը կարծէր թէ լաւ գաղափարն էր յաղթողը:

Կը զգար թէ խղճին եւ ճակատագրին երկրորդ որոշիչ վայրկեանը հասած էր. թէ եպիսկոպոսը իր նոր կեանքին առա - ջին կերպարանը նշանակած էր, եւ թէ այս Շանմաթիէօն ալ երկրորդ կեանքին կերպարանը կը ծրագրէր: Մեծ ճգնաժա - մէն ետք մեծ փորձութիւնը կուգար:

Բայց սակաւ առ սակաւ նորէն եկաւ տենդը որ պահ մը մեղմած էր: Հազարու - մէկ մտածումներ կ'անցնէին միտքէն, բայց շարունակ իր որոշման մէջ կը հաս - տատէին զինքը:

Պահ մը ըսած էր ինքզինքին թէ չափա - զանց կարեւորութիւն մը կուտար գոր - ծին, թէ վերջապէս սա Շանմաթիէօն ու - շադրութեան արժանի բան մը չէր եւ թէ անոր ըրածը գողութիւն մըն էր:

Յետոյ ինքնիրեն ըսած էր, — Եթէ այս մարդը իրօք քանի մը խնձոր գողցած է ամիս մը կը բանտարկուի: Մէկ ամիս բանտարկուելու եւ թիարանը նետուելու մէջ տարբերութիւն կայ: Մանաւանդ թէ նայինք իրա՞ւ է գողնալը:

Միթէ ապացուցուա՞ծ է գողութիւնը: Ժան Վալժանի անունն է զինքը ճնշողը, եւ կ'երեւայ թէ ապացոյցի հարկ չի թո - ղուր: Միթէ սովորաբար այսպէս չե՞ն վարուիր ատրութեան փաստաբանները: Կը կարծուի թէ գող մըն է ան, վասնզի գիտեն թէ թիապարտ մըն է:

Պահ մըն ալ երեւակայեց որ եթէ ինք - զինքը յայտնէր, գուցէ իր այս դիւցազ - նական ընթացքը, եօթը տարիէ իր վա - րած պատուաւոր կեանքն ու քաղաքին համար ըրած բարիքը նկատողութեան առնուելով ներում պիտի շնորհուէր ի - րեն:

Բայց այս ենթադրութիւնն ալ շուտով անհետացաւ: Դառնապէս ժպտեցաւ Ժան Վալժան, մտածելով թէ Փըթի Ժէրվէէն երկու ֆրանք գողցած ըլլալով երկրորդ անգամ գողութեան ոճիրը գործած պիտի նկատուէր: Թէ անշուշտ այս Փըթի Ժէր - վէէն գատն ալ երեւան պիտի ելլէր, եւ թէ օրինաց տրամադրութեանց համեմատ մշտնջենական բանի աշխատութեան պիտի դատապարտուէր:

Ամէն պատիր յոյսերը մէկուսի ըրաւ, հետզհետէ բաժնուեցաւ երկրէն ուրիշ տեղ փնտռեց մխիթարութիւնը: Ըսաւ ինքնիրեն թէ պէտք է կատարել իր պարտ - քը, թէ գուցէ պարտաւորութիւնը կատա - րելէն ետքը ոչ այնքան դժբախտ պիտի ըլլար՝ որքան անոր հակառակ վարուելէն ետք. թէ եթէ թողուր որ «ըլլայ ինչ որ պիտի ըլլայ», եթէ Մ...ի մէջ մնար. իր համարումը, բարի անունը, բարի գոր - ծերը, տեսած յարգանքը, պատկառան - քը, իր գթասիրութիւնը, հարստութիւ - նը, առաքինութիւնը եւ ժողովուրդին իր վրայ ունեցած սէրն ոճիրով մը համեմ - ուած պիտի ըլլային, եւ այսպիսի սոսկա - լի բանի մը հետ կցուած այս ամէն սրբա - զան բաներն ի՞նչ համ պիտի ունենային. մինչդեռ թիարանը բանտարկուելով, ցցին կապուելով, անուր կրելով, կանաչ գտակ դնելով, անընդհատ աշխատելով, անո - ղորմաբար նախատուելով եթէ նահատակ - ուէր, երկնային գաղափարով մը գրուած պիտի նահատակուէր:

Վերջապէս ըսաւ թէ հարկն էր այսպէս պահանջողը, թէ իր ճակատագիրն այս է. թէ իշխանութիւն չունէր ի վերուստ եղած կարգադրութիւնը խանգարելու, թէ որեւէ կերպիւ պէտք էր ընտրութիւն մը ընել. պէտք էր հաւանիլ արտաքուստ առաքինի եւ ի ներքուստ զզուելի, կամ ի ներքուստ սուրբ եւ յարտաքուստ ան - ուանարկ մը ըլլալու:

Այսքան սոսկալի գաղափարներու յու - զումէն իր արիութիւնը չէր նուազէր, բայց ուղեղը կը յոգնէր: Ակամայ կը սկսէր ուրիշ բաներու, անտարբեր բանե - րու վրայ մտածել:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Սահակ Յարութիւնեան, Օր. Ալիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փարուհի Ժամկոչեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Նարկիզ Կիրակոսեան, այրի Տիկին Փերուզ Տուրղութեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէր-Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր-Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մանուկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գափլանեան, Պէյլէրեան, Օննոյեան, Քէօսէեան, Գամպէրեան, Խաչատուրեան, Քահվէճեան ընտանիքները ու համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տէր-Մինասեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունուար 24) ժամը 4ին, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մուրատ Ռուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Փետրուար 11ին

ՄՈՒՐԱՏԻ

մահուան յիսնամեակին ի յիշատակ:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Պ. Նշան Հայթայեան տասը ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ

Տիկին Թամարա Ատտա 250 ֆրանք կը նուիրէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետութեան միջոցաւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀԱՃԵԼԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Անարատ Յղութեան Քոյրերուն տեսչութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական սրահին մէջ՝

69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս
Առնուվիլ-լէ-Կոնէս

Կառ տիւ Նորէն՝ կառախումբ ժամը 15,10ին իջնել՝ Վիլիէ-լը-Պէլ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, իբրեւ սպասուհի:

Հեռաձայնել ժամը 19էն ետք եւ Հինգշաբթի ամբողջ օրը՝ 027-22-43:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Վիէնի Սալ տէ Ֆէթ-ի մէջ:

Նուագախումբ ՓԻԼՈ ՖԱՌԱԼ:

ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը լրացած ըլլալով, Յունուար 28 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Օհանջանեան սրահը:

Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր:

Ծանօթ.— Ոչ անդամները կրնայ ներկայ ըլլալ իբր ունկնդիր:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական քայլարշաւ ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Բ. Ը. Մ.
(5, Ռիւ Փաֆէր, Մարսէյլ)

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաժողովին կազմակերպած յաջորդ դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահին մէջ:

Կը դասախօսէ Անդրանիկ Անդրէասեան Նիւթ Սփիւռք եւ Հայրենիք:

Ներկաներուն պատեհութիւն պիտի տրուի իրենց տեսակէտը արտայայտելու:

Ազատ մուտք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աւետիսեան Նիկոլա Բունիաթի, ծնած է Ղափանի շրջան Ծակ գիւղը 1908ին:

Կինն է Աւետիսեան Հայկանոյշ Սարգիսի: Տղաներն են Էտիկ-Նիկոլա եւ Մերուժան-Կոլեա: Մեկնած է Հայաստանէն 1941ին՝ պատերազմի ժամանակ:

Հասցէն է՝ Երեւան 36
Մարգարեան փողոց թիւ 22
Բնակարան թիւ 1:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Հրանդ Բալուեանի գրատունը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը:

Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտռածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարախումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սարսէլ - Առնուվիլի Կառվարենց խումբին կողմէ այս Կիրակի (Յունուար 28) ժամը 15էն կէս գիշեր

Salle des Fêtes de Sarcelles, — Place du 11 Novembre

Կը մասնակցին.— ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը,

ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Թատերական ներկայացում ՏՈՒՆ ՓԵՍԱՅ (Կ. Օսմանճեան)

Ժամը 19էն սկսեալ պարահանդէս — Նուագախումբ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ

ՊԻՒՖԷ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը խօսի՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ - ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ:

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:

×

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ

Ուրբաթ իրիկուն, Հայկ. մատրան սրահը ժամը 8.30ին:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20-21.30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները: Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱՒԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, Հեռ. 033-0212

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ընէ Փարիզի հայ հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյս ամենակարեւոր պակասը եղող ջերմութիւնը ապահովելու նպատակաւ, ձեռնարկած է կեդր. ջեռուցում հաստատելու գործողութեան: Վստահելով մեր ժողովուրդին անձնուէր եւ չինարար ոգիին արդէն սկսած ենք գործի, ապահով՝ որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ամէն Հայ սիրայօժար, իր նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ սոյն գործին ամբողջացման համար:

Նուիրատուութիւնները ընել հետեւեալ հասցէին:

M. CHICHMANIAN MIHRAN
C. C. P. 16905-06 Paris

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ — ԼԻՈՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 25 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11119 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.119

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵ՛ՐՋ ՏԵՂԱՇԱՐԺԻՆ

Վերջացող տարուան ընթացքին չարունակուեցաւ Հայութեան արտագաղթը երկրէ երկիր, տեղ տեղ ստանալով մտահոգիչ համեմատութիւններ:

Պալքաններու եւ Միջին Արեւելքի մեր երկիրներ չէն ու բարգաւաճ գաղութները կը ժգունին հետզհետէ:

Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցը Յուսաբեր վերջերս իրաւամբ գիտել կու տար թէ «շարժուն, նոյնիսկ յարաշարժ ժողովուրդ մըն է Հայը, յարատեւ ծփանքի մէջ...: Մեծ տեղաշարժներ մեզ նետած են մէկ ցամաքամասէն միւսը, մէկ երկրէն միւսը, մէկ քաղաքէն միւսը: Մինչեւ հիմա ալ կը շարունակուի այս անվերջ տեղաշարժը» (Յառաջ, 18 Յունուար):

Այս սրտցաւ տողերուն մանաւանդ վերջին պարբերութեան իմաստը աւելի լաւ կ'ըմբռնենք անոնք, որ վերջերս առիթ ունեցած են այցելելու Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները:

Այո՛, տեղաշարժը կը շարունակուի դեռ: Արմատախիլ բազմութիւններ հազիւ տունտեղ եղած, Միջագետքի անապատներէն ճողոպրած խլեակներ հազիւ հիւրընկալ երկրի մը մէջ ապաստան գտած՝ պարտաւորուած են անգամ մըն ալ գաղթական դառնալ եւ օտար, հեռաւոր հորիզոններու տակ նոր բախտ որոնել, նոր տնտեսութիւն ստեղծել, ի խնդիր պատառ մը հացի ու ապատութեան:

Հա՛ց եւ ազատութիւն:

Զարքաշ է Հայը: Քարէն հաց կը հանէ: Մեծ Եղեռնի դժխեմ օրերուն 6–7 տարեկան որբացած հայ լաճեր Դամասկոսի փողոցներուն մէջ կօշիկ ներկելով եւ ծըխախոտ ծախելով ընտանիք կ'ապրեցնէին:

Հայը չէ արտագաղթի առաջին պատճառը: Ամէն միջավայրի մէջ եւ ամենուրեք Հայը ի վիճակի է իր հացը հանելու, ճակտին քրտինքով:

«Ո՛ւր հաց, ա՛նդ կաց»ը երկար ատեն հայրենազուրկ ու հալածական Հայուն նշանաբանն է եղած:

Սակայն փոխուած են ժամանակները:

Ազատութի՛ւն կը փնտռէ Հայը այժմ ամէն բանէ առաջ:

Ազատութիւն՝ իր խիղճի եւ բաղդնի ուժով, իր հնարամտութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ պարկեշտօրէն իր ապրուստը ճարելու համար:

Գաղթական Հայը շուրջ կէս դարէ ի վեր իր ապաստանած երկիրներուն մէջ կրցած է տնտեսական անկախութիւն ապահովել, տեղ տեղ մեծ դիրքերու հասնիլ, շնորհիւ իր բնածին ընդունակութեանց:

Ազատութեան ծարաւն է, որ Պալքաններու եւ Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներու մեր հայրենակիցները կը մղէ իրենց աչքերը յառելու դէպի հեռաւոր հորիզոններ, ուր կը տիրեն ազատութիւն եւ ապրուստի ապահովութիւն:

Տեղաշարժը, արտագաղթը կը շարունակուի անդադար հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր, օրէ օր աւելի սաստկանալով:

Գրեթէ կէս առ կէս պարպուած են Կիպրոսն ու Եգիպտոսը, իբրեւ հետեւանք քաղաքական վերիվայրումներու: Նոյն ճակատագիրը կը սպառնայ Սուրիոյ, միեւնոյն պատճառներով:

Տարիներէ ի վեր կը դատարկուին Ռումանիան ու Պուլկարիան: Փայլուն չէ նաեւ կացութիւնը Յունաստանի, ուր տնտեսական յարաճուն տագնապները երեսուն հազարէն 8–9000ի իջեցուցած են մեր հայրենակիցներու թիւը:

Պատկերը աւելի տխուր կը դառնայ, երբ ցաւով կը գիտենք հայրենիքէն դէպի արտասահման կատարուած տեղաշարժը վերջին տարիներու ընթացքին:

Իրազեկներ վերջերս թուանշաններով կը հաստատէին թէ Ամերիկայէն Հայաստան ներգաղթողները բոլորն ալ վերադարձած են, բացի հինգ ընտանիքէ:

Ձենք գիտեր թէ Ֆրանսայի հայրենադարձներէն քանի՞ հոգի տա են եկած մինչեւ այսօր:

Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ Մօրիս Շումանի ուղղուած նամակին համաձայն, 1965ին 162 ընտանիք (700 անձ), 1966ի վեց ամիսներուն 181 ընտանիք (563 անձ) Հայաստանէն Ֆրանսա վերադառնալու իրաւունք են ստացած: Վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին վերադարձողներուն մասին տեղեկութիւն չունինք:

Քանիցս գրած ենք: Կը կրկնենք դարձեալ.—

Հայրենադա՛րձն է միակ փրկութիւնը ի սփիւռս աշխարհի ցրուած տարալիր Հայութեան: Ուրիշ ճամբայ չկայ:

Վե՛րջ տեղաշարժին:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԻԼՍԸՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նիւթ՝
ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետին տեսակցութենէն առաջ Բրեժնեւի հետ, որ երեք ժամ տեւած էր, լակոնական զեկոյց մը հրատարակուած էր, ուր կ'ըսուէր.— «Լէոնիտ Բրեժնեւի եւ Հարոլտ Ուիլսընի տեսակցութիւնը մտքերու անկեղծ փոխանակութիւն մը եղաւ միջազգային գլխաւոր հարցերուն շուրջ, ինչպէս նաեւ այն հարցերուն որոնք կը վերաբերին Խորհ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ յարաբերութեանց»: Ապա Ուիլսըն եւ Բրեժնեւ, որոնց միացած է Կոսիգին, ճաշի գացած են որմէ ետք, Ուիլսըն խօսակցութիւններ ունեցած է, այս անգամ Կոսիգինի հետ: Ճաշի ատեն արտասանած ճառին մէջ, Ուիլսըն յայտնած էր թէ Խորհ. Միութեան եւ Անգլիոյ տեսակէտները մօտեցած են Վիէթնամի մասին:

Անգլիա վերադառնալէն առաջ, Ուիլսըն կը տեսնուէր նաեւ նախագահ Բոդգորնիի հետ, մինչ Կոսիգին Հնդկաստան կը մեկնէր, ուր Տիկին Կանտիէն զատ, պիտի հանդիպի նաեւ Թիթոյի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, մեծ իրարանցում մը ծագած է նաւային միջադէպի մը առթիւ: Արդարեւ Ճափոնի ծովին մէջ, Հիւսիսային Քորէայի ծովային ուժը «գրաւած է» ամերիկեան պատերազմական նաւ մը՝ Փուէպլօ: Ուաշինկթըն «չափազանց ծանրակշիռ» կը գտնէ խնդիրը եւ Խորհ. Միութեան միջամտութեան դիմած է, նաւուն ազատագրումը ապահովելու համար: «Փրաւտան» ընթացքին չորս ամերիկացի ծովայիններ ալ վիրաւորուած են: Հիւսիսային Քորէան իր մեկնաբանութիւնը կու տայ անշուշտ, ըստ որուն «ժողովրդական մեր ծովուժին նաւերը ամերիկացի աշխարհակալ յարձակողներու մէկ լրտես նաւը գրաւած են, որ քորէական Հանրապետութեան ջուրերը մտած էր եւ թշնամական արարքներու ձեռնարկած»:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, կը թուի թէ Քէ Շանհի կոիւը ամէնէն կատաղիներէն մէկը պիտի ըլլայ պատերազմին: Ամերիկացիք նոր ուժեր ղրկած են զօրավիգ կենալու համար «պաշարուած» շրջանին 74 հազար մարիններուն:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հաղորդեն որ սպանացի կաթողիկէ գրագէտը՝ Ալֆոնսօ Քոմին մէկ տարի եւ չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է: Ինչպէս գրած էինք Քոմին յօդուած մը հրատարակել տուած էր ֆրանսական Թէմուանեաժ Քրէթիէն շաբաթաթերթին մէջ, որ սպանական իշխանութեանց համար «ապօրինի քարոզչութիւն էր». յիշենք որ յօդուածին խորագիրն էր «Հանրաքուէէն ետք՝ գպուծը»: Գրագէտը կը բողոքէ դատապարտութեան դէմ, շեշտելով թէ ոչ խորագիրը, ոչ ենթախորագիրը իրեն կը պատկանին: Քոմին կ'ըսէ թէ եթէ Ատեանը ուզէր կրնար ատոր փաստը ունենալ, ֆրանսական շաբաթաթերթին տնօրէնին դիմելով: Դատապարտեալը աւելցուցած է թէ իր փաստաբանը միտք ունի երկու կէտերու շուրջ բողոքել, դատավարութեան դէմ: Ա) Մերժուած է պաշտպանութեան վկաներուն ունկնդրութիւնը: Բ) Գերագոյն Ատեանի դիմում ընելու համար: Յիշենք որ հեղինակին հայրը սպաննուած է քաղաքացիական պատերազմին ընթացքին: Քոմին յայտարարած էր դատական Ատեանին առջեւ. «բարձր հոգին որ ներշնչած էր հօրս պայքարներն ու մահը իր գաղափարին համար, կը ներշնչէ իմ ներկայ պայքարս»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վաթսուն գրագէտներ կոչ մը ստորագրած են ի նպաստ յոյն բանաստեղծ Եաննիս Ռիթսոսի, որ արգելափակուած է Լերոս կղզին: Ստորագրողներու կարգին յիշենք Մօրիաք, Աշար, Կեհենօ:

ԿԻՊՐՈՍԻ երեք եպիսկոպոսները որոնք վերջերս հաւաքուած էին Մակարիոսի նախագահութեան ներքեւ, որոշած են որ այս վերջինը այլեւս ազգապետի (էթնարք) տիտղոսը կրելու իրաւունք չունի: Կիպրոսի արքեպիսկոպոսը այս տիտղոսը ունի բայց եպիսկոպոսներուն համաձայն, Մակարիոս այլեւս ազգային տենչերուն թարգմանը չէ, այն օրէն որ հրաժարած է ենոսիսէն (կցում՝ Յունաստանի): Սինոդը պիտի հրաւիրուի նոր ազգապետ մը ընտրելու համար:

ՆԱՊԼՈՒՍԻ (Այսրյորդանան) արաբ քաղաքապետը կողմնակից է Իսրայէլի ճանաչման: Այդ շրջանին մէջ այլեւս չէն հաւատար Իսրայէլի անհետացման: Քաղաքապետը ըսած է թէ 948ին կարելի էր զայն քանդել, բայց ոչ քանի տարի ետք:

ՍԻԿԻԼԻՈՅ երկրաշարժին վնասները 200 միլիառ լիրի հասած են: Մարդկային վընասներու վերջնական հաշուեկշիռ կարելի չէ ընել տակաւին, ամէն ժամ նոր դիակներ երեւան կը հանուին, փլատակներու տակէն:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ, հակա-կառավարութեան պետը՝ Ֆ. Միթերան յայտարարած է թէ պէտք չէ Հասարակաց Շուկային դուռը փակել Անգլիոյ առջեւ, որ այդ պատճառաւ, կրնայ բոլորովին Ամերիկայի վիրկն իյնալ:

ԿՐՕԷՆԼԱՆՏԻ մէջ Ամերիկացիք կը շարունակեն փնտռել ամերիկեան հսկայ ռմբաձիգ օդանաւին «կորսնցուած» ջրածին ռումբերը: Ծանօթ է որ օդանաւը Կիրակի օր ճմլուած էր Կրօէնլանտ (դանիական հողամաս): Կը կարծուի նաեւ թէ ռումբերը կրնան երբեք չգտնուիլ:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր (Յունուար 20) Ուաշինկթըն հասած է Արամ Խաչատրեան, որ 16 նուագահանդէսներ պիտի տայ Մ. Նահանգներու մէջ: Իրեն կ'ընկերանան կինը՝ Նինա Մակարովա, նոյնպէս երգահան, զաւակը՝ Կարէն, թաւջութակահարներ Մոսկուայ Ռոստրոպովիչ եւ Կարինէ Գէորգեան, նաեւ դաշնակահար Ռուտոլֆ Քէրէր:

Մեծանուն վարպետը Ուաշինկթընէն ետք նուագահանդէսներ պիտի տայ Նիւ Եորքի, Տիթրոյթի, Շիքակոյի, Նիւ Մեքսիկոյի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Ուաշինկթընի Հայերը Կիրակի գիշեր իրեն ի պատիւ սարքած են մեծ ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ եղած են նաեւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, ամերիկեան կառավարութեան կողմէ ներկայացուցիչ մը, խորհրդային դեսպանատան կողմէ Կամենեւ, ամերիկեան գեղարուեստական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Ռուբէն Մամուլեան:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին կողմէ Տր. Արա Աւագեանի բացման խօսքէն ետք սեղանապետութիւնը վարած է երաժիշտ Ռիչըրտ Եարտըմեան:

Խօսք առած են խորհրդային դեսպանատան ներկայացուցիչը, Ամերիկացիներ եւ Ռուբէն Մամուլեան:

Վերջին խօսողն էր Խաչատրեան, որուն ձայնը լսեցինք «Ամերիկայի Ձայն»ի Յունուար 22ի հաղորդագրութենէն, եւ որ բառացիօրէն ըսաւ.

«Մամուլեանը խօսեց հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն: Ես ալ նոյնը պիտի անեմ. պիտի խօսեմ հայերէն եւ ռուսերէն (անգլերէն չգիտեմ): Երաժշտութիւնը մարդկանց միացնում է. թարգմանի պէտք չկայ: Մարդիկ ուզում են լսել գեղեցիկ երաժշտութիւն եւ տեսնել գեղեցիկ նկարներ ու արուեստի գործեր: Երաժշտութիւնը մարդկանց սիրտը ազնուացնում եւ հոգին հարստացնում է: Ի՞նչ լաւ կը լինէր, եթէ երաժիշտները կառավարէին աշխարհը: Ներդաշնակութիւն կը տիրէր:

«Ուզում էի չեշտել թէ մեծ պատիւ է ինձ, որ Ռուբէն Մամուլեանը խօսեց իմ մասին: Մամուլեանը հանրածանօթ դէմք է արուեստի աշխարհին մէջ: Նրա գործերը մէջտեղն են: Պարծենում եմ, որ ծնած ենք նոյն քաղաքում, Թիֆլիզում:

«Ես Թիֆլիզից գնացել եմ Մոսկուա 47 տարի առաջ եւ կ'ապրեմ այնտեղ: Սակայն ամէն տարի գնում եմ Երեւան, ուր հայկական կառավարութիւնը տուն է նըւիրել ինձ: Այնպէս որ ես էլ կարող եմ ասել թէ «կապիտալիստ» եմ:

«Զնայած այն հանգամանքին, որ հայրենիքից դուրս եմ ապրում, ես Հայ եմ եւ պարծենում եմ այդ անունով: Եւ երբ հայրենիքս եմ գնում, լաւը տեսնեմ ուրախանում եմ, վատը տեսնեմ՝ տխրում եմ: Հայաստան գնացողները բոլորը թո՛ղ բարի աչքով գնան: Հայրենիքը հող է, ժողովուրդ է, գեղարուեստ է, գիտութիւն է: Պատմութիւնը այնպէս բան է, որ առաջ կը գնայ: Հայաստանի մէջ ամէն բան հայերէն է եւ Հայը առաջին մարդն է այնտեղ:

«Ինձ հետ եկել է մանչս, որին ես շատ եմ սիրում: Կինս Նինա Մակարովան փետրուար 7ին համերգ պիտի տայ Նիւ Եորքում, աւելի փոքր սրահում: Դուք էլ հրամմեցէ՛ք»:

Յետոյ խօսեցաւ ռուսերէն:

ԱՊԱԳԱՆ ՆՈՐԵՐՈՒՆՆ Է

Քանի մը ամիս առաջ, Հիփիներու մասին դրած յօդուածս կարդացող տիկին մը, առջի օր օձիքս բռնեց։

— Ի՛նչ օրերու մնացինք, Պ. Հայկազ, ըսաւ։

— Ի՞նչ պատահեցաւ, տիկին։

— Ի՞նչ պիտի պատահի... Ո՞ւր կ'երթայ Ամերիկան... Աս ի՛նչ տեսակ նոր սերունդ է... Ասո՞նք պիտի կերտեն ապագան... Ասո՞նք պիտի պահեն, պահպանեն ինչ որ մենք կերտեցինք։

Տիկնոջ «մենք»ին խելքս չհասաւ, բայց ենթադրեցի, թէ խօսակիցս ինքզինք ամերիկացի՝ կամ հին սերունդի անդամ, ներկայացուցիչ կը համարէր։

— Տիկին, ըսի, զինք մտիկ ընելէ ետք, մի՛ յուսահատիք, ամէն սերունդի ու ամէն ժամանակի ու ժողովուրդի մէջ, անբարեյօյսներ գտնուած են։ Հին Յունաստանի փիլիսոփաներէն մէկն ալ, դարեր առաջ, գանգատած է նոր սերունդէն։ Յետոյ, մի մոռնաք որ անոնք, անբարեյօյսները, մեծամասնութիւն չեն, եւ... ունին նաեւ իրենց օգտակարութիւնը...

— Կը տարակուսիմ։

— Մի տարակուսիք. միշտ կարելի է իբրեւ օրինակ ցոյց տալ զանոնք ու ըսել.

— Տեսէք, եթէ ծիրէն դուրս ելլէք, մինչեւ ո՞ւր կրնաք իյնալ... Սիրելի տիկին, մի մոռնաք, թէ անոնք — մեր հիփի որակածները — որ ներկայ կարգերուն դէմ ըմբոստներ, դժգոհներ ըլլալ կը յաւակնին, փոքրամասնութիւն մըն են միայն, ու վաղը միւս օր, կ'անհետանան մեր կեանքի հորիզոնէն. կ'անհետին՝ երբ յոգնին աղտի ու թշուառութեան մէջ թաւալելէ։ Հաշուուած է որ 1970ին, այսինքն երկու տարի ետք, 199 միլիոն 25 տարեկանէն վար եղող Ամերիկացիներ պիտի գտնուին, ու վստահ եմ, ուրիշ առողջ ազգերու մէջ ալ համեմատութիւնը պիտի ըլլայ նոյնը։ Ահա անոնք է որ պիտի երթան լուսին, խլիրդի ու պաղառութեան դարմանը գտնեն, ծուխէ, ապականութենէ ու մանրէներէ ազատուած քաղաքներ հիմնեն, պիտի գտնեն տեւական խաղաղութեան բանաձեւը, քաղցն ու կարիքը ջնջեն աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, գետերը պիտի հոսին մաքուր, մեր մարմնին ծերացած, անպէտացած մասերը պիտի փոխուին, նորոգուին՝ ինչպէս կը նորոգուին մեքենաներու հինցած մասերը։ Պիտի փոխուին տիրող բարոյական ըմբռնումները, չափանիշներն ու օրէնքները։ Նոր սերունդը գիծ պիտի քաշէ անոնցմէ շատերուն վրայ ու նոր օրէնքներ գծէ։ Մարդիկ, առանց եկեղեցի երթալու, պիտի ըլլան աւելի լաւ քրիստոնեաներ՝ քան են ամէն օր եկեղեցի վազողներն ու կուրծք ծեծողները։

Նոր սերունդն է որ, քիմիական միջոցներով կեանք ստեղծելու յաջողած, ցանկալի իմաստութեամբ եւ ընդունակութիւններով մարդեր պիտի ստեղծէ։ Դժգոհութիւնն ու անկախութեան ձգտումը, որուն տիրացած ըլլալ կը թուին նորերը, յառաջդիմութեան լծակներ են։ Պիտի գայ օրը, երբ հիները պիտի չկրնան ըսել նորերուն, թէ աս ուղիղ է՝ աս սխալ. աս լաւ է՝ աս վատ. աս կ'ըլլայ՝ աս անկարելի է. աս աստուած է՝ աս սատանայ. աս արուեստ է՝ աս չէ։ Այս բոլորին համար նորերը պիտի ունենան իրենց սեփական ըմբռնումներն ու չափանիշները։

— Պիտի գայ օրը ո՞րն է... Եկած է այդ օրը — բողոքեց խօսակիցս — ալ զիս մարդու տեղ դնող, բանի մը համար զիս լսող ու կարծիքս հարցնող չկայ... Ձեռքերնուն գայ, առտու մը, արեւծագին, զիս պիտի կայնեցնեն պատի մը դէմ ու գնդակահարել տան իբրեւ աւելորդ հաց ուտող։

— Կը չափազանցէք, տիկին. լքուած, աւելորդ ու անբաղձալի ըլլալու տպաւորութիւնը ունիք, որովհետեւ ալ ձեր խորհուրդին դիմողներ չկան. չկան՝ որովհետեւ հիմա անոնք — նորերը — ալ վար չեն նայիր, իրենց նայուածքը վեր է ուղղուած, երկինքին ու լուսնին, ուր պիտի երթան օր մը։ Առաջ լուսնին կը նայէին սիրահարներն ու գողերը, հիմա անոր նայողները գիտնականներ են. գիտեն անոր — լուսնին — երկայնքը, լայնքը, տրամագիծը, կլիման, ջերմութիւնը, կազմը, լեռներուն բարձրութիւնն և խառնարաններուն խորութիւնը։ Մեր երկրին դարձած լուսաւոր կողմին քարտէսը գծած են իր յետին մանրամասնութիւններով, ու օդին մէջ կախուած մեր երկրին նկարն ունինք լուսնէն առնուած... Մինչեւ այդ նկարին առնուիլը, ես չէի հաւատար, թէ մեր երկիրը անհունին մէջ կախուած է. ընկոյզ մը չի մնար օդին մէջ, ուր կը մընայ՝ մեր երկիրը, կ'ըսէի ես ինծի։

— Վրաս խնդալ սկսար, Պ. Հայկազ։

— Ոչ՛, չեմ խնդար, կասկածներուս ու վարանումներուս մասին կը խոստովանիմ քեզի։ Ես քիչ մը Թովմաս Առաքեալին բնաւորութիւնն ունիմ։

— Ուրեմն հիմա կը հաւատա՞ս։

— Անշո՛ւշտ կը հաւատամ։ Աւելի՛ն։ Մօտ օրէն պիտի երթանք հոն՝ ստուգելու համար, թէ կեանք գոյութիւն ունի՞ հոն. եթէ կայ կեանք, հոն կամ այլուր, նմա՞ն է մեր գիտցածին, մերինին. մեզմէ վա՞ր, թէ ոչ՝ վեր աստիճանի մը վրայ կը գտնուի իրենց իմաստութիւնը, քաղաքակրթութիւնը։

— Անպատճառ մերինէն վեր ըլլալու է անոնցինը։

— Ի՞նչ բան է քեզի այդպէս խորհիլ տուողը։

— Այդպէս կը խորհիմ, որովհետեւ անոնք մեզի նման միլիոններ չեն ծախսեր գալ մեզ գտնելու համար։

— Ատոր ալ վստահ մի ըլլար, թռչող սկաւառակներու մասին չէ՞ս լսած։

— Լսած եմ։

— Ուէ՛լ, ահա անոնք ուրիշ մոլորակներէ եկող այցելուներ են. կուգան, վար իջնելէ առաջ, հեռուէն ուսումնասիրելու համար, թէ ի՞նչ տեսակ արարածներ ենք մենք ու ի՞նչ տեսակ քաղաքակրթութիւն ունինք... Թերեւս, իրենց չափանիշով, նախամարդեր կամ բարբարոսներ ենք մենք։

— Հետդ խօսիլ սկսելէ առաջ արդէն շատ բան չէի գիտեր, ըսաւ խօսակիցս շփոթած, դուն ալ գիտցածս քիչ բանը բոլորովին մոռցնել տուիր։

Ու առաւ քալեց։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾ

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պատմականների շարքին մէջ կարող ենք մուծել նաեւ Լաբուրնայի «Վարդապետութիւն Ադդէի» գործի թարգմանութիւնը ասորերէնից, ինչպէս Ագաթանգեղոսի «Պատմութիւն Հայոց»ը, Կորիւնի «Պատմութիւն վարուց Մաշտոցայ վարդապետին», Փաւստոս Բուզանդի «Պատմութիւն Հայոց»ը, որոնք վաւերական կերպով Ե. դարում են հայացուել, գրուել։

«Իմաստասիրութիւնը կամ հռետորութիւնը կամ ճարտասանութիւնը նոյնպէս անկասկած կ'աւանդուէր Վաղարշապատի դպրոցին մէջ յունարէն «Պիտոյից գիրք»ի վրայ։

Վաղարշապատի վարդապետարանը հռետորութեան դաս լինելու մասին Կորիւնն ասում է. «Պարգախօս, հռետորաբան, կրթուած, աստուածատուր իմաստութեանը ծանօթ»։ Նոյն դարում փայլած Յովհան Մանդակունին թողել է գեղեցիկ ճառեր։ Ե. դարին էլ ճարտասանութեան դաս տրուած պէտք է լինի մանաւանդ որ ըստ Փարպեցու Սահակ, որ «յոյժ լցուած վարժութեամբ գերազանցում էր բազմաթիւ յոյն գիտնականներին, լինելով կատարելապէս հմուտ երաժշտական դասերին եւ հռետորական յորդասաց յայտնաբանութեան, աւելի եւս հմուտ էր երեւում փիլիսոփայական արուեստներին»։ Չէր կարող զանց առնել հռետորութեան ուսումը աւանդել Վաղարշապատի դպրոցին մէջ։

Ե. դարու հայ եկեղեցու վիճակն արդէն անհրաժեշտ էր դարձնում այդ ուսման կարիքը, որովհետեւ ճարտասանութիւնը եւ տրամաստութիւնը իրարից անբաժան էին, եւ երկուքն ալ կարեւոր էին պաշտպանելու համար քրիստոնէական վարդապետութիւնը ընդդէմ հեթանոս իմաստասէրներու եւ աղանդաւորութեան։

Հետեւաբար, ճարտասանութեան հետ տրամաբանութիւնն էլ, կամ աւելի լայն առումով՝ իմաստասիրութիւնը կամ փիլիսոփայութիւնն էլ նոյնպէս պէտք է աւանդուած լինէր։

Նկատելի է, որ իմաստասիրական ուսումները միշտ ամենամեծ խնամքով ուսումնասիրուեցին յունական եկեղեցու մէջ։ Պղատոն եւ Արիստոտէլ շատ մեծ ազդեցութիւն ունեցան գիտական զարգացման վրայ։ Եկեղեցու հայրերը մինչեւ անգամ առաջարկել են, որ Արիստոտէլի ուսումը աւանդուի իբրեւ ներածութիւն աստուածաբանութեան։

Ուրեմն իմաստասիրութեան ուսումը, յոյն քրիստոնեայ վարժարանների մէջ այնքան կարեւորութեամբ մշակուած, չէր կարող անտեսուիլ Վաղարշապատի դպրոցին մէջ, որի վարիչները եւ ուսուցիչները մեծ մասամբ յունական քրիստոնէական կրթութիւն ունէին։

Այսպէս, Սահակը «տեղեկացեալ էր փիլիսոփայական արուեստից»՝ Փարպեցու բառերով եւ Մեսրոպ Մաշտոց անծանօթ չէր նրանց իր կարգին, որպէս հելլէն դաստիարակութեամբ մարզուած մէկի։

Մեր թարգմանիչները, անմիջական գործակիցները Սահակի եւ Մեսրոպի, նոյնպէս անծանօթ չէին յոյն իմաստասէրների գործերին եւ ճանաչում էին Պղատոնի, Արիստոտէլի եւ այլոց գործերը իրենց բնագրերով, որոնք ուսումնասիրութեան առարկայ էին յունական դպրոցների մէջ։

Նոյն դարում թարգմանուած բազմաթիւ ասորական եւ յունական հայրերի վարդապետական եւ բարոյագիտական գրուածքները, որպէս Հայրաբանականք, հաւանաբար գործածուել են որպէս ճարտասանական արուեստի զարգացման դասագրքեր։

Արդարեւ, շատ հաւանական է, որ թէ հաւատքը զօրացնելու եւ թէ Վաղարշապատի դպրոցի ուսանողներին ճարտասանութեան մէջ մարզելու համար ոսկեդարում թարգմանուած լինեն նաեւ Եւթաղի, Հերոնիմոսի, Եպիփանի, Սիբերիանոսի, Եւսեբիոսի, Եմեսիայի եպիսկոպոսի, Կիւրեղ Աղեքսանդրացու եւ Կիւրեղ Երուսաղեմացու, Բարսեղ Կեսարացու, Եւագր Պոնտացու, Հիպոլիտոս Հռոմայեցու, Գրիգոր Սքանչելագործի, Արիստիդէս Աթենացու, Եփրեմ Ասորու, Յակոբ Մծբնայ հայրապետի, Զենոբ Ամիդի, Ուռհայի եպիսկոպոսի ճառերը։

Վաղարշապատի վարդապետարանը տեւել է մօտ մէկ դար (գրերի գիւտից մինչեւ Վահան Մամիկոնեանի մահը 405-510)։ Դպրոցը հովանաւորում էին Մամիկոնեանները, որոնցից ոմանք այնտեղ ստացան իրենց ուսումը։

Մաշտոցի մահից յետոյ (440) դպրոցի տեսչութիւնը ստանձնած պէտք է լինի, ըստ Գուրեանի «վերապրող երեք սանէրից մէկը, հաւանօրէն Եզնիկ, որուն անմիջապէս յաջորդն էր թերեւս Աղան Արծրունին։ Ասոր յաջորդած է Ղազար Փար-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այո, գիտեմ, այդ ցաւալի իրողութիւնը Շիւքրի պէյ հաղորդեց ինծի երբ որ զինքը տեսայ։

— Գիտէ՞ք նաեւ որ տունէն փախչելէ ետքը, ձեր նաւակովը սախկան եղբերքը անցած են։

Չէ, չեմ գիտեր, բայց ինչպէս ըսի, կ'ենթադրեմ որ կրնայ այդպէս եղած ըլլալ, պատասխանեց երիտասարդը ամենաբնական ձայնով մը։

— Եէնի Մահալլէէն մինչեւ Պոյաճը գիւղ ձեր տունը հասնելնիդ. ճամբան մէկու մը չհանդիպեցա՞ք։

— Ոչ, այդ ժամուն արդէն ո՞վ դուրսը կը մնայ որ։

— Իրաւունք ունիք։

— Կը կասկածի՞ք որ ձեր բարեկամը՝ Սատըք մեղսակից ըլլայ այն չորս անձերուն որոնք ձեր նաւակովը փախած են։

— Չեմ կարծեր։

Վայրկեան մը կրկին լռութիւն տիրեց։ Ալի Օսման բոլորովին հանդարտած էր եւ գրեթէ այլ եւս վստահ էր թէ շնորհիւ իր հնարած պատմութեան օձիքը պիտի կըրնար դիւրաւ ազատել։

Մէհմէտ փաշա դրասեղանին վրայ դըրուած զանգակը հնչեցուց եւ սեւազգեստ ծառայ մը ներս մտաւ։

— Արիֆ էֆէնտին հոս հրամցուր, ըսաւ ներս մտնողին։

Ծառան ակնածանքով խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ հեռացաւ։

Ալի Օսման իր հօր անունը արտասանուիլը լսելով՝ մէկէն ցնցում մը զգաց, սակայն վայրկենապէս իր պաղարիւնութիւնը վերստացաւ։

— Կ'երեւայ որ մեզ պիտի երեսնեն եւ երկուքս մէկ պիտի ճամբեն, մտածեց։

Երկու վայրկեան ետքը հայրը ներս մըտաւ։ Արիֆ էֆէնտի յիսուն տարեկանի մօտ, գէր ու կլոր մարդ մըն էր, սպիտակախառն բոլորակ մօրուքով, թաւ յօնքերով, լայն ու խոշոր քիթով։ Քիչ մը խոժոռ դէմք մը ունէր որ պատկառանք կ'ազդէր իրեն մօտեցողներուն։ Երեսուն տարիէ ի վեր ոստիկանութեան նախարարութեան մէջ կը գտնուէր, ուր իբրեւ պարզ գրագիր մտած էր եւ ուր այժմ բարձր դիրք մը կը գրաւէր, թէ սուլթանին եւ թէ նախարարին կատարեալ վըստահութիւնը վայելելով, Արիֆ էֆէնտի ճանչցուած էր իբրեւ ուղղամիտ ու անկաշառ մէկը, ինչ որ հազուագիւտ արժանիք մըն էր Համիտեան շրջանի կառավարական ու մանաւանդ ոստիկանական պաշտօնեաներուն համար։

Ապտիւլ Համիտ որ հակառակ մեծ կասկածոտ մը եւ բարքերու ապականիչ մը ըլլալուն՝ միշտ կը գնահատէր ուղղամըտութիւնը երբ ի նպաստ իրեն կը գործուէր, մասնաւոր համարում մը ունէր Արիֆ էֆէնտիի վրայ, եւ զայն միշտ իր հաւատարիմ ծառաներուն կարգը դասած էր։

— Թիկնաթոռին վրայ հրամմեցէք Արիֆ էֆէնտի, ըսաւ Մէհմէտ փաշա ցոյց տալով իր ձախ կողմը դրուած պարապ թիկնաթոռ մը։

Արիֆ էֆէնտի իրեն մատնանշուած տեղը բազմելէ առաջ՝ ակնարկ մը նետեց իր զաւկին՝ որ շէշտակի իրեն կը նայէր։ Հայր ու զաւկին միջեւ փոխանակուած ակնարկները, որքան ալ վայրկենական եղան, այսուհանդերձ շատ նշանակալից էին։ Հօրը ակնարկին մէջ սրտմտութիւն, մեղադրանք ու միանգամայն խանդաղատանք կար, մինչ զաւկինին մէջ զարմանք ու սարսափ։

— Ի՞նչ ունի հայրս որ ինծի դէմ այսքան բարկութեամբ կը նայի, խորհեցաւ մտատանջութեամբ Ալի Օսման երբ Արիֆ պէյ արդէն ակնարկը իր վրայէն հեռացուցած եւ ցոյց տրուած թիկնաթոռին մէջ նստած էր։

Չէրքէզ Մէհմէտ փաշա գրպանէն սիկառէթի տուփը հանեց, հատ մը հրամցուց Արիֆ էֆէնտիին եւ յետոյ կեղծ գոհունակութեամբ մը ըսաւ.

— Արիֆ էֆէնտի, մեր եւ ձեր կասկածները կ'երեւայ որ անհիմն են եղեր, բարեբախտաբար, ձեր զաւկին յայտարարութենէն կը տեսնուի որ ինք Եէնի Մահալլէէ, ամայի ծովեզերք մը ցամաք ելած է նաւակէն, բնական պէտք մը գոհացնելու համար եւ վերադարձին տեսած է որ նաւակը անյայտ եղած է ու ինքն ալ ըստիպուած է Եէնի Մահալլէէն մինչեւ Պոյաճը գիւղ ոտքով երթալ, առանց որեւէ բանէ մը տեղեկութիւն ունենալու։

Այս խօսքերը փոխանակ ուրախացնելու Արիֆ էֆէնտին՝ անոր աչքերուն արտայայտութիւնը աւելի խստացուցին։

— Չեմ գիտեր թէ ինչ ըսել կ'ուզէք ըսաւ։

— Ըսել կ'ուզեմ որ, ըստ ձեր զաւկին յայտարարութեան, ինք բոլորովին անմեղ է իր վրայ ծանրացող ամբաստանութենէն։

— Այսպէ՞ս յայտարարեց, ըսաւ Արիֆ էֆէնտի իր զաւկին դառնալով։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(32 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

—o—

Երեւան, 11 Յունուար.— Բեմական արուեստի մեծ վարպետ, մեծանուն դերասան Վահրամ Փափազեան «Իմ Օթելլոն» գրքի մէջ, բարձր գնահատելով ֆրանսահայ դերասան Արտաշէս Գմբէթեանի տաղանդը, կը գրէ. «... Ամէն մէկ թատրոն երջանիկ կ՚ըլլար նման դերասան մը ունենալով իր անձնակազմին մէջ, իսկ անոր Եակոն յայտնութիւն մը եղաւ ինծի համար: Գմբէթեանը եւրոպական առումով դերասան մըն էր, երբ ինծի հանդիպեցաւ: Օ՛, եթէ հնարաւորութիւն ունենար պատուելու անձուկ կեանքի դէմ անընդհատ մաքառելէն եւ իր տեսածով արդէն շատ հարուստ այդ դերասանը, փոխանակ սփիւռքի մէջ պատահական ներկայացումներու հետամուտ ըլլալու, իր ժամանակին մեզ մօտ ըլլար, ոչ միայն փառաւոր Եակօ մը կ՚ունենայի եւ իբրեւ մշտական խաղընկեր, այլ պետական թատրոնը մեր՝ գերազանց գերասան

պեցին, վերջինը Վաղարշապատի դպրոցի տեսուչներէն»:

«Այսքան կարեւոր դեր ու այսքան արգիւնաւոր գործ կատարող հաստատութիւնը՝ երկրին քաղաքական կացութեան եւ դժբախտ պարագաներու բերմամբ՝ չկրցաւ տեւական փայլով մը իր գոյութիւնը շարունակել, եւ հարիւր տարիներու փայլուն գործունէութենէ մը յետոյ անչքացաւ, որքան արտաքին պարագաներու՝ նոյնքան նաեւ ներքին վէճերէ մաշած եւ հեղինակաւոր առաջնորդութենէ զուրկ» (Ա. Ալպոյաճեան):

Այսպէս, 451 թուից յետոյ այն խանդավառ գործունէութիւնը, որ սկսուել էր Սահակի եւ Մեսրոպի միջոցով, ընդհատուեց: Նոյնիսկ հասարակաց դպրոցները փակուեցին:

Այնուհետեւ Վաղարշապատի վարդապետարանը իր գոյութիւնը պահպանեց էջմիածնում որպէս հայրապետանոցի դպրոց մինչեւ Աթոռի Դուին փոխադրումը (485), որտեղ բացուեց հոգեւոր դպրոց:

ՎԱՀԱՆ ԵՊՍ. ՏԷՐԵԱՆ

«էջմիածին»

(յապաւումներով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

— * —

Մանուկներու օրը, որ կը կազմակերպուի Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կողմէ, այլեւս աւանդութիւն դարձած է մեր գաղութին մէջ: Արտասահմանի մասնաւորաբար այն երկիրներուն մէջ, ուր գոյութիւն չունին ազգային կրթարաններ, կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը գերմարդկային ճիգ կը թափէ մեր մանուկներուն հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու ուղղութեամբ:

Կրընոպլի գաղութը եւս ունի իր Կապոյտ Խաչի դպրոցը, զոր տարիներէ ի

մը աւելի կը հաշուէր իր անձնակազմին մէջ»:

Այս տողերով կը սկսի «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի մէջ, Յունուար 10ին հրապարակուած ծաւալուն յօդուածը՝ նուիրուած ֆրանսահայ նշանաւոր դերասան Արտաշէս Գմբէթեանին:

Թերթը կը նշէ, որ եթէ Գմբէթեանը հնարաւորութիւն չունեցաւ սուեղծագործելու հայրենիքի մէջ, ուր ան կրնար բացայայտել իր տաղանդը, սակայն, ֆրանսահայ գաղութը բախտաւոր եղաւ իր ծոցին մէջ ունենալով հայկական թատերական արուեստի աւանդներով սնուած դերասան մը:

Արտաշէս Գմբէթեան իր ժողովուրդին հետ սերտօրէն կապուած դերասան է: Իր բեմական ամբողջ գործունէութեան ընթացքին գիտակցած է, որ սփիւռքի մէջ հայ թատրոնին պատուաւոր դեր վերապահուած է հայապահպանման եւ հայ մշակոյթի ջահը օտար երկինքի տակ վառ պահելու գործին մէջ:

Փարիզի մէջ երբ կը նշուէր Ա. Գմբէթեանի թատերական գործունէութեան 50ամեակը, չարժանկարի միջազգային ճանաչման հայ արուեստագէտ Կրէկուար Ասլան ըսաւ.

«Եթէ Գմբէթեանը փոխանակ նուիրուելու հայ թատրոնին, ապաւրէզ փնտռած ըլլար ֆրանսական բեմին վրայ, անտարակոյս պիտի ըլլար աշխարհահռչակ դերասան մը»:

Բայց Գմբէթեան նախընտրեց մնալ իր ժողովուրդին հետ: Եւ եթէ չդարձաւ աշխարհահռչակ դերասան, դարձաւ սակայն սփիւռքահայ թատերական արուեստի կարկառուն դէմքերէն մէկը, դարձաւ Ֆրանսահայութեան սիրելին:

«Երեւան–Պէյրութ հեռատիպ»

վեր մեծ ձեռնհասութեամբ եւ նուիրումով կը վարէ ուսուցչուհի Հելէն Սապունճեան:

Բացման խօսքը ըրաւ Տիկին Մ. Միքայէլեան, որմէ ետք մանուկները խմբովին երգեցին «Մեր հայրենիք»ը: Ապա եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր, որոնք գնահատուեցան ունկնդիր հասարակութեան կողմէ:

Գնահատելի են Կապ. Խաչը եւ դպրոցի ուսուցչուհին՝ իրենց այս աշխատանքին համար:

Հայապահպանման մեր գործին մէջ ամէնէն կարեւոր բաժինը ունին ծնողքները, որոնց գիտակից վերաբերումին շնորհիւ է միայն, որ կարելի կ՚ըլլայ կենդանի պահել մեր վարժարանները:

Կը յուսանք, որ ծնողքները իրենց զաւակները պիտի առաջնորդեն Կապոյտ Խաչի վարժարանները՝ ի սէր իրենց զաւակներուն եւ ի գոհունակութիւն Կապոյտ Խաչի անձնուէր քոյրերուն:

Երեկոյթը փակուեցաւ Կաղանդ պապուն այցելութիւնով: Փոքրիկներուն բաժնեց միրգ:

Տ. ՍԱՆՃԵԱՆ

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Մանուկներու օրը տեղի ունեցաւ Կիրակի Յունուար 7ին, Պառ Քոլոնի սրահը:

Ներկայ էին մանուկներ եւ Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը գնահատող ազգայիններ:

Մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Ա. Սուքիասեան իր բացման խօսքին մէջ Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը ներկայացուց հետեւեալ ձեւով.— Գաղթաշխարհի մէջ գոյութիւն չունի ուրիշ կանացի կազմակերպութիւն մը, որ Կապոյտ Խաչի նման ըլլայ բազմանդամ եւ ծաւալուն: Այս մեծ կազմակերպութեան նպատակը եղած է միշտ ծառայել ազգին՝ բարեսիրական ու կրթական զոյգ ճակատներու վրայ:

«Մեր հոգեկան բաւարարութիւնը կը ստանանք երբ կը ծառայենք մեր ժողովուրդին՝ ամէն մարզի մէջ, առանց զոյգն ակնկալութեան»:

Գուրգէն վրդ., որ կը փոխարինէր Առաջնորդ եպս. Թրթռեանը, խօսք առնելով իր կարգին գրուատիքը հիւսեց Կապոյտ Խաչին:

Գեղարուեստական բաժինն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Հայ Արենոյշներն ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» եւ «Խաժակեան» խումբերու երկսեռ անդամները՝ երգով, պարով եւ արտասանութեամբ:

Սարքուած խանդավառ մթնոլորտին

մէջ եղան ինքնաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Գնահատելի են Պուլվար Օտտոյի Խաչուհիները իրենց տարած աշխատանքին համար:

Ա. Ա.

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Խորհրդային Միութեան եւ Համայնավար Չինաստանի միջեւ պատերազմ կը ծագի:

Առաջին օրը, Ռուսերը մէկ միլիոն Չինացիներ գերի կը բռնեն:

Երկրորդ օրը՝ հինգ միլիոն:

Երրորդ օրը, յարձակումները շարունակելով՝ տասնեւհինգ միլիոն գերի կը բռնեն:

Չորրորդ օրը՝ քսան միլիոն:

Հինգերորդ օրը՝ Խորհրդային Միութիւնը անձնատուր կ՚ըլլայ առանց պայմանի:

Պատճա՞ռը:

Չինացի գերիները՝ ուտեստեղէնի խորհրդային բոլոր պահեստները կ՚ուտեն կը հատցնեն:

×

Ամերիկացի եւ խորհրդային լրագրող մը կը զրուցեն.

— Իրաւ որ ձեր քաղաքացիները տարօրինակ մարդիկ են, կ՚ըսէ խորհրդային լրագրողը, որովհետեւ, լածիս համաձայն, կը հաւաքեն իրենց մասին ժողովուրդին ըրած կատակախօսութիւնները եւ կը զուարճանան անոնցմով:

— Այդպէս է, բարեկա՛մ: Սակայն, ըստ իս, ձեր քաղաքացիները աւելի՛ տարօրինակ են, որովհետեւ, կը զայրանան եւ կատակախօսութիւններ ընողները հաւաքելով բանտերը կը լեցնեն, կ՚ըսէ ամերիկացի լրագրողը:

×

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, կին մը համայնավար ղեկավարի մը կը գանգատի ու կ՚ըսէ թէ օրերէ ի վեր չի կրնար քիչ մը կաթ գտնել տղուն համար:

Համայնավարը կ՚ըսէ թէ ճիշդ է, բայց ուրիշ տեղեր ալ ուրիշ բաներ կարելի չէ գտնել: Օրինակի համար, Սահարայի մէջ կարելի չէ ջուր գտնել:

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէ կինը: Հո՞ն ալ համայնավարներ կան...:

КАРДАЦԷՔ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

—•—

Ճնչերակները սաստկապէս կը զարնէին քունքին մէջ: Միշտ կ՚երթար ու կուգար: Կէս գիշեր զարկաւ նախ ժողովրդապետական եկեղեցիին, յետոյ քաղքին խորհրդարանին ժամացոյցը: Երկու ժամացոյցներուն տասներկու անգամ զարնելը համրեց, եւ երկուքին զանգակներուն ձայնը համեմատեց:

Այս առթիւ յիշեց թէ քանի մը օր առաջ հին երկաթեղէններ վաճառողի մը քով հին զանգակ մը տեսած էր զոր ծախուելու դրուած էր, եւ որու վրայ «Անթուան Ալպէն տը Ռոմէնվիլ» անունը գրուած էր:

Ցուրտ կը զգար: Քիչ մը կրակ վառեց, բայց միտքը չեկաւ պատուհանը գոցել:

Սակայն նորէն սկսած էր շուարիլ: Կէս գիշեր զարնելէն առաջ ինչ բանի վըրայ մտածած ըլլալը յիշելու համար բաւական մեծ ջանադրութիւն մը ընելու ըստիպուեցաւ: Վերջապէս կրցաւ յիշել:

— Ահ, ըսաւ ինքնիրեն, հիմա միտքս եկաւ. որոշեր էի ո՞վ ըլլալս յայտնել ատենականութեան:

Եւ յետոյ յանկարծ Ֆանթինը միտքը ինկաւ:

— Աղէկ որ յիշեցի, ըսաւ, հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ այս խեղճ կինը:

Հոս նորէն սկսաւ տագնապիլ:

Ֆանթին անակնկալ լոյսի մը ճառագայթին պէս կ՚երեւար իր մտախոհութեան մէջ: Կարծեց թէ ամէն բանի երեւոյթը կը փոխուէր իր բոլորտիքը, ուստի աղաղակեց ինքնիր.

— Կը զարմանամ խելքիս. մինչեւ հիմա միայն ինքզինքս նկատեցի. միայն ինծի պատշաճ եղածը գիտեցի. իմ հաշիւս կրնայ պահանջել որ լռեմ կամ ինքզինքս յայտնեմ, անձս պահեմ կամ հոգիս ազատեմ, անարգ ու յարգուող մագիստրոս, կամ անուանարկ ու պատկառելի թիապարտ մը ըլլամ. լաւ, բայց ես եմ, միշտ ես եմ. միմիայն ես եմ հաշիւիս պահանջածը: Բայց Տէր իմ, ասոնց ամէնն ալ լոկ եսութիւն մըն է: Ամէնն ալ եսութեան զանազան ձեւեր են. բայց միշտ եսութիւն կայ գործին մէջ: Պէտք չէ՞ որ քիչ մըն ալ ուրիշներուն մտածեմ: Առաջին սրբութիւնն ուրիշներուն մտածելն է: Տեսնենք. ուրեմն քննենք անգամ մը:

Եթէ ես վերցուիմ, եթէ ես ջնջուիմ, եթէ ես մոռցուիմ, ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւութիւնը: — Եթէ յայտնեմ ով ըլլալս, պիտի բռնուիմ, ու Շանմաթիէօն պիտի արձակուի եւ իր տեղն ես պիտի նետուիմ թիարանը. լաւ, բայց ե՞տքը: Ի՞նչ պիտի պատահի հոս: Ահ, հոս երկիր մը, քաղաք մը, գործարաններ, արհեստ մը, բանուորներ, մարդեր, կիներ, ծեր մարդեր, մանուկներ, խեղճ մարդեր կան: Ասոնց ամէնն ալ ես կազմեցի, ամէնուն ալ կեանքը ես կուտամ: Ամենուրեք կը ծխին վառարաններ եւ սաներ. որոնց մէջ վառող փայտը եւ եփող միսը ես տըւած եմ. բարեկեցութիւնը, շրջաբերութիւնը, վարկը հաստատեցի. ինձմէ առաջ բան մը չկար. բոլոր երկիրը կանգնեցի, կենդանութիւն տալով հաստատեցի. քաջալերեցի, արդիւնաւորեցի, զօրացուցի, ճոխացուցի. եթէ ես պակսիմ, երկրին հոգին կը պակսի: Եթէ ես վերնամ, ամէն բան պիտի մեռնի: Հապա ո՞ւր թողում այն կինը, որ այնքան տառապանք կրեց. որ իր անկումին մէջ այնքան վարձաւորութեանց արժանաւոր հանդիսացաւ եւ որու բոլոր դժբախտութեան պատճառը ես եղայ առանց գիտնալու: Ո՞ւր թողում նաեւ այն մանուկը զոր պիտի երթայի առնելու համար, եւ զոր մօրը խոստացայ բերել եւ յանձնել: Միթէ այդ կնոջ ըրած դէշութեանս փոխարէն հատուցում մը ընելու պարտաւոր չե՞մ: Եթէ աներեւութանամ, ի՞նչ պիտի ըլլայ: Մայրը պիտի մեռնի, մանուկն ալ պիտի ըլլայ ինչ որ պիտի ըլլայ: Ահա ասանք են ըլլալիք բաները. եթէ ամբաստանեմ ինքզինքս: Իսկ եթէ չամբաստանուիմ: Նայինք ինչ հետեւութիւն կ՚ունենայ եթէ չամբաստանուիմ:

Այս հարցումը ինքնիրեն ուղղելէն ետքը կանգ առաւ. ժամանակ մը կարծես թէ դեղեւեցաւ եւ դողաց. բայց քիչ տեւեց այս ժամանակը եւ հանդարտօրէն պատասխանեց ինքնիրեն:

Եթէ լռեմ՝ ստոյգ է թէ այն մարդը թիարան կը նետուի եւ ինչո՞ւ պիտի չընետուի քանի որ գողութիւն ըրաւ: Եթէ բան չունիմ, թող ըսեմ թէ գողութիւն չըրաւ. բայց ըրաւ: Իսկ ես հոս կը մընամ, կը շարունակեմ: Տասը տարուան մէջ տասը միլիոն կը շահիմ, եւ երկրին չորս կողմը կը ցրուեմ. ես բան մը չեմ ուզեր. ի՞նչ պիտի ընեմ: Ինչ որ կ՚ընեմ ինծի համար չէ ըրածս:

Ամէնուն բարերարութիւնը հետզհետէ կ՚աճի. արուեստները ողի կ՚առնուն եւ կը զրգուին, տարազի գործարանները եւ ուրիշ ամէն տեսակ գործանոցներ կը բազմապատկուին. ընտանիքներ, հարիւրաւոր հազարաւոր ընտանիքներ երջանիկ կ՚ըլլան, գաւառը կը բազմամարդի. ուր որ միայն ագարակներ կան. գիւղեր կը հաստատուին, ուր որ բան մը չկայ. ագարակներ կը գոյանան. թշուառութիւնը կ՚անհետի եւ թշուառութեան հետ կ՚անհետին նաեւ անառակութիւնը, բոզութիւնը, գողութիւնը, մարդասպանութիւնը, ամէն մոլութիւնները, ամէն ոճիրները: Այս խեղճ կինն ալ իր զաւակը կը սնէ: Եւ ահա այսպէս ամբողջ գաւառի մը բնակիչները հարուստ եւ պարկեշտ կ՚ըլլան:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Կրօնիկ Տակլճեան եւ զաւակները՝ Սօնա, Սարգիս, Վաղարշ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Քըխեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քըխեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Արտաւազդ Քըխեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Թորոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մաննիկ Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուրբաթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Պ. Եղօ Մինասեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, փեսային, քեռայրին, կնքահօր եւ ազգականին

ԿՐՕՆԻԿ ՏԱԿԼՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 22ին, 57 տարեկանին յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունուար 26) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեօ-ճոմիւնալի գերեզմանատունը ժամը 15,15ին:

Մահազ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«Յառաջ» մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Հայկ Գալճնտէրեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յունուար 28) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՀԱՅԿ ԳԱԼՃՆՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Փետրուար 11ին

ՄՈՒՐԱՏԻ

մահուան յիսնամեակին ի յիշատակ:

×

Այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

մահուան (Նիւ-Եորք) քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր գրչի ընկերներն ու յիշատակը յարգողները:

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀԱՃԵԼԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Անարատ Յղութեան Քոյրերուն տեսչութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական սրահին մէջ՝

69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս
Առնուվիլ-լէ-Կոնէս

Կառ տիւ Նոռէն՝ կառախումբ ժամը 15,10ին իջնել՝ Վիլիէ-լը-Պէլ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Վիէնի Սալ տէ Ֆէթ-ի մէջ:

Նուագախումբ ՓԻԷՌ ՖԱՌԱԼ:

ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը լրացած ըլլալով, Յունուար 28 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Օհանջանեան սրահը:

Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկուտարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր:

Ծանօթ.— Ոչ անդամները կրնայ ներկայ ըլլալ իբր ունկնդիր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

(Պուլ. Օտոօ)

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտոոյի վիճակահանութեան շահած թիւերն են հետեւեալները.— 87, 248, 81, 88, 197, 136, 276, 75, 295, 215:

Նուէրները ստանալու համար շահողները պէտք է դիմեն մասնաճիւղի քարտուղարուհիին՝ Տիկ. Բարեղ Արմաղանեան, 14 Պուլվար տէ Միւրիէ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՇԱԻՒԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (27 Յունուար) ժամը 21ին ընկ. Յ. Խսկիճեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին Պաշօղլեան քոյրերու բնակարանը:

Հ. Բ. Ը. Մ.
(5, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ)

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաժողովին կազմակերպած յաջորդ դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահին մէջ:

Կը դասախօսէ Անդրանիկ Անդրէասեան
Նիւթ Սփիւռք եւ Հայրենիք:

Ներկաներուն պատեհութիւն պիտի տրուի իրենց տեսակէտը արտայայտելու:

Ազատ մուտք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժան Կուժոն):

×

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարախումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սարսէլ - Առնուվիլի Կառվարենց խումբին կողմէ այս Կիրակի (Յունուար 28) ժամը 15էն կէս գիշեր

Salle des Fêtes de Sarcelles, — Place du 11 Novembre

Կը մասնակցին.— ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը,

ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Թատերական ներկայացում ՏՈՒՆ ՓԵՍԱՅ (Կ. Օսմանճեան)

Ժամը 19էն սկսեալ պարահանդէս — Նուագախումբ ՆՕԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ

ՊՈՒՖԷ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը խօսի՝

Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ - ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ:

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ:

×

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ

Ուրբաթ իրիկուն, Հայկ. մատրան սրահը ժամը 8.30ին:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ուս. Ոստանի տընօրէն Փրոֆ. Արփիարեանի հաւանութեամբ Հայկական Տան մէջ (57 Պուլվ. Ժուրտան, Փորթ տ'Օրլէան), տեղի պիտի ունենան հայերէնի դասընթացքներ, 12 Յունուարէն սկսեալ, ամէն Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 20-21.30: Տիկին Էլիզ Այվազեան սիրայօժար պիտի կատարէ այս դասընթացքները: Մուտքը ազատ է:

Հայ ուսանողներու Օգն. Միութեան Վարչութիւն

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԻՐԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 Ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ - Սարսէլի Կառվարենց խումբին, Յունուար 28ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը 25 Փետրուարին:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տարի 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տարի 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 26 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11120 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.120

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՒՍ

(Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 11ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տարի մը եւս անցաւ այն սեւ օրէն ի վեր, երբ այս անցաւոր աշխարհէն յաւէտ կը բաժնուէր Շաւարշ Միսաքեան, անմխիթար սուգի մատնելով իր հարազատներուն հետ նաեւ իր անկեղծ բարեկամներն ու հաւատարիմ ընկերները, — Յառաջի ամբողջ ընտանիքը։

«Մահը իր ճամբով, կեանքը իր ճամբով», կ'ըսէր մեր յաւէտ ողբացեալ ընկերը՝ Լեւոն Շանթ

Ուսուցչապետը այդ մէկ նախադասութեան մէջ կը խտացնէր կեանքի փիլիսոփայութիւնը։ Բնութեան անյեղլի եւ անողոք օրէնքներուն առջեւ գլուխ ծռող մահկանացուներուս կը թելադրէր քաջութիւն եւ յարատեւութիւն՝ անխախտ հաւատքով եւ անսասան կամքով շարունակելու կեանքը անվհատ, յաղթահարելով ամէն տեսակի խոչընդոտները եւ դժուարութեանց։

Հետեւելով այս իմաստութեան, կեանքը շարունակեցին իր սիրելիներն ու հատուարիմները, սուգը իրենց սրտերուն մէջ, տակաւին չորցած իրենց աչքերուն արցունքը։

Մեծարանքի ի՜նչ գերագոյն արտայայտութիւն, յիշատակը յաւերժացնելու ի՜նչ լաւագոյն միջոց քան շարունակութիւնը այն սրբազան առաքելութեան, որուն նուիրուած էր Շաւարշ Միսաքեան, ի տղայ տիոց, աւելի քան կէս դար, անհուն զոհողութեամբ, հոգեկան ու մարմնական տառապանքներով, առանց ընկրկումի, Յոբի համբերութեամբ։

Ու այսօր անշուշտ իր հոգին կը հրճուի անդենականին մէջ տեսնելով, որ անխափան կը հրատարակուի այս թերթը, զոր հիմնած էր առանց նիւթական ապահովութեան, իբրեւ դրամագլուխ ունենալով իր գրիչն ու չարքաշ աշխատանքի եւ անսահման անձնազոհութեան ոգին։

Նոյն յամառ յարատեւութեամբ, զոհողութեան նոյն ոգիով եւ տառապանքներուն դիմակալելու նոյն կամքով ահա՛ իր անդարձ մեկնումէն տասնեւմէկ տարի ետք ալ կը շարունակէ լոյս տեսնել իր ձեռնասունը, որուն վրայ ա՜յնքան կը գուրգուրար եւ զոր իր կեանքին իմաստն էր դարձուցած։

Յառաջ հաւատարմօրէն կը քալէ նոյն ուղիէն, զոր առաջին իսկ օրէն գծած էր Շաւարշ եւ որմէ չէր շեղած երբեք մինչեւ իր մահը։

Այդ ուղին կը խտանայ մէկ բառի մէջ. — Ծառայութիւն։

Ծառայել ազգին՝ հայրենասիրաբար եւ անշահախնդրօրէն։

Ազգային շահերը վեր դասել ամէն բանէ։

Պաշտպանել Հայութեան քաղաքակրթական արժէքներն ու քաղաքական պահանջները։

Նուիրուիլ նոր սերունդի փրկութեան։

Քաջալերել ազգապահպանման ձեռնարկները։

Կապ հանդիսանալ Հայրենիքի եւ ըՍփիւռքի Հայութեան միջեւ։

Արձագանգ ըլլալ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր հայրենակիցներուն ցաւերուն եւ ուրախութեանց։

Տարածել Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը։

Պայքարիլ արտագաղթին դէմ, Հայրենադարձութիւնը նկատելով իբրեւ միակ միջոց փրկութեան, որպէսզի ծաղկի ու բարգաւաճի Հայաստան։

Տէր ու պաշտպան կանգնիլ Հայկական Դատին, պահանջելով մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու արեան գինը, — մեր պապենական բռնագրաւուած հողերու վերադարձը Հայութեան։

Ա՛յս է եղած մեր ուղեգիծը, որուն պիտի շարունակենք հետեւիլ անշեղ։

Արժանաւորապէս յարգելու եւ յաւերժացնելու համար յիշատակը Թերթիս հիմնադիր – խմբագրապետին, Շաւարշ Միսաքեանի։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՐԿ ՏԱԼ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

— * —

Տնտեսական եւ ելմտական նախարարը՝ Միշէլ Տըպրէ կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է զարկ տալու համար տնտեսութեան, տրուած ըլլալով որ Յունուարի սկիզբէն ի վեր հրապարակին վրայ որոշ տեղքայլ կայ եւ Անգլիոյ ու Միացեալ Նահանգներու ձեռք առած միջոցները գլխաւորապէս կը վնասեն Ֆրանսայի արտածման։

Ձեռք առնուած միջոցներու կարգին է նախ եւ առաջ հարիւրէն 15 զեղչ մը տուրքերու մէկ երրորդ կանխավճարին վրայ։ Այլ խօսքով՝ բոլոր անոնք որոնց տարեկան եկամուտը 55 հազարը (հինգուկէս միլիոն) չանցնիր, Փետրուար 15ին իրենց ստացած մէկ երրորդ կանխավճարի ազդարարութեան գումարէն պիտի զեղչեն 15 առ հարիւր, եւ այս զեղչը վերջնական բնոյթ ունի։ Այլ խօսքով եւ օրինակ մը տալով ըսենք թէ ընտանիք մը որ 1500 ֆրանք եկամուտի տուրք կը վճարէ, Փետրուար 15ին պարտ էր վճարել՝ 500 ֆրանք։ Նոր որոշումով, պիտի վճարէ 425 ֆր. բայց այս զեղչը վերջնական բնոյթ ունի, այսինքն երբ Նոյեմբերին (ընդհանրապէս) վճարէ տուրքերու մնացեալը, անկէ պիտի զեղչէ, ոչ թէ 425 ֆրանք, այլ 500, առաջին մէկ երրորդ կանխավճարին հաշւոյն։

Ասկէ զատ, ընտանեկան նպաստները 4,5 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն Փետրուար 1էն սկսեալ։ Այս յաւելումը նախապէս նախատեսուած էր Օգոստ. 1ին համար։ Ծեր աշխատաւորներու նպաստն ալ տարեկան հարիւր ֆրանքի յաւելում մը կ'արձանագրէ։

Կարգ մը այլ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին յետագային։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Ուաշինկթընի կառավարութեան բանբերը յայտնած է թէ Խորհ. Միութիւնը մերժած է միջամտել Հիւսիսային Քորէայի կառավարութեան մօտ ամերիկեան լրտես – նաւուն յանձնումին համար։ Ծանօթ է որ Տին Ռըսք «պատերազմական արարք» կը նկատէ Հիւսիսային Քորէայի կատարած «գրաւումը»։ Արտաքին նախարարը յայտարարած է նաեւ դիւանագիտական բոլոր միջոցները պիտի փորձուին փոխադարձ միջոցներու դիմելէ առաջ։

Զանազան վարկածներ կան անշուշտ այս լուրջ միջադէպին առթիւ։

Կրնայ ըլլալ որ Մոսկուա պատերազմական երկրորդ ճակատի մը սպառնալիքով, կ'ուզէ սռխպել Ճոնսընը, որ աւելի զիջողական դիրք բռնէ Վիէթնամի մէջ։

Անշուշտ լրտես – նաւը իր միջոցներն ունի «ինքզինքը քանդելու» երբ վտանգուի եւ կը թուի թէ ամերիկեան Փուէպլոյի նաւապետը փորձած է երբ Հիւսիսային Քորէացիները նաւ կը բարձրանային։ Այդ ալ կրնայ ըլլալ պատճառը, որ չորս ամերիկացի ծովայիններ վիրաւորուած ըլլան։

Միւս կողմէ Ամերիկացիներու եւ Հիւսիսային Քորէացիներու խօսակցութիւնները այս առթիւ, տեսակ մը խուլերու զրոյցի վերածուած է։ Յանուն Ուաշինկթընի, փոխ–ծովակալ Սմիթ պահանջած է որ անմիջապէս վերադարձուի Փուէպլոն իր 83 ծովայիններով։ Սմիթ ըսած է որ Հիւսիսային Քորէա ներողութիւն խնդրէ վասնզի ամերիկեան նաւը 15 մղոն հեռու կը գտնուէր Հիւսիսային Քորէայի ծովափէն եւ կատարուածը չարդարացուիր, որեւէ ձեւով։ Այս չէ Հիւսիսային Քորէայի կարծիքը, որ կը բողոքէ բուռն կերպով, բազմաթիւ գրգռութեանց դէմ եւ աշխարհակալական խաղերու, որոնք երթալով աւելի յաճախակի են, ապագինուած չրջագօտիին մէջ։ Զօր. Եունկ-Քուք Թուեյէ ետք զանազան նման «գրգռութիւններ», կը ծանրանայ Փուէպլոյի վրայ. — «Ամէնէն գիտակից գրգռութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 23ին, երբ ամերիկեան աշխարհակալ լրտես – նաւ մը մեր ջուրերը մտաւ։ Մեր հերոսական նաւերը որ հսկողութիւն կը կատարէին մեր ջուրերուն մէջ, պատասխանեցին կրակին, սպաննելով եւ վիրաւորելով յարձակող ծովայիններ եւ գերի բռնելով անոնցմէ 80էն աւելի։ Գրաւեցին նաեւ լրտես – նաւը իր զինամթերքով եւ լրտեսութեան կազմածով»։

Ամէն պարագայի մէջ, նոր բարդութիւն մըն է որու հետեւանքները կրնան ծանր ըլլալ։

Թօքիօյէն կը հաղորդեն նաեւ թէ Հիւսիսային Քորէայի մամուլի պաշտօնական գործակալութիւնը յայտնած է ամերիկեան գրաւուած նաւուն «խոստովանութիւնները»։ Ըստ այս աղբիւրին, նաւապետը ընդունած կ'ըլլայ որ քորէական ջուրերու մէջ կը գտնուէր։ Ըսած կ'ըլլայ նաեւ «Որեւէ արդարացում չունիմ իմ յանցանքիս համար։ Նաւս Հիւսիսային Քորէայի ջուրերուն մէջ էր երբ գրաւուեցաւ Քորէայի նաւերուն կողմէ իրենց պաշտպանողական գործունէութեան ընթացքին։ Իմ նաւս Սասպօ, Ճափոն, ղրկուած էր ամերիկեան Սէ. Ի. Ա.ի (Հակալրտեսական Սպասարկութիւն) հրահանգները գործադրելու համար»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» (0-3) ԿԸ ՅԱՂԹԷ Հ.Մ.Ը.Մ. - Հ.Մ.Մ.ԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Հայաստանի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը Պէյրութ գացած էր եւ Կիրակի օր (Յունուար 21) հանդիպում մը ունեցած է Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ. – Հ.Մ.Մ.ի հաւաքական խումբին հետ։ «Ազդակ» (Յունուար 22) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.

Կիրակի, մարզական Աւանին մէջ, մօտ 15.000 հանդիսականներու ներկայութեան, Հայաստանի «Արարատ»ը պարտութեան մատնեց Հ.Մ.Ը.Մ. – Հ.Մ.Մ. հաւաքական կազմը, 0–3 արդիւնքով։ (Կիսախաղ՝ 0–2)։

Այցելուները արձանագրեցին յաղթանակ մը, որ մեկնաբանութեան չի կարօտիր, նկատի ունենալով արդիւնքը։ Բայց տեղին է նկատել տալ, թէ լիբանանեան կազմին դէմ, Հայաստանցիք վարուեցան իբրեւ վարպետներ, երբ մանաւանդ կը ձեռնարկէին լուրջ գործողութիւններու, այսինքն կ'ուզէին անպայման կոլ նշանակել։ Բայց ոչ մէկ առեն կրցան համոզել կլոր գնդակի սիրահարները՝ իբրեւ բարձր դասի մարզիկներ։ Կ'ակնկալէինք տեսնել զօրաւոր խումբ մը, մանաւանդ երբ նկատի կ'ունենայինք, որ Հայաստանի Արարատը հաւասար մնացած է Քիեւի Տինամոյին հետ, որ իր կարգին, պարտութեան մատնած էր Կլեսքոյի Սելթիկը, Եւրոպայի ախոյեանական մրցումներուն։ Անշուշտ, այցելուները իրենց տիրապետութեան տակ առին պաշտպանողականի վրայ գտնուող խումբ մը, բայց իրենց կիրարկած ֆութպոլը եղաւ դանդաղ։ Միայն Ղազարեան կրցաւ արագ ըլլալ։ Կարճ փոխանցումներու միջոցաւ, փորձեցին շատ յաճախ հեռուէն կէտեր նշանակել։ Առաջին կիսախաղին, կրցան երկու անգամ պարտութեան մատնել բերդապահ Պետիկը, բայց երկրորդ կիսախաղին, Քոքօ, որ փոխարինած էր Պետիկը, կրցաւ զսպել «Արարատ»ի յառաջապահներուն հեռուէն քշուած բոլոր գնդակները։

Ուրբաթ իրիկուն, Մազրաայի առջեւ, Արարատ պիտի կրնա՞յ նոյն արդիւնքը տալ։ Կը կարծենք, թէ պէտք է մեծ ջանք թափեն՝ յաղթելու համար Լիբանանի ախոյեանները։

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Իրաւարարութեամբ միջազգային իրաւարար Բարսեղ Գաւճեանի, մրցումը սկըսաւ Լիբանանցիներու զանգուածային յարձակումով, որ իր արագութեամբ անակնկալի բերաւ «Արարատ»ի պաշտպանողական գիծը։ Բերդապահ Աբրահամեան կրցաւ զսպել Լեւոնի մէկ գնդակը։

Անմիջապէս ետք սակայն, այցելուները կազմակերպեցին գեղեցիկ էջքեր, ու տիրապետելով, փորձեցին կեդրոնէն ճեղքել Լիբանանցիներու պաշտպանողական գիծը, բայց Հրայր եւ Կիւլապի չէզոքացուցին թիւ 10 մարզիկին՝ Քովալենքոյի բոլոր նախաձեռնութիւնները։ Ղազարեան (թիւ 11) աշխատեցաւ թափանցել տեղական գիծերէն ներս, բայց փնճիշ չունենալով, ձախողեցաւ։ Մինչ այդ, Լեւոն, գնդակը ստանալով Պօղոսէն, ահաւոր հարուած մը ուղարկեց դէպի հակառակորդ բերդապահը, որ մատին ծայրով գնդակը ղրկեց քոռնըրի։

39րդ վայրկեանին, Քովալենքօ նշանակեց «Արարատ»ի առաջին կէտը, քոռնըր–փիէնի բերելով բերդապահը։ Հինգ վայրկեան ետք, Մելքոնեան (թիւ 9) ստորագրեց Արարատի երկրորդ կէտը։ Գնդակը անցաւ բերդապահին ոտքին տակէն։ Մեր կարծիքով, Պետիկ միակ պատասխանատուն է այս երկու կէտերուն։ Կիսախաղ՝ 2–0։

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ անձրեւով։ Այցելուները լաւ կը խաղային, բայց տեղացիք, պաշտպանողականի անցած ըլլալով, գնդակ չէին ձգեր։ Խաղը դարձաւ միօրինակ եւ 22 խաղացողներն ալ միջակէն վար իջան։

Վերջաւորութեան մէկ վայրկեան մնացած, Ղազարեան, որ ազատ էր, տեսաւ որ բերդապահ Քոքօ, բերդէն դուրս ելած, վրան կուգայ։ Ուղարկեց վոլէ քշուածք մը եւ նշանակեց Արարատի երրորդ կէտը։

Գոհացուցիչ իրաւարարութիւն՝ Բարսեղ Գաւճեանի։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տասնեւմէկ տարին աճա լրացաւ Շաւարշ Միսաքեանի գերեզմանին վրայ: Տասնեւմէկ տարի. արհամարհելի տեւողութիւն, թերեւս, օրացուցային միօրինակ, անորոշանդակ ժամանակին մէջ, բայց որ կենսական կը մնայ արժէքներու մակարդակին վրայ, մասնաւորաբար անհատ – արժէքներու, անհետացող դէմքերու գնահատման համար: Անոնց գիծերը կրնան աժգունիլ, մշուշի մէջ կորսուիլ, կամ ընդհակառակն յստականալ, պայծառանալ, երեւան հանել գիրենք զօրանակող իմաստը:

Արդէն հարց կուտայ մարդ, երբ կը հրէի տարեդարձներով, ոգեկոչումներով ողողուած մեր հայկական կեանքին մէջ, թէ ինչի՛ կրնան ծառայել այս բոլոր անդրադարձները՝ անցեալին. ինչի՛՝ եթէ ոչ իմաստի մը, մեր ներկան եւ ապագան չահագրգռող իմաստի մը փնտռտուքին: Եթէ նոյնիսկ յաճախ վերածուին անոնք՝ Ներկան ժխտելու եւ Անցեալը ապրելու անհեթեթ արարքի մը:

Բայց տասնեւմէկ տարին ժամանակն է նաեւ երիտասարդութեան մը, սերունդի մը հասունացման գրե՛թէ: Բաւարար՝ որ աճի, բարձրանայ սերունդ մը, ծնի երիտասարդ գիտակցութիւն մը, որ ժամանակագրօրէն չի պատկանիր նոյն շրջանին. ժամանակակիցը չէ Շաւարշ Միսաքեան մարդուն: Երիտասարդ գիտակցութիւն մը, որ, իր յետնորդի հանգամանքո՛վն իսկ, գնահատումի, արժեւորումի իր մասնայատուկ կեցուածքը ունենայ Շաւարշ Միսաքեան – երեւոյթին հանդէպ. եւ մասնայատուկ չափանիշ մը, որ այժմէութեան չափանիշ կը կոչուի:

Այս բաները կը մտածե՛նք հաւանաբար բոլոր անոնք, որոնք կ'ըմբռնեն նշանակութիւնը՝ Շաւարշ Միսաքեանը ոգեկոչելու արարքին. ոգեկոչում մը՝ այժմէութեան «նշանին տակ»: Որովհետեւ միայն ներկա՛ն, միայն կենդանի՛ն կարելի է ոգել, կոչել: Միա՛յն անմահները կարելի է ապրիլ, երբ կը յարգենք մեռելները, ինչպէս ըսած է մէկը մեր անմահներէն:

Այժմէութեան, այժմէականութեան գաղափարը, Շաւարշ Միսաքեանի անձին մէջ, լրացուցիչ երկու մարմնացումներ կը գտնէ. անոնցմէ առաջինը՝ լրագրող – հրապարակագիրի տիպարն է. 1960ական Թուականներուն գիտակցութեան բացուած սերունդի մը համար դժուարին, թերեւս անկարելի է ապրիլ այն տրամադրութիւնները, մասնաւոր – հոգեկան վիճակը, որ 1920ի սերունդինը եղած ըլլալու է, քառասուն ու աւելի տարիներ առաջ այս օրերէն. անոր հաւատքները, տագնապանքներն ու ժխտումները. դժուար նաեւ՝ ըմբռնել տարողութիւնը Շ. Միսաքեանի այն արարքին, որ մեր գաղութին մէջ «Յառաջ»ը եղաւ: Իր հաստատուն ու պայծառ մտքէն, բնազդի ամբողջութիւն ունեցող բայց նաեւ մտածուած հայկականութենէն, մշակոյթային իր հարուստ խորքէ՛ն անդին, անոնցմէ աւելի, կարելի է ըսել, հոգեկան տեւական ներկայութեան մը, լեցուն ու ամբողջական ներկայութեան մը հրամայակա՛նն է որ կը կեցնէ մեզ, «Յառաջ»ի մէջ իր սառաքած ամէն մէկ էջին, ամէն մէկ տողին դէմ: Ներկայութիւն մը, որ ներկայի ամբողջական առանձնումէն կրնայ միայն բխիլ, անցնող ամէն րոպէի մէջ ինքզինք այժմէացնելու, ամբողջացնելու ընդառաջուած պահանջէն:

Եւ լրագրող Միսաքեանի կենսագրութիւնը, իր կարգին, կը թուի հաստատել այս իրողութիւնը. որովհետեւ լրագրութիւնը կոչում եղաւ Շաւարշ Միսաքեանի համար, սկսած իր պատանութեան օրերէն, Պոլիսէն մինչեւ Կարին եւ Պալքաններ: Ներկայիս համար վկայելու այս կոչումն էր, անկասկած, որ զինք կը մղէր 1915ի սարսափելի իր դժոխքներէն, մահապարտի իր թաքստոցներէն թղթակցութիւններ հասցնելու արտասահման: Ներկային համար վկայելու նոյն հրամայականն էր, որ իրեն պարտադրեց, վստահաբար, «Յառաջ»ի իրագործումը:

Սակայն այժմէութեան գաղափարին այս առաջին մարմնացումը — լրագրող Շաւարշը — հեռու է սպառելէ Շ. Միսաքեանի անհատականութիւնը. եւ այն, ինչ որ իր ներկայութիւնը կը կոչեմ: Որովհետեւ Շաւարշ Միսաքեան չա՛տ ներկայ եղած է ինքնիրեն՝ վկայողի ներկայութեամբ բաւարարուելու համար, ինչպէս կրցած են ընել ուրիշ հրապարակագիրներ: Այժմէականութեամբ ապրող, անկաժէ մարդու իր խառնուածքը՝ հանրային – քաղաքական գործիչի տիպարին մէջ է որ գտած է իր ամբողջական իրագործումը, անդի՛ն՝ սովորական լրագրողի համեմատաբար կրաւորական կեցուածքէն: Այս տեսակէտէն բնորոշիչ է երիտասարդ «դեկավար»ի իր դիմագիծը՝ Սահմանադրութեան վաղորդայնին. նոյնքան եւ աւելի յատկանշական թերեւս՝ 1915–16 տարիներու իր սարսափելի կեանքը, որ յեղափոխականի կեանք մըն է, եւ յեղափոխականի վաւերական խառնուածք մը կը յայտնաբերէ: Համեմատաբար աւելի ծանօթ են կենսագրական իր գիծերը 1918ի զինադադարէն մինչեւ Հ. Յ. Դ. 9րդ Ընդհանուր Ժողովը՝ Երեւան, մինչեւ 1922ի նահանջը, եւ վերջապէս Ֆրանսահայ գաղութի առաջին տարիները: Ցիրուած բոլոր շրջաններուն, զանազան պայմաններու եւ վիճակներու ընդմէջէն, կարմիր թելի պէս կ'երկարաձգուի գործունէութիւնը՝ այժմէականով, ներկայով ծանրաբեռն մարդուն, որ Շաւարշ Միսաքեանը եղաւ Պոլիսէն Երեւան եւ Երեւան Փարիզ: Ամբողջ կազմակերպուած հաւաքականութեան վերածել, միտքերը պայծառացնել, կամքերը դարբնել: Շ. Միսաքեանի անձին մէջ, ինչպէս, լրագրողի տիպարին համեմատաբար սահմանափակ շրջանակները կը պայթին. վկայութիւնը կը դառնայ մասնակցութիւն, տեղեկատուութիւնը՝ ստեղծագործութիւն:

Ասոր համար է, որ Շ. Միսաքեանի կենդանագիրը մեզի՝ երիտասարդներուս կ'երեւի տեւական երիտասարդութեան մը լոյսին մէջ: Ասոր համար է որ իր մէջ կը տեսնենք Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան գաղափարին մէկ յատկանշական մարմնաւորումը, այսինքն այժմէութեան, գիտակցութեան եւ ստանձնումի տիպարը: Ասո՛ր համար է, որ իր մէջ կ'ողջունենք երիտասարդական շարժումներու հիմնադիր մը, եւ մէկը մեր այն սակաւաթիւ մտաւորականներէն, որոնք փորձած են խսկապէս հասկնալ Հայկական Սփիւռքը: Եւ ասո՛ր համար է, որ իր ոգեկոչումը, հեռու ըլլալէ անդրադարձ մը՝ մեռած բաներու, կը դառնայ հրաւէր՝ մեր ժամանակը, մեր ներկան լեցուն ու ներուժ կերպով ապրելու:

Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՊԵՂՈՒՑ ՄԸ ԽՈՒՆԿ ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏԻՆ···

Օրերուն Հետ...

Տասնամեակը անցաւ երբ կորսնցուցինք մեր վարպետը, մեր մեծ եւ անփոխարինելի վարպետը:

Արարատի փէշերուն տակ չէր ծնած այս մէկը, իր բուն անունով ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ, բայց անորմէ բան մը ունէր անոր վեհութենէն, անոր մեծութենէն բաներ մը ժառանգած էր:

Ապահովաբար, մեր Սեֆերիմ Թաղաւորը հայրենի բարձրաւանդակը իբրեւ հարկադրանքին տակ լքելէ առաջ, դէպի արեւմուտք տեղափոխուած պահուն, պարկ մը հայրենի հող առած էր հետը եաքէն սրսկելու համար իր նոր բնակավայրի տարածքին վրայ ու պիտի ծլէին ու ծաղկէին նոր ուժեր ու արժէքներ:

Այո՛, հողը, հայրենի հողը, անոր հրաշագործ ուժը:

Հապա ո՞ր տեղէն, մեր Երկրի բարբառով՝ ուսկից այն բոլորը զորս ունէր:

Հայ Վէպը Րաֆֆի մը տուած է մեզի, հայ Բեմը Ադամեան մը, հայ Պատմութը Այվազովսկի մը, Բանաստեղծութիւնը Վարուժան մը, մեր Հերոսականը Անդրանիկ մը, մեր Ճարտարապետութիւնը Թորամանեան մը:

Ուրիշ վիպագիրներ, բեմի վարպետներ, պատառի հանճարներ, բանաստեղծ տիտաններ, գերմարդ հերոսներ, հիացումի արժանի ճարտարապետներ, Գիրի ու Դպրութեան աստղերու անհամար հոյլ մը. այո՛, այս բոլորին մօտ, անոնց քովն ի վեր, հայ հրապարակագրութեան մեծ ախոյեանը, բոլոր ժամանակներու մէջ պիտի մնայ, պիտի արձանագրուի ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ անունը մեծատառ գիրերով:

Գ. Արծրունի, Արփիար, Բ. Քէչեան, Ռ. Զարդարեան եւ այլոց թերեւս աշակերտը, որ եաքէն դարձաւ մեծ վարպետ մը, հայ հրապարակագրութեան դասական վարպետը:

Վիպասանի, բանաստեղծի տիտղոս չտրուեցաւ իրեն, բայց, ո՞ր վիպասանը, որ մէկ բանաստեղծը կրցաւ այնքա՛ն հարազատ գոյներով, այնքա՛ն գղայուն իմացականութեամբ տալ պատկերը մեր ապրած օրերուն, մեր հոգեկան խռովքներուն:

Մենք բոլորս տեսած ենք Եփրատը, նայած ենք անոր ջուրերուն, դիտած ենք անոր ընթացքը, բայց ո՞վ, ո՞ր գրիչը կրցաւ մեզի տալ Շաւարշ Միսաքեանի Եփրատը այնքան հոգեխռով պատկերացումներով...:

Շաւարշ Միսաքեան ուսուցիչ էր նաեւ, ուսուցիչ մը, որ գիտէր սորվեցնելու կերպերը: «Տեղքայլ ընողներէն չեմ սխորժիր», կը կրկնէր մեզի յաճախ: Այս «տեղքայլ»ին իմաստն ու բովանդակութիւնը շատ լաւ կը հասկնայինք մասնաւորապէս մենք աշակերտներս:

Հանրային կեանքի մէջ ալ յաճախ շատ սուր գրիչով կը պախարակէր «տեղ քայլ» ընողները: Իր անկրկնելի, բովանդակալից խմբագրականներէն.— «Մեր Խօսք»էն զատ՝ կարճ ու կտրուկ «Օրը Օրին»ները իրական դպրոցներ էին թէ՛ մեծերուն եւ թէ փոքրերուն համար:

Հայը իրեն համար մեծութիւն էր, այդ Հայը ի՛նչ գոյնի ալ պատկանած ըլլար: «Մեր փոքրիկ աշուն» երբ ըսէր, իր յուզումնալից դողդոջուն ձայնովը, կը զգայիր որ իր ամբողջ էութիւնը դրած կ'ըլլար անոր մէջ:

Հայրենիքը գերիվեր էր ամէն բանէ: «կորիզ»ը հաւատք էր, սէր էր, իրականութիւն էր իրեն համար, ահա թէ ինչո՛ւ հակառակորդներն անգամ ջերմօրէն կը ծափահարէին իր խօսքը, բանաւոր թէ գրաւոր:

Մեծ մարդիկը յետ մահու ալ միշտ ներկայ են բազմութիւններու մէջ, ու այսօր իր մահէն տասնեւմէկ տարի եաք, սխալած չենք ըլլար ըսելով թէ ան՝ իր հասակով, իր կերպարանքով, իր նայուածքով...

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Այո, պատասխանեց Ալի Օսման գլուխը խոնարհեցնելով:

— Իբրեւ քու մեծաւորդ եւ իբրեւ քու հայրդ կը հրամայեմ որ ճշմարտութիւնը խոստովանիս բացարձակապէս, գոչեց Արիֆ էֆէնտի որուն ձայնը յուզումէն կը դողդղար:

— Ճշմարտութիւնը խօսեցայ արդէն, պատասխանեց երիտասարդը, որուն մինչեւ այդ վայրկեան պահած պաղարիւնութիւնը տեղի տալ սկսած էր նօրօրինակ խռովքի մը:

— Զաւակս, շարունակեց Արիֆ էֆէնտի, ձայնը մեղմելով, կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ որ անմիջապէս ճշմարտութիւնը տեղն ի տեղօք պատմես, առանց բան մը ծածկելու եւ որչափ ալ ծանր ըլլայ գործած յանցանքդ, վստահութիւն ունենաս մեր բարեգութ սուլթանին անհուն ներողամտութեանը վրայ...: Պէտք է որ անմիջապէս ըսես ամէն բան, առով միայն կրնաս փրկել թէ ինքզինքդ եւ թէ հայրըդ:

Ալի Օսման յիշեց թէ Մէհմէտ փաշա եւս գրեթէ նոյն բանը ըսած էր իրեն: Ուզեց հօրը աղաչանքին տեղի տալ ու ճշմարտութիւնը զոր մեծ մասամբ ծածկած էր, տեղնի տեղօք պատմել, սակայն յանկարծ ընկրկեցաւ.

— Չէ, ըսաւ ինքնիրեն, բոլոր ասոնք սովորական խաղեր են եւ հայրս սախտման տակ է որ այդ խորհուրդը կուտայ ինծի... պարզապէս կ'ուզեն գիս փորձել տեսնելու համար թէ իրա՞ւ էին ըսածներս:

— Փաշա էֆէնտիին ըրած յայտարարութեանս վրայ, որ գուտ ճշմարտութիւնն էր բառ մը չունիմ աւելցնելիք, պատասխանեց հաստատ ձայնով մը:

— Բայց Թշուառական. գոչեց հայրը, ականատես վկաներ կան որոնք քու ըսածներդ կը ջրեն բացարձակ կերպով:

Այս յայտարարութիւնը սարսափեցուց երիտասարդը որ գողահար ձայնով մը գոչեց:

— Ինչպէս ...:

— Այո, միջամտեց Ջէրքէզ Մէհմէտ փաշա որ չէր ուզեր հօր եւ զաւկին միջեւ խօսակցութիւնը աւելի երկարել եւ կը նախընտրէր ինքն իսկ յառաջ տանիլ հարցաքննութիւնը, այո, շատ ճիշդ է ձեր էֆէնտի հօր ըսածը, ականատես վկաներ կան որոնք կը ջրեն ձեր յօրինած պատմութիւնը որ առանց անոնց կրնար ճշմարտանման ըլլալ: Եէնի Մահալլէ, Ֆըրըլտաքի զբօսավայրին սուրճարանի մայի ծովեզերքը ցամաք եղող դուք չէք՝ այլ ձեզ ընկերացող Սառըք պէյը, որ իր բնական պէտքը գոհացնելէ եաքը, վերադարձած է նաւակ եւ դուք ալ իրեն սպասած եւ միւս չորս փախստականներուն հետ մեկնած էք դէպի Պէյքօզ... ահա ճշմարտութիւնը զոր կը փորձէք մենէ ծածկել:

Ալի Օսման այս խօսքերը լսելով չանթահար եղաւ. ուրեմն այդ մարդիկը ամէն բան գիտէին եւ հարցաքննութիւնը պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր...: Հիմա կը հասկնար թէ ինչու իր հայրը այնքան խոժոռ նայուածք մը ուղղած էր իրեն ներս մտած ատեն: Եւ սակայն ինք անմեղ էր, ոեւէ յարաբերութիւն չունէր այդ չորս անձերուն հետ, որոնց ձերբակալումը կը բաղձար անկեղծօրէն: Եւ եթէ անոնց փախուստին նպաստած էր, ատիկա տեղի ունեցած էր հակառակ իր կամքին ու մահուան սպառնալիքի տակ:

— Իցիւ թէ ճշմարտութիւնը կէտ առ կէտ պատմած ըլլայի, կը խորհէր, հիմա անիկ կացութեան մը մատնուեցայ... սակայն ու ջանացի ծածկել իրողութիւնը, ինչու իրաւունք կուտայ իրենց վրաս կասկածելու եւ գիս իբրեւ այդ մարդոց մեղսակիցը նկատելու:

Բոլոր այս դառն մտածումները խեղճ երիտասարդին մտքէն կ'անցնէին վայրկենապէս ու շուարած կը մնար, առանց կարենալ խօսք մը ընելու:

Հայրը տեսնելով իր զաւկին վարանոտ ու այլայլած կերպարանքը, ինքն ալ վրդովեցաւ ու կրկին յուզուած ձայնով մը աղերսեց.

— Աստուծոյ սիրոյն, խօսէ ճշմարտութիւնը...:

— Կ'երդնում որ ես անմեղ եմ, գոչեց Ալի Օսման, բոլորովին անմեղ...:

— Անմեղ մարդը չստեր, ըսաւ Արիֆ էֆէնտի, խօսէ ճշմարտութիւնը:

— Ինչպէս, դո՞ւք ալ իմ վրաս կը կասկածիք, ըսաւ խեղճ տղան յուսահատ շեշտով մը:

— Կը կասկածիմ, քանի որ կը տեսնեմ թէ ճշմարտութիւնը չես խօսիր:

— Ձեր գլխուն վրայ, մօրս գլխուն վրայ կ'երդնում որ ես այդ փախստականներուն հետ յարաբերութիւն չունիմ, ես զանոնք չփախցուցի, ես անմեղ եմ, գոչեց Ալի Օսման յուզումէն դողահար ձայնով մը եւ աչքերը արցունքով լեցած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(33 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՍ, կիրակի 21 Յունուար.— Նիսի գաղութը Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբի հովանաւորութեամբ բարեբախտութիւնն ունեցաւ ունկնդրելու վերերան ընկեր Յովհ. Տէր-Յովհաննէսեանի բանախօսութիւնը:

Օթէլ Սքրիպի շքեղ սրահը կոկիկ բազմութիւն մը, քիչ մը ամէն հոտանքէ, եկած էր լսելու ընկեր բանախօսը:

Նիւթն էր Հայ Դատը եւ Հայ Դատի հետապնդման առթիւ Հ. Յ. Դ.ի տարած աշխատանքները հիւսիսային ու հարաւային Ամերիկաներու մէջ, ու ամէն տեղ, ամէն առիթ օգտագործելով:

Շուրջ մէկուկէս ժամ տեւող հետաքրքրական շինիչ բանախօսութիւնը ոգեւորութիւն ստեղծեց ներկաներու մօտ, որոնց հարցումներուն սիրայօժար պատասխանեց ընկեր բանախօսը:

«Կը հաւատանք որ մեր Դատը արդար է: Արիւնի ու հողի դատ է: Գիտենք նաեւ թէ մեր այս արդար դատի լուծումը տակաւին ժամանակի կը կարօտի: Մեծերու մրցակցութեան նախաղ մեր արդար դատը ոտնակոխ է: Ձենք վհատիր— հաւատքով, աննկուն պիտի հետապնդենք մեր դատը: Գիտակից մեր դատի արդարութեան, ամէն գաղութներու մէջ ունինք նորահաս կրթուած համալսարանական սերունդ մը, որ պահանջատէր է իր իրաւունքներուն: Նոյնը Մայր Երկրին մէջ, ուա՛ղ որ ադատ չէ իր դատը պաշտպանելու: Մեզ կը մնայ, գաղութներուս, քանի ազատութիւն ունինք խօսելու, պահանջելու, զօրավիգ կանգնելու Մայր Երկրի ժողովուրդին, մտաւորական թէ գործաւոր, արդար պահանջքին: Եթէ Հ. Յ. Դ.ը կ'աշխատի մեր դատի հետապնդման համար, մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար, եթէ լաւ կ'ընէ, ինչո՞ւ մէկ սիրտ, մէկ հոգի, ես ու դուն միասին չաշխատինք: Մեր դատը, ինչպէս ըսի, արիւնի ու հողի դատ է: Մեր դատը ամբողջ Հայութեան կը պատկանի»:

Խոր զգացումով արտայայտուած այս արտացաւ բանախօսութիւնը վերջ գտաւ մեծ ազդեցութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ:

Հ. Մ.

քով, եր նիստուկացով միշտ ներկայ է մեր մէջ:

Մենք՝ զինք ճանչցողներս, անոր շունչով սնանողներս, ճշմարի՛տ, իրեն հետ կ'ապրինք ամէն օր եւ օրը քանի մը անգամ:

Թո՛ղ իր շունչն ու շուքը անպակաս ըլլայ մեր վրայէն...:

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

1963ին Երեւանի գրադարանը լոյս ընծայեց «Հայ հնատիպ գիրքը, մատենագիտական ցուցակ 1512–1800 թթ.» աշխատութիւնը: 1967ի վերջերը նոյն գրադարանը հրատարակեց Հայկ Դաւթեանի մատենագրութիւնը, որ կը հանդիսանայ հնատիպ գիրքերուն ցուցակին անմիջական շարունակութիւնը:

ԺԹ. դարու առաջին կէսը հայ իրականութեան մէջ այնպիսի ժամանակաշրջան մըն էր, երբ բուռն թափով զարգացաւ հայերէն գիրքերու եւ պարբերականներու հրատարակութեան գործը, երբ ծնունդ առաւ «Վէրք Հայաստանի»ն: Աբովեանի վէպը, անշուշտ, ամուլ միջավայրի ծնունդ չէր: Արդարեւ արդէն կատարուած էին կարեւոր աշխատանքներ՝ մշակութային գետնի վրայ: Կրթական օճախներ՝ Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ կը հրատարակեն հազարաւոր գիրքեր, թերթեր եւ ամսագիրներ: Ասոնք, Մ. Աբեղեանի հաստատումով, աւելի շատ էին, «քան կարդացողները եւ շատ շատ աւելի, քան հասկցողները»:

Հայկ Դաւթեանի մատենագիտական հաշիւը ցոյց կուտայ, որ 1801–1850ին լոյս տեսած է աւելի քան 1650 գիրք: Կարեւորը այն է, որ այս գիրքերը շատ ըլլալով հանդերձ, բազմապիսի են եւ բազմաբովանդակ: Չկայ գիտական կամ մշակութային բնագաւառ մը, որու մասին գրուած կամ թարգմանուած ու հրատարակուած չըլլան ծաւալով մեծ կամ փոքր հատորներ:

1830ին, Կալկաթայի մէջ, լոյս տեսած է «Սիրակարկաչ» երգերու ինքնատիպ հաւաքածոն: Բանասիրական առումով հոն զետեղուած հայկական ժողովրդական երգերը եւ ծանօթ ու անծանօթ բանաստեղծներու արժէքաւոր գործերը գեղեցիկ գոհարներ են: Սակայն ցաւալի է, որ մեր բանասիրութեան համար այդ հաւաքածոն մինչեւ վերջերս ալ անծանօթ մնացած էր:

Թիֆլիսի մէջ, գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւնը խրախուսող անդրկովկասեան ընկերութեան նախաձեռնութեամբ 1841ին աշխարհաբար լոյս տեսած են գիւղատնտեսական քանի մը գրքոյկներ: Ահա անոնցմէ մէկը՝ «Խրատ, թէ ի՛նչպէս հարկաւոր է ցանել Ամերկու թամբաքուն»: Արդեօք մեր գիւղատնտեսութեան պատմութեամբ հետաքրքրուողները գիտե՞ն այդ գրքոյկին մասին: Հագին թէ, որովհետեւ ատոնք ոչ մէկ տեղ յիշատակուած են եւ առաջին անգամ ըլլալով կ'արձանագրուին Հ. Դաւթեանի մատենագրութեան մէջ:

Ներկայացուած 1650 գիրքերէն 300ը երբեք յիշատակուած չեն ոչ մատենագէտներու եւ ոչ ալ տպագրութեան պատմութեան նուիրուած գործերու մէջ:

Ռ. ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԸ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Անգլիական գիտական ամսագիր մը հետեւեալ նախատեսութիւնները կ'ընէ 2000 թուականի մասին:

— Հաշուարկ հաշիւները ցոյց կուտան, որ 2000 թուականին գիտնականներու եւ ճարտարագէտ – հետազօտողներու թիւը աշխարհի մէջ պիտի հասնի 25 միլիոնի: Ելեկտրոնիք – հաշուիչ մեքենաներու շնորհիւ պիտի բարձրանայ տասնապատիկ կերպով գիտնականներուն աշխատանքի արտադրողականութիւնը: Ասոր շնորհիւ անհամեմատ կը մեծնայ մարդկային բանականութեան մտաւոր կարողութիւնը:

— Մեր մոլորակին ելեկտրուժի պաշարները բաւական առատ են եւ վառելիքի պակասի մասին դեռ քանի մը հարիւր տարի ոչ մէկ մտահոգիչ խօսք կարելի է ըսել: Սակայն պէտք է տարբերութիւն դնել աղբիւրներուն վրայ: Օրինակ, փառող քարիւղը կամ ածուխը կը սպառին վերջնական ձեւով, մինչդեռ ատեւին ուժը գործնականին մէջ անսպառ է:

Անսպառ ելեկտրուժի աղբիւր է քամին, որ աքանչելի կերպով կ'օգտագործուի Հոլանտայի մէջ: Քամիին ելեկտրուժը կը գնահատուի 20 միլիառ քիլովաթ: Մեծ ելեկտրուժ կրնայ հայթայթել երկրին ներքին ջերմութիւնը՝ մէկ միլիառ 700 միլիոն քիլովաթ:

Բայց, վերջին հաշուով, ելեկտրուժի ամէնէն մեծ եւ անսպառ աղբիւրը կը մնայ, բստ երեւոյթին, արեւը: Հաշուած է, որ արեւին ելեկտրուժին խուրձը իւրաքանչիւր մեթրի վրայ հաւասար է 1355 քիլովաթի:

— Ինքնաշխատ մեքենաները պիտի գործածուին լայն չափով: Կ'ենթադրուի, որ արդէն 1970–1978ին ինքնաշխատ ձեւով պիտի գործեն օդանաւերը, 1971–1988ին՝ իրաւաբանական հաղորդումներու հաւաքումը պիտի կատարեն ինքնաշխատ թարգմանիչ մեքենաները, 1980–1995ին լայնօրէն պիտի օգտագործուին ռոպոթները եւայլն:

Սակայն այս երեւոյթը պատճառ պիտի չդառնա՞յ գործազրկութեան: Ոչ, կը հաւաստեն մասնագէտները:

— Կ'ակնկալուի, որ հարիւր տարի ետք չորս անգամ աւելնայ քաղաքներու բնակչութեան թիւը: Պիտի ստեղծուին քաղաք-հսկաներ, ինչպէս Պոսթըն – Ուաշինկթընը՝ 400 քիլոմեթր երկարութեամբ եւ 80 միլիոն բնակչութեամբ:

Մարդիկ աւելի շատ ժամանակ պիտի ունենան հանգստանալու եւ շատ աւելի յաճախ պիտի ճամբորդեն: 1980ին զործածութեան պիտի դրուին ելեկտրական ինքնաշարժները:

2000ին մեծ ծաւալ պիտի ստանայ «ընտանեկան» թանձրերու արտադրութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՈՒՐԵՐ

Հայաստանի երգահաններու Միութեան նախագահը՝ Էդ. Միրզոյեան կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ երաժշտութեան մարզին մէջ կատարուելիք աշխատանքներու մասին:

Նախ եւ առաջ այս տարեշրջանին պիտի գումարուի Հայաստանի երգահաններու Դ. Համագումարը: Ապա երաժշտասէրները պիտի ունկնդրեն նոր գործեր՝ օփերա, համանուագ, սենեկային ստեղծագործութիւն եւայլն:

Կը սպասենք յուսալ, որ այս տարի կը բեմադրուին Ալ. Յարութիւնեանի «Սայաթ – Նովա» եւ Գ. Արմէնեանի «Խորտակում» օփերաները, Կ. Օրբէլեանի «Պալլատ գինուորին մասին» պալէն:

Այս տարի տեղի պիտի ունենայ հայկական երաժշտութեան տասնօրեակը Լեհաստանի մէջ, որու պիտի մասնակցին տասնեակ մը երգահաններ, երաժիշտներ եւ արուեստագէտներ Հայաստանէ:

Լեհական երաժշտութեան նուիրուած տասնօրեակ մըն ալ տեղի պիտի ունենայ Հայաստանի մէջ:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Նկարիչ մը իր «քարեկամ»ներէն քննադատի մը հետ կը զրուցէ ու կ'ըսէ թէ կ'ուզէ ճանի մը նկար նուիրել հաստատութեան մը, բայց չի գիտեր թէ ո՞ր հաստատութեան պէտք է նուիրէ:

— Կոյրերո՛ւ հաստատութեան տուր, կ'ըսէ քննադատը՝ կծու հեգնանքով:

×

Այր ու կին կը խօսակցին.

— Այս գիշեր մասնաւոր գործ մը ունի՞ս, կը հարցնէ ամուսինը:

— Ո՛չ: Մայրիկիս նամակ մը պիտի գրեմ, անցեալ օր սկսած վէպս պիտի կարդամ, քիչ մը ձայնասփիւռին ու պատկերասփիւռին պիտի հետեւիմ եւայլն, կը պատասխանէ կինը:

— Լա՛ւ, երբոր եւայլին հասնիս, մի՛ մոռնար եւ բաճկոնիս երկու կոճակները կարէ, կը յարէ ամուսինը:

Իբրեւ օդակայան պիտի օգտագործուին տուներու տանիքները: Անճանաչելի ըլլալու աստիճան պիտի փոխուի երկաթուղին: Պիտի երթեւեկեն 800 քիլոմեթր արագութեամբ սուրացող շոգեկառքեր:

— Աշխարհի կազմութենէն մինչեւ ԺԷ. դար մեր մոլորակին բնակչութիւնը արձանագրած է շատ դանդաղ աճում մը՝ հասնելով 600 միլիոնի:

1965ին աշխարհի բնակչութեան թիւն էր 3 միլիառ 281 միլիոն: Այդ թիւը 2000ին կը հասնի 6 միլիառ 130 միլիոնի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ցիրաւի խենդ մըն էի, այլանդակ մարդ մըն էի, երբ ինքզինքս կառավարութեան մատնելու խօսքեր կ'ընէի քիչ մը առաջ, իրաւ կ'ըսեմ որ պէտք է ուշադրութիւն ընել եւ ամենեւին բան մը չընել աճապարելով:

Ի՛նչ, մեծ եւ վեհանձն ձեւանալու համար, որ վերջապէս կատակերգութիւն մը կը համարուի. ի՛նչ, ինծի՛, միմիայն ինծի մտածելու, եւ չգիտեմ զո՛վ, գող մը, անշուշտ անպատակ մը սակաւ ինչ չափազանց բայց վերջապէս արդարացի պատիժէ մը ազատած ըլլալու համար թողուլ որ ամբողջ երկիր մը կորուստի մատնուի, թողուլ որ խեղճ կին մը հիւանդանոցը եւ խեղճ պզտիկ աղջիկ մըն ալ փողոցը քարին վրայ չունի մը պէս սատկի, մայրը առանց անգամ մըն ալ տեսնելու զաւակը, զաւակն ալ գրեթէ առանց ճանչցած ըլլալու իր մայրը:

Ա՜հ, տատնկ զարշելի բան մը կրնա՞յ ըլլալ: Եւ ի՞նչ պատճառաւ. սա խնձորի գող թշուառական ծերին համար որ անշուշտ թիարանը նետուելու արժանի եղած է եթէ ոչ այս գողութեանը, անշուշտ ուրիշ բանի համար: Ի՞նչ գեղեցիկ խղճահարութիւն որ անմեղներ կը զոհէ յանցաւոր մը ազատելու համար, որ ամբողջ ժողովուրդ մը, մայրեր, կիներ, մանուկներ կը զոհէ՝ ազատելու համար այնպիսի ծեր գատարկապորտ մը որ ըլլայ քանի մը տարի եւս կրնայ ապրիլ եւ որ իր խրճիթին մէջ կրելիք թշուառութենէ գրեթէ աւելի թշուառութիւն մը պիտի կրէ: Զոհե՛լ նաեւ սա խեղճ պզտիկ Քոզէթը, որու միմիայն տէրը ես եմ աշխարհիս մէջ եւ որ հիմա ցուրտէն կապկապոտ դարձած է սա Թէնարտիէին խըցիկին մէջ: — Ա՛ռ քեզ ուրիշ սինլքոր մըն ալ: — Եւ այս ամէն խեղճ անձերու նկատմամբ ունեցած պարտաւորութիւնս չկատարեմ, եւ երթամ ինքզինքս մատնեմ, եւ այսպիսի անհեթեթ անմտութիւն մը ընեմ: Ամէնէն գէշը մտածենք: Ենթադրենք թէ այս պարագային մէջ յոռի գործ մը ըրած պիտի ըլլամ եւ թէ օր մը խղճմտս պիտի յանդիմանուիմ ատոր համար: Բայց ուրիշին ազէկութեան համար այս յանդիմանութիւնները ընդունիլը, որոնք միմիայն ինծ պիտի պատկանին, այն յոռի գործը որ միայն իմ հոգիս կը վտանգէ, ճշմարիտ անձնուիրութիւն է. ճշմարիտ առաքինութիւն է:

Ոտքի ելաւ եւ նորէն սկսաւ քալել: Այս անգամ կը կարծէր թէ գոհ է:

Ադամանդները երկրի խաւարին տեղերը կը գտնուին միայն. ճշմարտութիւններն ալ մտքին անդունդին մէջ կը գտնուին: Այնպէս կը կարծէր թէ այս անդունդին մինչեւ յատակը իջնելէն ետքը, ամէնէն խաւարին տեղերը առ խարխափ հետազօտելէն ետք այդ ադամանդներէն մին, այդ ճշմարտութեանց մին վերջապէս գտած էր, թէ իր ձեռքը բռնած էր զայն եւ թէ անոր նայելով կը շլանար:

— Այո՛, ըսաւ մտապէս, այս էր փնտռածս: Ճշմարիտն ալ այս է: Ալ դժուարութիւնը լուծուեցաւ: Վերջապէս պէտք է եզրակացութիւն մը տալ: Ա՛լ որոշեցի: Կը թողում որ ինչ կ'ուզէ ըլլայ: Ալ ոչ կ'երերամ, ոչ ալ կ'ընկրկիմ: Չէ թէ իմ այլ ամէնուն շահը այսպէս փարուիլ կը պահանջէ ինծմէ: Մատըլէն եմ, Մատըլէն կը մնամ: Վա՛յ անոր որ Ժան Վալժան է: Ես Ժան Վալժան չեմ ալ: Չեմ ճանչնար այդ մարդը: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է ան. եթէ այս վայրկեանիս կայ այնպիսի անձ մը որ Ժան Վալժանն է, թող իր գլխուն ճարը նայի: Ատիկա ինծի չի վերաբերիր: Աղետալի անուն մըն է այն որ ի խաւարի կը ծփայ. եթէ գլխու մը վրայ կանգ առնէ եւ իյնայ, ան ալ հոգս չէ:

Բուխերիկին վրայ դրուած պզտիկ հայելին նայեցաւ անգամ մը եւ ըսաւ.

— Ի՛նչ զարմանք. որոշում մը առնելս մխիթարուեցայ: Հիմա բոլորովին տարբեր մարդ մըն եմ:

Քանի մը քայլ եւս առաւ, յետոյ յանկարծ կանգ առաւ:

— Օ՛ն, ըսաւ, պէտք չէ վարանիլ այս որոշումին հետեւութեանց եւ ոչ մէկուն առջեւ: Տակաւին կան կապեր, որով այս Ժան Վալժանին հետ կապուած եմ: Պէտք է այս կապերն ալ կտրել: Նոյնիսկ այս սենեակիս մէջ կան բաներ որոնք կրնան զիս ամբաստանել. անմռունչ բաներ որոնք կրնան վկաներ ըլլալ. որոշեցի պէտք է որ անոնք ալ անհետին:

Գրպանը խառնեց, քսակը հանեց, բացաւ եւ մէջէն պզտիկ բանալի մը առաւ:

Այս բանալին կղպանքի մը ծակէն ներս մխեց. այս ծակը հազիւ հազ կ'երեւար, վանդլի պատին փակած թուղթին վրայի նկարին ամէնէն մութ գոյներուն հետ կորսուած էր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կիւլպէնկեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Կիւլպէնկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վեհանուշ Ունճեան եւ զաւակները, Օր. Իրմա Ճիլաճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր և ազգականին՝

ԳԱՌՆԻԿ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յունուար 27) առաւօտ ժամը 8,45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Մօռի (Վալ-Տը-Մառն) Քոնդէ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ս. Հայկ Գալէնտէրեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յունուար 28) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն՝

ՀԱՅԿ ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Առաքել Պէյազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Իշխանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փերուզ Ստեփանեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ-մօր

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՊԷՅԱԶԵԱՆԻ

յիշատակին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, այս Կիրակի առաւօտ (28 Յունուար):

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան հրՋանը լրացած ըլլալով, Յունուար 28 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Օհանջանեան սրահը:

Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր:

Ծանօթ.— Ոչ անդամները կրնայ ներկայ ըլլալ իբր ունկնդիր:

ՆՈՒԷՐ

Շաւէն Ինճէեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Թադէոս Յովսէփեան (Տիթրոյթ) կը նուիրեն 40 ֆր. Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, 30 Կապ. Խաչին, 30 Կարմիր Խաչին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 50 ֆրանք Պ. Մխաք Երանեանի եւ իր զաւակներուն կողմէ, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ ծնողաց՝ Գաբրիէլ եւ Փերուզ Երանեանի մահուան 22րդ եւ 18րդ տարելիցին առթիւ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀԱՃԵԼԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Անարատ Յղութեան Քոյրերուն տեսչութեան կողմէ, այս Կիրակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական սրահին մէջ՝

69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս
Առնուվիլ-լէ-Կոնէս

Կառ տիւ Նոռէն՝ կառախումբ ժամը 15,10ին իջնել՝ Վիլիէ-լը-Պէլ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Վիէնի Սալ տէ Ֆէթ-ի մէջ:

Նուագախումբ ՓԻԷՌ ՖԱՌԱԼ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (27 Յունուար) ժամը 21ին ընկ. Յ. Խսկիճեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, իբրեւ սպասուհի:

Հեռաձայնել ժամը 19էն ետք եւ Հինգշաբթի ամբողջ օրը՝ 027-22-43:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին Պաչօղլանեան քոյրերու բնակարանը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

(5, Ռիւ Փափէր, Մարսէյլ)

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաժողովին կազմակերպած յաջորդ դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահին մէջ:

Կը դասախօսէ Անդրանիկ Անդրէասեան Նիւթ Սփիւռք եւ Հայրենիք:

Ներկաներուն պատեհութիւն պիտի տրուի իրենց տեսակէտը արտայայտելու:

Ազատ մուտք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens

du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. Morancé — Paris

Prix 49 Fr. chez l'auteur

94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սարսէլ - Առնուվիլի Կառվարենց խումբին կողմէ այս Կիրակի (Յունուար 28) ժամը 15էն կէս գիշեր

Salle des Fêtes de Sarcelles, — Place du 11 Novembre

Կը մասնակցին.— ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը, ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը,

ԱԼԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ (երգ)

Թատերական ներկայացում ՏՈՒՆ ՓԵՍԱՅ (Կ. Օսմանեան)

Ժամը 19էն սկսեալ պարահանդէս — Նուագախումբ ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ

ՊԻՒՖԷ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ

Ուրբաթ իրիկուն, Հայկ. մատրան սրահը ժամը 8.30ին:

Կը խօսի՝

Ընկ. ՅՈՎՀ. ՏԷՐ - ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Նիւթ.— ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ:

Մուտքը ազատ է

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:

ՆԱԻԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ. 033-0212

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

1968 ՄԱՐՏԻՆ

ՓԱՐԻԶ ԼԻՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աէ նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելումի ենթարկէ ընթացիք ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սահմանուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գին 7 ֆր.

Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 27 JANVIER 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11121

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.121

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.

Ամերիկայի հայկական գաղութը ամէնէն հինն է ժամանակագրականօրէն եւ ամէնէն բազմամարդը՝ բնակչութեան կողմէ:

ԺԹ. դարու կէսէն սկսեալ, մանաւանդ 1894–96ի հայկական համատարած ջարդերէն ետք Թրքական դժոխքէն փախչող մեր հայրենակիցները մեծ թիւով ապաստան գտան Եանքիներու երկրին մէջ:

Խարբերդցիներ ու Կիլիկեցիներ էին անոնք ընդհանրապէս:

Ամերիկան ծանօթ էր Հայերուն՝ շնորհիւ միսիոնարներուն, որոնք քոլէճներ բացած էին Խարբերդի, Մարզուանի, Այնթապի, Տարսոնի եւ Պոլսոյ մէջ, բարձրագոյն վարժարաններ՝ Պարտիզակ, Իզմիր եւ այլուր:

1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք Թուրքիայէն դէպի Ամերիկա արտագաղթը աւելի լայն համեմատութիւններ առաւ: Ծառայութեան համար Ապտիւլ Համիտի օրով դրուած սեղմումները վերցած էին: Վիզայի կամ քոթայի խնդիր ալ չկար Աւետեաց երկիրը մտնելու համար:

Առաջին աշխարհամարտին յաջորդող տարիներուն, երբ Հայաստան կորսնցուց իր անկախութիւնը, երբ յօդս ցնդեցաւ Կիլիկիոյ մէջ «Հայկական օջախ» ստեղծելու երազը, երբ պատահեցաւ Իզմիրի աղէտը եւ դաշնակիցները պարպեցին Պոլիսն ու Թուրքիոյ գրաւեալ այլ շրջանները՝ քէմալականներուն առջեւ դուռ բանալով, Հայերը դարձան գաղթական:

Սուրիա, Լիբանան, Յունաստան եւ Ֆրանսա լայն բացին իրենց դուռները փախստական հայ բեկորներու առջեւ: Իսկ Ամերիկա անսակարկ ընդունեցաւ իր ափերը ապաստանող Հայերը:

Արտագաղթը դէպի Ամերիկա մեծ չափերու հասաւ, նոյնիսկ քոթայի եւ էֆիտէվիթի սեղմումներէն ետք: Ու կը շարունակուի ցարդ՝ շնորհիւ ամերիկեան նոր օրէնքներու եւ կարգ մը կազմակերպութեանց ընծայած դիւրութեանց:

Հին օրերուն Անատոլուէն, մանաւանդ Վասպուրականի եւ Տարօնի շրջաններէն դարիպներ Պոլիս կ'երթային՝ ճակտի քրտինքով պատառ մը հաց ճարելու համար: Շատեր ամուրի երիտասարդներ էին: Կային նոր ամուսնացածներ ալ, որոնք իրենց կինն ու զաւակը երկիր ձգելով դուրպէթ կ'երթային, իրենց վաստակին մէկ մասը յատկացնելով իրենց ընտանիքին:

Գրել-կարդալ չգիտնալով, սեւ, տաժանագին աշխատանքի կը լծուէին անոնք Պոլսոյ մէջ, դառնալով բեռնակիր Ղալաթիոյ քարափին վրայ: Լաւագոյն պարագային դռնապան կամ սրճեփ խաներու մէջ:

1896 Օգոստոսի ջարդերուն ամէնէն աւելի զոհուողներն էին եղած գաւառացի բեռնակիրները:

Պոլիս դարձած էր անապահով վայր մը:

Գաւառի Հայը աչքերը դարձուց դէպի հեռաւոր Ամերիկան, ուր թէ՛ գործ կար ծանր աշխատանքն աչք առնողին համար եւ թէ մանաւանդ՝ կեանքի ապահովութիւն:

Սահմանադրութենէն ետք զինուորական ծառայութեան պարտադիր օրէնքն ալ պատճառ դարձաւ մեր երիտասարդներու արտագաղթին դէպի Ամերիկա:

Գաւառացի անուս Հայը անտեղեակ իր նոր հայրենիքի լեզուին, նիստուկացին ու բարքերուն, տարիներով չարաչար տքնեցաւ ամերիկեան գործարաններու մէջ, որպէսզի չոր հացի դրամ մը հանելէ ետք, վաստակէն բաժին հանէ երկիր մնացած իր ընտանիքին:

Հասուն տարիքի մէջ, մաս մը դրամ խնայելէ եւ ապրուստի ապահովութիւն ձեռք բերելէ ետք, ամերիկահայ ամուրի գաղթականը մտածեց ընտանիք կազմել: Ու եղաւ ժամանակ մը, երբ ամերիկահայ փեսացուներ խուժեցին Եւրոպա եւ Մերձաւոր Արեւելք, իրենց կեանքի ընկերուհիներ գտնելու համար:

Սերունդ փոխուած է այդ օրերէն ի վեր:

Ամերիկա ծնած ու մեծցած տղաքն ու աղջիկները այլեւս Հայ չեն փնտռեր ամուսնանալու համար: Ամերիկեան քաղաքացիներ են անոնք հիմա, Հայ ըլլալէ առաջ: Անսահման ազատութիւն կը վայելեն ժողովրդավարական այդ երկրին մէջ, ուր խտիր չկայ Հրէի եւ հեթանոսի միջեւ:

Ամերիկան հսկայ հալոց մըն է, որուն մէջ դատապարտուած են ձուլուելու մեր 350.000 հայրենակիցները, ճակատագրականօրէն, եթէ լուրջ միջոցներ ձեռք չառնուին ազգապահպանման համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԱԿ-Ի ԿԸ ԴԻՄԷ

ՃՈՆՍԸՆ

ՕԴՈՒԺԻ ՊԱՀԵՍՏԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

— * —

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է

Փուէպլոյի «գրաւումը» Հիւսիսային Քորէացիներու կողմէ շատ ծանր կացութիւն մը ստեղծած է, որու վտանգաւոր բնոյթն ա՛լ աւելի շեշտուեցաւ երբ Ճոնսըն 14.800 օդուժի պահեստի զօրք կանչեց: Նոյն ատեն Սպիտակ Տունը իր պատուիրակ Կոլտպերկի միջոցաւ, դիմում կ'ընէր Ապահովութեան Խորհուրդին, որ պահանջէ Փուէպլոյի յանձնումը: Ապահովութեան Խորհուրդը ստիպողական նիստ կը գումարէր, որոշում տալու համար: Թէեւ Հիւսիսային Քորէա Միացեալ Ազգերուն չի պատկանիր եւ այդ պատճառաւ իսկ, յստակ չէ թէ ո՞ր աստիճանի կրնայ ենթարկուիլ հրահանգին՝ կազմակերպութեան մը, որու մաս չի կազմեր:

Սպիտակ Տան բանբերը կը յայտարարէր այս առթիւ.— «Խորհրդակցութիւններէ ետք, իր գլխաւոր խորհրդականներուն հետ, Նախագահ Ճոնսըն դեսպան Կոլտպերկի յանձնարարեց որ անմիջապէս Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ պահանջէ քննելու համար ծանրակշիռ կացութիւնը ստեղծուած Քորէայի մէջ, իբրեւ հետեւանք Հիւսիսային Քորէայի յարձակողական արարքներուն Քորէայի Հանրապետութեան դէմ եւ ապօրինի ու կանխամտածուած գրաւման, միջազգային ջուրերու մէջ, Միացեալ Նահանգներու մէկ նաւուն եւ անոր անձնակազմին: Նախագահին այս որոշումը ցոյց կուտայ անոր անկեղծ փափաքը արագօրէն կարգադրելու այս հարցը եւ եթէ կարելի է, դիւանագիտական ճամբով»:

Թոքիոյէն հասած լուրերու համաձայն, Ուրբաթ առաւօտ, Հիւսիսային Քորէա որոշած է վերադարձնել Փուէպլօն, բայց քանի մը օրէն միայն, անձնակազմով միասին: Ընդհանրապէս Ճափոնցիք լաւատեղեակ են նման հարցերու մէջ:

Հիւսիսային Քորէայի ղեկավարը, Քիմ Իլ Սունկ 56 տարեկան զօրավար մըն է եւ քսան տարի է, կուսակցութեան ալ Ա. քարտուղարն է: Համայնավարութեան գետնի վրայ, կը պատկանի Քասթրոյի կամ Հօ Շի Մինհի մը ընտանիքին, բայց աւելի Մոսկուայի համակիր է: Անցեալ Փոնթէն չահեկան վերլուծում մը կ'ընէր Մոնտի մէջ, ծանրանալով մանաւանդ «մեծերու» ներկայ դժուարութեանց վրայ, նման մարդոց ու երկիրներու նկատմամբ:

Գալով խորհրդային մամուլին, պաշտօնական շրջանակներու մէջ, լռութիւն կը տիրէ: Մամուլին ոճին համաձայն, կը թուի թէ Կրեմլինը չուզեր միջադէպը միջազգային ծանր տագնապի վերածել: Բայց Պրաւդա չի ծածեր բառերը եւ «Միացեալ Նահանգներու անհանդուրժելի գրգռութիւն» կը նկատէ եղածը:

Նոր Տելհիի մէջ ալ, ուր կը գտնուի Կոսիգին, պատասխանած է լրագրողի մը հարցումին.— «Քորէացիներուն հարցուցէք, ինձմէ աւելի տեղեակ են»:

Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական է որ վերջին պահուն Մոսկուա «խօսք հասկցնէ» Հիւսիսային Քորէայի, տրուած ըլլալով Չինաստանի սպառնալը:

Մինչ այդ Ուրբաթ օր, նոր միջադէպեր կը պատահէին Հիւսիսային եւ Հարաւային Քորէայի սահմանին վրայ: Եւ այդ կողմերը մթնոլորտը հանդարտած չէ: Յիշենք առաջին խօսակցութիւնը զոր ունեցած են ամերիկացի զօր. Սմիթը եւ Հիւսիսային Քորէայի զօր. Փաքը, Փուէպլոյի գրաւումէն անմիջապէս ետք: Սմիթ կ'ըսէ.— Գացէք ձեր պետին ըսէք թէ Հարաւային Քորէայի նախագահին սպանութեան իր փորձը խղճալի կերպով ձախողեցաւ: Ըսէ՛ք որ այս վերջին արարքը իր կառավարութիւնը օրէնքէ դուրս կը դնէ ազգերու միջեւ: Կ'ուզեմ որ գիտնաք, Փաք, որ ձեզի դէմ մեր ունեցած փաստերը շատ ծանր են եւ տրամադրութիւն չունիմ ձեր յիմարութիւն – ները տանելու գոյութիւն չունեցող ըմբոստութեան մը մասին, Հարաւային Քորէայի մէջ»:

Ամերիկացի սպան բսած է նաեւ թէ Սէուլի Քոմանտոյին եւ Փուէպլոյի հարցը մաս կը կազմեն «սպանութեանց, գրգռութեանց եւ սադրիչ արշաւի մը»: Ասոր վրայ է որ, Փաք կատղած «հիւթերիք ոճրագործ» կ'որակէ Ճոնսընը եւ կ'եզրակացնէ.— «Այսօր Ճոնսընի պատկերը կ'այրենք, բայց վաղը Ճոնսընը ողջ-ողջ պիտի այրուի»: Եւ այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար զինադադարի յանձնախումբի խօսակցութեանց կարգին...

× Վերջապէս յիշենք թէ Ամերիկայի վերջին զօրակոչը տեղի ունեցած էր 1962–ին Քուպայի խորհրդային հրթիռներուն առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԴՈԼՈՒԽԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Մոսկուայի մէջ Յունուար 15ին մեռած է երգահան Ալեքսանդր Դոլուխանեան:

Ողբացեալը ծնած էր Թիֆլիս, 1910ին: Երաժշտական կրթութիւնը ստացած էր Թիֆլիսի երաժշտանոցը, իբրեւ դաշնակահար եւ երգահան, ապա 1933ին աւարտած է Լենինկրատի երաժշտանոցը:

1937ին կը փոխադրուի Երեւան եւ մինչեւ 1940 կը զբաղի ուսուցչութեամբ: 1940–41ին Մոսկուայի մէջ կը կատարելագործէ իր արուեստը: Համաշխարհային Բ. պատերազմի տարիներուն կը հաստատուի Երեւան, իսկ 1946էն մինչեւ իր մահը՝ Մոսկուա:

Յօրինած է բազմաթիւ գործեր, որոնց մէջ են «Սիֆոնիան», «Տօնական նախերգանք» եւ «Հայկական քափրիչիօ»: Ունի երգեր, դաշնակի քոնչերթօներ, ռոմանսներ եւայլն:

Վերջին գործը, որ մեծ յաջողութիւն գտած էր Մոսկուայի օփերային մէջ ներկայացուելով, «Գեղեցկութեան մրցոյթ» օփերան էր:

Իր կինն է ծանօթ երգչուհի՝ Զարիա Դոլուխանեան:

Իր մահով կ'անհետանայ տաղանդաւոր երգահան մը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախ ենք տեղեկացնելու հայ հասարակութեան, թէ Հայրապետական Պատուիրակ Գերաշնորհ Տ. Սերովբէ Արքեպս. Մանուկեանի առողջական վիճակը գոհացուցիչ է:

Սրբազան Հայրը մեկնեցաւ մօտակայ վայր մը, ուր լաւագոյն պայմաններու ներքեւ պիտի անցընէ իր ապաքինման շրջանը:

Այս առիթով, իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ եւ իր օրհնութիւնները կուտայ բոլոր անոնց, որոնք հեռագրու, նամակով, հեռաձայնով, մամուլով եւ այլ միջոցներով իրենց համակրալիր անձնուիրութիւնը ցոյց տուին իրեն հանդէպ:

ԴԻՒԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ նոր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է առջի օր: Եօթը մեռեալ եւ 48 վիրաւոր կայ:

ՊԵՐՆ–ՓԱՐԻԶ կառախումբը վարողը ամբաստանուեցաւ «ակամայ մարդասպանութեան» յանցանքով: Պարզուեցաւ թէ 130 –քիլոմեթր ժամական արագութիւն կ'ընէր, փոխանակ 90ի եւ խմած էր, ինչպէս փաստեց արեան քննութիւնը: Ծանօթ է որ արկածը պատճառ եղաւ երկու մեռեալի եւ 41 վիրաւորի որոնց 9ը ծանր են:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ նշանաւոր Սքոթլանտ Եարտը, հաւատարիմ իր համբաւին, գտաւ թղթատարական կառախումբին գողութեան գլխաւոր «հերոսը», որ յաջողած էր փախիլ, Պիրմինկէմի բանտէն: Երեսուն տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Գտնուեցաւ Քէպէքի մէջ, ուր Ուիլսըն հանգիստ կ'ապրէր իր ընտանիքին հետ:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Թեթի (նոր տարի) տօնին առթիւ Վիէթքոնկը եօթը օր զինադուլ որոշած է մինչ Հարաւային Վիէթնամը միայն 36 ժամ պիտի յարգէ զինադուլը:

ՅՈՅՆ Թերթերու հրատարակիչ Լամպրաքիս, որ հինգ օր առաջ ձերբակալուած էր, ազատ արձակուեցաւ, ինչպէս նաեւ Թէոտորաքիս:

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Քասթրօ կրնայ հրաժարիլ վարչապետի իր պաշտօնէն միայն կուսակցութեան նուիրուելու համար:

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ Գերագոյն Ատեանը ջնջեց 136 տարի հնութիւն ունեցող օրէնք մը, որ կ'արգիլէր տարբեր ցեղերու միջեւ որեւէ ամուսնութիւն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱՒԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Գերման Քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակցութեան կիսապաշտօն թերթը կը գրէր շաբաթ մը առաջ.—

Վարչապետը Հռոմ պիտի մեկնի յառաջիկայ ամսու առաջին շաբաթը, տեսակցելու համար երկու կարեւոր հարցերու շուրջ.

Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկային,

Խորհրդային նաւատորմին ներկայութիւնը Միջերկրականի մէջ։

Եուկոսլաւիոյ վարչապետը անցեալ շաբաթ Հռոմ գալով կը յայտարարէր. «Եուկոսլաւիա եւ Իտալիա միեւնոյն մտահոգութիւններն ունին Ադրիականի եւ Միջերկրականի մէջ, Կիպրոսի եւ Միջին Արեւելքի խնդիրներուն շուրջ մեր երկու պետութեանց տեսակէտները նոյնն են։

Ամբողջ դար մը պետութիւններ ջանացին փակ պահել նեղուցները նաւատորմերու առջեւ։ Փարիզի դաշնագրով «ուրիշ պետութեանց նաւերուն արգիլուած է Տարտանէլի եւ Վոսփորի նեղուցը մտնել, որքան ատեն որ Դուռը խաղաղութեան մէջ է, Ն. վեհափառութիւն Սուլթանը ոչ մէկ օտար պատերազմական նաւ պիտի ընդունի այդ նեղուցները»։

Այսօր Խորհ. Միութեան ռազմանաւերը կը շրջին Միջերկրականի մէջ Աղեքսանդրիայէն մինչեւ Ալժերիա։ «Տէյլի Թելեկրաֆ» խորհրդային ներկայութիւնը կը բաղդատէ սառնալեռի մը, որուն ծանրութիւնը կ՛աւելնայ 1960 Յունուար 9էն սկըսած, այսինքն այն օրէն ի վեր՝ երբ Մոսկուա Եգիպտոսի խոստացաւ Ասուանի ամբարտակին շինութեան օժանդակել։ Այժմ Մոսկուա կը թելադրէ վեհաժողով մը, գլխաւոր հարցը պիտի ըլլայ արաբական հրամանատարութեան միութիւն հաստատել, Միջին Արեւելքի տագնապին քաղաքական լուծում մը գտնելու համար։ «Մոսկուայի թելադրութեան նպատակը բացայայտ է, եթէ արաբական հրամանատարութեան միութիւն մը հաստատուի, Մոսկուա դիւրութեամբ պիտի ամրացնէ իր դիրքը բարեկամ երկիրներու մէջ եւ պիտի կարենայ թափանցել Քուէյթի, Մարոքի, Թունուզի, Սէուտական Արաբիոյ մէջ, որոնք հակառակ են խորհրդային թափանցման։ Արեւմտեան ազդերն ալ անուղղակի նպաստեցին այս թափանցման եւ նաւատորմին Միջերկրականի մէջ ներկայութեան»։

Անգլիական թերթը Գահիրէէն կը ստանար կարեւոր տեղեկութիւն մը. «Ալժերական կառավարութիւնը Մերս էլ Քեպիրի նաւային խարիսխը պիտի ձգէ խորհրդային նաւատորմին։ Այս աւազանը Միջերկրականի ամէնէն կարեւոր նաւային խարիսխն է»։

Մոսկուայի օդանաւերը խարիսխներ ունին Ալժերիոյ, Եգիպտոսի եւ Եմէնի նաւահանգիստին մէջ։ Խորհ. Միութիւնը կը ջանայ հաստատուիլ նաեւ Կարմիր ծովու վրայ եւ Ադէնի զօրանոցներէն կը ստանայ օդանաւային ուժերուն խնկութիւնը, օգնելու համար հանրապետական բանակին, արքայական ուժերուն դէմ։

«Խորհ. սպաներ կը հպարտանան, թէ Ատլանտեան պաշտպանումը խորտակած են, կը հսկեն Կասպից եւ Միջերկրական ծովերուն վրայ, Թուրքիա կը մնայ երկու կրակի մէջ։ Ծովային եւ օդային ուժերով Մոսկուա կը սպառնայ արեւմտեան զինակցութեան կենսական հաղորդակցութեանց։ Այսպէս կը կղզիանան Թուրք, յոյն եւ իտալական խարիսխները։ Քարիւղի հանքերն ու ճամբաները կը մնան հըսկողութեան տակ։ Կը քաջալերուին միջերկրականեան երկիրներու ձախակողմեան կուսակցութիւնները»։

Վերադառնանք պատմութեան։

Կիպրոսի համաձայնութեամբ «եթէ ապագային Ռուսիա փորձ մը ընէ գրաւելու Ն. Վ. Սուլթանին ասիական երկիրներէն որեւէ մէկը, Անգլիա կը խոստանայ միանալ Ն. Կ. Վ. Սուլթանին՝ զէնքի զօրութեամբ պաշտպանելու զանոնք։

«Փոխարէնը Ն. Կ. Վ. Սուլթանը կը խոստանայ Անգլիոյ այդ երկիրներուն մէջ ներմուծել պէտք եղած բարենորոգումները քրիստոնեայ եւ այլ հպատակներու պաշտպանութեան համար»։

Ի՞նչպէս պիտի պաշտպանէր այդ նահանգները, անցնելով նեղուցներէն Սեւ ծով եւ սպառնալով ռուսական նաւահանգիստներուն։ Ուստի համաձայնութիւն մըն ալ պէտք էր, նեղուցներէն անցքին համար։ Անգլիա կ՛ըմբռնէ ատիկա, կը դիմէ սուլթանին, որ կը մերժէ նոր համաձայնութիւն մը կնքել։

Ազատական կուսակցութիւնը կը յաղթէ վերջին ընտրութեանց, Կլատսթըն վարչապետ է, Կրանվիլ արտաքին գործոց նախարար, Պոլիս կը ղրկուի դեսպան Կոշէն։ Կլատսթըն եւ Կոշէն համաձայն են Կիպրոսը վերադարձնելու Թուրքիոյ։ Թագուհին կ՛ընդդիմանայ, Պահպանողականներ բուռն քննադատութիւններ կ՛ընեն։

Ռուսիա անտարբեր չի մնար, կը վախնայ որ սուլթանը կ՛արտօնէ Տարտանէլի անցքը անգլիական նաւատորմին։ Կը ղրկէ Պերլին ուշիմ դեսպան մը։ Բանակցութիւնները կը յանգին երեք կայսրերու համաձայնութեան.

«Երեք արքունիքները կը ճանչնան Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն փակումի սկզբունքին փոխադարձաբար պարտաւորիչ եւ եւրոպական յատկանիշը, հիմնուած միջազգային իրաւունքի վրայ, հաստատուած դաշնագրերով եւ ամփոփուած Պերլինի վեհաժողովին մէջ 12 Յուլիսին (գլուանագիր 19) Ռուսիոյ երկրորդ լիազօր պատուիրակին կողմէ։

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Է.

(Շարունակութիւն գերման գնդապետ Շթանկէի Տեղեկագրին)

«Գերման հիւպատոսը, իր պաշտօնեաներուն միջոցով քանի մը անգամ հայ բաժնեց, գերման պաշտօնեաները տեղեկագրեցին տարագրեալներուն թշուառ վիճակը, չափազանց տխուր գոյներով։

«Անառարկելի կերպով հաստատուած է, որ տարագրուած այս Հայերը, առանց բացառութեան, Մամախաթունի (Դերջանի) մէջ այսպէս կոչուած «կամաւոր» չէթէներու, աշիրէթներու եւ նման թափառաշրջիկ ոճրագործներու կողմէ սպաննուած են։ Եւ այդ՝ իրապէս զինուորական պահակներու թէ՛ թոյլտուութեամբը եւ թէ գործակցութեամբը։

«Վալին այդ իրողութիւնները թեթեւցնելով, պատմեց գերման հիւպատոսին, անշուշտ սեղմ եւ սահմանափակ ձեւով մը։ Յետոյ հիւպատոսը այս ոճիրներուն մանրամասնութիւնները իմացեր էր ծերունի Հայէ մը, որ վիրաւորուած եւ փախած եկած էր։

«Հիւպատոսարանի (գերման) ծառաներէն պատերազմական կամաւոր Շլիմմէ տեսած էր մեծ թիւով դիակներ։

«Յունիսի սկիզբը (1915) Էրզրում քաղաքի Հայերուն տարագրութիւնը սկսած էր։ Կառավարական օրկանները, ոստիկանական վարչութիւնները, որոնք պարտաւոր էին հսկել օրէնքի ու կարգ-կանոնի, անտեսեցին այս բոլորը, ու իրենք անգթութեան օրինակ հանդիսացան, գործեցին անպատկառ, հակաօրինական եւ անասնային վայրագութեամբ։

«(Վայրենութեանց) մասնակից եղող այդ Թուրքերը, (հայ) ժողովրդին հանդէպ գառն ատելութիւն ցոյց տուին, զանոնք օրէնքէ դուրս նկատեցին։ Այդ մասին կան բազմաթիւ իրողութիւններ։ Կառավարութիւնը այդ տարագրեալներուն

«Միասնաբար պիտի հսկեն որ Թուրքիա ոչ մէկ բացառութիւն ընէ այս կանոնին ի նպաստ կառավարութեան մը շահերուն, նեղուցները կազմող իր կայսրութեան մէկ մասը տրամադրելով պատերազմող պետութեան մը զինուորական գործողութեանց (18 Յունիս 1881)։ Զեշէնի, Պիզմարք, Սապուրոֆ։

Դաշնագիրը խիստ գաղտնի կը մնայ, բայց անուղղակի կը հաղորդուի Բ. Դրան։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

հանդէպ ամենադոյզն օգնութիւնն իսկ չըրաւ, եւ փոլիսները, ոստիկանները կը վարուէին անոնց հետ, ըստ իրենց քմահաճոյքին եւ իրենց հակումներուն, եւ ըրին ամէն բան աւելի բազմապատկելու համար Հայերուն կրած տանջանքները։

«Այն կարգ մը անձերը, որոնց տարագրութիւնը յետաձգուած էր եւ արտօնութեան թուղթեր տրուած էին, քանի մը օր ետքը ջնջեցին անոնց արտօնագրերը, եւ նոր հրամանով մը տարագրեցին բոլորը, ողբալի պարագաներու տակ, դիշերէն մինչեւ առաւօտ։

«Այդ մասին որեւէ առարկութիւն կամ գանգատ ոչ մէկ արժէք ունէր, եւ եղած չարագործութիւնները նկատի չէին առնուեր։

«Կառավարութիւնը, տարագրեալներուն համար որոշ տեղ ճշդած չէր (2)։ Լքուած էին անոնք, տխուր վիճակի մէջ։ Փոխադրութեան եւ ապրելու միջոցներ չկային։ Գիները այնքան բարձրացուցած էին, որ ոչ ոք կարող էր վճարել։ Իրրեւ պահապան, ստորին, թունաւոր անձեր ընկերացած էին անոնց, իբր թէ զանոնք պաշտպանելու, բայց ոչ մէկ պաշտպանութիւն տուին եւ յետոյ բոլորը վտանգի մէջ ձգեցին։

«Ինչպէս ամէնքը գիտեն, ճամբաներու վրայ անապահովութիւնը այնպիսի աստիճանի հասաւ, որ իշխանութիւնները չուզեցին ապատել (հայ տարագրեալները) ջարդէ, ամենափոքր օժանդակութիւն չըրին, թոյլ տալով որ անոնք բնաջնջուին եւ ոչնչանան։

«Տրապիզոնի մէջ, երբ Հայերուն տարագրութեան հրամանը հաղորդուեցաւ, արգիլուեցաւ անոնց իրենց սեփականութիւնները ուրիշին փոխանցել, ծախել եւ կամ իրեղէններ իրենց հետ տանիլ։

«Էրզրումի գերման հիւպատոսարանին պատերազմական կամաւոր Շլիմմէ, որ պաշտօնական յանձնարարութեամբ, հիւպատոսարանին կողմէ, ճամբորդութիւն մը կը կատարէր Տրապիզոն երթալու համար, Բաբերդի եւ Երզնկայի վրայով, Տրապիզոնի մէջ տեսած էր, որ ոստիկանները ոստիկանատանց մէջ տարագրեալներու թեւերուն տակ գտնուած ծրարները վար կը դնէին։

«Ինչ որ վերեւը յիշեցինք, բաւական է աղօտ գաղափար մը կազմելու համար այն վայրագ գործելակերպերուն մասին, որ գործադրուած են Հայերուն դէմ։ Բազմաթիւ իրողութիւններ կան որոնց մանրամասնութիւնները մեր տրամադրութեան տակ են։

«Կառավարութիւնը այս իրողութիւն -

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Արիֆ Էֆէնտի որ մինչեւ այդ ատեն իր զաւկին յանցաւորութեանը համոզուած կը թուէր, անոր այս բուռն ու անդրդուելի բողոքէն զգածուեցաւ, հասկցաւ թէ իր զաւակը ճակատագրային դիպուածի մը զոհ կ՛երթար, ուստի ոտքի ելաւ եւ դրասեղանին մօտենալով՝ պահ մը ցած ձայնով խօսեցաւ Մէհմէտ փաշայի հետ, որ իր խօսքերուն գլխի հաւանութեան շարժումներով կը պատասխանէր։

Երբ իրենց խօսակցութիւնը աւարտեցին, փաշան ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Ահա մենք կը մեկնինք ու ձեզ առանձին կը թողունք ձեր հօրը հետ, դուցէ ինչ որ մեզի չուզեցիք խոստովանիլ անոր կրնաք ըսել առանձին, միայն թէ պէտք կը զգամ իմացնելու որ ձեր կեանքը ձեր ճշմարտախօսութենէն կախեալ է։

Ու Մէհմէտ փաշա այս սպառնալիքը ընելէ ետքը, մեկնեցաւ Իզզէթ փաշայի հետ որ բնաւ բերանը չէր բացած։

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եէնի Մահալլէի մէջ պաշարուած եւ յետոյ անակնկալ կերպով խոյս տուած չորս անձերու անյայտացումը չանթահարած էր Ապտիւլ Համիտը։ Ոստիկանութեան նախարարը եւ պալատական թիկնապահները երբ իրենց արշաւանքէն ձեռնունայն վերադառնալով՝ սկսած էին մանրամասնօրէն պատմել գլուխնուն եկած ձախողանքը, Ապտիւլ Համիտ սոսկալի բարկութեան մը մատնուած էր։

Օրերէ ի վեր այդ խորհրդաւոր ոճիրներու սարսափին տակ կ՛ապրէր, գիտնալով որ անոնք սովորական ոճրագործութիւններ չէին, այլ քաղաքական անծանօթ նպատակի մը հասնելու համար չափուած ձեւուած ծրագրի մը կանոնաւոր գործադրութիւնը որ անայլայլ պաղարիւնութեամբ մը կը կատարուէր, իր իսկ աչքերուն տակ, մինչեւ այն ատեն նմանը չտեսնուած յանդգնութեամբ մը։

Ի՞նչ էր այդ քաղաքական նպատակը։ Ասիկա շատ դժուար չէր գուշակել։ Վերջ մը դնել այն բռնակալ ըէժիմին որուն տակ Թուրքիա կը հեծէր քառորդ դարէ ի վեր եւ որուն առանցքն ու կեդրոնն էր բուն իսկ ինքը։ Այսպէս ուրեմն, կռիւը կը մղուէր իր անձին դէմ. Ապտիւլ Համիտ այս մասին կասկած չունէր եւ ասոր համար էր որ խորհրդաւոր ոճիրներու յայտնութենէն ի վեր՝ սարսափի մատնուած՝ ժամ առաջ կ՛ուզէր ձեռք անցընել մութին մէջ գալող այն մարմինը որ կը համարձակէր, տիրող ընդհանուր սարսափին մէջ, գլուխ բարձրացնել։

Եւ ահա ճիշդ այն րոպէին որ կը յուսար այդ թաքուն զօրութիւնը իր ճանկին մէջ ունենալ, անիկա գիւթական ոգիի մը պէս, իր աչքերուն տակ կ՛անյայտանար։

Երբ ձախողանքի լուրին տակ իր դըժգոհ բարկութիւնը քիչ մը մեղմացած էր ու կարող եղած էր պաղարիւնութիւնը գտնել, իր քով կանչել տուած էր Թահսին փաշան զոր պահ մը առաջ, կատաղութեան նոպայի մը մէջ, դուրս վռնտած էր իր ներկայութենէն, անլուր նախատինքներ տեղալով անոր գլխին։

— Հիմա, անմիջապէս, Եէնի Մահալլէ մարդ ղրկեցէք ու այդ տունը այրել տուէք, հրամայած էր, տան մէջ գտնուած հորը, մինչեւ բերանը քարով լեցնել տալէ ետքը...։

Հրամանը, բնականաբար, ինչպէս գիտենք, իրենց նաւակին մէջէն, Պէյքօզի բացերը, տեսած էին իրենց տան այրիլը։

Ապտիւլ Համիտ իր ճիւաղային խելքովը կրցած էր կռահել թէ այդ մարդիկը տան մէջէն անյայտացողը հորն էր ծածուկ թաքստոցով մը։ Զայն քարով լեցնել տալով կը յուսար զանոնք յաւիտեան թաղել անոր մէջ։ Արդարեւ խելացի գաղափար, միայն թէ քիչ մը ուշ մնացած։

Ինքն ալ զգացած էր այդպէս ըլլալը եւ հրամանը արձակելով չէր գոհացած ու նորէն իր կատաղութիւնը թափած էր շուրջը գտնուողներուն գլխուն։

Բարեբախտաբար արշալոյսին մօտ փախստականներու ձերբակալման մասին նոր յոյսեր ունեցած էին։ Պարտիզպան Խօմէր, ինչպէս տեսանք, թիկնապահ Զիափաշայէն հինգ ոսկի նուէր ստանալէ ետքը, յուսահատ ու գլխիկոր մեկներ էր այն տունէն ուր կը յուսար վերջնական յաղթանակ մը տանիլ։ Բայց Խօմէր, տունէն մեկնելով հանդերձ, տակաւին չէր ուզած ինքզինքը բոլորովին պարտուած համարիլ։ Յամառութեամբ շրջեր էր տան բոլորտիքը, հետք մը, նշան մը գտնելու համար, յետոյ լերան կողմէ բարձրացեր էր բաւական վեր ու հոնկէ դիտեր էր շրջակայքը որ լուսնի լուսով լուսաւորուած էր։ Հեռուն՝ Ֆըրըլտաքի կողմերը, ծառերու ստուերներուն տակ կարծեր էր նշմարել մէկ քանի մարդկային կերպարանքներ որոնք արագ արագ կը հեռանային։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(34 – Շար.)

ները գաղտնի կը պահէ եւ կամ շատ թեթեւ կերպով կը ներկայացնէ»:

Աչքի առջեւ ունենալու համար կացութիւնը, խրողութիւնը հետեւեալն էր.— Երզրումի առաջին կարաւանը դրկուեցաւ Յունիս 3–16, 1915, ուղղակի Խարբերդի ուղղութեամբ, Խարբերդի ճամբով: Այդ կարաւանին մէջ էին քաղաքին հայ ականաւորները եւ կարեւոր անձնաւորութիւններ: Անոնք իրենց հետ տարած էին բանակաչափ անհրաժեշտ ծրարներ: Բոլոր այրերը, առանց բացառութեան, սպաննուեցան: Վայլին միայն 13 անձերու անունները յիշեց: Խլեակներէն կիներ եւ շատ փոքր մանուկներ միայն Խարբերդ հասած էին: Զափահաս աղջիկները անապահովութեան մէջ մնացած էին:

Յաջորդական կարաւանները դրկուած էին՝ Պայպուրթի եւ Էրզինճանի (Երզնկա) վրայով, եւ անկէ անդին ալ, Քէմախի ուղղութեամբ եւ Եփրատի հովիտէն աւելի վտանգաւոր ճամբաներէ, դէպի Խարբերդ, դէպի Ուրֆա:

Տրապիզոնի հայ այր մարդիկը, լեռներու մէջ տարուած են, մեկուսացուած եւ զինուորականներու մասնակցութեամբ սպաննուած են: Մնացեալ կիները, որ բալի վիճակի մէջ քշուած են Երզնկայի ուղղութեամբ: Թէ ի՞նչ պատահած է անոնց, մինչեւ այժմ անծանօթ կը մնայ:

Տրապիզոնի մէջ հայ այր մարդիկը դէպի ծով տարած են եւ մակոյկներու վրայէն ծով նետած, ծովամոյն ըրած են: Տրապիզոնի եպիսկոպոսը, Էրզրում պատերազմական ատեանին կը տանինք ըսելով, ճամբու ընթացքին, թէ՛ եպիսկոպոսը եւ թէ իր գաւազը խեղդամահ ըրած են (Հօտրօսէլթ): Հայ զինուորական բժիշկ մը նոյնպէս Տրապիզոնի եւ Պայպուրթի միջեւ սպաննած են:

Էրզինճանի Հայերը հսկողութեամբ քշուած են մինչեւ Քէմախի Եփրատի հովիտի կիրճը՝ եւ հոն ջարդած են: Հաւատի աղբիւրէ տեղեկագրուած է որ հոն պատրաստ կեցած կառքերուն վրայ դիակներ բեռցած, նետած են գետին մէջ:

Երզնկայի Առաջնորդը, իր հաւատարիմներուն ընկերացած էր, անոնց նման մահացուած է:

Էրզրումի մէջ, շատ քիչ Հայեր ձգուած էին: Նախապէս ըսուած էր թէ կարգադրութիւն եղած է որ այրերու պաշտպանութիւն չունեցող կիները եւ երախաները պիտի մնային քաղաքին մէջ, սակայն յետոյ, այդ հրամանը ջնջած են եւ անոնց ալ աքսորը գործադրուած է նոյն վայրագութեամբ: Նոյնիսկ այն անձերը, որոնց պէտք ունէին՝ բանակը կամ քաղաքային իշխանութիւնները, եւ կամ խիստ կարեւոր արհեստաւորներ էին, ինչպէս երկաթագործները, կառապանները, հիւանդանոցի, դրամատան եւ կամ կառավարութեան պաշտօնեաներ, եւ կամ զինուորական բժիշկներ, բոլորը անդթօրէն աքսորուած են:

Ըսենք որ այս Հայերուն տարագրութիւնը, Էրզրումի մէջ, իրր պատերազմական զօրի, օրինական ձեւով ընդունելի էր, որպէս զինուորական անհրաժեշտութիւն, մինչդեռ զանազան վայրերու մէջ, անոնք «անվստահելի են» ըսելով, տարագրած են: Օրինակի համար ըսած են որ Վանի, Պիթլիսի եւ Մուշի մէջ «ապստամբած են», «հեռագրի գծեր կտրած են», «լրտեսական գործ կատարած են», մինչդեռ Էրզրումի ժողովուրդը մինչեւ վերջ խաղաղ եւ հանդարտ մնացած էր: Թերեւս ըսեն, որ Ռուսերը կը մօտենային: Բայց եւ այնպէս անոնք ինքզինքնին բնաւ ապահով զգացած չէին: Այրերէն զէնք գործածելու կարող անձերէն, համեմատաբար շատ քիչերը պահուըտած են: Մասնաւոր պատճառ բնաւ չկար ապստամբութենէ վախնալու: Սակայն, կառավարութիւնը այնպիսի սուտ զրոյցներ տարածած էր, թէ անպայման պէտք է բոլորը ոչնչացուէին: Եւ վերին Հրամանատարը հրամայած էր: Բայց վստահելի անձերուն կեանքը եւ սեփականութիւնները պէտք է պաշտպանուէին: Անոնք որ որեւէ յանցանք չունէին, անոնք ոչնչացուած են: Արդարութիւնը եւ պարտականութիւնը այն էր որ յանցաւորները դատի ենթարկուէին, ինչ որ չէ եղած: Հարիւրաւորներ եւ հազարաւորներ ուղղակի սպաննուած են: Եւ իշխանութիւնները յափշտակած են բռնութեամբ անոնց լքեալ գոյքերը (տուն, խանութ, մթերք, ապրանք, անական կահկարասիներ):

Միայն եկեղեցիին մէջ գիզուած էին՝ 150·000 ոսկի արժէքով առարկաներ: Նոյն ժամանակ անմարդկային կերպով տարագրութիւններ կ'ըլլային. կիները զրկուած՝ իրենց այրերու պաշտպանութենէն, ի վերջոյ, նոյնիսկ իսլամացող Հայերն ալ «կասկածելի» նկատած էին»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԾԱՆՕԹ (1).— Վալիին անունը՝ Թահսին պէյ է:

ԾԱՆՕԹ. (2).— Որովհետեւ տարագրութեան նպատակը բնաջնջում էր եւ ոչ թէ մասնաւոր տեղ մը բնակեցնել:

ՋԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Խորհուրդը 1967 տարուան ընթացքին կատարած է հետեւեալ յատկացումներն ու օժանդակութիւնները ի նպաստ հայկական ձեռնարկներու:

	Ամերիկեան տոլար
1) Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Միութիւն Յատկացում Քեսապի ամառնային կայանի շինութեան համար	5·000
2) Պատրիարքարան Հայոց, Կ. Պոլիս Պատրիարքարանի զիւանագիր մատեաններու դասաւորման նպատակով եղած յատկացում 1967, 1968 և 1969 տարիներուն համար	5·400
3) Հայկական կապ. խաչ, Փարիզ Նպաստ Պէլֆոնթէնի մանուկներու արձակուրդի կայանի ջեռուցումը բարելաւելու եւ ընդարձակելու համար	3·700
4) Նիւ Եորքի նորաշէն Մայր Տաճար եւ Մշակութային Կեդրոն Դասարաններու շինութեան համար կատարուած յատկացում	45·000
5) Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարան Հայոց Սկիւտարի Ս. Խաչ Եկեղեցիի ջեռուցման յատուկ՝ վառարաններու համար եղած նպաստ	2·500
6) «Հայկ. Երաժշտութեան Բարեկամներ» Պուէնոս Այրէս, Արժանթին Օժանդակութիւն Միութեան անհրաժեշտ կարիքներուն համար	3·000
7) Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Յակոբ Հիւանդանոց, Պոլիս Յատկացում հիւանդանոցը Ք. ճառագայթ լման կազմով օժտելու համար	23·800
8) Սուրբ Փրկիչ Հիւանդանոց, Ետիգուլէ, Կ. Պոլիս Գիտական ու բժշկ. գործիքի եւ կազմածի հայթայթումի ծառայող նպաստ	50·000
9) Սկիւտարի Սուրբ Խաչ Դպրեվանք, Կ. Պոլիս Դպրեվանքը լուսցքի մեքենայի լման կազմածով մը օժտելու նպաստ	4·500
10) Կաթողիկոսարան Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, Լիբանան Նպաստ նոր տպարանի շինութեան յատուկ	50·000
11) Երուսաղէմի Պատրիարքարան Հայոց Յունիս ամսուան ռազմական գործողութիւններու պատճառած նիւթական տագնապը մեղմացնելու համար կատարուած օժանդակութիւն	14·000
12) Վիեննահայ խորհուրդ, Աւստրիա Յատկացում որպէսզի յարկաբաժիններէ բաղկացեալ նախկին տունը բարեփոխուի եւ ծառայէ իբրեւ ուսանողական եւ մշակութային կեդրոն	8·500
13) Սկիւտարի Ս. Խաչ Դպրեվանք, Կ. Պոլիս 1967-68 եւ 1968-69 տարեշրջաններուն համար վերանորոգում Հիմնարկութեան կողմէ նախապէս կատարուած տարեկան 15·000 տոլարի յատկացումին	30·000
14) Հայկ. Դպրեվանք - Ուսումնարաններու յատուկ կրթաթոշակներ 1968–69էն մինչեւ 1971–72, այս չորս տարիներու վերաբերող Հայկ. հոգեւոր ճեմարաններու ի նպաստ կատարուած յատկացում	60·000
15) Հին Ձեռագիրներու Մաշտոցի Անուան Մատենադարան, Երեւան Արտասահմանէն հայթայթելի գիտական գիրքերու եւ հրատարակութիւններու համար սահղծուած յատուկ վարկ	10·000
16) Գիտական հաստատութիւններ, Հայաստան Երեւանի Աստղադիտութեան եւ Աստղաֆիզիքայի Ինստիտուտի, ու Պետ. Համալսարանին կատարուած յատկացում՝ գիտական հետազօտութեան գործիք եւ կազմածներ հայթայթելու համար	80·000
17) Հ.Բ.Ը. Միութեան Պէյրութի Բուժարան Ատամնաբուժական կազմածքի յատուկ վարկ	3·500
18) Հայ Եկեղեցւոյ եւ վարժարանի խորհուրդ, Մուսուլ, Իրաք Զաքոյի վարժարանին կատարուած յատկացում նոր շէնքի մը կառուցման համար	28·000
19) Թեհրանի Հայոց Թեմական խորհուրդ Թեհրանի Արաքս եւ Դանայի Ազգ. վարժարաններու նոր շէնքի կառուցման համար եղած նպաստ	100·000
20) Կաթողիկոսարան Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, Լիբանան Նպաստ Անթիլիասի Մարտիկեան վարժարանը ընդարձակելու համար	12·000
21) Հայկական Համայնք, Հոմս Սուրիա Յօգուտ նոր վարժարանի շէնքին կառուցման	15·000
22) Համալսարանական կրթաթոշակներ հայ ուսանողներու Յաւելուածական յատկացում 1967–68 տարեշրջանի համալսարանական կրթաթոշակներու ընդհանուր վարկերը լրացնելու համար	120·000
23) Համալսարանական կրթաթոշակներ հայ ուսանողներու Նոր յատկացում 1968–69 տարեշրջանի համալսարանական կրթաթոշակներու համար	700·000
24) Հայ Աւետարանական վարժարան, Տէրղուբի, Աթէն Տէրղութիի մէջ վարժարանի նոր շէնքի կառուցման համար եղած նպաստ	8·000
25) Հաուըրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութիւն, Հալէպ 1968 եւ 1969 տարիներու յատուկ յաւելեալ նպաստ Հալէպի հայ դպրոցական աշակերտներու ատամնաբուժական խնամքի մատակարարութեան համար	7·500
26) Երեւանի Պետ. Համալսարան Արտասահմանէն հայթայթելի գիրքերու համար ստեղծուած յատուկ վարկ	10·000
Գումար Ամերիկեան տոլար	1·399·400

Ամփոփում Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատարուած յատկացումներուն

Գումար՝ մինչեւ 31 Դեկտ. 1966 կատարուած յատկացումներու	10·062·604
Գումար՝ 1 Յուն. 1967էն մինչեւ 31 Դեկտ. 1967 կատարուած յատկացումներու	1·399·400
Ընդհանուր գումար Հիմնարկութեան կատարած յատկացումներուն մինչեւ 31 Դեկտ. 1967	
Ամեր. տոլար	11·462·004

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

15 Յունուար 1968, Լիզպոն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Թաքստոց մը բացուեցաւ. այս թաքստոցը պատին անկիւնին եւ բուխերիկին ցցուած մասին մէջտեղը շինուած տեսակ մը շինծու պահարան մըն էր: Այս թաքստոցին մէջ քանի մը հնոտիներ կային. կապտագոյն կտաւէ թիկնոց մը, հին բանթալոն մը, հին պայուսակ մը եւ երկու ծայրը երկաթով գաւազան մը: Անոնք որ տեսած էին Ժան Վալժանը Տ...էն անցած ժամանակ, այս ողորմելի հագուստին ամէն մէկ կտորը դիւրաւ պիտի ճանչնային:

Պահած էր այս հնոտիները, ինչպէս պահած էր նաեւ արծաթեայ աշտանակները՝ իր նախնական վիճակը յիշելու համար: Միայն թէ հնոտիները կը պահէր, վասնզի թիարանէն եկած էին, եւ աշտանակները կը ցուցնէր՝ վասնզի եպիսկոպոսէն եկած էին:

Գաղտնապէս դէպի դուռը նայեցաւ անգամ մը, կարծես վախնալով որ չբացուի, թէեւ պարզունակով մը գոցուած էր. յետոյ ուժգնակի եւ յանկարծական շարժումով մը, երկու թեւովը մէկէն հնոտիները, գաւազանը, պայուսակը առաւ, եւ ամէնն ալ կրակը նետեց առանց եւ ոչ անգամ մըն ալ նայելու այն իրերուն զորս այնքան տարիներէ ի վեր մեծ երկիւղածութեամբ եւ մեծ վտանգով պահած էր:

Թաքուն պահարանը նորէն գոցեց, եւ ամենամեծ զգուշութիւններով մեծ կարասի մը անոր առջեւ հրեց՝ դուռը պահելու համար, թէեւ այս զգուշութիւնները աւելորդ ըլլային քանի որ ալ բան մը չկար պահարանին մէջ:

Քանի մը մանրերկրորդէ ետք սենեակը եւ դիմացի պատը կարմիր եւ դողդոջուն լոյսերով լուսաւորուեցան: Ամէնն ալ կ'այրէր. փշոտ գաւազանը կը շառաչէր եւ սենեակին մինչեւ մէջտեղը կայծեր կ'արձակէր:

Պայուսակը երբ վառելով մոխիր եղաւ իր պարունակած սոսկալի հնոտիներուն հետ, մոխիրին մէջ բան մը տեսնուեցաւ որ կը փայլէր: Ծռելով նայող մը դիւրաւ պիտի տեսնէր թէ արծաթեայ դրամ մըն էր այդ: Անշուշտ այն երկու Փրանքնոց դրամը որ պզտիկ Սավուացիէն գողցուած էր:

Բայց չէր նայեր կրակին եւ կը քալէր՝ միշտ միեւնոյն քայլով երթեւեկելով:

Յանկարծ աչքերը երկու արծաթեայ աշտանակները տեսան, զոր կրակին լոյսը շմինէին վրայ վեր ի վերոյ կը շողացնէր:

— Աղէկ որ տեսայ, ըսաւ մտաւորապէս. անոնք ալ տակաւին կատարելապէս Ժան Վալժան կը նշանակեն: Պէտք է ջնջել:

Աշտանակներն ալ առաւ:

Շուտով անոնց ձեւը փոխելու եւ անճանաչելի զանգուած մը ընելու չափ կրակ կար տակաւին:

Դէպի վառարանը ծռեցաւ եւ պահ մը տաքցաւ: Եթէ վայրկեան մը եւս անցած ըլլար, աշտանակները արդէն կրակը նետուած պիտի ըլլային: Նոյն վայրկեանին կարծեց ձայն մը լսել իր ներսէն, որ կը պոռար.— Ժան Վալժա՛ն, Ժան Վալժա՛ն:

Մազերը անկուեցան, նմանեցաւ այնպիսի մարդու մը որ ահարկու բան մը կը լսէ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Զէնոդեան (Թաուլէօզէն) 20 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆ. կը նուիրեն Որբերու Օգն. Մարմնին, իրենց սիրելի խնամիին Գ. Կիւլպէնկեանի մահուան առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչու-թեան շրջանը լրացած ըլլալով, Յունուար 28 Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Օ-հանջանեան սրահը:
Կը խնդրուի ժամադրութիւնը յարգել:
ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում, Բ) Նոր վար-չութեան ընտրութիւն եւ յարակից հար-ցեր:
Ծանօթ.— Ոչ անդամները կրնայ ներ-կայ ըլլալ իբր ունկնդիր:

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան:

ՀԱՃԵԼԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Անարատ Յղութեան Քոյրերուն տեսչութեան կողմէ, այս Կի-րակի ժամը 16ին, Ժողովրդապետական սրահին մէջ՝
69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս
Առնուվիլ–լէ–Կոնէս
Կառ տիւ Նորէն՝ կառախումբ ժամը 15,10ին իջնել՝ Վիլիէ–լը–Պէլ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վիէ-նի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ ժամը 21ին, Վիէնի Սալ տէ Ֆէթի մէջ:
Նուագախումբ ՓԻԷՌ ՅԱՌԱԼ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին կորսուած է Աշոտ Ստեփանի Խաչատրեանը, որ ծնած է 1911 թ. Ար-տաշատ գիւղը: Զաւակները՝ Հրանտ (Թոթօ), Ջուլիէտտան եւ Էմման կարօ-տով կը փնտռեն իրենց հայրը: Տեղեկու-թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հե-տեւեալ հասցէով՝
Leyli Dechkoyan
Barekemytiun 47
Erévan, Arménie S. S. R.

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի օրերը, 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնա-սփռում կը կատարուի Վատիկանի Ռա-տիօկայանէն, երեկոյեան ժամը 16·50ին, իտալական ժամով՝ որ կը պատասխանէ Միջին – Արեւելքի եւ Պալքանեան եր-կիրներու ժամը 17·50ին, իսկ Հա-յաստանի ժամը 19·50ին:
Վերոյիշեալ ձայնասփռումը կը կա-տարուի հետեւեալ ալիքներու վրայ. Կարճ ալիք 25,55 եւ -9,84 մեթր — Մի-ջին ալիք՝ 196 մեթր:
Սիրով կ'ընդունուին ոչ – քաղաքական բնոյթ ունեցող բոլոր լուրերը:
Adresse : Sezione Armena
Radio - Vaticana (Roma)

×

Ամէն ամսուան 3րդ Կիրակին, ժամը 10·30ին հայկական պատարագ Վատիկա-նի ձայնասփիւռէն (31 մեթր, կարճ ա-լիք):

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահ-ներուն մէջ: 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ:
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ պարախումբ՝ ղեկավարու-թեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:
Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք 10 ֆր. Ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները, հեռ. 033–0212

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻՒԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական բացառիկ ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողո-վը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրա-կարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Տրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէի, եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, այս Շա-բաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Վար-դան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրի-կուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքա-տեղին:

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաս-տան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (27 Յունուար) ժամը 21ին ընկ. Յ. Էսկիճեա-նի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:
Ներկայ կ'ըլլայ Տրջ. Կոմիտէի ներկա-յացուցիչը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակեր-պէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժան Կուժոն):

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

Պարանցիկ երեկոյթ, ՍՕՍԻ պարա-խումբի, Փետրուար 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագա-յին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մուրատ Ռափայէլեան Ուսումնասիրաց Մարսէյլի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Փետրուար 11ին
ՄՈՒՐԱՏԻ
մահուան յիսնամեակին լ յիշատակ:

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը
Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ
Կիրակի, Մայիս 5ին

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժա-մով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29:
Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19·30էն 20:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ – Վէ – Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելու-մի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը:

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Բացառիկ պատրաստութեամբ եւ նոր ու խնամուած ծաւալով լոյս տեսաւ

1968 Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ — Գին 7 ֆր.
Ապսպրանքներու համար դիմել՝ Mr. HOVSEPIAN G.
51, Bd. des Grands Pins
13 — MARSEILLE (10e)
C. C. P. 25.42.89 - Marseille

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens du IVe au XVIIe siècle

par
EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. Morancé — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, Paris 20e
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:
ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՂԹԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, Rue de Trévise
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 28 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11122 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.122

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Բ.

Ի՞նչ ըրին անցեալին եւ ի՞նչ կ'ընեն այսօր Ամերիկայի մեր հայրենակիցները ձուլման առաջքն առնելու համար :

Հին սերունդին համար կորսուելու վտանգ չկար : Թրքահայաստանէն Նոր Աշխարհ գաղթողները չափահաս երիտասարդներ էին, հայկականութեամբ օծուն : Անոնք չէին կրնար մոռնալ կամ ուրանալ իրենց ծագումը :

Երբ գաղութը մեծցաւ եւ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուեցան, օտար ազդեցութեանց դէմ պայքարելու եւ ազգապահպանումը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար մեր հայրենակիցները դիմեցին ինքնապաշտպանութեան միջոցներու :

Ու հետեւելով տեղացիներու օրինակին, ինչպէս նաեւ հայկական հին աւանդութեանց, ամէն բանէ առաջ հիմնեցին եկեղեցիներ :

Մեր պետականութիւնը կորսնցնելէ ետք դարերով եկեղեցիին ենք փարած, մեր ազգութիւնը պահպանելու համար :

Երկրորդ ձեռնարկն եղաւ քաղաքական ու բարեսիրական կազմակերպութեանց ստեղծումը :

Ամէնէն առաջ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասնաճիւղը, որ 1899ին հիմնեց իր պաշտօնաթերթը՝ Հայրենիք : Ամերիկահայոց ամէնէն հին եւ ամէնէն շատ տարածուած այս թերթը 69 տարիէ ի վեր անխափան կը հրատարակուի :

Ցեղակրոն Հայրենիք օրաթերթի կողքին ստեղծուեցան՝ Ամսագիրը (1922 Նոյեմբերին), անգլերէն Շաբաթաթերթը (Ուիքլի, 1934ին) եւ եռամսեայ Արմինիըն Ռըվիւ պարբերականը՝ 1947ին : Հ. Յ. Դաշնակցութեան այս չորս հրատարակութիւնները ցարդ լոյս կը տեսնեն կանոնաւորաբար Պոսթընի մէջ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քալիֆորնիոյ մարմինը 60 տարիէ ի վեր Ֆրէզնոյի մէջ կը հրատարակէ Ասպարէզը, նախապէս շաբաթաթերթ, այժմ լոյս կը տեսնէ շաբաթը երկու անգամ :

Քալիֆորնիոյ մէջ Ռամկավարները կը հրատարակեն Նոր Օր շաբաթաթերթը :

Հայրենիքէն տարի մը ետք՝ 1900ին հիմնուեցաւ Կոչնակը՝ հայ աւետարանականներու նախաձեռնութեամբ : Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումէն ետք այս թերթը կոչուեցաւ Հայաստանի Կոչնակ եւ կը հրատարակուի ցարդ Նիւ Եորքի մէջ իբրեւ շաբաթաթերթ :

Ս. Դ. Հնչակեանները 1903ին հիմնեցին Երիտասարդ Հայաստանը իբրեւ շաբաթաթերթ Պոսթընի մէջ : Յետոյ փոխադրուեցաւ Նիւ Եորք 1906-1912, Փրովիտենս՝ 1913-1922, ապա կրկին Նիւ Եորք : Լոյս կը տեսնէ ցարդ :

Նոյն օրերուն Վերակազմեալ Հնչակեանները Պոսթընի մէջ կը հրատարակէին Ձայն Հայրենեացը, որ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն ետք փոխադրուեցաւ Պոլիս :

Ազգը՝ հիմնուած 1907ին Պոսթըն Վերակազմեալ Հնչակեաններուն կողմէ՝ 1908էն սկսեալ դարձաւ պաշտօնաթերթ Ռամկավար կուսակցութեան՝ մինչեւ 1921 :

Այդ թուականին Պոլսոյ մէջ միացան Ռամկավարներն ու Վերակազմեալները, որոնք « Ազատական »ի վերածեր էին իրենց անունը : Նոր կուսակցութիւնը կոչուեցաւ Ռամկավար Ազատական : Վերակազմեալ Հնչակեաններու պաշտօնաթերթ « Պահակ »ը 1921ին միացաւ « Ազգ »ին, որ պահ մը կոչուեցաւ Ազգ – Պահակ :

Շատ չանցած միացեալ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Ամերիկայի մասնաճիւղը 1921ին Պոսթընի մէջ հիմնեց իր պաշտօնաթերթը՝ Պայքար, որ ցարդ լոյս կը տեսնէ իբրեւ օրաթերթ : 1963էն ի վեր կը հրատարակուի նաեւ Պայքար եռամսեան : Իսկ երիտասարդները ունին իրենց անգլերէն շաբաթաթերթը՝ Արմինիըն Միրըր – Սփէքթէյթըր՝ 1932էն ի վեր :

Նիւ Եորքի մէջ ցարդ կը հրատարակուի համայնավարական Լրաբեր շաբաթաթերթը, հիմնուած 1937ին :

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 1913էն ի վեր կը հրատարակէ իր տեղեկատուն՝ Յուշարարը իսկ 1964էն սկսեալ՝ անգլերէն Արարատը :

Չէզոք շաբաթաթերթ մըն է Նոր Աշխարհը, որ լոյս կը տեսնէ 1954էն ի վեր :

Հայ Օգնութեան Միութիւնը 1939էն ի վեր կը հրատարակէ Հայ Սիրտը :

Եկեղեցական զոյգ թեմերն ալ ունին իրենց տեղեկատու պաշտօնաթերթերը : Էջմիածնականը՝ Հայաստանեայց Եկեղեցի, հիմնուած 1944ին, կիլիկեանը՝ Կիլիկիա, որ կը հրատարակուի 1963էն ի վեր :

Զանազան տեղական եկեղեցիներ ունին իրենց պարբերական Տեղեկատուները, որոնք լոյս կը տեսնեն առաւել կամ նուազ կանոնաւորութեամբ :

Բայց ասոնք Ամերիկահայերը ունին բազմաթիւ Հայրենակցական Միութիւններ, որոնցմէ ոմանք կը հրատարակեն պարբերականներ՝ լուրեր հաղորդելով զանազան երկիրներու մէջ ապրող հայրենակիցներու կեանքին մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՐԷԱ

ԿՈՂՄԵՐԸ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ

Խորհ. Միութեան պատուիրակը շատ փորձած է որ ամերիկեան դիմումը չարձանագրուի Ապահովութեան Խորհուրդի օրակարգին վրայ, բայց ի վերջոյ 3ի դէմ (Խորհ. Միութիւն, Ալժերիա, Հունգարիա) 12 ձայնով հարցը օրակարգ անցած է : Իր ընդդիմութիւնը յայտնելու համար, խորհրդային ներկայացուցիչը չէ չտած է.— «Միացեալ Նահանգները այսօր կը քաղեն իրենց թունաւոր քաղաքականութեան պտուղները, քորէական հողին վրայ : Քորէայի քաղաքականութեան գլխաւոր խոչընդոտը ամերիկեան նուաճողական ներկայութիւնն է» : Ռուսին համար ամերիկեան դիմումը խաղ մըն է անմեղներու վրայ ձգելու համար ներկայ լարուածութեան պատասխանատուութիւնը :

Նախագահ Ճոնսըն, հեռատեսիլէն ճառ մը արտասանած է, որ ուղղուած էր միաժամանակ Ամերիկացիներուն եւ Հիւսիսային Քորէացիներուն : Յայտնեց թէ կը յուսայ որ Հիւսիսային Քորէա պիտի ընդունի իր ստեղծած կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը : Բայց ամէն պարագայի մէջ, գիտէ թէ նման պարագաներու մէջ «ամերիկացի ժողովուրդը ցոյց կուտայ իր վճռականութիւնը եւ միութիւնը» :

Արեւմտեան աշխարհի մէջ, տիրող կարծիքն այն է թէ Ամերիկացիք իրենց իրաւունքի մէջ են բայց Ճոնսըն պէտք է պահէ իր պաղարիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին բանակին մէջ : 18 գօրավար եւ 15 գնդապետներ պաշտօնազրկուած են, որովհետեւ մասնակցած էին Դեկտ. 13ի պետական ձախողած հարուածին : Նոյն հրովարտակով երկու զօրավարներ եւ տասը գնդապետներ հանգստեան կոչուած են : Վերջին լուրերու համաձայն Զօրայայի հեղինակը՝ Թէոտորաքիս որ ազատ պիտի արձակուէր Ուրբաթ օր, տակաւին բանտն է :

ԿԻՊՐՈՍ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կիպրոսի վերջին դէպքերուն առթիւ, թրքական թերթերը կը գրեն.

ԱՆԳԱՐԱ.— Կիպրոսէն ստացուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Մակարիոսի իշխանութիւնը սկսած է դիմել խափանարարական միջոցներու, 25 Փետրուարին, արգելք ըլլալու համար Թուրք Հանրապետութեան փոխ–նախագահի ընտրութեան : Ինչպէս յայտնի է, նոյն թուականին Կիպրոսի Յոյները պիտի ընտրեն Հանրապետութեան նախագահը, եւ տեղւոյն Թուրքերն ալ որոշած են ընտրել Հանրապետութեան փոխ–նախագահը, միեւնոյն թուականին : Մակարիոս կ'ուզէ արգելք ըլլալ Թուրք համայնքին այս որոշումին, եւ այժմէն փակած է Կիպրոսի ճամբաները, որոնք դէպի Թրքական գիւղերը եւ գօտիները կը տանին : Մակարիոս յատկապէս այս հրահանգը տուած է, որպէսզի Թրքական Վարչական Ժողովի անդամները, Թուրք պաշտօնեաները, եւ Թուրք Ներկայացուցչական Ժողովի անդամները չկարենան երթեւեկել :

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ իր այս ընթացքով, Մակարիոս անգամ մը եւս կը բռնաբարէ Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը եւ արգելք կ'ըլլայ երթեւեկի ազատութեան, ամէն կապ խզելով Թուրք համայնքին եւ իր վարիչներուն միջեւ : Այժմէն ձեռնարկներ կը կատարուին Հաշտարար Զօրքին միջոցաւ, այս անիրաւ արգելքը վերցնելու համար : Անգարա եւս կը հետեւի դէպքերու զարգացումին, եւ որոշած է չէզոքացնել Մակարիոսի այս նոր եւ ապօրինի կարգադրութիւնը :

ՌԱՈՒՖ ՏԷՆՔԹԱՇԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Կիպրոսի Հանրապետութեան փոխ նախագահ Տոքթ. Ֆազըլ Քիւչիւք յայտարարեց թէ Ռաուֆ Տէնքթաշ, Կղզիի Թուրք Վարչական Ժողովի նախագահը, կրնայ դնել իր թեկնածութիւնը, Հանրապետութեան փոխ–նախագահ ընտրուելու համար 25 Փետրուարին : Ռաուֆ Տէնքթաշ 48 տարեկան է :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ «ՊՐԱՒԴԱ»

ՄՈՍԿՈՒԱ.— «Պրաւդա» խմբագրական մը նուիրած է Կիպրոսի տագնապին, եւ ի մէջ այլոց հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.— Պէտք է երեւան հանել բուն պատասխանատուն, որ տարիներէ ի վեր այս պայքարը կը խմորէ : Ուաշինկթըն, որ կը կարծէր թէ ՆԱՏՕՍը պիտի իրագործուի եւ ինք ալ հնարաւորութիւն պիտի ունենայ Կիպրոսը ամերիկեան խարիսխի մը վերածելու եւ ՆԱԹՕի հիւլէական հրթիռները հոն զետեղելու, գլխաւոր կազմակերպիչն է այս վէճին : Ամերիկայի մեծագոյն նպատակն է իրարու դէմ ցցել Թուրք եւ Յոյն ռազմիկները, սատկացնել Կիպրոսի տագնապը, եւ հարցը վերջացնել ի նպաստ իրեն : Անիթի կը սպասէ, Կիպրոսի ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու համար : Մինչդեռ ամէն բանէ առաջ, օտար ուժերն են որ պէտք է մեկնին փութով Կիպրոսէն :

ՀԵԼԼԷՆ ԶՕՐՔԸ ՄԵԿՆԱԾ ՉԷ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ

ԱԹԷՆՔ.— Օրուան խնդիրներէն մէկն է նաեւ Կիպրոսի հելլէն զինուորներու մեկնումի պարագան, որուն շուրջ հակասական լուրեր կը տրուին : Այսպէս, հելլէն Արտաքին Նախարար Փիփինէլլիս յայտարարեց թէ ամբողջ ապօրինի զօրքը ետ կանչուած է, բայց այս հաւաստիքը կասկածելի կը նկատուի Աթէնքի չէզոք շրջանակներուն կողմէ : Իրողութիւն է որ ոչ մէկ հակակշիռ ի գործ դրուեցաւ հելլէն զինուորներու պարպումին վրայ, եւ ոչ ոք կրնայ վճռաբար հաստատել թէ հելլէն ապօրինի զօրքը հեռացած է ամբողջութեամբ : Նախ պէտք է ճշդել թէ թուանշաններու մասին սխալներ գործուած են : Թուրքիա առաջին առթիւ յայտնեց թէ 12 հազար հելլէն զինուոր կայ Կիպրոսի մէջ, իսկ հելլէն կառավարութիւնը 8-10 հազար զինուոր ցոյց տուաւ : Գալով անպաշտօն շրջանակներուն, անոնք կ'առարկեն թէ Կիպրոսի հելլէն զինուորներու ընդհանուր թիւը աւելի բարձր է, 16–24 հազարի միջեւ կը տարուբերի : Այժմ կարելի չէ գիտնալ թէ որքան զինուոր մնացած է տակաւին Կիպրոսի, եւ մեկնողներու թիւը ինչ աստիճան կը համապատասխանէ իրականութեան :

Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրք Արտաքին նախարարութիւնը վերապահութեամբ կ'ընդունի այն խօսքը թէ «պարպումը լրացած է» : Մնաց որ հելլէն զինուորներու մեկնումը գաղտնի պահուած է, եւ Հաշտարար Զօրքն ալ չէ կրցած հսկել անոր վրայ :

Կիպրոսի հելլէն բարձրաստիճան զինուորականներու պարագան ալ անորոշ կը մնայ : Աթէնք կը հաղորդէ թէ ետ կանչուած են զօրավարներ Մարոնիս եւ Փանտէլիտէս, բայց ապօրինի զօրքին հրամանատարը, զօր. Փրոքոս, Կիպրոսի մնացած է, իբր քննիչ Մակարիոսի կազմած «ազգային պահակազօրաց» բանակին : Դեռ ուրիշ աստիճանաւոր զինուորականներ կան, որոնք հեռացած չեն Կիպրոսէն : Ոչ մէկ լուր կայ նաեւ ծովային ուժերէն եւ անոնց հրամանատար ծովակալ Մանէլուէն, որոնք ապօրինի կերպով Կիպրոս ղրկուած էին, եւ անշուշտ հոն կը մնան : Ոչ ոք ճշդիւ գիտէ թէ Կիպրոսի հելլէն ծովային ուժերուն թիւը ի՛նչ է, եւ հիմա դեռ քանի զինուոր կայ Կիպրոսի մէջ :

« ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՐՋ Է » ԳՐԵՑ ՏՈՔԹ. ՔԻՒՉԻՒՔ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Տոքթ. Ֆազըլ Քիւչիւք նոր նամակ մը գրեց Ու Թանի, եւ գիտել տուաւ թէ կացութիւնը փափուկ է միշտ Կիպրոսի մէջ, եւ եթէ մօտալուտ ընտրութեանց առթիւ Մակարիոսի իշխանութիւնը ապօրինութիւններ ի գործ դնէ, նոր բարդութիւններ կրնան ծագիլ : Այդ պարագային Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը անգամ մը եւս պիտի բռնաբարուի եւ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին թափած ջանքերը ի դերեւ պիտի ելլեն :

Ծնդուած է որ Կիպրոսի հելլէն զինուորներէն հինգ հազար հոգի հեռացած չէ կղզիէն, այլ հպատակութիւնը փոխելով Կիպրոսի մնացած է եւ միացած Մակարիոսի հիմնած Ազգ. Պահակազօրքին :

ՀԱՅ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՓԵՐԱՆ

Հայ մշակոյթի պատմութեան հետ կապուած դարադարձներով հարուստ է մեր ներկայ տարին:

Դարադարձներէն մէկը, որ այս տարուան կը զուգադիպի՝ հարիւրամեակն է հայ օփերային: Արդարեւ առաջին հայ օփերան յօրինուեցաւ 100 տարի առաջ, 1868ին: Երաժշտագէտը, որ զայն յօրինեց, Տիգրան Չուխաճեան, այլապէս ալ կարգը կ'անցնի այն մեծ դէմքերուն, զորս հայ ժողովուրդը պիտի ոգեկոչէ այս տարի, իր մահուան եօթանասունամեակին առթիւ, որ նոյնպէս կը լրանայ այս տարի: Այս կերպով հայ ժողովուրդը ոչ միայն փառքի վայրկեան մը կ'ապրի՝ հայ մշակոյթի պատմութիւնը պճնող դէպք մը նշելով, այլ նաեւ կ'արծարծէ յիշատակը մարդու մը, որ լուսաւոր պահ մը ստեղծեց խաւար օրերու ծոցը, երաժշտութեան փարոս մը հանդիսացաւ մռայլ այս արեւելքին մէջ՝ մաքառելով հազար խոչընդոտի դէմ, բայց աչքերը փակելով մոռացութեան եւ թշուառութեան մատնուած, նոր օրերուն միայն զետեղուելու համար փառքի պատուանդանին վրայ:

Տիգրան Չուխաճեան Պոլիս ծնած էր 1837ին: Ան գործունէութեան ասպարէզ եկաւ պահու մը, երբ կ'եռար հայկական կեանքը Պոլսոյ մէջ՝ մէկ կողմէ թօթուելու համար ազգային ու կղերին լուծը իր վրայէն, միւս կողմէ վերելքի շրջան մը ստեղծելու համար կեանքի եւ մտքի բոլոր ասպարէզներուն վրայ:

Այդ ասպարէզներէն մէկը երգն էր: Չուխաճեան, Գաբրիէլ Երանեանի հետ արդարեւ մէկը եղաւ անոնցմէ, որ 1857ին Քնար անուն երաժշտական հանդէսի մը հիմը դրին, եւ քիչ ետք, 1862ին, ստեղծեցին երաժշտական ընկերութիւն մը, իրենց կողքին ունենալով հայ վերածնունդի շարժման այն օրերու ախոյեանները, որպիսին էին Պէշիկթաշլեան, Մամուրեան, Սրապիոն Հէքիմեան, Ալաթօն, Օտեան, Ռուսինեան եւայլն, անուններ, որոնք կը մտնեն երաժշտական այդ շարժման հիմնական ոգին:

Այդ շարժումը պիտի չկրնար սակայն յաղթանակ ապահովել, եթէ ան ապաւինէր ճղճիմ միջոցներուն, զորս ունէր այն օրերու Պոլիսը, եթէ դէմքը, որ նախախնամութիւն մը պիտի ըլլար այդ շարժման համար, մարզուելու չերթար մեծ վարպետներու ստեղծած մթնոլորտին մէջ: Միլանօ, ուր ան գնաց իր երաժշտական կրթութիւնը մշակել, եւ ուր մենտոր ունեցաւ իտալացի մեծ վարպետներու աւանդութիւնները, հիմնաքարն եղաւ իր ստեղծագործութեանց:

Իր գլխաւոր ստեղծագործութիւնը պիտի ըլլար Արշակ Երկրորդ օփերան, զոր 1868ին յօրինեց Թովմաս Թէրզեանի բառերուն վրայ: Մեծ երաժշտագէտ Ալեքսանդր Շահվերդեան այսպէս կը բնորոշէ Չուխաճեանի գլուխ գործոցը. «Նրա առաջին խոշոր ստեղծագործութիւնը Արշակ Երկրորդ օփերան էր, գրուած եւրոպական «մեծ» օփերայի օրինակով՝ խմբերգներով, պալէյով, բազմաթիւ խումբերով (օփերան բաղկացած է չորս գործողութիւններից, որոնցից իւրաքանչիւրը ըստ ընդունուած աւանդութեան, ունի իր առանձին անունը՝ Արշակ Թագաւոր, Օլիմպիա, Փառանձեմ, Սատրապ): Այն ժամանակուան երաժշտական մշակոյթի մակարդակի եւ երաժշտական ճաշակների պայմաններում այդպիսի մեծ եւ բարդ փարթիթուրի ստեղծումը չափազանց համարձակ եւ սակաւ գործնական գործ էր: Հեղինակը չէր կարող յոյս ունենալ, որ օփերան ամբողջութեամբ եւ բաւարար կերպով կը կատարուի: Եւ իսկապէս Չուխաճեանի կենդանութեան օրօք օփերան հատուածաբար միայն կատարուեց Կ. Պոլսում, Նափոլիում եւ Վիէննայում»:

Եւ այնուամենայնիւ չվհատեցաւ Չուխաճեան: Ան սկսաւ զարկ տալ այս անգամ ալ օփերէթի սեռին, աւելի ճիշդ՝ առաջին օփերէթներն ստեղծեց Թուրքիոյ եւ բովանդակ Արեւելքի մէջ: Յօրինուած թուրքերէն բառերու վրայ, անոնք շուտով ժողովրդական դարձան եւ ժողովրդականութիւն ստեղծեցին նաեւ իրենց հեղինակին: Աւելցնենք, որ Չուխաճեան օփերէթներ չէր հեղինակեր միայն, այլ նաեւ կը բեմադրէր ալ զանոնք, իր իսկ կազմած եւ ղեկավարած խումբերով: Իր յօրինած օփերէթները երեք եղան թիւով. — Լէպլէպիճի Հօր-հօր աղա, (յօրինուած Թադէոս Նալեանի բառերուն վրայ), Քէօսէ Քէհեա (Գարեգին Ռշտունիի բառերով) եւ Արիֆին հիլլէսի (Յովսէփ Եազըճեանի բառերով) — առաջինը մանաւանդ անմահացուց անոր անունը, ոչ միայն իր հըմայքը պտըտցնելով Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, այլ նաեւ երկրին սահմաններէն ալ անդին, ինչպէս Եգիպտոս, Յունաստան, Անդրկովկաս, մինչեւ Եւրոպա, ուր, ինչպէս գիտել կուտայ Շահվերդեան՝ «Չուխաճեանի օփերէթները հսկայական յաջողութիւն են գտնում, հեղինակին արժանացնելով ընդհանուր ճանաչման, պատուի եւ մամուլի գովասանական գնահատականների, եւրոպական թերթերում նրան անուանում են «Թրքական Օֆֆէնպախ», բայց այն թղթակիցները, որոնք մի փոքր ջանք գործադրելով ծանօթանում են նրա համար աւելի էական ու սիրելի Արշակ Երկրորդ օփերային, Չուխաճեանին ոչ առանց հիմքի անուանում են «հայկական Վերդի»:

Չուխաճեան փառքի օրեր ապրեցաւ այսպէս պահ մը: Բայց չուշացաւ հոգեկան իր փլուզումը: Համիտեան վարչակարգին ամէնէն վայրագ տարիներն սկըսած էին, կապանք դրուած էր մտքին եւ արուեստներուն: Շղթայի զարնուած էին նաեւ թատրոնն ու երաժշտութիւնը: Կաշկանդուած նաեւ Չուխաճեան, խեղդուել սկսաւ պարտքերու մէջ եւ ճանկն ինկաւ վաշխառուներու: Երկեր կը յօրինէր ասոնց իսկ համար, երկեր որոնցմէ ոմանք անոնց մօտ ալ մնացին ու չքացան ժամանակին հետ:

Չիրականացաւ նաեւ Չուխաճեանի վերջին երազն ալ, այն է իր գործերը 1891ին, եւրոպական մեծ բեմի մը վրայ ներկայացուած տեսնելու իր երկրորդ օփերան Զեմիրէն, զոր Պոլսոյ մէջ քանի մը անգամ բեմադրել էր արդէն:

Համիտեան ջարդերէն քիչ ետք, խորտակուած այլեւս իր երազներուն եւ իր յոյսերուն մէջ, ընկճուած կեանքի հոգերէն, Չուխաճեան ստիպուեցաւ Իզմիր քաշուիլ ի վերջոյ ու հոն վարժապետ եղաւ Մեսրոպեան հայ վարժարանին մէջ: Երգի դասեր կուտար կարենալու համար ապրիլ: Այդ դժբախտ պայմաններուն մէջ էր որ փակեց աչքերը 1898 Մարտ 10ին:

Անշուք մնաց Չուխաճեան իր մահէն ետք ալ: Նախ ամբողջ տասը տարի իր անունը տուող չեղաւ: Համիտի վերջին տասնամեակը աւելի զարհուրելի պիտի ըլլար: Խամրեցուց ամէն ինչ, ու մոռցուց նաեւ Չուխաճեանի անունը:

Հուրիէթը, 1908ին, պահ մը ոգեւորեց Թուրքիան, մարդիկ փորձեցին կրկին շնչել, Չուխաճեան եւս դուրս եկաւ իր գերեզմանէն, իր նախկին աշակերտներէն ոմանք, որոնց յիշողութեան մէջ դեռ պահուած էին իր օփերէթներուն եղանակները, գրի առնել տուին զանոնք, ու այսպիսով բեմ ելան անոնք ի նորոյ կըրճատուած ու աղճատուած: Լէպլէպիճին իր այս ձեւին մէջ իսկ, գըլխեց Պոլիսն ու գաւառները եւ պտըտեցաւ նաեւ Եւրոպա: Վիէննական ու յունական օփերէթի խումբեր եւս զայն անցուցին իրենց խաղացանկին մէջ:

Յետոյ պատերազմը, եղեռնը, զինադադարի գինովութեան չորս տարին եւ ի վերջոյ հայ նոր տարտղնումը աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ:

Չուխաճեան մոռացութեան գիրկը նետուեցաւ կրկին: Թուրքիոյ, ինչպէս եւ հայ գաղութներու մէջ, Լէպլէպիճին բեմադրելու փորձեր, ճիշդ է, եղան երբեմն առկէ յետոյ ալ, բայց անոնք ի վիճակի չէին փրկելու Չուխաճեանը: Հայ ժողովուրդը լրիւ չէր ճանչնար դեռ իր մեծ զաւակը՝ անոր արժէքին եւ իրեն համար անոր թողած գանձին մէջ:

Մօտ կէս դար պէտք է անցնէր իր մահէն՝ որպէսզի պատմութիւնը արդարութիւն ընէր հայ մեծ երգահանին: Զայն իր պատուանդանին վրայ զետեղելու պատիւը վիճակուեցաւ Հայաստանի իշխանութիւններուն: Փառք տանք դիպուածին որ փրկեր էր Չուխաճեանի արխիւը, որ կորսուած կը կարծուէր կէս դարէ ի վեր, ու զայն փոխադրեր էր Հայաստան, վերջին համաշխարհային պատերազմի սկիզբներուն: Հայ երաժշտագէտները հոն յայտնաբերեցին յանկարծ Արշակ Երկրորդը, Չուխաճեանի ուրիշ ստեղծագործութեանց կարգին, ու մնացին կախարդուած:

Ու ահա մօտ քառորդ դար է Երեւանի Սպենդիարեանի անուան օփերային խաղացանկին վրայ միշտ ներկայ է Չուխաճեան իր Արշակ Երկրորդով: Երեւանի ուրիշ մէկ բեմին վրայ, այսինքն երաժշտական Կոմեդիայի թատրոնին մէջ, տասնեակ տարիներէ ի վեր ծափեր կը խլէ Կարինէն, որ Չուխաճեանի համբաւաւոր Լէպլէպիճին է, սպասելով որ օր մը բեմ հանուին Չուխաճեանի միւս ստեղծագործութիւններն ալ, որոնցմէ ուրիշներ ալ սկսած են տակաւ յայտնուիլ:

Ու հիմա անգամ մը եւս դիմենք Շահվերդեանին բնութագրելու համար Չուխաճեանի գլուխ-գործոցը իր երաժշտական արուեստին մէջ:

«Իր երաժշտական սկզբունքներով եւ ոճով Արշակ Երկրորդը տիպիկ «մեծ» օփերա է եւ յարում է Վերդիի ստեղծագործական միջին ժամանակաշրջանին՝ Պալ-մասքարադ եւ Ճակատագրի ուժը օփերաների ժամանակաշրջանին: Ստեղծելով Արշակ Երկրորդի փարթիթուրան, Չուխաճեան, անկասկած, քաջ ծանօթ էր ժամանակի իտալական օփերային արուեստի նորագոյն երեւոյթներուն եւ լաւ տիրապետում էր նրա աւանդութիւններին: Դրա հետ մէկտեղ անհրաժեշտ է ասել, որ իր խառնուածքով աւելի շատ մօտ էր Տոնիցեթթիին, քան թէ Վերդիին, քանի որ ստեղծագործութեան մէջ նա աւելի համարձակ է լիրիկական, նազանի եւ նրբագեղ դրուագներում, բայց ոչ այնպիսի դրուագներում, որոնք պահանջում են տարերային ուժ եւ դրամատիզմ...: Չուխաճեանի առանձին լիրիկական էջերը կատարեալ գլուխ-գործոց են»:

Չուխաճեան երեւոյթ մըն էր հայ հորիզոնի վրայ: Ան եթէ մեծ վարպետներու աւանդութիւնները բերաւ Արեւելք, բայց անոնց խառնեց Արեւելքի ալ բոյրը եւ ջերմութիւնը: Իր մեղքը չէ եթէ իր օրերուն հայ երգը իր գաղտնիքը չէր ըսած մարդոց, եւ Չուխաճեան զրկուեցաւ իր ստեղծագործութեանց մէջ հայ մեղեդիներու մոթիվներէն ալ օգտուելու հնարաւորութենէն, բախտաւորութիւն, զոր պիտի ունենային հայ վարպետները իրմէ ետք, ինչպէս Ալեքսանդր Սպենդիարեան, որ օփերա պիտի սկսէր յօրինել իրմէ ճիշդ կէս դար ետք, 1918ին, իր անունը տալով Երեւանի օփերային: Բայց Չուխաճեանի մտածումը հայ անդրանիկ օփերային միջավայր ընտրելու հին դարերու հայ կեանքը, եւ իրեն իբրեւ հերոս զատելու Հայոց պատմութեան փառքերէն մէկը՝ որպիսին էր Արշակ Երկրորդը, կը մատնէ հիմնական գիծը իր հոգին խլրտող յուզումներուն:

Տիգրան Չուխաճեան, միեւնոյն ատեն, կարկառուն մէկ փաստն է հայ ժողովուրդի հոգեկան կարելիութիւններուն եւ անոր ճիգերուն՝ քայլ նետելու իր օրերուն հետ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Այս երեւոյթը բաւ եղեր էր Էօմէր աղայի թեւեր առնելու եւ իր սրունքներուն բոլոր ուժովը վազելու դէպի այդ մարդկային տարտամ ստուերները, որոնք մերթ աներեւոյթ կ'ըլլային ու մերթ կ'երեւային մութին մէջ, ծառերու շուքէն պատըսպարուած կամ լուսնի լոյսէն մատնուած:

Էօմէր քանի կը մօտենար այդ ստուերներուն, այնքան իր յուզումը կ'աւելնար, քանզի կը սկսէր որոշապէս տեսնել մարդկային կերպարանքները: Ի վերջոյ կըրցաւ նոյնիսկ ստուգել որ անոնք չորս հատ էին, որոնցմէ մին կին մըն էր: Ա՛լ կասկած չկար, խուզարկուած տան բնակիչներն էին որ կը փախչէին: Պարտիզպանը նոր կորովով մը շարունակեց իր վազքը՝ առանց աչքէն վայրկեան մը հեռացնելու այդ խուսափող ստուերները որոնց մօտենալու համար շատ դժուարութիւն կը կրէր:

Վայրկեան մը չորս ստուերներն ալ իրարու մօտենալով կեցած էին եւ կարծես կը խորհրդակցէին: Էօմէր շարունակեց իր վազքը եւ տեսաւ որ չորս անձերը, զորս այժմ յստակօրէն կ'որոշէր, կեցած էին երեսնին դէպի իրեն կողմը դարձուցած եւ կարծես իրեն սպասելով:

Անոնց այս դիրքը զինքը մէկէն շփոթեցուց եւ յանկարծ իր կացութեան դժընդակութիւնը աչքին առջեւ ցցուեցաւ:

— Տեսան որ ետեւնուն կ'երթամ եւ կը սպասեն որ մօտենամ որպէսզի գլխուս փորձանք մը բերեն, խորհեցաւ ինքնիրեն:

Յուսահատօրէն շուրջը նայեցաւ: Այդ չորս փախստականներէն զատ ոչ մէկ մարդկային արարած կ'երեւար: Լռութիւն եւ մթութիւն կը տիրէին ամէն կողմ:

Յանկարծ տեսաւ որ փոքրիկ խումբէն երկու հոգի անջատուելով, սկսան դէպի իր կողմը յառաջանալ յամր քայլերով: Այն ատեն սոսկում մը եկաւ պարտիզպանին եւ ետ դառնալով՝ փախչիլ սկսաւ, սակայն շուտով նշմարեց որ մարդիկը ալ չէին հետապնդեր զինքը:

— Գոնէ առանց տեսնուելու, ծածկաբար ու հեռուէն հետեւիմ իրենց, հասկընալու համար թէ ո՛ւր պիտի ապաստանին, ըսաւ ինքնիրեն:

Նոյն վայրկեանին՝ Ֆըրըլտաքի ետեւ՝ բլրակի մը վրայ կը գտնուէր, ուրկէ կը նշմարուէր ծովեզերքը, որուն խարակներէն մէկուն քով նաւակ մը կեցած էր ու մէջն ալ, ղեկին կողմը, մարդ մը նստած:

— Այս ատեն ի՞նչ գործ ունի այս նաւակը ամայի ծովեզերքին քով, արդեօ՞ք փախստականներուն համար...

Հազիւ թէ Էօմէր այդ խորհրդածութիւնները կ'ընէր ինքնիրեն, ահա՛ տեսաւ որ հետապնդուած չորս անձերը ծովեզրին վրայ երեւցան ու խուժեցին նաւակին մէջ... քիչ յետոյ հինգերորդ անձ մըն ալ եկաւ ու նաւակը ճամբայ ելաւ:

Պարտիզպանը կատաղութենէ ինքզինք կ'ուտէր:

Խելայեղ ոստումներով սկսաւ բլուրին զառիթափէն վար վազել, առանց ուշադրութիւն դարձնելու ոտքին զարնուած քարերուն եւ մացառներուն որոնք ամէն մէկ քայլափոխին իր ընթացքը կասեցնել կը փորձէին:

Ու երբ հասաւ ծովեզերքը եւ տեսաւ նաւակը որ արդէն բաւական հեռացած էր, այն ատեն Էօմէր աղա, խենթի մը պէս սկսաւ պոռալ.

— Բռնեցէ՛ք, կը փախչին... բռնեցէ՛ք:

Այս աղաղակը, ինչպէս տեսանք, նաւակին մէջ գտնուողները լսած էին:

Պարտիզպանը տեսնելով որ իր գոռում գոչումը որեւէ դրական օգուտ մը պիտի չունենար, հեւ ի հեւ վազեց Եէնի Մահալլէ, ուր հանդիպեցաւ հարիւրապետ Շիւքրի պէյի որ կը պատրաստուէր, օրուան յոգնութիւններէն շնչասպառ եղած՝ քնանալու ծովեզերքը գտնուող աղտոտ պանդոկի մը խուցին մէջ:

Էօմէր աղա յուզուած ու դողդոջուն քանի մը կցկտուր բառերով պատմեց եղելութիւնը:

Զինուորականը որ կօշիկները եւ հագուստը հանած, երկնցած էր անկողնին վրայ, իսկոյն տեղէն վար իջաւ: Իր ամբողջ յոգնութիւնը մոռցած էր այս անակնկալ լուրէն մտրակուած:

Ի՛նչ անյուսալի փառք մը պիտի ըլլար իրեն համար եթէ կարենար այդ փախստականները ձեռք ձգել:

Հազիւ տասը վայրկեան անցած՝ արդէն իրեն ընկերացող երկու ոստիկաններուն եւ պարտիզպանին հետ, երկթի խոշոր նաւակ մը կը մտնէր ու ճամբայ կ'ելլէր դէպի ասիական եզերքը: Ուրիշ երեք ոստիկաններ, տասնապետի մը հրամանին տակ, կը սպասէին ծովեզերքը երկրորդ նաւակով մը ետեւնուն գալու համար, որովհետեւ տակաւին կարելի չէր եղած երկրորդ նաւակ մըն ալ պատրաստել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(35 – Շար.)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Այսպէս օղտաշատ մատենաշար մըն է, զոր հաստատած է Համազգային Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը Պէյրութի մէջ:

Սեփական եւ արդիական տպարանի մը ընձեռած կարելիութիւններու լայն օգտագործումով ահա հրապարակի վրայ են շահեկան հատորներ՝ շատեր արդիւնք տքնաջան պրպտումներու եւ հաւաքումներու: Հրապարակ ելած հատորներէն իւրաքանչիւրը կը կրէ արդի ճաշակի եւ թեքնիքի լաւագոյն յատկանիշերը, ինչ որ իրաւունք կուտայ գոհունակութեամբ հաստատելու, թէ Պէյրութի մէջ Համազգայինի նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած հատորները գեղեցիկ նմոյշներ են տպագրական արուեստի:

Նիկոլ Աղբալեանի մահուան (1947 Օգոստոս) տասնամեակին առթիւ, 1957ին, Համազգայինի Պէյրութի մասնաճիւղը նախաձեռնեց հմուտ բանասէրին, գրական եւ հանրային գործիչին երկերու հաւաքման եւ հրատարակութեան՝ քանի մը հատորներու մէջ: Այս առաջադրութեամբ կազմուեցաւ յատուկ յանձնախումբ մը՝ մտաւորական դէմքերէ:

Ընդունուած է ըսել, թէ Ն. Աղբալեան, որ պայծառ մտածողութեամբ, գեղագէտի նուրբ զգայնութեամբ եւ գիտնական-բանասէրի մը արժանիքներով պայմանաւորուած մեծ դէմք մըն էր մեր իրականութեան մէջ, ներքին եւ արտաքին պայմաններու բերումով չէ կրցած արտադրել իր իմացական եւ հոգեկան տարողութեան չափանիշով արժեւորուած համադրական մեծ երկասիրութիւններ: Գուցէ ճիշդ՝ քանի որ նման խոստովանութիւններ ըրած է յաճախ ինք եւս: Այսուհանդերձ, այն երեք հատորները, որոնք յաջորդաբար լոյս տեսան Պէյրութի մէջ, կը հաստատեն այն անվիճելի իրողութիւնը, որ Ն. Աղբալեան կարեւոր ու անկորնչելի գրական-հրապարակագրական ժառանգութիւն մը փոխանցած է հայ մշակոյթին:

Երկերու շարքին Ա. հատորը, որ ունի Գրական քննադատական ընդհանուր խորագիրը, հինգ հարիւրի հասնող մեծադիր էջերու մէջ կը պարփակէ հեղինակին քննադատական այն յօդուածները, որոնք կը վերաբերին հայ ժամանակակից գրականութեան:

Տասնամեակներու վրայ տարածուած եւ ընդհանրապէս գրական նոր գործերու հրապարակման առիթով մամուլի մէջ երեւցած այս գրախօսականները մինչեւ այսօր կը պահեն իրենց թարմութիւնն ու այժմէութիւնը: Հատորին մէջ ներկայ է տիրական գիծով բանասէրը՝ երբ վերլուծող աշխատութիւնը ունի բանասիրական նկարագիր, արուեստաբանը՝ երբ քննութեան նիւթն է արձակ, չափածոյ կամ թատերական երկ մը:

Բանասէրն ու արուեստաբանը, այնուամենայնիւ, զոյգ կը քալեն Աղբալեանի գրախօսականներուն մէջ: Արդարեւ, իւրաքանչիւր գրութեան մէջ զգալի է ներկայութիւնը արուեստագէտի մը հարուստ հոգիին, որ ներքին զգայնութեամբ գիտէ կորզել արտայայտութեան գեղեցիկ երանգներն ու մարդկային նուրբ յոյզերը եւ, միեւնոյն ատեն, բանասէրին պրպտող, ստուգող եւ վերլուծող միտքը, որ կը յամենայ նոյնիսկ ամէնէն աննշան թըւացող «մանրուքներու» վրայ, զանոնք վերծանելու, վերլուծելու հաստատ որոշումով:

Այս զոյգ արժանիքներուն շնորհիւ է ապահովաբար, որ Աղբալեան վիճակուեցաւ յայտնաբերել մեր ժամանակակից գրականութեան քանի մը վաւերական դէմքերը: Աւ. Իսահակեան, Ե. Չարենց, Ժագ Յակոբեան եւ ուրիշներ շատ բան կը պարտին քննադատին:

Ցաւալի է, անշուշտ, հաստատել թէ Աղբալեան չիրագործեց իր կեանքի երազը՝ «գրել Հայոց գրականութեան մի լաւ պատմութիւն», որ, անտարակոյս, պիտի դառնար մնայուն եւ կոթողական աշխատասիրութիւն մը մեր գրական անդաստանին մէջ: Սակայն հարկ է հաստատել նաեւ, թէ Աղբալեան գրագատութիւնը հասցուց նշանակալից բարձրութեան մը, իսկ գրագատը՝ իր անձով՝ պատգամախօս մը գրագատական մարզին մէջ:

Երկերուն Բ. հատորը, որ լոյս տեսաւ 1966ին, ունի Սայաթ Նովայի հետ ընդհանուր խորագիրը եւ կը բովանդակէ մեծ աշուղին մասին Ն. Աղբալեանի գրած ուսումնասիրութիւններուն, նշմարներուն եւ յօդուածներուն մեծ մասը:

Այս պարագային եւս երեւան կուգայ հեղինակին իմացական եւ հոգեկան կարողութիւններուն համադրումը՝ գեղագէտի զգայնութիւն, վերլուծող միտք եւ խոհուն գրիչ: Այսպէս է, ահա, որ ան շատ իրաւամբ կը դառնայ Սայաթ Նովայի լաւագոյն մասնագէտներէն մէկը մեր իրականութեան մէջ:

Կապը կամ աւելի ճիշդ՝ հոգեկան մտերմութիւնը, որ կայ աշուղին եւ հեղինակին միջեւ, կուգայ, անշուշտ, Հաւլաբարէն, Թիֆլիսի այն թաղամասէն, ուր ծնած եւ ապրած էին աշուղն ու քննադատը: Աղբալեանի օրերուն՝ միջավայրը, հակառակ տասնամեակներու թաւալումին, կը մնար նոյնը իբրեւ հոգեխառնութիւն, կեանքը ըմբռնելու եւ ըմբոշխնելու եղանակ: «Ես, — կը գրէ Աղբալեան, — ուրեմն մի մնացորդն եմ այն հին օրերի, որ դեռ կարող եմ լաւ հասկանալ այն լեզուն ու բարքը, որ երեւում է Սայաթ Նովայի գործին մէջ»:

Այնուամենայնիւ հատորին մէջ ներկայացուածը տպաւորապաշտ տողեր չեն եւ ոչ ալ միջավայրի նոյնատպութենէ բխող ընդհանուր եզրակացութիւններ: Աշուղը հոս ներկայացուած է վերլուծական միտքով, գիտական բացատրական եղանակով: Աղբալեան կը վերլուծէ, կը մեկնաբանէ բառերը, կուտայ անոնց ծագումը, կրած փոփոխութիւնը իմաստի մէջ եւայլն: Բառերու, շատ անգամ տաղերու եւ ամբողջ պարբերութիւններու քննական-բացատրական, ինչպէս նաեւ միջավայրի, արուեստի յատկանիշերու, բարքերու, կենցաղի եւ, մանաւորապէս, տաղասացին ներքին աշխարհի ցուցադրութեան ճամբով մեզի կը հրամցուի այն մեծ դէմքը, որ կոչուեցաւ Սայաթ Նովա եւ այն մեծ գործը, որ ցայսօր կը մնայ եզակի իր խորքով եւ կառոյցով աշուղական արուեստի մէջ:

Գրական-քննադատական բնոյթ ունեցող քանի մը յօդուածներ կը լրացնեն այս հատորին բովանդակութիւնը:

Երկերու Գ. հատորին հրատարակութիւնը, 1967ին, կը զուգադիպի Ն. Աղբալեանի մահուան 20ամեակին: Բարեդէպ զուգադիպութիւն մը հատորով ներկայացնելու այս անգամ Աղբալեան-հանրային մարդը, այն որ Հայոց պատմութեան նորագոյն շրջանին եղաւ անձնանուէր գործիչ մը, պետական լուսամիտ դէմք մը եւ գնահատուած հրապարակագիր-տեսաբան մը:

«Մտածումներ» ընդհանուր խորագիրը, որ իբրեւ տարազ հանդուցուած է այս հատորին, լաւագոյն ձեւով կը բնորոշէ գրքին բովանդակութիւնը: Արդարեւ, երեք առանձին գլուխներու մէջ բովանդակուած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները, որոնք հեղինակին 45 տարիներու (1912–1947) հրապարակագրական վաստակին մէկ մասը կը ներկայացնեն միայն, կը շօշափեն ազգային, քաղաքական եւ ընկերային այլազան հարցեր:

Անշուշտ առիթով մը քննութեան պիտի առնուին Աղբալեանի հիմնական միտքերն ու տեսակէտները, որոնք իբրեւ մեկնակէտ եւ հիմնակէտ ունեցած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազգային-քաղաքական եւ ընկերային առաջադրութիւնները:

Առ այդ՝ այս հատորին առընչուող իբրեւ ընդհանուր հաստատում պիտի ըսուի անպայման, որ այս մարզին մէջ եւս ցայտուն կը դառնայ մտածող, հարցերուն իրատես մօտեցում ցուցաբերող, գաղափարապաշտ եւ այլապէս պայծառ միտքը Մեծ Հայուն:

Կը մնայ մաղթել, որ շարունակուի Աղբալեանի գրական-բանասիրական եւ հրապարակագրական ժառանգութեան մէկտեղումի աշխատանքը՝ հատորներու մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կ. ԶԱՏԸՐՃԵԱՆ

«Լսում եմ Կարապետ Զատըրճեանին եւ մտածում այն մասին որ կ՚աւելանայ եւս մի նոր աստղ հայ երգիչների պառնասում, որ կը տանի հայ երգը հեռու, հեռու...»: Կը գրէր «Երեւան» օրաթերթը 1967ին Հայաստանի մէջ:

Զատըրճեան իր իսկական երգի ուսման սկսած է 1960ին, յաճախելով Կոմիտաս երաժշտանոցը Երեւանի մէջ, երեք տարի աշակերտելով Թամարա Շահնազարեանի մօտ ըմբռնած է Հայ Երգը, մանաւորաբար Կոմիտաս, միաժամանակ հարըստացնելով իր եւրոպական ու ռուսական երգացանկը, որուն մէջ կը մտնեն Հէնտըլ, Շուպերթ, Շումանն, Պրամս, Ֆորէ, Ռաւէլ, Չայքովսքի, Ռախմանինով, եւայլն...:

Որպէսզի կարենար աւելի մօտէն շըփում հաստատել եւրոպական երգաշխարհին հետ, ռումանական պետութենէն կը ստանայ կրթաթոշակ ու կ՚աւարտէ իր երաժշտական բարձրագոյն կըրթութիւնը Պուքրէշի միջազգային երաժշտանոցին մէջ 1967 թուին:

Իր ձայնին ջերմութիւնը, անմիջականութիւնը եւ իր մեկնաբանման արուեստը Պէյրութի երաժշտասէրներուն համար յայտնի են: Զատըրճեան իր համերգներով շատ մտերմիկ երաժշտական երեկոներ ստեղծած է: Իր յայտագիրները մասնաւոր հետաքրքրութիւն յառաջացուցած են Պէյրութի մէջ, որովհետեւ անոնք կը ներկայացնէին իւրայատուկ շարքեր, Հայ Երգեր, Լիտըրապլնա, Ռուսական երգերու երեկոյ, եւայլն...:

Զատըրճեան իր վերջին երգահանդէսը տուած է Րիօ տէ Եանեյրոյի մէջ առանձին համերգով մը, որուն համար «Օ Կլոպօ» տեղական ամէնէն կարեւոր օրաթերթը կը գրէ.— «Շնորհիւ իր շատ ջերմ ձայնին եւ թեքնիքին, նաեւ իր կատարման արուեստի գեղեցկութեան, Զատըրճեան լիտըրներու աշխարհը կը թափանցէ մասնաւոր անհատականութեամբ մը ու կը ստեղծէ շատ հաճելի մթնոլորտ մը»:

Փարիզի Հայերը բախտը պիտի ունենան զինք լսելու Փետրուար 6ին իր համերգին, կազմակերպութեամբ Փարիզի Հայ Ուսանողաց Տան Միութեան կողմէ:

Ա. Զ.

×

LA BATAILLE DE SAN-SEBASTIAN

Ինը ամսուան բացակայութենէ մը ետք, Աշոտ Մալաքեան Փարիզ վերադարձաւ, ուր պիտի պատրաստէ իր վերջին դարձուցած ժապաւէնին ֆրանսերէն վերածումը: Ֆիլմը, որ կը վերաբերի Մեքսիքայի պատմութեան, պատրաստուեցաւ Մեքսիքա իսկ, ուր մեկնած էր Վերնէօյլ, անցեալ Մայիսին: Վերջին ամիսներուն Հոլիվուտի մէջ եղան մոնթաժն ու անգլիական վերածումը, որ ներկայացուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, անցեալ շաբթու, մեծ յաջողութիւն գտնելով:

Փարիզի մէջ, ֆիլմը, որուն արտադրողն է՝ Մեթրօ–Կոլտուին–Մայըր, կը ներկայացուի Ապրիլ 15էն սկսեալ Պէրլից, Ամպասատ եւ այլ շարժասրահներուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Այո՛, այդպէս վարուէ, աւարտէ՛, կ՚ըսէր ձայնը: Անթերի կերպով կատարէ՛ ինչ որ կ՚ընես. ջնջէ՛ այդ աշտանակները, անհետացո՛ւր այդ յիշատակը. մոռցի՛ր եպիսկոպոսը. մոռցի՛ր ամէն բան. մեռցո՛ւր սա Շանմաթիէօն. շարունակէ՛, շատ լաւ: Կեցցե՛ս: Ալ կարգադրուեցաւ գործը, ալ որոշուեցաւ, ալ ըսելիք չկայ. ահաւասիկ մարդ մը, ահաւասիկ ծեր մը, որ չի գիտեր թէ ինչ կ՚ուզուի իրմէ, որ գուցէ բան մը չըրաւ. անմեղ մը որ անունիդ ներքեւ կը ճնշուի իբր ոճրագործութեան մը պատասխանատուութեան տակ, որ պիտի կարծուի թէ դուն ես որ պիտի դատապարտուիս եւ որ օրերն անուանարկութեամբ եւ սոսկումով պիտի անցընէ. քաջ է: Իսկ դուն պատուաւոր մարդ եղիր: Պարոն քաղաքապետ եղիր. յարգելի եւ յարգուած մնացիր. քաղաքը ճոխացուր, չքաւորներ կերակրէ, որբեր մեծցուր. երանութեամբ, առաքինութեամբ եւ ամէնուն զարմանքը գրաւելով ապրէ. եւ մինչդեռ դուն հոս ուրախութեան եւ լոյսի մէջ օրեր պիտի անցընես. պիտի ըլլայ մարդ մը որ քու կարմիր տաբատդ պիտի դրուի. որ քու անունդ պիտի կրէ նշաւակութեամբ եւ թիաբանի բանտին մէջ քու շղթայովդ պիտի կապուի: Այո՛, լաւ կարգադրութիւն մըն է այդ քեզի համար: Ա՜հ, թշուառակա՛նդ դուն:

Ճակատէն քրտինք կը վազէր: Ապշութեամբ աշտանակներուն կը նայէր ուղղակի: Բայց իր ներսէն խօսող ձայնը դեռ աւարտած չէր խօսքը:

Ձայնը դեռ կը շարունակէր.

— Ժան Վալժա՛ն, քու բոլորտիքդ շատ ձայներ պիտի գոռուին որոնք մեծ աղմուկ պիտի հանեն, բարձր պիտի խօսին եւ պիտի օրհնեն քեզի, բայց ուրիշ ձայն մըն ալ պիտի ըլլայ, զոր ոչ ոք պիտի լսէ եւ որ ի խաւարի պիտի անիծէ քեզի: Մըտիկ ըրէ ուրեմն, վա՛տդ դուն. այն ամէն օրհնութիւնները երկինք չհասած վար պիտի իյնան եւ միայն անէծքը մինչեւ առ Աստուած պիտի բարձրանայ:

Այս ձայնը որ ի սկզբան խիստ մեղմ էր եւ որ իր խղճին ամէնէն մութ խորերէն ելած էր, աստիճանաբար մեծ եւ ահարկու ձայն մը եղած էր եւ հիմա անոր ականջին կը հնչէր: Այնպէս կը կարծէր թէ իրմէ ելած էր այդ եւ թէ հիմա դուրսէն կը խօսէր իրեն: Վերջին խօսքերը այնքան որոշապէս լսել կարծեց որ տեսակ մը սարսափով համակուած՝ սենեակին չորս կողմը նայեցաւ:

— Ո՞վ կայ հոս, հարցուց բարձր ձայնով եւ բոլորովին շուարած:

Յետոյ կրկնեց այնպիսի խնդումով մը որ ապուշի մը խնդումին կը նմանէր:

— Ապո՞ւշ եմ, ի՛նչ եմ. ոչ ոք կրնայ գտնուիլ հոս:

Այո՛, սենեակին մէջ կար էակ մը, բայց չէր այն էակներու կարգէն, զոր մարդկային աչքը կրնայ տեսնել:

Աշտանակները շըմինէին վրայ դրաւ:

Եւ նորէն սկսաւ քալել այն միաձեւ եւ տխուր քայլով որ վարի սենեակին մէջ պառկող մարդը երազին մէջ կը խռովէր եւ յանկարծ կ՚արթնցնէր:

Այսպէս քալելով կը մխիթարուէր ու միանգամայն կը շուարէր: Կարծես թէ երբեմն մարդ վճռական պարագաներու մէջ կը շարժի, որպէսզի տեղափոխութեամբ ինչ բանի որ հանդիպի խորհուրդ հարցնէ: Քանի մը վայրկեան ետքը ալ չէր գիտեր թէ ի՛նչ կացութեան մէջ է:

Հիմա հաւասար սոսկումով մը կ՚ընկըրկէր երկու որոշումներուն առջեւ զոր փոխնիփոխ ըրած էր: Զինքը խրատող գաղափարներուն երկուքն ալ հաւասարապէս աղետալի կ՚երեւային: — Ի՜նչ աղետալի բախտ, ի՜նչ դիպուած յորում սա Շանմաթիէօն կը կարծուէր նոյնինքն Ժան Վալժանը ըլլալ: Գահավիժիլ ճիշդ այն միջոցով զոր կարծես թէ ի սկզբան նախախնամութիւնը ի գործ կը դնէր զայն հաստատելու համար:

Պահ մը ապագան նկատեց: Ինքզինքը մատնելու, յանձնելու գաղափարէն ահաբեկեցաւ, Աստուած իմ աղաղակելով իւրովի:

Անհուն յուսահատութեամբ մը երեւակայեց թէ ինչերէ պիտի պարտաւորուէր զրկուիլ եւ թէ ինչեր պիտի կրէր նորէն:

Ալ պէտք էր ուրեմն մնաս բարեաւ ըսել իր այն պատուական, անարատ եւ փառաւոր կեանքին՝ ամէնէն վայելած յարգանքին, պատիւին, ազատութեանը:

Ալ պիտի չերթար դաշտերը պտոյտ ընելու, ա՛լ Մայիսի մէջ թռչուններու երգը պիտի չլսէր. ա՛լ պզտիկ մանկանց ողորմութիւն պիտի չտար:

Ալ պիտի չզգար իր վրայ հաստատուած երախտագէտ եւ սիրալէտ նայուածքներու անուշութիւնը: Պիտի բաժնուէր այն տունէն զոր ինք շինած էր. պիտի բաժնուէր իր այս պզտիկ սենեակէն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ (Յունուար 13) հետեւեալ նուէրները եղած են փոխան ծաղկեպսակի․—

Այրի Տիկին Աստղիկ Աչըքկէօզեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէրին եւ 20 ֆրանք Առնուվիլի Վարագայ Ս․ Խաչ եկեղեցիին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Նոյն տխուր առթիւ, Պ․ Գրիգոր Պարտիզպանեան 100 ֆր․ այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանուկեան 50 Տէր եւ Տիկին Հրանդ Հալաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հալաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Պերճ Հալաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քիւրքճեան 50, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նալչաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Նալչաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան 30, Տիկին Էպրար 10 ֆրանք։ Այս գումարէն (460) 300 ֆրանքը կը նուիրուի Ազգասախնամի հանգստեան տուներուն (Ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 160 ֆրանքը՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Փետրուար) ժամը 3ին՝ Միութեան գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Օրակարգ․— Ձեռնարկներ եւ Յանձնախումբի ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Փարիզի Շրջ․ Կոմիտէին ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (3 Փետրուար) գիշեր ժամը 8,30ին Միշակոյթի Տան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին կորսուած է Աշոտ Ստեփանի Խաչատրեանը, որ ծնած է 1911 թ․ Արտաշատ գիւղը։ Զաւակները՝ Հրանտ (Թոթօ), Զուլիէտտան եւ Էմման կարօտով կը փնտռեն իրենց հայրը։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէով՝

Leyli Dechkoyan
Barekemytiun 47
Erévan, Arménie S. S. R.

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 25ին, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ։ 3 Ավընիւ Կապրիէլ, մեթրօ Քոնքորտ։

ՆԱԽԱՍԱՐԴ պարախումբ՝ ղեկավարութեամբ ԺԻՐԱՅՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ։

Նուագախումբ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 10 ֆր․ Ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները, հեռ․ 033-0212

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ - ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿՈՂՄԷ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Գեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ․ — Երաժշտական երեկոյթ Salle Playel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
«ՍՕՍԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4,30էն մինչեւ կէս գիշեր

17, Rue Bleue, PARIS (9e)
Métro Cadet

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Հայկական, Եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ

Բոլոր երիտասարդները կը հրաւիրուին։

POUR
VENDRE
ACHETER
LOUER

AGENT IMMOBILIER AGREE A F

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE OU à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիզ»ի սրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

Փետր․ 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ ժան Կուժոն)։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մուրատ Ռափայէլեան Մարսէյլի մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Փետրուար 11ին ՄՈՒՐԱՏԻ մահուան յիսնամեակին ի յիշատակ։

×

Հայ Արիներուն տարեկան հանդէսը

Կիրակի 3 Մարտ
կէս օրէ վերջ ժամը 14․30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

Թէ - Վէ - Աի նոր սակերը կը ստիպեն «Յառաջ»ի վարչութիւնը, որ յաւելում ի ենթարկէ ընթացիկ ազդերու գինը։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ․	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ․	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
30 JANVIER
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11123 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.123

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Գ.

Մարաշցիները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն, 1930էն ի վեր կը հրատարակեն Գերմանիկը, հայերէն եւ անգլերէն: Վասպուրականցիներու պաշտօնաթերթն է Վարագ, Մալաթիացիներունը՝ Պալ-Ուխտի, Կեսարացիներունը՝ Արգէոս, Սեբաստացիներունը Ձայն Սեբաստիոյ, եւայլն:

Կարգ մը Հայրենակցականներ երկուքի բաժնուած են՝ գաղափարական, աւելի ճիշդ քաղաքական տարակարծութեանց պատճառաւ: Այսոնց կարգէն են Մալաթիոյ եւ Արաբկիրի Հայրենակցականները:

Այսպէս ուրեմն, Միացեալ Նահանգներու մեր հայրենակիցները ազգապահպանման համար փարած են եկեղեցիին, սատեղծած են քաղաքական, բարեսիրական, հայրենակցական, մշակութային, երիտասարդական, մարզական, երաժշտական եւ այլ միութիւններ, հիմնած են զանազան թերթեր, որոնցմէ մէկ քանին անգլերէն լեզուով, նոր սերունդին համար, որ հայերէն չի կարդար դժբախտաբար:

Ինչպէս սփիւռքի միւս գաղութներու, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մեր հայրենակիցներու համրանքին մասին եւս ո՛չ մէկ ստոյգ վիճակագրութիւն կայ:

Տրուած ըլլալով այն հանգամանքը, որ ամերիկաբնակ Հայերը, — բացի հինգ տարիէ պակաս բնակութիւն ունեցողները, — տեղական քաղաքացի դարձած են, կարելի չէ պետական միջոցներով ստուգել Հայերու թիւը:

Միակ միջոցը հայ եկեղեցիներն են, — առաքելական, կաթողիկ թէ աւետարանական, — պայմանաւ որ մեր հոգեւորականները յօգնութիւն յանձն առնեն կազմելու իրենց հօտին պատկանող ազգայիններու ամբողջական ցանկերը եւ զանոնք ղրկելու այս նպատակով կեանքի կոչուելիք կեդրոնական մարմնի մը, որ պիտի համադրէ բոլոր թուանշանները:

Այս ձեւը պէտք է գործադրուի նաեւ արտասահմանի մեր միւս գաղութներուն մէջ, սկսելով Ֆրանսայէն, ուր բնակող Հայերու համրանքին մասին ո՛չ մէկ ըստոյգ բան գիտենք: 80 հազա՞ր ենք, հարիւր քսա՞ն թէ 200 հազար:

Ամերիկայի Հայերուն համար իբրեւ մօտաւոր թիւ ընդունուած է 350 հազար, 96 առ հարիւրը՝ այսինքն 336,000 հոգի առաքելական, 2,50 առ հարիւրը՝ 9000 հոգի՝ աւետարանական, 1,50 առ հարիւրը՝ 5000 կաթոլիկ:

Քանատայի Հայութիւնն ալ հաշուելով շուրջ 400.000ի կը հասնի մեր հայրենակիցներու թիւը Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ:

Ամերիկահայ հին սերունդը եղած է հայրենասէր ու առատաձեռն: Գիտցած է տալ անսակարկ ազգային բոլոր ձեռնարկներու համար: Մեծ թիւով կամաւորներ ղրկած է Հայկական Լեգէոնին:

Շնորհիւ Ամերիկահայերու նիւթական օժանդակութեան է, որ Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կրթական հաստատութիւնները կրցած են ոտքի կանգնիլ եւ պահել իրենց գոյութիւնը:

Լայնօրէն օգնած են մեր կարօտ գաղութներու դպրոցներուն, սակայն իրենց զաւակներուն համար չեն մտածած դըպրոց բանալ: Այսօր մեծապէս կը զգջան անշուշտ: Սակայն ուշ է անտարան քան երբեք:

Ցարդ բաւականացած են շաբաթօրեայ դպրոցներով՝ 1–3 ժամ: Ընդհանրապէս եկեղեցիներու կից սրահներու մէջ եւ կիրակի օրերը, տեղի կ'ունենան հայերէնի դասընթացքները:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, կիլիկեան թեմը ունի 25 շաբաթօրեայ դըպրոց 1584 աշակերտներով և 141 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով:

Նոյնքան դպրոցներ ունի նաեւ էջմիածնական թեմը:

Քալիֆորնիոյ Հայերը քանի մը տարի առաջ յանդուգն որոշում մը տուին: Բացին ամէնօրեայ երկու վարժարաններ:

Ա) Ֆէրահեան Վարժարան, մեր ողբացեալ ընկեր Գ. Ֆէրահեանի 250.000 տոլար կտակի գումարով: Սկսաւ 72 աշակերտով: Այժմ ունի հարիւր աշակերտ-աշակերտուհի:

Բ) Մեսրոպեան Վարժարան: Ունի 135 աշակերտ եւ հինգ ուսուցիչ:

Վերջին քանի տարիներու ընթացքին միլիոնաւոր տոլարներ ծախսեցին զոյգ թեմերու մեր հայրենակիցները եկեղեցի շինելու համար, իրարու հետ մրցումի ելլելով:

Այժմ սկսած են լրջօրէն մտածել դըպրոց շինելու մասին: Կարեւոր գումարներ կը տրամադրեն դպրոցի անունով հող գնելու համար:

Պիտի յաջողի՞ն սակայն հասնիլ իրենց ծրագրած նպատակին:

Գեղեցիկ է գաղափարը: Ազգապահպանման համար կարեւոր, նոյնիսկ կենսական ազդակ է հայ դպրոցը, ուր մեր նոր սերունդի տղաքն ու աղջիկները պիտի սորվին Մեսրոպեան Մեծասքանչը:

Դիւրին է շէնք շինելը: Նիւթականի խնդիր է: Ամերիկահայերը կրնան հայթայթել անհրաժեշտ դրամը, թէեւ հին սերունդը յոգնած է տալէ եւ աղբիւրները կը ցամքին հետզհետէ:

Դժուարը բաւարար թիւով աշակերտ, մանաւանդ ուսուցիչ գտնելն է: Մերձաւոր Արեւելքէն սկսեալ մեր բոլոր գաղութները կը տառապին ուսուցչի սովէ:

Ի՞նչպէս դարման տանիլ այս ցաւին:

Ա՛յդ իսկ է խնդիրը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԱՒԵԼԻ ՄԵՂՄ Է

— * —

Մինչ Ապահովութեան Խորհուրդը Երկուշաբթի օրուան յետաձգած էր արտակարգ նիստը, Փուէպլոյի մասին, կը թուի թէ մթնոլորտը աւելի մեղմացաւ: Ցիշենք սակայն թէ Հիւսիսային Քորէայի Ժողովրդական Գերագոյն Ժողովի փոխ-նախագահը Քայ Ռայ Եոնկ դէպի Պաղտատ իր ճամբուն վրայ, Դամասկոսի մէջ յայտարարած է թէ «Ժողովրդավար Քորէան շատ խիստ պատիժներ կը նախատեսէ Փուէպլօ ամերիկեան լրտես-նաւուն անձնակազմին նկատմամբ»:

Եոնկի համար Ապահովութեան Խորհուրդը գործ չունի այս խնդրին մէջ:

Տէլհիի մէջ Կոսիգին, այս անգամ, անդրադարձած է Փուէպլոյի խնդրին, շեշտելով թէ պէտք է կարգադրուի Ամերիկացիներու եւ Հիւսիսային Քորէացիներու միջեւ: Խորհրդային վարչապետին համար, ամերիկեան նաւուն միջադէպը չի սպառնար աշխարհի խաղաղութեան:

Մինչ Տէլհիի մէջ, Հիւսիսային Քորէացի բանբեր մը ըսած է թէ փոխանակութիւն մը անկարելի չէ: Այլ խօսքով Հիւսիսային Քորէա կրնայ «վերադարձնել» Փուէպլոյի անձնակազմը Հիւսիսային Քորէացի գերիներու փոխարէն:

ՇՍԿԱՅ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 3ին հսկայ հրդեհ մը ծագած է Փարիզի մերձաւոր արուարձաններէն՝ Սէն Տընիի մէջ: Կրակ առած է hիտրօքառպիւռի շատ մեծ գործատուն մը, որու պահեստ էր աւելի քան հարիւր միլիոն լիթր վառելանիւթ:

17 զօրանոցներու հրշէջները տեղւոյն վրայ փութացած են անմիջապէս, բայց հրդեհը կը տարածուի եւ ամէն հինգ վայրկեանը, նոր պայթումներ կը պատահին: Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան Սէն Տընի հասած էր նաեւ Փարիզի ոստիկանապետը, քիչ ետք նաեւ՝ Ներքին Նախարարը: Կ'ըսուի թէ նման հրդեհներ կը պատահին 50 տարին անգամ մը: Հըրշէջներու գործն ալ շատ դժուար է եւ ամէն մէկը պէտք է փոխարինուի քանի մը վայրկեան ետք, որպէսզի դիմանան անհուելի ջերմութեան եւ թաքութեան հետեւանքով սաեղծուած վտանգներուն:

Երկուշաբթի ցերեկ դեռ կարելի չէր եղած հրդեհը մարել: Յոյս կար, որ եթէ ծանրակշիռ դէպք մը չպատահի, օրուան մէջ կարելի պիտի ըլլայ հրդեհը մարել:

Հրդեհին պատճառները ծանօթ չեն, բայց ոստիկանութիւնն ալ տեղւոյն վրայ է, վասնզի կասկածելի նշաններ կան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Մինէրվ ընդծովեան կորսուած է Միջերկրականի մէջ, Շաբաթ իրիկուընէ ի վեր: Ժամը 21ին, Թուլոնի նաւահանգիստը պէտք է վերադարձած ըլլար, բայց յանկարծ կ'անհետանար: Երկուշաբթի առտու դեռ ամէն յոյս կորսուած չէր, տրուած ըլլալով որ սուզանաւը 100 ժամուան պահեստ ունի թթուածինի: Մինեռվը ֆրանսական նաւատորմիղին ամէնէն արդիական նաւերէն մէկն էր: Անձնակազմը բաղկացած է 52 հոգիէ:

ԹԵԼ-ԱՎԻՎԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ այլեւս ոչ մէկ յոյս կայ գտնելու Իսրայէլեան Տաքառ սուզանաւը, որ կորսուած է Կիպրոսի եւ եգիպտական ափերուն մէջտեղ: 69 հոգիէ կազմուած էր անձնակազմը: Մեծ յուզում ստեղծուած է Իսրայէլի մէջ:

ՀԱՒԱՆԱՑԷՆ հասած լուրերու համաձայն, հաւանաբար Քուպա չմասնակցի Փեշտայի համայնավար վեհաժողովին: Միւս կողմէ Քասթրօ մաքրագործումներու ձեռնարկած է կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ եւ արդէն իսկ հեռացուցած տասնեակ մը «հին» համայնավարներ, որ աւելի «խորհրդայնասէր» նկատուած են: Քասթրոյի համար, ասոնք «վերաքննական»ներ են, որոնք դէմ ալ եղած են քասթրեան յեղափոխութեան տարածման Լատին Ամերիկայի մէջ: Քասթրոյի դիրքը շատ դժուար է, կը մընայ կառչած իր տեսակէտներուն ու կը պայքարի: Վերջին ճառը 12 ժամ տեւած է: Կը թուի թէ այս անգամ ալ յաղթած է:

ԹԷՍՍԱԼՈՆԻԿԷՆ վերջնապէս ազատ արձակուեցաւ: Կրնայ ըլլալ որ ի մօտոյ Փարիզ գայ: Զօրպայի հեղինակը հինգ ամիս է բանտն էր:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ուսանողական ցոյցերը կը շարունակուին: Պատժական միջոցներ ձեռք առնուած են 27 ուսանողներու դէմ: Ներկայիս երեք համալսարան փակ է:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը արտակարգ համագումար մը ունէր Սիւէնի մէջ: Կասթոն Տէֆէռ կ'առաջարկէր մասնակի ձուլում մը ձախի կուսակցութեանց: Բայց իր բանաձեւը ձայներու միայն մէկ երրորդը ստացաւ: Տրուած որոշումը կը նախատեսէ որ 1969ին ստեղծուի դեմոկրատ եւ ընկերվարական նոր կուսակցութիւն մը: Փետրուար 16ին է, որ համապատասխան յանձնախումբը պիտի պատրաստէ ձախի դաշնակցութիւնը կազմող երեք մեծ կուսակցութեանց ձուլման հետեւանքով հարկ եղած վարդապետութիւնն ու ծրագիր-կանոնագիրը: Ամբողջ տարին այդ յանձնախումբը կանոնաւոր նիստեր պիտի ունենայ, որպէսզի կարենայ, Դեկտեմբերին, դրական առաջարկներ ներկայացնել երեք կուսակցութիւններուն: ընդհ. քաղաքականութեան իր բանաձեւին մէջ, համագումարը կը դատապարտէ կոլիստ վարչակարգը, որ տասը տարուան մէջ, չկրցաւ արդիականացնել երկրին տնտեսական կառոյցները:

ՏԱՎՈՍԻ մէջ (Զուիցերիա) բազմաթիւ հիւսերու հետեւանքով, տուներ, ապարակներ կորսուած են ձիւներու տակ եւ 28 մեռեալ կայ: Երեք օրէ կը ձիւնէր արդէն եւ տեղացիները, մանաւանդ ծերերը, կը զգային ու կը նախատեսէին: Կայ նաեւ 24 վիրաւոր եւ 300 հոգի անապաստան մնացած:

ՓԵՔԻՆԻ կայարանաը կռիւ մը հետեւանքով հարիւր հոգի վիրաւորուած են: Ժուռնալ տը Փէքինը բացառիկ թիւի մը մէջ, հրատարակուած այս առթիւ, կը գրէ թէ բանուորներ եւ զինուորականներ բախած են «հակայեղափոխական ուղեւորներու խումբի մը»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՐԷԱՆԵՐԸ

Քորէայի թերակղզին (950 քիլոմեթր հիւսիսէ – հարաւ եւ 270 քիլոմեթր միջին լայնութիւն) բաժնուած է Հիւսիսի եւ Հարաւի միջեւ: Առաջինը, որ առաւելաբար լեռնային շրջան է, ունի 121,193 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, իսկ երկրորդը՝ 95,232 քառ. քիլոմեթր:

Բնակչութեան մարդահամարը ճշգրտօրէն կատարուած չէ: Այսուհանդերձ, 1947ին, երկրին բնակչութեան թիւը կը նկատուէր 28 միլիոն, թէեւ, այժմ փոխանակ կը խօսի 40 միլիոն Քորէացիներու մասին: Հարաւային Քորէայի բնակչութիւնը կը հաշուուի 28 միլիոն, իսկ Հիւսիսայինը՝ 12 միլիոն: Որով ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունեցող մասը հարաւայինն է՝ քառ. քիլոմեթրի վրայ 267 անձով:

Երկու Քորէաները իրարմէ բաժնուեցան համաշխարհային Բ. պատերազմի աւարտին, երբ Խորհ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները յաղթական կոխեցին եւ ետք վերջ տուին Քորէայի վրայ Ճափոնի 35 տարուան (1910–1945) տիրապետութեան եւ առաջինը տէր դարձաւ երկրին հիւսիսային, ու երկրորդը՝ երկրին հարաւային մասերուն:

Ճափոնի դէմ ազգային դիմադրութիւնը կը ղեկավարուէր բազմաթիւ կազմակերպութիւններու կողմէ: Ասոնցմէ ոմանք սերտ կերպով կապուած էին Մ. Նահանգներուն (Սինկման Ռի), ուրիշներ՝ Ձանկ Քայ Շէքի, որուն հետեւեցան մինչեւ Ձոնկ-Քին, եւ փոքրամասնութիւն մըն ալ՝ համայնավարներու, որուն կ'անդամակցէր մառեշալ Քիմ Բ. Սինկ, կուսակցութեան քարտուղարը:

Երբ ՄԱԿը չյաջողեցաւ ստեղծել քորէական ազգային կառավարութիւն մը, 1948ին ընտրութիւններ տեղի ունեցան միայն հարաւային մասին մէջ, եւ Սինկման Ռի, որ յաղթական ելած էր ընտրութիւններէն, ՄԱԿի կողմէ ընդունուեցաւ իբրեւ Քորէայի Հանրապետութեան նախագահ՝ սկզբունքով ամբողջ թերակղզիին, բայց իրականութեան մէջ՝ միայն կէսին համար:

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Պէյրութի «*Լը Ժուռ*» ֆրանսերէն թերթին խմբագրապետը՝ Էտուար Սաապ, որ ծանօթ անուն մըն է արաբական հրապարակագրութեան մէջ, եւ աշխատակիցը՝ *Լը Մոնտի*, վերջերս ստորագրեց յօդուածաշարք մը՝ Լիբանանի քաղաքական կուսակցութեանց մասին։

Փաղանգաւորներու, Տեսթուրիններու, Ընկերվարական Յառաջդիմականներու, Ազգային Ազատականներու, Ազգային Պլոքի, համայնավարներու եւ կարգ մը այլ շարժումներու մասին արտայայտուելէ ետք, Շաբաթ օրուան թիւով, Էտուար Սաապ յօդուած մը յատկացուցած է հայ քաղաքական կուսակցութիւններուն։ Ստորեւ կու տանք այդ յօդուածը, ամբողջութեամբ։

Լիբանանի Հայ կուսակցութիւնները առանձինն արժանի են ամբողջ հատորի մը։ Ամէնէն քիչ ճանչցուած են ու գուցէ ամէնէն աւելի կազմակերպուածները, ամէնէն գաղափարապաշտներն ու ներգործօնները։ Զուտ լիբանանեան դեանի մը — բայ, անոնք կը բերեն այնպիսի մեծ նըպաստ մը, որ փառնդաւոր է զանոնք անգիտանալ։ Երեք կուսակցութիւն են.— Հնչակեան՝ հիմնուած 1889ին, Դաշնակցական՝ տարի մը ետք, Ռամկավար՝ 1908ին, Օսմանեան կայսրութեան մէջ խորհրդարանական վարչակարգի մը հաստատումէն ետք։ Այս երեք կուսակցութիւնները ծնունդ առած են նոյն գաղափար–ուժէն, որ կը համապատասխանէր պատմական պահանջի մը։ Անոնց նպատակն էր պայքարիլ օսմանեան միրապետութեան դէմ կամ սահմանափակել անոր աւերները։ Այդ պատճառով ալ, 1885ին, առաջին փորձ մը եղաւ միացնելու հայ յեղափոխական կամ բարենորոգչական բոլոր կազմակերպութիւնները։ Եթէ այս փորձը լիովին չյաջողեցաւ, ծնունդ տուաւ սակայն կարեւոր համախմբումի մը, որ ստացաւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն կամ Դաշնակցութիւն անունը։

Այս կուսակցութեան հիմնադիրներն են Քրիստափոր Միքայէլեան, Ռոստոմ եւ Զաւարեան։ Անոնք տարի մը առաջ հիմնուած Հնչակեան կուսակցութենէն կը տարբերէին հիմնական երկու սկզբունքներով, որոնք կը կազմէին իրենց դաւանանքը։ Առաջինը այն՝ որ Դաշնակները բարենորոգչական էին եւ ազգայնական։ Անոնց գործունէութիւնը դուրս չէր գար զուտ Հայկական շրջանակէն։ Կը պայքարէին իրենց ժողովուրդին կեանքի մակարդակին բարձրացման համար եւ, իրենց պատմութեան այդ փուլին մէջ, ոչ անկախութիւն կ'ուզէին եւ ոչ ալ նոյնիսկ ինքնավարութիւն։ Պարզապէս, կ'ուզէին իրենց ինքնուրոյնութիւնը պաշտպանել Օսմանեան կայսրութեան մէջ, եւ այս՝ շնորհիւ սահմանադրութեան մը, զոր ի զուր կը փորձէին պահանջել Բարձրագոյն Դուռէն։ Իրենց ծրագրին մէջ, Հայաստանի կամ անոր անկախութեան մասին խօսք չկար։ Առ առաւելն, օսմանեան իշխանութիւններէն կը պահանջէին քանի մը բարենորոգումներ, մասնաւորաբար վարչական ապակեդրոնացումներու վերաբերեալ՝ ի նպաստ հայկական նահանգներուն։

Հնչակեանները տարբեր ուղղութիւն մը կը բռնեն։ Կը յարին Սոցիալ–Դեմոկրատներուն եւ իրենք զիրենք մարքսիստ կը դաւանին։ Անոնք զուտ հայկական ծրագիր կամ դաւանանք չունէին։ Մաս կը կազմէին համայնավար հակում ունեցող Երրորդ Միջազգայնականին։

Կարելի չէ սակէ հետեւցնել, թէ Դաշնակները ծայրայեղ աջակողմեաններ են։ Երբեք անտարբեր չըլլալով հանդէպ ընկերվարական հոսանքներուն հանդէպ, որոնք սկսած էին խռովել Եւրոպան, իրենց գործունէութեան առանցքը կը կազմէր սակայն ազգային պայքարը։ 1895էն արդէն, կը փորձեն իրենք զիրենք պարտադրել իբրեւ Հայեր, որոնք վճռած են պահել իրենց ինքնութիւնը եւ ազգութիւնը այն խայտաբղէտ աշխարհին մէջ, որուն վերածուած էր Օսմանեան կայսրութիւնը։ Այդ պատճառով ալ, կը դիմեն մարտական արարքներու։ Կուսակցական տարրեր կը գրաւեն Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատունը եւ իշխանութիւններուն կը սպառնան օդը հանել շէնքը, ուր փակուած էին ուժանակի կարեւոր քանակութեամբ մը, ինչպէս նաեւ մեծափարթամ մայրաքաղաքին ամբողջ կեդրոնը, եթէ ընթացք չտրուի Դաշնակցութեան պահանջած բարենորոգումներուն։ Օտար դեսպանատուները յուզումի կը մատնուին եւ կը միջամտեն ի նպաստ «անօրէն»ներուն։ Զանոնք կ'առնեն իրենց դեսպանատուներուն մէջ՝ իբրեւ քաղաքական տարագիր, եւ իշխանութիւններէն ձեռք կը բերեն տարտամ խոստում մը ի նպաստ հայ ժողովուրդին։ Ոչ մէկ արդիւնք։ Դաշնակցական մարտիկները ֆրանսական եւ անգլիական նաւերով կը հեռանան Թուրքիայէն, բայց նոյն օրը իրենց հայրենակիցներէն շատեր կը ջարդուին Պոլսոյ հայկական թաղին մէջ։

Տասը տարի ետք, Դաշնակցականները Սուլթան Ապտիւլ Համիտի դէմ կը կազմակերպեն մահափորձ մը, որ կը ձախողի։ Նոյն ատեն, կուսակցութիւնը կը շարունակէ սակայն իր զուտ քաղաքական գործունէութիւնը։ Անոր տեսաբանները, որոնք այդ օրերուն կը գտնուէին Փեթրոկրատ, կ'ազդուին յառաջդիմական գաղափարներէ, որոնք կը սկսին միտքերու մէջ ծնունդ առնել ցարական վարչակարգին դէմ։ Ցարը կը նոյնացուի Սուլթանին հետ եւ Դաշնակներն ու Հնչակները կը մղեն գրեթէ զուգահեռական պայքար մը՝ իրենց ժողովուրդը ազատելու համար օսմանեան լուծէն։ Դաշնակները, Կայսրութեան գործերուն հանդէպ առաւել հետաքրքրութեամբ մը, կը գործակցին Իթթիհատ բարենորոգչական կուսակցութեան՝ պահանջելու համար խորհրդարանի մը հաստատումը։ Նոյն օրերուն, 1907 Թուականին, հայկական նոյն կուսակցութիւնը գաղտնի խօսակցութիւններ կ'ունենայ արաբ ազգայնական կուսակցութիւններուն եւ լիբանանցի կամ սուրիացի անձնաւորութիւններու հետ, ինչպէս էմիր Շեքիպ Արսլան եւ Սաատալլա Էլ–Ճապրի։ Որոշ ատեն մը, Կայսրութիւնը կ'օժտուի Օրէնսդիր Ժողովով մը, բայց ժողովը շուտով կը լուծուի Սուլթանին կողմէ եւ անոր գլխաւոր ղեկավարները կ'աքսորուին։

է. Ս.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱՒԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անգլիա կը մտնէ Եգիպտոս, Ֆրանսա կը գրաւէ Թունուզը, դիւանագիտական պայքար կը մղուի երկու կառավարութեանց միջեւ։ Կլատսթընի դահլիճը բուռն քննադատութեանց ենթակայ կ'ըլլայ։

Ռուսիա 1860էն ի վեր կը հետապնդէր երկու նպատակ կեդրոնական Ասիոյ մէջ։ Գրաւել Աֆղանիստանի Ֆերղանա հովիտը բամպակի մշակութեան համար։

Միջին Ասիայէն ճնշում կատարել Անգլիոյ վրայ, սպառնալով Հնդկաստանի։ 1885 Մարտ 30ին Ռուսերը կը գրաւեն Փենճտը, քանի մը տարի առաջ գրաւած էին Մերվի ովասիսը։ Անգլիա կը զայրանայ։ Րոզպերի, արտաքին նախարարը, կը գոչէ. «Կուի պիտի մղենք Ռուսիոյ դէմ մատչելի ամէն կողմերէն»։ Բայց Տարտանէլը փակ էր, ճամբայ չկար։ Կլատսթըն, Թուրքիոյ թունդ հակառակորդը, սուլթանին կը դիմէ անգլիական նաւատորմի անցքին արտօնութեան համար։ Երեք պետութեանց դեսպանները կը յիշեցնեն Դրան՝ վերանորոգուած դաշինքը։

Անգլիա տեղի կու տայ, 1885 Դեկտ. 10ին Ռուսիա կը մնայ գրաւած հովիտը, Աֆղանիստանի կը մնայ Զուլֆիքարի անցքը։

Անգլիա կը մօտենայ Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ, որովհետեւ Ֆրանսայի հետ խնդիր ունի Եգիպտոսի համար, Իտալիա՝ ափրիկեան Տրիպոլիսի համար։ Գերմանիա եւ Անգլիա պիտի օգնեն Իտալիոյ՝ եթէ Ֆրանսա Թունուզէն երկարի Տրիպոլիս։

1887 *Յունիս 18ին գերմանեւռուս գաղտնի դաշնագիր մը կը կնքուի, գաղտնի նոյնիսկ դաշնակից Աւստրիայէն.* «Ստորագրող պետութիւններէն մէկը պատերազմի մտնելու պարագային երրորդ պետութեան մը դէմ, միւսը չէզոք պիտի մնայ»։

Ռումելիի Պուլկարիոյ միացման ատեն Անգլիա կը վախնայ, Ռուսիա կը գրաւէ Պուլկարիան։ Անգլեւռուս բախում մը անխուսափելի կը թուի Լոնտոնի եւ Պետերսպուրկի ֆրանսացի դեսպաններուն։ Պերլին եւ Վիեննա կը թելադրեն Փարիզի, դիմել սուլթանին, փակելու նեղուցները Անգլիոյ նաւատորմին առջեւ։ Բայց Աւստրիա եւ Ռուսիա հակամարտ են Պալքաններու մէջ։ Սալզպրի կը յայտնէ, թէ աւստրեւռուս պատերազմի մը պարագային Աւստրիոյ կողքին պիտի կենայ եւ եթէ անկարելի ըլլայ Տարտանէլի անցքը՝ Թուրքիոյ դէմ պիտի շարժէ Յունաստան, Պուլկարիա, Մակեդոնիա։ Պիսմարք կը վստահեցնէ անգլիոյ նախարարը, թէ Թուրքիա չի քալեր Ռուսիոյ հետ, «Սուլթանը Ռուսիոյ ձեռքը պիտի ըլլայ աճարկու իշխանութիւն մը»։

Իտալիա կը դիմէ Անգլիոյ համաձայնելու համար Միջերկրականի, Եգէականի եւ Սեւ ծովու զօրավիճակի պահպանման շուրջ։ Սալզպրի դիմումը կը հաղորդէ Վիեննայի, Պիսմարքի թելադրութեամբ կը կնքուի 1887 Դեկտ. 10ին Միջերկրականեան Համաձայնութիւնը, *Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ, երկրորդ երրեակ զինակցութիւն մը Ռուսիոյ դէմ Պալքաններու մէջ, Փոքր Ասիոյ մէջ.*

«Թուրքիա, դաշնագրերով պահակ դրրուած նեղուցներուն, չի կրնար իր վեհապետական իրաւունքներէն մաս մը թողուլ Պուլկարիոյ մէջ, ոչ ալ իր իշխանութիւնները փոխանցել այլ պետութեան մը՝ Փոքր Ասիոյ մէջ։

«Թուրքիա պէտք է միանայ ստորագրող պետութեանց հետ այս սկզբունքներու հասարակաց պաշտպանութեան համար։ Եթէ Դուռը ընդդիմանայ, երեք տէրութիւնները պիտի համաձայնին անմիջապէս ձեռք առնելու Օսմանեան կայսրութեան անկախութեան եւ երկրին ամբողջականութեան պահպանման միջոցները՝ գրաւելով օսմանեան հողամասէն յարմար կէտեր»։

Դաշնագիրը կը մնայ խիստ գաղտնի։

Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը բանակցին զինակցութիւն մը կնքելու Երրեակ Զինակցութեան դէմ։ Վարչապետ մը Կիրս Պոլսոյ դեսպան Նելիտոֆի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ «օսմանեան ջուրերուն մէջ բրիտանական նաւերու երկարատեւ ներկայութեան» վրայ։ Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ 1892 Յունուար 12ին կը հրահանգէ դեսպան Քամպոնի միանալ Նելիտոֆի հասկցնելու համար սուլթանին, թէ Երրեակ Զինակցութեան հանդէպ հաճոյակատար կամ տկարութեան քաղաքականութիւն մը ունենալու չէ, Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը փափաքին պահ*ել անմիջապէս Ըլտըզի պալատը գիտել եւ մանրամասն տեղեկագրել դիւանագիտութեան*...

Սակայն — Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը փափաքին պահ–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

— Միայն թէ պիտի կրնա՞նք ժամանակին հասնիլ, կը խորհէր Հարիւրապետը մտատանջութեամբ ի զուր որոնելով, իր աչքերովը, Պէյքօզի կողմերը թափառող նաւակ մը։

Երկու յոյն նաւավարներն ալ որոնք իրենց նաւակի վարժ ու սուր նայուածքովը կը զննէին ծովուն բացերը, կը ջանային հետք մը նշմարել։

Յանկարծ խօսեցաւ ալա գոչեց.

— Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք ծովուն վրայ սեւ կէտ մը կը շարժի։

Ու ձեռքովը մատնանիշ ըրաւ Պէյքօզի եւ Էէնի քէօյի բացերը։

Ամէնքը ցոյց տրուած կողմը նայեցան։

— Այո՛, ըսաւ յոյն նաւավարներէն մէկը, կարծեմ նաւակ մըն է որ Եէնի քէօյ կամ Սթէնիա կ'երթայ։

— Բայց դուն ըսիր որ անոնք Պէյքօզի ու Գավաքի միջեւ գտնուած ամայի ծովեզերքը կ'ուղղուին, ըսաւ Շիւքրի պէյ պարտիզպանին դառնալով։

— Այո՛, այնպէս է, դէպի այս կողմ կ'երթային անոնք, հաստատեց խօսէր ալա ձեռքովը ցոյց տալով ամայի ծովեզերքը... բայց կրնայ ըլլա՛լ որ մտքերնին փոխած ըլլան։

— Իրաւ որ այս ժամուս այդ նաւակը կասկածելի կը թուի ինծի, ըսաւ Հարիւրապետը, գիշերը ուշ ատեն ծովին վրայ պտըտիլը արգիլուած է, նոյնիսկ ձկնորսներուն համար... ուստի անպատճառ պէտք է հետապնդենք այդ նաւակը։

— Բայց եթէ մեր փնտռածը չէ՝ միւսներուն ժամանակ պիտի տանք փախչելու, նկատեց պարտիզպանը։

Արդարեւ դժուար էր կարուկ որոշում մը տալ։

— Եթէ միւս նաւակը պատրաստ ըլլար՝ կրնայինք մէկերնիս մէկ կողմ եւ միւսներնիս միւս կողմ երթալ հառաչեց Շիւքրի պէյ։

Կարծես իրեն այս հառաչանքին իբրեւ պատասխան նաւակ մը, Եէնի Մահալլէի նաւամատոյցէն ճամբայ ելլելով, սկսաւ յառաջանալ դէպի իրենց։

— Ահա կուգան, գոչեց խօսէր ալա ուրախութեամբ։

Այն ատեն Շիւքրի պէյ հրամայեց նաւակներուն, որ կամաց կամաց թիավարեն մինչեւ որ միւս նաւակը իրենց մօտենայ։

Բայց բոլոր այդ գործողութիւնը թանկագին վայրկեաններու կորուստներ էին իրենց համար եւ պարտիզպանն ու Հարիւրապետը, որոնց երկուքն ալ հաւասար եռանդով մը գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար կը հետապնդէին, անհամբերութենէ չէին կրնար տեղերնին հանգիստ նստիլ։

Հիմա, երկուքը միասին, աչքերնին դէպի Սթէնիա յառաջացող նաւակին վրայ ուղղած էին, որ արագ արագ կը յառաջանար։

— Գոնէ դիտակ մը ունենայինք քովերնիս, ըսաւ Հարիւրապետը որ միշտ դեռ ղեցիկ մտածումներ կ'ունենար որոնք անպտուղ կը մնային։

Վերջապէս Եէնի Մահալլէէն մեկնող նաւակը, որուն անհամբեր կը սպասէին, մօտեցաւ։ Այն ատեն, կարճ խորհրդակցութենէ մը ետքը, խուզարկիչ խումբը երկու մասի բաժնուեցաւ, մին՝ խօսէր ալայի հրամանատարութեան տակ ուղղուեցաւ դէպի Սթէնայի ծովախորշը, միւսը Հարիւրապետ Շիւքրի պէյի առաջնորդութեամբ գնաց Պէյքօզի ծովեզերքը։

Եւ սակայն ամէն փնտռտուք անօգուտ մնաց եւ քանի մը ժամ ետքը, թէ Հարիւրապետը եւ թէ պարտիզպանը գլխիկոր եւ յուսաբեկ՝ իրարու միացան եւ որոշեցին անմիջապէս Ըլտըզի պալատը դիմել եւ մանրամասն տեղեկագրել դիւանագիտական մէջ տեղի ունեցած եղելութիւնները եւ իրենց եռանդուն սակայն անարդիւնք խուզարկութիւնները։

Իրենց պատմութիւնը, մանաւանդ երբ գիշերէն ետքը Ալի Օսմանի եւ Սապրի պէյի Եէնի Մահալլէ գտնուիլը Արիֆ էֆէնտիի անձնական նաւակով ու նոյն նաւակով չորս հալածական անձերու փախուստը, որոնք ապացուցուած իրողութիւններ էին, մեծ յուզում յառաջ բերին պալատին մէջ եւ իրողութիւնը իսկոյն հաղորդուեցաւ Սուլթանին որ անմիջապէս հրաման ըրաւ Ալի Օսմանի եւ Սապրիի տուները խուզարկել եւ զիրենք ալ ձերբակալելով պալատ բերել։

Միւս կողմէ հսկողութեան տակ առնուեցաւ Արիֆ էֆէնտին որ նոյն միջոցին Ըլտըզ կը գտնուէր, թէեւ թէ Ապտիւլ Համիտ եւ թէ պալատականները անոր մեղսակցութեան մասին շատ կասկած չունէին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(36 – Շար.)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ընտանեկան տագնապ մը յայտնուած կը գտնուի Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ: Տագնապին առաջին երեսն է ամուսնալուծումներու մեծ թիւը, երկրորդը՝ ծնունդներու զգալի նուազումը: Այսպէս, Հունգարիա հազար անձի 13,6 տոկոսով ծնունդներու նուազագոյն աստիճանի վրայ կը գտնուի աշխարհի մէջ: Հակառակ այս դժբախտ իրողութեան, ծնունդներէ աւելի վիժումներ կ'արձանագրուին երկրին մէջ ամէն տարի: Ռումանիոյ չորս զոյգերէն մէկը ամուսնալուծուեցաւ անցեալ տարի, Փրակայի մէջ, Չեխոսլովաքիա, երեք զոյգերէն մէկը ապահարզան պահանջեց: Ամուսնալուծման տոկոսը կը բարձրանայ նոյնիսկ Լեհաստանի մէջ, ուր կաթողիկէ եկեղեցին զօրաւոր հաստատութիւն մըն է դեռ:

Ամուսնութիւնը մեծ արժէք չէ ներկայացուցած երբեք համայնավար վարդապետութեան համար: Մարքսի տեսութիւնը խարանած է ամուսնութիւնը իբրեւ քաղքենի աւանդութիւն, որուն հիմնական նպատակակէտն է եղած օրինական ժառանգութիւնը ապահովել սեփականացուած ինչքերու: Խորհ. Միութիւնը պայքարեցաւ, որպէսզի արժէզրկէ կրօնական իմաստն ու խորհուրդը ամուսնական կեանքէն ներս եւ, Յեղափոխութեան վաղորդայնին, ջատագովեց անպաշտօն կապը զոյգերու միջեւ: Բազմաթիւ զոյգեր միացան լոկ «հանդիսաւոր համաձայնութեամբ», ուրիշներ՝ ձանձրացած ընտանեկան կեանքէ, դիմեցին իրենց շրջանի կուսակցապետին հաղորդելու համար, թէ որոշած են անջատուիլ: Այս երեւոյթը զգալի չափերու հասաւ մասնաւորաբար այն պատճառով, որ կեանքը համայնավար վարչաձեւին տակ անհետաքրքրական էր եւ ապագան՝ մռայլ: Մըռայլ ապագայի հեռանկարէն ազդուելով է, անշուշտ, որ շատեր նախընտրեցին անզաւակ մնալ:

Տասնամեակներու անտարբեր կեցուածքէ մը ետք, համայնավար իշխանութիւնները ներկայիս միջոցներ ձեռք կ'առնեն վերջ տալու համար այս անբաղձալի կացութեան: Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մեծ մասը նոր օրէնքներու միջոցաւ կը դժուարացնեն ամուսնալուծման պայմանները. շատեր կ'արգիլեն վիժումը՝ ի բաց առեալ բացառիկ պարագաներու:

Արգելքներու կողքին, կառավարութիւնները զանազան միջոցներով կը փորձեն քաջալերել ամուսնութիւնները, սահմանափակել ամուսնալուծումները եւ, մանաւանդ, մղում տալ ծնունդներու յաւելումին: Օրինակ, Հունգարիա բացառիկ արձակուրդներ կը սահմանէ մայրերու՝ ծննդաբերութեան պարագային, Պուլկարիա 115 Ֆրանք կը նուիրէ մօր մը իր առաջին, 1170 Ֆրանք երկրորդ եւ 2925 Ֆրանք երրորդ զաւկին ծնունդին պարագային:

Թ. Ա. Թ.

պանել Միջերկրականի հաւասարակշռութիւնը: Ռուս վարչապետը կը հաւաստէր Բիւլոյի, թէ Ռուսիա նպատակ չունի Պոլսոյ տիրանալու, Ռուսիոյ ծանրութեան կեդրոնը տեղափոխելու, այլ կը փափաքի որ Թուրքերը մնան նեղուցներու պահակները:

Երկու խմբակցութիւններ կը պաշտպանեն Միջերկրականի հաւասարակշռութիւնը իրարու դէմ:

Միջերկրականեան Համաձայնութիւնը պիտի նորոգուի, ամէն անգամ որ Ռուսիա սպառնայ գոց ծովուն, որուն վրայ կը հսկէ Մեծն Բրիտանիա, զինակից ունենալով միշտ Իտալիան:

Մեծ պատմաբան Ալպեր Սորէլ կը գրէր. «Անգլիա պէտք ունի ցամաքային պետութեան մը եւրոպական հաւասարակշռութիւնը պահելու համար: Կեդրոնի կայսրութիւնը բնական զինակիցն է, եթէ Աւստրօ-Հունգարիա մը գոյութիւն չունենար, ստեղծելու էր զայն»:

Այսօր կեդրոնի կայսրութիւն մը գոյութիւն չունի: Անգլիա Ամերիկայի ձգեց Յունաստանի պաշտպանութիւնը, կը հեռանայ ծովային կայաններէն, նոր համախմբում մը պիտի կազմուի հաւանաբար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շատ ուրախալի երեւոյթ մըն է ինչ որ կը տեսնենք երկու տարիէ ի վեր Մարսէյլի հրապարակին վրայ եւ ազգային կեանքին մէջ:

Ափ մը Հայեր, տոգորուած զուտ նուիրումի գաղափարով, կը յաջողին կազմակերպել հայրենաբոյր հաւաքոյթներ, որոնց միակ նպատակը ազգապահպանումն է:

Երբ խորհինք թէ տարիներու հոլովումով մէկ առ մէկ կ'անհետանան անցեալի հայրենակցական կամ գաւառային միութիւնները, որոնց թիւը անհամար էր տասնեակ տարիներ առաջ, այս ափ մը Հայերու կատարածը շատ աւելի ծաւալ եւ նշանակութիւն կը ստանայ եւ հոգեկան արդար գոհունակութիւն կը պատճառէ:

Ճիշդ է որ իրենց տեղական բնոյթի շատ յատուկ ձիրքերով օժտուած՝ այս Պոլսեցիները միաձոյլ ուժի մը փոխանցիկ հրապոյրը կը ներկայացնեն եւ իրենց կազմակերպութիւններն ալ մասնաւոր համ ու հոտ մը ունին: Իրենց ծովային շրջապատոյթները հաճելի են եւ ազգային մթնոլորտ մը կը ստեղծեն:

Անցեալ Կիրակի կազմակերպած էին ծննդեան տօնածառի շատ գողտրիկ հանդէսը «Փարոյ» պանդոկի շքեղ սրահին մէջ:

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Բեթղեհէմի Աստղ»ով (Մ. Իշխանի), յաջորդեց «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» խմբերգը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը գեղեցիկ յայտագրով եւ արտասանութիւններով, որոնց տիտղոսները մինակ կը թարգմանեն կազմակերպութեան հայրենաշունչ ոգին.— «Ես հայ աղջիկ մ'եմ» (Օր. Վարդեան), «Ինչո՞ւ չես խօսում հայերէնով» (Օր. Սեդա Ազազարեան), «Հայրենիքի սէրը» (Մարք Արսլան), «Հայ եմ» Ֆրանսերէն (Արուեթ Մարք Եավէր): Օր. Սիլվան Սարաֆեան արտասանեց Սրուանձտեանցի «Զքնաղ աղջիկը եւ յետոյ երգեց «Շիրակի պանդուխտը», ընկերակցութեամբ Տիկին Մատլէն Եավէրի՝ դաշնակի վրայ:

Բայց ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր, Տիկին Միշէլ Եավէրի արտասանութեան: Ֆրանսացի այս Տիկինը այնպէս իւրացուցած է հայերէն լեզուն, որ հարազատ շեշտով, տոհմային սահուն առոգանութեամբ արտասանեց Սիպիլի «Հայ լեզուն»:

Տոհմիկ ազգային պարերու մէջ Օր. Անի Մարտիրոսեան հաւատարիմ թարգմանը եղաւ հայկական հեճկուն պարերու:

Գեղարուեստական բաժինն յաջորդեց ճաշը՝ արեւելեան ուտեստեղէններով: Նոյն ժամանակ, գաղութի կազմակերպութեանց նուիրած արժէքաւոր նուէրները բաշխուեցան ժողովուրդին:

Երբ խանդավառութիւնը գրաւած էր բոլոր սրտերը, զոյգերը չկրցան դիմանալ պարի հրաւէրին: Այսպէս օգտակարը հաճելիին հետ պսակուեցաւ ընկերային եւ հայրենակցական տաք մթնոլորտի մէջ եւ ժողովուրդը պահ մը մոռցաւ ամէնօրեայ մտահոգութիւնները:

«Կաղանդ պապան» ալ այդ վայրկեանը ընտրեց, Ալ. Ազարեանի դիմագծին ետեւ՝ իր յայտնութիւնը ընելու, շուարումի եւ ուրախութեան խառն զգացումներու մատնելով պզտիկները: Բայց մեկնելէ առաջ իր առատաձեռնութիւնը ցոյց տուաւ պզտիկներուն եւ նոյնիսկ մեծերուն:

Երբ ուշ գիշերին ներկայ հանդիսականները հեռացան սրահէն, միայն գոհունակութեան եւ գովեստի բառեր կը լսուէին անոնց բերնէն:

Պոլսեցիները կրնան վստահ ըլլալ որ իրենց մասին երկար ատեն պիտի խօսուի... եթէ այսպէս շարունակեն:

ԱԼՖՈՆՍ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԷՆ ԵՐԵՒԱՆԸ ՏԵՍԱՅ

Տարի մըն է, որ Հոլանտա կը գտնուիմ: Անցեալ երկու տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ մէջ զինուորութեան պարտականութիւնս կատարեցի, եւ գիտէ՞ք ուր, ճիշդ Արարատի ստորոտը, այո, մեր պատմական Արարատի ստորոտը՝ «Տօղու Պայազէտ» կոչուած տեղը: Շատ լաւ եւ նոյնքան դէշ երկու տարի անցուցի, լաւ՝ որովհետեւ հայրենիքին այնքան մօտ, դէշ՝ որովհետեւ հայրենիքին այնքան մօտ, բայց անջատուած:

Պէտք է ըսեմ, որ տեղւոյն Թուրք եւ քիւրտ ժողովուրդը, բացի խօսակցութիւններէ, Երեւանի ռատիոկայանի բոլոր երաժշտական սփռումները կ'ունկնդրէ ինչ որ նմանապէս մեծ գոհացում մըն էր ինծի համար:

Նամակիս այս մասին մէջ ես պիտի զգուշեմ խօսելէ, եւ ձեզի այս երկու տարուան ինծի համար ամենակարեւոր եւ անմոռանալի մէկ գիշերը պիտի պատմեմ:

1966 Օգոստոս մէկի առաւօտն էր: Կանուխ արթնցանք եւ մօտաւորապէս 80 հոգինոց սպաներու եւ զինուորներու խումբով Արարատ պիտի մագլցէինք: Առաջին իրիկունը 1800 մեթրի վրայ հանգչեցանք եւ վրաններու մէջ ննջեցինք: Երկրորդ առաւօտ շարունակեցինք մագլցիլ եւ իրիկուան մօտ արդէն գագաթին բաւական մօտեցած էինք: (Պէտք չէ մոռնամ ըսելու, որ մեզ հետ երեք ամերիկացի գիտնական կար): Եւ երբ կամաց-կամաց կ'իրիկնանար եւ կը մթննար, մէյ մըն ալ լոյսերու մէջ կարծես թէ նոր աշխարհ մը տեսանք: Տաճիկներն ապշած եւ ապուշցած, իրարու կը նայէին՝ այս ի՛նչ հրաշք է ըսելով, անշուշտ, սպաները գիտէին եւ ըսին, թէ ասիկա Երեւանն է, բայց գրել-կարդալ անգամ չգիտցող զինուորները տակաւին ապշած կը նայէին եւ իրենց հայեացքները չէին կրնար բաժնել լոյսերը դէպի երկինք ցոլացող այդ քաղաքէն: Այո, ասիկա անոնց համար իսկապէս երազ մըն էր, որովհետեւ այդ մարդիկ ո՛չ իրենց գիւղերուն եւ գաւառներուն մէջ եւ ոչ ալ իրենց բանակին մէջ այդքան ելեկտրականութիւն եւ լուսաւորում տեսած էին: Այդ վայրկեանին աչքերէս ուրախութեան արցունքներ կը հոսէին, բարեբախտաբար, մութին մէջ ըլլալնուս, ոչ ոք տեսաւ ատիկա:

Ասիկա մայր հայրենիքի իսկական զարգացման ամենալաւ փաստն է կարծեմ: Մեր սիրտերը միշտ հայրենիքի սիրով կը զարնեն:

ՆՈՒՐՀԱՆ ԲԱՅՀԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ամէն բան նոյն ժամուն սիրուն կ'երեւար իրեն: Ա՛լ պիտի չկարդար իր գիրքերը. ա՛լ գիր պիտի չգրէր իր փայտէ եւ պզտիկ սեղանին վրայ: Իր պաշտօնավարութենէն, իր այն միակ սպասաւորէն ա՛լ առաւօտները իր սուրճը պիտի չերէր: Ո՛վ Աստուած, այս ամէն վայելումներու պիտի յաջորդէին բոլոր թիապարտներու ընկերութիւնը, անուրը, կարմիր տառատոկը, շղթան, յոգնութիւնը, խուցին բանտը, փայտէ անկողինը, վերջապէս այն ամէն սոսկալի բաները որոնք արդէն ծանօթ էին:

Մանաւանդ արդի հասակին մէջ եւ ներկայ վիճակը ստացած ըլլալէն ետք այսպիսի կեանքի մը դատապարտուի՛լ. գոնէ երիտասարդ ըլլար, բայց ա՛լ ծերութեան հասակը մտած ըլլալով, որեւէ անձի արհամարհական խօսուածքին ենթարկուիլ, թիապարտներու պահնորդէն քննուիլ եւ անոնց ստիկանէն գաւազանի հարուածներ ընդունիլ: Առանց գուլպայի երկաթապատ մուճակներ հագնիլ: Առտու իրիկուն տոնօղակը նայող պահնորդին կըռանին երկնցնել ոտքը: Օտարականներու հետաքրքրութեան ենթարկուիլ, որոնց պիտի ըսուէր. «Այս այն համբաւաւոր Ժան Վալժանն է որ Մ...ի քաղաքապետ եղած է»: Երեկոյեան ժամանակ քրտինքով ողողուած, յոգնութեամբ ճնշուած, կանաչ գդակը աչքերուն վրայ իջեցուցած, լխնապետին մտրակը ուտելով ուրիշ թիապարտի մը հետ նաւային բանտին սանդուխէն վեր ելել:

Ո՛հ, ի՛նչ թշուառութիւն: Ճակատագիրը կրնա՞յ ուրեմն իմացական էակի մը պէս չար եւ մարդկային սրտին պէս անգթօրոյն ըլլալ:

Եւ ինչ ընելու ալ ըլլար, միշտ սա կսկծալի երկասայրանութենէն չէր ազատեր, որու վրայ կը մտախոհէր բոլորովին: — Դրախտին մէջ մնալ եւ հոն դեւ մը ըլլալ. դժոխքը մնալ եւ հոն հրեշտակ մը ըլլալ:

— Ի՞նչ ընեմ, Աստուած իմ, ի՞նչ ընեմ: Նորէն սկսաւ սրտին մէջ յուզուիլ այն փոթորիկը որմէ այնքան դժուարութեամբ ազատած էր: Գաղափարները վերստին սպառնալ սկսան: Յուսահատութեան յատուկ չգիտեմ ի՛նչ թմրեցուցիչ եւ մեքենայական հանգամանք ստացան:

Անընդհատ Ռոմէնվիլի անունը միտքը կուգար երկու տուն երգով զոր ուրիշ ժամանակ լսած էր: Կը մտածէր թէ Ռոմէնվիլ Փարիզի քով պզտիկ անտառ մըն է, ուր սիրահար երիտասարդները Ապրիլի մէջ չեփորուկ ժողվելու կ'երթան:

Ինչպէս արտաքուստ նոյնպէս ի ներքուստ կ'երերար: Կը քալէր պզտիկ մանուկի մը պէս որու թոյլ կը տրուի որպէսզի քալէ:

Մերթ ընդ մերթ իր յոգնութեան հետ կռուելով կը ջանար նորէն տէր ըլլալու իր մտքին:

Վերջին անգամ մըն ալ եւ որոշապէս լուծելու համար կ'աշխատէր իրեն ներկայացնել այն խնդիրը զոր այնքան յոգնած եւ յուսահատած էր:

Պէ՞տք է յայտնել իր ո՛վ ըլլալը:

Պէ՞տք է լռել:

Չէր յաջողեր որոշապէս բան մը տեսնել: Իր մտախոհութեան ծրագրած բոլոր պատճառաբանութեանց անորոշ տեսիլները կը շարժէին եւ մի առ մի մուխի պէս կը ցնդէին:

Կը զգար միայն թէ ի՛նչ որոշում որ առնէր, հարկաւորապէս եւ առանց ազատիլ կարենալու, իրմէ բան մը պիտի պակսէր, պիտի մեռնէր. թէ գերեզման մը կը մտնէր աջ կողմէն ալ ձախ կողմէն ալ. թէ հոգեվարք մը կը կրէր, իր երանութեան կամ առաքինութեան հոգեվարքը կը կրէր:

Բարէ՛, նորէն սկսեր էին իր բոլոր վարանումները: Ուր որ էր ի սկզբան, հոն կը գտնուէր նաեւ հիմա:

Ահա այսպէս տառապելով կը յուզուէր թշուառը: Այն խորհրդաւոր էակը որու վրայ կ'ամփոփուին մարդկութեան ամէն սրբութիւնները եւ ամէն վիշտերը, հազար ութ հարիւր տարի առաջ՝ մինչդեռ ձիթենիները անեզրութեան ամենաշունչ հովէն կը տատանէին՝ այս թշուառին պէս շատ ժամանակ ձեռքովը շուրթերէն կը հեռացնէր այն ահարկու բաժակը, որմէ մթութիւն եւ խաւար կ'արտահոսէր ուղղօրէն եւ որ աստեղափայլ անդունդներու մէջէն կ'երեւար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Պ. Սահակ Սաղաթէլեան, Այրի Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մնծա - տուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վասիլուհի եւ զաւակներն ու թոռները (Պոլիս), Պ. Տիգրան Բարսեղեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պեզուրեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆԻ
(Բնիկ Իզմիրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 26ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Յունուար 31 ժամը 15,45ին Հօփիթալ Վալէռ–Լըֆէվր, 73, Պուլ. տը Լ'Ուէսթ, Լը Ռենսի:

Կառախումբ կառ տը լ'Էսթէն ժամը 15,15, իջնել Ալէ տը լա Թուռ (կառկանի գիծին վրայ):

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել:

''ՀԱՅ-ԲՈՅԺ''Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շաւարշ Նարդունի ջերմապէս կը խնդրէ «Հայ–Բոյժ»ի բոլոր այն բաժանորդներէն որոնք տարիներու առկախ հաշիւ ունին, որ անյապաղ վճարեն իրենց պարտքերը: Իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ առանձին նամակով հաշուեցոյց ներկայացնէ:

Շ. Նարդունի, որ ընդհատած է իր աշխատանքը և բժշկական հետեւողական խնամքներու կը կարօտի, վստահ է որ իր ընկերներն ու բարեկամները ջանք պիտի չխնայեն իրեն օգտակար ըլլալու համար, առաջին առթիւ ապահովելով «Հայ – Բոյժ»ի բոլոր առկախ հաշիւներու անմիջական կարգադրութիւնը:

Գումարները ղրկել միայն ու միայն մանդա – քարթով եւ «Յառաջ»ի հասցէով:

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան իրենց սիրելի Յակոբին մահուան քառասունքին առթիւ 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Պետրոս Տագէսեան իր ծնողաց յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 20 ֆր. Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ, 20 կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին, 10 «Հայ–Բոյժ»ին, (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 15 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան:

Ֆրանք

Նախկին ցանկին գումարը 274.438,50

Տէր եւ Տիկին Էլմաճեան 100 ֆրանք, Պ. Մելտոն Մխաքեան (Երեւանէն) 500, Կարապետ Մխաքեանի ձեռամբ, ողբացեալ Ստեփան Մխաքեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Տիկին Արուսեակ-ժորժ Կիւմիւշճեան 100, իր ամուսնոյն Գէորգ Կիւմիւշճեանի մահուան տարեդարձին առթիւ: Տիկին Վեհանոյշ Ֆէրհատեան, իր զաւկին արկածէ մը ազատելուն համար 100, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան 30 ֆրանք:

Ընդհ. գումար 275.268,50 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Փետրուար) ժամը 3ին՝ Միութեան գրասենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Զեկոյցներ եւ Յանձնախումբի ընտրութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ - ՄԱՐՏ 1968

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
9 Մարտ — Թատերական ներկայացում Salle des Fêtes d'Issy-les-Moulineaux	17 Մարտ — Դեղարուեստական երեկոյթ Bourse du travail	3 Մարտ — Երաժշտական երեկոյթ Opéra de Marseille
10 Մարտ — Պարահանդէս Salle des Ambassadeurs	23 Մարտ — Թատերական ներկայացում Mairie du 6ème	6 Մարտ — Թատերական ներկայացում Théâtre du Gymnase
7 Ապրիլ. — Երաժշտական երեկոյթ Salle Playel	30 Մարտ — Պարահանդէս Aéroport de Bron	16 Մարտ — Պարահանդէս Hôtel Splendid

Յաջորդաբար՝ իւրաքանչիւր ձեռնարկի մանրամասն տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած հրապարակային դասախօսութիւններու եւ ցուցահանդէսներու մանրամասնութիւնները

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (3 Փետրուար) գիշեր ժամը 8,30ին Միշակոյթի Տան մէջ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
կազմակերպուած
«ՍՕՍԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4,30էն մինչեւ կէս գիշեր
17, Rue Bleue, PARIS (9e)
Métro Cadet
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Հայկական, Եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ
Բոլոր երիտասարդները կը հրաւիրուին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարեկան պարահանդէսը՝

ՄԱՐՏ 9ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժան Կուժոն):

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ, Փարիզի ժամով 9էն 10: Կարճ ալիք՝ 25,37, 25,55, 31,05 եւ 41,29:

Ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ Հինգշաբթիները իրիկունը ժամը 19.30էն 20:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՈՒՂԹ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 31 JANVIER 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — 11124 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.124

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Դ.

Առ ի չգոյէ դպրոցի, եկեղեցին է, որ գլխաւոր դերը կը խաղայ Ամերիկայի մէջ:

Քաղաքական – կուսակցական տարա – կարծութիւնները խորապէս կ'անդրադառնան եկեղեցիին եւ այդ գծով՝ գաղութի ամբողջութեան վրայ:

Երեսունեւչորս տարի առաջ ծագած եկեղեցական տագնապը երկու հակամարտ ճակատներու էր բաժնած մեր հայրենակիցները՝ Նիւ Եորքէն մինչեւ Սան Ֆրանսիսքօ:

Համերաշխութեան փորձերը ի դերեւ ելած էին Գարեգին արք. Յովսէփեանի առաջնորդութեան օրով: Էջմիածին կը յամառէր չճանչնալ այն եկեղեցիները, որոնց վարչութեան անդամները դաշնակցական էին: Ո՛չ քարոզիչ կը ղրկէր, ոչ քահանայ: Նոյնիսկ Ս. Միւռոնը կը զլանար անոնց:

Ու երբ ի վերջոյ Ամերիկահայոց «Ազգային» կոչուած այս թեմը Կիլիկեան Աթոռի հովանաւորութեան տակ մտաւ, երկփեղկումը աւելի չեշտուած հանգամանք ստացաւ:

Էջմիածին եւ Անթիլիաս իրենց ազգեցութեան գօտիներն ունին Ամերիկայի մէջ: Երկու առաջնորդներ նստած են Նիւ Եորք: Շուրջ վաթսուն եկեղեցիներու մէկ մասը Էջմիածնի, միւս մասը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին ենթարկուած են:

Կիլիկեան Թեմը ունի 21 եկեղեցի: Նոր մըն ալ կառուցուելու վրայ է Շիքակոյի մէջ: Մխական համայնքներու թիւն է 30, հոգեւորականներունը՝ 31 (մէկ արքեպիսկոպոս, 3 կուսակրօն եւ 27 քահանայ): Վեց եկեղեցականներ տարիքի պատճառով հանգստեան կոչուած են:

Էջմիածնականները 43 կը հաշուեն իրենց ծխական համայնքներու թիւը: Իրականին մէջ ունին 35 եկեղեցի եւ 30 եկեղեցական միայն:

Վերջերս Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցաւ Էջմիածնական արեւելեան Թեմի դպրաց դասերու 21րդ համաժողովը:

Այդ առթիւ առաջնորդ Թորգոմ արք. Մանուկեան «Ամերիկայի Ձայն»ի թղթակցին յայտարարեց թէ 43 (?) եկեղեցիներ միասին կը գործեն դպրաց դասերու միակերպութիւն ստեղծելու համար: Եկեղեցական երգեցողութիւնները միատեսակ ձայնագրուելով կը ղրկուին բոլորին:

Ամէն եկեղեցիի մէջ ունին 6–10 տեսակ կազմակերպութիւններ, — Եկեղեցասէր Տիկնանց, Երիտասարդաց, Երգչախումբ, այրերու եւ կանանց առանձին միութիւններ եւ հայ դպրոցի յանձնախումբեր, որոնք կը հայթայթեն հայ լեզուի դասագրքեր:

Կիրակնօրեայ վարժարաններուն մէջ մանուկներ եւ նոյնիսկ երիտասարդներ կրթութիւն կը ստանան հայ եկեղեցւոյ օրէնքներու եւ աւանդութեանց մասին: Այս ձեւով մեծցողները կապ կը պահեն իրենց ազգակիցներուն եւ եկեղեցիին հետ:

Առաջնորդին համաձայն, մշակութային գործերը մաս կը կազմեն հոգեւորականներու աշխատանքին: Երուսաղէմէն կամ Անթիլիասէն եկող վարդապետները կ'ուսանին ամերիկեան դպրոցներու մէջ:

Ամերիկա ծնած 4–5 երիտասարդներ Անթիլիաս կամ Երուսաղէմ ուսանելէ ետք այժմ ամերիկեան վարժարան կը յա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՐԷԱՅԷՆ ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ՎԵՐՋ ՏՈՒԻՆ ՁԻՆԱԴՈՒԼԻՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը Երկուշաբթի օր ալ յետաձգեց իր նիստը, Քորէայի հարցին վերաբերեալ, եւ նրբանցքներու մէջ է որ կը կատարուին զանազան սակարկութիւններ: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը նիստի պիտի հրաւիրէ Հիւսիսային Քորէայի ներկայացուցիչները, որպէսզի լուսաբանութիններ տան Փուէպլոյի գրաւման մասին: Մինչ այդ Ամերիկացիք «օդանաւային կամուրջ» մը կը պատրաստեն Քորէայի հետ:

Վիէթնամի մէջ ալ կացութիւնը ծանր է եւ Ամերիկացիք ու իրենց զինակիցները որոշեցին ջնջել զինադուլը զոր պիտի յարգէին, 36 ժամ, Թեթի տօներուն առթիւ: Սայկոնի մէջ կ'ըսեն թէ դէպքեր կան որոնք ցոյց կուտան թէ մեծ յարձակում մը կը պատրաստուի ապազինուած չրջագօտիին մէջ: Կը ճշդուի նաեւ թէ Քէ Սանի շուրջ տիրող կացութիւնը, 40 հազար Հիւսիսային Վիէթնամցիներու կեդրոնացումը այդ շրջանին մէջ եւ Լաոսեան հողամասի վրայ, կ'արդարացնեն տրուած որոշումը: Հարաւային Վիէթնամի մէջ չեն ծածկեր կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը: Նախագահ Վան Թիէօ յայտարարած թէ Հիւսիսային Վիէթնամցիները կը փորձեն գրաւել Հարաւային Վիէթնամի երեք գաւառներ, որոնց բանալին է՝ Քէ Սան:

Ցիշենք որ Միացեալ Նահանգները 26,5 միլիառ տոլար կը նախատեսեն Վիէթնամի համար, վեց ամսուան ընթացքին: 1968–69 շրջանին համար, Ամերիկա 75 միլիառ տոլար ծախսած պիտի ըլլայ Վիէթնամի համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՆ – ՏԸՆԻԻ հրդեհին հեղինակը գտնուեցաւ նոյն օրն իսկ: Գիշերային պահակներէն մէկն էր, 26 տարեկան, որ կ'ուզէր այդ ձեւով «վրէժ լուծել ընկերութենէն»: Պատժական գիրքին 434 թիւ յօդուածը մահապատիժ իսկ կը նախատեսէ անոնց համար, որոնք կամովին հրդեհներ կը վառեն:

Ա. ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒ, որ ինչպէս գրեցինք դուրս ելաւ Յունաստանէն, յայտարարած է գերմանական Ֆրանքֆուրթըր Ռունտշաու թերթին թէ քաղաքացիական պատերազմ կ'ըլլայ Յունաստանի մէջ եթէ Ժէօնթը չտապալի: Նախկին վարչապետին տղան ըսած է նաեւ թէ ամէն օր դիմադրութիւնը կը կազմակերպուի Յունաստանի մէջ: Յիշենք թէ Թէսսալոնիքէն ետք, 49 ուրիշ բանտարկեալներ ալ ազատ արձակուած են: Ներման արժանացած է նաեւ Տիկին Վլաշոս, որ հսկողութեան տակ կ'ապրէր Աթէնք եւ յաջողած էր Անգլիա անցնիլ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ վախճանած է Կարդինալ Թափփունի, Սուրիացիներուն Անտիոքի պատրիարքը: Ծնած Մուսուլ 1879ին, կարդինալի աստիճան ստացած էր 1935ին, Պիոս ԺԱ.ի կողմէ: Անդամ եղած է Արեւելեան Եկեղեցւոյ Ժողովին եւ Կարդինալ Աղաճանեանի կողքին Հաւատոյ Տարածման Ժողովին:

ՑԻՒՐԻԽԻ մէջ մեռած է նկարիչ Ֆուժիթա, 82 տարեկանին քանսէրի հետեւանքով: Ըստ իր փափաքին պիտի թաղուի Ռէնսի Մայր տաճարին մէջ, զոր ինք զարդարած էր:

ԼՈՆՏՈՆԻ Օպզէրվըրի համաձայն Իսրայէլցիք կ'ուզեն քշել Կազայի Պաղեստինցիները: Թերթին թղթակիցը կը գրէ թէ արաբ գաղթականները շատ դէշ վերաբերումի ենթակայ են գրաւման իշխանութեանց կողմէ: Արաբներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներու կարգին կը յիշուին՝ լուսարդել 24ի վրայ 24 ժամ, մինչեւ մէկ շաբաթ տեւողութեամբ: Ձերբակալութիւն հարցաքննութեան համար, շատ երկար ատեն ոտքի պահելով, բնակութիւններու քանդում, գիշերային խուզարկում, եւայլն, եւայլն:

ԱՆԿԱԽ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— * —

8 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Անգարա, 26 (ԱՖՓ) — Արժանահաւատ աղբիւրներու համաձայն, Թուրքեւիրաքեան սահմանին վրայ, Տիարպէքիրի նահանգին մէջ, առնուազն 8 հոգի ձերբակալուած են՝ «անջատողական շարժում»ի համար:

Կը կարծուի թէ ձերբակալուողները կ'աշխատէին «քրտական անկախ պետութիւն» մը ստեղծել հարաւ – արեւելեան Անատոլուի շրջանին մէջ, որ սահմանակից է Իրաքի:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, պետութեան ապահովութեան սպասարկութիւնները կը գտնուին հետքին վրայ բազմաթիւ այլ «անջատողականներու», որոնք ի մօտոյ պիտի ձերբակալուին:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

ԱՊՐԻԼ 30ԻՆ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ՊԻՏԻ ՏԵՍԱԿՑԻ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ՈՒ ԹԱՆԻ ՀԵՏ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թան, ՄԱԿի իր գրասենեակին մէջ 1968 Ապրիլ 30, Երեքշաբթի օր պիտի ընդունի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ինչպէս ծանօթ է, Ամենայն Հայոց Հայրապետը Ապրիլին պիտի այցելէ Նիւ Եորք ուր պիտի նախագահէ Նիւ Եորքի Մայր Տաճարի օծման արարողութեան: Վազգէն Կաթողիկոս այս առթիւ պիտի այցելէ նաեւ Միացեալ Նահանգներու զանազան կեդրոններ եւ Քանատա:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՔՈՐԷԱՆԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ

Լոնտոնի ռազմագիտական հարցերու հիմնարկութիւնը հետեւեալ պատկերը կուտայ երկու Քորէաներու՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային զինուորական ուժերու մասին.

Հիւսիսային Քորէա ունի ցամաքային ուժ մը՝ բաղկացած 300.000 զինուորներէ: Բանակը իր տրամադրութեան ներքեւ ունի վեց հարիւր ռուսական հրասայլեր (Թէ–34 ձեւի), զրահապատ կառքեր եւ 3000է աւելի հրետանի: Ունի նաեւ սոլէռ հրթիռներ: Նաւուժը ունի Խորհ. Միութեան կողմէ տրամադրուած մարտանաւեր՝ փոքր պահականաւեր եւայլն: Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն ունի երկու ընդծովեայ: Ինչ կը վերաբերի օդուժին, 20.000 ռազմիկներ կրնան օգտագործումի դնել 500ի մօտ օդանաւեր՝ Միկ–15, Միկ–17 եւ Միկ–21, ինչպէս նաեւ ռմբաձիգ Իլիուշիններ:

Վերոյիշեալ ուժերուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ 25.000նոց քաղաքային միլիս մը, որ շատ լաւ մարզուած է, ինչպէս նաեւ ցամաքային ուժի պահեստը՝ բաղկացած 110.000ի հասնող զինուորներէ:

Հարաւային Քորէա ներկայիս ունի 500 հազար զինուորականներէ կազմուած ցամաքային ուժ մը, առանց հաշուի առնելու Վիէթնամ ղրկուած գունդերը: Բանակը զինուած է ամերիկեան զրահապատ կառքերով (Փաթոն տիպի, որոնք արդէն հին կը նկատուին), սոլէռ հրթիռներով (Հոք), որոնք կը գործածուին ցածէն թռչող օդանաւերու դէմ:

Հարաւային Քորէայի նաւուժը, կազմուած 17.000 նաւաստիներէ, յատկապէս լաւ զինուած է: Կազմածները ամբողջովին ամերիկեան են:

Օդուժը, Հիւսիսայինին բաղդատմամբ, տկար է: Արդարեւ ունի միայն 200 օդանաւ, որոնցմէ ոմանք կրնան հրթիռներ արձակել:

Օդուժին այս տկարութիւնը, սակայն, կը փոխարինուի ամերիկեան օժանդակութեամբ: Հարաւային Քորէան, արդարեւ, ամերիկեան հինգերորդ օդուժի կայանն է: Միւս կողմէ Ամերիկացիները երկրին մէջ ունին 55.000 զինուոր եւ 10.000 Քորէացիներ կը մարզեն կազմելու համար հրթիռային գունդեր եւ ցամաքային գումարտակներ (2րդ եւ 7րդ):

Այս է ահա երկու Քորէաներու զինուորական ուժին պատկերը: Սոոր ետին մէկ կողմ կը գտնուի չինական բանակը՝ 2,7 միլիոն եւ միւս կողմ ամերիկեան բանակը՝ 700.000, հաստատուած արեւմտեան Խաղաղականի մէջ: Ամերիկեան ուժերուն ամէնէն զօրաւոր ճիւղը կը թուի ըլլալ 7րդ տորմիղը՝ համախմբուած այսուհետեւ Ինթըրփրայզ մարտանաւի եւ հիւլէական ընդծովեաներու շուրջ:

ճախեն՝ պատրաստելով եկեղեցական ասպարէզի:

Թորգոմ եպս. կ'ակնարկէ –նաեւ Ս. Ներսէս Շնորհալի Աստուածաբանական վարժարանին, որ 4–5 տարի առաջ բացուեցաւ Շիքակոյի մօտակայ Էվընսթըն քաղաքին մէջ՝ Տիրան արք. Ներսոյեանի տեսչութեամբ:

Որքան գիտենք, այս դպրեվանքը երկու աշակերտ միայն ունեցաւ, մէկը Պոլսէն: Եօթէն չխօսուեցաւ այլեւս այդ մասին: Իբրեւ թէ 10–14 Ամերիկահայեր փափաք յայտներ են քոլէճը աւարտելէ ետք Էվընսթընի վարժարանը մտնել՝ «եպիսկոպոսական կրթութիւն եւ հայկական ուսում» ստանալու համար, որպէսզի հոգեւորական դառնան:

Լաւատես են մեր հոգեւորականները: Կը կարծեն թէ Ամերիկահայութիւնը ձուլումէ պիտի փրկեն՝ շնորհիւ եկեղեցիին:

Տարիներ առաջ, երբ Ամերիկայի առաջնորդ էր, Ներսոյեան եպիսկոպոս անհրաժեշտ չէր նկատեր հայերէնի ուսուցումը նոր սերունդին: Ու կը թելադրէր անգլերէնով կատարել եկեղեցական ծէսերը եւ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցիներն ալ կոչել «օրթոտոքս»:

Իր այս գաղափարներուն դէմ առաջին պայքարը մղեցին իր կողմնակիցները:

Ձենք ուզեր աւելի երկարել այս շարքը Ամերիկահայերու մասին, որոնք ունին բարեսիրական (Հ.Օ.Մ., Հ.Բ.Ը.Մ.), երիտասարդական (Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութիւն), մշակութային (Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն) եւ այլ բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, որոնք օգտակար դեր կը կատարեն ինքնապաշտպանութեան, ազգապահպանման մարզին մէջ:

Երանի՛ յաջողէին իրենց առաջադրանքներուն մէջ, գոնէ որոշ չափով, ամերիկեան համայնակուլ հալոցէն փրկելով հայ նոր սերունդը:

(Վերջ)

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վրայ կը հասնին 1914–1918 պատերազմին մռայլ տարիները։ Սով, ջարդ եւ տարագրութիւն։ Հայեր, արաբ ազգայնականներ եւ Լիբանանցիներ դժբախտութեան մէջ կը միանան իրարու։ Պատերազմի վերջաւորութեան, երբ կը սկսի հայկական ցեղասպանութիւնը, անոնք կ'ապաստանին Սուրիա, Իրաք եւ Լիբանան, ուր արաբական ասպնջականութիւնը անգամ մը եւս կուտայ իր փաստը։ Նոյն շրջանին, 1918ին, այլ դէպքեր կուգան կերպարանափոխելու շրջանին քարտէսը։ Խորհրդային Յեղափոխութիւնը, որ երկրին մէջ ամբողջութեամբ կլանուած էր համայնավարութեան հաստատումով, կը փորձէ լեզու գտնել «դուրս»ի իր բոլոր թշնամիներուն հետ։ Կը լքէ Անդրկովկասը, որուն հողամասը կը բաժնուի անջատ պետութիւններու, Ազրպէյճանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի Անկախ Հանրապետութիւններուն։ Երիտասարդ պետութիւնները կը կազմակերպուին եւ կ'ուզեն պաշտպանուիլ նոր արշաւանքի մը դէմ։ 1918 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախութիւնը կը հռչակուի Երեւանի մէջ, ու դաշնակցականները, բացարձակ մեծամասնութիւն կազմելով հանդերձ, կը գործակցին Հնչակեաններու եւ Ռամկավարներու հետ։ Այս վերջին կուսակցութիւնը հիմնուած է 1908ին, Թուրքիոյ մէջ խորհրդարանական վարչակարգ հաստատուելէ ետք։ Անոր չափաւոր ծրագիրը հիմնական մէկ սկզբունք ունի. պահպանել խորհրդարանական վարչակարգը, Թագաւորութեան հանդէպ բացարձակ յարգանքով։

Անկախ Հայաստանը պիտի չկրնար իր սեփական թեւերով թռչիլ։ Շատ տկար է, շատ ախորժակներ կը սրէ իր դրացիներուն մօտ, որոնք կը հարուածեն զինք հիւսիսէն եւ հարաւէն։ Արեւմտեան դաշնակիցները զայն իր ճակատագրին կը ձգեն, հակառակ անոր որ խոստացած էին օգնել՝ Հայաստանի ամրապնդման եւ բարգաւաճման։ Մուսթաֆա Քեմալի Թուրքերը առիթը շատ գեղեցիկ կը նկատեն՝ 1920ին գրաւելու համար երկրին մէկ մասը։ Հայ ազգայնականները երկու կրակի մէջ են։ Բայց Մոսկուա անոնց կը խոստանայ մեղմ վարչակարգ մը եւ ճանչում իրենց իրաւունքներուն, եթէ իշխանութիւնը յանձնեն Հայ Համայնավար կուսակցութեան։ Փուճ խոստում։ Տարի մը ետք, Հայերը կ'ապստամբին։ Անգամ մը եւս դաշնակցականները կը տիրանան իշխանութեան։ Բայց միայն վեց շաբաթ կը մնան... Հայաստան մինչ այդ խորհրդայնացած էր եւ համայնավարացած։

20.000 շարքայիններ՝ իրենց ընտանիքներուն հետ, կը բռնեն տարագրութեան ճամբան եւ կը սկսին ապաստանիլ Իրան։

Կուսակցութիւնը չի դադրեցներ սակայն իր պայքարը, գլխաւորաբար համայնավարութեան դէմ։ Կը պարտաւորուի փոխել իր դիրքը։ Կը շարունակէ պահանջել Հայաստանի անկախութիւնը եւ անոր վերամիացումը, կը պահէ իր ընկերային եւ տնտեսական ծրագիրը, բայց հիմնովին հակառակ կը մնայ համայնավար բռնատիրութեան եւ կամայական իշխանութեան։ Նոյն ատեն, կ'իւրացնէ օրուան պահանջներուն համապատասխան այլ սկզբունքներ, քանի որ կը ստանձնէ բարոյական պատասխանատուութիւնը ի սփիւռս աշխարհի տարածուած հայկական գաղութներուն, Միացեալ Նահանգներու, Արժանթինի, Պրազիլիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Իրանի մէջ։ Դաշնակցականները չեն ուզեր միջամտել ըլլալ այդ երկիրներու ներքին քաղաքականութեան։ Հայկ. համայնքներէն կը պահանջուի չաղուիլ զինք որդեգրող բոլոր շրջանակներուն հետ։ Բայց այս հաստատուն եւ ամէն փորձութեան դիմացող օրինապահութեան փոխարէն, կ'աշխատին պահել իրենց լեզուն եւ մշակոյթը։ Յաճախ կը պատահի, որ գործակցին համայնավարութեան դէմ պայքարող ազգային կուսակցութիւններու հետ։ Հայու մը միտքէն երբեք չանցնիր արիւնի կամ կրօնքի խտրութիւն մը դաւանիլ կամ զոյգ հպատակութիւն մը արժեցնել, ինչպէս պարագան է Հրեաներու ջախջախիչ մեծամասնութեան։ Իբրեւ սկզբնակէտ, Դաշնակցականները կը մերժեն որեւէ կեցուածք, որ կ'արգիլէ իրենց միախառնուիլ մարդկային ընտանիքին, ազգային կամ միջազգային։ Աշխարհի մէջ չկայ ժողովուրդ մը, որ Հայուն չափ յաջողած ըլլայ պահել իր ինքնութիւնը, նոյն ատեն չաղուելով զինք ընդունող ժողովուրդին եւ ընկերութեան հետ։

Բայց Լիբանանի մէջ է որ դաշնակցականները դուրս կուգան իրենց «գաղափարական վերապահութենէն», գործնապէս սատարելու համար պետութեան կերտումին եւ լիբանանեան ազգին ամրապնդման։ Կուսակցութեան դաւանած արժէքներուն նուիրակարգին մէջ, Հայաստանի անկախութիւնը եւ Լիբանանի անկախութիւնը նոյն աստիճանին վրայ կուգան։ Կուսակցութիւնը կ'աշխատի նաեւ աշխարհի հայկական բոլոր գաղութները հետաքրքրել Լիբանանով եւ այս երկրին գոյատեւումով։

Գալով դաշնակցականներու կազմակերպչական դրութեան՝ գրեթէ գաղտնի է։ Ոչ թէ անոր համար, որ կ'ուզէ, ինչպէս կը կարծեն, օտարներէն կամ կարգ մը տէրութիւններու տեղեկատուութեան սպասարկութիւններուն հետաքրքրութենէն հեռու մնալ, այլ, գաղտնապահութիւնը հետեւանք է պարզապէս այն իրողութեան, որ կուսակցութիւնը կը մերժէ հանդուրժել անջատ հաւաքականութիւն մը, որ կ'ապրի ազգային կեանքին լուսանցքին վրայ եւ հրահանգներ կամ պատուէրներ կը ստանայ դուրսէն։ Ընտրուած շրջանային կոմիտէ մը կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր երկրի շարքայինները։ Պետ չկայ, այլ հաւաքական ղեկավարութիւն։ Օրինակ, Լիբանանի մէջ յաճախ կարծուեցաւ, թէ Պ. Մովսէս Տէր-Գալուստեան Դաշնակ Կուսակցութեան ներկայացուցիչն է եւ իր ուզածին պէս կրնայ վարել զայն։ Իրականութեան մէջ, ան կուսակցութեան երեսփոխանն է խորհրդարանին մէջ, երբեք այլ համակիրներու կողքին՝ Պ. Պ. Սուրէն Խանամիրեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Անտրէ Թապուրեան։ Պ. Տէր-Գալուստեան նոյն ատեն ընտրեալ անդամ է Լիբանանի Վարիչ Կոմիտէին։

Բրգաձեւ այս կազմակերպութեան գագաթը, կայ ութ կամ տասներկու անդամներէ բաղկացած գերագոյն կոմիտէ մը, որուն մէկ մասը ամէն չորս տարին անգամ մը կ'ընտրուի կուսակցութեան համագումարին կամ պատգամաւորականին կողմէ։ Այս ժողովին, սփիւռքի երկիրներու բոլոր մասնաճիւղերու կեանքին վերաբերեալ ծրագիրները կը վերլուծուին հայ ժողովուրդին գերագոյն շահերուն համապատասխան։ Շրջանային կոմիտէի մը մէջ, կարգ մը պառակտումներու կամ գաղափարական տարակարծութիւններու պարագային, կրնայ պատահիլ, որ գերագոյն կոմիտէն ձեռք առնէ տուեալ երկրի մը մասնաճիւղին վարչութիւնն ու քաղաքականութիւնը։

Ի. Ս.

ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն Գերման Գնդ. Շթանկէի Տեղեկագրին)

Ը.

«Իսլամացողները թէեւ կասկածելի չնկատեցին եւ հանդիստ ձգեցին, բայց երեւակայական պատրուակներ հնարեցին ու «զինուորական անհրաժեշտութիւնը» պատրուակ ծառայեցուցին, առիթը շահագործելով, իրենց հեռաւոր նպատակը գլուխ հանելու համար։ Երկարօրէն կանխամտածուած ծրագրով մը ուզեցին հայ ժողովուրդը արմատապէս այնքան տկարացնել, որ եթէ նոյնիսկ չբնաջնջուէին, որեւէ ապստամբական շարժում կարելի զ ա ն ա զ ա ն մասերուն մէջ։ Այդ զանազան մասերուն մասերուն մէջ։ Այդ պատրուակով ալ, իշխանութիւնները ինքզինքնին արդարացնել փորձեցին։ Եւ յանցաւորի զրպարտութեամբ անմեղներէն վրէժ լուծեցին, բան մը, զոր սակայն չի կրնար ըմբռնել։

Տարագրութեան միջոցներու մասին, Վալին յայտնեց թէ Վերին Հրամանատարութեան (1) կարգադրութիւններն են։ Ուրիշ անգամ մըն ալ ըսաւ թէ հրամանները Կ. Պոլսէն եկած են։

Վալին գնաց անոր մօտ տեսակցելու եւ վերադարձաւ։ Ան պնդած է արգելցնել Հայերու տարագրութիւնը։ Այդ տարօրինակ հրամաններուն պատասխանատուութիւնը Վալին իր վրայ չէ առած։ Եւ ատոնց անոր ուզել կամ չուզելուն, պիտի գործադրուէր տարագրութիւնը։ Ամէնէն առաջ վերին հրամանատարութիւնը լուր ունէր սպաննուածներու մասին։ Նոյնպէս գիտէր, որ ոճրագործ ժանտարմաներ ընկերակցած էին տարագրեալներուն եւ ամէն բան գաղտնի պահած էր։

Ան գիտէր նաեւ որ ճամբաները անապով են, ոչինչ ըրած էր այդ մասին, այդ անպատեհութիւնը վերցնելու համար եւ ընդհակառակն՝ հրամայած էր Հայերուն տարագրութիւնը, ճիշդ այդ անապահով ճամբաներէն։ Այս գաղտնի բացատրութիւնները տրուեցան Վալիին կողմէ (գերման) հիւպատոսին։ Ան, (վերին հրամանատարութիւնը) ըսեր էր թէ «պատերազմէն ետք, չենք ուզեր հայկական խնդիր մը ունենալ»։

Այս բոլոր իրողութիւնները նկատի ունենալով պէտք է ընդունիլ հետեւեալը.—

Որ՝ Հայերու տարագրութիւնը եւ բնաջնջումը որոշուած էր Կ. Պոլսոյ Երիտասարդ Թուրք Կոմիտէի (Իթթիհատ) կողմէ եւ ամէն մանրամասնութիւն լաւ կազմակերպուած էր, եւ գլուխ հանուած՝ բանակի սպաներու օժանդակութեամբ, (Միթ հիլֆէ ֆոն Անկէհէօրիկէն տէս հէէրէս) եւ կամաւոր չէթէական կազմակերպուած խումբերու (փռայվիլիկէն պանտէն)։

Այդ կոմիտէի այստեղի (Էրզրումի) անդամներ եւ պաշտօնատար գործակցողներն են՝ Հիլմի պէյ, Շաքիր պէյ (Պէհաէտտին), Էրզրումի երեսփոխանը՝ Սէյֆուլլահ պէյ, կառավարական պաշտօնատար ոստիկանութեան տնօրէն՝ Խուլուսի պէյ,

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲՌՆԱՒՈՐԸ ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ ԴԷՄ

Երբ Ալի Օսման Պէշիկթաշի ոստիկանատան երկու պետերուն ընկերակցութեամբ Եըլտըզի պալատը կը մտնէր, արդէն լրտեսներու եւ գաղտնի ոստիկաններու ահագին խումբ մը ցրուած էր Վոսփորի թէ ասիական եւ թէ եւրոպական երկու եզերքներու գիւղերը, նորանոր խուզարկութիւններ կատարելու համար Էօմէր աղայի եւ Շիւքրի պէյի հսկողութեան տակ որոնց աշալրջութիւնը, հակառակ իրենց կրած ձախողանքին, մեծապէս գնահատուած էր։

Բայց բոլոր այդ խուզարկութիւններէն այնքան մեծ ու անմիջական արդիւնք մը չէին ակնկալեր որքան Ալի Օսմանի խոստովանութենէն, զոր նոյնիսկ շատ յոյս չունէին իր տանը մէջ պառկած գտնելու։ Երիտասարդին Եըլտըզ գալուստը մեծ անակնկալ մը եղաւ եւ Ապտիւլ Համիտ երբ իմացաւ թէ Արիֆ էֆէնտիի զաւակը իր տան մէջ գտնուած ու բերուած էր մեծ ուրախութիւն մը զգաց, գրեթէ այնքան մեծ, որքան պիտի զգար եթէ բուն իսկ փախստականներէն մէկը ձեռք անցուցած ըլլար։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ ԱՂԱՒՆԻՆ

Եւ սակայն Ալի Օսման պէյ իրմէ ակնկալուած յոյսը չէր իրագործած։ Իրաւ է որ իր հօրը հետ առանձին գլուխ գլխի մնալով երիտասարդը ամէն բան մանրամասնօրէն խոստովանած էր, բայց եւ այնպէս այդ խոստովանութիւնը որեւէ գործնական օգուտ մը չէր ունեցած եւ ոչ իսկ կրցած էր իր վրայ ծանրացած կասկածանքը փարատել, այնպէս որ կը շարունակէր Եըլտըզի մէջ բանտարկուած մնալ, թէեւ մասնաւոր սենեակի մը մէջ ուր ամէն հանգստութիւն կը վայելէր։

Սաալքի համար խուզարկութիւնները թէ իր Էրէնքէօյի տանը մէջ եւ թէ «Շաֆաք»ի խմբագրատունը, բոլորովին ապարդիւն մնացած էին։ Երիտասարդ խմբագրին հետքը գտնել անկարելի եղեր էր։ «Շաֆաք»ի արտօնատէրը, խիստ հարցաքննութեան ենթարկուած էր, ինչպէս նաեւ Սաալքի հետ աշխատող մէկ քանի օգնական խմբագիրներ, բայց ամէնքն ալ ամէնափոքր կասկածանքի հետք մը չէին ցոյց տուած եւ թերթին արտօնատէրը, որ հզօր պաշտպաններ ունէր պալատին մէջ, կրցած էր շուտով օձիքը ազատել եւ նոյնիսկ, անգամ մըն ալ արժանանալ կայսերական շնորհներու։

Վոսփորի գիւղերուն մէջ թէեւ խուզարկութիւնները միշտ կը շարունակուէին, բայց ոչ առջի օրուան եռանդով, միայն պարտիզպան Էօմէրն էր որ անխոնջ կերպով, առտուընէ մինչեւ իրիկուն, ինքն իր գլխուն, կը ջանար հետք մը գտնել։ Խեղճ մարդը ալ բոլորովին քուն ու հանգիստ կորսնցուցած էր. հինգ հարիւր ոսկիի խոստացուած պարգեւը խելքը գլխէն առած էր։ Ասկէ զատ, Ենի Մահալլէի տան եւ յետոյ գիշերային փախուստի դէպքերը բոլորովին գրգռած էին զինքը եւ կերպով մը վիրաւորած էր արժանապատուութիւնը, այնպէս որ դրամական պարգեւի հեռանկարէն զատ, պարտիզպանը անձնական արժանապատուութեան խնդիր մը կը նկատէր այդ հետապնդումը։ Կարելի է ըսել որ թէ՛ դրամի եւ թէ փառքի համար հաւասարապէս կ'աշխատէր։

Ենի Մահալլէի դէպքերէն ի վեր շաբաթ մը անցած էր արդէն եւ տակաւին որեւէ հետք կարելի չէր եղած գտնել։ Ալի Օսման կը շարունակէր փակուած մնալ Եըլտըզի մէջ իբրեւ «հիւր», իսկ հայրը Արիֆ էֆէնտի, կը շարունակէր իր պաշտօնը, թէեւ իր նախկին դիրքէն շատ բան կորսնցուցած ըլլար։

Ապտիւլ Համիտ աւելի հանդարտած կը թուէր։ Գաղտնի մարմինը կենդանութեան նոր նշան ցոյց չէր տար եւ ընդհանրապէս կը կարծուէր թէ չորս փախստականները, որոնք այդ խորհրդաւոր մարմինին գլխաւորները ըլլալ կը թուէին, հեռացած էին Պոլսէն։

Տարօրինակ ու անակնկալ եղելութիւն մը սակայն կրկին վրդովեց Ապտիւլ Համիտի հանգիստը եւ վերիվայր շրջեց Եըլտըզի պալատին մէջ տիրող առժամեայ խաղաղութիւնը։

Ապտիւլ Համիտ, օր մը, պատուհանին առջեւ կեցած կը քննէր որսական նոր հրացան մը զոր ընդունած էր անգլիական համբաւաւոր զինագործարանէ մը։ Ինչպէս յայտնի է, Սուլթանը քաջ նշանառու մըն էր եւ խիստ կը հետաքրքրուէր զէնքերով, որոնցմէ գրեթէ միշտ շրջապատուած էր։ Եւ իրաւ ալ իր ձեռքերուն մէջ ուշի ուշով զննած այդ նոր գործիքը հրաշալի հրացան մըն էր զոր իրեն նմոյշ յատկապէս պատրաստած էին, արուեստին բոլոր կատարելագործութեամբ օժտելով զայն։

Թիկնապահ մը ակնածանքով կեցած իր վեհափառ տիրոջ մօտ կը բացատրէր զէնքին գործածութեան կերպը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(37 – Շար.)

եւ վերին հրամանատար (3րդ զօրաբա–նակի) Մահմուտ Քեամիլ փաշա։

Ստորագրուած՝ փոխ–գնդապետ

ՇԹԱՆԿԷ

Կատարուած քննութեանց այս տեղեկա–գիրը ուղղուած Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուող գերման Միլիթէր Միսիոնին (Զինուորա–կան Առաքելութեան) որուն պետն էր ԼԻՄԱՆ ֆոն ԶԱՆՏԵՐՍ։

×

Էրզրումի Հայերու դէմ ցեղասպանա–կան ոճիրներուն մասնակից էին թուրք զինուորական իշխանութիւնները եւ ժան–տարմըրին, կ'ըսէ գերման հիւպատոսը։

Հայոց դէմ ցեղասպանութեան մասին գերման պաշտօնական փաստաթուղթ մը, որ ուղղուած է Կ. Պոլսոյ գերման դես–պան Իշխան Հոհէնլոհէ Լանկէպուրկի, գերման զին. հիւպատոս Ֆոն Շոյպնըր Րիխթըրի կողմէ Էրզրումի մէջ Հայերու դէմ գործուած ոճիրներու մասին, Ակա–նատեսի Տեղեկագիրը հետեւեալն է.

Էրզրում

Նորին վսեմութեան Քայզերական Գեր–ման դեսպան Իշխան Հոհէնլոհէ Լանկէն–պուրկի, Կ. Պոլիս.—

«Հայերու տարագրութիւնը վերջա–ցաւ։ Էրզրումի գերման հիւպատոսարանի պաշտօնական շրջանակին մէջ այլեւս Հայ մնացած չէ։ Կը թուի թէ սպաննուած են։ Ասիկա ամբողջական տեղեկագրութիւն մըն է, անոնց տարագրութեան եւ պատա–հած դէպքերու մասին։

Մինչեւ Մայիսի սկիզբը (1915) Հայերը ազատ եւ անարգել (2), առանց նեղու–թեան, իրենց գործերուն կ'երթային։ Միակ դէպքը որ պատահած էր, (Օսմ.) դրամատան 2րդ տնօրէն Փաստրմաճեանի սպանութիւնն էր եւ նման դէպքեր։ Ապա սկսաւ ահրել խռովայոյզ վիճակ մը։

Թուրքերուն կողմէ ջարդերու վախը կար եւ այդ վախը անհիմն չէր։ Բայց հոն (Էրզրում) գտնուող գերման զօրա–վար Փոսէլթ (3) ինչպէս նաեւ գերման հիւպատոսները արգիլեցին նման ջարդ մը։

Մայիսի սկիզբը, Վանի ծանօթ կացու–թեան վրայ (4) կառավարութիւնը եւ զինուորական իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առին Հայերուն դէմ։

Բանակին մէջ գտնուող հայ զինուոր–ները զինաթափ ընելով, հեռացուցին եւ միացուցին գործաւորական գումարտակ–ներուն (Ամելէ Թապուռներու) (5)։

Էրզրումի եւ Բասէն գաշտի (Հասան Գալէ) հայ բնակիչները, որոնք միայն կիներէ, մանուկներէ եւ ծեր այրերէ կը բաղկանային, աքսորուեցան իրենց գիւ–ղերէն եւ բռնութեամբ քշուեցան Միջա–գետքի ուղղութեամբ։ Այդ միջոցներու գործադրութեան ատեն, անոնք (Թուր–քերը) եղած էին կոպիտ (ռիւքզիքլոս), ամենավայրենի կերպերով։

Դէպի Երզնկա ճամբուն վրայ հետեւեալ վայրերուն մէջ (Հայերը) յարձակումնե–րու ենթարկուեցան, Մամախաթուն (Դերջան), Սանսայի կիրճը, Եփրատի կամուրջին վրայ (Քոթուր Կամուրջ) եւ Փերէզ (Մամախաթունի հիւսիսը), քիւրտ եւ թուրք չէթէական խումբեր յարձակե–ցան, եւ զանոնք կողոպտելէ ետք, սպան–նեցին։ Սպաննուածներուն թիւը 10.000ի եւ 20.000ի միջեւ է։ Իսկ կառավարու–թիւնը նուազեցնելով այդ թիւը կ'իջեցնէ 3.000էն 4.000ի։

Նոյն ատեն, Երզնկայի Դաշտի գիւղե–րու Հայերը, Քէմախի կիրճին մէջ, նոյն ձեւով կողոպտուած եւ սպաննուած են, եւ կիներ առեւանգուած, բռնաբարուած եւ տարուած են։

Մենք հաստատ կերպով տեղեկացած ենք, եւ այս գրութեամբ կը հաղորդենք, որ սպանութիւններու մասնակից եղած են զինուորական իշխանութիւնները եւ ժանտարմըրին։

Յունիսի սկիզբը (Մայիս 20 Հ. Տ.) հա–ղորդուեցաւ տարագրութիւնը՝ հայ ա–կանաւորներու՝ թիւով 500, որպէս առա–ջին կարաւան եւ 14 օր ետք, 1915 Յունիս 3–16ին, տարագրուեցան Էրզրումէն։ Լեռ–նային ճամբով, Խարբերդի վրայով, Ուր–ֆա ղրկուելու համար։ Կառավարու–թիւնը հաղորդեց, որ 14 անձեր սպան–նուած են։ Իմ աղբիւրիս համաձայն՝ 20 անձեր սպաննուած են (6)։

Երկրորդ կարաւանը, 3000 անձեր, աք–սորուեցան 1915 Յունիս 3–16ին եւ Յունիս 7–20ին։ Բաբերդի մօտ, այդ կարաւանին այրերը զատեցին։ Իսկ մնացածներու մա–սին ալ լուր մը չունեցանք։ Հաւանաբար բոլորը սպաննուած են։ Ազատածները Երզնկա հասած են, եւ սպասած՝ ճամբա–ներու ապահովուելուն։

Երրորդ կարաւանը 300 ընտանիքէ բաղ–կացեալ, Էրզրումէն հեռացուեցաւ 1915 Յունիս 13–26ին։

Չորրորդ կարաւանը, գլխաւորաբար արհեստաւորներու ընտանիքներէ կը բաղ–կանար, որոնք նախապէս արտօնագիր ստացած էին Էրզրում քաղաքին մէջ մնա–լու, բայց (3րդ զօրաբանակի) վերին հը–րամանատարը (Մահմուտ Քեամիլ փաշա) ջնջած է այդ արտօնագրերը եւ այդ ըն–տանիքներն ալ տարագրուած են, Բա–բերդի վրայով՝ դէպի Երզնկա։

Մինչեւ Յուլիս 3–15 Էրզրումի շրջանի բոլոր Հայերը աքսորուած են։ Անոնք որ տակաւին կը մնային, մասնաւոր պարա–գաներու բերումով, անկարողութիւն, (հաշմանդամ վիճակ), հիւանդութիւն, եւայլն, անոնք ալ մասնաւոր արտօնու–թեան թուղթեր ստացած էին կառավա–րութեան կողմէ։

ՇԱՆՈԹ. (1).— Վերին Հրամանատար բուած Էրզրումի 3րդ բանակի հրամա–նատար զօր. Մահմուտ Քեամիլ կոչուած բորենին է, որ թէեւ էնվէրի դասընկեր, բայց զին. արուեստէն բնաւ չհասկցող, միայն քաղաքական նպատակով եկած էր Էրզրում։

ԾԱՆՕԹ. (2)— Հիւպատոսը կը մոռնայ որ 1914ի աշունէն ի վեր հալածանքներ կային, գրաւումներ, ճնշումներ, կ'երեւի ինք լուր չունի կամ չուզեր ըսել։

ԾԱՆՕԹ. (3)— Զօր. Փոսէլթ Էրզրումի բերդին հրամանատարն էր եւ 1915 Ապ–րիլին ետ կանչուած էր։ Հիւանդացած էր թիֆուսէ։ Թուրքերը չէին հանդուր–ժեր Էրզրումի մէջ գերման զինուորական–ներու ներկայութեան։

ԾԱՆՕԹ. (4)— Գերման հիւպատոսը անգէտ կը ձեւանայ 1915 Փետր. եւ Մար–տի Վանի նահանգին մէջ, Ալպաքի, Ա–տիլճէվազի եւ այլ վայրերու զանգուա–ծային ոճիրներու մասին։

ԾԱՆՕԹ. (5).— Գերման հիւպատոսը դարձեալ կը շփոթէ հայ զինուորներուն զինաթափումի ժամանակը, այս տեղե–կագրին մէջ։ Նախորդ տեղեկագրերով հաղորդուած էր զինաթափումի թուակա–նը 1915 Փետրուար 18, եւ ոչ թէ Մայի–սին։

ԾԱՆՕԹ. (6).— Ետքէն ստուգուած է, որ այս կարաւանին բոլոր այրերը սպան–նուած են եւ քանի մը կիներ եւ մանուկ–ներ ցնցոտիներու մէջ հասած են Խար–բերդ։

ՀՈՂՎՈՐՏԻՔ

Դեկտեմբերի վերջերը հողին յանձնե–ցինք ողբ. ընկ. Ա. Սիմոնեանի անդրա–նիկ զաւակը՝ քառասունամեայ Յակոբը, որ համեստ բնաւորութեան տէր պատ–ուական հայր մը եւ հայրենասէր Հայ մըն էր։

Ողբացեալը լաւագէս կը գնահատէր մասնաւորապէս «Հայկազեան» վարժա–րանին դերը մեր գաղութին մէջ՝ Լիոն, որուն կը բերէր իր անվերապահ աջակ–ցութիւնը։

Այս քանի մը տողը իբրեւ սփոփանքի խօսք՝ թարմ շիրիմի մը վրայ։

Կ. Յ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ (Յառաջ).— Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 14ին, դպրոցի սրա–հին մէջ։

Հանդէսը կը հովանաւորէր Թաղական Խորհուրդը՝ նախագահութեամբ հոգեւոր հովիւ Եղիշէ Փանոսեանի։

Թաղական Խորհուրդի ատենապետը՝ Ն. Տէր–Մինասեան նախ շնորհաւորեց Նոր Տարին, ապա վայրկեանի մը լռու–թիւն խնդրեց ի յիշատակ Թաղականու–թեան նախկին ատենապետ ողբ. Յ. Պետ–րոսեանի, ինչպէս նաեւ Թաղեցի նորեկ մահացեալներու յիշատակին։

Թելադրեց ծնողքներուն զօրավիգ կանգնիլ Թաղին դպրոցին բարոյապէս եւ նիւթապէս։

Աշակերտներու կողմէ եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ հայկական պա–րեր, որոնք խանդավառեցին ծնողքները։

Եղան նուէրներ։ Գոյացաւ 950 ֆրանք։ Հուսկ ուրեմն մանուկներուն այցելեց եւ նուէրներ բաժնեց Կաղանդ պապան։

Փակման խօսքը ըրաւ հոգեւոր հովիւը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ ամերիկա–ցի սպայի մը հետ ամուսնացած Գերմա–նուհի մը, երկու տարի ետք, ամուսինին հետ կ'երթայ Ամերիկա։

Ատեն մը ետք, դրացիներ կը հարցնեն Գերմանուհիին.

— Է՜, ի՞նչպէս է Ամերիկան։ Ի՞նչ տարբերութիւն ունի Գերմանիայէն։

— Շիտակը ըսե՞մ։ Մեծ տարբերութիւն չկայ Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ։ Միակ տարբերութիւնը այն է, որ հոս ա–ւելի քիչ ամերիկացի զինուորներ կան, կը յարէ Գերմանուհին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ ԽԵ.

ՔՈՒՆԻ ՄԷՋ ՎՇՏԻՆ ՍՏԱՑԱԾ ՁԵՒԵՐԸ

Առաւօտեան ժամը երեքը կը զարնէր. հինգ ժամէ ի վեր գրեթէ անընդհատ քա–լելէ ետք վերջապէս մեքենայաբար իր աթոռին վրայ նստաւ ու քնացաւ։

Երբ արթնցաւ, ցուրտէն սառած էր։ Բաց մնացած պատուհանին փեղկերը ծխնիներուն վրայ կը դառնային հովէն շարժելով որ առաւօտեան հովին պէս ցըր–տաշունչ էր։ Կրակը մարած էր։ Մոմն ալ հատնելու վրայ էր։ Տակաւին գիշե–րային խաւարը փարատած չէր։

Ոտքի վրայ ելաւ եւ պատուհանին քովը գնաց։ Երկինքի վրայ տակաւին աստղ չկար։

Այս պատուհանէն տունին գաւիթը եւ փողոցը կ'երեւային։

Յանկարծ վարէն անախորժ եւ բիրտ ձայն լսելով վար նայեցաւ։

Վար նայելով երկու կարմիր աստղ տե–սաւ, որոնց ճառագայթները մութին մէջ տարօրինակ կերպով մը կ'երկննային եւ կը կարճնային։

Եւ որովհետեւ տակաւին երազի մառա–խուղին մէջ կիսովին ընկղմած էր, ի՜նչ զարմանք, ըսաւ մտովին։ Երկինքի վրայ աստղ չկայ։ Հիմա երկրի վրայ են։

Բայց այս շփոթը փարատեցաւ. առա–ջինին նման երկրորդ ձայն մը եւս ա–նելով բոլորովին արթնցաւ. նայեցաւ եւ տեսաւ որ այդ երկու աստղերը կառքի մը երկու կանթեղներն էին։ Այս կանթեղնե–րուն լոյսէն կառքին ձեւն ալ կրցաւ նըշ–մարել։ Երկանիւ էր ան, որուն սպիտակ ձի մը լծուած էր։ Լսած ձայնն ալ եր–վարին ոտքը քարայատակին զարնելով հանած ձայնն էր։

— Ի՞նչ է այս կառքը, ըսաւ իրովի։ Ո՞վ է այսքան կանուխ հոս եկողը։

Նոյն պահուն մեղմովի իր սենեակին դուռը զարնուեցաւ։

Մարմնովին սարսուռ մը զգաց եւ սոս–կալի ձայնով մը պոռաց.

— Ո՞վ է ան։

— Ես, պարոն քաղաքապետ, պատաս–խանեց ձայն մը։

Հասկցաւ որ պառաւ աղջիկը պա–ռաւ դռնապանուհին էր։

— Է՛, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ուզես։

— Ժամը ճիշդ հինգն է, պարոն քա–ղաքապետ։

— Ինծի ի՞նչ։

— Կառքը եկաւ, պարոն քաղաքապետ։

— Ի՞նչ կառք։

— Երկանիւ կառքը։

— Ի՞նչ երկանիւ կառք։

— Միթէ երկանիւ կառք մը բերել չտուի՞ք։

— Ոչ, ըսաւ։

— Կառապանը կ'ըսէ թէ ձեզ տեսնել կ'ուզէ։

— Ո՞վ է կառապան ըսածդ։

— Պ. Սքոֆլէրին կառապանը։

— Սքոֆլէրի՞ն։

— Պ. Սքոֆլէրի՞ն։

Այս անունը երբ լսեց, դողաց իբր թէ երեսին առջեւէն կայծակ մը անցած ըլ–լար։

— Ա՛հ, այո՛, Պ. Սքոֆլէրը, ըսաւ։

Եթէ պառաւ կինը նոյն պահուն կարե–նար տեսնել զայն, պիտի ահաբեկէր։

Բաւական երկար լռութիւն մը տիրեց։ Շուարած կերպարանքով մը մոմին բոցը կը քննէր եւ պատրոյգին բոլորտիքէն այրելու չափ տաք մոմ կ'առնէր։ Պա–ռաւը կը սպասէր։ Բայց համարձակեցաւ ձայնը հանելու։

— Պ. քաղաքապետ, ի՞նչ պատասխան տամ։

— Ըսէ որ սպասէ քիչ մը, հիմա կ'իջ–նեմ։

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

ԱՐԳԵԼՔՆԵՐ

Այն ժամանակ Արասէն դէպի Մ... եր–թեւեկող սուրհանդակները կայսրութեան ժամանակ հաստատուած պզտիկ դեսպակ–ներով կ'երթեւեկէին։ Այս սուրհանդակ դեսպակները երկանիւ կառքեր էին, ո–րոնց ներսի կողմը շիկագոյն կաշիով ծած–կուած էր։ Այս կառքերը պտուտակաձեւ զսպանակներու վրայ կը դրուէին, եւ միայն երկու նստելու տեղ ունէին, մին սուրհանդակին եւ միւսը ճամբորդին հա–մար։

Անիւները երկայն միջնանիւներ ունէին՝ որոնց պաշտօնն էր վնասել եւ հեռեւա–բար ստիպել միեւնոյն ճամբէն անցնող կառքերը քիչ մը հեռուն երթալու։

Ալմանիայի ճամբուն վրայ սանձ մէջ–նանիւներ ունեցող կառքեր դեռ կը տես–նուին։

Նամակին արկը որ ահագին երկայն տուփ մըն է, կառքին ետեւը կը դրուէր եւ անոր մէկ ամբողջացուցիչ մասը կը կազմէր։ Արկղը սեւ եւ կառքն ալ դեղին գոյնով ներկուած էին։

Զգիտեմ ինչ տձեւ եւ սապատող երե–ւոյթ մը ունէին այս կառքերը որոնց նը–մանը այսօր ամենեւին չի գտնուիր. հեռ–ուէն այս կառքերուն անցնիլը եւ հորի–զոնէն ճամբու մը մէջ անոնց սողալը տես–նող մը կրնար կարծել թէ անոնք կը նմա–նին այն զեռուններուն, որոնք կարծեմ թէ սպիտակ մրջիւն կ'անուանուին եւ ո–րոնց պզտիկ իրանը ետեւէն բազմաթիւ ուղեկիցներու շարք մը կը տանի քաշելով։ Այս կառքերը շատ պաւ կ'երթային. Արա–սի սուրհանդակի կառքը ամէն գիշեր՝ Փարիզի սուրհանդակը անցնելէ ետք, ժա–մը մէկին կը մեկնէր, եւ առտու ժամը հինգէն քիչ մը առաջ Մ... կը հասնէր։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Կը խնդրուի ծանուցանել
ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՍԱԼԱԹԵԱՆԻ
(Զէյթունցի, ծնեալ Եզեկելեան)
մահը որ պատահած է 70 տարեկանին։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունուար 31) ժամը 9,30ին, Իսիի գերեզմանատունը։
Ի գիտութիւն ողբացեալին հայրենա-կիցներուն եւ բարեկամներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ժանէթ Տըմիւզուա խորա-պէս ազդուած, շնորհակալութիւն կը կը յայտնէ Առնուվիլի հայ գաղութին որ յայտնեց իր երախտագիտական զգացում-ները, իր ամուսնոյն
ANTOINE DEMUSOIS
նախկին երեսփոխան եւ քաղաքապետի մահուան առթիւ, իբր յարգանք անոր մարդասիրական գործունէութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արուսեակ Անդրանիկ Տէր-Գէորգեան, իր խորին շնորհակալութիւն-ները կը յայտնէ իր բոլոր ընկերուհինե-րուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով եւ ներկայութեամբ յարգեցին եւ սգակից ե-ղան իր սիրելի ամուսնոյն՝
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԷՐ-ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
(Բաբերդցի, 69 տարեկան)
մահուան տխուր առթիւ։

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Շաւարշ Նարդունի ջերմապէս կը խնդրէ «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր այն բաժանորդներէն որոնք տարիներու առկախ հաշիւ ունին, որ անյապաղ վճարեն իրենց պարտքերը։ Իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ առանձին նամակով հաշուեցոյց ներկա-յացնէ։

Շ. Նարդունի, որ ընդհատած է իր աշ-խատանքը և բժշկական հետեւողական խը-նամքներու կը կարօտի, վստահ է որ իր ընկերներն ու բարեկամները ջանք պիտի չխնայեն իրեն օգտակար ըլլալու համար, առաջին առթիւ ապահովելով «Հայ-Բոյժ»ի բոլոր առկախ հաշիւներու անմի-ջական կարգադրութիւնը։

Գումարները ղրկել միայն ու միայն մանտա-քարթով եւ «Յառաջ»ի հաս-ցէով։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մարսէյլ - Սէն-Ժեռոմի Թաղ. Խոր-հուրդը հետեւեալ նուէրները ստացած է.

Ողբացեալ Տիկին Արմաւենի Յարու-թիւնեանի անակնկալ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ.—

Յարութիւնեան ընտանիքը կը նուիրէ Սէն-Ժեռոմի եկեղեցիին, դպրոցին եւ Կապոյտ Խաչին, Մուրատ Ռափայէլեան-րայ Միութեան, «Հայաստան» թերթին, «Յառաջ» թերթին, «Հայ-Բոյժ»ին, Ա-ռաջնորդարանին, Հայ Արի եւ Արենոյշ-ներու Լիկ Անթիքանէռի տնօրէնութեան 20ական ֆրանք։

Հայ Արի եւ Արենոյշներ 50, Սէմէր-ճեան ընտանիք, Մկրտիչ Կիրակոսեան, Յակոբ Տուրղուտեան - Մարտիրոսեան 30ական, Պերճ Կարապետեան, Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէ, Աւետիս Սե-մէրճեան, Սէն-Ժեռոմի Կապ. Խաչ, Դա-ւիթեան ընտանիք, Մինասեան ընտանիք, Տիկ. Մառի Գահվէճեան, Միսաք Ժամ-կոչեան, Համբարձում Ենովքեան, Ոս-կիան Ծերուկեան 20ական ֆր.։ Յարու-թիւն Գարաօղլանեան 15, Կիրակոս Վար-դանեան, Վարուժան Անտոնեան, Քի-նէճեան, Կոսաճեան, Ղարիպեան, Վար-դան Պանտիկեան, Աբրահամ Մէլէմէթ-ճեան, Յրթ. Նէվշէհիրլեան, Նշան Մագ-ժանեան, Մանուկ Տէրտէրեան, Յովսէփ Օհանեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Սարգիս Խոչիկեան, Պառ Անթուան, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան, Հայկ Մկրտիչեան, Մաննիկ Ներսէսեան, Գոհարիկ Ներսէս-եան, Անժէլ Տէր-Մէրկէրեան, Յովհան-նէս Մարգարեան, Մասիս Զիչէքեան եւ Յակոբ Ճիգիլեան, Զթրեան, Ժ. Փրուտ-եան, Ռ. Ասըլըքեան 10ական ֆրանք Թա-ղիս եկեղեցւոյ։

(Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Արաքսի Մալաքեան, մէկ տա-րեկան «Յառաջ» կը նուիրէ (օդանաւով) Պ. Ս. Սարուխի (Լոս-Անճըլըս)։

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»ԻՆ
Միլանոյէն Տիկին Սօնա Իպլիչեան 30. հազար լիռ կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ին։

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Երէց-Արենոյշներու, այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 22էն մինչեւ լոյս
ALHAMBRA
340, Bld. Chave — Marseille
Պիտի նուագէ
LES RAISINS-VERTS
Հանրածանօթ նուագախումբը իր երգիչ ԱԼՊԷՐԻ մասնակցութեամբ։
Զանազան անակնկալներ
եւ հայկական պարեր
ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ 15 Ֆ.

ՃՇԴՈՒՄ
Միհրան Պօյաճեանի մահուան առթիւ եղած նուէրներու շարքին (տես «Յառաջ» Յունուար 28), Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 20 Ֆր. նուիրած են Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ֆէսճեան (տպագրական սխալի մը հետեւանքով այդ նուէրը վե-րագրուած էր Տիկին Աչըքկէօզեանի)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ծրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիննե-րուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (3 Փետրուար) գիշեր ժամը 8,30ին Մշա-կոյթի Տան մէջ։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր-բաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, ընկ. Արամ Աւետիսեանի բնակարանը (48 Ռիւ Պեռ-նար Ժիւկօ)։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ (3 Փե-տըրուար) ժամը 3ին՝ Միութեան գրա-սենեակը, 17 Ռիւ Պլէօ։
Օրակարգ.— Զեկուցումներ եւ Յանձնա-խումբի ընտրութիւն։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
«ՍՕՍԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 4ին կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4,30էն մինչեւ կէս գիշեր
17, Rue Bleue, PARIS (9e)
Métro Cadet
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
Հայկական, Եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ
Բոլոր երիտասարդները կը հրաւիրուին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին տարե-կան պարահանդէսը՝
ՄԱՐՏ 9ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը 4 Մայիս Շաբաթ երեկոյ, «Ֆառալիք»ի սրահը։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

Փետր. 18 Կիրակի օր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը կը կազմակեր-պէ գեղարուեստական մեծ ցերեկոյթ եւ թէյասեղան Մեզոն տէ Սանթրօ (Ռիւ Ժան Կուժոն)։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը
Մարտ 10ին

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՀԵՐՈՍ
ՄՈՒՐԱՏԻ
մահուան յիսնամեակին առթիւ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
կազմակերպուած Նահանգային Մուրատ Ռափայէլեան-րայ Միութեան կողմէ, Կի-րակի (Փետրուար 11)։

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պօմոնի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցին
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Թեմիս Առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ
Կը հրաւիրուին անմահ հերոսին յիշա-տակը յարգող կազմակերպութիւններն ու անհատները։

ՅԵՐԵԿԻՆ (ժամը 13)

ՃԱՇ
Կը նախագահէ Պ. ԹՈՐՈՍ ԿՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Վ. ՄԻՍԹԻՔ
Ճաշկերոյթի մասնակցութիւն 15 Ֆրանք։
Արձանագրուիլ.— Պ. Տէրտէրեան
74, Rue Bernard du Bois
Պ. Մարտիրոսեան Հայկազ
73, Bd Georges Estrangin
Roucan-Blanc
Tél. : 53-20-49

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Les Monuments Arméniens
du IVe au XVIIe siècle
par
EDOUARD UTUDJIAN
Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԱՐՏ 31ԻՆ

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
Կիրակի, Մարտ 3ին

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԹՌՈՒՑԻԿ - ՏՈՄՍԱԿ - ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ - ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...
Դիմեցէք
« ՅԱՌԱՋ » Ի
32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ